

De generatione et corruptione.

de motu ad qualitatem cuius terminus non est continuus nisi per accidens scilicet ratione subiecti. motus etiam localis non habet continuitatem a loco siue spacio. quia motus corporis non est in loco seu per locum. sed solum circa locum. et ita continuitatem non habet a loco. Dicit ergo philosophus quod motus vniuersaliter sumptus suam continuitatem accipit a mobili in quo est. et tempus a motu. Et de his satis visum est in philosophicis.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur quod generationes et corruptiones habent perpetuitatem per successionem plurimum corruptibilium et non per hoc quod vna et eadem generatio sit perpetua. Ad secundam dicitur quod fides nostra tenet quod motus et tempus et generationes et res omnes inceperunt esse per creationem et etiam desinent esse motus tempus et generationes similiter res omnes. sed philosophus hic probat quod hec non inceperunt esse per transmutationem naturalem nec etiam nullo modo desinent esse. et ista non repugnant ad inuicem. etc.

Sequitur in textu. Quoniam autem in continue motis. etc.

Queritur tredecimo. Utruz

Aliquod corruptum possit idem in numero re produci. Arguitur quod sic. nam aliqua re corrupta possibile est eandem materiam remanere et ipsam disponi eisdem dispositionibus quibus fuit disposita ante corruptionem eo quod generans manet idem numero. ergo possibile est reproduci corruptum idem in numero. et sic eadem numero sunt quorum materia est vna sed eadem manet materia ante corruptionem et post. ergo. In oppositum est probus in vltimo capitulo huius secundi de generatione.

Sciendum est primo quod post

quod philosophus ostendit perpetuitatem generationis et corruptionis tam ex parte efficientis quam finis. consequenter ostendit qualis sit huiusmodi perpetuitas. vtrum scilicet secundum rectum vel secundum circulum. et circa hoc philosophus movet quinque questiones. Prima est. an omne generabile de necessitate generetur. Secunda est. an generationes perpetuantur secundum rectum vel secundum circulum. Tertia est. vtrum in istis generatis de necessitate inferat prius semper quod est posterius. Quarta est. quare quedam generabilia reiterantur et quedam non. Quinta est presens questio. Pro solutione prime questionis

Sciendum est primo quod

Generabilia sunt in duplici differentia. quedam sunt que habent causas necessarias. vt sunt eclipsis solis et lune. et in istis omne generabile de necessitate generabitur. Alia sunt que habent causas determinatas et non necessarias sicut sunt res naturales inferiores que possunt dupliciter considerari. Vno modo in esse specifico. et isto modo omne generabile generatur prout si omne distribuit pro speciebus et non pro individuis. Alio modo potest considerari in esse individuali. et isto modo nullum generabile de necessitate generabitur vno continenter. Patet ergo quod ista est vera. homo de necessitate generabitur. res enim naturales quantum ad esse specificum habent causas necessarias. sed quantum ad esse individuale habent causas contingentes. Dicunt autem quidam quod res artificiales nec in esse individuali. nec in esse specifico de necessitate sunt. quia dependent ex nostro libero arbitrio. quod se habet ad opposita. et sic patet responsio ad primam questionem. Ex quo ulterius patet solutio ad tertiam questionem. in qua querebatur an prius de necessitate posterius inferat in istis generatis. nam in effectibus que de necessitate eveniunt prius necessario inferat posterius. vt bene sequitur luna est diametraliter posita inter solem et aspectum nostrum. ergo est eclipsis solis. sol est supra hemispherium nostrum. ergo est dies. Sed in his que non habent causas necessarias prius non inferat posterius secundum individuum sed bene secundum speciem. Et bene sequitur. terra est depluta. ergo generabitur nubes. sed non sequitur hec terra nunc est depluta. ergo ex aqua statim generabitur nubes aliqua. similiter prius non inferat posterius absolute. sed solum ex suppositione. sicut etiam in naturalibus contingentibus. Pro solutione secunde questionis in qua querebatur. an generationes sint perpetue secundum circulum aut secundum rectum.

Sciendum est secundo quod

Generatio dicitur circularis cum eadem materia prius fuit sub aliqua forma et iterum post corruptionem est sub eadem forma in specie. cum ergo materia sit finita et supponendo perpetuitatem motus celi. generationes sunt infinite. et species rerum sunt infinite. oportet eandem materiam infinites esse sub eadem forma in specie. et non in numero. et ita generabilia perpetuantur secundum circulum et non secundum rectum. Et si diceret

quod generabilia

generatio perpetuari secundum rectum. sed tñ non rediret eadem forma secundum numerum nec secundum speciem. si enim generationes essent infinite secundum rectum oporteret spēs rez eē infinitas et materiā reū esse infinitam. quod est impossibile. Et est aduertendum q̄ in aliquibus reiteratio forme secundum speciē fit immediate. in aliis vero per plura media et in aliis per pauca. sicut cum ex aere fit aqua immediate ex ipsa potest fieri aer. sed si ex mure viuo fiat cadauer non tamen ex mure mortuo fit viuus. Et sic patet solutio ad secundam questionem. Sed pro solutione quarte questionis in qua querebatur. quare aliqua generabilia reiterantur et quedam non.

Sciendum est tertio. quod

Illa pprie dicunt reiterari in quib⁹ immediate fit reuersio siq̄ ē in elementis et in mixtis et hoc ppter imperfectionem formarum elementorum non requirentium aliquam organizationem in materia. sed in mixtis forme sunt magis perfecte ideo non fit statim reuersio in ipsis. Verum est tamen q̄ ex puero generatur vir et econtra. ex viro generatur puer. sed tamen cum ex puero generatur vir manet eadem substantia secundum numerum et solum est tendentia de imperfecto ad perfectum. sed cum ex puero generatur vir li ex dicit habitudinem cause efficientis et non materialis. et sic p̄ solutio quarte questionis. Pro solutione quinte de qua querebatur in titulo questionis.

Sciendum est quarto q̄ entium

mobiliū quedam sunt quorum substantia ē incorruptibilis sicut sol et alii planete. talia mobilia bene redeunt eadem secundum numerum vt pote cum redeunt ab oriente in occidentem et econtra. ita etiam posset dici de corruptibilibus quando mouentur motu locali. sed de tali reditu non est ad propositum. sed de reditu qui fit per generationem. Sit ergo.

Conclusio r̄siua. ad questum.

Corruptū non potest idem numero reproduci per naturam. Probatum quia ad vnitatem motus requiritur vnitatem mobilis temporis et forme secundum q̄ est motus cum ergo omne quod generatur producat in esse per motum sequitur q̄ vbi non est identitas motus non erit idem terminus. et ita non potest reproduci corruptum idem numero per naturam. tñ prima causa cuius actio non dependet a motu potest idem productum numero reproducere et hoc tenet fides catholica. et sic patet responsio ad questum. ⁊c.

Ad rationes ante oppositas

Ad primam dicitur licet in generato et corrupto maneat eadem materia remota non tamen eadē materia proxima et propinqua. modo illa dicuntur eadem numero quorum materia proxima est vna. et per hoc etiam patet solutio ad secundam. et hec de questione.

Et de toto libro de generatione et corruptione.

Sequitur liber meteororum.

De primis quidem igitur causis nature et de oī motu naturali. adhuc autem de secundum superiorem ratione perornatis astris. et cetera.

**Irea incipium primi
libri methaurozum
Queritur primo:**

Utrum corpus simplex mobile ad formam mixti imperfecti put est in via ad talem mixtionem sit subiectum huius libri methaurozum. Arguitur quod non quia subiectum attributio alicuius scientie debet esse diffusibile cum diffinitio sit medium ad demonstrandum passiones de subiecto. sed corpus simplex mobile ad formam mixti imperfecti secundum quod huiusmodi non est diffusibile cum sit quoddam completum. ergo non potest esse subiectum alicuius scientie. 2° arguitur in libro de generatione deterioratum est sufficienter de mobili ad formam et est de ipso determinat in libris mineralium vegetabilium plantarum et animalium. ergo non est proprium subiectum alicuius scientie. 3° sic scientia denotatur a subiecto sed ista scientia vocatur de impressionibus meteorologicis. ergo impressio meteorologica est subiectum huius libri. In 4° arguitur per omnes expositores aristotelis. Pro responsione ad questionem.

Sciendum est primo quod Iste liber methaurozum est quartus in ordine ad alios libros naturalis philosophie sicut patet ex divisione librorum naturalis philosophie sumpta penes divisiones entis mobilis quod est subiectum totius philosophie naturalis. que divisio recitata est in primo philosophorum. similiter recitata est in aliis libris sequentibus. ex qua divisione etiam satis haberi potest distinctio considerationis huius libri a considerationibus aliorum librorum. Pro ampliori tamen distinctione subiecti huius libri a subiectis aliorum librorum philosophie naturalis advertendum est. quod ut dictum est iste liber tenet quartum ordinem inter libros philosophie naturalis. id subiectum huius scientie quoddam medium est inter subiectum libri de generatione et mineralium vegetabilium et plantarum. nam iste liber sequitur libros philosophorum de celo et mundo de generatione et corruptione et precedit alios

Sciendum est secundo quod triplices sunt qualitates ut sufficit ad propositum. Quedam sunt que sunt proprie et generales ipsi elementis sicut sunt calidum frigidum humidum et siccum grave et leve. modo de corpore mobili ad formas substantiales consideratas presens cundum communem rationem forme substantialis et ad huiusmodi qualitates elementorum naturales. scilicet calidum frigidum humidum et siccum sufficienter determinatum est in libro de generatione. Alie sunt qualitates que primo in sequuntur corpus alteratum ad huiusmodi qualitates naturales elementorum cuiusmodi sunt

inflammatio coagulatio congelatio digestio coloratio ingrossatio subtilia. et sic de aliis. et de corpore mobili ad tales qualitates et proprietates agitur in isto libro methaurozum.

Alie sunt qualitates et passiones que sequuntur corpus alteratum ad qualitates primas corporum non tamen primo sed ex sequenti et supponunt proprietates et qualitates de quibus agitur in libro hoc et de corpore mobili ad tales qualitates et proprietates agitur in libris sequentibus hunc librum et materialem. Sic patet ergo quod per corpus mobile ad formam mixti imperfecti prout est in via ad talem mixtionem potest intelligi corpus mobile ad ea que sequuntur ipsum primo per hoc quod est alteratum ad qualitates primorum corporum sicut inflammatio et coloratio que sunt in cometa et accidentibus volantibus et aliis impressionibus ignitis. et coagulatio que est in pluvia nive vel grandine que est corporis alterati ad qualitates aque et sic de aliis. similiter. similiter salsedo que est in mari que est corporis alterati per calidum et frigidum. et sic de singulis. Et est advertendum quod corpus mobile ad tales qualitates que scilicet sequuntur ipsum primo sicut est alteratum aliter est subiectum in tribus primis libris huius scientie et aliter in quarto. quia in tribus primis agitur de corpore simplici alterato ad qualitates alteri corporis prout est mobile ad ea que primo sequuntur ipsum virtute talis alterationis. sed in quarto agitur de corpore iam mixto ut mobile est ad ea que sequuntur ipsum primo per hoc quod alteratur ad qualitates primorum corporum. et ideo in quarto agitur de speciebus digestionis digestionis coagulationis et liquefactionis

Et precedentibus satis patet quare in libro hoc non agit de speciebus odoribus et saporibus. quia odores et saporibus non insequuntur primo alterationem ad qualitates primorum corporum. sed disponunt digestionem ingrossationem et liquefactionem

Et si dicatur quod eadem ratio non deberet hic determinare de colore sicut nec de sapore. Respondetur quod in colore duo sunt scilicet formale quod est lumen sive illuminatio. et hoc modo de colore determinatur in libro 1°. Aliud est materiale scilicet quod consurgit ex commixtione quatuor primarum qualitatum. et quo ad hoc de colore non determinandum est in hoc libro. ad.

Sciendum est tertio. quod

Ista sciētia vocat̃ metheorologica siue methau-
rologica. ⁊ dicit̃ a metha q̃ est trās et ethe ron-
grece q̃ est videre latine. ⁊ logos quod ē se mo-
vel ratio quasi sermo vel ratio de sursum appa-
rētibus sc̃z in suprema regiōe aeris et in media
Et quīs aliqua impressio fiat infra terras et in
iffima regiōe aeris sup̃ terrā q̃ tñ impressiones
sursum genite sunt nobis notiores et magis ap-
parētes. et semp a notioribus imponim⁹ noia
ideo hec sciētia vocat̃ metheorologica ab im-
pressionibus sursum.

Sciendum ē vltimo q̃ Im-

pressio solet multis modis nominari. impressio
enī noiat aliquid inductū ab aliquo agente ex-
teriori. et hoc pōt esse dupliciter. Uno mō acci-
pit̃ impressio p̃ vestigio relicto in aliquo corpe
molli facto ab aliquo corpe duro sicut imp̃-
ressio sigilli manet in cera. Alio mō accipitur
p̃ alteratiōe facta p̃ qualitates primas. Alio
mō accipit̃ p̃ effectū derelicto per b̃mōi altera-
tionē et isto mō accipiēdo impressiōne cometa-
rix grando glacies et pluuia vocant̃ impres-
siones. et etiā cū dicit̃ q̃ iste liber est de impres-
sionibus metheorol. Dūs notatis sit.

Conclusio responsiua ad .q.

Corpus simplex mobile ad formā mixti imper-
fecti. put̃ est in via ad talē mixtionē est subiectū
istius sciētie. Probari potest 2° per diffinitōz
subiecti alicuius sciētie.

Dubitatur primo. Qualiter

intelligitur dictū p̃bi in p̃hemio huius libri in
quo dicit̃ q̃ ea que accidūt in regione elem̃toz
secundū naturā inordinatiōe accidūt. que sit
ea natura que ē primi elementi ⁊ corpoz sc̃z celi
quod ibidē dicit̃ elemētū nō q̃ substantialiter
cōpositiōne rei ingrediat̃ sed solum virtualiter

Videt̃ ei q̃ dictum illud p̃bi sit falsum. q̃z
ea que accidūt in celo nō accidūt inordinate.
ergo ea que accidūt hic inferius nō accidunt se-
cundū naturā inordinatiōe sc̃z eā q̃ est in celo
quia cōpatiūz presupponit̃ positiuū. Res-
pondetur in illo dicto cap̃ inordinatum pro-
minus ordinato. Et si querat̃ causa illius
dicti. Rñdet̃ q̃ hoc venit ex parte materie
illoz inferioz que est cōtranetati ⁊ priuationi
admixta. id nō semp obediūt dispositioni vir-
tutis corpoz celestiu. Sed qñqz p̃ cōtrariā dis-
positiōne resistūt. ⁊ ideo sepe hic infer⁹ aliqua
inordinate eueniunt quod tñ in celestibus nō
potest venire.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicit̃ q̃ ad hoc q̃ aliquod sit

subiectū alicuius sciētie sufficit q̃ ratio for-
malis sub qua querit̃ subiectū in illa sciētia
sit simplex. et ita potest dari exemplū de subo
perspectiue quod est linea visualis et est quod
dā p̃positū ex determinatōe ⁊ determinabil. q̃z
determinatio significat formā a qua sumit̃ sim-
plex ratio formalis sub qua cōsiderat̃ illud sub-
iectum. ideo illud totum compositū bene pōt
esse subiectū i hoc libro. et hoc ē quod dicit̃ q̃
subo huius sciētie sub ratione formali secūdu
quā cōsiderat̃ nō est nomē impositū. Ad
secundā p̃ solutio ex dictis. nā in libro de gñā-
tione agit̃ de corpore mobili ad formam in
qua siue sit substantialis siue accidentalis. Ad
tertiā dicit̃ q̃ nō semp õz denomiare sciētiā
a subiecto sed qñqz a forma et a materia. ⁊c.

Sequit̃ in textu. Quoniam autem de-
terminatum est. ⁊c.

Queritur secundo. Utrum

Necesse sit hunc mundū inferiorem esse p̃tinuū
lacionibus superioribus vt tota virtus eius gu-
bernetur inde. Arguit̃ primo q̃ nō. q̃z cō-
tinuoz est vnus et idē motus. sed mūdi et celi
nō est idē motus. ⁊c. 2° sic. continua sunt
eiusdē speciei et eiusdē nature. sed mundus in-
ferior et superior non sunt eiusdē nature. q̃z cor-
ruptibile et in corruptibile differunt plus q̃ gñe
ergo. ⁊c. 3° sic intellectus et voluntas sunt
virtutes alicuius in hoc mundo exētis. et tñ
non gubernātur per celi virtutē. Tum p̃io
cū sunt virtutes innaturales non possunt subia-
cere virtuti celi que naturalis est. Tum. 2°
quia homo dicit̃ dñs suor̃z actuum per libez
arbitriū quod nō esset si voluntas eius volū-
tati celi subiaceret. Tum. 3° q̃z dicit̃ p̃bio
lomeus q̃ vir sapiens dñabitur altris. ⁊c. non
esset si voluntas eius et virtus subiaceret guber-
natōi celi. 4° sic si omnis virtus hic infer-
rius exētis gubernaret̃ ab ip̃o celo cū virtus celi
sit naturalis et semp eodē mō se habēs sequer-
etur q̃ omnia hic inferius exētentia immo-
biliter et semp eadē euenirēt. et p̃ oñs tolleret̃
contingentia rerum casus et fortuna. Ultio
sic. gubernare est alicuius intelligentis et prou-
identis sed celum non est intelligens aut prou-
dens cum sit quoddam in animatū. ergo non
gubernat̃ hec inferiora. Ad oppo^o est p̃bius
in textu. dicēs ē aut̃ ex necessitate cōtinuū ille
lacionibus superioribus. vt omnis ipsius virt⁹
gubernetur. Inde pro responsiōe.

Sciendum est primo quod

Aristoteles promisit se tractaturū de impressio-
nibus metheorol. cōsequenter in illo tractatū
tu exsequit̃ ostendendo primo que sunt cause

materiales finales efficientes et remote hmoi
impressioni. Pro cuius ostensione supponit ex
dicis in libro de celo et mundo esse quinque cor
pora simplicia quorum primum ipsum celum quod
a philosophis quinta essentia nuncupatur et a quibus
dam mundus superior. Alia autem sunt quatuor
elementa quorum numerus investigatus est in
libro de celo ex parte qualitatum motuarum et a
speciebus motus recti. a numero combinationis
vtilis quatuor qualitatum primarum. et ex istis
quatuor elementis tanquam ex primariis partibus
et ex mixtis tanquam ex partibus secundariis con
struitur iste mundus sensibilis qui inferior di
citur. et ista quatuor elementa sunt illa quorum in
libro isto inquirenda sunt accidentia et aliquae
passiones. scilicet ille que sequuntur primo aliquod
aliorum per hoc quod est alteratum a qualitatibus
aliorum elementis. Ex quo patet quod ipsa quatuor
elementa et precipue duo inferiora scilicet aqua
et terra sunt materia remota impressio. sunt
etiam bene locus generationis aliquarum scilicet
aer et ignis. Licet etiam quodam modo naturaliter
concurrant ad generationem aliquarum impressionum
magis tamen se habent ut locus generationis
ipsarum. celum autem per suum motum et influentiam
est causa efficiens prima et remota omnium
impressionum metheorologicarum.

Sciendum est secundo quod

latio aliquando capiatur pro motu locali. tamen
in titulo questionis debet capi passive pro re
lata ut idem sit latio superioris et celi circulari
ter motum siue latum.

Sciendum est tertio. quod

Virtus in proposito debet capi pro virtute cor
porata materiali et sensibili. quia cum virtus celi
sit corporata et materialis licet sit corporis incor
ruptibilis et ignobilis non potest tamen per se et im
mediate agere et directe in aliquod inferiorum
corporum. quia transiret suum genus.

Sciendum est ultimo quod

Subernare nihil aliud est quam aliquid in suum
finem et optimum dirigere et ipsum in habito
fine in specie conservare. Ex quo patet quod tyrannus
non debet dici gubernare rem publicam. quia omnia
ordinat in suum bonum et non in bonum rei publice
et suorum subditorum. Unde advertendum
est quod celum agit in haec inferiora triplici instru
mento scilicet motu lumine et influentia. celum
enim per suum lumem et motum et precipue planete
causant calorem in his inferioribus. ut dictum
est in 2o de celo. Quod etiam celum agit per
influentiam in haec inferiora. patet quia infra terras
generantur multi et varii effectus. ubi tamen lu
men et motus celi pertinere non possunt. oportet

ergo ut ibi attingat aliqua influentia spiritualis
lumine. Dux premissis sit.

Conclusio prima. Celum

per suum motum regit haec inferiora. quia motus
ipsius celi est primus omnium motuum. ut habetur
octavo philosophorum. sed primum in unoquoque gene
re est causa omnium que sunt post in illo genere ut patet
per regulam metaphysicalem. ergo motus circula
ris est causa omnium motuum et operationum cor
porum inferiorum. Iterum motus celi est perpe
tuus et incorruptibilis. motus autem istorum infer
riorum est finitus et difformis. sed omnis motus
finitus et difformis reducitur in motum finitum et
uniformem. ergo etc. Item omnes operatio
nes istorum inferiorum quandoque sunt et quandoque non
sunt. ergo reducuntur ad motum celi qui semper est

Ex quo sequitur quod celum suo motu dirigit omnia
haec corpora inferiora in suos fines ordinatos
et determinatos. igitur etc.

Conclusio responsiva. Ne

cesse est hunc mundum inferiorem esse contiguum
ipsi celo sic quod non intersit vacuum ut omnis vir
tus materialis et corporata eius inde gubernetur.
patet quia ille mundus inferior et omnis eius vir
tus dirigitur in suis operationibus et motibus
dirigitur inquam et ordinatur in suum finem debitu
aque naturalem per contactum virtutis celi scilicet per
lumem et influentiam. sed talis virtus non potest
multiplicari per vacuum cum sit accidentalis. et
ita requirit subiectum. et ita necesse est hunc mun
dum inferiorem esse contiguum superioribus latio
nibus siue celo. ut omnis virtus huius mundi per
influentiam celi in sua operatione et motu dirigi
gatur et ordinetur in finem. Et per hoc patet
responsio ad questionem.

Ad rationes ante oppositas

Ad primam dicitur quod duplex est continuum
quoddam est continuum per qualitatem cuius scilicet
extrema partium qualitatem habent sunt unum
et sic non capit hic continuum. et de illo verificatur ma
ior propositio rationis. Alio modo accipitur continuum non per
quantitatem sed per virtutem per corpore habente
unam et eandem in omnibus suis partibus vir
tutem. et isto modo iste mundus sensibilis conti
nuatur in suis partibus et proprietatibus celo per
virtutem ipsius celi unam datam omnibus his in
ferioribus ex parte sui. Alii aliter dicunt quod hic ca
pitur continuum pro continuo et in hoc verum dicitur
ex parte veritatis. Sed videtur quod philosophus inten
dat de continuitate virtutis. et per hoc etiam patet
solutio ad secundam. Ad tertiam patet solutio ex
dictis. quia dictum est quod virtus capitur pro vir
tute materiali et corporali. Ad quartam negatur
consequentia et causa est. quia quibus virtus celi sit

no qm nihil est nre sapie dimpabrastis. dicitur
q talis pot fundere p sua pudentia utitur nistella
fims fute. tur et pr ma pot aphare aliq gra
p q impediat utq talis qstallatio nre p dicitur suu
lffro

immobilis ex parte celi tamē recipit mobiliter in istis inferioribus. q̄ receptū est in recipiēte ad modū recipientis. et ita non sequitur q̄ oīa eueniant immobiliter. Ad quintā dicitur q̄ gubernare est actus alicuius intelligentis vel moti ab intelligente. et ita celum motū ab intelligentia intelligente et mouente potest regere et gubernare hec inferiora. Et hec de q̄dē.

Sequitur in tertio. Resumentes igitur eas que a principio.

Queritur tertio Utruz vnuz

Elementū naturaliter sit locatū in cōcauo alterius et ipse ignis in cōcauo orbis lune. Arguit q̄ non. q̄ quodlibet elementū cuiuslibet elemento est cōtrariū. sed vnū contrarium non est locus naturalis alterius. ergo 2°. sic terra non est locata in concavo aque q̄ infra terras generantur aque et etiā magna pars terre est discoperta aquis. ergo 3°. sic ignis est nobilius elementum. ḡ naturaliter debet locari in loco nobiliori. sed locus nobilior est locus medius. ergo ignis est in medio et non in cōcauo. In 4° phūs in tertio. p̄ r̄s̄ioe ad q̄sitū.

Sciendum est primo q̄ post

quam phūs ostēdit q̄ celum cū suis luminib⁹ et influentis est causa efficiēs remota oīum impressionū metheorologicarū. et q̄ iste mūd⁹ sensibilis qui cōstituitur ex elementis tanq̄ ex primariis p̄tib⁹ est tanq̄ causa materialis et remota ipsarū. sequenter agit de numero ordine et q̄ritate et situ elementorū multa supponendo ex determinatis in libro de celo. et in libro de generatione. ac resumendo quasi eadem que ibi fuerunt determinata. ideo dicit in principio capituli resumentes igitur eas que in principio positiones. Sit igitur.

Conclusio prima Celum est

alterius nature substāialis ab igne et ab aliis elementis. Probat⁹ quia celum est ingenerabile et incorruptibile. sicut probatū est in primo de celo. sed ignis et alia elementa sunt ingenerabilia et corruptibilia. vt patet ex motu eorum. ergo conclusio vera. Unde celus ab antiquis vocatum est ether quasi sempiternae currens. et quia de hoc alias dictum est scilicet in libro de celo. ideo dicit phūs q̄ vtile est non semel neq̄ bis easdem opiniones reiterare hominibus. sed infinitis. ideo vulgariter dicitur q̄ infinitis redibunt eedē opiniones.

Conclusio secunda medium

inter celum et terrā non est tantū ignis. Probat⁹ quia cum terra sit modice q̄ritatis ymo quasi nullius in ordine ad celum si totum spacium quod est inter celū et terram esset repletū

igne sequeretur q̄ ipse ignis cum sit maxime actiuitatis tandem conuerteret totam terrā; mo dice quantitatis in sui naturam.

Conclusio tertia medium in

ter terram et ignem non est tantum aer. Probat⁹ quia tunc ipse aer non seruaret proportionem debite quantitatis ad alia elementa. q̄ sic patet. quia qualis est proportio in elementis secundum quantitates partis ad partem talis debet esse proportio totius ad totum. Constat autē q̄ aqua in decuplo est rarior q̄ terra nam ex vno pugillo terre fiunt decem aque. aer etiam in decuplo rarior est aqua. quia ex vno pugillo aque fiunt decem aeris. ignis etiā in decuplo est rarior aere. ideo ex vno pugillo aeris fiunt decem ignis. ipse ergo aer in centupla proportione est maior tota terra. et in decupla proportione est maior tota aqua. sed si inter terram et ignem esset tantum aer ipse excederet terram in maiori proportione quam incensupla et sic non esset equalitas totius ad totū et partis ad partem. Item cum elementa cōtrariantur ad inuicem. necesse est inter ea esse quandam equalitatem vt saluentur in esse. sed talis equalitas non potest esse secundum quantitatem cum vnus sit rarior altero. igitur talis equalitas debet esse secundum virtutē. vt scilicet equalis sit resilientia vnus virtutis actiue alterius. sed hoc non posset esse nisi inter ea esset certa proportio quantitatis secundum quam vnum excedit aliud in certa quantitate. sed si aer solum mediaret inter terram et ignem nō seruarietur ista certa proportio. oportet igitur inter ignem et terram mediare duo elementa quorū vnū conueniat cum igne in vna qualitate scilicet aer. et aliud cum terra in alia qualitate scilicet aqua. Ex ista conclusione patet numerus elementorū. Patet etiam quantitas cuiuslibet elementi. nam aqua vt dictum est in decuplo est maior tota terra. et aer in decuplo est maior aqua. et ignis in decuplo maior aere et ignis est maior in millecuplo.

Nec tū ex hoc sequitur q̄ ignis qui est maioris actiuitatis et quantitatis conuertat cetera elementa in sui naturam quia. elementa sic disposuit deus gloriosus. vt ea que sunt maioris actiuitatis sint minoris resilientie ne vnus sufficiat aliud totum in sui naturā conuertere nec ambo 3°.

Patet vltimus q̄ habita quantitate terre q̄ determinata est in secundo de celo facilliter potest san quantitas vnuscuusque element.

Conclusio quarta et respon

sina ad q̄sitū. Ignis naturalit⁹ locatur in cōcauo orbis lune et aer in cōcauo ignis. et aqua in concavo aeris. et terra in concavo aque.

Probatur quia celi motu suo et lumine est causa caliditatis in materia susceptibili et cum omne agens forti⁹ agat in propinquum et in distans sequitur quod in materia susceptibili sibi propinqua causat maiorem calorem et cum maxim⁹ calor secus non compatitur humiditatez quia totaliter consumit eas. sequitur quod in tali materia causat maximus calor cum siccitate. et per consequens in materia propinqua causat ignem. quia ille sunt dispositiones naturales ignis. et cum virtus celi generativa caloris per maiorem distantiam ab ipso celo efficiat debilior sequitur quod in aliqua certa distantia generat calorem temperatum non expellentem humidum facit tamen ipsum fluere a centro ad circumferentiam. ergo immediate post ignem generatur aer disposita tenet quia ille sunt dispositiones naturales aeris. Et quia adhuc per maiorem distantiam adhuc magis debilitatur virtus generativa caloris sequitur quod in maiori distantia sic est deficiens talis virtus quod non plus sufficit generare calorem sed incipit virtus generativa frigiditatis sed tamen quia adhuc non maxime distat a celo ideo talis frigiditas non sufficit totaliter destruere humidum facit tamen ipsum fluere a circumferentia ad centrum. sequitur ergo quod ubi deficit virtus generativa aeris generatur aqua. tenet consequentia quia ille sunt dispositiones naturales aque. Postremo in maiori distantia est virtus generativa magne frigiditatis que totaliter destruit humidum. et ita sub aqua ubi deficit virtus generativa aque generatur terra que est frigida et sicca. Patet ergo quod unum elementum naturaliter locatur in concavo alterius ut ignis in concavo orbis lune. quia unum elementum naturaliter ibi est ubi incipit virtus generativa ipsius. sed in concavo unius elementi incipit virtus generativa alterius ut ostensum est. et in concavo lune incipit virtus generativa ignis. ergo conclusio haec.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicendum est quod non est inconueniens in uno loco puta in concavo unius elementi esse duas virtutes contrarias. unam ut deficientem. et alteram ut incipientem. pro quanto enim in concavo unius elementi incipit virtus generativa alterius concavum elementi est locus illius alterius. Ad secundam dicitur quod si elementa essent ordinata et disposita secundum suas naturas proprias et partiales tota terra esset cooperta aquis. sed secundum naturam communem una pars aque scilicet quarta pars est discoperta propter salutem quorundam animalium que non possunt vivere in aqua. et propter eandem causam generantur fontes in terra scilicet propter salutem animalium

Omnia autem ista sunt supra naturam particulares elementi sed sunt secundum naturam communem que interdit bonum totius universi. Ad tertia dicitur quod ignis localis in medio virtutis sed non in medio magnitudinis ut dicebat. 2° de celo Auctoritas allegata post opo^o est per dictis. 24.

Sequitur in textu. Reliquum autem perscrutantes. 24.

Queritur quarto. Utrum

Motus localis sit calefactiuus. Arguitur quod non. omne quod fit a sibi simili ut habetur in 7° metaphisice. sed motus localis non est sibi caliditati. ergo 24. 2° sic generare attribuitur perfectioni unumquodque enim est perfectum cum potest fatere unum tale quale ipsum est ut habetur in primo huius. sed omnis motus est actus imperfectus quod est actus imperfecti. ut habetur. 3° phisice. ergo motus localis non est generatiuus caliditatis. 3° sic si sic sequeretur quod si aliquid esset frigidius tanto esset grauius. et si est grauius tanto velocius descendit. et si est velocius descendit velocius calefacit. sed motus localis calefacit. ergo de primo ad vltimum sequitur quod si aliquid est frigidius tanto est calidius. Deinde arguitur per experientiam. videmus enim aliqua calida per motum localem refrigerari sicut patet in polimentario et coquo qui multum stetit iuxta ignem currit extra ut refrigeretur. Item videmus quod aqua stans citius calefit quam aqua mota. hec autem non contingerent si motus localis esset calefactiuus.

In oppositum est probatum in textu. Pro quo.

Sciendum est primo. quod post

quam probatum determinauit de numero situ et quantitate elementorum consequenter ostendit qualiter generatur caliditas in regione elementari.

Sciendum est secundo quod prius

questio non habet difficultatem quantum ad quia est quia experientia satis docet veritatem scilicet partem affirmatiuam. sed quantum ad quid et quo modo habet difficultatem quod est ex varietate opinionum circa hanc materiam. que licet multe sint tamen sunt famosiores que sibi inuicem non videntur esse repugnantes. Prima est opinio sancti Thomae dicentis quod motus localis de per se et non de per accidens habet calefacere. et fundat in materia metaphisicali. quod primum in unoquoque generis est causa omnium que post sunt in illo genere. cum ergo motus localis sit primum omnium motuum sequitur quod est causa per se omnis alterius motus. et per prius quod est causa alterationis. et quia inter qualitates inter quas fit per se alteratio caliditas est prima et magis actia. sequitur quod motus localis est prius causa calefactiois quam cuiuscumque alterationis. cum hoc

quomodo est melius esse quod dicitur
quod motus localis est causa calefactiois
in veritate opinionem. maxima methaurozum
dicitur Thomae.

Liber primus:

tamen stat q̄ sit causa aliarum alterationum secundum q̄ corpus mobile est magis vel mi⁹ dispositum ad alias qualitates alterationis. Si tamen corpus mobile aut corpus iuxta q̄ fit motus localis sit calefactibile magis habet q̄ sit calefactuus talis corporis q̄ alterius s⁹ aliam alterationem. Unde licet celū veloci⁹ moueatur nō tamen sequit̄ q̄ ip̄met calefiat quia non est susceptiuū caliditatis sed tñ corp⁹ iuxta quod mouet̄ quod est susceptibile caloris calefit per motū ipsius celi. calefit etiam quia mouetur localiter ad motū ipsius celi. Sed contra hanc opinionē obiciunt quidā dicētes q̄ si hec opinio habeat apparentiā de motu circulari locali celi qui est principium oīum. non tamen sufficienter reddit causam quare motus localis alicuius alterius corporis sit calefactiu⁹ illius corporis in quo est motus aut alterius iuxta quod mouetur. Sed sustinendo hanc opinionem potest dici q̄ etiam motus localis cuiuslibet alterius corporis inter motus cōuenientes illi corpori est prior secundū viam perfectionis. sed secundū viam gnationis sit posterior. et ita per predictam maximā potest esse cā aliorum motū in alio corpore. Sed adhuc obiciunt de motu violēto calefactiōis corporū qui tamen posterior est secundū naturā motu naturali vt habetur in p⁹ phisicorū. Ad hoc potest dici q̄ s⁹ mot⁹ violētus in ordine ad motum naturales sibi oppositū sit posterior secundū naturam. tamē ratione est prior. quoniam est entis iam perfecti. et ita mot⁹ localis simpliciter est perfectior et prior. Et sic patet quo modo potest sustineri hec opinio que vera est. Ali⁹ est modus dicendi Alberti dicētis q̄n aliquod mobile localiter est passibile et susceptiuum peregrinarū impressionum tunc motus localis dilabit quodāmodo partes et dilatabendo rarefacit. et rarefaciendo calefacit. et ita motus localis qui est collectiuus et contrarius partium corporis mobilis et consequenti habet q̄ sit calefactiuus dummodo mobile sit passibile. Et iste modus dicendi non repugnat vt videtur opinioi sancti Thome. quia Albertus magis videt applicare modū per quē motus localis calefacit q̄ assignare causam cur sit calefactiu⁹ S⁹ctus Thomas assignauit causam et non loquitur de modo et ita vna opinio bene stat cū alia. Si ergo querat̄ de motu locali quare est calefactiuus pōt assignari ratio sancti Thome. sed si querat̄ de modo per quem calefacit potest assignari ratio Alberti. Multe autē alie sunt opiniones de causa quare motus localis est calefactiuus. sed quia dicte due opiniones videntur sufficienter assignare modum et causā quare est calefactiuus idēo alie dimittuntur.

Conclusio r̄sua. motus localis est per se calefactiuus. patet satis conclusio per explanationē duarū opinionū predictarū.

Dubitatur primo Juxta. t.

Utrum ignis et suprema regio aeris naturaliter moueantur motu circulari Respondetur q̄ secundum naturam propriam non mouentur circulariter. quia vnus corporis simplicis est vnus motus simplex. modo ignis et aer mouentur motu recto. ergo non motu circulari. Et si moueantur motu circulari hoc tamen nō est contra naturam. quia nihil quod est a superioribus ad inferiora est contra naturam inferiorum. sed mouentur circulariter secundū naturā quod est q̄ vnūquodq̄ mobile natū est obedire superiori mouētū. Quod autē moueantur circulariter experientia docet de motu comete. q̄ s⁹ oēs est ex natura elementari. generat̄ enī in suprema regione aeris versus ignem vt postea videbitur et tamen ad sensum manifestum est q̄ mouetur circulariter. quod tñ non esset nisi quia suprema regio aeris et ignis mouerentur circulariter.

Dubitatur Secundo Que

sit causa q̄ sic moueantur. Ad hoc potest dici q̄ vnūquodq̄ naturaliter mouetur insequendo suam perfectionem. modo locatum se habet ad locū vt ad suam perfectionem. cū ergo ignis sit in concavo lune vt in suo loco naturali. et similiter suprema regio aeris cum sit in cōcavo ignis. sequitur q̄ insequendo suū locum mouetur circulariter sicut et ip̄m celum. Vel pōt dici sicut dictū est q̄ naturaliter obediunt ip̄si celo q̄tum ad suum motū. Vel potest dici q̄ celum q̄tum ad eius motum influit in ip̄is quādā virtutē per quā conuenit ip̄is sic moueri.

Dubitatur tertio Utrum lu

men sit de se calefactiuum. Respondetur q̄ sic. et hoc satis patet experientia in radiis reflexis vt in speculis cōburentibus. tamen lux nō est caliditas ymo sunt species differētes. q̄ caliditas est qualitas propria in corporibus gnabilibus et corruptibilibus. sed lux est qualitas propria superiorū. scilz celi.

Dubitatur quarto Utrum

sol qui est maxime lucidus sit maxime calidus Respondetur q̄ nō. et hoc apparet p̄ signū quia sol apparet albus et nō igne⁹ aut iubeus q̄ sunt proprietates formaliter calidi. Sol autē nō est formaliter calidus sed virtualiter. Distinguitur autē formaliter calidum a virtualiter calido per tactū. q̄ virtualiter calidus nō percipitur per tactum. sed solum formaliter calidus tactu

methaurozum.

percipitur. lux aut siue lumen non est qualitas tangibilis. ergo. 24.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicitur q̄ omne quod sit per se ab agente vniuoco sit a sibi simili secundum speciem. si aut sit ab agente equiuoco sit a sibi simili secundum virtutem. motus autem localis est cā caliditatis equiuoca et nō vniuoca.

Ad secundam dicitur q̄ licet motus localis sit imperfectus in q̄tum est motus. tñ in ordine motuū est perfectior. Ad tertiā neget p̄ntia quia ibi arguit in hiis q̄ sunt per accidens in quibus non valet p̄ntia de primo ad vltimū.

Ad experientias dicit. ad primā dicit q̄ corpora calida mota efficiunt frigida per accidēs scilicet per aduentū corporis frigidi. Ad alias dicitur q̄ aqua stans sub radiis solaribus magis calefit q̄ currens. quia radii luminosi lucis plus manent supra eandē aquā stantē. sed tñ ceteris paribus aqua currens est calidior q̄ aqua stans. scimus enim q̄ facilius et prius congelatur aqua stans q̄ currens. Sequitur in textu. Oportet autem intelligere.

Queritur quinto. Utrum

Media regio aeris sit semp frigida. Arguit q̄ nō quia nullū violentū perpetuo durat. sed media regio aeris est frigida violente cum aer sit naturaliter calidus et humidus. ergo nō pōt esse frigida semp. aliter nāq̄ nō multū durar̄.

2° sic. infima regio aeris est calida. ergo et regio media. Probatur p̄ntia. quoniam media plus accedit ad celū et ad ignem q̄ infima. 3° sic. si media regio esset frigida cum frigidū naturaliter sit graue sequit̄ q̄ deberet descendere deorsum. sed non descēdit. ergo nō est frigida. In o^o ē p̄būs in textu. Pro R.

Sciendum est primo q̄ post

q̄ p̄būs def̄ciuit de numero quātitate et ordine elementorū. et ostendit qualiter generat caliditas in regione elementari. p̄nter agit de distinctione aeris per regiones que quidē distinctō sumitur secundū diuersas cōpleciones qualitātū actiuarū et passiuarū que reperit̄ur in diuersis partibus aeris. Pro quo.

Sciendum est secundo q̄ Le

lum per motum suū et lumen est cā caliditatis in regione elementari vt dictū est prius. et propter hoc suprema pars aeris que propinqua est celo et igni est calida et sicca. adeo vt sit altera et disposita ad qualitates ignis q̄ propter hoc vocatur estus. et ista portio vocatur suprema regio aeris. et durat siue extēditur vsq̄ vbi sufficiunt radii solis et motus celi causare calo-

rem intensum et non debilem. Deinde quia radius rectus q̄ reflectitur ab aliquo efficitur fortior vt patet in speculis cōburentibus. ideo in infima regione aeris q̄ est p̄pe terram a qua reflectuntur radii solis ex tali reflectione quā generatur satis notabilis caliditas. et ideo ista regio aeris est calida et humida et extēditur vsq̄ ad locū vbi deficiūt reflectiōes radiorū solis et ibi incipit media regio aeris. q̄ p̄tēdit vsq̄ ad locū in quo desinit suprema. et hōi regio aeris est frigida et humida. et q̄n̄ est maior q̄n̄ minor secundū diuersa tēpora secundū q̄ in diuersis temporibz maiores aut minores sunt reflectiōes radiorū solis a terra.

Sciendum est tertio. quod

De causis frigiditatis medie regionis aeris diuersi diuersimode dicūt. quidā dicūt q̄ est frigida per priuationē causarū caliditatis superme et infime regionis aeris. S; quibz hoc aliquid faciat ad frigiditatem eius nō tñ sufficit.

Tum p^o quia aer de sui natura est calidus et humidus. Tū 2° q̄ licet frigiditas se habeat quodā mō ad caliditatem sicut priuatio ad habitum tñ frigiditas est quedā qualitas positua. id est p̄ter priuationē causarū caliditatis quidē caliditas est in aliis regionibus o; potere aliquā causarū frigiditatis positua in ipsa media regione aeris. id est alii sup addunt q̄ ex terra et aqua que naturaliter sunt corpora frigida eleuant de die vapores sursum vsq̄ ad mediā regionē aeris. et in infima q̄ est calida propter reflectiōē radiorū solis ascendūt vapores et sunt ibi calidi. Sed hoc iterū non videtur sufficere q̄ aer naturaliter est calidus et humidus et ita illi vapores non sufficiunt causare perpetuā frigiditatem in media regione. cū etiā nō sint semp vapores eleuati. Tūc volunt alii q̄ sūt quidā planete frige factiū q̄ vbi radii solis deficiunt a virtute calefactiua in media regione aeris causant frigiditatem. Et dicunt q̄ hec est causa positua et principalis faciens frigiditatem in p̄dicta regione. Sed priuatio causarū caliditatis in sup̄ma et in infima est causa frigiditatis medie tanq̄ remouēs prohibens. vapores ei; eleuati et humidis et frigidis hic inferioribus existentibus p̄uenientes ad locum medie regionis q̄ est ibi frigida. ideo p̄nt ibi magis infrigidari et reduci ad propriam naturā corporū a quibz eleuātur et ibidē ingrossantur et ingrossati in nubē conuertunt. et ita magis infrigidant regionē aeris et sunt causa maioris frigiditatis. et hec opinio videtur satis probabilis. Sit ergo.

Conclusio responsiua ad. q.

Media regio aeris est semp frigida vt satis p̄ d. iii.

et experientia. quia ex illo loco descendunt im-
pressiones frigide que ibi generantur. ergo o3 q
sit frigida. videmus enim ad sensum q ibi sūt
nubes grosse et opace cuius ingrossatiōis non
est alia causa nisi quia est semp frigida. Pro-
batur. qz in omni tēpore videmus grandines
et pluuiā ibi generari. et qz non possūt gnari
nisi in loco frigido. ergo sequit q media regio
est semp frigida. Item in summitate quorū-
dam montū per totū annū seruantur niues. sed
hoc non esset nisi ille summitates tāgerent me-
diā regionem aeris. igitur.

Dubitatur primo. Utrum
in suprema regione aeris possint gnari nubes.

Respondet pbūs q non et hoc duplici de ca.
Prima est q suprema regio aeris est nimū pro-
pinqua igni ideo est quasi ignita. calidi enim ē
disgregare sicut frigus congregare. id excellentia
eius disgregat vapores ibi eleuatos et p parte
cōsumit et pro parte reuerberat deorsū. ppter
antiparistesis. ideo nō permittit cōvertere illos
vapores in nubem. Alia est quia ppter vici-
nitatem medie regionis eius ad ignem et celū
ipsa mouetur circulariter. mō motus circularis
quia localis est disgregatiuus. id in illa regione
nō possunt vapores cōgregari ad cōsistentiā
nubis. ideo dicit pbūs q ibi nulli sunt venti.
Et illud experitū sunt quidā sacrificantes vltra
summitatē altissimorū montū. et illud in alti-
tudinibus quorūdam montū qui relinquētes
ibi cineres adhuc eisdem inueniebant anno re-
uoluto. et ita venti non ascendūt illos mōtes.

Dubitatur secundo. Utrum

Sub polis possint nubes generari. Potest dici
probabiliter q nō et hoc ppter nūmiam frigidit-
tatem. ita q ibi nulli sunt vapores eleuati. nec
sub equinoctiali. nec inter tropicos possunt nu-
bes gnari ppter nūmiā caliditatem.

Dubitatur tertio De figura

medie regionis aeris. Pro solutione dubii
supponitur ex habitis in 2° libro de celo q oia
elementa sunt spica secundū suas superficies ex-
tremales scz secundū superficiē cōuexā et cōcauā

Sed si obicitur circa hoc. qz maior caliditas
viget sub equinoctiali q sub polis. ergo videt
q ignis sit spissior et spicior sub equinoctiali q
sub polis. ideo videt q sit ovalis figure q̄tum
ad superficiem eius cōcauam. Ad hoc dicitur
q qui voluerint tenere quod dictum est pos-
terint dicere q ignis genitus de nouo sub equi-
noctiali fluit et ascendit ad locum sursum et re-
ducit se ad figurā spicā sicut aqua genita sub
polis fluit versus austrū. Posset tamē dici
q suprema regio aeris q̄tum ad superficiē eius

concauam est ovalis figure. quia sub equino-
ctiali est dēfior q̄ sub polis. Ex quo sequitur q
media regio aeris q̄tum ad superficiē eius cō-
uexam est ovalis figure. sed q̄tum ad eius sup-
ficiem concauam potest dici q est lenticularis.
quia media regio generatur ex frigiditate. mō
frigiditas est maior sub polis q̄ sub equino-
ctiali et sub equinoctiali maior q̄ inter tropicos et
id ē ibi spissior et ista sunt pbabiliter dicta quia
circa hoc potest quis vario modo opinari.

Ad rationes ante oppositū

Ad primam dicitur q nullū perpetuū du-
rat idem numero. sed tamen nihil prohibet idē
in specie manere pro q̄to cause eius eedem in
specie manent. semp enim sunt cause frigidita-
tis medie regionis aeris que tacte sunt i corpe
questionis. ideo media regio aeris cōtinue va-
riatur et corrumpitur secundum partes. Nunq̄
tamen tota simul corrumpitur. Ad secundā
negetur cōtina: quia et si media regio aeris sit
propinqua celo q̄ infima. tamen quia radii
solis debiles sunt in loco medie regionis. mor-
igit celi modicam habet efficaciam ad calidū
propter nūmiam distantiam. sed in infima regio-
ne aeris radii solis propter reflectionem habēt
maiozem virtutem ad calidū. ergo et c. Ad
vltimā dicitur q media regio aeris non est ad
eo grauis q sufficiat aerem diuidere. ideo non
oportet q cadat. verū est tamen q aliqui cadit
per partes scilz per hoc q conuertitur in nubem
pluuā et sic de aliis. Sequit in textu.

Queritur sexto. vtrum vnū

contrariū sit fortificatiuum vni alterius per antipari-
stesim. Arguitur q non. qz vnū cōtrarum
naturaliter est alterius destructiuū. ergo non ē
fortificatiuum. tenet cōtina. quia potentie natu-
rales non sunt ad opposita vt habetur 7° me-
thaphisice. 2° sic oē quod sit per se sit a si-
bi simili. Sed qz nullum cōtrarum est alteri
simile sed dissimile. ergo vnū cōtrarum non est
alterius fortificatiuum et gnatiuum. 3° sicut fri-
gidum esset fortificatiuum calidi sequeretur q ca-
lidas nō esset qualitas prima. t3 cōtina. quia
causaret a frigiditate. In oppo^o est pbūs in
textu. et arguit p experientias. nā fontes putei et
cauee sunt calidiores in hyeme q̄ estate cuius
alia causa nō est q̄ antiparistesis.

Sciendum ē primo. q anti-

paristesis habet fieri porpue inter quatuor
qualitates primas que per proprias opera-
tiones et actiones se habēt mutuo expellere et
sua subiecta alterare. verū tamen improprie re-
peritur in aliis contrariis.

Antipafis

Scienduz est secundo q antipafis nichil aliud e q iuxta positio cotrarioz p qua vnu fortificat aliud. Dicit eni ab anti q est tra r peri q e iuxta vl circuz r telis q e positio quasi positio vl itacio vni cotrarii iuxta aliud

Sciendum est tertio q cotrariu po fitu iuxta reliquu pot se habere dupliciter quia vl pot ee penetras vl pot ee circundas vl circū hās tantū. Et dicit cotrariuz penetras cū sufficit altex destruere r ex toto corrupere. r tunc ibi nō ē antipafis. Sed cotrariuz dicit circūdans vl circūhās tātz qn nō sufficit altex destruere nec ex toto corrupere r tūc fortificat ipm p antipafis. quib pmissis sit.

Conclusio prima. quodlibet

cotrariu ē natū fugere suuz cotrarium. Probat q vnu quodq3 appetit ee r cōferuari in suo esse in q pot. s3 vnu quodq3 cotrariū saluatur in ee b p fugas sui cotrarii gō quod h3 cotrariuz naturaliter ē natuz fugere suuz cotrariuz. Probat hoc edy b. figno p experēcias. Videm⁹ eniz i ligno viridi applicato igni aquaz frigidaz sursum ascēdere fugiendo ignez sibi cotrariuz. Vide⁹ et aquam dispersam sup mappaz siccam se ducere ad figuraz rotundaz aut sphericaz vt siccitati mappae resistat q tū nō fieret si mappa esset huida. Videmus ed impfiones ignitas descēdere deorsuz fugiēdo humiditatez medie regionis aeris. Videm⁹ ed i hyeme calore aialis q p ptes animalis diffusus est tpe calido ad intra se colligere fugiēdo frigidū arctas pferat. ob. b. in hyeme vētes sūt calidiores q in estate.

Dubitatur primo An naturaliter r a principio intrinseco vnu cotrariuz moueat ad fugienduz aliud. Res⁹ q sic. Mouet eniz naturaliter r a principio intrinseco nō tū h3 nāfaz p piaz h3 h3 naturaz cōmunes. Prima ps p3 qz vnu q d3 inclinā ad siltudinē sui ee. igit nā naturaliter mouet vnu quodq3 fugiēdo illud q ē corrupti⁹ r destructi⁹ sui. 2. ps p3 qz ignis ex sui nāfa h3 ascēdere r aqua descēdere. g. ignis aliqn mouet deorsuz r aqua sursum fugiēdo suum cotrariuz g. r d.

Conclusio responsiua ad. q.

Unum cotrarium est fortificati⁹ alteri⁹ p antipafis. Probat. qz vt dicit⁹ pcedēs vnuz cotrariuz nāfaliter fugit reliquuz r resistit in q tū pot g. qn pot vnu cotrariuz iuxta aliud sic q circūstet r nō penetret sequit⁹ q aliud vnit se vt resistat alteri h3 vniendo se fortificat sua virtus. cū virt⁹ vnita fortior ē se ipsa dispersa igit. Probat ed p experēcias iaz dictas in conclusione. Nāz cōcavitates terre sūt frigidiores in estate q in hyeme qz frigiditas terre se vnit r vniēdo se

fortificat vt resistat calori circūdāti.

Dubitatur Secundo Unde t q

virt⁹ vnita fortior ē seipsa dispersa. Res⁹ dicitur q sicut materia ē picipiuz multitudis numeralis. ita forma ē picipiū vnionis. Pro g. aliquid ē magi vnitū tāto ē forti⁹ r actuali⁹. Ob b. eniz vnu cotrariū vnitū forti⁹ ē r magi actuum quā ipm diffusū r multiplicatū. Et qz vnu cotrariuz vnit se qn pot iuxta reliquū vt alteri resistat. id vnuz cotrariuz fortificat p iuxta pōez alteriuz. Vel dicit q qn vnuz cotrariuz ē iuxta reliquū multiplicat suas spēs vs ad altex cotrariuz r cū ille spēs nō possunt penetrare ipm cotrariuz reflectunt vers⁹ agēs a quo processerūt. r qz rādiuz diuinct⁹ reflexo efficit fortior vt p3 in speculis ardētib⁹. id vnuz cotrariuz fortificat p iuxta pōez alteri⁹.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicendū ē q potētia nāfal p se non se h3 ad opposita h3 p se se h3 ad vnuz r p accūs dēs ad altex. id vnuz cotrariuz ē per se corrupti uū alteri⁹ r generatiuz sibi similis h3 spēm h3 tū p accūs vnu ē fortificati⁹ sui cotrari p antipafis. Ad secūdas dicit q oē q fit p se fit a sibi sibi vl h3 formaz vl virtutem h3 b. nō o3 de eo q fit ab aliquo tāq a causa per accūs. Ad terciā dicit q caliditas ē qualitas prima q nō causat p se ab aliqua alia qualitate ouenēte generabilib⁹ r corruptibilib⁹ in quātuz dmo i pot tū caliditas fortificat p accūs p iuxta positionē aliam frigidū. Et pec de qmone. Serquit in textu Tractat⁹ 2. Dis autē determinat

Queritur septimo. vtruz oēs

impfiones ignite sūt eiusdem spēi spālissime. Arguit q n qz diuersitas figuraz arguit diuersitatez spēz. S3 impfiones ignite sūt diuersarum figuraz igit sūt diuersaz spēz. 2. arguitur diuersitas motuz arguit diuersitatez nāte q ē pūm m. S3 impfiones ignite hnt diuersos mot⁹ qz qdaz mouēt sursum r qdaz deorsū. alique lateraliter g. r d. 3. Arguit impfiones ignite hnt diuersa picipia generātia qz qdam generāt ex calore. alie ex frigiditate. igitur differūt spē. t3 pna qz diuersitas principioz efficiētū arguit diuersitatez efficiūz. 4. Arguit impfiones ignite sūt r generāt in locis diuac tiaz h3 spēm. igit distingūt spē. t3 pna qz loc⁹ ē principiuz generatōis quēadmoduz r positio. In oppositū ē. p. in p. ca. secūdi tractat⁹ h3 libri. Pro responsione

Sciendum ē primo : q post

q phūs determinauit in p. tractatu de nāfa elemētōz de numero quātitate r ordie r situ eoz dē q qdaz elemēta causa sūt remota r loc⁹ etiā

Tractatus 2. 119

Virtus vnita fortior ē se ipsa dispersa
qz vnuz vnuz hyemū r calidior.

generationis meteorologicarum impressionum determinavit eam de causis celestibus regione elementare et de distinctione regionis aeris. Consequenter in isto tractatu incipit determinare de ipsis meteorologicis impressionibus. et primo de impressionibus ignitis que generantur ex exalatione calida et sicca.

Sciendum est secundo. quod causa

materialis impressionum ignitarum est duplex. scilicet remota et propinqua. Materia remota est corpus siccum terrene habens aliquid de humido aereo et pingui et de facili inflammabili. Sed materia propinqua est exalatio calida et sicca. siccitate opposita humiditati aqueae. Similiter causa efficiens est duplex. scilicet propinqua et remota. remota. remota est ipse sol et cetera quod motu suo lumine et influentia alterat et exalat corpora exalabilia. Sed causa propinqua est calidum subtilians exalationes vel calidum exures et inflammans exalationem iam elevatam in suprema regione aeris. vel etiam frigidum fortificans calidam exalationem per antiparitetismum. Similiter finis eorum est duplex. scilicet propinquus et remotus. Propinquus est generatio ignis remotus est salus animalium in aere viventium et supra. nam multoties exalationes sunt venenose. id propter salutem animalium sursum elevat. et ibidem oburunt ne misceantur ventibus.

Sciendum est tertio. quod secun-

dum diversas dispositiones exalationis in caliditate et frigiditate raritate et densitate gravitate et levitate contingit diversitas colorum et motuum in impressionibus ignitis. sicut enim natura frigida est contrahere. ita natura calida est dilatatare. et ideo diversitas exalationis in caliditate et frigiditate facit diversitatem impressionum ignitarum. et maxime in latitudine. sed quia levitatis est morari sursum et gravitatis deorsum. ideo diversitas exalationis in gravitate et levitate facit diversitatem earundem in longitudine. et diversitas in raritate et densitate facit diversitatem in profunditate. Ad videndum autem particularius de figuris istarum impressionum de coloribus et motibus earundem.

Sciendum est quarto quod non

omnes impressiones ignite in eodem loco generantur. quedam enim fiunt in terra sive infra terram. que faciunt terremotum ut postea videbitur. quedam autem generantur in superficie terre et in infima regione aeris. et quedam in media et quedam in suprema. nam omnis impressio ignita generatur ex fumo seu exalatione calida et sicca inflammabili. aut ergo in tali fumo est excellens caliditas aut mediocris. aut multum debilis. si sit excellens tunc talis exalatio sufficit ascendere usque ad supremam regionem aeris. aut ergo talis exalatio est

equalis subtilitatis in omnibus partibus suis. aut inequalis. si equalis. aut ergo habet tantum de grosso quantum de subtili. si habet tantum de grosso quantum de subtili et sic dum fit inflammata per modum columnae pyramidalis. si non habeat tantum de grosso sicut de subtili tunc apparet per modum lanceae ardentis. Si vero non sit equaliter subtilis in omnibus suis partibus. aut erit continua aut discontinua si discontinua apparet per modum stipulae ardentis et vocatur talis impressio assub post assub id est ignis albus post ignem album. Si vero sit continua et puer et in una parte sit intensus et non in alia tunc apparet per modum candelae ardentis. Si vero in una parte magis dilatabat quam in alia tunc vocatur tunc ascendens sive dalus. et haec est differentia impressionum generatarum in suprema regione aeris. Si vero fumus talis sit mediocriter calidus non transibit mediam regionem aeris. aut ergo erit continuus aut discontinuus. si si apparet per modum stipulae ardentis. et si materia fuerit globata tunc unus globus inflammatus prius. et postea alius tunc apparet capre saltantes quae a phoenice vocantur eges in greco quod est capra in latino. Quibus igitur contingit quod talis materia discontinua circundatur nube frigida et tunc inflammata per antiparitetismum et rumpit nubem et tunc apparet sicutille ardetes. Si vero talis fumus fuerit continuus hoc est tripliciter aut erit compactus aut non. si secundum tunc succellive incendit et apparet per modum candelae ardentis et vocatur dalus. Si vero fuerit globatus hoc est dupliciter aut in aere sibi aliquid obicit aut nihil. si nihil tunc quantum diu stabit in aere si quis ipsum nitatur deprehendere semper ad motum aeris apprehendetur. et inde vocatur ignis precedens sive fatuus si aut aliquid sibi occurrat in aere scilicet aliquod frigidum. hoc est dupliciter aut inferius aut superius. si superius quia talis fumus est calidus hoc non potest ascendere nec descendere propter frigidum sibi occurrentem. movetur ergo lateraliter. et vocatur sydus volans. et quibus contingit quod in tali motu ante inflammationem occurrit sibi frigidum tale et tunc in curvas et elevat in medio et inflammatur et anterus inflammata et tunc apparet per modum draconis tortuosi exsufflantis ignem. et inde vocatur draco volans. si autem tali fumo aliquid residuum inferius obviet. talis impressio vocatur assur. Et sic per differentiam impressionum ignitarum in media regione aeris generatarum. Si vero talis fumus sit debilitatus calidus tunc remanebit in infima regione aeris et quia materia illa est discontinua et simul incensa apparet stipulae ardentis. quia vero materia est continua et simul incensa vocatur dum ardens. quibus etiam talis materia est levis et subtilis tunc insequitur fugientes et equitantes et maxime quia est prope eos. quia movetur ad motum aeris et tunc vocatur ignis fatuus. et hac de causa quibus supra aures equorum vel canes

Hec sunt nomina impressionum que generantur in prima regione

- Columna pyramidalis.
- Lancea ardens
- Stipulae ardentis
- Dalus ascendens

Nomina illorum que generantur in media regione

- Stipulae ardentis
- Capre saltantes
- Scutille ardentis
- Candela ardens
- Ignis fatuus
- Sydus volans
- Draco tortuosus
- Ignis ascendens

Hec sunt nomina impressionum que generantur in infima regione

- Stipulae ardentis
- Dumus ardens
- Ignis fatuus

apparēt tales impſſiones ignite ad modū can-
dele ardentis et poſſunt gñari ex fumo pingui
et viſcoſo elenato per ſudorē equi. Et ſic patet
differētia impſſionū ignitarū in infima regione
aeris et per om̄s in tribz regiōibz aeris. Et poſ-
ſet fieri conſimilis diſtinctio de hijs q̄ generāt
in terra. ſed de hijs non tractat pb̄s quia ſunt
nobis occulte. Quibus notatis ſit.

Concluſio reſponſiua. Dēs
impſſiones ignite ſunt eiſdē ſpēi ſpecialiſſime
differētes ſolū accidētaliſz magis ⁊ min⁹ Pz
qz omēs ſunt de natura ignis. g⁹ ſunt eiſdem
ſpēci ſpecialiſſime. Sed tunc.

Dubitatur primo Utruz im-
preſſiōes ignite moueant naturaliter vel violē-
ter et aquo mouēt. Rñ q̄ qñz mouēt a vēto
et qñz a leuitate ſurſuz. qñz ad deoſum a con-
trario ppellēt. et qñz lateraliter ppter cōtrarie-
tatē virtutū mouentū. nā exalatio leuis eſt. iō
nūq̄ aſcēdere. ſz qñz impedit a ſupiori contrario
exiſtēt. iō mouet lateraliter. quando ergo mo-
uetur ſurſum mouetur naturaliter.

Dubitatur ſecundo. Utrum
Sidera volātia moueant p extruſionē aut per
continū aduſionē. Dicēdum ē q̄ qñ ſidera
volātia generant in infima vel ſupma regione a-
eris deſcēdūt p continū aduſionē. qz ibi non ē
contrariū ppellēs. ſz qñ generāt i media regione
aeris et exalatio icludūt i vētre nubis caſcit et
vnt ſe p antipariſſim. et fugiēdo ſuū contrariū
frāgit nubē et tūc bene mouet motu extruſiōis
et qñz mouet lateraliter propter cōtrarietatem
mouentū.

Dubitatur tertio vtruz ſide-
ra volantia ſunt in celo vel in media regione
aeris. Rñ q̄ ſunt i media regione ae-
ris. qz ea q̄ ſunt in celo apparent tarde moueri
ppter nimā diſtantiā ſz ſecundū rē ⁊ veritatē
velociter moueant. ſidera aut volātia apparēt
velociter moueri. iō ppe nos ſunt. Et ita dicen-
dum eſt de oibus impſſionibus ignitis.

Dubitatur quarto vtrum
Omēs impſſiones ignite ſint eiſdem ſpētatis.
Rñ q̄ nō ppter diuerſitatem materie in
magnitudine et puitate. Tū etiā ppter diuer-
ſitatē iſtāmantiū. Tū etiā ppter diuerſitatē
appinquantis ad nos. Tū etiā ppter diuerſita-
tē materie et ingroſſitate et ſubtilitate.

Dubitatur Quinto. De
tēpore in quo ſunt impſſiones ignite. Rñ
q̄ ſunt de die et de nocte. ſz nō apparēt de die
qz mai⁹ lumē offuſcat minus. ſiūt eniz maxie
i autūpno. nā in yeme exalatiōes ſunt pauce ⁊

min⁹ bñt de bñditate aquoſa. iō nō ſunt inſlā-
mabiles vel eſt nimis ſapit de yeme pcedēt. in
eſtate aut ē nimia ſiccitas. iō maxie ſunt in au-
tūpno. qz tunc non viget nimia ſiccitas nec ni-
mia frigiditas.

Dubitatur ſexto que iſtarum
impſſionū magis durāt. R. q̄ ceteris pib⁹
ille q̄ ſiūt in ſupma regiōe aeris. nā ille q̄ ſiūt in
media cito htrāſcūt ppter nimā antipariſſim. q̄
vero in infima cito euaneſcunt ppter ventos et
etiā propter frigiditatem.

Dubitatur ſeptimo vtrum
Vapor ſit nat⁹ aſcēdere alti⁹ ⁊ exalatio. R.
q̄ nō. qz ſiccū terreſtre qd eſt i exalatiōe ē mag
receptiū calorū ⁊ humidū aquoſū quod ē in
vapore. igitur rē.

Ad rationes ante oppoſituz
Ad primā dicit q̄ arguit de figuris ſeq̄ntibz
formas ſubales. ſz nō bz locū de figuris ſeq̄nti-
bus formas accidētales. Ad ſecūdā dicit q̄
oēs impſſiōes naturalr mouent ſurſū. et ſi mo-
ueant alijs motib⁹ hoc eſt p accidēs. Ad ter-
tiā dicit q̄ iſta q̄ bñt diuerſa generātia p̄cula-
ria p ſe differūt in ſpē. mō impſſiones ignite ha-
bēt idē generās p ſe. ſz p accidēs habēt diuerſa
generātia. Ad vltimā dicit q̄ impſſiōes ha-
bēt vnū locū ad quē nat⁹li mouent ſi nō ipe
diunt ſz ad ignē. q̄ aut alibi generent et mo-
uent hoc ē p accidēs et nō p ſe. Sequit in tertū
Apparēt aut aliquādo nocti. ſerenitate.

Queritur octauo: vtrum de
nocte exiſtēt aeris ſerenitate debeāt appere by-
atus et voragies ſanguinei coloris. Arguit q̄
nō. qz color nō videt niſi in lumie vt habet z⁹
de aia. ſz de nocte nō eſt ſumere lumē ſub quo
poſſint videri tales colores. Et affirmat. qz
q̄to aliquis color ē debilioz tāto maior lumie
indiget vt videat. cū igit illi colores nō videāt
de die ſequit q̄ a fortiori nec de nocte. z⁹ ſic
q̄ nō eſt nō videt. ſz iſti colores nō habēt eſſe
reale. g⁹ nō videt. In o⁹ eſt. p. in tertū in iſto
z⁹ tractatu hui⁹ libri. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo q̄ hia-
tus et voragies et ſanguinei colores p materia
i qua appēt habent exalationē calidā ⁊ ſiccā. ⁊
iō. p. de iſtis ſātaſimati⁹ ſiue appitiōib⁹ in eo
dē tractatu deteriauit in quo agit de iſſiōib⁹
ignitis. q̄ habeāt exalatiōnē calidā et ſiccā
p a ſigno. qz cū appēt talia ſātaſimata multo-
tius ſiūt ignite iſſiones. Sed pro cā efficiēte
habēt lumē alicuius ſtelle incidens ſupra exa-
lationes calidas et ſiccas ſurſuz elenatas diffe-
rētēs i raritate et dēſitate groſſicie ⁊ ſubtilitate.

Ex quo potest accipi modus talis generationum apparentium. nam de die per calorem solis et aliorum astrorum et corporibus insensibilibus eleuatur sursum exalacio calida et sicca. quae frigiditate noctis superueniente et aere exente priuato nubibus congregatur et condensatur magis tamen in una parte quam in alia. ergo contingit quod partes extremales talis exalationis sunt subtiliores et penetrabiliores a lumine. et pars media grossa et parum penetrabilis a lumine. et tunc partes extremales apparent lucide aut albe aut sanguineae et pars media apparet nigra et opaca. Et quia nigrum melius mouet visum quam album aut sanguineum. ideo haec pars apparet nobis distinctior quam partes extremales. et apparet nobis quod ruptura siue fenestra sit in celo. quae cum apparet parua vocatur hyatus. cum apparet magna vocatur vorago. et sic pars quidam vorago quidam hyatus et quo modo differunt ad inuicem. non enim differunt nisi secundum magis et minus. Et propter eandem causam sepe accidit quod in castris longe visis apparet quaedam fenestra quae tamen non sunt. hoc enim est per interpositionem alicuius partis nigrae aut opae inter duas partes albas. Hoc etiam faciunt pictores qui volunt depingere hostium vel fenestras in pietate.

Sciendum est secundo quod sanguinei colores causantur ex lumine aeris transeuntis per exalationem calidam et siccam.

Nam lucidum aut album visum per opacum apparet rubrum. unde quanto lumine magis distatur supra exalationem tanto magis apparet exalatio alba. et quanto minus distatur tanto minus apparet alba sed apparet rubra aut alterius coloris. Sed non contingit quod exalatio appareat totaliter alba aut nigra. non enim posset apparere totaliter alba nisi lucidum totaliter distaretur supra opacum et sic non videretur exalatio. non posset etiam apparere totaliter nigra nisi opacum dominaretur totaliter supra lucidum et ita lumen non transiret totaliter supra opacum. sed quoniam neutrum distatur et species utriusque per idem medium veniunt ad locum tunc visus non indicat de altero extremorum sed indicat de medio colore inter album et nigrum scilicet de rubedine. Ex hoc satis patet conclusio responsiua ad quaesitum.

Dubitatur primo quare ista non apparent de die.

Respondetur quod causa est quia cum sol inter cetera astra maius lumen habeat. lumen solis prohibet ne ista appareant de die. quia maius lumen offuscat minus lumen.

Dubitatur secundo quare

talita apparent esse in celo. Respondetur quod quia visus non percipit distinctionem materie que est inter exalationem in qua apparet talita

fantasmata et ipsum celum. ideo iudicat ea esse in celo.

Dubitatur tertio quare magis

apparet talia fantasmata serenitate aeris exente quam in alio tempore. Respondetur quod causa est quia serenitas dicitur priuatio nubium in aere sicut tranquillitas dicitur priuatio ventorum in mari. et quia nubes generantur ex vapore grosso et opaco qui est contrarius exalationi calide et sicce in qua apparent ista fantasmata. ideo apparitio istorum fantasmatum requirit serenitatem aeris. quia nubes non sunt de facili penetrabiles a lumine astrorum de nocte lucentium

nubes sunt

Dubitatur quarto quare est

quod sepe dum apparent impressiones ignite aut ista fantasmata audiuntur quidam parui soni qui interdum sunt similes vocibus humanis. Respondetur quod causa est quod tunc ipsi vigent exalationes calide et sicce quarum quedam includuntur infra terras. alie vero infra corpora mortuorum et cadavera. et huiusmodi exalationes quod leues sunt petunt exitum. et exeuntes quandoque per vias stricatas et diuersimode figuratas cum quodam impetu cantant diuersos sonos silles quoniamque vocibus humanis

Dubitatur quinto Utrum

exalacio et vapor sint eiusdem speciei specialissime cum corpore a quo eleuantur. Respondent antiqui quod exalacio et vapor sunt quedam mixta imperfecta alterius speciei a quo eleuantur. alii dicunt quod sunt eiusdem speciei substantialiter cum corpore a quo eleuantur ut vapor est substantialiter aqua. et exalacio est substantialiter terra. sed differunt secundum accidentia. scilicet grossum et subtile rarum et densum album et nigrum. Alii dicunt quod elementa inferiora. scilicet aqua et terra sunt grossiora et materialia ideo sunt exalabilia et vaporabilia et non alia elementa. et ab his corruptio diuicium possumus permanere sub diuicis et contrariis dispositionibus quam alia elementa. et ita isti dicunt quod exalacio et vapor sunt aqua aut terra sub contrariis dispositionibus ad alia elementa. et sic dicunt quod vapor et exalacio non sunt entia completa aut perfecta speciei sed magis in via ad speciem alterius elementati. et ob hoc proprie non debent dici indimidia alicuius speciei. Dicunt tamen quod magis debent denominari a specie ad quam tendunt quam ab alia a qua recedunt. unde secundum istas opiniones dicendum est quod si vapor et exalacio considerentur quantum ad formas substantialiter quas includunt substantialiter sunt actualiter de natura corporum a quo eleuantur. Sed si considerentur quantum ad suas dispositiones qualefactivas et quantum ad formas que sunt ibi virtualiter sunt eiusdem speciei cum corpore in quo distant. sicut exalacio calida et sicca dispositiue et virtualiter est ignis. et c.

A 20

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicitur q̄ illa fantasmata vidēt de nocte sub lumīe alicui⁹ alterius aſtri quod ſufficit vt appareant. Ad confirmationem. patet ſolutio ex dictis. quia maius lumen offuſcat minus lumen. Ad tertiam dicitur q̄ in byatu et in voragine duo ſunt cōſideranda ſc̄z materiale et formale. formale eſt apertura ſeu ruptura apparens in celo et talis ruptura non eſt a parte rei. Sed materiale eſt talis exalatio in qua apparet talis ruptura et realiter talis. Cōſimiliter in coloribus eſt materiale quod ē quedam proportio qualitātū primarū. Aliud eſt formale quod eſt perſpicuum in quo apparent diuerſi colores et quo ad hoc hūc ibi eē

Sequitur in textu. **De cometis autem et vocato lacte.**

Queritur nono. vtruz come

ta ſit de natura celi. Arguitur q̄ ſic. quia dicit phīſ q̄ aliquę ſtelle viſe ſunt cape comā ergo videtur q̄ cometa nihil aliud ſit q̄ ſtella comata aut caudata. 2° arguitur. illud qd̄ naturaliter mouet̄ motu circulari ē de natura celeſti. ſed naturaliter cometa mouetur circulariter. igitur 2°. 3° ſic. per cometaz aſtologi aliqua precognoſcunt de futuris. vtpote motem principum peſilentias et prelia magna. qd̄ nō eſſet niſi cometa eſſet de natura celeſti et influeret in illa inferiora. Ad oppo^o eſt phīſ in. ſ. ca. huius tractatus.

Scienduz eſt primo. q̄ poſt

quam phīſ determinauit de impreſſionibus ignitis ſtatim tranſeuntibus. et de quibusdā fantasmatibus que apparēt in exalatione calida et ſicca ſuſum eleuata. conſequenter determinat de quibusdā impreſſionibus ignitis. ſecundo de eius partibus ſcilz de cometa et galacia. et primo de cometa reciendo primo opinionones aliquozum de quibus videbitur in preſenti queſtione.

Sciendum eſt ſecundo quod

Ut habetur in textu antiquozum triplex fuit opinio de cometa. Prima fuit Anaxagore et Democriti dicentium q̄ cometa eſt ſimphafis id eſt comparitio ſtellarum errantium propter copulationem et coniunctionem earuz. quādo enim coniunguntur ad inuicem propter eozum vicinitatem faciunt apparitionem vniuz ſtelle et illa apparitio dicitur ſtella comata que videtur habere comam propter augmentum luminis ex approximatione ipſarum ſtellarum ad inuicem. **Alia** fuit opinio Pictagoricoz

dicentium cometam eſſe vnam ſtellarū erraticū que multo tēpore ſub radius ſolis latet. 2 q̄nq̄ per modicum tempus erit radius ſolis et tūc vocamus eam cometam. vt dant ſimile de mercurio qui multo tempore latet ſub radius ſolis et tamen aliquando per modicum tempus apparet poſtq̄ reſeſſit a ſole. **Tertia** fuit opinio Dipocratis Lbii. et Eſchili eius diſcipuli. dicentium cometam eſſe vnam ſtellarum erraticū q̄tum ad corpus. ſicut poſuit precedens opinio. Sed habere caudam v̄l comam de natura elementari. ſed hec opinio differt a precedenti q̄tum ad comam ſiue caudam. quia illi de precedenti opinione dixerunt illam ſtellarū poſt reſeſſum a ſole habere caudam a natura ſua. ſed Dipocras dixit illam comaz eſſe de natura elementari. ymaginabatur enī Dipocras q̄ illa ſtella eſſet erratica et recedendo a ſole et accedendo ad locum ſub quo eſt humiditas attrahit multos humores ſub ſe conſtantes et apparentes in loco illius ſtelle quos non poterat attrahere dum erat ſub ſole. Et eo q̄ nō percipimus diſtantiā inter illos humores et itel lam. Ideo dicunt q̄ radii ſolares refracti ab illa humiditate ad ſolem vel ad illam ſtellarū faciunt apparitionem come circa illam ſtellarū. Uterius dicunt q̄ cometa raro apparet inter duos circulos tropicos 2 hoc propter nimiam caliditatem ſolis conſumentis humiditatem ſuppoſitam portioni celi que eſt inter duos tropicos. ſed apparet in aliis locis in quibus ſol vel ſtella poteſt eleuare vaporem ſine eius conſumptione. Sed omnes iſte opinionones ſunt falſe et inſufficientes ideo contra eas ponunt̄ conſuſiones.

Concluſio prima contra pri

mam opinionem. Cometa non eſt ſimphafis ſiue coniunctio ſtellarū erraticūz ſicut poſuerūt Anaxagoras 2 Democrit⁹. Probat̄ quia ſi ſic tunc diſſoluto cometa deberent apparere plures planete diſincti. hoc autem eſt contra experientiam. Item 2° ad ſenſum viſum fuit q̄ ſtella iouis ſuppoſita fuit ſtelle fixe. et tamē ex tali ſuppoſitione non apparuit cometa. 3° a ſimili cometa non apparet ex congregatione ſtellarū erraticūz. Item ſtelle apparēt viſu indiuiſibiles et punctuales. indiuiſibile autem additum indiuiſibili non facit ipſm apparere maius. cometa aut̄ apparet magne q̄tutatis. ergo cometa non eſt apparitio ſtellarū erraticūz.

Concluſio ſecunda. Contra

ſecundam opinionem. Cometa non eſt aliqua ſtellarum erraticūz. Probat̄ quia oēs ſtelle errantes mouentur ſub ipſo circulo animalini ſcilicet ſub Zodiaco et nunquam

Hippocrates.

Ex quo potest accipi modus talis generationum apparentium. nam de die per calorem solis et aliorum astrorum ex corporibus insensibilibus eleuatur sursum exalacio calida et sicca. quod frigiditate noctis superueniente et aere exite priuato nubibus congregatur et condensatur magis tamen in vna parte quam in alia. ergo contingit quod partes extremales talis exalationis sunt subtiliores et penetrabiliores a lumine. et partes mediae grossa et parum penetrabilis a lumine. et tunc partes extremales apparent lucide aut albe aut sanguineae et partes mediae apparent nigrae et opae. Et quia nigrum melius mouet visum quam album aut sanguineum. ideo hec partes apparent nobis distinctior quam partes extremales. et apparet nobis quod nuptura siue fenestra fit in celo. quod cum apparet parua vocatur hyatus. cum apparet magna vocatur vorago. et sic partes quid vorago quid hyatus? et quo modo differunt ad inuicem. non enim differunt nisi secundum magis et minus. Et propter eandem causam sepe accidit quod in caltris longe visis apparet quedam fenestra quod tamen non sunt. hoc enim est per interpositionem alicuius partis nigrae aut opae inter duas partes albas. Hoc etiam faciunt pictores qui volunt depingere hostium vel fenestras in pietate.

Sciendum est secundo quod sanguinei colores causantur ex lumine aeris transeuntis per exalationem calidam et siccam. Nam lucidus aut albus visus per opacum apparet rubeum. vnde quanto lumine magis dicitur supra exalationes tanto magis apparet exalatio alba. et quanto minus dicitur tamen minus apparet alba sed apparet rubea aut alterius coloris. Sed non contingit quod exalatio appareat totaliter alba aut nigra. non enim posset apparere totaliter alba nisi lucidum totaliter diceretur supra opacum et sic non videretur exalatio. non posset etiam apparere totaliter nigra nisi opacum dominaretur totaliter supra lucidum et ita lumen non transiret totaliter supra opacum. sed quoniam neutrum dicitur et species vtriusque per idem medium veniunt ad locum tunc visus non indicat de altero extremorum sed indicat de medio colore inter album et nigrum scilicet de rubedine. Et hoc satis patet conclusio responsiua ad quesitum.

Dubitatur primo quare ista non apparent de die. Respondetur quod causa est quia cum sol inter cetera astra maius lumen habeat. lumen solis prohibet ne ista appareant de die. quoniam maius lumen offuscatur minus lumine.

Dubitatur secundo quare talia apparent esse in celo. Respondetur quod quia visus non percipit distinctionem materie que est inter exalationem in qua apparet talia

fantasmata et ipsum celum. ideo iudicat ea esse in celo.

Dubitatur tertio quare magis apparet talia fantasmata serenitate aeris exite quam in alio tempore. Respondetur quod causa est quia serenitas dicitur priuatio nubium in aere sicut tranquillitas dicitur priuatio ventorum in mari. et quia nubes generantur ex vapore grosso et opaco qui est contrarius exalationi calidae et siccae in qua apparent ista fantasmata. ideo apparitio istorum fantasmatum requirit serenitatem aeris. quia nubes non sunt de facili penetrabiles a lumine astrorum de nocte lucentium

Dubitatur quarto quare est quod sepe dum apparent impressiones ignite aut ista fantasmata audiuntur quidam parui soni qui interdum sunt similes vocibus humanis. Respondetur quod causa est quod tunc temporis vigent exalationes calidae et siccae quarum quedam induuntur infra terras. alie vero infra corpora mortuorum et cadauera. et huiusmodi exalationes quod leues sunt perunt exitum. et exeuntes quandoque per vias liticas et diuersimode figuratas cum quodam impetu cantant diuersos sonos siles quoniam vocibus humanis

Dubitatur quinto Utrum exalacio et vapor sint eiusdem speciei specialissime cum corpore a quo eleuantur. Respondent antiqui quod exalacio et vapor sunt quedam mixta imperfecta alterius speciei a quo eleuantur. alii dicunt quod sunt eiusdem speciei substantialiter cum corpore a quo eleuantur ut vapor est substantialiter aqua. et exalacio est substantialiter terra. sed differunt secundum accidentia. scilicet grossum et subtilitatem et densum et album et nigrum. Alii dicunt quod elementa inferiora. scilicet aqua et terra sunt grossiora et materialia ideo sunt exalabilia et vaporabilia et non alia elementa. et absque corruptione diuicius possunt permanere sub diuersis contrariis dispositionibus quam alia elementa. et ita isti dicunt quod exalacio et vapor sunt aqua aut terra sub contrariis dispositionibus ad alia elementa. et sic dicunt quod vapor et exalacio non sunt entia completa aut perfecta speciei sed magis in via ad speciem alterius elementati. et ob hoc proprie non debent dici indimidia alicuius speciei. Dicunt tamen quod magis debent denominari a specie ad quam tendunt quam ab alia a qua recedunt. vnde secundum istas opiniones dicendum est quod si vapor et exalacio considerentur quantum ad formas substantiales quas includunt substantialiter sunt actualiter de natura corporum a quo eleuantur. Sed si considerentur quantum ad suas dispositiones qualificativas et quantum ad formas que sunt ibi virtualiter sunt eiusdem speciei cum corpore in quod eleuantur. sicut exalacio calida et sicca dispositione et virtualiter est ignis. et c.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicitur q̄ illa fantasmata vidēe de nocte sub lumine alicui⁹ alterius astri quod sufficit vt appareant. Ad confirmationem. patet solutio ex dictis. quia maius lumen offuscatur minus lumen. Ad tertiam dicitur q̄ in byatu et in voragine duo sunt cōsideranda scz materiale et formale. formale est apertura seu ruptura apparens in celo et talis ruptura non est a parte rei. Sed materiale est talis exalatio in qua apparet talis ruptura et realiter talis. Cōsimiliter in coloribus est materiale quod ē quedam proportio qualitatum primarū. Aliud est formale quod est perspicuum in quo apparent diuersi colores et quo ad hoc hnt ibi eē

Sequitur in textu. **De cometis autem** et vocato lacte.

Queritur nono. vtruz come

ta sit de natura celi. Arguitur q̄ sic. quia dicit pb̄s q̄ aliquę stelle vise sunt cape comā ergo videtur q̄ cometa nihil aliud sit q̄ stella comata aut caudata. 2º arguitur. illud qd̄ naturaliter mouet motu circulari ē de natura celesti. sed naturaliter cometa mouetur circulariter. igitur qd̄. 3º sic. per cometaz astrologi aliqua precognoscunt de futuris. vtpote mortem principum pestilentias et prelia magna. qd̄ nō esset nisi cometa esset de natura celesti et influeret in ista inferiora. Ad oppoº est pb̄s in. 5. ca. huius tractatus.

Scienduz est primo. q̄ post

quam pb̄s determinauit de impressionibus ignitis statim transeuntibus. et de quibusdā fantasmatibus que apparēt in exalatione calida et sicca sursum eleuata. consequenter determinat de quibusdā impressionibus ignitis. secundo de eius partibus scilz de cometa et galacia. et primo de cometa recedendo primo opinionones aliquorum de quibus videbitur in presenti questione.

Sciendum est secundo quod

Ut habetur in textu antiquorum triplex fuit opinio de cometa. Prima fuit Anaxagore et Democriti dicentium q̄ cometa est simphasis id est comparitio stellarum errantium propter copulationem et coniunctionem earuz. quādo enim coniunguntur ad inuicem propter eorum vicinitatem faciunt apparitionem vnius stelle et ista apparitio dicitur stella comata que videtur habere comam propter augmentum luminis ex approximatione ipsarum stellarum ad inuicem. **Alia** fuit opinio Pictagoricorū

dicentium cometam esse vnam stellaz erraticuz que multo tēpore sub radius solis latet. et quāqz per modicum tempus exit radius solis et tūc vocamus eam cometam. vt dant simile de mercurio qui multo tempore latet sub radius solis et tamen aliquando per modicum tempus apparet postq̄ recessit a sole. **Tertia** fuit opinio Dipocratis Libii. et Eschili eius discipuli. dicentium cometam esse vnam stellarum errantium q̄tum ad corpus. sicut posuit precedens opinio. Sed habere caudam vlt̄ comam de natura elementari. sed hec opinio differt a precedenti q̄tum ad comam siue caudam. quia illi de precedenti opinione dixerunt illam stellam post recessum a sole habere caudam a natura sua. sed Dipocras dixit illam comaz esse de natura elementari. ymaginabatur enī Dipocras q̄ illa stella esset erratica et recedendo a sole et accedendo ad locum sub quo est humiditas attrahit multos humores sub se constantes et apparentes in loco illius stelle quos non poterat attrahere dum erat sub sole. Et eo q̄ nō percipimus distantiam inter illos humores et stellam. Ideo dicunt q̄ radius solares refracti ab illa humiditate ad solem vel ad illam stellam faciunt apparitionem come circa illam stellam. **Uterius** dicunt q̄ cometa raro apparet inter duos circulos tropicos et hoc propter nimiam caliditatem solis consumentis humiditatem suppositam portioni celi que est inter duos tropicos. sed apparet in aliis locis in quibus sol vel stella potest eleuare vaporem sine eius consumptione. Sed omnes iste opinionones sunt falsę et insufficientes ideo contra eas ponunt conclusiones.

Conclusio prima contra primam opinionem. Cometa non est simphasis siue coniunctio stellarum erraticuz sicut posuerūt Anaxagoras et Democrit⁹. Probat̄ur. quia si sic tunc dissoluto cometa deberent apparere plures planete distincti. hoc autem est contra experientiam. Item 2º ad sensum visum fuit q̄ stella iouis supposita fuit stelle fixe. et tamē ex tali suppositione non apparuit cometa. 3º a simili cometa non apparet ex congregatione stellarum erraticum. Item stelle apparēt visu indiuisibiles et punctuales. indiuisibile autem additum indiuisibili non facit ip̄m apparere maius. cometa autē apparet magne q̄tutatis. ergo cometa non est apparitio stellarum erraticuz.

Conclusio secunda. Contra secundam opinionem. Cometa non est aliqua stellarum erraticum. Probat̄ur quia oēs stelle errantes mouentur sub ipso circulo animalini scilicet sub Zodiaco et nunquam

Hippocrates.

Anaxago^{us}

extra. sed multi ^{comete} planete apparent extra zodiacum. igitur **I**tem si ita esset non possent apparere plures comete. S; vt dicit pb; mlti comete simul et in eodẽ tempore visi sunt. ergo cometa non est vnus planetar; erraticum.

Conclusio. iiii. contra tertiam

opinionem. Cometa non est de natura elementari Φ tum ad caudã et de natura celesti Φ tum ad corpus. Probatur cõclusio quia si coma siue cauda comete apparer; et reflectõ e radioz visualiũ ab humiditate ad solẽ sequeret q; illa stella que dicit corp; comete qñq; apper; sine coma qñ scil; recederet longe ab ipõ sole. quod tñ falsum est secundum opi nionem ypoctatis.

Item pluries apparuerunt simul quicq; planete sine sole et luna. et cum hoc apparebat cometa. ergo cometa nõ est vnũ alioz erraticuz Φ tum ad corpus cum solũ sint septẽ astra errãtia. Item antiquitus tẽpore belli Archadie visa fuit cometa non multũ minor sole. cuius cauda protẽdebatur vltra tertiã partẽ celi. talis autẽ cometa nõ potuisset appere ex diuisione planetar; erraticũ ergo cometa si est de planetis erraticis quo ad corpus. Itẽtpe pbi appuit sub cane cuius cauda fuit debilis et debilitur videbat. ergo cometa nõ põt esse vnus de planetis erraticis. Item si esset vnus de planetis erraticis secundũ modũ predictũ seque; q; nunq; disperet extra locum solis. sed multe comete disparuerũt multum longe a sole vt tangitur in textu de illo magno cometa cuius cauda ptendebat vltra tertiã partem celi que dispartitũ per motum eius a sole recedendo peruenit ad zonam orionis in circulo meridiano et ibi fuit cõsumptus.

Ad rationes ante opposituz

Ad primã dicit q; cometa nõ est de natura celesti tñ aliq; stelle inuuant bñ ad gnationem comete. q; faciũt ad elevationẽ materie ex qua cometa generat. et ideo aliq; vise sunt capere comã pro quãto sub ipõ gnatur. Ad secundã dicit q; cometa circulariter mouet ad motũ supreme regionis aeris et non secundum naturam propriam. Ad tertiã dicit q; ex qualitãtib; et dispositionibus comete puta ex colore magnitudine figura et permanẽtia astrologi possũt iudicare de aliqua cõstellatiõẽ vigente in celo virtute cui; generat cometa et tunc cognitis virtutib; talis cõstellatiõis videntis pñt iudicare de aliquibus futuris quoz causa põt eẽ talis cõstellatio nõ tamen necessaria sed cõtinuens. Et i tali iudicio de futuro maxie inspiciẽdum est ad colorem comete q; si cometa fuerit rubei coloris denotat dominũ martis et signat plecta futura. et si viridã denotat dominum

mercurii. si albi coloris de notat dñũ ionis. et sic de aliis. et ita cometa non est causa futurorum sed signũ. et cõstellatio vigẽs potest bene esse causa. Sequit in textu. Quoniam autem de non manifestis.

Queritur decimo Utrum

Cometa sit de natura elementari. Arguitur q; non. quia impressiões methaurologice non multũ durãt. sed cometa diu durat. nã per qua draginta dies visus est cometa. ergo cometa non est impressio methaurologica. 2º sic cometa mouet et lucet circulariter. ergo e vnũ de altris celi. 3º si cometa esset de natura elementari et in elementari regione sequeret q; coẽta deberet eclipsari quẽadmodũ luna. pñtia t; q; propinquior esset terre q; luna ergo intraret vltra pfundior. sed pñs est flm. ergo.

Sciendum est primo q; post

quam pb; repbauit opiniones antiquorum ponentũ cometã esse vnũ de altris ex quãt; p; batione satis notũ est q; cometa nõ est de natura celesti et per pñs patet ipm gnari in regione elementari. ideo pñter pb; ostendit ex qua materia. vbi. qñ. et quo modo generet cometa. **U**n cometa gnatur secundũ philosophũ. nã per calorem solis et alioz alioz ex corporibus terrestribus et hic inferius exũtibus pinguibus et viscosis eleuatur exalatio terrestris calida et sicca grossa pinguis et viscosa. cuius partes ne dum ad inuicem circumiacent. sed vsq; ad superiorem regionẽ aeris vbi propter vicinitatez ignis et motũ circulare supra regionem aeris inflamat et mouetur circulariter ad motum supreme regionis aeris. **E**t ad hoc q; talis exalatio vocetur cometa oportet q; sit talis proportio materie inflammabilis ad calorem inflammantem q; calor adeo non excedat materiam q; statim consumat eam. et q; etiaz non sit ita debilis calor q; tota extinguat. et ideo oportet q; ibi sit debita proportio inter materiam et calorem. et secundũ q; materia diuersimode opponitur calori habet diuersam dispositionem et figuram. nã quando exalatio est circularis figure grossior in medio et subtilior in extremis circumquãq; tunc in medio habet inflammationem obscuriorẽ et in extremitatibus clariorẽ et tũc apparet ad modum stelle vndiq; comam habentis. et sic sortitur momen stelle comate. Quandoq; vero exalatio eleuat et protẽditur in latum et tunc apparet habere caudam in longũ eleuatam et vocatur stella caudata. Quandoq; vero illa exalatio inferius habet quasi partes discontinuas subiles et lucidas et tũc dicitur in greco pogonias idest stella bar

Diffinitio
comete.

bata. Et precedentibus potest colligi diffinitio comete. Cometa est exalatio terrestris calida et sicca pinguis grossa et viscosa. cuius partes ad inuicem multum circumiacent eleuata a corporibus inferioribus vsq; in supremam regionem aeris vbi propter vicinitatem ignis et dispositionem materie inflammatur et mouetur circulariter ad motum supreme regionis aeris.

Quibus premissis sit.

Conclusio prima. Cometa non est de natura celesti sed elementari. Quod non sit de natura celesti patet ex questione precedenti. Sed quod sit de natura elementari probatur a his no. nam communiter tempore generationis comete fiunt magni venti. et hoc est signum quod tunc eleuantur multe exalationes calide et sicce inter quas quedam non sunt inflammantes et reuerberantur per medium regionis aeris et sic conuertuntur in ventos. et sic tempore generationis comete anni sunt sicci propter ventos aerem de siccantes circa terram. sunt etiam calidi quia magnus calor requiritur ad eleuandum tantas exalationes. ergo conclusio vera.

Dubitatur primo quo tempore magis generatur cometa. Respondetur quod raro generatur in hyeme propter nimiam frigiditatem. raro etiam in estate propter nimiam caliditatem exalationem consumentem. sed communiter generatur in vere et autumnus. quia autumnus est magis calidus et siccus.

Dubitatur secundo que est causa diuturne permanentie ipsius comete. Respondetur quod est dispositio ipsius materie nam quia materia comete est viscosa et grossa non cito consumitur a calore. ad hoc etiam facit virtus aliquorum astrorum sub quibus generatur cometa. per quorum virtutem eleuatur noua sursum que additur precepsit materie. quod facit ad diuturnitatem comete.

Dubitatur tertio De causa diuersitatis colorum comete. Respondetur quod est dispositio comete penes grossum et subtile. nam quando materia est bene subtilis et inflammabilis apparet albus vel pallidus. sed quando est medio criter grossa apparet rubeus quando vero materia est multum grossa apparet quasi carbo ardens. De causis autem diuersarum figurarum dictum est prius.

Dubitatur quarto Utrum simul possint apparere plures comete. Respondetur cum tertio quod sic. quoniam aliquando visi sunt quinque. et possunt differre in colore et figura secundum diuersitatem materie in grossum

dine et subtilitate.

Dubitatur vltimo. de signo comete. Dicitur quod est signum magne caliditatis et multitudinis ventorum vt dictum est prius. Est igitur in signum seditionum et dissensionum inter principes populos et regna et per consequens sequens est signum bellox mortalitatis et pestium. Quod sic persuadetur. quia cum tempore generationis comete vigeat caliditas et siccitas. caliditas scilicet ignis et siccitas terre vigeat in hominibus colera et augmentatur acuties eius. modo acuties colere incitat hominem ad iras iurgia et bella. Et quia vita consistit in calido et humido aereo potest etiam esse signum pestis et mortalitatis. Et quia principes et prelati sunt magis teneri et subtilioris complexionis ex quo delectantur nutriuntur et viuunt ideo quia magis de facili in sua complexionem sunt passibiles. ideo cometa est magis signum mortalitatis principum et potentium quam aliorum. Et quia est signum bellox vt dictum est. et in bellis communiter cadunt principes. ideo cometa est signum mutacionis dominiorum regnorum et legum per quod est signum et casus principum.

Ad rationes ante oppositum Prima soluta est in assignando causas permanentie comete. Ad secundam negetur contra. cometa enim lucet sed lumen suum non habet a sole sed eo quod habet materiam inflammatam a caliditate ignis que circulariter mouetur ad motum supreme regionis aeris. Ex quo permissio ad tertiam quod cometa non potest eclipsari ab umbra terre quia non capit lumen suum a sole nec a quocumque alio astro. sicut luna. Sequitur in tertium. Qualiter autem et propter quam causam sit. et c.

Queritur duodecimo. vtrum Galacia sit de natura elementari. Arguitur quod sic. nam cometa et galacia sunt et fiunt ex eadem materia vt habet in textu. dicit autem quod prima exalatio attrahit sub stellis calcticis. vt apparet eis cauda ptena in longum que dicitur galacia ergo sicut cometa est de natura elementari ita et galacia. 2° sic philosophus dicit quod galacia est maxima maximi circuli in celo propter segregationem exalationis eleate superius sub illo ymo circulo et ibi per virtutem motus et luis stellarum illius circuli inflammat. 3° galacia est de natura elementari. Item dicit textus quod galacia non est inter tropicos eo quod exalatio ibidem cito segregatur et non permittitur stare. sed extra tropicos eleuat exalatio ex qua fit galacia et ibi conseruat. ergo galacia est de natura elementari. Item dicit quod non fiunt multi comete nec sepe. quia materia ex qua debet fieri trahitur ad locum in quo fit galacia. ergo galacia est de natura elementari.

Ultra arguitur. celum est homogeneous. ergo n̄ debz habere partes aliq̄s albas. ideo vna non est albior altera. ergo galacia est de natura elementari. In oppositum arguitur quod quelibet exalatio statū recedit. sed galacia semper manet et est semper in eodem loco q̄tum ad situm partiū celi. ergo no est de natura elementari. Doc igitur habetur expresse in antiqua translatione. scilicet q̄ est de natura celesti.

Sciendum est primo. quod postq̄ p. determinauit de cometa p̄ter deteriat de galacia. de cuius natura recitant primo tres opiniones antiquorum a pb̄o. Prima fuit Pythagoricoz dicentū q̄ sol semel exiit suaz viam et cōbussit illam viam celi que nunc est alba. Sed hec opinio ē falsa. et ortum habuit ex fictione poetaz quibus nephas est credere. et improbat a pb̄o. quia sequitur q̄ zodiacus sub quo mouentur omnes planete et etiaz ipse sol iam pridem fuisset combustus. Item celū non est susceptibile peregrinaz impressionum cum n̄ sit ad formā transmutabile. Secūda opinio fuit Anaxagore et Democriti dicentū galaciam esse lumina quorūdam aliorum cōgregata. nam isti ymaginati sunt astra habere proprium lumen. Sed non apparet nisi ex tra radios solis quia manus offuscat minus id dicunt q̄ dum interponitur terra inter solem et illud lumen apparēt nobis lumina alioz cōgregata. et talis apparetur secundū eos est galacia. Sed ista opinio est irrationabil. quia via lactea apparet semp sub eisdem astris. et cum sol continue moueat continue alit et alit astra a sole illuminantur. et sic transmutato sole necesse est transmutari viam lacteam quod est falsum. Item magnitudo solis est maior magnitudine terre et est maior distātia mltō vmbre terre et aliorum fixorum a terra q̄ solis. Ex quibus sequit q̄ conus vmbre terre non potest pertingere ad astra fixa et per consequēs soles aspicere omnia astra et illuminare ea. et sic fundamentum istius opinionis nullū est. Tertia fuit opinio que dicit lumen aliorum cōmisceri cū humido vapore. et iterum ad celum reflecti. et ita secundum eos galacia est lumen reflexum ab aere siue a vapore humido ad celum stellatum. Sed hec opinio falsa est. quia tunc galacia moueretur motu ignis. nec semper apparetur in eadem parte celi cuius oppo^o expi mur. ergo. Itē circulus lacteus de nocte potest apparere in aqua vel speculo. et tamen non potest fieri reflexio ad celum stellatum. ergo dicitur modus est insufficientis. Ad videndum autem modum generationis galacie positum in noua

translatione.

Sciendum est secundo quod ab istis inferioribus per calorē solis et aliorum aliorum eleuantur exalationes calide et sicce q̄ per virtutem quarūdā stellarum fixarum spisse seminatarum et prope se inuicem positarum eleuantur vsqz ad supremam regionem aeris sub illis astris viatim in quibus exalationibz exstentibus recipitur lumen aliorum aliorum et apparet claritas magna vt albedo que vocat galacia siue via lactea. Et quod ita generetur galacia persuadetur in noua translatione ratione et signo. Rōe sic. quia si per virtutem vnius astri possit eleuari materia tanta ex qua possit generari cometa. rationabile videtur q̄ multe stelle spisse seminate habeant virtutem attrahendi multas exalationes sursum. et illuminandi eas. Sic ergo galacia non apparet inter tropicos quod contingit propter nimiam caliditatem que segregat materiam generationis galacie. Et ita videtur esse signum q̄ galacia generetur ex exalatione.

Sciendum est tertio. quod secundum Ptholomeum Auicennam et Albertum qui commentant antiquam translationem galacia non est de natura elementari sed celesti. Et hoc etiam habet antiqua translatio. et hec opinio communiter tenetur. et est verisimilior. Non est enim dubium q̄ in noua translatione fuerit vicium scriptorum vel translatorū qui forte fuit illius opinionis cum hec due opinionones videntur sibiipsis contradicere. Pro cuius declaratione.

Sciendum est quarto. q̄ galacia est quidam circulus albus siue lacteus ap̄parens in celo transiens a pedibus Geminiorum per principium sagittariū iterum rediens in signum geminorum. Et in galacia apparent duo circuli albi qui non vbiqz conuincū sunt ad inuicem.

Sciendum est quinto quod causa materialis galacie est vna pars celi stellati spissior aliis. ideo magis sufficit retinere lumen solis et stellarum et terminare visum et in tali parte sunt stelle spisse posite que faciunt illā partem esse dēsiorem et de illis astris quedam sunt magna magnum lumen a sole recipientia et sunt alia parua inter illa magna que non videntur a nobis. sed tamen emittunt lumen adeo q̄ lumen apparet nobis continuum cum lumine aliorum. et ita apparet nobis via lactea siue alba propter magnam claritatē illius partis et iuxta hoc fit.

Ad considerat in ahā scā debet reduci
 ad primū principale illud: sed rē hō 2 quō
 orā 2 in libris methaurozūm 2 reducit
 ad orbē simpliciter mobile ad p. 2 m. 2 sed ad
 orbē nō sit stabile ad talē q. hō
 ig. galaxia

Conclusio responsiua .gala
 cia est de natura celesti. P3 auctoritate pbi
 in antiqua translatione.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicitur q omēs ille auctoritates
 fundantur in noua translatione que nō cōiter
 tenetur. Ad vltimā dicit q celum est totuz
 homogenerum qz ad naturā substantialē. 2
 tñ differt a suis ptibus per raritatē et densitas
 tem et per luminosuz et non luminosum. nō est
 tñ subm mutationi de contrario in cōtrarium
 propterea auctoritas post o^o est pro dictis. 2.
 Sequit in textu. De loco aut pōsitio est 2°

Queritur tredecimo Utrum

Pluuia generet in media regione aeris. Ar
 guit primo q nō. qz pluuia subaliter est aqua
 sed locus naturalis gnationis aque est ipsa
 aqua. ergo pluuia nō gnatur in media regiōe
 aeris. 2° sic aliqne impressiones ignite gene
 rant in media regiōe aeris. ergo ibi nō gnant
 impressiones aquose. pna tenet qz idem nō est
 causa gnationis oppositorū. Ad oppositū ē
 pbus in tertio capitulo tertii tractat^o hui^o libri

Verū est tñ q secundū Albertū incipit se
 cundus liber. Pro rēpōsione ad qstium.

Sciendum est primo. quod

Postq pbus determinauit de impressiōibus
 ignitis quaz materia remota est corpus sicū
 terestre. et materia ppinqua est exalacio calis
 da et sic. sequēter in hoc tractatu detēmiat
 de impressiōibus aquosis quarum materia
 remota est corpus aqueū. et materia ppinqua
 est vapor calid^o et hūidus. calidus quidē calo
 re facto extrinseco agēte. et hūid^o hūiditate aq̄a.

Scienduz est secundo q cau

sa efficiens remota hūidū impressiōnū aqueaz
 est sol et alia altra per lumē suum et influentie
 euaporātes corpora hūmida aquea hic infer^o
 existentia. Sed efficiens ppinquū in aliqui
 bus est frigiditas medie regiōis aeris. in aliis
 aut frigiditas noctis q est in aere infime regio
 nis: et in aliis facit antipilestis. Causa fina
 lis ppi q et intrinseca istaz impressiōnū aqueaz
 est gnatio. sed remota est gnatio et pseruatio 2
 augmētatio vegetabilū 2 vinctū supra terrā.

Sciendum est tertio. quod

Duplex potest esse locus gnatiōis alicuius im
 pressiōis scz naturalis et accidētalis. Locus
 naturalis ē in quo reperiunt^{ur} naturalis gnatiōes
 talis impressiōis. Sed accidētalis est in quo
 de per accidens reperiunt^{ur} et aliqñ reperiuntur
 tales cause et non sepe. Primo mō media re

gio aeris est locus naturalis pluuie. qz media re
 gio aeris est semp frigida. Sed secūdo mō scz
 de per accidens aliqñ in suprema pte et in infu
 ma regione aeris gnatur pluuia.

Scienduz est quarto. quod

Ista quatuor vapor nubes nubecla et caligo
 licet sint idem secūduz subam. differunt tñ scz
 accidens qz vapor dicitur fumus subtilis calid^o
 et hūidus hūiditate aquea sursum eleuata.
 Sed nubes est ipse fumus frigiditate medie re
 gionis aeris p densat^o et inspissat^o. Sed nus
 becula est pua nubes. Caligo vero est nus
 becula sterilis. ex qua scz nō est nata generari
 pluuia. Et cōiter apparet talis caligo post mag
 nas pluuias et est signū future serenitatis.

Sciendum est quinto quod

Pluuia sic gnatur. nā per calorē solis et alioz
 alioz a corporibz hūidū aqueis hic inferius
 existētibz eleuatur vapor calidus et hūidus
 hūiditate aq̄a vsqz ad mediā regiōē aeris
 vbi ppter frigiditatē loci p densat^o et inspissatur
 et cōuertit in nubē. et nubes in aquā descendē
 do in guttulis. q cū sint pue vocant^{ur} persecades.
 cum vero sint multum grōsse et magne vocant^{ur}
 lābroceres. et cū sunt medioeres vocant^{ur} et retinē
 nēt sibi nomē quod ē pluuia. Ex quo p3 quid
 sit pluuia. ē enī vapor calidus et hūid^o hūidi
 tate aq̄a eleuat^o a corpibz hūidū aqueis hic
 inferius existētibz p calorē solis et alioz alioz
 vsqz ad mediā regiōē aeris. vbi ppter fridū
 tatē loci p densat^o et cōuertit in nubē. et nubes
 in aquā descendēdo per guttulas ppter salutes
 animantium. Ex quo p3.

Conclusio responsiua ad .q.

Sci3 q pluuia gnatur in media regione aeris.

Patet. ibi reperiunt^{ur} cause sufficētes ad ge
 neratiōē pluuie. nā media regio aeris ē semp
 frigida. 2 vapor eleuat^o vsqz ad mediā regiōē
 aeris frigida. et ita p frigiditatem medie regio
 nis aeris cōuertit in aquā. Verū est tñ q p
 accidēs pōt pluuia gnari. in suprema parte in
 fime regiōis. qz ibi qñz et de per accidēs repe
 riunt^{ur} cause gnatiōis pluuie.

Dubitatur de signis pluuie

Per q pōt sciri gnatur future pluuie. R. q sunt
 mltā signa. P^o est ascēsus vaporū sursum et
 appitio nubis. V^o ē diminutio rosū 2 fontū
 tempore tēpato qz vapor ex quo d3 gnari ros
 eleuat^o vsqz ad mediā regiōē aeris 2 sicut qñ
 diminuūt fontes tali tēpore signū ē magne euas
 poratiōis. V^o ē humectatio pietū et lapidū.
 pluuia. n. n solum gnatur ex vapore scz et ex aere
 puerfo i aquā. et cū tēpore gnatiōis vigeat virt^o
 puerfo aeris et vaporū in aquā. id tunc aer
 tangens lapides frigidos conuertitur i aquā.

persecades.
 Lambroceres.

qd pluuia sit.

Nō signa pluuie.

Quartum signū est q̄ lampades ardētes
sintillant. q̄ circūdans oleum conuertitur in
aquā manentē in superficie olei. ideo non bene
ardet oleū. Quintū signū est rubedo matu-
tina solis et palloꝝ radiorum solis. nam q̄n sol
apparet rubeus demane signū est q̄ sunt multi
vapores existētes inter aspectū nostrum et so-
lem ex quibus potest generari pluuia et nō fue-
runt conuersi in nocte precedenti in rore. sed ru-
bedo solis serotina non est signū pluuie. sed
serenitatis. q̄ signū est q̄ sunt vapores eleuati
de die per calorē solis ad infimā regionē aeris
et cum non fuerint eleuati vsq̄ ad mediam id
aduēniente frigiditate noctis nō possunt am-
plius ascendere propter debilitatē calous. et ita
conuertunt de nocte in rorem descēdentē supra
herbas et folia arborū. Sextū est q̄ tempore
generationis pluuie non videntur multa alba
propter multitudinē vaporū et nubium inter
nos et alba. Septimū est cantus ranarū et
gñaliter omniū aquaticoꝝ. Octauū signū
est q̄ q̄n debet fieri pluuia musce et pulices for-
tius pungunt. et ones audius pascunt e. co-
medunt. et yundines et alie aues diligentius
nutrimentū querunt. nam per alterationē fac-
tam in corporibus eoz ex quodā instinctu na-
ture ad querēdū nutrimentū et ad prouidēdū
sibi de futuris mouent. Multa alia signa p̄t
assignari. sed hec sufficiant causa breuitatis.

**Dubitat̄ primo de accidē-
tibus pluuie.** Dicendū est q̄ primum est q̄
descendit per guttulas rotundas q̄ cum sit fri-
gida et descendat per aerem calidū reducit se
ad figurā spiciā vt magis resistat suo cōtrario.

Secundū accidens est q̄ hmōi guttule sūt
aliquando grossiores q̄nq̄ subtiliores. et hoc
dicit propter dispositionē materie in calore et
frigiditate et grossitate et subtilitate et etiam p̄-
pter diuersā dispositionē medie regionis aeris

Tertū accidēs est q̄ pluuia q̄nq̄ est dulcis
quādoq̄ amara quod p̄tingit q̄ q̄nq̄ cū va-
pore aqueo miscetur aereū q̄ est causa dulcis
quādoq̄ miscet exalatio teneltris et adulta
que est cā amaritudinis. Quartū accidens
est q̄ sepius generant̄ pluuie q̄ quecunq̄ alia
impressio. et hoc contingit. q̄ corpora humida
sunt facilius euaporabilia q̄ terrestria siue exa-
labilia id̄ inter impressiones aqueas sepius ge-
neratur pluuia q̄ alie. quādoq̄ enī tpe anni
media regio aeris est sufficienter disposita ad
dispositionē generatiōis pluuie nō aut̄ nimis

nec infima ad generationem puine nec rois.
Aliud potest assignari. q̄ pluuia est magis
necessaria ad salutē viuētiū q̄ alie impressio-
nes ideo est magis intēta natura vniuersali.

Aliud accidens est q̄ aliqui cum pluuia ca-
dunt ranūcule quidā vermes et pisces. et talia
hmōi. et hoc p̄tingit. q̄ quādoq̄ cū vapore a-
queo eleuat̄ exalatio viscosa que per virtutem
solis et alioꝝ astroꝝ potest transmutari ad for-
maz alicuius viuētiū recipiēdam. multa alia
accidentia possunt assignari de pluuia que cā
breuitatis dimittuntur.

Ad rationes ante oppositūz

Ad primam dicit̄ q̄ aliquis locus p̄t dici
naturalis dupliciter. Uno mō q̄ est gñatiū
et conseruatiū locati et hoc modo locus aque
est locus naturalis ipsius aque. Alio mō dicit̄
locus naturalis alicui corpori. q̄ in tali loco
reperiunt̄ cause sufficientes ad generationem
talis rei. et hoc modo regio aeris est locus na-
turalis pluuie. Ad secundā dicit̄ q̄ impressi-
ones ignite generant̄ per accidens in media
regione aeris. sed pluuia ibi generat̄ de per se
nihil autez prohibet vnū et eundē locū esse
generatiū oppositoꝝ scilz vni⁹ de per se et al-
teri⁹ de per accidens. Sequitur in textu. Et
eo autem q̄ de die euaporat.

Queritur Quartodecimo

Utrum ros et pluuia similiter generent̄ et simi-
liter queretur de nibe et puina. Arguit̄ p̄-
q̄ ros et pluuia non similiter generentur. quia
materia rois est subtilior q̄ matetia pluuie. et
ros generatur in infima regione aeris et plu-
uia in media. ergo non similiter diuidunt̄ sicut
nec generantur. sicut nec nix generat̄ in media et
puina in infima. ergo non similiter generant̄.

In oppositum est p̄būz.

Sciendum ē primo. q̄ ROS

sic generatur quia per calorē solis de die a cor-
poribus humidis eleuatur vapor subtilis ad
infimam regionē aeris. qui vapor frigiditate
noctis tempata aduēniente conuertit̄ in aquā
descendentem per guttulas inherentes herbis
et foliis arborū. Vñ vapor roidus habet
humidum subtile permixtum cum subtili sicco
terrestri nec habet calidū multū sed tempatū
ideo recedente calore extrinseco eleuatur illud
humidū subtile cum subtili terrestri per frigiditatem
noctis simul ingrossatū et conuertitur
in aquam. descendentem super herbas et folia
arborum. et ita non prius conuertitur in nubē
q̄ conuertatur in aquas. sed simul ingrossatur
et in aquā conuertitur. et ita ros nō habet nubē
primā quēadmodū pluuia. illud autem sicut
terrestre cōmixtum humido subtile ē quādoq̄
viscosum ad modum mellis. et ob hoc sole
radiante super ip̄m euaporatur humidum et

diminuitur siccum ad modum farine supra folia arborum et herbas. et quando materia est sic disposita vocatur manna. et quandoque inducit sterilitatem in fructibus. et quandoque etiam oues pascetes tales moriuntur ex fluxu ventris. Ex precedentibus patet in quo conueniunt et in quo differunt ros et pluuia. Conueniunt enim in hoc quod generantur ex vapore conuerso in aquam descendente per guttulas. Differunt tamen primo. quia ros generatur ex subtiliori et clariori vapore et minus habente de calido. id est minus alte eleuatur. et debili frigiditate potest in aquam conuerti. Et ex hoc sequitur alia differentia. quia ros generatur in infima regione aeris et pluuia in media regione aeris. Differunt 3. quia ros non habet nubem praesentiam sicut pluuia.

Sciendum est secundo quod pruinam sic generatur.

nam de die per calorem solis et aliorum aliorum a corporibus humidis eluatur vapor subtilis habens debile calorem ad infimam regionem aeris. qui vapor adueniente frigiditate noctis simul ingrossatur et congelatur descendens et adherens herbis et pilis animalium.

Et quo patet quod in aliquo conueniunt. et in aliquo differunt ros et pruinam. Conueniunt enim in hoc quod generantur ex corpore subtili habenti debile calorem. Ex quo sequitur alia conuenientia scilicet quod generantur tempore sereno quia magni venti segregarent illam materiam subtilem et non permitterent eam consistere. Tertio conueniunt. quia ambo generantur in infima regione aeris. et hinc est quod in montibus altis non inuenitur ros nec pruinam. Sed differunt quia vapor ex quo generatur pruinam simul conuertitur in aquam et simul congelatur. ita quod congelatio precedit motum partium aque in unam guttam aque. sed vapor rosis in aquam conuertitur et non congelatur. Secundo differunt quia ros generatur in tempore temperato ut in vere et autumno et in locis temperatis. Sed pruinam generatur in locis frigidis et tempore frigido. Tertio differunt. quia ros per se generatur flante vento australi. et per accidens siue per antiparalelism flante vento boreali. Et pruinam per se generatur flante vento boreali. et per accidens flante vento australi. Verum est tamen quod in Ponto hoc est in illa regione generatur ros flante vento boreali propter calorem illius loci. et generatur pruinam flante australi propter antiparalelism.

Sciendum est tertio quod Nix

sic generatur. nam de die per calorem solis eluatur vapor calidus usque ad mediam regionem aeris qui propter magnam frigiditatem conuertitur in nubem. et nubes in niuem descendens. per partes. ita quod antequam partes nubis

conuertantur in aquam conuertuntur in niuem quia motus congelationis illarum partium preuenit motum multarum guttularum in unam guttam et quando nix congelatur ab excellenti frigido noctis cum non sit ex materia viscosa cadit per minimas partes. sed quando generatur a frigido non nimis excessiuo et materia est viscosa tunc cadit per magnas partes seu petas.

Et quibus patet qualiter differt nix a pruinam. nam pruinam et nix generantur in diuersis locis ut dictum est. et nix generatur ex grossiori materia quam pruinam. et habet nubem praesentiam nix quam non habet pruinam. Sed in hoc conueniunt quod utraque impressio generatur per congelationem. Et precedentibus patet.

Conclusio responsalis. scilicet

quod in aliquo conueniunt generatio rosis et pluuie et in aliquo differunt. Et similiter dicitur de rore et pruinam.

Dubitatur primo. De accidentibus rosis.

Dicendum est quod primum est quod ros generatur in locis. Aliud accidens est quod ros comiter est multum dulcis et pluries tempore generationis rosis inuenitur manna. ratio cuius dicta est ante. Aliud accidens est quod blada si rore collecta cito putrescunt. quia ros habet materiam viscosam et calidam. et calidum agens in humidum est causa putrefactionis. Aliud quod oues comedentes blada rorida vel herbas rordas quandoque moriuntur. et hoc propter viscositatem materie.

Dubitatur secundo. De accidentibus niuis.

Respondetur quod primum est quod nix est alba. cuius causa est uehemens frigiditas. nam frigidum agens in humidum est causa albedinis. et nubes ex qua generatur nix apparet albior quam ex qua generatur pluuia. Aliud accidens est quod nix quandoque cadit per paruas petas et quandoque magnas. cuius causa dicta est ante. Tertium accidens est quod nix auget frumeta. quia per suam frigiditatem claudit poros terre et calefacit terram. Est etiam alia causa. quia nix est ex materia pingui et viscosa. Quartum accidens est quod nix perpetuo saluatur in montibus altis propter defectum caloris liquefacientis niuem.

Dubitatur tertio. de accidentibus pruinam.

Respondetur quod primum est quod pruinam generatur de nocte et maxime in aurora et tempore frigido et locis frigidis. quia requirit congelationem. Aliud est quod pruinam comiter est fetida eo quod fit ex mixtione exalationis calide cum vapore humido. Aliud est quod aliquam materiam pruinam ascendit sursum et conuertitur in nubem et tunc est signum future pluuie. aliquam descendit absque quod conuertatur in nubem et tunc signum est serenitatis aeris. De accidentibus autem pluuie dictum est prius. Ad rationes videtur quod bene

*Nix est ex materia pingui
et viscosa.*

probant q̄ non eodem mō generat̄ ros et plu-
uia. et similiter nix et pruina. q̄ concessum est.

Et hec de questione. Sequitur in textu.
Grandines autē sunt vere et autūno maxie.

Queritur Quartodecimo:

Utrum grando magis generatur in vere et au-
tumno q̄ in estate et hyeme. Arguitur q̄
non. quia grando generatur per congelationē
ad quam requiritur frigiditas magna. cū ergo
in hyeme sit maior frigiditas q̄ in alio tēpore.
sequitur q̄ frequentius generatur in hyeme q̄
in alio tempore. 2° arguitur grando conge-
latur a calido per antiparitesim in infima re-
gione aeris. cū ergo infima regio aeris in estate
sit calidior q̄ in alio tēpore. sequitur q̄ i estate
magis generatur grando q̄ in alio tempore.

Ad oppositū est p̄b̄s in vltimo caplo hui⁹
tractatus. Pro responsione.

Scienduz ē primo. q̄ an ara-
goras voluit generari grandinē per propulsum
nubis in inferiorem locum scilicet in mediam
regionem aeris. que cum ē multū frigida prop-
ter defectum caloris conuertit nubes in aquā.
et propter magnam frigiditatē loci congelatur
et ideo etiā magis generatur grando in regio-
nibus calidis. quia tunc calidū infime regiōis
aeris facit nubem magis eleuari et magis pro-
pellit. Sz p̄b̄s istam opinionē repbat. quia
sic i altis mōtib̄s deberēt fieri grādines quē
admodū nives quod tamē nullibi reptū est.

Sciendum ē secundo q̄ mul-
totiens visē sunt nubes eleuate cū mltō sono et
terribili. et mltotiens sine sono satis ppe terras
quibus visis itatim post magna ⁊ multa facta
est grando et oblonga et rotūda. et hoc est. qz
grando generat̄ ppe terrā. vnde si multū distā-
ter a terra generet̄ grādo apparet rotūde figure
et non angularis. qz anguli propter magnum
motū et cōsfrictionē liquefiunt et franguntur

Ad videndū ergo qualiter generat̄ grādo
dicit p̄b̄s q̄ vnū cōtrariū est alterius fortifica-
tiū per antiparitesim. ergo sic fit grando. nam
per calorē solis et aliorum astroꝝ a corporibus
humidis calefactis eleuat̄ vapor calidus et hu-
midus vsqz ad mediā regionē aeris. vbi ppter
frigiditatē loci conuertit̄ in nubem. et nubes in
aquā descendētem per guttulas frigidās. que
guttule descendendo per infimā regionē calidā
per antiparitesim cōgelat̄. et q̄to cōgelatio fit
distantius a terra tāto est magis rotūde figure
sed quāto fit prope terram sunt minus rotūde
et sunt quasi triangulares. Et ad frigiditatem
congelationis per antiparitesim h̄mōi guttaꝝ

multum confert calefactio vaporis ex quo ge-
nerate sunt ille gutte. quia quādo aliquid cal-
lescit rarefit. et ideo quādo iuxta ipsum ponitur
frigidū potest ipm magis penetrare ad intra. et
citius et fortius infrigidare. Et ita ille gutte ex
quibus fit grando sunt multū frigide. quia ge-
nerantur ex vapore calido per antiparitesim.

Unde piscatores circa pontum. i. circa illam
regionem calefaciunt aquā vt postea fortius et
citius congeletur. qua congelata vtuntur loco
plumbi suspendentes eaz ad reuia vt possint ad
fundum aque descendere.

Conclusio responsiua. gran-
do. cōuenientius generatur in vere et autūno
quā in estate aut hyeme. Patet. qz in vere et
autumno reperuntur cause conuenientiores ge-
nerationi grandinis q̄ in aliis temporibus. nā
in vere et autumno viget sufficiens caliditas
ad euaporandum. et in illis temporibus cor-
pora inferiora sunt satis humida vt possint eua-
porari. et in illis temporib⁹ infima regio aeris
est sufficienter calida et sicca ad causandū fri-
giditatem et congelationem per antiparitesim.
sed i estate corpora inferiora sunt nimis calida
et sicca. ideo minus possunt euaporari. et infima
regio aeris est nimis calida ad faciendum an-
tiparitesim. et in hyeme corpora inferiora sunt
nimis frigida et humida. et calor est nimis de-
bilis ad euaporandum. et infima regio est ni-
mis frigida. Ex precedentibus p̄s q̄ grando
conuertitur i aquā anteq̄ cōgeletur in infima
regione aeris. et per hoc satis patet differentia
grādinis a niue et aliis impressiōib⁹ hūidīs.

Dubitatur primo. de accidē-
tibus grandinis. R. q̄ habet plura accidēta
Quorū primū est q̄ grando apparet p̄ globos
congelatos duos ad modum cristalli. Unde
si amplius congelarentur illi globi ex ipsis poss-
set fieri cristallus. Secundū accidens est q̄
grando cōmuniter mortificat vegetabilia pro-
pter sui frigiditatem. frigiditas enim est qualis-
tas mortificatiua. Tertius accidens est q̄
quandoqz tempore generationis grandinis
audiuntur magni soni et terribiles. et hoc con-
tingit. quia in nube grandinosa includūtur exa-
lationes que petentes exitū mouentur per nu-
bes et frangunt ipam. et in illo fractu causant
sonos. Vel etiam causant̄ illi soni per diuisio-
nem aeris factam per grandinem. Quartū
accidens est q̄ aliquādo cū grandine cadit plu-
uia. et hoc contingit quando est parua antipar-
itesis. et tunc non omnes gutte congelantur.
Vel etiā contingit propter congelationē caloris
ipius infime regionis aeris liquefacientis
grandinem in toto vel in parte.

Quintum accidens est quod quando quod est triangularis figure. Quod contingit quando congelatur prope iuxta terram. quando est rotunde figure quando remote a terra congelatur. et huius causa dicta est prius. Et aliquando in grandine apparent ymagines diuersorum animalium. Et alii qui volunt hoc resolvere in virtute celesti tunc vigentem. videtur tamen esse per accidens ex parte materie congelate. Et sic patet in toto isto tractatu de generatione impressionum humidarum et differentiarum earundem. Quarum impressionum aquosarum sufficientia sic potest haberi. Nam omnis impressio humida generatur ex vapore calido et humido humiditate aquea. aut ergo generatur in infima regione aeris et prope terram aut in media. Si in infima hoc est dupliciter aut generatur sine congelatione et sic est ros. aut per congelationem. et hoc est dupliciter. quia vel simul inspissatur et congelatur et sic est pruina. aut prius inspissatur et conuertitur in aquam et congelatur et sic ista inspissatio fiat hic inferius tunc non est impressio sed dicitur glacies. si vero inspissatur et conuertitur in aquam in media regione aeris et in infima congelatur per antipilesum sic est grandis. Si vero impressio humida generatur in media regione aeris hoc est dupliciter. quia vel congelatur et sic est nix. vel non congelatur et sic est pluuia. Res soluantur ex dictis. Sequitur in textu. De ventis autem et omnibus spiritibus.

Queritur decimoquinto:

Utrum aque fontium et fluminoz generentur in concauitatibus terre ex aere circumcluso in ipsis conuerso in aquam. Et arguitur quod non. quia aqua pluuialis imbibitur terre et non videtur ubi tanta multitudo aque peruenit nisi iterum egrederetur per fontes et fluuios. igitur fontes et fluuii generantur ex pluuia que inmiscetur terre. et arguitur. omne quod recipitur et non est ibi naturaliter oportet quod veniat aliter de. sed aque fontium et fluminoz infra terram sunt non naturaliter. igitur ibi aliunde et ab extra veniunt. et per consequens fontium oritur et fluminoz sunt aque pluuiales recepte in concauitatibus terre. In oppositum est probatum in primo capitulo ultimi tractatus huius libri. Pro responsione ad questionem.

Sciendum est primo: quod post

et aristoteles determinauit de impressionibus aqueis que in inferiori loco generantur ex vapore humido. consequenter in ultimo isto tractatu agit de aquis fluuiialibus et fontibus que in

piunt infra terram et generantur ibidem ex aere incluso in concauitatibus terre conuerso in aquam per frigiditatem terre.

Sciendum est secundo: quod quidam antiquorum dixerunt aquas puteales et fluuiiales nihil aliud esse quam aquas pluuiales receptas et conseruatas in quibusdam ventribus et receptaculis existentibus infra terram. ex quibus oriuntur et fluunt huiusmodi fluuii. Et hoc probant duplici signo. Primum est quod fontes et fluuii sunt maiores in hyeme quam in estate.

Aliud signum est quidam fontes et fluuii sunt perpetui. scilicet qui habent magna receptacula et sufficientia retinere aquam pluuialem ad ministrandum aquam per totam estatem usque ad hyemem sequentem. Alii vero non sunt perpetui qui scilicet non habent sufficientia receptacula nec satis magna. Sed contra istam opinionem arguit sic Seneca in libro de naturalibus questionibus. Primo. quia diligens fossor vinearum reperit aquam pluuialem non descendere in profundum ultra decem pedes. et tamen profundius multo reperiuntur infra terram rivaria fontium et fluuiorum.

Secundo quia videmus fontes et fluuios magnos sub magnis lapidibus et rupibus per quos non posset aqua pluuialis descendere. unde in cacuminibus montium reperiuntur fontes et etiam in rupibus existentibus in mari. Restat autem quod ibi non possit aqua pluuialis ascendere. Contra hoc etiam arguit philosophus. quia multitudo fontium et fluminoz decurrentium per totum annum est maior tota terra. quam in terra non potest esse sufficiens receptaculum ad recipiendum tantam aque multitudinem sicut etiam multitudo aque pluuialis descendens de nubibus per totum annum est maior quam ipse locus nubium. ideo locus nubium non sufficeret ad retinendum totam aque multitudinem. nisi continue materia pluuie ad locum illum continue elenaretur et conuerteretur in pluuiam. Unde sicut ex multis vaporibus de inferioribus locis sursum elenatis generatur nubes. ex qua per magnam frigiditatem iterum generantur parue guttule. que in unum confluentes faciunt unam magnam multitudinem aque fontalis. similiter videtur rationabiliter posse dici quod ex aere existente infra terram ingrossato per frigiditatem loci generantur guttule aque in multis et diuersis locis que in unum infimum locum confluentes causant originem alicuius fontis vel fluuii. Et hoc est rationabilius quam dicere quod fontes et fluuii generentur ex aqua depluta et imbibita terre.

Et quo apparet modus generatiōis fontium et fluminum. nam in visceribus terre includitur aer qui propter frigiditatē lateris terre inspissatur et cōuertitur in guttulas. q̄ per poros terre descendūt ad vnum locū in quo cōiungūtur a quo originatur fons et fluvius. Et hūc modū generatiōis fontium et fluminum declarat p̄b̄s per signa duo. Primū est de fossorib⁹ terre ad faciendum puteos qui non reperiunt aquā in vno ventre et receptaculo. Sed vidēt eam per diuersos poros terre descendere guttas ut ac si terra sudaret. Secundū signum est nam ex magnis montibus oriuntur magni fluvii sicut declaratur in textu per multa exempla. nominando maximos montes qui sunt in Asia Africa et Europa. et nominat magnos et maximos fluvios oriētes ex illis montibus. quorū montium et fluminum nomina patēt in textu.

Similiter in locis vicinis magnis montib⁹ oriuntur multi fontes. sed in locis planis et cā peltribus pauci fontes sunt et fluvii. et si qui ibi sunt sunt parvi. Quod autē ex magnis montibus et rupibus nascantur illi fluvii non est propter aliud nisi quia sunt multum spongiosi et in illis multus aer includitur. ex quo magne aque possunt generari. Et si querat quo modo infra terram generantur tales porositates et concavitates. Respondet q̄ hoc est per calorem solis et aliorum astrozum. et etiam per influentias exalantes infra terraz humidū et propellentes frigidum. et ita ibi generantur illi spiritus qui habent eleuare terram. et generare montes et concavitates in terra. Et qui bus omnibus patet cōclusio.

Conclusio responsiua ad .q.

Aque fontium et fluminum generantur in terra per conuersionem aeris in pluuiam. ut dictum est. Et licet non generentur ex aquis pluuiialibus receptis in visceribus terre. cōcedēdū est tamē q̄ aque pluuiiales bene faciūt ad augmentationem aquarum fontium sed non sufficiunt ad causandum eas.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicitur q̄ vna pars aque pluuialis euaporatur per calorem solis et sursum ascendit. et alia corrumpitur per siccitatem terre et in naturam terre conuertitur. alia vero potest cōuerti in aerem per quandā calefactionem. Alia pars vero bene facit ad augmentationem fontium et fluminum. Ad secundā dicitur q̄ aqua infra terram aliunde venit quātum ad materiam ex qua generatur. quia aer ex quo gnat aqua pluuialis et fōtalis aliunde venit. s̄ causa effectiua et proxima est frigiditas terre q̄

non venit aliunde. Sequitur in textu. Non semper autē eadem loca terre.

Queritur Sedecimo vtrum

Ubi est nunc mare prius aliquando fuerit aut posterius erit terra arida. Arguitur q̄ non. quia nullum elementum naturaliter exit loci suum. s̄ mare nunc est in suo loco naturali. igit̄ r̄d. Secundo arguitur. si sic sequeretur q̄ per naturam posset fieri vniuersale diluuium. Patet cōsequētia. quia si vna regio tere possit mutari naturaliter de arido in humidum. videtur etiam q̄ tota possit permutari. igit̄ r̄d. In oppositū est p̄b̄s in vltimo ca. huius vltimi tractatus primi libri. Pro responsione.

Scienduz est primo. q̄ post q̄ p̄b̄s determinauit de generatione fontium et fluminum. cōsequenter determinat de duratione et permanentia eorum. Pro quo.

Sciendum ē secundo q̄ non sunt semper eadem loca terre aquosa et arida. sed mutantur secundum generationes fluminum et effectus eorundē. nam mare constituitur per ingressum et concursum fluminum ad inuicem ideo non semper mare est in eadem parte. sed vbi nunc est mare erit terra arida et ecōtra.

Pro quo.

Scienduz est tertio q̄ Sicut

se habent corpora animalium et plantarū quo ad generationē statum et decrementū quo ad ip̄m celū quod p̄ motū suum in vno tēpore adducit agēs et solē et in alio tēpore abducit ip̄s ita etiam se habet terra quo ad senectutem id est ad aridā fieri. et iuuentutem id est aquosam fieri ad ip̄m celum. quod pro aliquo tēpore adducit aliquos planetas secundū determinatū cursum ad inuicem super aliquā partem terre quā per virtutes suā desiccant. et in alio tēpore abducit ip̄os planetas et dissoluit illam conuersionē planetarū et adducit aliam influentiam humefactiua et vniificatiua. et ita cū n̄ vigeat eadē influentia celestis semper supra eādem portionē terre. ideo terra variat de arido in aquosum et e contra. et illa pars terre que est nunc habitabilis postea erit inhabitabilis. Et si obiciatur. quia nulla est memoria q̄ vbi nos nūc habitamus aliquando mare fuerit. R̄. q̄ talis transmutatio ē p̄ successionem longi temporis excedentem vitam omnium gentium gentiarum in vna regione. ideo corruptio omnium gentium vnius regionis fit antequam possit peruenire memoria de primo habitantibus in illa regione ad posterius habitantes

Et ad hoc multum iuuat q̄ aliquando in bellis cadūt gentes vnius regionis. et aliqñ per pestilentias. aliquādo etiā ppter sterilitatez in vna regione omēs habitantes relinquūt eas. Quia ergo talis transmutatio maris in terrā siccam et ecōtra nō fit nisi in longo tēpore. nō est mirū si talis transmutatio nos lateat. Videmus etiā q̄ in quolibet tēpore hyemali visget influētia humefactiua que facit ad generandū et augendū hic inferius aquas adeo vt durent per magnas partes anni. ideo etiā non est inconueniens si in longo tempore generentur aque in aliqua parte terre ibi permanētes per longa tēpora. Ideo p̄būs impugnat facultatem aliquorū volentium q̄ non possint fieri tales transmutatiōes nisi per generatiōez nouam totius vniuersi. nam tales mutatiōes in ordine ad totum tēpus sunt quasi momēta. ergo non est verisimile propter hoc totū vniuersum generari. moles enim terre nihil est in ordine ad celum. ergo non oportet ppter trāsmutationem factā in vna parte terre totū celū transmutari. Quibus p̄missis ponit.

Conclusio responsiua ad .q.

Ubi nunc ē mare qñq̄ fuit arida et etiam erit terra arida et ecōtra. Probat q̄ ex fluuiis et fontib⁹ generatur mare. s̄ illi secundū naturā possunt generari et deficere in vna parte terre. ergo etiā mare poterit in vna et eadē parte terre pluries permutari. Minor probatur q̄ fontes et fluuii generant in vna parte terre in virtute alicuius influētie quod nō facerēt ip̄a nō vigēte sup illā partem terre. cum ergo celum continue moueatur et pluribus modis. sequitur q̄ illis influentia non semp respiciet illam partem terre sed potest super eam pluries abduci. Hanc cōclusionē cōsequenter declarat p̄būs p̄ multa exēpla. sicut de terra egiptiorū. Que aliqñ fuit tota cooperta aquis et postmodū facta ē sicca habitabilis. Sicut etiā de regione assiriorū. q̄ per longa tempora fuit sterilis et inhabitabilis et postmodū infertilis et habitabilis. Sed econtra regio micenorū erat prius fertilis et honorabilior habebat. sed post modū facta est sterilis. et sic consequenter.

Dubitatur. An possibile sit mōtes in vna parte corrumpi et iterū generari et iterum produci. R. q̄ sic quis enī ad generationez montū coadiuuat aque pluuiales depurantes terrā in qua fluunt et etiā depurantes terre sterilitates ad vnū locum. Quis etiā adiuuant ad generationē montū exalatiōnes calide incluse infra terrā perentes exitum et eleuantes terrā propter quas etiā aliquādo fit terre motus. tamen illa non faciunt ad gñā

tionem magnoꝝ montium. sed generantur mōtes alti per hoc q̄ super vnam partem viget influentia celestis deficcatiua et calefactiua. et ita illa pars terre calefit et leuificatur. et q̄tū capit de forma leuis tātū capit de loco sursum. Et q̄ non semp viget talis influentia in eadē parte terre. sed postea potest vigere opposita. ideo cōtingit altū montem genitū in vna parte terre depurari et alteram partē destrui. Sed bene verum est q̄ illa non fiunt in paruo tempore nec sepe. quia non fiunt sepe coniunctiones talium planetarum ex qua causantur tales influentie. nec postq̄ peruenerunt tales planete ad talem coniunctionem statim separantur a tali coniunctione. Et per hoc patet responsio ad dubiū et p̄ cōsequens ad quesitū.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicitur q̄ nullū elementū secundū se totū corrumpitur nec exire locum suum. prius sed tamen partes generantur et corrumpuntur.

Ad secundam negetur p̄ntia. quia non est possibile per naturam vnā influentiā humefactiuam habere dominium super totam terram.

Et hec de primo libro methaurozum.

Sequitur Secundus liber.

De mari autem et que natura ipsius. etc.

c.iii.

**Ircia Inicium Se
cundi Libri me
thauorum. Que
ritur primo:**

Utrum terra debeat esse totaliter cooperta aquis Arguitur q̄ sic. Elementum inferius naturaliter locatur in cōcauo superioris elementi. cum ergo elemēta sint naturaliter sp̄ice figure sequit̄ q̄ aqua vndiquaq̄z debet circumdare terram.

In oppositum est ph̄us in textu. Prores p̄sione.

Sciendum est primo: q̄ post q̄ ph̄us determinauit in p̄o libro de impressio nibus ignitis et aquosis. consequenter in isto determinat de natura maris. de fluxu et refluxu. et de causa salcedinis eius. et de terre motu et speciebus eius. de vētis. tonitruo et eius coruscatione. de fulminibus et tiphonibus. et hec est materia huius libri.

Sciendum est secundo q̄ de gnatione maris fuerūt tres opiniones. Prima fuit Dometri Diphei et Desiodi dicentis mare habere fontes qui sunt pp̄ia principia et originēs ipsius. ita q̄ generatio maris fit ex propriis aquis et fontibus extantibus infra terrā. et non fit nec augetur ex aliquibus aquis extrinsecis. Et opinabantur cōsequenter q̄ terra et mare quod est in ipsa est maior pars vniuersi et circa ipsam tantū nobiliorē et principaliorē consistunt alia elementa. et etiā circa ipsam mouet celsū. Alia fuit opinio aliquorū dicentis terrā fuisse olim aquis cooperta. sed postmodum per calorem solis et aliorū astroꝝ paulatim fuisse desiccata. p̄ parte. et illud quod est adhuc humefactū dicunt mare. Tertia fuit opinio quorūdā dicentis q̄ terra fuit multū calefacta per calorem solis et aliorū astroꝝ in tantū q̄ sudauit totā aquā marinā. ita q̄ mare secundū eos non est nisi sudor terre. Et hūc i signū dicebāt esse sal sedinē. q̄ oīs sudor salis est p̄pter adustionē.

De duabus vltimis opinionibus tractabitur posterius. Primam opinionem improbat ph̄us in .i. capto huius libri. Pro cuius impro batione ponit vnā diuisionem q̄ aquarū existētium supra terrā quedā sunt fluxibiles sicut sūt aque fluminales et fontales. quedam vero sunt stantes. vt paludes et stagna. omēs enim aque fluxibiles fluunt a fontibus mediate vel immediate. nam fontes non generantur ex aquis in

ventre terre inclusa sicut in vase. vt prius dictū est. sed ex aqua generata secundum partes motas in locis excelsis et frigidis confluentes ad vnū locū inferiorem. Et hanc aquarū fluxibilitatem quarum principū ē fons quedā fluūt spontanee ad vnū locū. quia aqua naturaliter tendit ad inferiorem locū. alique autem indigent arte ad hoc q̄ fluant in aliquem locū

Sed aquarū stantium quedam sunt collecte in vno loco sine motu. sicut paludes et stagna que manent in vno loco propter concanitatem loci. Alie sūt stationarie per artem sicut sūt aque puteales quarum principium est fons. Sed tamen factum est eis receptaculū per artem

Patet igitur q̄ omnes aque quarum principium est fons sunt fluxibiles naturaliter nisi arte detineantur vel aliquo concavo recipiantur p̄pter paucitatem aque.

Conclusio prima. contra primam opinionem. Mare non habet fontes intra ipsum existentes tanq̄ principia eius. Pars quia omnes aq̄ fontales sūt fluxibiles nisi detineantur arte vel concanitate loci. sed mare nō fluūt extra suū locū propriū. ergo eius principium non sunt fontes. Nec valet si obiciatur q̄ sunt alique aque fontales que sunt stationales. hoc enim est propter paucitatem aque non enim videmus tantam aquam fontalem stationariam quanta est aqua maris. 2o sic aque maris quedam non sunt sibi inuicem coniuncte secundum aliquam sui partem aut saltem secundum modicam sicut mare rubrum parum coniungitur cum mari oceano. et tamē in arcu eorū non apparent fontes ex quibus generantur aliqua maria. ergo non est rationabile dicere maria generari et fluere ex fontibus intrinsecis.

Et si obiciatur contra rationem conclusionis. quia videmus mare nostrū fluere et refluxere. Ad hoc dicitur. q̄ causa talis fluxus est ab extra et non ab intra. modo aque quarum principium est fons naturaliter sunt fluxibiles nisi detineantur. Unde aduertendum est q̄ mare dicitur tripliciter fluere.

Uno modo ab aquilone versus meridiem. et ibi non est refluxus. Cuius causa est. quia sub polis viget magna frigiditas propter distantiam solis. et ideo ibidem generantur aque per conuersionem aeris in aquam. sed sol versus meridiem propter suū calorem cōsumit aquā et cum aqua naturaliter fluat ad locū decliniorē sequitur q̄ mare continue habet fluere ad meridiem et non refluxere.

Cor tractata
 in p̄o agit̄ de mari
 in 2o de ventis.
 in 3o de motu terre
 in 4o de tonitruo

Mixtu impressio ad q̄ quōrū nō concurrūt p̄ ele. ut plura.

nō q̄ in hoc li 2o metho d' d'mnat̄ de impressio
 q̄ d'mnat̄ et exaltatione calida et sicca alii impet
 ut si aq̄ s̄ in mari t̄ aer uel in vento t̄ t̄ceet
 in terris uel in nubibus ut in tonitruo sic
 indifferenti h' d'mnat̄ et in pp̄. nā in p̄ d'mnat̄
 de impressioibz igneis uel aq̄is nō impetis.

Alio modo dicitur mare fluere per ventos facientes inundationem in mari. 3° modo dicitur mare fluere et reflueri bis in die naturali. et causa huius fluxus et refluxus est cā motus lune. et de isto fluxu et refluxu maris posterius videbitur. Primus fluxus maris ē naturalis secundū naturā ppriā. et secundus violentus. Et tertius est supernaturalis et secundū naturā communem.

Conclusio responsiva. Terra

non debet esse totaliter aquis cooperta stante rerū generatiōe. locus enī generatiōis viuētū est ubi se tangūt tria elemēta vt habetur. 2° de generatiōe. s; semp sit generatio in mundo. g^o oportet q̄ alicubi se tangant elemēta. et per consequēs oportet terrā esse discoopertā aquis propter salutem viuētū et vitā aīantium uēdā.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicit q̄ si elementa essent locata secundū suas positiōes naturales quodlibet elementoz totam terrā orbiculariter circūdarēt. sed ppter salutē viuētū tuendam in alia parte terre siccitas resistit aque. et illa pars manet discooperta. et hoc est a natura viuēti salū intentum. Sequitur in textu. De generatione autē eius si factū est.

Queritur secundo: Utrum

Mare in suo loco naturali sit generabile et corruptibile. Arguitur p^o q̄ mare non sit in suo loco naturali. quia omne corp^o naturale quiescit in suo loco naturali. sed aqua maris continue fluit et refluit. ergo ille locus nō est naturalis aque. 2° arguitur. quodlibet elemētū in suo loco est purū. sed aqua maris in loco in quo est. ē permixta exalationi sicce. ergo non ē in suo loco naturali. 3° arguitur q̄ sit generabile et corruptibile. Cuius pars est generabilis illud est generabile. sed partes maris continue generantur et corumpuntur. ergo mare est generabile et corruptibile. Ad oppo^o est. p. in 2° et 3° ca. huius tractat^o. Pro respōsiōe.

Sciendum est primo q̄ multi

antiquoz crediderunt q̄ mare sit principium aquarū. Dicitur enī mare quasi mater aquarū retroeuntū. Et illi sic ratione persuadent. nam sicut de quolibet alioz elemētū reperitur in aliquo loco determinato magna q̄ritas loca ta que est principū aliarū partū existentium in diuersis locis illius elemēti. ita rationabile est q̄ alicubi sit magne aque multitudo a qua deriuentur alie aque. sed nullibi videtur tāta multitudo aque sicut est mare. g^o mare est principū aquarū fluuioz et fontū. ideo illi qui

posuerūt q̄ fluuū et fontes fluunt ab ipso mar tanq̄ ex principio. et aqua ipsius maris salata colatur per terram p̄ quaz transit ad originem fontium et fluuioz et efficitur dulcis et potabilis. et iterum illi fontes et fluuū refluent in mare. Contra hanc opinionem arguit. p. quia principium debet esse purius et simplicius suo principiatio. cum ergo mare sit salū 2 quo dā modo mixtum. sequitur q̄ non est principū aquarū.

Sciendum est secundo. q̄ vt

dicit pbūs opinio quorūdam fuit q̄ sol nutritur humido aqueo elevato ab istis inferiorib^o iō dicebant solem quandoq; conuerti ad septentrionē quādoq; ad meridiem. q; altera pars nō ē sufficiens et admittare alimētū. isti ymaginabantur q̄ sol nō erat aliud q̄ ardor sine ascensio vaporū sursum eleuari. et sic dicebant ipm mare esse corruptibile. Sed cōtra hanc opinionē arguit pbūs impbando eam. Quia si sic non soluz de die in diem generaret nouus sol ymo continue alius et alius generaret. sicut continue inflammatio et alia est alia exalatio accensa. Secunda ratio. ignis euaporans humidum ab aqua nō nutritur ipso humido. ergo neq; sol. Item si ita esset similiter deberent nutiri alia astra. modo humidū aqueum si totū resolueret non sufficeret ad nutritiones tot et tātoz astroz. Unde sol non nutritur per vapores eleuatos sursum. ymo ipi vapores sursum conuertuntur in pluuiā et iterū descendūt deorsum vt dicitur est in p^o libro. sol etiā est in generabilis. iō nō nutritur ab huiusmodi vaporibus.

Sciendum est tertio. q̄ secun

dum platonē medius mundi est quedā magna multitudo aque que tartar^o vocatur. Et quo omēs aque tam fluentes q̄ non fluētēs et ipm mare tanq̄ per quedā foramina ab ipso procedunt. et ponit modū generatiōis aque maris ex illo. quia aqua in illo tartaro non habet sedem in qua maneat sicut supra terram. sed continue fluit hac vel illac g^o i aliquib^o locis facit fluuios et in aliis stagna et in aliis facit maria. Dicit vterius q̄ aque exētes ab illo principio retinent sapore et alia accidentia particularia terre per quaz transeunt. Dicit cōsequēter q̄ omēs fluuū iterum fluunt in ipm tartarum. Sed contra istam opinionem arguit pbūs. quia si sic sequeretur q̄ fluuū in principio sui ortus deberent esse maiores q̄ in fine quod tamen est falsum. quia q̄to magis accedunt ad mare tanto sūt maiores. Alias plures rationes ponit pbūs in textu.

Sciendum est ulterius q de
mocris posuit terram primo fuisse aquis co
opertam. sed in terra erat quedam magna vo
rago que primo obforbuit magnam partē aque
et fecit apparere montes. Et secunda vice obfor
buit alterā partem aque et fecit apparere terrā
planam et reliquit illā partē aque que dicitur
mare. Sed tertia vice obforbebat totā terrā et
sic relinqbat terra discoopta aquis. s; hec opio
est fruola. Dūs ergo opio dūmissis sit.

Conclusio prima. Ille locus

in quo est mare est locus naturalis aque in q
tum aqua. sed locus ē maris p accidēs. prima
pars p3. qz aqua naturaliter local in cōcauo
aeris. et cū mare sit supra terrā in cōcauo aeris
sequitur q est in loco naturali aque. Secūda
pars p3. qz mare nō dicit aq purā. sed habet in
se quasidā terrestretates admixtas. ergo talis lo
cus non est naturalis locus maris. qz hūmōi ter
restretatū est locus terra. Ex conclusionē se
quit q oēs aq naturaliter debēt fluere ad locū
maris. quia ibi est locus naturalis aq. Nec pp
ter hoc mare auget i immēsum. qz sol continue
elevant subtile z pollea quod est in mari. nec pro
pter hoc est ipm mare totū evaporatur. quia illi
vapores sursum elevant per cōuersionē aeris in
aquam iterū descendunt ex aere in terrā et au
gent fluuios ingredientes.

Conclusio secunda. mare se

cundū se totum est ingenerabile et incorruptibi
le qz secundū suas partes sit generabile et
corruptibile. Prima pars p3. qz mare ē una ps
principalis vniuersi. sed vniuersum est ingnas
bile et incorruptibile. ergo et partes eius prin
cipales erūt ingenerabiles et incorruptibiles.

Secunda pars p3 qz elementa ordinantur
ad generationē et corruptionē istoz inferiorū.
ergo o3 q sunt generabilia et corruptibilia s; q
suas partes. Ex istis duabus pclusionibus
p3 q mare existens in suo loco naturali in qz
est aqua totum ē ingenerabile. licz secundū par
tes sit generabile et corruptibile. et per hoc patz
respōsio ad quesitū.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicitur q elementa bene mouentur
in suis locis supra naturā sicut ignis et aer mo
uētur circulariter et aqua fluit et refluit. Ad
secundā dicitur q elementū in suo loco natura
li secundū suā naturā ppriaz et particularē est
purū. sed tamē propter generationez et cōserua
tionē istoz inferiorū ex intentione nature vni
uersalis est admixtū alteri nature. Ad vlti
mā dicit q elementa sunt corruptibilia nō quia
sunt cōposita ex cōtrariis. sed qz habēt contras

ris extrinseci. et qz nō est aliquod agēs natura
le extrinsecū quod ea possit corrūpere et agere
in totum elementū. ideo elemēta manēt ingna
bilis secundū se tota. sed patiuntur et corrūp
tur secundū suas partes. g. 24.
Sequitur in textu. Querere aut.

Queritur terciō. vtrum mare

debeat fluere et refluerē. Arguit q non. qz
hoc esset vel per violētiam vel per naturā. non
primū qz non videt qui posset totam multitud
dinē aque violentare. nec 2. qz natura deteriata
est ad vnum. mō mare fluit et refluit ad omnē
differētiam positionis. 2. sic. aqua semper
fluit naturaliter ad locū dediuorē. ergo si mare
fluat sequit q ascendit in illo refluit. et ita vi
olēte mare refluit quod est incōueniēs. 3. sic
si mare flueret et reflueret sequer qz aque hāg
nales et alie aque dulces similiter deberēt flu
re et refluerē. cōsequētia p3. qz omēs aque sunt
eiusdē spēi. 4. sic. multa sunt maria vt ma
ria mediterranea que nec fluit nec refluit. g.
nec alia maria. 5. sic si mare flueret et ref ue
ret hoc maxime esset secundū cursum lune. z cū
luna semp moueat equaliter sequitur qz cursum
maris non deberent esse maiores in vno tēpore
qz in alio. 6. sic. luna respicit mare perpē
dicularit. ergo mare semp debet fluere et nunq
refluere. Ad oppo. est experētia. nam vt
dem. aliqua maria bis in die naturali fluere
et refluerē. Pro respōsione.

Sciendum est primo: q vt

Prūis dicebat mare tripliciter mouet. Vno
modo ab aquilone versus meridiē. Alio mō
per ventos facientes mundatiōes maris. Ter
tio mō mouetur motu fluxus et refluxus quasi
bis in die naturali. et de isto motu est pns q.

Sciendum ē secundo q ma

ria sunt in multiplici differentia. quia quoddā
est magnū mare quod dicit oceanū mare. et ē
intrāsmicabile. Alia sunt maria mediterranea
que in aliqua sui pte cōiungunt oceanō. Et
secundū descriptionē factā sub Julio cesare tri
ginta sunt maria mediterranea in terra.

Tercio scienduz est q Luna

per influentiā specialē quā habet super hūda
habet ipsa mouere rarefacere et condēscere. sicut
patet per experētia. nam ossa alium in pleni
lunio sunt magis plena medullis qz in noui
lunio vel decremento. Et aliqua atla sunt ple
niora sanguine in plenilunio vt conche z olivē
in illo etiā sunt meliores. Ex quo p3.

Conclusio respōsiua ad. q.

scilz q luna per influentiā eius et lumen est

ele. s; sit corruptibilia

Tri. ē fluxus maris ^{da fit p ventos}
alij p motū lune
alij ab aglone usqz meridiē

8 triginta sūt maria mediterranea

a qz qdā fluxibiles
K alie stationarie.

And. s; pū simpling ē pnapiale.

causa fluxus et refluxus maris. Dicitur quia illud est causa alicuius quo posito ponitur. et remoto remouetur. sed secundum cursum lune ponitur fluxus et refluxus maris. ergo luna est causa eius.

Pro quo considerandum est quod quando luna ascendit super orientem ubi est mare tunc mare incipit fluere quousque venerit ad punctum meridianum. sed quando luna declinat a puncto meridiani refluxit quousque veniat ad punctum occidentis. et quando recedit a puncto occidentis iterum fluit quousque veniat ad angulum noctis qui oppositus puncto meridiani. sed quando declinat ab angulo noctis iterum refluxit quousque veniat ad punctum orientis. Et istorum ratio est. quia quando luna respicit mare secundum radios perpendiculares tanto magis facit et ebullire aquam maris. et ita quando luna est in meridie facit aquam fluere. et quando recedit a meridie et radii lune recedunt a perpendiculari respectione et tunc mare incipit refluxere. Et quo patet quod in duplo sunt plures fluxus maris in mense quam dies demptis tamen duobus diebus cum dimidio. Causa primi est. quia mare fluit bis in die. Causa secunda. quia tantum recuperat luna motu proprio contra motum firmamenti. *Et hoc patet ex xxvij diebus lunis in mense*

Dubitatur primo Quare luna

babeat maiorem virtutem supra mare quando est in puncto meridiani quam quando est in occidente vel oriente quare astrologi magis aspicunt in natiuitatibus hominum ad stellas ascendentes supra ipsum orientem quam ad ipsas existentes in puncto meridiani. Dicitur est quod causa est quia stelle ascendentes diutius aspicunt natiuitatem existentes in puncto meridiani. ideo in effectibus requirentibus longum tempus ad eorum fortitudinem magis debet haberi aspectus ad astra ascendente quam ad ipsa in puncto meridiani existente.

Dubitatur secundo an luna

moueat aquam per lumen suum aut per aliquam aliam influentiam distinctam a lumine. Dicitur quod ad hoc confert lumen quia est calefactiuum et disgregatiuum aque maris. sed tamen cum hoc est quedam influentia specialis cum luna que est spiritualior luce et non impeditur per obstacula. per quam influentiam luna habet dominium ad mouendum humida.

Dubitatur tertio an fluxus

et refluxus maris debeant esse maiores in uno tempore quam in alio. Respondeo sic. est enim maior in plenilunio et conjunctione quam in quartis mediis et etiam est maior ceteris paribus quando luna est in suis domibus. et quando coniungitur signis calidis et stellis calefactiuis. ita quod sunt plura concurrentia virtuti lune et secundum hoc maiores sunt fluxus et refluxus. sunt etiam maiores in hyeme et vere quam in estate et autumno propter

habundantiam fluminum ingredientis mare. et propter hoc quod maior est resolutio maris in vaporibus.

Dubitatur quarto quare est

quod aliqua maria solum fluit semel in mense et alia nunquam fluunt. Respondeo quod hoc est propter diuersam proportionem eorum in grossitate et subtilitate. nam aliquod est mare ita grossum et spissum quod luna non sufficit illud subtiliare ad hoc quod fluat. Aliud est mare taliter dispositum in spissitudine quod luna apponit dimidium mensem ad hoc quod faciat ipsum fluere. et tale mare fluit et refluxit semel in mense. Unde narrat Albertus quod mare vocatum persicum quod ingreditur mare Indie nec fluit nec refluxit sed bene in die de nocte mare. nam prescriptum est ita subtile ut de die fluere non possit et luna non sufficit mouere de die per fluxum. sed de nocte.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod fluxus et refluxus maris non conueniunt mari secundum naturam propriam nec violente. sed supra naturam et secundum naturam communem. Ad secundam dicendum est similiter quod mare fluit et refluxit secundum naturam eorum ideo ascensus quo refluxit non est violentus.

Ad tertiam dicitur quod aque dulces non fluunt nec refluxunt propter paucitatem earum et etiam quia ibi non sunt vapores nec terrestretates. modo maris terrestretas iunat ebullitiones videmus enim quod aqua pura in vase posita supra ignem non ita ebullit et rarefit sicut aqua mixta. verum est tamen quod sunt quidam lacus qui sunt fluentes et refluxentes. Alie soluntur ex dictis.

Sequitur in textu. Deinde de salsedine autem ipsum.

Queritur quarto. Utrum

Mare sit salsum. Arguitur quod non. quia quodlibet elementum exis in suo loco naturali debet esse purum. sed locus maris est locus elementi aque. ergo aqua in tali loco debet esse pura et non salsa. 2o sic si mare esset salsum hoc esset propter admixtionem terrestrium exalationum. sed hoc non. quia pari ratione magna fontes et flumini deberent esse salsi. 3o arguitur si mare esset salsum propter admixtionem terrestrium exalationum sequitur quod continue efficeretur magis salsum patet contra quia semper descendunt exalationes aduste in ipsum mare. In oppositum est probatum in secunda parte primi tractatus huius libri.

Sciendum est primo. quod post

quod probatum ostendit quod mare non est generabile nec corruptibile secundum se. et ostendit quod non est principium fontium nec fluminum sed contra. determinat

Quando est maior fluxus nunc

etiam de fluxu et refluxu eius. Consequenter agit de causa salledinis maris.

Sciendum e secundo q qui dam dixerunt terrā a principio fuisse totaliter aquis coopertā. sed per calorē solis eleuatus est subtile et potabile et remanet grossum et terre stre quod est mare salsum. sed hec opinio falsa est. ostensum est enim infine primi q terra nūq̄ fuit tota cooperta aquis. ostensum ē etiam q vapores eleuati a mari iterū cōuersi in aquā cadunt in mare. Alia fuit opinio antiquorū dicentū q fluiui ingredientēs mare secum deferunt terrestritates salstationē maris causantes sed hoc est irrationabile. quia a fortiori fluiui magis deberent esse salsi. nec videtur quo mō possent facere salstationē in tanta multitudine aque. Alia fuit opinio derisibilis q mare nihil aliud est q sudor terre. et omnis sudor est salus. sed hoc est fabulosum. nam terra naturaliter est sicca. et id non possumus intelligere terram sudare nisi prius fuerit humefacta. Dis opinioib⁹ dimissis qz videntur rationē diffingere vt dicit pb⁹s.

Sciendum est tercio q Duplex est fumus. Quidā est calidus et humidus qui est vapor. Alius est calidus et siccus qui dicitur exalatio. Et hoc supponit ex ante dictis Supponitur etiam q mare secundū spēm permanet vnū et idem secundū se totū. h̄ variet secundū suas partes. Supponitur vltierus q siccaz terre stre passum a calido permixtus hūidō est causa salledinis. Et hoc est quādo siccaz terre stre non est totaliter digestū a calido. sed ē ḡ iustum. cū ergo tale siccaz adustum domiatur supra humidū causatur salledo. Et hoc declarat. p. per mltā signa. Prīmū ē de hoc quod remanet in stomacho post digestionē quod emittitur quod est salsum et amarū. Aliud est de vna que etiā est salsa et amara. Aliud est de sudore. Aliud est de aqua colata per cineres. In omnibus enim istis causa salledinis est permixtio terre stre passi a calido cū humido aqueo. Sed quādo aliquid est bene digestum ita q nō expimitur subtile et humidū. sed dominatur supra siccam tunc est sapor dulcis.

Quibus suppositis videndū est de causa salledinis maris. Unde salledo maris sic causatur. nam per calores solis et aliorū astroz eleuatur exalationes terre stres. que aduste sursum et in mare descendentes et permixte cum humido faciunt salledinē in mari. Et hoc declarat pb⁹s per multa signa. Prīmū est nā mare versus austrū est magis salsum q̄ versus aquilonē. et hoc contingit qz plures exalatiōes eleuantur versus austrum. et etiā pluuie genite

flante austro sepissime descendunt propter multitudinem exalationum permixtarū cum aqua pluuie. Aliud est signū q̄ aqua maris ē calidior aliis aquis propter multitudinem exalationū adustarū que habēt ad huc virtutē ignis. nam vt dicit pb⁹s quecūqz ignita fuerint habent virtutē caliditatem in ipsis. vt patet in calce. Aliud signū ē. nam si quis vas terreū vndiqz clausus et subtile posuerit in mari aqua dulcis igreditur. et hoc est signū q̄ terrestritates hūidū per poros subtiles non potētes ingredi faciūt salledinē in mari. Aliud signū est q̄ aqua maris est grossior aliis aquis. ideo manus pōdus sustinet vt nouerūt nauite experti. et hac de causa ouum positū in aqua salsa supernatat et non in dulci. Aliud signū est nam est quodam stagnū in palestria quod est ita grossum et salsum q̄ nullus piscis in illo nascitur. et si alqd̄ pūceretur in eo vt homo vel equus nō submergeret ppter habūdātiā terre stre itatū signū est nam vestimēta in mari lota efficiunt sordida et madida. ppter terre stre itates. Aliud Aliud signū est quidā locus in quo nascuntur calami quibus combustis ponuntur cineres in aquā. et deinde illud totū decoquitur et subtile euaporatur et residuū refrigeratum est salsum. do. et hoc fit in arabia. Et ita patet per ista signa q̄ siccaz terre stre admixtum cum humido et adustum causat salledinē in tali humido aq̄o.

Conclusio responsiua ad. q.

Mare rationabiliter debet esse salsum. p. quia plurime exalationes calide et sicce per calorem solis eleuate sursum et aduste descēdūt in mare. et illud quod ē subtile et potabile in mari cōtinue eleuatur. et quod est grossum et terre stre decaluz manet. ergo mare est rationabiliter salsum.

Dubitatur primo an fontes

et fluiui debeant esse salsi. Re. q̄ aliqui fontes et fluiui sunt salsi sed hoc est propter naturā terre per quā transeunt. et non propter causam propter quam mare est salsum. quia continue renouantur per aquas dulces. et etiā sūt in locis adustis in quibus non possunt causari multe exalationes. Ad hoc etiā multū facit fund⁹ aque. Unde quedā partes terre sūt sulfuree et alie diuersimode dispositę propter diuersas cōstellationes et influentias celestes. et aque transeuntes per illas partes contrahunt diuersos sapes. Unde dicit pb⁹s q̄ in cicalia est quidā fons quo illic habitantes vtuntur loco acetii ad sua condienda cibaria. et circa lincon est alius fons ita acetosus q̄ fluiui quē ingreditur facit amarū m.

Dubitatur secundo. Unde

q̄ modo cāt salido ī mari

Ter. ē quāto mare mure gnāt

ex fontibus & fluiuis s̄ in p̄ qz aliq̄ maria m̄dq̄ intant s̄c fontib⁹ ex hoc q̄ remittit humidatē & terrā p̄us oboperta aquis mare gnāt sunt q̄ sudore terrē.

est q̄ aliqui fontes conuertunt aliqua corpora
ter. eltria in ip̄is posita in lapides. R̄ndet
q̄ illud est resoluendum ad quādam virtutem
mieraem existentē in tali aqua quā cōtraxit in
loco in quo genita est vel transiuit. Et
bac de causa aliq̄ue aque fontales potate inter
ficiunt potātes. q̄ q̄ sunt in stomacho ḡnātur
plumbū vel aliquod alioꝝ metalloꝝ ibides.

Dubitat̄ur tertio vnde est q̄
alique aque fontales in origine fontū causāt
strumas in collo. R̄ndetur q̄ hoc est p̄pter
magnas frigiditates aquarū. que quidem fr̄i
giditates faciūt sup̄fluitates cerebri descēdere.
et faciūt strumā in collo vel in aliquo alio loco

Dubitat̄ur quarto quare ali
que fontales aque faciūt ones potātes et illis
albas et ec̄duerso aliq̄ue faciūt nigras albas.

Respondetur q̄ q̄ aqua est multū frigida
et subtilis ip̄a potata per caloriē naturalem mit
titur ad pellē et manet inter pellē et carnem. et
mutat pellis colorē. Et q̄ ad variationē pellis
sequit̄ variatio piloz̄ nisi forte per accidēs. id
albe possunt fieri nigre. et econtra.

Dubitat̄ur quinto. que sunt

aque saniores. R̄. q̄ que sunt saniores sunt
et inter fluentes versus orientem fluentes sunt
saniores. et postea fluentes versus aquilonem.
deinde fluentes versus occidentē. Et minus sa
ne sunt que fluunt versus meridiē et hoc p̄pter
indispositionē solis et venti qui habent purgas
re aquā. Et q̄to aque fluentes magis distant a
loco originis tāto sunt saniores. Et aque fluen
tes per terrā lutosam sunt saniores fluentibus
per loca arenosa. quia in locis arenosis cōiter
vigent virtutes minerales. Et inter aquas duc
tas artificialiter ille que ducunt p̄ cuprū vel plū
bum sunt minus sane. et si frequenter potentur
excoriant in testina propter virtutē quā retinent
ex plūbo vel cupro. Et vniuersaliter loquendo
aque leuiorē sunt saniores grauibus. et de gra
uitate vnius supra alterā experiri quis poterit
capiēdo duos p̄anos equalis ponderis lotos
in duabus aquis. ille pannus qui fuit lotus
in aqua grauiori efficit̄ grauior et maioris pō
deris licet esset equalis ponderis. Et sic pat̄
responsio ad q̄sitū. R̄des facilliter possunt
solui et dici. Sequit̄ in textu. De spiri
tibus autem dicamus.

Queritur quinto Utrum

Ventus sit exalatio calida et sicca mota latera
liter circa terrā. Arguit̄ q̄ nō. q̄ si sic seque
retur q̄ tēpore ventoz̄ deberet vigere maxima

caliditas. p̄ns est cōtra experientia. igitur. q̄d:

2. arguit̄. v̄ti prosternūt magna edificia et
arbores magnas. quod nō esset si ventus esset
exalatio facilliter diuisibilis. 3. si sic sequer̄ q̄
talis exalatio deberet descēdere per paruas par
ticulas sicut pluuia. b. sensui nō apparet. 4.
sic. auster est uentus calidus et humidus et nu
bium cōgregatiuus. boreas vero est frigidus
et sicus et serenus. ergo nō ois ventus est exa
latio calida et sicca. Ultimo. si ventus esset
exalatio calida non videtur a quo posset moue
ri lateraliter circa terrā. ergo q̄d. In oppositū
est p̄bs in 2. tractatu huius secundi.

Scienduz est primo. q̄ post

q̄ p̄bs in primo tractatu tractauit de mari flu
uis et fontibus. cōsequenter in isto secundo
tractatu determinat de ventis. ostendēdo quid
sit ventus. et quid sit materia ventoz̄. et quid
sit causa cessationis eoz̄ et cōmottonis eoz̄. idē
determinat etiā de positione numero ordine et
proprietatibus et noibus eoz̄.

Sciendum est secundo q̄ vt

ex determinatis patuit duplex ē exalatio. Que
dam est exalatio calida et hūida et dicitur vas
por. et est principū impressiōis aquearū. Alia
est calida et sicca et hec est duplex. quedā est in
flammabilis q̄ est principū impressiōis ignitarū

Alia est nō inflamabilis q̄ est principū ven
toꝝ. Unde talis exalatio que est principū
ventoz̄ p̄trariatur vaporū que est principū plu
uie. ideo cōiter post annos pluuiosos sunt ani
ventosi. et ita econtra. et etiā pluuia facit cessa
re ventos et econtra. quod non esset nisi p̄rima
principia venti et pluuie essent contraria. cum
ergo materia pluuie sit vapor humidus. oꝝ q̄
materia ventoz̄ sit exalatio calida et sicca. Et
hoc etiā signū est. q̄ plurimi venti flant a sep
tentrione et meridie. q̄ sol habet ibi magnam
virtutē. ideo sunt ibi plures vapores q̄ in aliis
partibus. Veruz est tamen q̄ q̄ q̄ cū vapore
elevator exalatio. et vapore p̄uerso in aquam
remanet exalatio q̄ est principū ventoz̄. et ita
sepe post pluias sunt venti vt dictū est. Et
dictis p̄ falsitas opiniois aliquoz̄ dicentiuz
q̄ ventus nihil aliud est q̄ vere aer mot̄. Dec
enim opinio reprobatur in textu. q̄ sicut aqua
non dicitur fluuius nisi habeat certū principū
ex quo fluat. ita aer qualitercūq̄ motus non
est ventus. Item pluuia facit cessare v̄tos.
ergo aer ē principū pluuie. g. nō principū v̄toꝝ

Scienduz est tertio q̄ v̄tus

sic generat̄. nam p̄ calores solis et alioꝝ astroꝝ
elevator exalatio calida et sicca nō inflamabilis
ex corporibus terrestribus vsq̄ ad mediā regio
nes aeris. que a frigiditate medie regiōis aeris

Sub solannis. vultū eius. eor.
die medio noctis heret. a fring auste
Circa occasū zephyrus finemq̄ astant
Inuenit aglo boreas et phorus ab antro.

propellitur deorsum vsq; ad certam distantiam
Et q; talis exalatio leuis est tendit sursum. et
nititur ascendere. et tñ non potest ppter frigidis
tatem medie regionis aeris. id propter cōtrarie
tatem duoz principioz mouentis scilz frigidis
tatis medie regiōis aeris et leuitatis ipsius exa
lationis talis exalatio mouetur naturaliter cir
ca terrā et vocatur ventus. Et quo patet.

Conclusio responsiua ad .q.

Ventus est exalatio calida et sicca lateraliter
mota circa terram. et hec est definitio venti.
Dec conclusio satis pbata est ex dictis.

Dubitatur primo Circa pre
dicta. cū pluuie faciant cessare vētos an aliqui
eos cōmoueāt. Videtur q; nō. q; idem nō est
causa contrarioz. Dicit q; pluuia est causa
exitationis et cōmotiōis et cessationis motōis
ventoz. Quod sic p; q; si terra fuerit nimis
sicca fumare non poterit. sed adueniēte pluuia
disponitur vt ex ipsa possit eleuari exalatio que
est causa ventoz. et sic pluuia est causa motōis
ventoz. Contingit etiaz aliquādo q; terra ē
abilis ad fumandū et exalandū. sed adueniē
te magna pluuia multū frigida et humida effi
citur inabilis ad fumandū et tunc faciūt plu
uie cessare ventos. Et sic p; q; pluuia est causa
cessationis et cōmotiōis ventoz nondū exi
stentiū quēadmodū z generationis eozum.

Dubitatur secundo. An sol

sit causa cōmotiōis et cessationis ventozum.

R. q; sic. q; sol qñq; per calorē suū excessiuū
terram desiccāt anq; exalare faciat sicut magn^o
ignis siccus lignū viride cōburit prius q; ipm
fumare permittat. Ideo etiā sole exsistente iuxta
cancrum pauci sunt venti propter nimium ca
lorē solis. Sed sol est causa cōmotiōis vē
tozū quādo mediocriter calefacit terras. quia
tunc facit eam fumare et eleuat fumos sursum
Et huius signū est. q; in vere et autūpno plures
sunt venti q; in aliis tēporibus. ppter hoc q; ca
lor solis in vere et autūpno est tēperatus. Pro
pter hoc etiā fiunt de die et cessant de nocte et
econtra propter diuersam dispositionē solis in
calore. Sol etiā qñq; facit cessare ventos cons
sumendo materiā ex qua ventus fit.

Ad rationes. Ad primam

q; frequē vent^o trāsīt p loca frigida a quib^o
trahit frigiditātē accidentalē. ideo boreas est
ventus frigidissimus. q; flat sub polo artico in
quo viget maxima frigiditas. Sed auster est
calidus quia flat a tropico estuiali sub quo vi
get caliditas. Ad secundā dicit q; materia
venti faciliter mobilis est. ideo quādo motus
eius preuenit diuisione; aeris tunc impetu suo

sufficit eleuare arbores. et edificia fortia dissu
pare. et talia hñōi. Ad tertiā dicitur q; sup
terrā et mare sepe cadūt plures terrestricitates.
sed propter paruitatē eaz non sunt a sensu per
ceptibiles nisi forte i radis solis. et si tales exa
lationes sint aduste sunt causa fallidinis mar
ris vt prius dicitur est. Ad aliā patet solutio
ex dictis. q; dicitur est quomodo exalatio moue
tur lateraliter. Sequit in textu. De posi
tione autem. zc.

Queritur sexto. vtruz tantuz

sunt duodecim venti. Arguit q; sunt plures
q; duodecim. q; quatuor sunt vēti principales
ad inuicē contrarij. s; inter duos ventos cōtra
rios dabilem sunt tres medij. vnus per equedi
stantiā. alij duo quozum vnus est propinquior
vni et alter alteri. igitur admin^o essent sedes
venti. 2° sic naute primo diuidunt ventos
in triginta et duos ventos. igitur cū ipsi habeāt
experientiā ventoz. sequit q; venti sunt duode
cim. 3° sic. a qualibet parte terre potest eleua
ri exalatio calida et sicca non de facili inflāma
bilis. sed talis exalatio lateraliter mota est vē
tus: ergo tot eūt venti quot crunt partes signa
biles in terra. et per pñs sunt plures venti q;
duodecim. 4° sic. tot sunt venti quot sunt
pñcta signabilia i orizonte s; plura sūt pñcta sig
nabilia in orizonte q; duodecim. igitur sunt plures
venti q; duodecim. Ad oppo^o arguit q; sunt
pauciores. Tot sunt venti quot sunt qualita
tes prime et cōbinatiōes vtiles eaz. sed soluz
sunt quatuor qualitates prime et quatuor cō
binatiōes vtiles eaz. 5° solū sūt quatuor vēti

Itē omēs venti dicuntur boreales vel au
strales. ergo tantū sunt duo venti. Ad o^o. ē
pbū in textu. Pro respōsione.

Sciendum est primo q; post

q; pbū determinauit de causis ventoz. cōse
quenter determinat de numero positione con
trarietate et noibus ventoz et accidētib^o eoz.

Scienduz est secundo. q; ad

sciendū qualitātē et situm ventoz pbū facit
duas suppositiones. Prima est q; orizon est
quidā circulus magnus ymaginat^o in superfi
cie terre diuidens partem celi vise a non vise.

Secūda est q; illa que plurimū distant s;
locū sunt contraria secundū locū sicut que plu
rimū distāt secundū formā sunt cōtraria secundū
formā. Et h^o supposito in orizonte sic descripto
ad modū circuli signet pñct^o. a. qui sit occidēs
equinoctialis. z ab illo puncto p centruz orizō
tis protrahatur linea recta ad pñctū. b. in oppo
sita circumferētia qui quidē pñctus. b. sit ouēs

Venti diffini

equinoctialis. deinde ducatur linea alia diui
 tens precedentem lineam ad angulos rectos.
 a puncto. i. qui est in septentrione ad punctum m
 t. qui est in meridie. deinde signetur in orizonte.
 punctus. 3. qui sit oriens estiuale. et ex opposi
 to signetur punctus. e. qui sit occidens estiuale.
 simile signetur punctus. d. qui sit oriens hyemal
 et ex opposito signetur punctus. g. qui sit occidens
 hyemal: Ducantur itez due linee. vna ab. 3.
 ad. g. et alia a. b. ad. d. dicatur igitur venti
 flantes ex punctis terminantibus illas dyametros
 transeuntes per centrū circuli orizontis sunt cō
 trarii quia maxie distant secundū locum. Sed
 ad intelligentiā predictoz punctozum.

Sciendum ē tercio q occidēs

equinoctialis dicitur esse punctus in quo sol oc
 cidit quādo est equinoctiū. et per oppositū est
 oriens equinoctialis vnde scilicet sol oritur quā
 est equinoctiū. et hoc cōtingit quādo sol est in
 ariete et libra. Sed oriens estiuale est punctus
 ymaginat⁹ in orizonte vbi sol oritur quādo est in
 solsticio estiuali scilicet in cancro. et occidens est
 uale est punctus in orizonte vbi tunc occidit
 sol. S; oriens hyemal est punctus in orizonte
 vbi oritur sol quādo est solsticiū hyemal. quādo
 scilicet sol est in capricorno. et occidēs hyemal ē
 punctus in orizonte in quo sol occidit in eodē
 signo. Et illis patet q venti designati per
 bas duas litteras. i. et. e. cōtrariantur. et etiam
 venti designati per. a. et. b. et etiā. e. et. d. et etiā
 venti. g. et. 5. et hoc clare patet in figura descrip
 ta secundū modū predictū. Sed ad videndū
 noia particularia. ordinē. situm. et posi
 tionem ventozum:

Sciendum est quarto. q A

puncto. i. signato in orizonte flat ventus qui
 grece dicitur boreas siue apchias. latine vero
 dicitur septentrio. quia flat a septentrione scilicet
 a polo arctico. Sed ventus secundus qui
 flat a puncto. 3. grece dicitur herchias latine vo
 vultum⁹. quia alte tonat. Sed tertius flās
 a puncto. b. grece dicitur apellores. s; latine dicitur
 subfolanus. quia quādo sol est sub equinoctio
 incipit flare sub sole. Sed quartus qui flat
 a puncto. d. grece dicitur Eurys. latine vero dicitur
 Euronotus. Sed quintus qui flat a puncto
 t. grece dicitur notus. latine vero dicitur auster.
 Ventus autē qui flat a puncto. g. grece vo
 catur sibs. latine vero africanus. quia flat ab africa
 Sextus qui flat a puncto. a. grece dicitur ze
 phirus. latine vero fauonius. quia fouet plā
 tas. Sed octauus qui flat a puncto. g. grece
 dicitur argetis. latine vero dicitur chorus. nam
 talis ventus in se trahit alios ventos et facit
 eos reuolui. Sed preter illos sunt quatuor

alii minus principales quoz vnus flat a pñcto
 medio inter. e. et. i. qui grece dicitur Trelihas.
 latine vero circinus. quia facit alios ventos
 circuire. Alius flat a puncto. li. designato
 inter. i. et. 5. qui dicitur grece messen. et illis duo
 bus ventis nulli alii pprie sunt contrarii. Ali⁹
 autem flat a puncto. m. signato inter. g. et. t.
 qui grece dicitur logotus. latine vero africanus
 auster. Alius vero flat a puncto. n. designato
 inter. t. et. d. qui grece dicitur fernquias. latine
 vero Euraster. et illis duobus vētis nulli alii
 pprie contrariantur. Et sic p; q sunt duodecim
 venti. Unde boreas qui flat a septentrione est
 frigidus. Et subfolanus qui flat ab oriēte equi
 noctiali est calidus et siccus. Sed vultum⁹ qui
 flat ab oriēte estiuale est humidus. Et aquilus
 qui flat a puncto medio inter septentrionem
 estiualem est frigidus et nebulosus. Sed vē
 tus qui flat ab oriēte hyemali qui dicitur Eu
 ronotus est calidus et siccus et aquosus. S; 3
 ventus qui flat a meridie scilicet a polo antarctico
 qui dicitur auster est calidus et humidus. Vetus
 autē qui flat a puncto medio inter austrum et
 oriens hyemal qui dicitur euraster. quia flat
 inter eurus et austrum est frigidus et humidus
 Sed fauoni⁹ qui flat ab occidente equino
 ctiali est frigidus et humidus. Sed africanus qui
 flat ab occidente hyemali dicitur humidus. S; 3
 chonus qui flat ab oriēte estiuale dicitur sicc⁹
 et alios vētos resoluit. Circinus vero qui flat
 a puncto medio inter septentrionē et occidens
 estiuale est grandinosus et frigidus. Et sic
 patet de qualitatibus ventoz.

Sciendum ē quarto. q vēti

multipliciter possunt distingui. Primo penes
 puncta signabilia in circūferentia orizontis et
 sic essent quasi infiniti venti. Secundo mō
 possunt distingui penes signabilia in circūferē
 tia orizontis notabiliter distincta ad inuicem.
 et illo modo ponuntur triginta duo venti a
 nautis. Tertio modo possunt distingui pe
 nes combinationes vtilis quatuor qualitatum.
 et sic essent quatuor venti. et illis tribus modis
 non distinguūt ab astrologis. Quarto mō
 distinguūtur venti secundū processum solis et
 planetarum sub zodiaco. et penes distinctionē
 partū zodiaci qui sunt duodecim sub quibus
 sol habet diuersas virtutes ad eleuandum ma
 teriam ventoz. et hoc modo diuidendo ven
 tos secundū duodecim signa zodiaci sunt tantū
 duodecim venti et secundū hoc ponitur.

Conclusio responsiua ad. q.

Tantū sunt duodecim venti distinguendo eos
 hoc vltimo modo. Probat. quia ventus est
 exalatio calida et sicca eleuata a terra secundū

- Boreas
- subfolanus
- vultum⁹
- Aquilus
- Euronotus
- Auster
- Euraster
- Fauonius
- Africanus
- chorus
- Circinus

suam substantiam. sed duodecim sunt principia
momentia terre et alterabilia et duodecim signa
zodiaci. ergo rationale est ponere duodecim
ventos. et sic per responsio ad quesitum.

Dubitaturo primo De acci-
dentibus quare venti boreales comuniter flant
in autumno post tropicum estiuales. et tamen venti
australes non flant in vere post tropicum hyema-
lem. **R.** causa est quia in vere post tropicum
hyemalem calor solis debilis est adeo quod non
sufficit terram exalare. et sic non sunt venti australes.
sed post tropicum estiualem saltem in autumno
calor autumni inuatur calore estatis precedentis
adeo quod calor talis sufficit eleuare materiam venti
borealis. et tunc flant venti boreales. Verum
est tamen quod post tropicum hyemale bene flant
aliqui venti australes parui et debiles. qui vi-
gorantur a minori ad maius secundum quod sol
plus ascendit et accedit ad nos.

Dubitaturo secundo Utrum

Venti australes flant a polo antarctico nobis
inmanifesto sicut venti boreales a polo arctico
nobis manifesto. **R.** nuntur quod venti australes
non flant a polo antarctico nec a tropico hyemali
sed a tropico estiuali. **P.** unum per quod sicut
se habet boreas ad polum antarcticum. ita se habet
ventus genitus sub polo antarctico quo ad nos
quia ubique est equalis distantia. Sed boreas
non flant usque ad polum antarcticum. ymo non potest
transire tropicum canceri propter nimium calo-
rem vigentem inter duos tropicos. ergo etiam ven-
tus genitus sub polo antarctico non potest per-
transire ad nos. quia non posset transire regionem
aeris suppositam zone celi inter duos tropicos
propter excessum calorem in tali regione vigentem

Secunda pars per quod in nostra terra habitabilis
flant a meridie. ideo dicitur ventus me-
ridionalis. et sic non flant a polo antarctico nec
a tropico hyemali sed estiuali. relinquitur ergo quod
flant a tropico estiuali. Et quia locus a quo flant
auster est magis distans quam locus a quo
flant boreas. **g.** et **q.**

Dubitaturo tertio. Utrum

Plures venti debeant flare a septentrione et a
meridie. **R.** per quod sic. quia locus suppositus
septentrioni habundantior est aquis multum. et
regio supposita meridie propter nimium calorem
sub meridie existente. ideo nunc sub septentrione
liquefacta per calorem et illa liquefacta plures
eleuantur exalationes ideo plures sunt venti sep-
temtrionales et meridionales.

Dubitaturo quarto. Utrum

Venti debeant reduci ad quatuor principales

R. quod sic. et illi quatuor sumuntur secundum
quatuor principalia puncta orientis. et distin-
guuntur secundum quatuor combinationes. vtiliter
quatuor qualitatum primarum. istorum autem qua-
tuor ventorum principalium vnus dicitur subsola-
nus qui flant ab oriente equinoctiali. qui est ca-
lidus et siccus et assimilatur igni et complexioni
colericæ. Alius est auster qui flant a meridie
et est calidus et humidus et assimilatur aeri et
complexioni sanguineæ. Alius est fauonius qui
flant ab occidente equinoctiali qui est frigidus
et humidus et assimilatur complexioni fleuma-
ticæ. Alius est borealis qui est frigidus et
siccus et assimilatur terre et complexioni melancolicæ
Et inter ventos subsolanus est sanissimus. quia est
depuratus per calorem solis. ideo est subtilior et
clarior. Deinde boreas est sanior. quia est
frigidus et claudit poros et serenat aerem. Sed
ex opposito auster commouet aerem et est congregatus
nubium. Et etiam fauonius commouet aerem. Et sunt
illi duo minus sani. Ultra dicitur quod inter qua-
litates primas due sunt principales. scilicet calidi-
tas et frigiditas. ideo diuidendo ventos penes
calidum et frigidum adhuc non erunt nisi duo venti
principales. scilicet auster et boreas. et sic omnes venti
frigidi essent boreales et calidi australes.

Dubitaturo quinto. Utrum

Venti contrarii possint simul perflare. **R.** per
quod non secundum eandem diametrum. quia vel tales
venti mutuo se impedirent si eque essent fortes.
vel vnus esset fortior altero et sic fortior
exterminaret debiliorem. Venti autem qui non sunt
contrarii possunt simul flare. Etiam quidam sunt
venti determinatis temporibus flantes sicut libris
communiter flant in autumno et herquias in vere.

Dubitaturo sexto. Utrum alii

qui venti faciunt alios cessare. **R.** per quod
quod sic quia a perbrias et vergetes maxime faciunt
alios cessare. Ratio primi est. quia eorum in-
petus maximi sunt et flant de prope. et sunt
continui et fortes. ideo faciunt alios debiliores
cessare. Ratio secundi est quia cum sint magni
et fortes ut dictum est propellunt nubes. Venti
est tamen ut habetur in textu si essent vehementer
frigidi tunc venient coagulando nubes
antequam eas propellerent. et causarent pluias.
Inter ventos aperquias est ventus serenus. quia
in se ipsum reflectitur trahendo nubes ad se. ideo
proverbialiter dicitur de auaris quod trahunt ad
se pecuniam sicut aperquias ad se nubem.

Dubitaturo septimo. Que est

causa girationis ventorum. **R.** per quod omnes
ventorum sunt girationes quando cessant. nam
quando ventus incipit cessare tunc prior pars

pius cessat et alia pars sequens adhuc in se bz
impetum primi mouentis. ideo illa secunda ps
adhuc e mota circa primā z tertia iuxta quartā

Dubatur octauo vtruz vēti
distinguantur penes calidū frigidū humidū
et siccū. Respōdet phūs q sunt aliqui ven-
tus quoz sunt alii frigidi. alii calidi. alii hu-
midi. alii siccī. alii sunt grandinosi. alii
causant coruscationes. et alii tonitrua. alii
ventosi. alii pluuiosi.

Dubatur Nono. In quo
tempore anni debēt magis flare enephe id est
venti circulares. Respōdet phūs q in au-
tūpno. deide in vere. Et de typhonib⁹ enephiis
z Tymphonibus particularis videbitur in se-
quentibus. Et predictis patet quid sit mate-
ria ventorum. qualiter generantur. quid sit sit⁹
et positio eoz. patent etiā accidentia et passio-
nes eoz. Rationes solute sunt et ant-
dictis. Auctoritas allegata est pro dictis.

Nomina autem ventorum latina et partes
vnde flant bis metris contenta sunt.

Sunt subsolanus vulturnus et eurus eoi.
Atqz die medio notus heret affricus austro.
Circus occasu Zephus qz fauonius afflant.
Adueniūt aquilo boreas et eborus ab arcto.

Sequitur in textu. De agitatione autem
et motu terre post hec dicendum.

Queritur septimo: Utrum

Motus terre per naturam sit possibilis. Ar-
guit q non. qz vel moueret a principio intrin-
seco vel extrinseco. non primū. qz tunc terra na-
turaliter exiret suū locū propriū. nec secūdū. qz
nihil videt violentare terrā. z sic. si motus
terre esset possibilis terra moueret per exalatio-
nem inclusam infra ipam. sed hoc non. qz talis
exalatio subtilis est. ergo qz est de subtili potest
exire per poros terre. et per cōsequēs non facit
motū terre. Ad oppositū est. p. in primo trac-
tatu huius libri. Pro responsione.

Sciendum est primo q post

q phūs determinauit de ventis cōsequēter de
terminat de motu terre. de quo fuerūt tres opi-
niones antiquoz. Isclz Anaxagore ponentis
terrā spongiosam et infra cōcavitates eius in-
trare aerē. qui aer natus est ferri sursum. ideo ipse
mouet terrā. Sed hec opinio falsa est. quia h⁹
hoc non posset reddi cā quare motus terre ma-
gis fit in vno tempore q in alio. **Secunda**
fuit opinio Democriti ponentis aquā deplutā
intrare in ventribus terre. et cū ampli⁹ recipere
non possit sic fit fractio terre per violentiā. et p
cōsequēs terre mot⁹. Sed hec opinio repbata
est satis cū agebat de fontib⁹ et mari. **Terti-**
tia opinio fuit Anaximandri ponētis terrā ni-
mis desiccātā a sole et postea deplutā dissolui
et descendere in partes per desiccationem et ex
cōsequēti facere terre motū. Sed hec opinio falsa
est. quia secūdū hoc deberet apparere multiplex
subuersio terre q non apparet. Item tremo-
tus continue deberēt fieri minores et tandē de-
ficere. quia partes dense cōtinue replet foras
mina terre. **Dimissis** his opinionib⁹ supponit
phūs primo q terra secūdū naturā propriā est
sicca. sed efficitur humidā per pluias. p quas
redditur apta ad fumandū. et virtute solis et
alioz astroz quādoqz generat magna multi-
tudo exalationis infra ipam terrā. que quidez
exalatio. quādoqz exit per poros terre et facit
in acre magnos ventos. quādoqz continet in
terra et facit magnū motū terre. quādoqz aut
partim manet in terra et partim exit terrā et fa-
cit paruos ventos z paruos motus terre. z
supponit phūs q ista corpora subtilia sicut
ventus et aer sunt corpora velocissime mobilia
et citissime. Et quo pz quid sit causa motus
terre. nam per virtutes solis et alioz astroz in
visceribus terre et aliis cōcavitatibus generat
multa exalatio calida inclusa infra terram que
leuis est et querens exitū propter rarefactionez
ne fiat penetratio dimensionū mouet de cōcavi-
tate in concavitatē. et dū fiat aliquādo inter
media cōcavitatū in tali motu causat motum

A

qd sit cā tremoty

terre. Et q sic fiat motus terre declarat
 phūs per multa signa. Primum signū est
 nam maximū terremotus sunt tempore trans-
 quilliori. et huius signū est q exalationes q sunt
 materia venti incluse sunt in terra et sunt prin-
 cipia terremotus. Aliud signū est q plures
 et maiores terremotus sunt de nocte q de die
 q illa tēpora sūt magis trāquilla. Aliud
 signū est quia magni terremotus sunt in locis
 spōgiosis et cavernosis et iuxta mare. quia in
 talibus locis sunt inclusi multi spūs causantes
 motus terre. Aliud signū est q in aialibus
 spiritus moti causant tremores pulsus et spas-
 mos. Et est spasmus subita contractio nervorū
 in animali. et cōiter accidunt in aialibus post
 emissionē vine. talis enim motus causatur in
 animalib⁹ a spiritu incluso in venis et nervis
 sicut igit parui spūs in corpore humano habēt
 tantā virtutem q quādoq; preualent ceteris
 nervis hominis vel animalis. ideo nō est mirū
 si multi spūs inclusi infra terrā possint mouere
 vnam partē terre et preualere granitati eius.

Spasmus.

Aliud signū est nam ad sensum apparent
 magni motus terre qui non cessant donec terrā
 ruperint et in ipsa ruptura erit magnus ventus
 et maxima flāma. ymo et multi cineres in tātas
 habundantiā q ciuitates vicinas incinerauerunt.
 et hoc est signū q exalatio calida et sicca
 infra terrā inclusa est cā motus terre. Aliud
 signū est. quia in quibusdā insulis ante motus
 terre audiunt multi soni mare adueniente. qz
 mare accedens includit spūs i angulum. qui
 eueintes per poros angulos faciunt sonos.

Aliud signū est q ante terremotū apparet
 aliquando parua nubecula longe proiecta ad
 modū linee. et hoc est signū quia vēus absor-
 bet a terra. quād⁹ enim aer multū agitatur per
 ventos causantur in eo multe et dilorte nubes
 sed quādo est tranquillitas siue serenitas fiūt
 nubecle longe et subtiles sicut est in inundatio-
 nibus maris. Aliud signū est. quia tempore
 eclipsis lune plures sunt terremotus. qz quādo
 luna eclipsatur deficit lumen et per accidēs des-
 ficat calor eleuans exalationes terre. sed tamen
 manet ad huc i terra ab intra. et ita exalatio in-
 clusa in terra mouet terram. et non fiunt venti.

Et quibus precedentibus patet.

Conclusio rāsiua. motus ter-
 re per naturam est possibilis. hec cōclusio satis
 patet per predicta. quia cause eius sunt possi-
 biles. igitur rā.

Dubitatur primo. De acci-
 dentibus terremotus. Rē q primū accidēs
 est q quādoq; terre motus durat per. 50. dies
 in vna regione. quādoq; per annū. quādoq;

per duos. et hoc referendū est ad multitudinem
 exalationis incluse infra terrā et ad distinctionē
 loci et meatus per quē erit exalatio. Aliud est
 accidēs q tēpore terre motus audiunt soni in-
 fra terrā. et quādoq; audiunt ante motū terre
 et dicitur vulgariter terra mugire. Aliud est
 accidēs q quādoq; tempore terre motus erit
 magna multitudo aque que expellitur propter
 vebementiam motus exalationis. Aliud ē
 accidēs q quādoq; cū motu terre factū est par-
 ticulare lumen. Aliud est q terre motus fit
 secundum parua partem terre habitabilem.
 sed venti sunt in aere secūdu magnā partem et
 qritatē terre. quia sol non habet tātum vigorē
 sub terra sicut supra terram. Ultimū acci-
 dens est q motus terre quādoq; dicit tremor.
 et hoc contingit quādo exalatio mouet latera
 liter. quādoq; vero dicitur pulsus. qz ad pulsū
 requiritur multa exalatio. Albertus autem
 ponit septē modos motus terre. qui sunt. ruina
 tremor. utubatio. pulsus. perforatio. subuersio.
 ereptio. sed isti modi reducunt ad duos alios
 quos ponit phūs. Aliud accidēs est q raro
 fiunt terremotus in locis humidis. qz nimia
 humiditas impedit exalationes generari.

Aliud signū est q spūs exiens a terra in
 motu terre est fetidus et venenosus. eo q non
 est digestus per lumen nec purificatus. Et per
 hoc Rāsiō p3 ad questū.

Ad rationes ante oppositū

Ad primā dicitur q terra mouet ab extrinse-
 co in motu eius. igitur ab exalatione. nec ē ta-
 lis motus terre secundū naturā eius proximā
 s3 secundū naturā communē que est naturalis.

Ad secūdā dicit q exalatio est subtilis id
 multū est corporis motiū et penetratiuum vt
 dicitur est alias. ideo potest causare motū. rā.

Sequit in textu. De confiscatione autem
 et tonitruo.

Queritur octauo. Utrum

Tonitruū sit sonus factus in nubibus et vio-
 lenta percussione exalationis calide et sicce ad
 latera nubis. Arguit q non. quia illa que se
 inuicem percutiunt distant ab inuicē. sed exala-
 tio nō distat a nube ymo est sibi cōiuncta. igit.

2º arguit alia diffinitio tonitruū est bona-
 felicit q est sonus factus in nubibus propter
 extinctionem ignis a nube. ergo ista superfluit.

3º si presens diffinitio esset sufficiens sequer-
 retur q simul et semel possent eleuari exalatio-
 nes et vapores. cōsequēs est falsus. quia cōtra-
 riantur. Ad oppositū est phūs in primo ca-
 quarti tractatus huius libri. in quo agit de co-
 nuscatione. tonitruo. enepbia. incensionibus. et

fulminibus. nā omniū istorū est vñū principii
scilicet exalatio calida et sicca. Et in presenti q̄stioe
videbit de tonitruo et coruscatione. Pro q̄

Sciendum est primo. q̄ Ut
sepe dictū est duplex est exalatio. Quedā est ca-
lida et sicca. Et alia calida et humida. Et iste
due exalationes possunt simul eleuari. et potest
simul fieri vna consilientia. id est. vna natura
cōmunis distincta ab vtraq̄. que potest eleua-
ri ad mediā regionem aeris.

Sciendum ē secundo q̄ To-
nitruum et coruscatio sic generantur. Nam qñ
talis consilientia exalationis calide et sicce et
exalationis calide et humide eleuata est vsq̄
ad mediā regionem aeris. illud quod est ibi
calidum et humidum. quia facilius est conges-
labile inspissatur ad modum cuiusdā pellicule
seu tentorii. et conuertitur in nubem. et tñc exa-
latio calida et sicca fortificatur per antiparisse-
sim. et petens exitum velociter mouetur et per-
cutit ad latera nubis. et aliquando frangit nu-
bem in aliqua sui parte. et in illa fractione in-
flammat. et illa inflammatio vocatur corus-
catio. et sonus factus ex tali coruscatione vo-
catur tonitruum. Ex quo patet.

Conclusio prima. q̄ Diffini-
tio tonitruū de qua querebatur in titulo questio-
nis est sufficiens. Et hoc declarat ph̄s de ligno
viridi posito in igne. nam sicut se habet paruus
ventus in paruo corpore. ita magna exalatio
calida et sicca in magna nube. s; in paruo corpe p-
uus veni potest causare sonum vt in ligno viridi
Nam per calorem ignis propellitur humor ad
interius et tandem id quod est aquosum exit
per extrema ligni. illud vero quod est terrestre et
siccū vnitur ad interiora. quod quidē vnitum
et calefactum petit exitum et frangit lignum. in
qua fractura inflammat. et facit sonum. si-
militer fit tonitruū et coruscatio in nube. cū enim
illa exalatio frangit nubem et sonum facit dicitur
tonitruum. cum vero in exitu inflammat
dicitur coruscatio.

Conclusio secunda. Corusca-
tio bene diffinitur q̄ est inflamatio exalatiōis
calide et subtilis inflamate in exitu a nube a-
quosa. Probatur sicut precedēs. Et quibus
patet. q̄ licet tonitruū secundū rem precedat co-
ruscationē. quia prius est percussio nubis et frac-
tura q̄ inflammatio materie in exitu a nube. tñ
prius apparet coruscatio q̄ audiat tonitruū
quia visus anticipat auditum. quia sonus ve-
nit ad auditum mediante motu locali qui nō
fit nisi successiue et in tempore. Sed lumen in-
stanti venit ad visum. Et ex his omnibus etiā

lumen in instanti venit ad oculum

patet falsitas opinionis ponentis tonitruum
fieri in nube ex radiis solis sicut dixit Empedo-
cles. Alii vero vt Anaxagoras dixerunt q̄ ille
ignis extenditur per motum superioris corporis
ex corpore inferiori ad locum nubium. Ulter-
ius etiam p; falsitas opinionis dicentis corus-
cacionem causari per reflectionem luminis ali-
cuius astris a vapore eleuato. Sed circa literas

Dubitatur primo. Unde
causatur varietas sonorum tonitruū. R. q̄
causatur ex diuersa dispositione nubis. quia q̄
to nubes est densior tanto requiritur maior per-
cussio et maior exalatio ad hoc q̄ frangatur. et
facit maiorem sonum quādo nubes est multū
concaua. Unde tres sunt modi sonorum toni-
trui. Primus vocatur tumultuans. et hoc
contingit quando exalatio mouet nubem non
frangendo ipsam. Alius sonus dicitur dis-
ruptus. qui fit quando exalatio mota frangit
aliqua intermedia nubis et non obuiat sibi ali-
quod frigidum. Alius sonus dicitur stridēs
qui fit quando exalatio frangit nubem et sibi
obuiat aliquod frigidum. Sed tunc.

Dubitatur secundo. Que
Tonitrua sunt magis timēda. R. q̄ tonitruū
cuius nubes est nigra parū est timendum q̄
ad incensionem. quia signum est q̄ exalatio est
debilis et magna habūdantia vaporum. nam
magna frigiditas aquosa causat nigredinem.
sed tunc quia frigidum est prope. ideo aliqui ex
habūdantia exalationis velociter mouetur
in infima regione aeris. Sed tonitruum cuius
nubes est rubea est multum timendum q̄
ad incensionem. quoniam est signum magne aquo-
sitate et frigiditatis. Similiter quādo nubes
est alba non est multum timendum. quia sig-
num est debilitatis exalationis et nubis. Quā
vero nubes est viridis multum timendum est.
quia signum est q̄ exalatio est fortis et frigiditas
magna. ideo potest esse percussio multum
violenta et inflammatio magna.

Dubitatur terciō Quomodo
causatur cuneus fulminis. Dicitur q̄ sicut
per calorem aliquid mixtū ex sicco et humido in-
durari potest et digne ab eo vt ex ipso fiat lapis
et aliq̄ mixtū sicut p; de lateribus. ita pportiona-
biliter qñ cōsistētia exalationis calide et sicce et
etiā hūide digerit per calorem et expellit hūidum
potest causari vnus lapis qui vocatur cuneus
fulminis. Et in pte anteriori est magis acutus.
q̄ illud quod est subtilius antecedit in gñatiōe
talis lapidis ppter velocitatem motus. Et tunc
cadit deorsum cum fulmine. Et per hoc patet
solutio siue responsio ad questum.

f.i.

*Ac q̄ in pot̄ rari
lapis ex fulmine*

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicitur q̄ licet exalatio existens in vna parte nubis distat ab altera. nihilominus pars illius exalationis existens in latere nubis percutit et facit talē sonuz in percutiēdo. et maiorem in frangēdo. ergo r̄d. Ad secundam dicit q̄ illa diffinitio est Anaxagore existētis illi^o opinionis. et dicentis q̄ tonitruum causatur ex illa exstinctiōe. Sed illa opinio nō est vera. q̄ tunc tonitruū deberet audiri in serenitate aeris eo q̄ multe exalatiōes extinguunt eo tūc. quare non probat. Ad tertā dicitur q̄ non est impossibile illas duas exalationes simul eleuari sicut dicitur est. sicut etiā permiscēt sicū et humidū i terra. et hec de questione. Sequit in textu.

Queritur nono. Utrum.

Typhones et enepbie incensiones et fulmina sint eiusdem speciei. Arguit q̄ non. q̄ incensiones et fulmē sunt impressiones ignite typhones et enepbie non. g^o non sunt eiusdem sp̄ei 2° arguit. diuersitas i motu ostendit diuersitatem in specie. sed enepbias mouetur laterali ter accensione. typho autē mouet̄ circūgiratiue. ergo nō sūt eiusdē speciei. 3° arguit. fulmen habet aliqua que in causas naturales reduci non possunt. ergo non est de natura elemētari. An̄s patet. q̄ fulmē aliqui cōburit hominem sine lesione velimētōr. 7 cōburit ensē vagiā remanente integra. etgo r̄d. Ad oppositū est Aristoteles in vltimo capitulo huius libri.

Pro. Responione.

Sciendum est primo q̄ post

q̄ p̄b̄s determinauit de tonitruo et coruscatione. p̄iter determinat de enepbia. incensione fulmine 7 typhone. que oīa generant̄ ex eadem materia. scilz exalatiōe calida et sicca inclusa infra nubem sicut tonitruum.

Scienduz ē secundo. q̄ Ene

pbias sic generatur. nam quādo infra nubem summe frigidam includitur exalatio calida et sicca grossa et terribis tunc per antiparalelism mouet̄ impetuose querendo exitum. et tandem frangit nubem in debiliori parte. et hec exalatio calida et sicca a nube propulsa violēte versus terram 7 lateraliter mota vocatur enepbias Et ideo enepbias sit diffinitur. ¶ Enepbias est ventus magnus a frigiditate nubis versus terram expulsus lateraliter motus et transumptiue. Unde quia ventus iste est magnus frigiditas nubis non sufficit ipsum propellere

Enepbias

vsqz ad terram directe propter resistentiam ei^o ideo mouetur transumptiue et lateraliter. Et iste ventus habet duos effectus. nam obscurat aerem eo q̄ est exalatio multum grossa. et adducit pluias quando magna frigiditate nubis propellitur. et communiter fiat iste ventus ante magnas pluias et quando fiunt magna tonitrua. ¶ Sed typho est ventus a nube descendēs et expulsus vsqz ad terram mot^o circūgiratiue. Unde quia iste ventus percutit terrā prima pars que primo percutit primo reflectit. et obuiat alteri parti descendenti. ideo se inuicem inuoluūt iste et id sit motus circularis talis exalationis. et talis ventus habet eleuare puluere et lapides et quandoqz eradicat arbores si sit magnus. Et sic patent differentie inter typhonem et enepbiam. Differunt autē primo. quia typho est ventus multum minor et subtilior q̄ enepbias. ideo propellitur a nube vsqz ad terram et non enepbias. Et quo alia differentia patet q̄ typho mouetur circūgiratiue. et enepbias transumptiue. 3° differunt q̄ typho q̄nqz generat̄ ex duobus vētis sibi inuicem obuiatibus et duabus nubibus. sed enepbias ab vnica nube expellitur.

Typho

Sciendum est tertio. q̄ An

typho i incendit̄ vocat̄ incēsiō. ita q̄ incēsiō nihil ē q̄ typho apparēs ad modum rote quadrigę ignite. sed quando enepbias incenditur appareret magnus ignis motus transumptiue et quādoqz inflammas ciuitates et regiones. Et quibus patet q̄ incēsiō differt a coruscatione quia coruscatio vt dicitur est causatur ex percussione exalationis ad latera nubis et sequitur tonitruum. sed incēsiō fit sine tonitruo et causatur ex motu exalationis circa terram.

Sciendum est Quarto q̄

fulmen est ignis subtilis qui est in materia rara a nube cum violentia inferius proiectus. Unde quando a nube frigida expellitur exalatio calida cum magna violentia propter velocitatem motus incenditur et mouetur inferius motu velocissimo et impetuossimo vocatur fulmen. Cuius sunt due species. nam quoddā fulmen dicitur penetrans quod scz habet materiam subtilissimā et rarā et velocissime motā

fulmē

¶ Aliud fulmen dicitur adurens. et hoc propter densitatem materie aliqui vit et colorat corpora que tangit in quibus moram facit. ¶ Quia igitur hoc fulmen non est omnino subtile. ideo non colorat corpora dura et densa nisi aliqualem moram faciat in ipsis propter eorum resistentiā. et i illa mora adurit illa corpora et inde ē q̄ q̄nqz cōburit corpus hoīs sine lesione

vestis & quādoq; ossa sine lesione carnis & adu-
rit et colorat cutellum v[el] ensē sine alteratiōe
vel aduisione vagine. et hoc ideo est. q[ui]a cor-
pora subtilia et porosa penetrat. ideo nō facit
moram ibi nec adurit ea. sed adurit corpora
dura et cōpacta que resistunt. Unde ip[s]ius
fulminis ponuntur aliqua accidentia in textu.

Prīmū est q[ui]a immediate dictū est. Aliud
est q[ui]a corpora fulmine percussa immediate ante
percussionem videntur moueri et hoc cōtingit.
quia fulmen semp[er] precedit aliquis v[er]tus mo-
uens illa corpora. Aliud ē q[ui]a a[li]a fulmie
percussa in somno vident[ur] habere oculos aper-
tos. sed quando percutiunt[ur] in vigilia habent
oculos clausos. cuius ratio est. q[ui]a quando per-
cutiuntur in somno aperit[ur] oculos et anteq[ui]am
possint claudere iam mortua sunt. et similiter
quando percutiuntur in vigilia claudūt oculos
et anteq[ui]am eos aperiat[ur] mortua sunt. Aliud
accidens est. q[ui]a corpora venenosa fulmine per-
cussa purgāt[ur] a ueneno. sed corpora munda
fulmine percussa efficiūt[ur] venenosa. et hoc est
propter diuersam dispositionē videntia siue re-
cipientia. nam fulmen percutiens a[er]ial[em] v[er]nosus
consumit humores venenosos. et sic relinquit
carnes mundas. s[ed] percutiēs mundū cōsumit hu-
mores mundos et relinquit carnes immūdas.

Aliud accidēs est. q[ui]a corpora fulmine inflā-
mata cū difficultate extinguit[ur] quia materia
fulminis est viscosa et multū adherēs cui ad-
beret.

Conclusio responsiua ad q[ui]a:

licet q[ui]a eadem est materia secundum substantiā
illaz impressionum. sed tamen differunt penes
diuersa accidentia: et hoc satis patet ex dictis.

Rationes soluiuntur ex dictis. Et hec de
secundo methaurozum.

Sequitur Liber tertius me- thaurozum:

Sequitur in textu. De residuis autem
dicamus operibus segregationis huius p[ri]mo
ducto iam modo dicentes.

Ircā incipit tertius Libri methauro- rum Queritur p[ri]mo

Utrum radius visualis refrangatur in occurſu
medii rarioris et densioris. Arguit[ur] q[ui]a nullo
modo possit refrangi. nam radius perpendicu-
laris a nullo occurſu cuiuscunq; p[otes]t refrangi. q[ui]a
nec radius obliquus. cōsequētia tenet. q[ui]a ra-
dius perpendicularis et obliquus p[re]cedunt a
corpore lucido et sunt eiusdem rōis. et nō cōces-
dūt omnes perspectiui. 2° arguit[ur] si radius
visualis frangatur in occurſu mediū densioris se-
quitur q[ui]a nulla res appet in loco in quo est ve-
raciter nec sub vera q[ui]tate. p[otes]t p[ro]p[ri]a. i[tem] illud
q[ui]d appet p[er] refractionē appet aliud et alibi q[ui]d
sit. Etia[si] radius visualis frangeretur in
occurſu mediū densioris cum oculi sint densio-
res q[ui]a aer sequitur q[ui]a omnes radii visuales re-
frangerentur. et sic omnis res apparet maior
q[ui]d sit. ergo r[ati]o. Ad oppositū est p[ro]b[us] in ulto
tertio libro in quo agit de hiis que apparēt per
refractionē et reflectionē. scilicet de halo et de
ynde. P[ro] quo.

Sciēdum est p[ri]mo q[ui]a per ra-
diū visualem intelligitur lumen multiplicatū
ab aliquo luminoso corpore per aliquod me-
diū. Aduertendū q[ui]a refractione et reflectio
differunt ad inuicem. Nam radius dicitur reflecti
quando ab aliquo corpore opaco reuerberat[ur]. et
resilit versus corpus luminosum a quo recessit.
Sed quando radius visualis ulterius proces-
sit deuiando tamen a p[ri]mo processu acceden-
do scilicet ad perpendicularē vel recedendo a
perpendiculari tunc talis radius dicitur refran-
gi. et ita sicut postea dicitur halo apparet per re-
fractionem. v[er]is per reflectionem. Auitore
les tamen v[er]itur. istis duobus nominibus us-
differenter.

Sciēdum ē secundo q[ui]a Si
aliquis radius reflectitur oportet q[ui]a semper an-
gulus reflectionis sit equalis angulo inciden-
tie. Angulus autē incidente dicitur angulus
causatus ex linea procedenti ex corpore lumi-
noso et cadente super aliam lineam vel super-
ficiem existentem in corpore a quo potest fieri
reflectio. Sed angulus reflexus ē angulus
causatus ab eadem linea reflexa seu reuerbes-
rata a superficie supra quam p[ri]mo incidit ver-
sus corpus luminosum.

Sciēdum est tercio q[ui]a Lathe

4 9 0

cus ē radius visualis pcedēs a corpore luīoso vsq; ad illū punctū in quo concurrat; radius visualis reflexus cum eo si recte procederetur per superficiem in qua reflectitur. Ideo res visa per reflectionem apparet in concursu radii visualis cum catheco. Et inde est q̄ ymago apparet intraspeculum.

Sciendum est quarto. q̄ radius perpendicularis nunq̄ refrangit. s; totaliter transit p̄ mediū vel reflectit versus corpus luīosum. Et huius rō est. q; non est maior rō q̄ frāgeret versus vnā ptem q̄ versus aliā ex quo est rectus. et ideo vel transit vltimus vel reflectit in se ipsū. Et ita radius perpendicularis est fortissimus. Sed radii obliqui possūt refrāgi et q̄to sunt p̄p̄nquiores perpendiculari tāto sunt fortiores. et q̄to plus recedunt a perpendiculari tanto sunt debiliores.

Sciendum ē quinto. q̄ a quolibet puncto corporis luīosi in quolibet p̄cto medii existētis infra sperā a cunitatis corporis luīosi p̄ducit lumen et multiplicat. prout habet in quarta p̄positiōe p̄spectiue. quodl; p̄ctum luīosi quodl; punctū medii illuminat. Et si obicit etiaz q; tunc in quol; puncto medii apperet infinitum lumen intensiue. q; in corpore luīoso sunt infinita puncta a quorum quolibet multiplicat lumē in quol; puncto medii R. q̄ p̄ctum in p̄posito accipit p̄bifice. et non mathematice. p̄ctus aut p̄bificus non est indiuisibilis nec sunt infinita puncta in aliquo corpore p̄bifico.

Sciendum ē sexto. q̄ Omne corpus politū et tersum natū est reflectere lumē et inde est q̄ in corporibus lucidis politis et tersis appent ymages. vt facies hominis apparet in aqua et etiā in speculo. Inde narrat p̄būs de quodā habēte debiles oculos adeo q̄ faciē suā videbat in aere. id q; etiā in aere reflectunt radii visuales s; nō p̄cipiunt a nobis. q; aer nō termiat visū nisi in magna distātia a qua nō possum⁹ videre ymages reflexiue.

Sciendum est vltimo q̄ Claritas vel obscuritas in speculo facit ad hoc q̄ res videat clarior vlt̄ minus clara. Res enī visa in pulcriori et clariori speculo apparet pulcrior et clarior. Et si speculū sit parte q̄tūtatē aliquādo p̄pter paritātē nō representat figurā rei sed solū colorē. Nam in speculo requiritur determinata q̄tūtas ad hō q̄ representet figurā rei vise. et ideo sicut dicitur postea colores yridis apparēt per refractionē factam a paruis guttulis aque tenentib⁹ locū p̄uoz speculoz nō sufficientib⁹ representare figurā corporis luīosi s; solū colorē. Illis notatis sit.

Conclusio prima. Radius visualis obliquus in occurſu medii densioris frangit a perpendiculari. Probat. q; cū difficilius sit lumē multiplicari p̄ medium densius q̄ per mediū rarū. sequit q̄ radius obliqu⁹ in occurſu medii densioris tēdit a perpendiculari se fortisficādo vt possit penetrare corp⁹ mediū dēnsius.

Conclusio secunda. Radius visualis reflexus in occurſu medii rariorē refrāgitur a perpendiculari. S; q; luminis ē diffundere se in q̄tū pōt. ideo q̄n occurrit medio subtiliori per āplius et p̄fecti⁹ se diffundit q̄ medio dēnsiori. Et hoc potest reddi causa quare denarius positus in fundo peluis plene aqua apparet qui tamen non apperet si nō esset aqua. visu existente in equali distātia. q; radii visuales denarii existētis i fundo peluis plene aqua possunt multiplicari per aquā. sed cū occurrunt medio rariori frāgunt a perpendiculari. et sic appert denarius in cōcurſu radii visualis cū catheco. et appert maior q̄ sit et in alio loco. Et eadez de causa baculus habēs medietatē in aqua et medietatē extra appert fract⁹. Nā illa pars que ē in aqua videtur p̄ radios fractos a perpendiculari ideo apparet alibi et maior q̄ sit.

Conclusio tertia. Nullus radius visualis refrangit in medio vniſormi. P; de illo qui videbat faciē suā in aere. P; etiā quia vt dicit in 2° de aīa q̄ simile est de sono Echo et de luce. quia semper sit reflectio soni in medio sicut et luminatio. sed non est nobis manifesta nisi sit ab aliquo corpore p̄hibente vlt̄ riorē p̄cessum luminis vel soni. Patet etiā quia lumen debilius est in magna distātia a corpore luminoso q̄ prope. Unde in sui multiplicatione continue debilitatur. quia cōtinue magis distat a suo fonte. Modo quanto aliv quid est magis coniunctus suo fontū tanto est fortius. Et ita apparet qualiter n̄ sunt equalis reflectiones in quolibet puncto medii. sed sunt maiores et minores secundum distātia maiorem vel minorem a corpore luminoso.

Conclusio quarta. Radius perpendicularis nunq̄ refrāgit. sed bene reflectitur. Patet satis per ea que dicta sunt. detestare autem in particulari de radiis visualibus pertinet ad p̄spectiua. sed illa generaliter dicta sūt. quia in isto libro determinat de impressiōibus apparentibus per reflectionē aut refractionem radiorū visualiū. et per hoc p; respōsiō ad q.

Ad rationes ante opposituz
Ad primā dicitur q̄ radius perpendicularis

equaliter respicit superficiē supra quā cadit. id non potest frangi magis ab vna parte q̄ ab alia sed bene potest prohiberi ne procedat ulterius. id dicitur reflecti. Ad secundā p̄ solutio ex dicitur. quia res que videntur per mediū difforme difformiter apparēt quā que videntur p̄ mediū uniforme. quia res visa per mediū uniforme apparēt sub vera quātitate et in loco in quo ē.

Ad tertā similiter patet solutio ex dicitur. q̄ visio sit secundū lineā perpendicularē et oculus non est mediū sed organum. r̄d.

Sequitur in textu. De halo autē et yride quid vtrumq̄.

Queritur Secundo Utrum

Dalo debeat apparere circularis figure.

Arguitur q̄ non. q̄ yris non apparēt circularis figure. ergo nec halo. t̄z cōsequētia. q̄ vt bab̄z p̄b̄s causa eorū est eadē. omnia enī sunt sicut apparēt per retractionem. et loquitur p̄b̄s de halo et yride p̄telis et virgis. z̄ sic. circulus est figura plana vnica superficiē cōtēta nō habens profunditatem. sed halo habet profunditatem. ergo. r̄d. z̄ sic. q̄ si sic vel haberet ab altris vel a nubib̄ aquib̄ sit halo. s̄z nubes nullā figurā sibi determināt. Ad ō p̄b̄s in textu dicitur. p̄ autē de figura halo dicimus. q̄ est circulus. Pro respōsione.

Sciendum est primo. q̄ halo grece idē est q̄ corona latine. vnde halo nihil ē aliud q̄ circulus apparēs circa lunā aut solē vel quodcūq̄ aliud astrum.

Sciendum est secundo q̄ Ipsius halo materia est vapor modicū inspissat⁹ in quo refrāgunt radii atri luminosi v̄l altit⁹ corporis resplendentis. z̄ hoc patet per signū q̄ materia ipsius halo est materia pluuie. q̄ quādo halo ingrossatur tunc sequit⁹ pluuia. et quādo in se marcescit halo tunc est signū siccitatis q̄ tunc calidum obtinet et cōsumit humidit⁹ vaporis. sed quādo halo in vna pte distrahit tūc vt in pluribus sūt venti. quia tūc venti diuidunt cōsistentiam vaporis ex quo fit halo.

Sciendum est tertio q̄ halo sunt duplicia accidētia. Primum accidēs ē q̄ videtur habere colorē albū circa q̄ apparēt nigrū. Cui⁹ rō est. q̄ halo appet p̄pter lumē incidēs in materiā vaporis. id illa ps vaporis in qua incidit mltum lumē quod sc̄z est iter visus nostrū et corpus lūosus apparēt alba et ps p̄stās q̄ modicū lūis cōtinet appet nigra. Aliud accidēs ē q̄ halo magis appet i principio aut t̄pni z̄ circa equinocū aut t̄pnale q̄ in estate

vel in hyeme. n̄ in estate. q̄ halo requirit vaporē nō mltū inspissatū. id requirit frigus. Et etiā calorē tēperatū. Aliud ē accidēs q̄ halo nō appet flante vēto. q̄ vēt⁹ disportaret caliginē v̄l vaporē a loco i quo d̄z appere halo nec p̄mitteret talē materiā quiescere. Aliud accidēs ē q̄ halo min⁹ appet de nocte q̄ de die z̄ in meridie q̄ in sero. nō enī appet in meridie p̄pter nimīū calorē disgregatē materiā et z̄ quis fiat p̄rtēs de nocte nō est tamē a nobis manifest⁹. q̄ nō obseruamus tēpa nocturna sicut diurna. Vnde sepe fit halo sub luna v̄l sub aliis astris de nocte quis nō appareat nobis.

Sciendum est quarto q̄ halo

sic ḡnat. nā qn vapor hūid⁹ uniformis dispositiōis i raritate et dēsitare ingrossat in media regione aeris sub aliq̄ astro lūoso. q̄ radi⁹ perpendicularis ē fortissim⁹ et dissipat mediū vaporis et facit ip̄m fluere circulariter et orbiculariter versus ptes extremales. et ita radii refrāgunt ad p̄pendicularē. et hui⁹ exēplū posset dari si lapis p̄pendiculariter cadat supra aquā sūt inundatiōes circulares q̄ q̄to ditatiores sunt a p̄ucto in quo lapis cecidit tanto sunt maiores. Similiter materia illa q̄ est iter aspectum nostrū et astrū lūosus appet nob̄ q̄ sit clara et non alie ptes q̄ sunt ad lat⁹. et videt nobis q̄ illa materia q̄ est iter aspectū nostrū et astrū fluat ad ptes extremales. Quib⁹ notatis Sit.

Conclusio responsiua ad. q.

Dalo d̄z appere circularis figure. Probatur de mathematica p̄ qua supponit tres p̄pōitiōes geometricē. due de p̄ lib⁹. z̄ tertia de z⁹. Prima p̄pōitio ē hec suppositio. s. q̄ oīū triāguloz duoz quoz duo latera vni⁹ sunt equalia duo b⁹ lateribz alteri⁹. duoq̄z āguli equales illis lateribus cōtēti fuerit basis vni⁹ erit equalis basi alterius reliquis āgulis. et sic tot⁹ triāgulus tot⁹ triāgulo. Secūda suppositio q̄ oīū duoz triāguloz quoz duo latera vni⁹ duobz lateribus alteri⁹ equalia fuerit basisq̄z vni⁹ basi alteri⁹ necesse est angulos illis equilaterib⁹ cōtētos equales esse. Tertia p̄pōitio Si plures linee recte q̄ due a diuersis punctis pueniētes equales i idē p̄ctuz ceciderint. tale p̄ctuz est centrū circuli et linea tangēs extremitates illaz lineaz est circularis. Supponit ulterius q̄ caligo siue vapor qui est iter corp⁹ lūosus et visum nostrū sit uniformis dēsitatis z̄ raritatis. Quib⁹ suppositis. Arguit sic Sit sol. b. z̄ vis⁹ a. et p̄trahat linea p̄pendicularis. a. b. p̄ mediū caliginis quod ē. e. et signent tria p̄cta in nube seque distātia ab ip̄o. e. q̄ sint. d. z̄ g. a quibus frangantur radii luminosi ipsius solis ad lineam perpendicularē. et concurrant in f. iii.

halo nō apparēt i meridie

q̄m ḡnat halo

puncto. a. tunc intelliguntur tres trianguli magni. scilicet. b. g. a. et b. d. a. et b. j. a. qui probatur esse equales per primam propositionem. nam linea. a. b. g. ad. t. et ad. d. sunt equales. Et similiter linea. b. g. et. b. d. et. b. j. sunt equales. et basis. b. a. communis est tribus angulis. et ita illi tres anguli magni sic se habent quod duo latera unius sunt equalia duobus lateribus alteri. et basis unius basi alterius. ergo per primam propositionem secundam necesse est angulos bus lateribus contentos esse equales. et quemlibet triangulum esse equalem cuilibet triangulo. Ducantur ergo tres linee perpendiculares ab illis tribus punctis in nube signatis supra lineam a. b. ad punctum. c. que linee sint. d. e. g. e. j. e. tunc constituantur tres parvi trianguli. scilicet. z. g. d. a. d. e. et. a. j. e. et istorum trium triangulorum duo latera unius scilicet. g. et. e. a. trius anguli. g. a. e. equalia sunt duobus lateribus utriusque aliorum triangulorum scilicet a lateribus. a. d. et. a. e. trianguli. d. a. e. et lateribus. a. e. et. a. e. trianguli. j. a. e. et anguli illis lateribus contenti sunt equales. ergo per primam suppositionem bases istorum trium triangulorum erunt equales bases. et ita iste tres bases scilicet. a. e. z. e. j. e. d. erunt equales. Sed iste tres linee ducuntur recte ex diversis partibus in idem punctum et sunt plures quam due. ergo tale punctum est centrum circuli. et linea tangens extremitates distantes illarum linearum erit circularis per tertiam propositionem. ergo halo apparet circularis figure quod fuit probandum. Tunc.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur quod non est simile de halo et yride. quia halo apparet per refractionem. ut dictum est. sed yris apparet per reflectionem. ut postea dicitur. Ad secundam dicitur quod ibi circulus pro re circulari alias orbiculari accipitur.

Ad tertiam dicendum est quod talis figura causatur ex refractione radiorum corporum luminosorum facta in caligine nubis ad perpendiculararem. que quidem caligo est uniformis dispositionis in suis partibus in raritate et densitate. et ita illa figura dependet a duobus. scilicet a corpore luminoso et a nube.

Sequitur in tertio. yris autem quod quidem est refractione.

Queritur tertio. Utrum

Colores apparentes in yride sint veri colores. Arguitur quod sic. color est proprium obiecti visus. sed sensus non decipitur in iudicando co-

lores yridis esse veros colores. 2° arguitur ad verum colorem sufficienter duo principia. videlicet formale quod est lumē et aliud materiale quod est perspicuum. sed hec duo principia inveniuntur in his coloribus. ergo sunt veri colores.

Ad oppositum arguitur. quia color verus est qualitas secunda causata per actionem qualitatum primarum secundum debitam proportionem. sed hoc non inveniuntur in coloribus yridis quia solum apparet ibi colores per reflectionem radiorum a nube soli opposita. ergo non sunt veri colores. Item verus color videntibus ipsum apparet in eodem loco. sed eadem yris non apparet omnibus hominibus. ergo colores ibi eripientes solum sunt apparentes.

Sciendum est primo quod post

quod philosophus ostendit de halo quid est quomodo causatur et cuius figure sit. consequenter querit quid est yris. quomodo causatur. quod sunt colores eius. et qualiter causantur et ordinantur ad invicem. cuius figure sit yris. et que sint eius accidentia.

Sciendum est secundo quod Ra-

dus visualis natus est refrangi et reflecti et ab aere et aqua. Quod ab aere patet. quia ut habet philosophus antiphon semper videbat auerse in aere ymaginem suam quod ei contingebat propter visus debilitatem. similiter etiam quando aer non est purus dum scilicet flant venti humidi sicut sunt Euri ingrossantes aerem suum refractione radiorum visualium de longe. nam aspicientes ad naues de longe indicant quandoque malos esse fractos et hoc est propter refractionem factam in aere. Ipsi etiam videtur maior in ortu et occasu quam in meridie. quod contingit propter vapores eleuatos in aere disgregantes radios visuales. et propter eandem causam littera visa per vitrum apparet grossior propter refractionem radiorum visualium. quod ab aqua fiat refractione et reflectio patet quia aqua est spissior aere. propter etiam ad sensum. quia videmus ymagines in aqua ut in speculo.

Sciendum est tertio quod Lucidus

sive fulgidus visus per nigrum apparet rubeum. sicut patet de sole in ortu et occasu et de carbonibus ardentibus et de fumo ligni viridis. Et causa huius est. quia rubedo est color medius inter album et nigrum. ideo quando species albi et nigri per idem medium veniunt ad visum visus iudicat de colore medio per equidistantiam. Et procedit per philosophum quod a nube rorida opposita soli potest fieri refractione radiorum procedentium a sole et possunt apparere diversi colores. et illi colores apparentes in illa reflectione sunt colores yridis

Et quo patet quomodo yrides differunt ab halo. nam halo apparet per refractionē radioꝝ alicuius aſtri in nube exiſtente inter nos et ipſum aſtrum ꝛ vincit lumen aſtri ipſam caliginē nubis in halo. ſed yris apparet in nube oppoſita ſoli per refractionē radioꝝ ſolis vſqꝫ ad viſum noſtrum mediꝯ inter ſolem et nubem. et qꝫ lumen ſolis i nube non vincit nec penetrat nubē in qua apparet yris propter eius inſpiſſionē. ideo yris apparet per reflectionē halo vero per refractionē. **¶** Et quo pꝫ qꝫ colores yris cauſantur ex varia reflectione radioꝝ ſolarium a nube denſa et ſoli oppoſita. nam lumē ſolis ſupplet vicem albi. et nubes ipſa ſpiſſa ſupplet vicem nigri. ideo ſicut ex diuerſa mixtione cauſarꝫ colorum extremorꝫ cauſant diuerſi mediꝯ colores. ita ex permixtione luminis et nubis ſecūdam varias reflectiones apparēt diuerſi colores yris. ita qꝫ vbi magis ſuperhabundat lumē apparet color magis accedens ad albedinē qui dicitur puniceus. ſed vbi magis habundat nigredo nobis apparet color debilior et magis accedens ad nigredinē qui ē alurgus. ſed vbi lumen medio modo ſe habet ad nigredinē nubis apparet color qui minus accedit ad nigredinē quā alurgus. et minus accedit ad albedinē. qꝫ puniceus qui dicitur viridis. Unde cā diuerſitatis coloris in yride pōt accipi ex vltia propoſitione perfectiue. vbi dicitur diuerſitatem coloris yris tam ex nubis. qꝫ luminis variatione. puenire. nā ſecūduꝫ quod quidam lumis et opaci nubis roride mouentis viſum noſtrum ſecūduꝫ talē vel talē proportionē ſunt diuerſe appearance colorum in yride. et ſimile apparet in reflectione luminis candele a vitro pleno aqua habente colorē vniſormē ex parte ſui. vbi tamē in diuerſis partibꝫ apparēt diuerſi colores fantaſtice. hoc etiā apparet in aqua eleuata ſurſum a remo nauis in qua aqua apparēt diuerſe fantaſtice colores ex reflectione radioꝝ ſolis. **¶** Et precedentibus patet quomō cauſat yris. nam quādo aliqua nubes aquoſa et rorida oppōit ſoli vſꝫ lune ad quā pertingūt radiꝯ ſolis vel lune qui nō poſſunt ipſam nubē vincere et penetrare tunc ab ipſa nube reflectuntur periferie nubis ad oculos noſtros medios inter nubē et ſolem vſꝫ lunā. ita qꝫ impoſſibile eſt aliquē ſimul videre ſolē et yridē. **¶** Et quo pꝫ quid eſt yris. yris enim eſt apparitio triꝯ colorꝫ i nube rorida oppoſita ſoli aut alteri alto aſtro ſecūdam ordinem ſe habentium et ſecūdam figuram ſemicirculi aut proportionem minores ſemicirculo. Patet gꝫ quid ſit yris ꝛ quomodo cauſatur. et quot ſunt colores eiꝫ. Poſterius autem videbitur qualiter ordinātur ꝛ qualiter diſtinguuntur colores et de figura eius.

Sciendum eſt vltimo pꝫ reſponſione ad quēſitum. qꝫ color habet duplex eſſe ſcilicet materiale et formale. Eſſe materiale coloris depēdet ex qualitativꝫ primis. ita qꝫ cōſiſtit i debita pꝫportione quatuor qualitativꝫ primarꝫ ꝛ tale eſſe nō habēt colores yris ſicut bene probant rationes facte ante oppoſitum. ſed eſſe formale coloris eſt lumen receptum in perſpicuo et ſecūdam tale eſſe colores yris ſunt veri colores. quia in yride eſt lumen receptum in nube rorida reflexum in diuerſis partibus nubis. ideo apparent diuerſi colores. Et quo patet.

Concluſio reſponſiua Ad. q

ſcilicet qꝫ colores apparētes in yride ſunt veri colores qꝫtum ad eſſe formale. ſed non qꝫtum ad eſſe materiale. Primam partem ſatis pbant rationes ante oppoſitum facte. et ſecūda poſt oppoſitum. ꝛ. Sequitur in textu. Quia autem color tabuus.

Queritur quarto. vtrum

yris debeat tricolor apparere id eſt habens tres colores. Arguitur qꝫ non. quia inter colorē viridem et puniceum mediatur color. qui dicitur croceus. ergo in yride ſunt quatuor colores.

ꝛ. ſic. qua ratione ponit color inter puniceū et viridē eadē rōe debet poni inter viridē et alurgū. igitꝫ in yride erūt quinque colores. Ad oppoꝫ eſt pꝫ. Pro reſponſione.

Sciendum eſt primo. qꝫ ad

apparitionē puniceꝫ coloris i nube requirit maior reflectio luminis qꝫ ad apparitionē alurgi. quia qꝫto ē maior reflectio radioꝝ luminorꝫ a nube tāto maior apparet albedo in nube. et vbi apparet color puniceus in nube maior eſt reflectio i nube qꝫ vbi apparet color viridis vel alurgus. nam color puniceꝫ eſt color mediꝯ inter albus et rubeū tendēs ad albedinē. Sed color alurgus magis accedit ad nigredinē qꝫ color viridis. nā color viridis eſt mediꝯ inter puniceū et alurgū. nā minus accedit ad nigredinē quā alurgus et minus ad albedinē qꝫ puniceus.

Sciendum ē ſecundo. qꝫ quā

apparēt due yrides vna ſuperior ꝛ alia inferior ratioabile eſt colorē alurgū apparere in yride inferiori periferia et viridē in media parte. qꝫ ſic pꝫ quia colores virides apparēt ex reflectione radioꝝ luminorꝫ. cū igitꝫ radiꝯ perpendicularis ſit fortiffimꝫ ſequitꝫ qꝫ ipſe incidēs circa cētꝫ yris penetrat nubem ꝛ ita facit colorē alurgū. ſed in ſuperiori parte nubis in qua apparet yris inferior. f. iiii.

rior radii deficiunt a perpendiculari. et ita non
causant ibi magnū lumen et apparet ibi color
puniceus. et in media parte nubis medio mō
se habent radii. et ideo faciūt ibi apparentiā co
loris viridis. sed in yride superiori colores op
posito mō situant ita q̄ in inferiori parte yridis
superioris apparet color puniceus. in media vi
ridis. et in suprema alurgus. quia ad apparitio
nem coloris puniceī requiritur maius lumen q̄
ad apparitionē alurgi. cū igitur prior periferia
yridis inferioris sit propinquior centro. radii lu
minosi incidūt superiorē partē minus oblique
q̄ in parte superiori. id faciunt ibi apparentiā
puniceī coloris. sed in superiori pte eiusdem yri
dis taliter oblique incidūt radii luminosi ad
eo q̄ minime possunt reflecti. id faciūt ibi ap
parentiā alurgi coloris. et in media pte medio
modo se habent et faciunt apparentiā viridis
coloris. Sic igitur patet q̄ in inferiori yride ap
paret alurgus color. ppe centrū propter fortitu
dinē radioꝝ incidentium ad perpendicularē.
ideo penetrat nubē et non facit siue non multū
reflectitur. sed in superiori yride apparet alur
gus color in superiori periferia propter distan
tiā radioꝝ luminosoꝝ oblique incidentiū i illas
partē adeo q̄ non multū reflectunt. ideo non
causant ibi apparentiā coloris alurgi. Et sic
patet q̄ color superioris yridis et inferioris re
opposito se habent. Quibus notatis sit?

Conclusio responsiua ad. q.

Tantū sunt tres colores in yride causati per re
flectionē ita q̄ in ipsis semp apparet tricolor. ps
batur. q̄ yris causat ex reflectione radioꝝ lu
minosoꝝ a nube opposita. aut ergo radius lu
minosus dominat supra nigrū nubis. aut ni
grū nubis dominatur supra radiū luminosum
vel medio mō se habet. si primū sic causat co
lor puniceus. si secundū sic alurgus. si tertiu vis
ridis. et notanter dicebatur in cōdusione cāti p
reflectionē. quia inter puniceū et viridē appa
ret quidā color vocatus a pbō chācos qui nō
apparet per reflectionē. sed per iuxtapositiones
puniceī et alurgi et quādoq̄ remittit color puni
ceus et mutat in illū colorē. et ita colores yridū
variantur secundū q̄ intenditur lumē et remit
tunt nigrū nubis. aut ecōtra. Unde secundū
diuersā incidentiā radioꝝ intendunt colores et re
mittunt in yride sicut etiā colligentes flores cū
lanterna deficiūt sepe quia lumē lanterne cau
sat diuersum colorem secundū incidentiā lumis

Sed quereret aliquis quare per iuxtaposis
tionē viridis cū alurgo nō apparet medius co
lor sicut per iuxtapositionem viridis et puniceī.
chantos R. q̄ hoc est. q̄ viridis et alurgus
magis cōueniūt quā puniceus et viridis. ideo
propter cōuenientiā non apparet medius co

lor sicut inter alios colores.

Ad rationes autem oppositu m

Ad primā dicitur q̄ ipsa arguit de colore a
perpendicularitate per iuxtapositiones. et secunda
soluitur ex immediate dictis. Sequitur in
tertiu. Quod autē neq̄ circulariter.

Queritur quinto. Utrum

Quando apparent due yrides superior sit debi
lior in coloribus q̄ inferior. Et arguit q̄ nō
q̄ sol orbicularit̄ diffundit lumē. g. i omni pte
nubis equaliter diffundit lumē. et per p̄ns co
lores yridū debēt apparere eque intēsi in qua
libet parte nubis. 2. sic yris superior magis
accedit ad solē q̄ inferior. ergo recipit maius
lumen q̄ inferior. et per consequēs colores supe
rioris yridis sunt intensiores colorib⁹ inferiori
yridis. 3. sic superior yris magis distat a cē
tro q̄ inferior. ergo radii solis minus possunt
penetrare nubem et per p̄sequēs magis reflecti
in yride superiori q̄ inferiori. Ad oppositū
est pb̄s. Pro responsione.

Sciendum est primo q̄ Luna

q̄ apparet yris nisi centrū solis centrū yridis. et
centrū oclī sint in eadē linea recta. Nam quā
do apparet yris semper vmbra causata ab ho
mine vidēte yridē producit̄ recte versus cen
trum yridis. Et quo patet q̄ radius rectus
procedēs a sole vel ab aliquo alio corpore lu
minoso semp cadit supra centrū yridis.

Conclusio responsiua. Su

perior yris semper est minor in coloribus quā
inferior. Patet quia in yride superiori lumen
magis p̄tenditur et recedit minus a p̄pendiculari
adeo q̄ non potest esse nimis magna reflectio.
in yride autē inferiori est maior reflectio et sunt
radii luminosi fortiores. ideo apparet maius
lumen. Sed tunc.

Dubitatur primo. Utrum

yris possit causari a luna sicut a sole. R.
breuiter q̄ sic. et hoc est quādo luna est simple
na non autē in coniunctione.

Dubitatur secundo vtrum

Duo homines in eadē parte yridē videre possit.
R. q̄ non. quia radius reflexus semper est
equalis radio incidente. et anguli causati ab
vtroq̄ sūt equales. et q̄ ad aliū et aliū oclm
reflectitur alius et alius radius. et yris apparet
per reflectionem. oportet q̄ aliā et aliā yridem
videant duo homines.

Dubitatur tertio. Quare est

q̄ videm⁹ quādoq̄ yridē inter nos et arbores

atend de vnde

vel montes. R. q. nris quādoq3 apparet in aere rorido a quo fit reflectō. ideo apparet ppe nos in aere.

Dubitatur quarto. Utrum

nris semper appareat per modū semicirculi vel portionis maioris semicirculi. R. q. sic. et nunq̄ apparet per modū circuli integri. patet primo ratione naturali. qz centrū nris est p̄ct^o quē tangit linea procedens a cētro solis directe per occidm̄ videntis per nridē. iō sole existente in oriente apparebit maria nris in nube disposita in occidente. vel econtra. sed tunc punctus quē tangit linea predicta est extremitas i onzō te. ergo supra terrā non relinquatur nisi semicirculus qui est figura nridis. Ex quo sequitur q̄ quanto sol magis eleuatur supra orizontem tāto minor apparebit nris. vt vilius ē ad sensus.

Deinde arguitur ratiōe mathematica. pro qua supponitur q̄ ocul^o semp̄ ē inter centrum solis et nridis. supponuntur etiā que supponer bantur in figura halo. et cum ipis supponitur .15. Propositio primi Euclidis in qua dicitur Si linea recta supra lineā rectā ceciderit ambo anguli erunt recti vel equales duobus rectis.

fiat igit̄ figura et sit centrū solis. a. et centrū oculi. b. et centrū nubis in qua apparet nris. d. et per ista tria puncta protrahatur linea. a. b. d.

Deinde designetur in nube tria p̄cta equaliter distantia ab oculo et sole. que sint. e. f. g. a quibus protrahant̄ tres linee ad centrū oculi. et etiā ab ipis protrahant̄ alie tres linee ad cētrum solis. a. et etiā in ista figura intelligantur tres magni trianguli. quorum vnus est. a. b. g. alius. a. f. g. et tert^o est. a. e. b. qui trianguli sūt equales. qz latera sunt equalia. et bases sunt equales. ergo anguli sunt equales per secundā suppositionem. Quod aut̄ latera sint equalia patet per primā suppositionē. qz tria puncta in nube signata. scilz. g. f. e. equaliter distant a sole et ab oculo. similiter bases sunt equalēs. quia eadē est basis eorū. scz. linea. b. a. et ita illi tres magni trianguli. scz. b. c. d. et. b. f. d. et. b. g. d. quoz duo latera vnus sunt equalia duob^o lateribus alterius. et anguli illis equilaterib^o cōtenti sunt equalēs. ergo per primā suppositionē primi Euclidis bases sunt equalēs. Alia sumptuz patet. qz latus. b. d. est cōmune. Alia vero tria latera sunt equalia. qz puncta in nube equaliter distant ab oculo. Sed q̄ anguli illi equilateribus cōtenti sunt equalēs. patet quia ibi cōsiderant̄ sex anguli quoz quilibet duo faciunt duos angulos rectos aut equalēs duobus rectis per decimāseptimāz propositio nem euclidis. Sicut ergo tres bases scz. d. g. et. d. f. et. d. e. sunt equalēs et tangūt centrū nubis

ergo linea tangens extremitates illarū est circularis figure. Sz nō potest apparere per modum circuli integri et ita apparet per modū semicirculi vel portionis minoris semicirculo. Et per hoc patet respōsio ad. q. Ratiōes ante oppositū solunt̄ et dictis. Sequit̄ in textu Eadem aut̄ dictas causas exillimandum et de pareliis.

Queritur Sexto: Utrum

Parelie et virge debeant apparere per reflectionem aut refractionē. Arguitur q̄ neutro mō debeant apparere. qz si sic sequer̄ q̄ non deberent apparere vnus coloris sed pluriū colorū sicut nris. cōsequēs est falsuz. qz parelie apparet albi coloris et etiā virge. ergo. r̄. Ad oppositū est pbūs in vltio ca. vltimi tractat^o.

Scienduz est primo. q̄ parelie

et virge causant̄ per reflectionē aut refractionem radiorū solis sicut nris et halo. Et est differentia inter parelias et virgas. Virge eniz sunt quidā radii quasi linee procedentes a sole per nubē perforatā. quas vulgares vocant funes tertous solis. Et causant̄ differētē virge. Uno modo quādo nubes non est vndiqz cōtinua. et tunc radius solis penetrans nubē transit per foramina nubis. et si sint parua apparet linee albe. Alio modo causant̄ quādo nubes est cōtinua sed tamē est grossior in vna parte quā in alia. et tunc radii solis transeuntes partem subtiliorē apparet per modū linearū. Et quādo nubes est grossa apparent virides. Quando vero est subtilis apparent albi totaliter.

Sciendum ē secundo. q̄ pa

relius dicit̄ ymago solis. Et dicitur a para q̄ ē iuxta et elios q̄ est sol. quasi ymago solis apparet iuxta solem. Apparet eniz ad latus solis. Et sic causat̄ parelius. nam aliquando humidū subtile inter visum nostrū et solem cōcurrit in vnum rotūdum corpus. et tunc in illo corpore refrangunt̄ radii solis ad oculū quasi a speculo. et faciunt in tali corpore splendorem quem vix visu intueri possumus. Ex quo p̄ q̄ parelius est nubes rorida et splēdida effigiē solis exprimens siue gerens. et sequens solem.

Dus premisis sit.

Conclusio responsiua. parelie

et virge apparent per refractionē radiorum solis vel alterius corporis luminosi ad visum nostrū. Patet. qz ad hoc q̄ appareant parelie et virge oportet lumē incorporari nubi. que cū sit densior radii refranguntur ad perpendicularē vt possint penetrare nubem. ergo. r̄.

Dubitatur primo. de accidē

tibus pareliorum et virgarū. R. q. primus accidens est q. parelius est magis signus pluuie quā virge. quia causat a nube magis densa et rōnda q. virge q. causant in nube discontinua vt dictū est. quod est signū sufficiens nubium.

Aliud signum est q. parelius australis est magis signū pluuie quā borealis. q. ventus australis est magis cōgregatiuus nubiu quā borealis. Aliud est accidēs q. parelii et virge fiunt cōiter circa ortū et occasū solis. ergo. Quia sol de die propter nimium calorem subtiliat nimis nubē aut totaliter cōsumit eā. ideo aut fit in ortu aut in occasu. Aliud accidens ē q. parelii et virge nunq. apparent directe sub sole. sed apparēt ad latūs solis. Aliud accidens est q. non apparēt valde prope solē. neq. nimis distant. Ratio primi. q. sol nunq. p. mittit cōsistentiā nubis. Ratio secundi est q. in nimia distantia non potest fieri refractione radiorū solis. Et per hoc p. responsio ad. q.

Ad rationes ante oppositū

Ad primā negat cōsequētia. q. non eodez modo causatur sicut yris vt dictū est. sed catur per refractionē. Auctoritas allegata est p. dictis. Et hec de questione. Sequit in textu. Quicunq. autem. 24.

Queritur septimo Utrum

Mineralia causentur in terra per mixtionē exalationis sicce et vaporose. Arguit primo q. non. q. omne mixtū ē leuius terra quia participat alia elementa q. remittūt grauitatē terre. Sed mineralia sunt grauiora terre. quia descēdunt per terrā. vt patet de metallo liquefacto. ergo nō sunt mixta. Arguit. 2. illa q. sunt cōmixta per cōmixtionem exalationis sicce et humide sunt mixta imperfecta et parue durationis. vt patet de singulis impfessionibus. Sed mineralia sunt magne durationis. ergo nō fiunt p. cōmixtionē exalatiōis humide. et sicce. 3. arguit q. non causantur in terra. q. ad generationem mixtorū cōcurrit celum per suū motū. sed hoc non potest fieri in terra cū terra sit immobilis.

In oppositū est pbūs.

Sciendum est primo q. post

q. pbūs tractauit de mixtis imperfectis causatis ex exalatione humida et calida. consequenter hic in cōmuni tractat de mixtis perfectis. scz. de mineralib. que fiunt ex illa duplici exalatione. et soluz hic tractat de illis mineralibus in cōi ostendendo q. fiunt ex eisdem principiis cum impfessionibus de quib. dictū est p. et de ipis q. tum ad speciales et p. rōnes

in speciali est determinādum in libro de mineralibus. Ad presens aut supponitur q. sicut supra terram eleuatur duplex exalatio. Quedā calida et sicca ex qua per inflamationē ab aliquo ingenite fiunt impfessiones ignite. et inflā. mabiles vt sunt venti. Alia est calida et humida ex qua p. infrigidationē fiūt impfessiones humide. Ita sub terra virtute solis et aliorum astroz fiunt duplices exalationes. Quedā scz. vaporose. Et quedā fumose que sepe ad inuicē cōmiscēt. Et secundū has duexalatiōes sūt spēs mineraliū q. fiūt sub terra. Quedā sūt fossibilia. Et quedā metallica.

Sciendum ē secundo q. Exa

latio sicca quādo igitur in terra ratione hūidi viscosi causat omnia fossibilia. vt genera lapidū illiquabilia sulfur. et vernicē. et plura alia silia. Et quedā illaz sunt a calido cōsumente totaliter humiduz et quasi cōburente. vt puluis coloratus. Alia vero fiunt a calido digerēte humiduz et sicco cōsumente humidū superfluum relinquēdo humiduz cōtinuans et bene terminans ptes sicci adinuicem. sicut sunt lapides.

Tamen secūduz Albertū in mineralibus est duplex principū materiale lapidis. Nam in aliquibus siccū terrestre habens humiduz pingue et viscosuz simul permixtū est materia lapidum. in aliquibus aut humidū aqueuz habēs siccū terrestre in virtute et virtutem specialē loci aut alicuius influētie specialis est materia aliorum vt hū qui fiunt per cōgelationē a frigido. vt sunt breillus et cristallus. Et in omnibus lapidibus virtus mineralis dependēs ab influētia aliquoz astroz et recepta in aliqua determinata materia et in aliquo loco est causa effectiua lapidis. Et hec vtitur duplici instrumētō. quia quādoq. vtitur calido viscoso a quo patitur et digeritur sicuz terrestre. Quādoq. vero vtitur frigido existente in humido aqueo a quo fit cōgelatio lapidis. Et sicut in nutritio ne calor naturalis non agit cōuertendo nutritiū in substantiā aliti nisi secundū exigētā anime cuius est instrumētuz. et non secundum naturam eius. p. priā. ita calidū et frigidū in generatione lapidis soluz agunt secundū exigētā virtutis mineralis cuius sunt instrumenta.

Conclusio prima. Omnia

metalla causantur ex exalatione vaporosa mixta cum sicco terrestri. Probat. quia omnia metalla fiunt ex sulfure et argēto viuo. ita q. siccū terrestre habens humidū pingue et viscosum passum a calido habet rōem sulfuris. et humidum aqueuz habens siccū subtile. et per calidū se cōmiscens cum humidū aqueo et frigido cōtinente. vel cōtinuā te cū humidū habet rōem

vini argenti. et ita fiunt a calido digerēte illud siccum terreſtre. Tamen vt dictū est de lapidibus caliduz et humiduz solū agunt in virtute alicuius agētis principalis disponētis materiam ad spēm metalli. Et in illis quibus cōcurrant siccū terreſtre et humidū aqueum. Tamē illud humidū non totaliter cōsumitur a calido digerente. ideo sūt minoris decoctionis quam lapides.

Conclusio secunda. minera

lia causantur infra terram per permixtionē exalationis vaporose et fumose. Probatuꝝ quia in mixtione omniuz mineralium cōcurrit aliquod siccuꝝ terreſtre passum a calido et aliqꝝ humidū liquabile. que aliquo modo habent rationes, illaz exalationū. Quia participant cū ipsis in qualitatibus.

Dubitatur primo. De multi

tudine metallorum. Ad dubiū respōdetur. Quod metallorū quedā sunt fluxibilia. vt plūbz et stannum in quibus humidū non ē totaliter cōprehensum per siccū. Sed a calido subtilitate et calefaciente possunt liquefieri. Alia vero ductibilia tantū vt ferruz et similia. in quibus humiduz est totaliter cōprehensum per siccum. Ideo per calidū subtilitas nō possunt liquefieri quia tamen humiduz nō est totaliter cōprehensum per calefactionē possunt mollescieri et duci per ictum mallei.

Dubitatur secundo. De no

minibus metallorū. Ad dubium. R. q. sunt septem metalla in alchimia. et sepe nominantur per nomia planetarū a quibus principaliter causantur. Unde a calido solis cōmiscēte purum et mundum sulfur cum puro et mundo vino argento decoquēte decoctione temperata fit aurū quod quādoqꝝ nominatur nomine solis. Quādo vero calori solis admisceſt frigiditas et humiditas saturni ex grosso sulfure et mūdo vino argento decoquitur plumbuz. Et cū sibi admisceſtur caliditas et humiditas iouis que per magnā humiditatē impedit cōpletā decoctionē et digessionē ex grosso sulfure argento vino causatur stannū. Si tamen calori solis miscetur caliditas et siccitas martis ex sulfure terreſtri et ex vino argēto lutoſo causatur ferrū. Sed cū sibi admisceſtur calor et humiditas venis ex sulfure mundo et grosso vino argēto causatur cupruꝝ. Cum vero sibi admisceſtur virtus mercurii causatur vinū argenti quod etiā sepe nominatur mercurius et econtra. Quādo qꝝ et nominantur planetas noie istorū metallorū quia aliqui habent similem calorem metallo.

Et hec de secundo.

Ad rationes aī oppositum

Ad primam dicitur q. aliqua metalla sunt grauiora q. partes terre alterate que sunt circa nos. sed non sunt grauiora partibus terre. naturaliter disposite vt sunt partes terre circa centrum ipsius mundi. Ad secundā dicitur q. mixta causata ex sola mixtione illarū exalationum vbi non cōcurrit aliud siccū terreſtre vel humidū sunt parue durationis. sed illa q. fiūt per illas exalationes cōmixtas cum sicco terreſtri et humido aqueo per fortē mixtionē. sicut sunt mineralia bene sunt magne durationis.

Ad tertiā dicitur q. licet celuz motu suo nō cōcurrat ad generationē omniuz que generantur. Concurrit tamen per suam influentiam.

Et hec de questione. Et per consequens de toto tercio libro Methauroꝝ.

Sequitur quartus liber methauroꝝ.

Sequit in textu. Quonia sūt quatuor cause determinate sunt elementorum. 24.

**Ircā incīum libri
quarti methauro
ruz. Queritur p̄rio**

Utrum tantū sint quatuor qualitates prime, scilicet caliditas, humiditas, frigiditas, et siccitas. Arguitur q̄ non, q̄ omnes qualitates mundi sunt eiusdē generis, ergo omnes habēt reduci ad vnā qualitātē primā, et per consequēs non est nisi vnā prima qualitas, p̄ntia tenet, quia in omni ordine oportet esse aliquod primū, antecedēs p̄, quia omnes sunt de genere qualitatis. 2° sic lux est qualitas quedā, et tamen est p̄rio illis, ergo tantū est vnā prima qualitas, aīis patet q̄ lux est qualitas eterna teste pb̄o ex eo q̄ corpora supercelestia sunt eterna que quidē corpora sunt subiectum lucis et nunq̄ sunt sine luce cuiusmodi sunt planete et stelle. 3° sic qualitates que sunt cause p̄morum motū sunt prime, sed gravitas et leuitas sunt h̄mōi, q̄ causant motū localem qui est primus oīum motū, vt patet per aristotelem primo celi. 4° sic in vnoquoq̄ genere est vnā prima cōtrarietas, sed qualitas est vnum genus, igit̄ ei⁹ est vnā prima cōtrarietas, et cū in vnaquaq̄ cōtrarietate sint tantū duo extrema sequit̄ q̄ tantū erūt due qualitates prime. Maior est p̄bi in p̄o pb̄isicel, et minor et p̄ntia p̄ se note sunt. Ad oppositū est aristoteles in principio huius quarti dicens, quoniam autem quatuor cause determinate sunt elemētorum, quoz̄ aīis sunt scilicet cōiugationes et elēta quatuor accidit esse.

Scienduz est primo, q̄ post
q̄ pb̄is in primis tribus libris determinauit de imp̄ssōibus que debent̄ mixtis imperfectis cōsequēt̄ in isto quarto determinat de imp̄ssionibus que debentur mixtis perfectis ex eo q̄ in ipso agitur de imp̄ssionibus qualitatum primarū per quas fit mixtio corporoz̄. Unde qualiter differūt corpus simplex mobile ad formā mixti imperfecti quod est subiectū in tribus primis libris et in isto quarto patuit in prima questione primi.

Sciendum ē secundo, q̄ Dicitio exclusiua addita termino numerali aliquādo potest excludere omne alid a significato talis cui additur. Et isto modo exponit̄, vt si dicam⁹ tantū sunt sex boies in domo, exponemus illas sic, sex sūt boies i domo et nihil aliud quā sex boies sunt in domo, et isto modo exponendo ista ista esset falsa, tā tū sunt quatuor qualitates prime. Aliquādo vero dicitio exclusiua addita termino numerali solum excludit maiore multitudinem q̄ sit multitudo importata per

terminū numeralez cui additur, et sic aliter q̄ prius, vt cū dicitur tantū sunt sex boies in domo ista iuxta hunc secundū modū accipiendi dictionem exclusiua est sic exponenda, sex sunt in domo et non plures q̄ sex sunt in domo, et isto modo accipiendo li tantū in titulo noīre presentis lectionis ista est vera tātum iunt quatuor qualitates prime.

Sciendum ē tercio q̄ quali
tatum, quedā sunt sensibiles, et quedā insensibiles. Sensibiles dicunt̄ que aliquo sensu percipiuntur vt caliditas frigiditas et raras. Et sic de aliis pluribus. Qualitates enī insensibiles sunt que nullo sensu percipi possunt a nob̄ sicut influentia corporū supercelestiū. Qualitatum aut̄ insensibiliū quedā sunt que cōsequūt̄ ad qualitates primas siue actiones ipsarū, quedā vero non cōsequunt̄ ad eas siue ad ipsarū actiones. Exemplū de p̄mis vt virtutes herbarū et lapidū p̄ciosoz̄ de quibus loquitur Albert⁹ in libro de mineralibus dicens q̄ mirabile est q̄ vnā herba calida sanat aliquā ab vna infirmitate frigida vel econtra. Ex̄ plium de secundis vt influentia corporū supercelestiū. Qualitates aut̄ sensibiles sunt duplices, quia quedā generant̄ solo motu, vt vitæ mus q̄ mouēdo lutū per vicōs quāq̄ aliquid importet̄ de luto tamē adhuc magis remanet nam p̄ motū calefit et sic ibi generat̄ rarefactō et ideo quamq̄ pars importetur tamen q̄ lutū rarefactū est adhuc maius videt̄ esse q̄ quā erat cōdensatum. Alie vero sunt que non generant̄ per solum motū localem, vt sapor odor et color que generant̄ ex cōcursu quatuor qualitatum primarū. Unde qualitates sensibiles sunt adhuc duplices, quedā sunt actiue et qdā non actiue et hoc loquēdo de actione facta rōe cōtranetatis. Exemplū de actiuis vt calidū de non actiuis, vt odor color et sapor. Istis notatis ponitur.

Conclusio responsiua ad .q.

Quatuor sunt qualitates prime. Probatur ista cōclusio sicut probata est in quarto de celo et in 2° de generatione videlicet ex parte sex cōbinationū quoz̄ quatuor sūt vtilēs et due inutiles sicut ibidē satis visū est. Probat̄ etiā q̄ tot sunt qualitates prime quot sunt corpora simplicia generabilia et corruptibilia sed tantū sunt quatuor corpora simplicia prima generabilia et corruptibilia, scilicet ignis aer aqua et terra. 3° tantū sunt quatuor qualitates prime. Maior apparet, quia quodlibet corpus simplex generabile et corruptibile habet vnā solam qualitātē primā. Sed.

Dubitatur primo. Utrum

Influentie corporū celestium sint qualitates in sensibiles sicut tactum est in tertio notabili. Et arguitur quod non. quia influentie corporū super celestium multum alterant sensum cōmunē et memoriam et ipsam fantasiam. ergo ille qualitates sunt sensibiles. tenet sequētia. quia sentire nō est nisi immutare sensus. antecēdēs p3. q2. hoīes bene dispositi in naturalibus aliquādo in somno habent perfectas visiones. ut dicit Albertus magnus in libro de diuinatione somniorum.

Ad dubiū R. q. influentie corporū super celestia sunt insensibiles sicut tactum est. et quā arguitur quod alterāt sensum. R. q. hoc nō est verū loquendo de alteratione que fit per contactum de qua loquitur Aristoteles in isto libro. et quā probat quod homines bene dispositi in somno aliquid quando habent perfectas visiones. Dicitur quod hoc nō est per alterationē sensus ut dicūt aliqui quod illa alteratio que sic fit ē magis in intellectu quā in sensu. ergo talia debent dici visiones siue intellectiones magis quā alterationes.

Dubitatur secundo vtrum

Odor et sapor sunt qualitates non actiue quē admodū dictum est in vltimo notabili. Et arguitur quod non ymo magis debent dici actiue. quia color mouet visus et illud est agere in ipso visum. ergo color est qualitas actiua. Ad dubiū R. q. color et odor et sapor sunt qualitates non actiue. non quidē quod nullo modo agant quod ut tactum est in argumētis color agit in mouēdo sensum et causando speciem in medio sed dicuntur qualitates non actiue. quod actiues ille que ab ipsis fiunt non fiunt ratione cōtrarietas. et per hoc soluitur ratio dubii.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā cōcedit loquendo de genere logicali. quod logice loquendo suum genus est qualitas. sed negatur loquēdo de genere naturali. nā qualitates cōuenientes celo et cōueniētes corporibus inferioribus non reducunt ad vñū genus nature. Ad secundam dicitur quod Aristoteles intellexit in littera de qualitatibus habentibus cōtrarium. sic autē non est de luce.

Ad tertiā cōcedit maior. sed negetur minor. quia nō quilibet motus localis est prior sed solus in motus localis celi. nam in istis inferioribus motus alterationis precedit motū locale. Tñ aliter ē dicendū sicut superius dicebat de luce. quod ille quatuor qualitates. scilicet caliditas. frigiditas. et sic. dicuntur prime quod tum ad istum effectū qui est tangere. licet non in ordine ad omnes alios effectus. Quis graue et leue sunt priores ipsis quod tum ad istum effectū qui est mouere motu locali. nō tamen quod tum ad hūc effectū qui est mouere potētiaz tactiua. Ad quartā dicitur

quod verum est capiēdo cōtrarietatem large ut se extendit ad oppositionem que est inter priuationem et habitū. sed negetur capiēdo cōtrarietatem proprie. Sequit in textu. Quorū duo quidem factiua calidum et frigidum.

Queritur secundo. Vtruz

Sint due qualitates actiue. scilicet caliditas et frigiditas. et due passiue. scilicet siccitas et humiditas. Et arguitur primo quod caliditas et frigiditas non sint solum qualitates actiue. sed etiā passiue. quia calidus agit in frigidū. et e cōtra frigidum in calidū. sed illud quod recipit actionē patitur. ergo sequitur quod tam frigidum quod calidū patiuntur. Confirmatur. quia frigidū fugit calidum. sicut videmus de lignis viridibus in quibus propter calorem ignis humiditas accedit ad caput ligni et hoc ratione frigiditatis. 2º sic calidū et frigidū sunt qualitates cōtrarie. ergo etiā actiue. cōsequētia t3 quia cōtraria agunt et patiuntur ad inuicem.

3º omne agens naturale per cōtactum in agendo repatitur. sed calidū et frigidū sunt hūmōi

Deinde probatur quod humiditas. et siccitas non sint qualitates passiue sed etiā actiue. quod siccitas corrūpit humiditatem. et e cōtra. etiā siccitas humiditatem et e cōtra. 4º siccitas et humiditas sunt qualitates actiue. t3 cōsequētia. et aīis probatur. quod cineres corrūpūt aquam in ipsis positam. 5º sic materie est pati et forme est agere. ut patet in 1º et 2º de generatione. sed cū humiditas et siccitas sunt forme sequitur quod sūt actiue et non passiue. Ad oppositū est probū in isto quarto vbi postquam enumerauit qualitates primas dicit quod due sunt actiue. scilicet calidū et frigidū. et due passiue. scilicet siccū et humidū.

Sciendum primo quod. Sicut

prius dicebatur in precedenti questione quod quatuor prime qualitates tangibiles scilicet caliditas frigiditas siccitas et humiditas dicuntur prime quia in modo sue generatiōis nō reducūt ad alias priores licet pro tanto dicātur prime. quia per proprias actiones et passiones generantur et corrūpuntur. sed alie qualitates tangibiles generantur et corrūpuntur per actiones et passiones istarū primarū. sicut videmus quod caliditas et frigiditas iuxta se inuicem posite corrūpunt se. sed alie qualitates secunde non corrūpūt se inuicem nisi presupposita actione qualitatū primarū sicut albedo iuxta posita nigredini nō agit in ipsis nec patitur ab ea nisi presupposita actiōe primarū qualitatū. et similiter diceretur de grauitate posita iuxta leuitatem. et sic de aliis qualitatibus sensibilibus. Et hūc apparet quod caliditas et frigiditas hūmiditas

et siccitas non sunt solum prime respectu qualitatum tangibilium sed generaliter in comparatione ad omnes qualitates corporum generabilium et corruptibilium

Sciendum est secundo quod Ali quid potest dici pati dupliciter. Uno modo subiective. Verbi gratia si qualitas intendatur subiecto eodem manente dicitur pati subiective. Et sic in generatione substantiali materia non patitur subiective. Secundo modo aliquid dicitur pati terminative. videlicet cum diminuitur vel corrumpitur. Verbi gratia ut si caliditas corrumpatur a frigiditate vel diminuat tunc caliditas dicitur pati terminative. Et isto modo vocatur generaliter aliquid pati terminative quando per actionem vel passionem acquiritur aliquid vel dependitur.

Sciendum est tercio quod Ali quid dicitur pati adhuc dupliciter. Primo modo per se. Secundo modo per accidens. Unde aliquid dicitur pati per accidens. ut per Anstotelem et Commentatorem 2° philosophorum quando coniungitur cause per se patienti. et sic humiditas dicitur pati quando subiectum eius patitur quod eius illa humiditas non diminuat. Unde sicut aliquid dicitur agere per accidens quando coniungitur cause per se agenti. ita aliquid dicitur pati per accidens quando coniungitur cause per se patienti. Exemplum datur hic Albertus dicens quod si esset aliquod subiectum in quo esset caliditas et etiam humiditas et pateretur secundum caliditatem et non secundum humiditatem. tunc illa humiditas diceretur quodammodo pati. et hoc est per accidens. Alio modo aliquid dicitur pati per se sicut per in precedentibus. Illis notatis

Conclusio responsiva. Caliditas et frigiditas sunt qualitates active et siccitas et humiditas sunt qualitates passive. Probatur conclusio duabus rationibus philosophi. quarum prima sumitur ex proprietatibus istarum qualitatum et est ista. Caliditas et frigiditas habent congregare et disgregare. Humiditas autem et siccitas habent terminari faciliter vel difficulter. sed congregare et disgregare nihil aliud sunt quam aliquid agere. faciliter vero terminari vel difficulter nihil aliud est quam quoddam pati. ergo sequitur quod calidum seu caliditas et frigiditas erunt qualitates active. et humiditas et siccitas passive. Secunda ratio que sumitur ex diffinitionibus istarum qualitatum est. quod diffinimus caliditatem sic. Caliditas est que habet congregare homogenea et disgregare eterogenea. frigiditatem autem sic diffinimus. frigiditas est que habet congregare tam homogenea quam eterogenea. Diffinendo autem humiditatem dicimus. Humiditas est facili-

ter terminabilis termino alieno et difficulter termino proprio. Siccitas vero est faciliter terminabilis termino proprio et difficulter termino alieno. Sed in diffinitionibus caliditatis et frigiditatis ponitur verbum importans actionem. Et in diffinitionibus siccitatis et humiditatis ponitur verbum importans passionem. ergo caliditas et frigiditas sunt active. Et humiditas et siccitas passive. Unde cum philosophus dicit quod calidum et frigidum sunt activa. et humidum et siccum sunt passiva. ipse intendit dicere quod corpora mixta de quibus hic intendit per caliditatem et frigiditatem agunt principaliter. et per humiditatem et siccitatem principaliter patiuntur.

Dubitatur primo. Utrum

ignis desiccet humidum ratione caliditatis vel siccitatis. Et videtur quod ratione caliditatis. quia calor solis desiccatur lutum. et hoc non est ratione siccitatis. ergo ratione caliditatis. et per omnes a simili ignis desiccatur lutum desiccabit ratione caliditatis et non siccitatis. 2° sic ignis non desiccatur ratione siccitatis. ergo ratione caliditatis. tenet consequentia. quia in eo non sunt nisi ille due qualitates prime. et antecedens probatur. quia siccum iuxta positum humido non desiccatur illud patet. quia ossa posita iuxta cerebrum non desiccant cerebrum quod tamen est maxime humidum. Sed quod non desiccet ratione caliditatis apparet. quia caliditas non est contraria humiditati ergo una non corrumpit aliam. modo nos ibi loquimur de actione que fit ratione contrarietatis

Ad dubium. R. quod ignis desiccatur humidum ratione siccitatis et non ratione caliditatis. patet quia siccum et humidum contrariantur. calidum autem et humidum non contrariantur sicut tangebatur ultima ratio. immo possunt esse in eodem puta in aere in actu completo quod repugnat contrariis. sed unum contrarium natum est destruere reliquum ergo siccum consumit et destruit humidum. Et tunc respondetur ad rationes probantes quod ignis desiccatur ratione caliditatis. Ad primam videlicet quod calor solis de se proprie et per se non desiccatur. sed si desiccet hoc est de per accidens scilicet corrumpendo frigiditatem humidum cui est annexa humiditas. et quando illa frigiditas naturalis corrumpitur aliquando corrumpitur humiditas. et in quantum calor rarefacit humidum tunc humor ascendit et residuum manet durum siccum et terreste. et sic accidit per accidens calori quod induret siue desiccet. Ad secundam negetur assensum. et ad probationem dicitur quod quando siccum ponitur iuxta humidum tunc siccum desiccatur ipsum humidum licet illa desiccatio non appareat semper ex eo quod ipsa tarda est et quasi imperceptibilis.

Ad rationes ante oppositum

Similiter dicitur q̄ ipse bene probant q̄ iste qualitates caliditas frigiditas humiditas et siccitas sunt actiue et passiue loquendo de actione et passione terminatiua. sed loquendo de passione subiectiua caliditas et frigiditas non sunt qualitates passiue. sed actiue solum. sed humiditas et siccitas tali passione dicuntur passiue
 Sequitur in textu. Determinatis autem hiis sumendus vtiqz erit operationes ipoz.

Queritur tertio. Utrum

Generatio simplex fiat a calido et frigido tam a causis instrumentalibus. Et arguitur primo q̄ non. qz si sic sequeretur q̄ substantia produceretur in virtute accidentis. consequens est falsum cu nihil agat contra gradum proprium. Patet tamen consequentia ex quo generatio simplex fit a calido. 2o sic. caliditas et frigiditas contrariantur ergo non sunt productiue substantie siue forme substantialis. 3o consequentia. qz contraria disponunt ad contrarias dispositiones. modo ad dispositiones contrarias sequuntur forme contrarie. ergo duo contraria nunq̄ producent unum sed diuersa. 3o sic videmus q̄ si ex aere generetur ignis vel terra q̄ caliditas ibi nihil producit licet bene remaneat eadem caliditas ignis cu aere ignis. 2o. Ad oppositum arguitur auctoritate Aristotelis in illo 2o capitulo. dicentis q̄ generatio simplex fit a calido et frigido. Pro responsione.

Sciendum est primo. q̄ sicut

dictum est superius caliditas et frigiditas sunt qualitates actiue magis tamen caliditas q̄ frigiditas. Unde sex sunt effectus caliditatis Nam caliditas primo terminat maturando rem ducedo ad vltimum complementum et terminum.

Secundo caliditas transmutat alterando

Tertio caliditas humectat. quia extrahit humorem ab infra ad superficiem. vt patet de congelatis et liquefactis. Quarto caliditas de siccitat. sed hoc est tantum ex consequenti sicut tactum est in questione precedenti. qz quando calor habundans humorem eleuat a superficie. sed est expellit. vt pz in plumbo sepe liquefacto. 5o calidum indurat modo dicto in questione precedenti nam abstrahit humidum. et humidum abstracto relinquit terrestre et durum. Sexto caliditas mollificat nam in quibusdam qz humor multus commixtus est sicco tunc non potest trahi ad superficiem per separationem a terrestri. modo illud terrestre molle fit sicut sunt cornua animalium. Et similiter sicut sunt assignati sex effectus caliditatis ita possunt assignari sex effectus frigiditatis Nam frigiditas terminat. qz constringit et coadunat humidum ipsum impinguando. 2o alterat calorem. 3o humectat humidum aerium

cum aereo miscendo. 4o efficitur quia ad unat. et ideo expellit humidum. 5o indurat expulso enim humido relinquit durum. 6o mollificat humidum aereum cum aereo miscendo Et cum caliditas rarefaciat qd non conuenit frigiditati. ideo formalis agit. quare est magis actiua quam frigiditas.

Sciendum est secundo. q̄ ge

neratio simplex accipit dupliciter. Uno modo pro introductione forme substantialis. vt puta forme equi vel hominis. Alio modo accipitur generatio pro dispositione precedente introductione forme substantialis. Unde generatio primo modo sumpta potest fieri dupliciter. Uno modo q̄ fiat mere naturaliter et introducatur forma per solam actionem agentis naturalis. Et sic introducitur forma in brutis. Alio modo potest fieri non mere naturaliter ex eo q̄ agens naturale nullo modo attingit formam. s3 solum vltimam dispositionem ad illam formam. sicut est generatio hominis. nam in tali generatione agens naturale non attingit formam. sed creando infundit corpori et infundendo creat. vt habet articulus parisiensis Ad propositum 6o principaliter loquimur de mere naturali. loquimur etiam de generatione accepta p̄ dispositionem precedentes introductionem forme substantialis.

Sciendum est tertio q̄ Acci

piendo generationem pro introductione forme non est motus. sed tantummodo simplex mutatio. que est eadem cum forma acquisita per generationem. ita q̄ non est interuentia media ad illam formam per generationem. Sed si capiamus generationem pro dispositione precedente introductionem forme substantialis est motus. Ubi est aduertendum q̄ generatio simplex adhuc est duplex. quia quedam est generatio elementi seu corporis simplicis. Et alia est generatio mixti.

Ad propositum est hic intelligendum de generatione mixti.

Sciendum est quarto q̄ Qua

litates prime dupliciter accipiuntur. Uno modo sub rationibus propriis et non secundum q̄ reguntur per naturam. Et illo modo magis habent alterare et corumpere q̄ generare. Alio modo possunt considerari in quantum regulantur per naturam. prout scilicet est virtus in eis celi. Et illo modo habent generare. Verbi gratia. si calor accipiat in quantum calor secundum se habet alterare et incinerare. s3 si calor consideret vt naturalis est siue prout regulatur per naturam. sic in eo est virtus celi et vis formatiua. et tunc bene est causa generationis

Ubi est aduertendum q̄ quadruplices possunt accipi transmutationes. Prima est que disponit ad causam mixti simpliciter. et illa vocatur

*distinctio
2o modo distans*

*art. in parisiensis de creatio
ne formae.*

*accipitur
pbm*

generatio. Alia ē que disponit ad perfectionem mixti et nutritionem eius. et illa vocatur digestio. Tertia est quādo est defectus in perfectione mixti. et illa vocatur indigestio. Quarta est quā disponit ad imperfectionem mixti et illa vocatur putrefactio. Illis notatis sit.

Conclusio responsiua. generatio simplex fit a calido et frigido tanq̄ a causis agentibus instrumentalis. Probat̄ conclusio per diffinitionem causalem generationis simplicis et naturalis positā ab Aristotele in textu. que est q̄ generatio simplex est permutatio ab his virtutibus. scilicet calido et frigido cum habeant rationes ex subiecta materia vnicuiq̄ nature.

Probat̄ etiā. q̄ calor in q̄tum naturalis est formatio et inductio forme cum in eo sit virtus celi et vis formatiua. et frigiditas adiuuat materiā ne calor eam omnino dissoluat. et cū generatio naturalis sit permutatio frigidī et calidi ad determinatū tēperamentū nature proportio naturam. sequit̄ conclusio vera.

Dubitatur primo. Utrum

Calor extrinsecus inuuet calorē intrinsecum. Et arguit̄ q̄ non. q̄ calor extrinsecus attrahit ad se calorem intrinsecum. ergo non inuuet ip̄m. tenet cōsequētia. quia q̄to plus attrahit tanto min⁹ in corpore remanet. et aīns p̄ per experientiam quia in estate hoīes non possunt digerere ex eo q̄ calor extrinsecus attrahit calorem intrinsecum. 2° sic calidū intrinsecum inuuet a frigido. q̄ non a calido extrinsecum. t̄ cōsequētia. quia est in cōueniens idem inuari a duobus cōtrariis cū contraria habeant diuersos effectus. modo sic est de calido extrinsecum et de frigido. Ad dubium R. q̄ calor extrinsecus inuuet calorem intrinsecum. Patet nam calidū extrinsecum aliqui cōseruat calorē intrinsecum contra frigus. quod patet. q̄ si calor extrinsecus non cōseruaret intrinsecum. intrinsecus calor pateret et posset corrip̄i a frigido. et sic calidum non posset agere. quia posset corrip̄i vel impediri in sua actione.

Sar Et tunc ad rationes dubii dicendum. Ad primam dicit̄ q̄ verū est de calore extrinsecum in debito et immoderato. sed tamē nō est verum de calido extrinsecum tēperato. q̄ calidus extrinsecus tēperatū non attrahit calorē intrinsecum. sed inuuet. et de illo intelligitur in dubio. et ideo in Suetia hoīes habent luphas quibus solēt comedere. Ad secundā dicit̄ q̄ verum est de per accidens. nam frigidū in generatione mixti resistit calido ne fiat motus siue actio nimis veloz. vt exinde melius sit mixtum et mixtum melius sit tēperatum.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam neget̄ cōsequētia. et quādo pbatur q̄ sit a calido et frigido. dicitur q̄ verū est tanq̄ a causis agentibus instrumentalibus sed non tanq̄ a causis principalibus. et id nō sequitur q̄ agāt cōtra suā naturam. q̄ solum in virtute substantie. Ad secundam: conueniens aīns et neget̄ cōsequētia. q̄ non est inconueniens q̄ vnū contrariū inuuet aliud accidens taliter siue instrumentaliter. Ad tertiā dicit̄ q̄ caliditas est causa generationis ignis instrumentalis. licet non sit causa principalis. et cum dicebatur q̄ ibi remanebat caliditas ignis cuius aere. negetur. quia ibi non amplius est aer nisi materialiter. et omnes qualitates que erant in aere corrumuntur quando ex aere fit ignis.

Sequitur in textu: Simplici aīns generationi cōtrarium maxime cōmune putrefactio.

Queritur quarto. Utrum

Putrefactio fiat a calido extrinsecum. Arguit̄ q̄ non. quia putrefactio fit a frigiditate. igitur non fit a calido. t̄ cōsequētia. q̄ idē effectus numero non puenit a causis cōtrariis. et aīns patet per philosophū in littera dicentē q̄ putrefactio fit a frigiditate propria et caliditate aliena. 2° sic caliditas impedit putrefactionem. ergo putrefactio non est effectus a caliditate. p̄ntia tenet. quia vnū et idē non est p̄ductiuū alicui⁹ effectus et impeditiuū ip̄ius productionis. et antecedens est p̄bi in littera vbi dicit̄. q̄ frigidum calidum non putrefit. et dicit̄ q̄ motus est impeditiuus putrefactionis. quia excitat et augmet̄ caliditatem. 3° sic caliditas extrinsecum inuuet caliditatem intrinsecam. ergo caliditas extrinsecum non est causa putrefactionis. p̄ntia tenet. q̄ ad putrefactionem sequit̄ corruptio caliditatis intrinsecum. aīns apparet in balneis que sunt ad confortandum calorem naturalem. illud idē p̄ in speciebus et brodiis que comedunt ad confortandum calorem naturalem stomachi. Ad oppositū est p̄bi in textu. Pro responsioe.

Sciendum est primo. q̄ putrefactio est corruptio propria caliditatis in humiditate propria facta ab aliena caliditate. Cū autē putrefactione concurrunt multi motus quibus humiditas propria attrahitur ad partes exteriores. et istis motibus cōpletis fit putrefactio. nā calidum aīnū aperit poros. poris autē apertis extrahitur humor. cum quo extrahit̄ calor qui digerit et tēperat cōplexionē. ip̄o autē extracto p̄pter malā digestionem causat̄ putrefactio.

Sciendum ē secundo. q̄ esse cuiuslibet mixti et maxime perfecti mixti cōsistit in determinata proportione et adæquatione.

quatuor qualitatum primarū. ita q̄ omnis accessus ad talem debitam proportionem est generatio siue dispositio ad generationem. et ois recessus a tali debita p̄portione est corruptio. cum ergo putrefactio sit h̄mōi sequit̄ q̄ est corruptio quedam.

Sciendum est tercio q̄ De putrefactione fuerunt due opinionēs. Prima fuit antiquorum ponentū nīmā caliditatē extrinsecā corrupē humiditatē. et humiditatem corrupta corrupitur caliditas intrinseca. et sic tādē sequit̄ putrefactio. Et ratio est quia subiecto destructo accidēs quod est in subiecto. qz accidēs non trāsmigrat de subiecto in subiectū modo humiditas vt dicit̄ textus in mixto est subiectū caliditatis. Secunda opinio fuit q̄ caliditas intrinseca et caliditas extrinseca sunt diuersarū specierū. et id̄ cum sint diuersarū specierū vna potest aliā corrumpere. quod probat ista opinio. nā caliditas extrinseca corrupit neruos et cōtrahit. et caliditas intrinseca humefacit et augmentat. et sic habent operationes contrarias. Adodo cum operatio arguat formam ip̄i inferunt q̄ caliditas intrinseca et caliditas extrinseca sunt forme p̄trane. S; ista opinio nō pōt stare i veritate plumb⁹ de causis. Prima qz tūc essent plures qualitates p̄se q̄ quatuor quod est cōtra Aristotelē 2° de ḡn̄atione 1. 4° cell et in isto 4° et patet. qz esset caliditas naturalis et frigiditas naturalis humiditas naturalis et frigiditas naturalis intrinseca. et tot essent extrinseca. et sic ad minus octo essent qualitates p̄ime. Secūda qz tunc vñ vni nō esset tāum cōtrariū. id̄ illa secunda opinio nō pōt stare in veritate. et fulcimentū suū est modicum. nam h; idē et eodē modo et sub eodem esse acceptū non possit agere i cōtrariā. tñ nō ē in cōueniens q̄ id̄ ex secūdū sp̄m sub diuersis tñ esse acceptū causet effectus p̄trarios cui⁹ modi sunt caliditates extrinseca et intrinseca. y^o etiā vna et eadē cā numero potest in diuersos effectus quasi cōtrarios. sicut videmus de sole qui facit fluere liquabilia et desiccatur humida. Illis notatis Sit.

Conclusio responsiua ad. q. Putrefactio fit et causatur a calido extrinseco. Probat ista ratio per primā partē terū notab̄. Probat etiā eā Aristoteles in textu quinq; signis. Primo signo pbat sic. qz putrefactiua minus putrefiunt in tēporibus frigidis q̄ in calidibus. in hyeme enī putrefactiua minus putrefiūt et in estate magis. et huius ratio ē. nā in hyeme nō est tanta caliditas extrinseca nec tanta euaporatio humidi sicut in estate. mō euaporatio ē minorē hūido naturali p̄sequit̄ minor putrefactio. In estate autē ē multa caliditas extrinseca p̄pter

quā sit multa euaporatio hūidi naturalis. et id̄ tunc ē maior putrefactio. Etā in hyeme p̄pter frigus circūtas pori claudunt et hūidū tūc magis retinet. in estate autē aperiunt̄ pori. et tūc fit exalatio. et ita ista pōt esse cā quare putrefactiua minus putrefiunt in locis frigidis q̄ in locis calidis. 2° signo pbat qz coagulata minus putrefiunt. et hoc est p̄tanto. qz caliditas corporis abientis nō obtinet supra caliditatē et humiditatem intrinsecas. nam pori taliter sunt contracti et clausi q̄ humiditas et caliditas intrinseca nō possunt euaporari. Unde generaliter loquendo oīa illa que p̄stringunt poros et claudunt ne fiat euaporatio caliditatis et humiditatis intrinsecarū p̄seruat̄ a putrefactione. et ideo balsamū p̄seruat̄ a putrefactione. qz cōstringit partes exteriores. et ideo reseruat̄ ne fiat euaporatio caliditatis et humiditatis intrinsecarū. et id̄ quādo non euaporat̄ non fit putrefactio. 3° signo pbat qz videmus q̄ illa que sunt in summa calida naturaliter vel etiā caliditate extrinseca cōsolidante et cōfortate caliditate propriā non facilius putrefiunt sicut piper. et q̄ sunt in summa naturaliter calida sine sint calida actuali. siue virtualiter. qz caliditas p̄tinētis nō pot̄ obtinere supra caliditatē p̄p̄iā et p̄pter hoc aromata cōseruat̄ a putrefactione. 4° pbat sic. qz videmus q̄ illud q̄ mouet̄ minus putrefiūt q̄ si esset i quiete nam ex motu fortificat̄ calor in intrinsecis qui est p̄seruatiuus a putrefactione. et etiā qz caliditas cōtinētis nō pōt ita facilius ferri sup̄ motu sic sup̄ quietē. 5° signo pbat sic. qz videmus q̄ ceteris p̄ib⁹ maiora minus putrefiūt q̄ minora in maiori enī plus ē de p̄seruatiuo ip̄ius a putrefactione q̄ in minori. qz caliditas p̄tinētis seu ambiētis nō pōt vincere caliditatē intrinsecā. et id̄ dicimus q̄ mare secūdū p̄tes bñ putrefiūt. h; non secundum totum.

Ad rationes ante oppositū.

Ad primā dicit̄ q̄ h; frigiditas sit cā per accidēs putrefactionis nō tñ est cā p̄ se ymo magis p̄seruat̄ a putrefactione q̄ sit causa putrefactionis.

Ad secūdā p̄cedit̄ an̄s loquēdo de caliditate intrinseca. nā vt dictū est ip̄a est cā p̄seruatiōis a putrefactione. h; neget̄ de caliditate extrinseca qz vt tactū est ista ē cā putrefactionis. Ad tertā p̄cedit̄ loquēdo de caliditate moderata. qz ista vt dictū est bñ inuat̄ calorem naturalem. h; neget̄ de caliditate excessiua et imoderata. qz ista caliditas ē corruptiua caloris intrinseci vt satis tactū est i corpe q̄liōis. Sequit̄. t. Idē q̄ p̄.

Oneritur quinto. Utrum

frigiditas p̄seruet̄ corpora a putrefactione. Arguit̄ q̄ nō. qz frigiditas corrupit calorem intrinsecū et naturalem. 6° frigiditas ē corruptiua g. i.

et p^o p^osis non p^oferuat a putrefactiōe. 2° sic p^o per de faali putrefit: in eo nō ē frigiditas q^o frigiditas nō est cā p^oferuatōis a putrefactiōe maior: patet per experientiam. et similiter p^obat quia lombardi et alii aliqui homines specie^o babundantes puluerifant cū pipere carnes vt melius p^oferuēt a putrefactione et custodiāt.

3° sic si frigiditas p^oferuaret a putrefactiōe sequeretur q^o corpora infra terram exilientia et iuxta eam magis p^oferuarent q^o corpora extra terrā exilientia. p^osis est falsum. q^o si sumatur lig nō cui^o media p^o sit infra terrā q^o erit putrefacta pte exiliente ad extra remanente integra. et patz p^ontia. q^o p^o exilēs infra terras est in frigidiori loco q^o illa que est extra terrā et in aere cū terra sit frigida et aer calid^o. Ad oppositū arguit auctoritate Aristotelis dicentis q^o corpora putribilia magis cōseruant a putrefactiōe in locis frigidis q^o calidis. Pro responsione.

Scienduz est primo. q^o putrefactio sit a calido extrinseco exterminante siue magis exalante siue extrahente humidū naturale cū calore naturali. calidū eteniz extrinsecū extrahit humidū naturale. et q^o ipm humiduz intrinsecū est connaturale calori intrinseco. id in extrahendo humidū extrahit calidū. et hoc facit per hunc modū. q^o caliditas extrinseca agit poros et subintrat. et sic calidū naturale paulatim erit cū humidō naturali et intātum debilitatur q^o frigiditas extrinseca obtinet supra caliditatem intrinsecam.

Sciendum est secundo q^o putrefactio potest impediri sex modis principaliter Primo mō si corpora putribilia ponant in loc^o frigidis. et rō huius ē. q^o sic pori claudunt et nō potest faciliter exalari humiditas naturalis cū calido naturali. 2° mō si caliditas naturalis cōfortet ad intra aut quādo caliditas intrinseca innatur per frigidū extrinsecū. et ille secūdus modus videt coincidere cū p^o. Ex quibus sequit q^o homiēs cōmorantes in regionibus frigidis tardius senescunt. P^o quia caliditas naturalis intrinseca in talibus multū cōfortatur a frigido extrinseco et vni^o magis ad interiora. mō virtus vnita fortior est seipā dispersa. 2° sequitur q^o boies habitantes in regionibus frigidis diutius viuunt. P^o q^o calor naturalis interior est fortior: id magis potest cōuertere humidū in substantiā suā. et hoc vix loquendo de humido abali. et q^o calidū et humidū bene proportionata sunt cause longe vite teste p^o in libro de longitudine et breuitate vite. id q^o sic est in hominib^o habitātib^o in regionibus frigidis. ideo diutius viuunt. 3° correlariū. in regionibus calidis homiēs citius senescūt. P^o q^o vbi sunt opposita principia ibi debēt esse op

positi effect^o. igitur. P^o insuper. quib^o magis cōsumit humidū naturale et extabitur calidum et sic remouent principia vite vel diminuunt.

4° correlariū boies habitantes in regionibus calidis minus viuunt et maxime habitantes in excellenter calidis. P^o quia sicut propter frigus p^oferuant a putrefactione vt visum est. et ventres sunt calidiores. vt dicit Aristoteles in problematib^o sic videm^o cōiter q^o vtres calidiores sūt i hyeme p^o frig^o circūstans. et hnt meliorē digestionē. et inde ē q^o est magna frigiditas hyemis tūc meliores sunt digestiōes. et minores manēt humores putridi et indigesti. et propterea sūt minoris ifirmitatis. et sic similiter vtres in tēpe estatis aut etiā in locis calidis exilientes sūt min^o calidi. id min^o digerūt et fit putrefactio. Ex quibus sequit q^o frigiditas in marcio multū inuat corpora. 5° correlariū homiēs habitātes in regionib^o frigidis ceteris paribus sunt audaciores. Probat. q^o ad intra sunt calidiores. ita q^o sanguis in illis circa cor se tenet. 6° correlarium ethiopes et pigmeones sunt valde breuis vite. Unde narrat Alber^o maior q^o sunt aliqui ethiopes qui non viuunt nisi p^o tres annos. et q^o pigmei vxorant in tertio anno et generant. Et non viuunt nisi

septē annis. Unde illi armāt se cōtra gues et in principio aprilis nil faciunt nisi ire ad cauer^o nas ad destruendum oua gruis ne fiant multe. 2° modus principalis p^oferuādi est. q^o res est in continue in alio et alio loco nō potest p^orefieri. et causa est. q^o res illa est cōtinue in recenti et recenti. et etiam. quia motus impedit actionē caloris extrinseci. 3° modus p^oferuādi a putrefactione est cum corpora sunt aut fuerit magna. nam corpora magna magnā habent caliditātē intrinsecam. ideo magis p^oferuantur a putrefactione. et ideo est quia talis calor naturalis generat magnam humiditātē intrinsecā et resistit melius caliditati extrinsece. et inde est q^o homiēs nigri vt sunt cōmuniter sanguinei tardius putrefiunt. 4° modus quando est vel sit fortis et bona cōmixtio terrestriū sicū cū humido. quia humidum cum sicco terrestri resistunt calori extrinseco sic q^o non potest ita facile penetrare. et ideo dicit dominus Albertus q^o carnes pauonis valde resistunt putrefactioni eo q^o ibi est sicum cum humido valde bene commixtum. 5° modus principalis et sextus in ordine est quando pori clauduntur et corpora solidantur. et ideo antiquitus apud sapientes iudeos fiebat vnguentum ex mirra et aloes. quia mirabiliter mirra consolidat. et aliqui apponebant balsamum. eo q^o illa maxime claudunt poros. et cum hoc aloes quod remonet omnem generationem venium et animalium putridorum.

et aloes remonet omē generationē venium et animalium putridorum.

Et quibus sequit̄ q̄ balsamus mirra et sal
conseruat̄ a putrefactione. p̄ naz illa cōsolidat̄
et consumant humiditates sup̄fluas. Cū dicit
dñs Albertus q̄ sal preseruat̄ a putrefactione
duplici de causa. Prima est q̄ habet virtutem
restric̄tiuā humidit̄ superflui. Secūdo q̄ ratio e
sicc̄i terrestris habet virtutē cōsolidatiuā ⁊ clau
sivam. Et quo sequit̄ correlarie q̄ rationabil̄
liter carnes quas volumus seruare saluamus:
et sic p̄ ex dictis q̄ sunt quinque modi preserua
di a putrefactione. non distinguēdo secundum
cōtra primū. sed distinguēdo secūdu modū a
primū sunt sex. Istis notatis sit.

Conclusio responsiua ad. q.

frigiditas et precipue extrinseca. q̄ de intrinse
ca non intendimus. preseruat̄ corpora a putres
factione. Probat̄ cōclusio per primū ⁊ tertiu
modos principales preseruandi a putrefactioe

Ad rationes ante oppositū

Ad primā dicit̄ q̄ verum est loquendo de
frigiditate intrinseca. non aut̄ de extrinseca nisi
per accidens in q̄tum se reperit poros aptos
et subintrat corpus. quia per se ipsam magis est
solidatiua calidi naturalis. Ad secundam
cōceditur maior et hoc ratioe sue caliditatis in
trinsece. nam illa magna est. et id̄ illa dominat̄
in eo. et non potest faciliter pati a calido extrinse
co. modo sola frigiditas non est causa preserua
tionis a putrefactioe ymo etiā caliditas intrin
seca. Ad tertiaz dicitur q̄ si possent poni in
fra terram sine inclusione calidi extrinseci hoc
esset verū. sicut p̄ de radicibus arborū ⁊ herba
rum que in terra diu preseruantur. sed q̄ non
possunt poni. ideo nō sequit̄. Sequit̄ in textu

Reliquum autē dicere habitas species.

Queritur Sexto. Utrum

Animalia possunt per putrefactiones generari.
Arguit̄ q̄ non. q̄ tunc sequeretur q̄ gñā
tio vnus nō semp̄ esset corruptio alterius. Dñs
est falsū. vt p̄ p̄ de gñatione. et probat̄ dñtia
q̄ gñatio talis generari ex putrefactioe nullū
est corruptio. q̄ illud quod est putrefactum est
corruptū. et si ē corruptum non amplius potest
corrupti. 2º si sic sequeretur q̄ nō omnis gñā
tio fieret a sibi simili. vt ponit Cōmentator p̄
de generatiōe. et dñtia p̄. q̄ aīal quod gene
ratur per putrefactionē non generatur a sibi sili
q̄ putrefactū et corruptum et aīal viuens non
sunt similia. sed valde dissimilia. 3º sic plāte
non generat̄ per putrefactionē. gº neq̄ aīalia
tinet̄ dñtia. q̄ maioris difficultat̄ multo est ge
neratio aīalis q̄ generatio plāte. et aīas appet
q̄ ad experientia videmus q̄ si carnes vel ali
quid tale putrefiat nunq̄ ex illo generat̄ plāte

Ad oppositū arguit̄ auctoritate Aristotelis
sic iquit̄. et aīalia sūt in bus que putrefaci
ent̄ p̄ per experientia. q̄ videmus q̄ quādo car
nes putrefiūt generant̄ quidā vermes qui qui
dem vermes sunt animalia. Pro respōsioe.

Sciendum ē primo. q̄ quia

superius visus ē q̄ putrefactio habet fieri multis
modis. et etiā visus est quomō impediri potest
ideo hic est dicendū de effectibus ipsius putres
factionis. Unde primus effectus putrefactiois
ē q̄ partes interiores efficiunt̄ minus humide ⁊
exteriores humidiores. quod p̄. q̄ calidū ex
trinsecū attrahit ad se humidū et calidum in
trinsecū sicut satis visus est in questioibus pre
cedentibus. et partes que prius erāt humidiores
res quādo totū est putrefactum postea efficiūt
magis sicce et magis frigide. q̄ humiditas
trahitur ad extra. et ideo ab aliquibus dicitur
q̄ primus effectus putrefactiois est humectare
corpus putrefactū ad extra. Secūsus effect
tus est quādo terrestris remanet quādo extrahit̄
humidū et calidū naturale. nam partes exte
riores remanent sicciore. et ideo ab aliquibus
dicit̄ q̄ 2º effectus putrefactiois est facere
partes interiores siccas siccitate terrestris. ergo se
quitur correlarie q̄ omnes res dicunt̄ esse sicca
res post putrefactionē q̄ ante. et hoc ratio abili
cum calidū et humidū naturalia extrahantur
per putrefactionē vt dictū est. Tertiº effectº
est mutatio odoris. quia postq̄ res que prius
redolebat est putrefacta ipa olet. et ideo dicitur
in versu cōmuni. Dic facit̄ in tūba rosa mūdi
non rosa munda. Non redolet sed olet quod res
dolere solet. Cuius ratio est. nam in talibus de
struitur determinata proportio qualitātū pri
marū per putrefactionem. et ideo illud quod
erat prius boni odoris propter determinatam
et congruentē proportionē et quod delectabat
sensum infert̄ ipi sensui tristitiam siue nocumen
tum Et est quoddā simile sicut in cantu vt dicit
dominus Albertus. naz quando in cantu est
determinata proportio tunc talis cantus delec
tat nos. sed quando est indeterminata propor
tio tunc piget nos et tedius affert. Et quibº
sequitur q̄ bonum est fugere cadauera. Patet
nam ex illis multiplicat̄ odor in medio. et ille
odor quia consistit in mala proportione infert̄
sensibus nostris passionem. ymo aliquando ge
nerat in organo indeterminatam proportionē
Sequit̄ secūdo q̄ valde periculosum est tē
pore epidimie accedere ad corpora infirmorum
et maxime eorum qui sunt infecta per pestem
Cuius ratio est. quia calido extrinseco agente
semper attrahit̄ caliditas et humiditas a talibº
corporibus in acre. et etiam humores infecti. et
sic aspirando aerem et etiam attrahendo infra
corpus nostrū possumº infici a corpore infirmi.
g.ii.

Valde periculosū ē tempe pestis accedere et
ad cor. infirmorum.

Quartus effectus est discoloratio corporis sine mutatio. cuius rō est. nā p̄tinue attrahit calor naturalis et etiā humiditas in quib⁹ cōsistebat sanguis et vita. et sic fit continue discoloratio. Alia ratio est qz talis coloratio cōsistit etiā in determinata p̄portione qualitātū primarū et iō fit disproportionio qualitātū primarū per putrefactionē. Quintus effectus ē debilitatio corporis et dissolutio eius. p̄z manifeste in leprosis vbi artus dissolunt et cōpagines mēbrorum.

Patet etiā vt dicit. Albertus. qz videmus qz in aialibus que putrescunt partes disgregant a toto. Cui⁹ ratio ē. qz p̄ putrefactionē humidū et calidū intrinseca q̄ habebant illas p̄tes continuare cōsumunt. Sextus effect⁹ ē gñatio quorūsdā aialū sicut vermū bufonū serpentū et sic de aliis sicut experimentaliter percipit. et ex isto facto effectu elicitur conclusio.

Conclusio responsiua ad. q.

Aialia gñant a corporib⁹ putrefactis sine per putrefactionē ante cōplementū putrefactionis id est ante q̄ putrefactio sit totaliter cōpleta. et ante q̄ humidū sit totaliter extractū. P̄z illa cōclusio per experientias. et p̄bat sic. qz quādo per calidū extrinsecū extrahit humidū naturale iū tale mixtū aliqñ reducitur ad vnā p̄portionem que licz sit incōueniens corpori a quo extrahitur humidum: tamen est p̄ueniens alicui aiali et tūc corpus aliquod celeste vel corpa celestia illam materiā que ē p̄p̄inqua ad dispositionez talis animalis incipit vel incipiūt cōsolidare et digerere magis illud humidū. ita qz generant ibi temperamentū illarū qualitātū et determinatā p̄portionē similit̄ illi qui fieret p̄ generationē. et ita virtute corporū celestū gñatur ibi forma animalis. et aliqñ gñatur ibi aial similit̄ aiali corrupto sicut p̄z de fenice. Sed hic.

Dubitatur primo: Que sit

propria et immediata cā gñationis forme substantialis illius aialis. Dicendū qz de isto dubio fuerunt multe opiniones. qz aliqui dicūt qz ille forme substantiales generant a corpore celesti. Sed illud nō videtur sufficiens. qz licz actō celestis corpis cōcurrat tanq̄ actio agentis vniuersalis: tamen oportet ponere aliquod agens particulare et immediatum. Et ideo dicunt aliqui qz particularis causa et immediata est intelligentia que datur formarum nuncupatur que est causa propria et etiā immediata causa cuiuslibet forme substantialis. Alii autē dicunt qz generat a quodā aiali inuisibili simili in specie illi quod generat. Sed tamen cum Alberto dicendū est qz causa propria et immediata illius aialis est ille calor. qui remanet in materia putrefacta ad itus a calore exteriori. Et obi.

si obicit qz ille calor est solum causa instrumē talis et dispositiua et p̄ p̄ns non ē causa p̄ncipalis. Ad hoc dicit qz ille calor bene est cā dispositiua. s̄z tñ cū hoc est p̄ncipalis causa inter cās particulares et immediatas quis concurrant alie cause vniuersales.

Dubitatur secundo. vtrum

ex putrefactis possint generari aialia perfecta. Ad dubiū respōdet qz cū illa aialia dicantur perfecta q̄ habēt motū p̄gressiū et quinqz sensus exteriores. ideo Dicendū qz sic. qz ad experientā videmus qz ex putrefactis gñant talia aialia perfecta illo modo capiēdo perfectum.

Dubitatur tercio. vtrum illa

aialia q̄ gñant per putrefactionē sint eiusdē sp̄ei cū illis aialibus q̄ gñant per p̄p̄agationē. Ad dubiū. R. qz sic. et rō est. qz mus qui gñatur p̄ putrefactionē pōt gñare aliū murex. ergo sunt eiusdē sp̄ei. t̄z p̄ntia. qz generas et genitum sunt eiusdē sp̄ei specialissime. Et quo sequitur correlative qz nō est inconueniens a diuersis agentibus eundē effectū in sp̄e p̄duci. p̄z qz mus qui p̄ducit per putrefactionē et mus qui p̄ducitur p̄ p̄p̄agationē p̄ducunt a diuersis agentibus. Et cōfirmat illud idem dñs Albertus. nam dicit qz ille ignis qui p̄ducit a radiis solaribus i stuppa iuxta speculū ardēs posita ē eiusdē sp̄ei specialissime cū alio igne qui p̄ducitur ab alio igne. et tñ p̄ducunt a diuersis agentibus in sp̄e.

2º correlariū. gñatio muris p̄p̄agationē vocat vniuoca. nā gñatio vniuoca ē qñ ali quid generas p̄ducit sibi simile in sp̄e. Tercium correlariū. gñatio muris p̄ putrefactionem est equiuoca. p̄z qz nos vocamus gñationē equiuocā qñ ali quid p̄ducit a sibi dissimili in sp̄e.

Quartū cor. illa auctoritas que cōter allegat videlz qz omē quod gñat gñat a sibi simili in sp̄e debet intelligi de gñatione vniuoca. licz i gñatione equiuoca genitū non gñat a sibi simili in forma gñat tamē a sibi simili i virtute.

Dubitatur quarto. Vtrum

plāte possint gñari p̄ putrefactionē. Ad istud dubiū R. qz sic. s̄z nō reperiunt nisi duo qui h̄o asserūt etiā vt est Albert⁹ et vnus alius. Vñ distinguit hic venerabl Albert⁹ de mixto. et dicit qz in mixto est duplex humidū. scz humidū valde subtile ex quo aialia gñant. Aliud ē humidū grossum et illud adhuc est duplex. Quod dā est quodāmdō magis tendēs ad terrestre itatem. Aliud ē quod magis tendit ad naturā aqueā. Tunc dicit dñs Albertus qz ex grosso humore terreo gñant plante exet eodē nutriunt in terra. et p̄bat sic. nā plante vidēt esse minoris p̄fectiōis ip̄is aialib⁹ tñ aialia aliqua p̄ putrefactionē generari possunt. ergo et plāte.

S causa imediata gñationis aialis p̄ putrefactionē. est calor qui remanet in mā putrefacta. /

2º

gñatio

gñatio

Ad rationes ante opposituz

Ad primam negetur p̄ntia. et dicitur vltra q̄ putrefactū non est tantū corruptū quin i eo ad huc sit forma substantialis que corrupitur in generatione substantiali animalis generati per putrefactionem. Ad secundā dicit q̄ omne quod p se fit ab alio fit a sibi simili aut secū dū formā aut secunduz virtutem. et ideo quando ex animali putrefacto generat aliud animal genitum general a sibi simili secū dū virtutem. z hoc sufficit. Ad tertiā negetur aīis. et dicit vltra secundū Albertum et secundū vnuz aliū doctorē videlicet q̄ non est incoūueniens plantā generari ex corporibus putrefactis et hoc q̄ in illo corpore putrefacto est humidū grossum tendens ad terrestreitatem. Sequitur in textu.

Digestio quidem igitur est.

Queritur septimo Utrum

Diffinitio digestionis sit bene assignata in qua dicitur digestio est perfectio de naturali calido proprio et passiuo oppositis. Et arguit q̄ non. quia quedā sunt digestionis que nō fiunt ex proprio et naturali calido cum non fiant a calido intrinseco. s; extrinseco ergo. p̄ntia z aīis patet in elixatione et assatione que sunt quedā digestiones. z sic maturatio est quedā digestio et tamen non fit a calido intrinseco et proprio et naturali sed magis extrinseco. ergo. z d. Maior supponitur nota. et minor probatur. qz racemi poma et alii fructus maturantur per calorem solis superuenientē. igit. 3o sic digestio fit a balneis calidis et per exercituz. igitur non omnis digestio fit a proprio et naturali calido p̄ntia tenet. quia caliditas balnearum et caliditas acquisita per exercituz non sunt proprie caliditates naturales. et aīis est p̄bi in littera.

4o si cū diffinitio esset bona sequeretur q̄ oīa digesta essent calidiora indigestis. p̄ntis ē falsum. v; experientia docet. quia videmus q̄ aliqua digesta sunt frigida et frigidiora quaz erāt ante digestionem sicut apparet de esculis melōe et de aliis fructibus dum maturantur. ergo.

Ad oppositū arguit auctoritate p̄bi diffiniēdo digestionē in illo modo explanato in titulo questionis. Pro responsione.

Scienduz est primo. q̄ Du

plex est digestio. quia quedā est proprie dicta et est illa que fit in viuētibz. Et alia est cōiter dicta et est illa que fit in non viuētibz sicut elixatio siue assatio carniū. Et digestio proprie dicta scilz illa que est in viuētibz. est adhuc duplex. quia quedā est que fit in animalibz et alia que fit in plantis. et adhuc in aīalibus sunt multiplices digestōes quia in aīali aliqui fit digestio qua digerit humidū seminale in ge-

neratione aīalis. Et alie sunt digestōes alimēti et sunt quatuor. quedā enī est digestio que fit in ore et terminatur in stomacho. Alia aut fit in epate. Alia in corde. Et quarta in membris sicut latius videbitur in questionibus super 2o de anima. In plantis vero fit digestio prope radicem qua planta digerit humidū z attrahit sibi conueniens et disconueniēs dimittit. et ista est prima digestio que fit in plantis. Secunda fit in stipite. Tertia fit in generatione florum. Quarta fit in generatione fructuum. Et quinta fit in maturatione ipsorum. Unde digestio in non viuētibz adhuc est duplex. qz quedā est que fit a calido agente cū humiditate aq̄a. Et alia que fit a calido agente cum siccitate.

Sciendum ē secundo q̄ La

lidum naturale dicitur illud quod est proportionatū humidō naturali. et quando exedit excessus est calor innaturalis.

Scienduz est tertio. q̄ Sicut

sepius dictum est calidū est duplex. quia quoddam est intrinsecum. et aliud est extrinsecum. et ad presens de intrinseco loquimur. licet aliqui contingat ip̄m inuari a calido extrinseco temperato ad hoc q̄ fiat melior digestio. et inde est q̄ aliqui male digestionis propter frigiditatem stomachi coguntur ad confortandum virtutes stomachi portare de mane gamiturā supra stomachum vel aliqua alia calida. sed de calido extrinseco intemperato et excessiuo nō loquimur hic. nam illud vt tactū est superius capitulo de putrefactione est causa putrefactionis. nam extrahit humidū naturale cum calido naturali siue extrinseco. Illis notatis ponitur.

Conclusio responsiua: Diffi

nitio digestionis in qua dicitur digestio est perfectio a proprio et naturali calido ex oppositis passiuo est bene assignata. Probat conclusio p̄ cōditōes requisitas ad bonā diffinitionē. nā primo conuenit omni cōtento sub diffinito. z o. dicitur soli diffinito. et 3o explicat naturā diffiniti a prima potētia vsqz ad vltimū actuz. ip̄m faciendo differre a quolibz alio. quod p̄s. qz in primo loco ponitur perfectio p̄ ḡne. quod quidē gen⁹ habet modū potētie. et oēs alie p̄ticle sequētes ponunt loco differētie. Probat aliū de. qz per cās sufficiētes declarat esse diffinitū. ergo ē bona. z p̄ntia qz hoc sufficit ad bonā diffinitionem. et aīis p̄s. nā primo ponit perfectio quod ē genus diffiniti. et p̄ hoc differt digestio a putrefactione q̄ est quedā imperfectio. deinde ponit a naturali proprio calido ad denotādū causam instrumētālē principalē in digestionē. qz cū p̄ caliditatē naturālē et p̄ntiā humidū est decoctū tunc dicimus digestionem esse factā sicut patet in fructibus.

Sed ponitur et passivis oppositis ad denotandum causam materialem. scilicet humidus vel siccus. nam humidus vel siccus est causa materialis seu materia in qua fit digestio.

Dubatur primo. Utrum

Digestio fiat per frigidum. Ad hoc respondetur secundum Albertum quod sic. de per accidens tamen cum per antiparitasim pori clauduntur et sic non potest erire caliditas naturalis intrinseca propria sed revertitur ad intra ad stomachum scilicet et vis et fortificatur. ex inde est quod homines melius digerunt in hyeme quam in estate. et hoc est verum dummodo illa frigiditas sit temperata et non nimis notabiliter excellens.

Dubatur secundo. Utrum

Caliditas extrinseca sit causa digestiois. Ad dubium respondetur quod caliditas extrinseca temperata est causa digestiois coadiuvans per naturam caliditatem intrinsecam ad hoc quod fit melior digestio. nam aliquando tempore nimis frigido caliditas in tantum gravaretur a frigiditate quod fieret putrefactio vel extinctio caliditatis nisi ipsa confortaretur a calido extrinseco. quia propterea fit ignis et calefaciens nos. Ex quo sequitur correlarie quod calidum extrinsecum temperatum confortat caliditatem intrinsecam. Sequitur secundo quod tempore quadragesimali frigido post coctionem bonum est calefieri iuxta prout commune. nullum est ita bonum calefacere sicut tempore quadragesimali praedio peracto. Cuius ratio est quia tunc stomachus est frigidus et pisces frigidi et difficilis digestiois. ideo faciliter sequeretur putrefactio nisi esset aliquod auxilium caliditatis extrinsece. Ex isto correlario sequitur quod homines habitantes iuxta mare et maxime septentrionali. vel ubi non crescit vinum faciliter efficiuntur leprosi propter nimiam habundantiam humiditatis superflue et frigiditatis suffocantis caliditatem naturalem.

Tertio sequitur correlarie ex dubio quod homines habitantes in nimis calidis locis et intemperatis citius moriuntur. et hoc est quia calidus extrinseca consumit humidum et calidus naturalia

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur quod hoc est verum loquendo de digestione communiter dicta que fit in non viventibus. sed negetur de digestione proprie dicta que fit in viventibus de qua est hic ad propositum sicut tactum est in primo notabili.

Ad secundam conceditur maior: et ad minorem dicitur quod fit principaliter a calido intrinseco sed caliditas extrinseca temperata bene iuvat. ut patet de calore solis. Ad tertiam conceditur antecedens et negetur consequentia. quia fiat quod

digestio coadiuvatur per exercitium et a balneis fiat in quantum fortificant calorem naturalem tamen principaliter fit a calore naturali.

Ad quartam negetur consequentia. et ad probationem dicitur quod si esula post digestionem sint frigidiora hoc non est de se. sed propter frigiditatem continentis in quo conservantur. et in aliis fructibus apparet eminenter. nam ipsi sunt calidiores post maturationem et digestionem quam ante. nisi hoc proveniat a loco continente. Alii dicunt de esulis quod non est digestio sed putrefactio et ideo sunt frigidiora. quod tamen non videtur verum. Sequitur in tertio. Et principalis perfectionis a caliditate propria accipit.

Queritur octavo. Utrum

Balnea conferant ad digestionem naturalem.

Arguitur primo quod non. nam si sic vel essent balnea que fiunt ante digestionem. vel post digestionem. vel hora. sed nullum est dicendum igitur. maior patet ex sufficienti divisione. Minor patet. primo quod balnea non conferant ad digestionem naturalem ante digestionem. quia adhuc nondum est digestio. modo nos non dicimus aliquid conferre quod non est. nec secundum videlicet quod conferat post digestionem. quia illa balnea que fiunt post digestionem non faciunt ad ipsam cum iam facta sit. Nec tertium videlicet quod conferant hora digestionis. nam medici expresse talia balnea prohibent. 2º sic illud quod aperit poros et facit calorem venire a partibus interioribus ad exteriora non conferat ad digestionem. sed balneum est huiusmodi. 3º Maior patet quia digestio fit per calorem naturalem intrinsecum. modo quanto calor magis minuitur interius magis debilitatur digestio. et etiam probatur quia aqua balnearum aperit poros et extrahit humidum naturale. 3º sic si sic sequeretur quod calor intrinsecus innaretur ad digestionem. consequens est falsum. igitur. maior patet. quia balnea non dicuntur conferre nisi propter caliditatem. sed quod consequens sit falsum patet quia frigiditas extrinseca iuvat ad digestionem. ergo non caliditas. quia oppositorum oppositi debent esse effectus. 4º sic sequeretur quod digestionem fieret meliores in estate quam in hyeme. consequens est contra experientiam. et contra apparet. quia balnea non dicuntur conferre ad digestionem. quia caliditas balnearum circumstat corpus. sed similis caliditas circumstat in estate. igitur et c.

Ad oppositum arguitur auctoritate Aristotelis in isto quarto ubi dicit quod digestio confortatur et iuvatur per aliquid extrinsecum sicut per exercitium vel balnea.

Pro responsione ad questum.

Sciendum est primo. qd Licet

fiant multe digestiones tamē quatuor sunt principales. quarum prima fit in stomacho. Sed illa est duplex. quia quedam est que fit in fundo stomachi. Alia vero que fit in orificio siue in parte superiori ipsius stomachi. et inter istas duas digestiones illa que fit in fundo stomachi est melior. Secūda digestio habet fieri in epate. Tertia in corde. Quarta in mēbris

Unde in qualibet illarū digestionū fit separatio puri ab impuro. nam in prima digestione que fit in stomacho post digestionē fit separatio puri ab impuro. ita qd impurū mittit ad ianuā purgationis. vt dicit venerabilis Albertus et purū mittit ad epat. Vbi iterū purū separatur ab impuro et impurū mittitur ad vesicā et illud impurū est vrina. Sed purū mittit ad cor. vbi iterum fit separatio puri ab impuro. impurū mittit pro generatione vaguū. sed purū diuidit in duas partes. quedā pars retinetur pro suo nutrimento et alia iterū mittit ad epat. pars que retinetur in corde pro suo nutrimento iterū digerit et magis purificatur et tunc minus purū mittit in anelū sed magis purū conuertit in substantiā cordis. Sed illa pars que mittitur ad epat iterum ibi purificatur et tunc ibi sunt multe parue venę ramificate et per illas venas mittit sanguis ad membra. Sanguis in q. qd nutrimentū in epate accipit colorem sanguinis et tunc in illis mēbris iterū fit digestio et tunc ibi separatur purū ab impuro. Et impuro aut generant crines et veniunt sudores et nigredines et purū conuertitur in substantiam membrorum.

Sciendum ē secundo qd In

merando partiales digestiones multe sunt digestiones in corpore qd quatuor. Prima fit in ore fortiter masticando. Secūda in orificio stomachi. Tertia in fundo eius. Quarta in epate. Quinta in corde. Sexta iterū in epate. Septima infra venas. Octaua in neruis. Nona et vltima in membris.

Sciendum est tertio. qd Du

plexia sunt balnea. quedā sunt balnea aque habentia aliquā extraneā caliditate. vt sunt balnea naturalia siue sunt calida siue frigida. Et alia que sunt ex aqua dulci siue simplici vbi scilicet non est admixta extraneā caliditas. Vn balnea extraneā caliditate habentia sunt in multiplici differentia. quia quedā sunt que trahunt per meatus terre sulphuree. et ista sunt calida et cōferunt magis hominibus fleumaticis ceteris paribus. quia si fiant aut assumantur tempore debito et ordinato cōsumunt humores frigidos et superfluos. Alia sunt bal-

nea que transeunt per venas terre falsas et sunt frigida. et talia valent ad reprimendū dolorē capitis et ad solidandū subtiliores partes aialis. Alia sunt balnea aque transeuntis per venas terre ferreas. et ista cōmuniter sunt calida. et cōferunt ad infirmitates stomachi et splenis. Alia sunt balnea que sunt in aquis alluminosis. vel etiā in aquis transeuntibus per mineralia. sic qd tales aque transeunt per venas aluminis. aut per venas mineralis. et ista sunt cōmuniter calida et conferunt ad infirmitates proueniētes ex superfluitate sanguinis indigesti conferunt etiā fluxui sanguinis superfluo. et multū valēt ad renes. et maxime hominibus grauatīs. et de talib⁹ balneis nō intelligit principalis questio. sed de balneis qd sunt in aqua simplici et non habente extraneā caliditatem. Unde ista balnea que fiūt in aqua simplici sunt in duplici differentia. quia quedā sunt in aqua frigida. Alia sunt in aqua tepata hoc est equaliter calida. sicut corpus humanū et panloplus. Alia fiunt in aqua uinis calida. Quibus notatis ponitur.

Conclusio prima. balnea a

que frigide non cōferunt ad digestionem naturalem. sed potius impediūt nisi forte conferant de per accidens. Probat quia extinguūt calorem naturalem et faciunt venire ipsum ad partes exteriores. p̄nam dū corpus humanum ponit in aqua frigida partes exteriores leduntur. id natura mittit calorem naturalem ad partes exteriores ad cōfortandū eas. et dum calor ē in partibus exterioribus per frigiditatem aque extinguuntur.

Et si dicatur qd eodem aliquis probaret qd frigiditas hyemis non conferat ad digestionem. cuius oppositū in questione precedenti dicebatur. Ad illud dicitur qd non est simile de frigiditate in aere et de frigiditate in aqua. quia frigiditas in aere restringit partes exteriores et propellit ad intra calorem. sed in aqua propter humiditatem trahitur calor ad partes exteriores et partes exteriores dilatantur et aperiantur.

Conclusio secunda. balnea in

aqua nimis calida nō conferunt ad digestionem quarto modo dictas. Probat quia nimis commouent humores. Et etiā non conferunt ad digestionem naturalem primo et 2o modo dictas. patet quia attrahunt calorem naturalem qui est causa talis digestionis.

Conclusio tertia. balnea in

aqua temperata conferunt ad digestionem. p̄nam quia augmentant et confortant calorem naturalem expellendo et attrahendo malos humores qui sunt inter carnem et cutem. aut etiā impura ex quarta digestionē qd impediūt digestionem.

Et quo sequit̄ correlariē q̄ potatio aque fri-
gide multum impedit̄ digestiōē naturalem et
maxime post assumptionē cibi. p̄ quia cui illa
aqua in hora digestiōis assumitur ip̄a impe-
dit calorē naturalem a sua operatione. Et dat
exemplum venerabilis Albertus de carnibus
bullientibus supra ignem. nā si fundatur aqua
frigida tam cessat aquā bulliere. quo patet q̄
aqua frigida habet remittere calorē et aliquas
liter destruire. et a simili est in stomacho et in a-
liis partibus in quibus est et fit digestio. nam
quanto calor naturalis ē fortior tanto melius
fit digestio. Quā aut̄ debilitetur calor natura-
lis per frigiditātē p̄ q̄ aqua frigida remittitur
ideo calor naturalis debilitatur et tunc non tā
bene fit digestio. p̄ quia vñ cōtrariuz marie
habet corrumpere suuz cōtrariuz. Modo si sic se
habet aqua frigida ad calorem naturalem vel
humidū naturale q̄ debet esse aerum. id̄ p̄ q̄
correlariuz. potantes sepe aquā tēpore digestio-
nis efficiunt̄ cōmuniter fleumatici. p̄ quia ip̄i
conuertunt humiditatem aerā in aqueaz.

Conclusio Quarta. hoibus

Repletis malis humouibus n̄ cōueniūt mltuz
balnea. p̄ quia commouent illos humores in
corpore et sic sequūt̄ multe infirmitates. S3.

Dubitatur primo: Quibus

hominibus magis conferant balnea. et quid
magis cōpetit vel balnea vel stupbe. Ad
dubiu3 respōdet̄ q̄ hominibus siccis et macris
magis cōferunt balnea. et magis sibi cōpetunt
q̄ stupbe. stupbe aut̄ magis cōpetunt pinguibz
et humidis.

Dubitatur secundo. vtrum

sit bonū comedere et bibere in balneis.
Ad hoc dubiu3 respondet̄ dñs Albertus
q̄ non. q̄ in balneo calor naturalis trahitur ad
extra ad membra. et ideo non possit fieri bona
digestio calore extracto ymo valde male diges-
reretur abus sumptus. et causaretur humor pu-
tridus ex quo causarentur faciliter infirmitates
et inde est q̄ homines sic comedētes multoties
habent post balnea multas infirmitates. Dicit
tamen ipse dominus Albertus q̄ si contingat
balneantibus cor deficere et euascerē propter
extractiōē caloris ad extra tunc possunt come-
dere modicum valde substātiāle et bene diges-
libile. Ubi est aduertendū q̄ est vnus mo-
dus conseruandi calorem naturālē in balneo.
videlz q̄ balneantes babeant de optimo aceto
et bulliant. et post ponant de optimo puluere et
teneant in sua spongia ante nares. vel q̄ ha-
beant de citanio cocto et comedant et si non
possint potent modicum de illo aceto.

Dubitatur tercio: Quibus

hominibus magis conferunt balnea. Ad
dubiu3 dicitur q̄ oportet cōsiderare fines quos
homo intendit. vñ si homo sit multū pinguis et
velit deuenire macer debet intrare balneum te-
iunus et in eo multum stare at̄ s3 cibo et potu
et per talem consuetudinem poterit macerari. et
causa huius est. q̄ per tertiā cōclusionem bals-
nea fortificant digestiones. ideo quādo homo
est in balneis ieiunus propter fortificationem
digestiōis stomachus attrahit a partibus exte-
rioribz aliquid quod calor naturalis habz dig-
gere. et ille partes macrescunt. Et propterea
dormire ieiunus ante prandiu3 demeritat. q̄
in somno fit fortis digestio et stomachus attra-
hit a partibus exterioribus. Sed si homo velit
pinguescieri debet intrare balneū post abus. q̄
in balneo fit melior digestio et propter balneū
attrahitur alimentuz ad partes exteriores. Et
si queratur quo tempore magis valent. R.
q̄ magis valent in cōiunctionibz solis et lune
q̄ in plenilunio. et causa huius est. q̄ in pleni-
lunio oēs humiditates crescunt. et per quartaz
cōclusionē nimis repletus humouibus balnea
non conferunt.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam patet solutio ex dictis. Ad
secūdas cōcedit̄ antecedēs et cōsequēs si fiat
tempore triū primarū digestiōis. sed si fiat tē-
pore quarte digestiōis neget̄ p̄ntia vel dicit̄
dum aliter q̄ minor neget̄ pro secunda parte.
quia caliditas temperata non cōmouet nec at-
trahit calorem naturalem ymo causa cōueniēte
calor naturalis magis vnitur et fortificat̄ pro-
pter temperataz caliditātē. et cōceditur aut̄ et
cōsequētia de calore temperato. licet non sit ve-
rum de calore excessiuo et intēperato sicut satis
dictum est. Ad quartā neget̄ cōsequētia. q̄
sicut dictū est non est simile de istis qualitatibz
in aqua et in aere. Sequitur in textu.

Pepansis autem est digestio quedam. 24.

Queritur Nono Utrum

Sint tres species digestiōis. scilicet pepansis.
epsis et optesis. Arguit̄ q̄ sint pauciores
q̄ tres. quia omnis digestio fit a calido. ergo
non oportet ponere tres digestiones. t3 p̄ntia.
quia vnum calidum non differt ab alio in spē
sed sunt eiusdem rationis. et propter hoc licet
diuersi effectus producantur a calido tamen
deberent esse eiusdem speciei. et antecedēs pa-
tuit̄ superius. z sic si essent tantū tres spēs
digestiōis vel diuersificarentur propter diuer-

sitate subiectoꝝ vel propter diuersitateꝝ agentiuꝝ vel propter diuersitateꝝ terminoꝝ ad quos. sed nullum istorum est dicendum. igit. maior apparet a sufficienti diuisione. et minor pbatur et p^o q non diuersificentur a diuersitate subiectoꝝ quia cum subiecta sint plura & tria specie diuincta tunc essent plures & tres digestiones specificè distincte. nec ppter diuersitateꝝ agentiuꝝ. cū a gēs sit solū vnū i specie. puta calidū. et sic esset vna sola species digestionis. nec propter diuersitateꝝ terminoꝝ ad quos. qz termini ad quos sūt plures & tres specificè distincti. qz vnus terminus digestionis est forma asini. alius est forma bouis alius est plante. et sic de multis alijs que differunt specie. 3° sic probando q sunt plures quā tres. quia in questione precedenti ponebant quatuor digestiones naturales magis principales et nouem minus principales. igit. 4° sic. quia digestiones penes diuersas complexionis fiunt. sed multe possunt esse tales cōplectōes. quia vna proportio in vno non est similis in alio. vt dicit Egidius. quia vix reperiuntur duo homines qui sint precise eiusdē cōplexionis. Ad oppositū arguitur auctoritate Aristotelis qui i illo quarto numerat solum tres species digestionis. scilz illas q numerate sunt in vltio qstōis. Pro respōsione.

Sciendum est primo q Digestio dicitur a digerendo. quando scilicet digereis excedit digestum ita q sufficit ipm in se cōuertere. et sic finis digestionis est forma que inducitur digesto. Unde supponit ex dictis quid est digestio et que est causa efficiens et materialis ipsius digestionis.

Scienduz ē secundo. q pepansim est digestio quedā alimenti in pericarpis. id est. prima digestio qua alimentū digeritur ad speciem suscipiendam in vasis seminalib^o. Unde pepansim est perfecta quādo illud cuius est digestio potest producere sibi simile. vnde lz pepansim seu maturatio. cōtra a tribuatur fructiferis scilicet plantis. quia nō habem^o nomē generis sed loco generis accipimus nomen spēi in effectus ipsius pepansim est vt ingrossat. patz quia digerit humidū in sicco et sic passa pepansim sunt solidiora et grossiora et duriora et minus fluxibilia vt pz per experientiam de amigdalis et nucibus. nam nucez fluxibiles sunt an quā paciantur pepansim. sed quādo passa sunt pepansim iam sunt dura. Sed vt tactū est humidū extrahitur a calore extrinseco. et remanet sicum. Et quo sequitur corolarie q nihil simpliciter humiduz siue sicum potest proprie pati pepansim. probatur. quia nullū tale potest ingrossari nec indurari. Unde lz cerasa et pruna passa

pepansim sunt fluxibilia hoc est quia nō capiunt pepansim in omni parte sui. sed solum in suis granis interioribus. nam illa grana postq passa sunt pepansim dura sunt. Sed omotbes est prima species idigestionis cōtraria pepansim siue maturacioni nam omotbes ē indigestio atalis in pericarpis quod apparet ex significatione nominis. nam omotbes grece est cruditas latine.

Sciendum est tertio. q epsesis est digestio secunda cuius finis est cōseruatio rei in vita. nam res inducitur in esse per pepansim et cōseruatur per epsefim. epsefis autez est digestio facta a calido extrinseco existente in humido sicut elixata dicuntur digesta. et hoc satis importatur per nomen. nam epsefis grece est ebullitio latine. Unde corpora passa epsefim sunt saporosiora in partibus exterioribus propter epsefim. vt carnes cocte in aqua quia passa sunt epsefim sunt in superficie sicciores et minus humide humiditate aerea q erant an licet forte aliquibus videatur ibi magis humiditas aquea. Sequit etia q elixata melius digeruntur et sanius q fricata. nam in frictis et assatis humor viscosus reperit qui extrahitur in elixatis. propter quod assata difficultatis digestionis sunt quāz elixata. Voluntas at ē indigestio cōtraria epsefi.

Et fit molitiss quando calor in humido non sufficit perfecte agere ipm digerendo. quod fit vlt ppter defectū caloris vel multitudinis humorū.

Sciendum est Quarto q

Optesis est digestio facta a calido extrinseco existente i sicco. Unde optesis grece est assatio latine. Ex quo patet q extrema assatorum sicciora sunt interioribus. Patet. quia calor primo calefacit exteriora. Ex quo infert pbūs corolarie q assare ē magis artificiosum q elixare. nam difficile est exteriora et interiora regulariter calefacere. quia propinquo a igni citius desiccantur epsefis est indigestio opposita optesi Est enim epsefis indigestio facta in sicco propter debilitatem caloris. Et si quis querat quo modo optesis et epsefis possunt esse digestionis naturales cum digestio naturalis fiat a calido intrinseco et epsefis seu elixatio et optesis seu assatio fiant a calore extrinseco. R. q non habemus nomina imposta speciebus ideo nomie generis nominam^o species. nam omnē digestionem factaz per calorem intrinsecum appellamus pepansim. et omnē digestionem factā a caliditate cum humiditate siue in naturalibus siue in artificialibus vocamus epsefim seu epsefim et illa que fit a caliditate agente siue hoc etiā sit in naturalibus siue

fundus q molen hnt patuit pepansim in esse.

epsefis. ebullitio.

obtesis e assa

artificialibus vocamus epthesim cum ars imitetur naturam non videtur inconueniens uti nom inibus artificialibus loco naturalium. nam sicut in elixatione digestio est in humido exteriori: ita in naturali epthesi digestio est in interiori humido. qualis est digestio rei cōplete in specie in qua dominatur humidū. et hoc est cōueniens dicitis Alberti dicens q̄ a principio generationis animalis vsq; ad cōpletam etatem sunt ille tres species digestionis. quoniam prius digeritur humidū seminale a calore naturali et ista digestio vocatur pepansis. et durat a principio generationis animalis quousq; animal est perfectū in sua specie. Postea digeritur humidum cibale quādiu animal est in augmento vel in statu. et illa digestio vocatur epthesis seu epthesis. sed quā animal incipit diminui vsq; ad finem fit tertia digestio que dicitur optthesis. Possimus etiam diuersificare eas in digestionibus nutrimenti quia prima digestio que fit in stomacho potest vocari pepansis. et sic per picarpium intelligim⁹ locum receptionis nutrimenti. et secunda digestio que fit in epate vocatur epthesis seu epthesis eo q̄ illud quod digeritur est magis humidum. Et tertia digestio que fit in corde vocatur optthesis ex eo q̄ fit a forti calido non multum siccō. et sicut dicimus de animalibus. ita possumus dicere de plantis. Illis notatis ponitur.

Conclusio responsiua ad .q.

Tantum sunt tres species digestionis. scilicet enumeratae in titulo questionis. Probatur per sufficientiam. quia omnis digestio naturalis fit a calido naturali intrinseco. vel ergo fit in uate aereo vel aqueo vel igneo. si aereo sic est pepansis. si aqueo sic est epthesis. si igneo si est optthesis. Ubi est aduertendum q̄ licet epthesis et optthesis videantur esse digestionis extrinsece et artificiales tamen Aristoteles videtur illis pro digestionibus intrinsecis propter penuriam vocum.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q̄ licet digestio fiat a calido. tñ quia illud calidū diuersimode cōsumit illud humidū. ideo secundū hoc distinguuntur species digestionis. distinguuntur etiā secundum modos finūz ad quos ordinant. Ad secundam dicitur q̄ ab illis n̄ capimus diuersitatem in digestionibus. et ideo diuisio est insufficientis. sed assumimus diuersitatem in modis agendi. Ad tertiam dicitur q̄ ille redūcunt ad istas tres sicut patet inuenti. Ad quartam dicitur q̄ proportionem secundū digestionem in specie possunt reuocari ad tres. Et sequitur.

Queritur decimo: Utrum

Fraxata debeant dici elixata vel affata. Et arguitur q̄ non debeant dici affata. nam fraxatio habet fieri a calido in humido. ergo fraxatio nō debet dici affatio. sed magis elixatio. cōtra est nota. et añs patet. quia fraxata fraxantur a caliditate in humido. ut puta in oleo vel butiro vel in aliquo alio liquore. 2º sic fraxata sunt interiorius sicciora quā sint affata. ergo fraxata n̄ dicuntur affata. tenet cōtra et añs p̄ per experientiam: Deinde arguit q̄ fraxata non sint elixata. quia fraxata non fiunt ab extrinseca humiditate aquea. igit non sunt elixata. tenet cōtra quia elixata fiunt a calido extrinseco in humido aqueo sicut in aqua. 4º sic. non omnibus quibus est fraxari inest elixari. ergo fraxata non sunt elixata. cōtra est nota de se. et añs appet. quia illa que sunt fraxata non bene possunt elixari. Ad 6º arguit auctoritate Aristotelis dicens fraxata eē magis affata. Pro inside.

Sciendum ē primo. q̄ Illa dicuntur fraxata que sunt digesta in aliquo humido aqueo aereo. ut puta oleo pinguedine. aut sanguine absq; aqua. Sed elixata dicuntur illa que sunt digesta ab aliquo agente cum aliquo humido aqueo et non cum humido aereo nam si elixata essent digesta cū humido aereo solum tunc non differrent ab affatis. q̄ affata patiuntur ab agente cū humido aereo.

Sciendum ē secundo. q̄ Affata dicuntur illa que digerunt a calido agente cū siccitate. Et si quis dicat q̄ hoc videtur esse cōtrariū dicitis in primo notabili q̄ in affatione calor agit mediante aere. modo aer est humid⁹ et sic non videt simpliciter et absolute q̄ affata sunt illa que patiuntur ab agente cū siccitate. Ad hoc dicens q̄ illa humiditas nō impedit actionem ignis quin ignis agat ac si non essent intermedia. puta videmus q̄ ignis cōbunit mediante aere quia si apponatur vinum cōbustibile prope ignem quis non tangat ignem tamen cōbuntur.

Sciendum est tertio. q̄ Dis digestio iuuat a calido. aut gº a calido aereo et pepansis. aut aqueo et sic est epthesis. Unde caliditas multo intens⁹ agit cū humiditate aerea q̄ cum humiditate aquea. et propter hoc videmus q̄ oleū calidum magis ledit q̄ aqua calida. et citius digeritur aliqua res in oleo q̄ in aqua. cuius ratio est. quia humiditas aerea est fomentū et nutrimentū ignis. et vniuersaliter caloris. sed humiditas aquea vniuersaliter cōtinet calorem.

Sciendum est vltimo. q̄ Elixata habet istas cōditiones. Prima q̄ digerunt

picarpium

in humiditate pura vel mixta cum alia humiditate. Secunda q̄ elixata sunt sicciora interius q̄ exterius. Tertia q̄ elixata propter vehementem digestionem non comburuntur.

Quarta q̄ elixata lassant. Conditōnes vero assatorum quasi sunt illis oppositae. Illis notatis Sit.

Conclusio prima. Frixatio non est elixatio. Patet quia frixatio habet fieri a calido aqueo hoc est a calido existente in humiditate aquea. si aut frixatio ymo habet fieri a calido aereo hoc est a calido exultante in humiditate aerea.

Conclusio secunda. Frixatio non est maturatio. Probatum nam frixatio est digestio artificialis. maturatio vero est digestio naturalis cum fiat a caliditate intrinseca arboris tanq̄ ab instrumentali causa. scilicet a forma ipsius arboris tanq̄ a principali causa iuuata a calido extrinseco. igitur.

Conclusio tertia. Cum frixatio sit species digestionis non distincta a tribus predictis enumeratis in titulo questionis prece dentis. et non sit pepansis seu maturatio eplesis seu epsestis elixatio ipsa est optesis id est assatio quod idem est id est si est species distincta ab assatione. Probat quia non est elixatio. ut probat prima conclusio. nec maturatio. ut probat secunda. et non sunt nisi tres species digestionis. scilicet maturatio. assatio. et elixatio. et differunt a maturatione et elixatione. ergo est eiusdem speciei cum assatione.

Conclusio quarta. Que de pendet ex tertia. frixata debent dici assata. Probatum quia frixatio reductur ad assationem. sicut probat tertia conclusio. Probatum insuper q̄ frixata habeant conditiones assatorum. nam frixata sunt humida interius et sicca exterius. et habent etiam crustam sicut assata igitur.

Dubitatur primo. Iuxta textum. Utrum lapides sint elixabiles. Et arguitur q̄ sic. quia habent propriam humiditatem que potest extrahi per calidum. ergo possunt elixari. contra est nota et antecedens. quia in lapidibus per consolidationem remanet quedam humiditas quod apparet. quia aliquando finduntur quid est aut non esse corpus eplesim passibile neque enim in quo nullum est humidum velut in quibus est.

Ad dubium respondetur conformiter ad textum q̄ lapides non sunt elixabiles. p̄ q̄ ut dicit dominus Albertus ad hoc q̄ aliquid sit elixabile. duo requiruntur. Primum est q̄ habeat humiditatem superfusam. Secundum est q̄ habeat humidum subtile facilius separabile a sicco. et ideo insert

q̄ pullus iuuenis citius elixabilis est q̄ fustus bonis. illa autem non conueniunt lapidibus. igitur lapides non sunt elixabiles. Et per hoc soluitur ratio in oppositum. quia ex quo lapis habeat humidum non tamen est aptus natus ad elixandum. nam tale humidum est grossum et terrestre quod apparet. quia quando lapis ponitur per positionem lapidis in ignem et decoquitur tunc ipsi fumi qui ascendunt ex illis lapidibus sunt valde densi et nigri. et huius signum est. quia tale humidum est valde grossum et terrestre.

Dubitatur secundo. vtrum

vermes generati in aiali generentur in stomacho vel in epate vel in alia parte corporis. Et arguitur q̄ generentur in stomacho. quia aliqui euomuntur per os. ergo generantur in superiori parte stomachi. tenet contra. quia aliter non videtur qualiter possunt venire per os nisi perforarent stomachum. et aius est Auicenne. et etiam experientiale. Ad oppositum est Aristoteles in textu cum inquit. alias non fit in ipsa digestionem sicut quidam ayunt. sed in segregatione putrefacta in inferiori ventre. Pro cubio.

Sciendum est. q̄ Dubium

intelligitur de vermibus qui generantur in corpore humano adhuc viuente. sicut generantur in pueris propter comestionem fructuum. Unde quatuor sunt partes in quibus possunt contineri et generari. Prima est stomachus. Secunda est quoddam intestinum quod descendit ex stomacho quod non habet nisi unum foramen et est rectum. Tertia est intestina simul inuoluta. Quarta est quoddam intestinum rectum per quod superflua mittuntur extra. et ita in istas quatuor partes ymaginantur medici ventrem animalis diuidi. Et in deo Re. ad dubium q̄ vermes qui generantur in corpore animalis viuentis generantur in intestinis circinvolutis. et non generantur in stomacho proprie neque in primo intestino neque in ultimo in secundo notabili enumeratis. Prima pars patet. quia ibi sunt omnia requisita ad generationem vermium quia vermes maxime generantur ex materia fleumatica que in illis intestinis reperitur. Est etiam ibi sufficiens caliditas ad immutandum materiam putrefactam et postmodum spiritum vitalem. ista autem sufficiunt ad generationem vermium. igitur. Sed secundum tertium et quartum patent. quia ista requisita in aliis tribus non reperiuntur in generatione vermium patet de stomacho. quia ad generationem vermium requiritur materia putrefacta. modo talis putrefactio non fieri potest in stomacho. quia fortis caliditas stomachi non permittit causare putrefactionem. non est etiam ibi temperata caliditas que requiritur ad generationem

Ex q̄ ma gnant vermes.

calium vermif. quia inter ceteras partes corporis animalis cor est calidius et membra circumvicina sunt calidiora remotis. et quia stomachus est satis prope ideo habundat multum in calore et sic posset probari de aliis duobus suo modo. Et ideo respondetur ad rationem quod quando vermes euomunt hoc non est quia generantur in stomacho. sed quia de intestinis ubi generantur ascendunt ad stomachum. et de stomacho ad orificium eiusdem. et deinde sentientes aliquam dulcedinem in ore trahunt se ad os. vel forte promouentur ad hoc per aliquam medicinam.

Dubitatur tertio. Utrum la-

borantibus assata sint conuenientia et studentibus elixata. Ad dubium respondet Albertus quod sic. et primo ad primam partem dubii respondet. dicens quod laborantibus in est calor acutus quicquid non digerit. sed quodammodo consumitur et ideo requirit illa que sunt fortioris digestionis. Item etiam quia ille cibus est conuenientior per quem generatur humidum conuenientius assata autem sunt humidum. nam assata multum retinet de humido ad intra. et quod per euaporationem consumitur humidum laborantium. id conueniens est ille cibus qui humidum humidum recuperet. De secundo dicit quod elixata sunt studentibus conuenientiora. patet. quia natura maxime compatitur membris et virtutibus que multum fatigantur modo partes circa cerebrum maxime fatigantur in studio cum in illa parte maxime vigeant vires sensitiue sicuti est cogitativa et sensus. et id multum consumitur de humido existente iuxta cerebrum. et ideo natura vult multum restaurare illud humidum. id ideo requirit cibum conuenientem ad illud restaurandum cuiusmodi est cibus elixatus. Unde duplex est humidum scilicet animale. et vitale. Vitale est circa cor quod generatur ex assatis. Animale vero est circa cerebrum et illud est magis conueniens viribus sensitiuis et organis. Ex quibus sequitur quod natura sic operando conuertit humiditatem vitalem in animale. ut succurrat viribus sensitiuis. Secundo sequitur quod quanto aliquid fortius studet melius communiter comedit. Cuius ratio est. quia plus consumitur de humido animali et ideo excitatur calor naturalis circa vires sensitiuas tendens ad stomachum ad restorationem humidum. Ad rationes. due prime sunt solute per conclusiones. Et due soluntur per dictis. Sequitur in textu.

Passiuorum autem.

Queritur undecimo Utrum

Durum et molle exsiccatio et humectatio coagulatio et liquefactio sunt effectus siccum humidum.

Et arguitur quod non. quia idem non est effectus contrariorum per se ut habet textus. ergo non erunt cause eedem molles et duri cum sint contraria.

2° sic omnis effectus habet causam efficientem. sed humidum et siccum non sunt cause efficientes cum sint qualitates passive. ut habet Aristoteles in textu. igitur. 3° sic nihil agit nisi quod habet esse. sed humidum et siccum non habent esse cum sint accidentia. ergo siccum et humidum non sunt cause molles et duri. exiccationis et humectationis. et sic de aliis. et per consequens durum et molle exiccatio et humectatio non sunt effectus siccum et humidum. maior est nota. et minor patet. quia siccum et humidum sunt solum entia. et non entia. 4° sic qualitatis actiue est agere et non qualitatis passive. ergo sequitur quod calidum et frigidum erunt cause istorum. et non humidum et siccum. Ad oppositum est Aristoteles in textu. Pro responsione.

Sciendum est primo quod humidum et siccum sunt qualitates passive. non tamen sic quom habent aliquid actualitatis. Unde humidum est quod est bene terminabile termino alieno male vero termino proprio. Sed siccum est quod est bene terminabile termino proprio et male termino alieno. Ex quo sequitur quod omne mixtum componitur ex humido et sicco. semp enim primum est cum secundo in quolibet genere. Sequitur secundo quod omne corpus terminatum componitur ex aqua et terra. nam aqua humida est et terra sicca loquendo de humido quod est causa mixtionis.

Sciendum est secundo quod Durum est quod non cedit in se ipso secundum sufficientem comprimenti. Molle autem est quod cedit comprimenti in se ipso non circumstando. Unde aqua non est mollis. quia circumstat digitum comprimenti. Unde sicca bene digesta dura sunt. humida digesta cum sicco mixta dum tamen humidum obtineat mollia sunt. nam omnia illa possunt mollificari in quibus est natura terre cum aliquantulo humido.

Sciendum est tertio. quod Exiccationis et humectationis due sunt cause. scilicet causa que se habet ut agens. et causa que se habet ut patiens. Cause agentes sunt calidum et frigidum. Cause patientes humidum et siccum. Unde caliditas est causa efficiens sine agens exiccationis eo quod per ipsam evaporatur humidum siue extrinsecum siue intrinsecum. sicut lateres exiccantur a calido. similiter frigiditas est causa exiccationis. quia per frigiditatem humidum comprimitur ad centrum. sicut apparet de cera liquida facta que per frigiditatem durecat.

aff. 2.

elixata.

Sciendum est quarto. q. Lo

agulatio est eius quod actu ē sicū. nam est ei⁹ in quo sicū tenet hūidū ne fluat. Un̄ disse-
rēna est inter cōgelationē. coagulationē et cō-
glutinationē. et intinguationē. nā cōgelatio ē
hūidū aquei tracti i cētrū p frigidū ne fluat
actualiter. Ex quo p⁹ q co gelata sunt actu
sicca r sūt essentialiter hūida. Est aut cōgela-
tio effect⁹ frigidū in hūido qd̄ constringit ad cē-
trum. sed coagulatio vt dicit⁹ est in principio
notabilis est eius quod actu et essentialiter sic-
cū est. Un̄ illa coagulata sunt in quibus sicū
tenet hūidū ne fluat. Sed cōglutinatione dicitur
esse ipsius hūidū digesti in sicco vbi sicū nō dūz
perfecte cōtinet vt in pulmēto et visco. Sed in-
tinguatio est cōstantia hūidū aeri cū aqua et
sicco terreo. Unde liquefactio causat⁹ modo cō-
trario cōgelationi nam q̄ per frigus congelata
sunt illa per calidū dissolunt. diuersūmode tū
q̄ secundū q̄ frigus magis vel minus habitua
tū est secundū hoc tardius aut facilius liquefi-
unt. r illa i quib⁹ calidū quasi emortuatur est
sunt omnino indissolubilia. cuiusmōdi est cristal-
lus qui non dissoluitur per liquefactionem.

Sciendūz est quinto q. Dia

coagulata coagulantur a calido vel a frigido
Un̄ coagulata exiccata coagulant⁹ a calore
faciente exalare hūidū liquefactū. Coagus-
lata aut a frigido coagulant⁹ per cōstrictionem
vel cōpressionē hūidū ad cētrū. et secūdū q̄
a frigido magis mortificatur calor tunc coagu-
lata magis vel minus coagulant⁹. Ex illo
sequit⁹ correlarie q̄ coagulata p exiccationem
līquunt p humectationē. et coagulata per fri-
gus liquefiunt per calorem dissoluet⁹. Vbi est
aduerterēdū q̄ qn̄ pori coagulanti multuz con-
stricti sunt tunc ipm̄ coagulati nō pōt līquēri
nisi hūido subtiliato. illa vero in quibus ca-
lor mortificatus est non liquefiunt vt est cri-
stallum. Ex quo sequit⁹ q̄ in coagulabilia sūt
que non habēt hūiditatem aquosā sed magis
habent de hūido aereo et de terra. nā ex quo
habēt calorem aerēū vix potest mortificari ipse ca-
lor. et q̄ non habēt hūorem non possunt coagu-
lari sicut est mel. Illis notatis poss⁹.

Conclusio responsiua ad. q.

Durū et molle exiccatio et humectatio coa-
gulatio et liquefactio sunt effect⁹ sicca et hūidū
p̄ cōclusio per ea que dicta sunt et discussa ad
longum in notabilibus. Sed.

Dubitatur primo Quomo

do differunt intingibile et liquefactibile. Ad
dubiū. R. q̄ sic differunt. q̄ liquefactibile pro
prio humore humectat. sed intingibile humore

alieno superfluo humectatur.

Dubitatur secundo. Que

sunt flexibilia. Ad dubiū dicit⁹ q̄ omnia ha-
bentia hūiditatem viscosam vbi tantuz est de
hūido sicut de sicco flexibilia sunt. et secundū
q̄ in eis minus est de viscoso minus secundūz
hoc possunt flecti. Un̄ illa q̄ habēt viscosum
bene digestū flexa se rectificat. Ex quo p⁹ q̄
si gladi⁹ se rectificare nō pōt male est in matere
hoc enīz signat q̄ ferrū illud non ē expurgatuz
a densa viscositate.

Dubitatur tercio quomodo

differunt frangibilia r comminibilia. R. q̄
differūt. quia cōminibilia sunt q̄ possūt i par-
tes minutas plurificari non tamen secūdū vo-
luntatem facientis. sicut later vel glacies. nam
credēs facere duas partes de latere facit quīqz
vel sex. sed frangibilia sunt que franguntur in
magnas parte et secundum voluntates frāgētis
sicut est lignum.

Dubitatur vltimo Que sunt

subiecta huiusmōdi qualitātū. Ad dubiū.
R. q̄ eorū subiecta sunt mixta ex elementis in
quibus vt dicit textus sunt quatuor qualita-
tates prime subiectiue. nā ex quo omnis secūda
presupponit primam necesse est q̄ in subiecto
secundarūz contineat⁹ subiectūz primarūz quali-
tatum quod est quatuor elementa.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicit⁹ q̄ verū est idem numero in
ordine ad idē. sed in ordine ad diuersa vel agē-
tia vel potentia non est incōueniens. Ad
secundā dicitur q̄ licet omnis effectus habeat
causam efficientē. tamen quidā effectus princi-
palis se tenent ex parte principii patētis r hoc
mō predicta attribuntur sicco et hūido.

Ad terciā cōceditur maior. et ad minorem.
dicitur q̄ licet siccum et hūidum non habeāt
per se esse. tamen habent esse per substantiā r in
subiecto. id per substantiā causant. Quarta
soluta est per primum notabile. Et tantuz de
que sione. et toto quarto methaurozum.

Sequitur liber De anima.

Bonorum honorabilium notitiāz opnātes
magis autem alteram altera.

Ira iniauz primi
Libri De anima:
Queritur primo.

Utrum inter partes pbie naturalis scientia de anima sit melior et honorabilior. Arguit q nō. Scientia de anima non est pars pbie naturalis. ergo cōtra suppositū. Ans p3. q3 sicut se habet subiectū ad subiectum. ita scientia ad scientiam. sed subiectū scientie de aīa non continet sub subiecto totus pbie naturalis. ergo nec scientia de aīa sub scientia naturali. 1. z. scia octauo pbisicoꝝ est honorabilior ista igitur ans p3 q3 in octavo pbisicoꝝ tractat de primo motore qui sine comparatione ē nobilior ipsa aīa.

3. aīa rationalis non est actus corporis. ergo non cadit sub consideratione pbie naturalis. ans p3 q3 si esset actus corporis nō exerceret operatione sine corpore quod tamē est falluz. In oppositū est pbūs in prima ppositiōe huius libri. Pro responsione.

Sciendum est primo. q vt dicit duodecimo de animalibus. in quolibet gñe rerū necesse est prius cōsiderare cōia deinde propria vnuscuīq; q3 generis. Cuius ratio est. qz nisi hoc fieret idem frequenter repeteret. sed rez aīatarū quoddā cōmune principiū est ipsa aīa. qz cōmune est omnib⁹ aīalibus habere animā. ideo in cōsideratione rerū aīatarū oportet cōsiderare de anima et de aliis cōmunibus ipsis aīatis. postea de propriis cuiuslibet aīali. Et sic ad tradendū scientiaz de aīatis oportuit p tradere sciētiaz de anima in cōmuni sicut facit Aristoteles. et deinde determinare de singulis animatis. quod fit in sequētib⁹ libris. Et isto patet ordo huius libri inter libros naturales. precedit enim omnes libros de aīatis et alios insequitur.

Sciendum est secundo q bo norum quedā sunt laudabilia alia vero honorabilia. Laudabilia sunt que propter aliu suam appetunt. Sz honorabilia sunt que propter seipsa sunt appetibilia. Et quia scie practice querunt non ppter se tātum sed propter opus. ideo scientie practice sunt laudabiles tātum. sed speculative sunt propter seipsas appetabiles. sz propter scire. ideo scientie speculative sunt honorabiles et laudabiles simul. Verūtū ī scientiis speculative sunt quidā gradus ad honestatē. nam scientia laudat ex suo actu. Sed actus ex duobus laudatur scilz ex obiecto. et modo seu qualitate. sicut edificare melius est ex parte obiecti q lectū facere. Et quando scientie sunt circa idem obiectuz sumunt gradus qm ad modū

12. de animalibus.

scie pte st laudabilis

agendi. qz qto modus agendi est melior. tāto scientia est perfectior. Igitur si considerat scia ex parte obiecti illa scientia melior est que est melioris obiecti. Si vero cōsideratur qm ad modum procedēdi illa est nobilior que meliori modo procedit. Et sic vna est melior alia: vt qz est nobilioris obiecti. vel qz certiori modo procedit. Sed in quibusdā scientiis ista separantur quia quedam sunt magis certe que tamen de rebus sūt minus honorabilibus. Alie vero sūt certiores et de magis honorabilib⁹. Simplicitate tamen dignitas scientie principaliter attenditur ex parte obiecti. nam vt dicit decimo de animalibus magis appetimus modicum scire de rebus honorabilibus et altissimis Quis illud sciamus rethorice et pbabiliter: q multa scire p certitudinem de rebus minus honorabilibus. quia prime de se habent nobilitatez. quia ex obiecto a quo capiūt speciem. Alie vero habent ex qualitate siue modo tantū. Sic igitur hec:

Conclusio prima. Nū sciam de rebus aīatis prius considerandum est de aīa. Nec cōclusio p3 per primū notabile.

Conclusio secunda. Omnis scientia est bona. p3 q3 omnis sciētia ē pfectio boninis in qm homo. qz naturale desiderū est scire. vnde Quis aliq; scientie sunt pbibite. tamen hoc non est propter iparum maliciā. sed propter maliciā hominū qui ipsis abutunt.

Conclusio tertia. Inter partes pbie naturalis scientia de anima est melior et honorabilior. Probat pbūs. qz vna scientia dicit melior et honorabilior altera ppter tuas causas. quia vel est de nobiliori subiecto. vel qz certiori mō procedit. Sed ista scientia est nobilior subiecti alius partib⁹ pbie naturalis quia est de anima. et est etiā certior. quia illa que traduntur de anima et potentis eius experitur in nobis. quilibet enim experitur in seipso q habet animam et operationes pcedētes a potētis aīe. Procedit etiā bec scia mō demonstratio.

Conclusio quarta. Scientia de anima est utilis ad omnē veritatem que traditur in aliis scientiis et ad omnes partes pbie naturalis. p3. quia nos non possumus venire ad cognoscēdi altissimas causas de quibus nobis methaphisica nisi mediante cognitione anime et intellectus possibilis. Nec possumus cognoscere diuersas virtutes que diuersis potētis aīe insunt de quibus agitur in moralibus nisi cognoscamus potentias anime. Nec possumus cognoscere res naturales nisi cognoscamus animā quia magna pars naturalium est habens aīas et fere in omnibus est principiū motus. ē enim

q3 25 p3

2. p.

curro

q3 p.

q3 p.

q3 p.

q3 p.

q3 p.

q3 p.

anima tanq[ue] principium animalis vt dicitur in
textu. Et capitur ibi tanq[ue] expressiue et non simi-
tudinarie. Item dicit Tullius q[uo]d orat[io]ne bonellum
multas habet utilitates sibi adiunctas. si igit[ur]
bec scientia est honorabilis sequit[ur] q[uo]d est utilis.

Et si querat[ur] quid consideratur de anima in
8° libro. R. p[ro]p[ter] q[uo]d hic c[on]siderat[ur] de a[n]i[m]a q[ue]st[io]ne
ad substantiam et naturam eius. et q[ue]st[io]ne ad
accidentia ipsius quorum aliquae sunt prop[ri]e
passiones anime vt intelligere et velle. quedam
vero per animam insunt corpori. vt sunt sentire
vel mouere se localiter.

Ad rationes ante opposituz

Ad primaz dicitur q[uo]d licet a[n]i[m]a non c[on]tineat[ur]
sub subiecto p[ro]p[ri]e naturalis tanq[ue] pars ei[us] sub-
iectina tamen c[on]tinetur tanq[ue] principium for-
male corporis a[n]i[m]ati quod c[on]tinetur sub subiec-
to p[ro]p[ri]e naturalis. vnde in scia superiori non so-
lum c[on]siderat[ur] subiectu[m] sed etiā partes p[ri]ncipia
et proprietates. ideo vt vna scia sit pars alteri[us]
sufficit q[uo]d c[on]sideret vel p[ri]ncipia subiecti v[el] p[ar]tes
vel passiones. Ad secundā dicit[ur] q[uo]d in octauo
p[ro]p[ter] q[uo]d determinat p[ri]ncipaliter de perpetuitate
motus et non de p[ro] motore nisi p[ro] habitudine
ad motum. Item in hoc libro p[ro]p[ter] p[ri]ncipalis
ter facit c[on]siderationē de anima. ideo nō sequi-
tur q[uo]d illa scientia sit honorabilior ista. Ad
tertia dicit[ur] q[uo]d si anima rationalis c[on]sideratur
vt est p[ri]ncipiu[m] formale corporis sic est de consi-
deratione p[ro]p[ri]e naturalis. sed si consideratur
vt est separata vel separabilis sic est de considera-
tione methaphisici. Sequitur in textu.

Omnia autem et penitus difficiliorum est.

Queritur secundo. vtrum

Anima sit subiectum scientie huius libri. Ar-
guit[ur] q[uo]d non. quia nulla forma simplex potest e[ss]e
subiectu[m] accidentis. sed anima est b[ea]t[us] i. ergo.

2° arguit[ur] q[uo]d de subiecto alicuius scie debet
presupponi quid est et quia est. sed ostēdit[ur]
non presupponitur quid est et quia est. sed ostēdit[ur]
ergo q[uo]d. 3° in moralibus c[on]sideratur de a[n]i[m]a
quia ibi p[ro]p[ter] q[uo]d de passionib[us] et habitib[us] a[n]i[m]e
ergo a[n]i[m]a non est subiectu[m] huius scie. p[ro]ntia t[er]t[ia] q[uo]d
subiectu[m] scientie debet esse adequatū illi scientie

4° sic anima est subiectu[m] inhesionis huius
scientie. ergo nō est subiectu[m] attributionis eius
quia nihil idem ē subiectu[m] inhesionis et attri-
butionis respectu eiusdem. quia sic haberet ras-
tionem actus et potentie. In oppositum ar-
guit[ur] quia omnes questiones tractate in hac
scientia quas p[ro]p[ter] enumerat in textu sunt de
anima et de passionibus eius. ergo ipsa anima
est hic subiectum. Pro responsione.

Sciendum est primo. q[uo]d post

q[uo]d p[ro]p[ter] ostendit dignitatem et utilitatem hui[us]
scientie vt reddat auditores beniuolos. et etiā
modum procedendi seu ordinem determinans
eorum vt eos reddat doctos. Sequēter ad red-
dendū auditores attentos ostendit difficultate[m]
huius scientie. 7 primo mouet difficultates que
se tenēt ex p[ar]te modi procedendi. 2° difficul-
tates que se tenent ex p[ar]te rei cognoscibilis sc[ilicet]
ex p[ar]te substantie anime et passionum eius.
Mouēdo difficultates ex p[ar]te rei cognoscibilis
Primo mouet dubitationes circa animam vt
est totum essenziale. Secundo vt est totum vni-
uersale. Et tertio vt est totum potestatiuum. c[on]-
siderando eā per respectū ad suas potentias et
passiones.

Scienduz ē secundo. q[uo]d Circa

modum procedendi in cognitione anime est di-
ficultas circa inquisitionē diffinitionis eius. q[uo]d
vel ponitur tantum vna c[om]munis methadus
inuestigandi diffinitionem rei scilicet ipsius a[n]i[m]e sic
est c[om]munis ars inquirendi de omnibus accidē-
tibus per se per demonstrationē. 7 sic erit diffinire
inquirere diffinitionē anime cum talis ars sit ge-
neralis omnibus rebus. Vel non est tantum
vna ars. sed sunt plures modi inuestigandi q[uo]d
quid est ipsius anime. vt puta v[el] p[ro] demōstratio-
nem vt quidā posuerunt. v[el] per diuisionem vt
Plato ponebat. et per compositionē vt posuit
Aristoteles. Et tūc erit difficultus querere quid
est anima. quia oportebit prius inquirere quo
illoru[m] modoru[m] sit procedendū. et habito quo
illoru[m] modoru[m] sit procedendū adhuc erit dif-
ficultas ex quibus erit componenda diffinitio
anime eo q[uo]d diuersarū rerum sunt diuersa p[ri]nci-
pia diffinitiva sic numerorum et planorum
id est superficialium.

Scienduz est tertio. q[uo]d Circa

animam vt est totum essenziale possunt esse du-
bitationes. Prima est in quo genere ponat[ur]
anima. sc[ilicet] vtrum sit sublātia vel quātitas. vel
talia. Secūda est vtrum sit ens in potentia.
vel v[er]ū sit euclichia id est actus eo q[uo]d in quo
libet genere potentia et actus inueniuntur.
Circa a[n]i[m]a 7° vt ē totū vniuersale mouet p[ro]p[ter]
aliquas dubitationes. Prima vtrum a[n]i[m]a sit
partibilis tam secundū essentiā q[uo]d secundū po-
tentias in eodem vt Plato ponebat. vel sit imp[ar]-
tibilis secundū essentiā et partibilis secundū
potentias vt posuit Aristoteles. Secūda ē
vtrum omnes anime sint eiusdem sepeciei aut
non. Et si non sint eiusdem sepeciei vtrum
soluz differant sepecie aut etiā genere. Et causa
dubitationis est. quia aliqui dicentes de a[n]i[m]a

soluz loqui videntur de anima humana. Sicut etiam vtrum aiesit tantu vna ratio cōis et vna ydea. vel etiam sint diuerse rationes secundum diuerfas aīas. sicut aīalis secūdu vnu quodq animal est altera et altera. vt est alia ratio equi alia canis. rē. naz animal vniuersale nihil est aut posterius est suis singularibus. rē similiter de quolibet alio comuni.

Scienduz est quarto q Ad omnem cognitionē duo requirunt. scz obiectū quod immutat potentiam si sit passiuā. et ipsa potentia. ideo difficultas i cognitione alicuius rei cōtingere potest dupliciter. Uno modo ex parte obiecti. Alio mō ex parte potentie. nam si potentia sit passiuā est difficultas ex parte obiecti quādo. s. nimis ē potentiale eo q habz immutare potentiā ratione actualitatis eius. et si obiectum sit de se multū in actu difficultas ex parte potentie que nimis debilis est et indisposita ad recipienduz actū illius obiecti. qz actus actiuoz solum sunt in patiente disposito. sicut virtus visiva noctivaginis est nimis debilis ad capiendū lumen solis. Tunc sit.

notaf. **Conclusio prima. q Sciētia** de anima ex parte obiecti est facilis. sed ex parte te cognitionis nostre est difficilis. Primū p3. qz inter formas naturales aīa supmum graduz actualitatis obtinet. ergo obiectū huius scientie ex parte sui est facile ad cognoscenduz. cum sit maxime in actu. Secunda pars p3. qz anima secūduz se est insensibilis. sed intellectus noster pro illo statu nihil cognoscit nisi per ministeriū sensus cū sit affixus corpori. ideo incorporalia sunt sibi difficilime cognitionis. ergo sciētia de aīa ex parte nostri intellectus est difficilis. Nec valet obiectio. qto aliquid est propinquius querenti citius potest inueniri et cognosc. S3 anima est sibi maxime presens. igit rē. rē. l3 sit sibi maxime presens essentialiter. tamen non est sibi presens obiectiue. scilz secūdu modum sue cognitionis. qz non potest directe sibi presentari mediante sensu. cum non cadat sub obiecto sensus.

Conclusio secunda et responsalis. Anima est subiectū huius libri. Patet p rationes ante oppositū. rē. quia diffinitio et cōditiones subiecti attributionis in ordine ad hūc librum sibi conueniunt.

Dubitatur primo Utrum Vniuersale nihil sit aut sit posterius suis singularibus. Pro dubio sciendum est q triplex est vniuersale. scz ante rem. in re. et post rez. Et vniuersale ante rē potest poni esse dupliciter.

Uno modo cum sit extra singularia et extra mentē prime cause existens sic Plato ponet at ydeas separatas. Alio modo q ponatur in mēte primi agentis. vt ydea que ē vniuersalis ars omnium producendorum. Tunc dicitur primo vte ante rē primo modo nihil ē. qz si sic sequeretur q essent plura eterna non creata quod est erroneum. Patz etia alia rōe. qz si essent talia vniuersalia essent creata vel in creata. nō primū quia cū primū agens sapienter agat creauisset ipsa per alia exempla. aut igit erit processus in infinitum. aut oportebit ponere talia exēplaria in prima causa. ergo nō ponerentur illa vniuersalia extra primaz causam in creata. Sed vniuersale ante rem secūdo mō bene est aliquid ante singularia. P3 quia cum sciētia sit necessarioz sequit q sine illis vniuersalibus nullus potest esse perfecte sciens. Patet cum effectus non perfecte cognoscantur nisi reducatur in suā primā causam. Unde vniuersalia sic accepta sunt prima principia omnium entium et sunt ydee rez producendarū in mente primi. Unde ydea nihil aliud est q prima causa ingentum est et immutabilis ab aliquo creato. et secundum q diuersimode immutatur ad diuersis rebus distincte ydeas sibi attribuunt. Dicendū secūdo q vniuersale in re hoc est natura vniuersalis in se confederata sine intentione vniuersalitatis ē aliquo modo prior et notior singularib. quia duplex est ordo nature quidam est generatiōis et temporis secundum quem potentia precedit actū in eodem. et secūdu hunc ordinē vniuersale prius ē singulari. vt in generatiōe hominis prius generat animal q homo. Alius est ordo intentionis siue perfectionis secūdu quē actus precedit potentiā. et hoc modo vniuersale est posterius singulari. scz qm ad esse in actu. Dicitur tertio q vniuersale post rem nihil est aut est posterius suis singularibus. p3 quia tale vniuersale est natura accepta cum intentione vniuersalitatis. sed talis intentio attribuitur nature per abstractionem a singularibus secūdu similitudinem quā habet ad ipsa. ergo illo modo est posterius singularibus.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q nulla forma simplex quemadmodū prima causa que est in fine simplicitatis potest esse subiectū alicuius accidentis. tū aliqua forma que dicitur simplex per carentiam cōpositionis ex materia et forma potest esse subiectū alicuius accidentis. Ad secūda dicitur q in aliqua sciētia particulari non debz inuestigari quid sit subiectū per propria principia illi sciētie. sed bene p principia metaphysice q stabilis principia aliarum scientiarum. et sic in

actus actiuoz trē

Tert. est vniuersale.

presenti libro inuestigat diffinitio sui subiecti. scz
aie per diuisionē entis in actū et potentiā. et in
decē predicamēta. Ad secundā dicit q in mo
ralibus considerat aia in qtu3 ē principiū vel sub
iectū actū vel habitū moralū. vt virtutis vl
vici. s; hic considerat qtu ad principia et passio
nes eius. Ad quartā dicit q aia rōnalis in
particulari ē subiectū in bēditōis hū? sciētē. s; aia
in cōi accepta est subiectū attributiōis eius.

Sequit. t. Amplius aut et si nō mltē aie.

Queritur Tercio. Utrum

Accidētia magnā pte referat ad cognoscendū
q quid ē. Arguit q nō. qz q quid ē princi
piū p qnez cognoscunt accidētia de subo. g^o
accidētia nō cōferūt ad cognoscendū q quid ē.
aliter idē esset notū et ignotius respectu eiusdē
z sic eadē sūt pncipia effēdi z cognoscēdi. s; ac
cidētia nō sūt pncipia effēdi q quid ē. g^o nō sūt
pncipia cognoscēdi ip3. s; sic accidētia sūt mino
ris pfectōis q q quid ē aie. g^o si referat ad ag
noscēdū ip3 q quid agēt vltra gradū sine perfec
tionis. In o^o ē pbūs in. t. Pro respōsiōe.

Sciendum est primo q post

q pbūs posuit difficultates ex pte aie in qtu est
totū essentialē respectu suoz superiorū et totū
vl respectu suoz inferiorū hic dnter ponit alias
difficultates ex pte ipius aie i qtu est totū potesta
tū p respectū ad suas potētias. Prima ē si
eiusdē nō sūt mltē aie vt Plato ponebat. s; solū
pēs potētē ipius. vt vegetatiuū. sensitiuū. vel
intellectiuū.

Dubitatur primo. vtrum

oporteat prius querere totā aiam aut ptes ei?
Eūa ē it dubiū q illaz ptiū sint nate ad iuices
et ab iuice separate. z q nō. qz erit dubiū vtrū
oporteat prius cognoscere potētias aie aut opa
vel actus ipaz. et si oporteat prius cognoscere
actus adhuc erit dubiū. vtrū oporteat prius co
gnoscere obiecta actib⁹ et potētias vel ecōtra.

Un rō prime dubitatiōis ē. qz nō solū q
quid ē valz ad cognoscēdū cās accidētū sube.
s; ecōuerso etiā accidētia magnā pte referūt ad
cognoscēdū q quid ē. qz cū habemus notitiā
de plurib⁹ accidētibus rei aut de oib⁹ etiā pos
sumus habere notitiā de suba et de diffinitione
ipius. q aut illud q quid valeat ad cognoscē
dū accidētia. p. ostēdit. qz oīs demonstratiōis
pncipiū ē q quid ē sicut diffinitio. id diffini
tiones s; quas nō ptingit accidētia cognosce
re dicit⁹ dyalectice et vane omēs.

Sciendum est Secundo. q

Ultra passioēs aie. p. mouet aliā dubitatiōē. s.

Utrū oēs opationes aie sint cōes toti pposu
to et ista dubitatio est necessaria ad sciendū
vtrū aia sit separabilis a corpore vel nō. qz si sit
aliqua aie opatio vel passio ppria erit sepa
bilis a corpore s; rez. s; solū secūdū rōes. sicut
rectū est sepabile s; rōes a materia sensibili. eo
q mltā sibi accidūt nō in qtu3 ē in materia. vt
tāgere speram s; pūctū. et tñ nō est sepabile
secūdū rez. Et sic argueret pbūs q nulla sit ope
ratio ipius aie. qz si sit maxie esset itelligere. sed
hoc nō. qz itelligere vel ē fantasia quedā vl nō
est sine fantasia. g^o nō cōtingit aiaz itelligere
sine corpore. cū fantasia nō sit sine corpore. Itē
oēs passioēs cū quib⁹ patit corpus et sūt cum
motu corporis sunt cōes corpori et anime. sed
oēs passioēs aie. vt ira māluetudo. z sic de aliis
sūt cū motu corporis. quod pbat. p. duplici sig
no. Primū ē. qz aliqui sunt qui in manifestis
passionib⁹ et pncipis nūq irascūtur. aut timēt.
Alii vero a paruis et debilib⁹ mouent⁹ ad irā
vl ad timorē. qd nō esset nisi ille passioēs fierēt
secūdū passionē corporis. Secūdū signū. ali
qui sunt qui sine aliquo terribili exterius appa
renti efficiūtur timētes. sicut melencolici. qd sit
ppter interiorē trāsmutatiōē sui corporis. g^o
in illis passionib⁹ corpus et aia sūt. et sic sūt
cōes toti cōiuncto. Et dictis infer pbūs duo
correlana. Primū est q dicte passiones anie ha
bent diffiniri per materiā. Pz. qz oīs passio hz
diffiniri per subiectū in quo et a quo habet esse.

Sed passiones anime habent esse in corpore
et a corpore. ergo habent diffiniri per corpus
et materiam. vt ira diffinitur. quod est motus
alicuius partis corporis ob hoc et gratia hui⁹
id est propter aliquē finem. Secundum est
ipius pbūs est considerare de anima et de pas
sionibus ipius. Pz. qz pbūs habet conside
rare omnia q sunt cōiuncta materie secūdū esse
et rōes. sed passiones aie vel oēs vel ad minus
plures sunt cōiuncte materie secundum esse et
rōem. ergo pertinet ad pbūs. Sed ad sciē
dum qualiter diuersimode possunt diffiniri a
logico et pbūsico.

Sciendū est tertio. q predic

te passiones possunt tripliciter diffiniri. Uno
mō per formā tantū. vt cū dicit⁹ ira ē appetit⁹
vindictē. nam finis ire est vindicta. modo finis
et forma coincidunt.

Alio modo per solam materiam. vt dicitur
ira est ascensio seu ebullatio sanguinis circa cor.

Alia est cōprehendēs materiā et formā. vt
ira est ebullitio sanguinis circa cor propter appe
titum vindictē. Prima diffinitio que solam
formam cōcipit pertinet ad dyalecticum qui est
artista intentionalis formas secūdū se cōsider
b. i.

q.
b. b.
b. b. d. d. d. d. d. d.
post duo rōes.
2° rōes?

rans. et non vt sunt in materia. et quia passio-
nes fluunt a forma secunduz q est in materia.
ideo tales diffinitiones dialectice sunt vane ad
demonstrandū passiones pblicas. Sz diffinitio-
nes date per solam materiam. vel per mate-
riam et formā simul pertinent ad pbilosophiaz
naturales. et vllus alius arafex habet illas illo
modo cōsiderare. Ex quibus infertur q pbilic
considerat passiones aie vt sunt in materia secu-
dum rem et intellectū ad differentia methaphi-
sica qui cōsiderat eas vt sunt separabiles vtros
qz mō. sed methaphisicus cōsiderat passiones
separabiles secundū intellectū et non secunduz
esse vt dicebatur qz causant a natura. quia sz
passiones artificialis sint in materia tū nō sunt
de cōsideratione pbilici. qz causantur ab arte et
natura.

*et methaphisicus
et sic*

Sciendum est quarto. q Du-
plex est accidens. scilz cōe qd'isequitur principia
individiui. Aliud quod insequitur principia essen-
tialia speciei. et de illo est hic ad propositū. possz
tamen intelligi dupliciter q cōferat ad cognos-
cendū q quid est. Uno modo q tale accidens
cōferat ad cognoscendū q quid ē ex parte illi
quiditatis. ita q tale accidens fuit principium
accidentis. et pter cognoscens ipsius q quid
est. Alio mō q cōferat ex parte cognoscens. qz
sz cognoscēs non fert immediate in cognitionē
ipsius q quid est. sed ex actibus venit in cog-
nitionem ipsius. Tunc sic:

notat

Conclusio prima. Nulla ac-
cidentia cōferunt ad cognoscenduz q quid est
ex parte ipsius est. Pz. quia vñū quodqz ē cog-
noscibile in qm̄ est in actu. sed accidentia nō
dant esse in actu ipsi q quid est. ergo ex pte ipsi
q quid est non cōferunt ad cognoscendū ipm̄.
7mo magis impediunt ad cognitionem eius.
quia ante q intelligi possit o3 ipm̄ denudari ab
omnibus accidentibus eius.

quod qd'

Conclusio. secunda. Acciden-
tia propria magnā partē cōferunt ad cognoscē-
dum q quid est ex parte cognoscētis siue ex mō
cognoscendi actum intellectus. Pz. qz omnis ef-
fectus proprius et essentialis h3 nos ducere a
posteriori in cognitionē sue cause. sed accidētia
ppria sunt effectus proprii et essentialis ipsius
q quid est. et intelligibilia accidētia a nobis pri-
cognoscunt per sensum qui ex parte cognoscen-
tis cōferunt ad cognoscendū q quid est.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicit q quid est cōfert ad cognos-
cendū accidētia demonstrationis propter quid.
et potissima accidentia conferūt ad cognoscē-
dum ipm̄ q quid est demonstratiōe qz est tātz.

Ad secundā dicit q eadē sunt principia cog-
noscendi et essendi a priori sz eadē secundū rez.
sed non o3 de principis cognosci a posteriori
qz cognoscimus formā p operationē eius q nō
est principū essendi forme et etiā materie p mo-
tuz. Ad tertiā pz solutio ex dictis. Sequit
textus. Principiū aut qstionis apponere.

Queritur qu arto. Utrum

Cognoscibile sit in cognoscēte secundū esse rea-
le. Arguit q sic. qz res cognoscunt in suo esse
reali. sz de reb' nihil cognoscit nisi quod est in
cognoscēte. g' cognoscibile ē in cognoscēte sz
esse reale. 2' res ē in aia vel realiter vsim
litudinarie. si primū habet intentū. si secūdū cō-
similitudo causet ab aliquo reali imprimēte suā
similitudinē. sequeret q res prius fuerit in aia
sz esse reale. 3' sic. aia est quoddā mō oia vt
dicit in 3' bui. g' omia habēt esse reale in aia.
In oppositū est phūs in. t. Pro responsiōe
ad questum.

Sciendum est primo q post

q phūs in pbeio pposuit suā pter secundū or-
dinē pmissuz cōsequit suū intēuz. 2 p' repbat
opiniōes antiquoz de aia i toto residuo vñū
primū. deinde in secūdo de ipsa veritate incipit de
terminare. et qz quelz res est in veltigēda per
ea q sūt sibi ppria. 2 p' q differt ab aliis et i nullo
sunt ppria aialis p q differūt ab inaiatus. scilz
motus et sensus. p hoc enim iudicamus aliud
esse aiatus. qz se mouet et sentit. iō sz illa duo
uariati sunt antiqui inquirere naturam animi.
quidā enīz inuestigauerūt eā ex pte motus. alii
vero ex parte sensus.

Scienduz ē secundo q Dēs

phī inuestigātes ex pte mot' in hoc pueniūt q
nihil moueat nisi moueat. cū g' aia maxie mo-
ueat. cōcludēbāt eā maxie moueri. Sz diuersi
cati sunt. qz Democrit' possuit corpa psum et
athomis tanq' ex principis ppter hāc rōez. qz
principiū o3 simplex esse et virtuosum. sz athomi
sunt hmoi. qz sp mouent. vt pz in radius solis i
trātib' p fenestrā. et sic dicit Democritus corpa
indifferet pponi ex quibscūqz athomis. sz dicit
pponi aiaz solū ex athomi rotūde figure ignee
eo q ignis ē formalior et magis actiuus ceteris
elementis. sz aia actuat et mouet. iō dicit athomos
aie esse de natura ignis. et etiā rotūde figure. qz
aia mouet ad oēz differentiā positiōis. mō rotū-
ditas ē indifferens mouere ad oēz pte. et bui
opiniōis fuit Lētipus. et cōfirmant a signo.
qz vita seruat p respiratiōez et aspirationē eo q
athomi sp mouent. iō aie inspiratio attrahit a
thomos ne exeat. iō qdū aialia respirant non
mouent. Sz alii phī cōsiderantes cōueniunt in
hoc q poluerunt animam esse cum athomis.

Sed non dixerunt eam de natura agatis. s; tñ Archilans magister Socratis posuit animam mouere a thomos et non esse ipos. sed Anaxagoras dicit animam esse intellectum mouentem qui non mouetur. et q; anima intelligit in aia et nō in brutis. Sed ille opinioniones repbat. q; si aia mouetur vt ipsi ponunt posset moueri localiter. et sic esset corpus et per dñs diuisibilis. s; hoc ē impossibile. ergo impossibile est per se mouere. et moueri. Sed ad videndū opinionē inuelligantia aiam ex parte sensus et cōicationis.

Sciendum est tertio q; Dēs illi in hoc cōueniūt q; cōicatum est in cōicante secundū esse reale. Dicebant enim simile simili cognosci. et cū aia omia cognoscat sequit q; h; b; similitudinem omnium. et q; res sunt in suis principis. nō concluderent animam cōponi ex suis principis rerū vt omia cognosceret. S; illi diuersificati sunt sicut diuersificati sunt in pōsitione principiorū naturalū. nam sicut Empedocles posuit quatuor principia naturalia. sc; quatuor elementa. et duo etiam. scilicet litem et amicitia; ita dicūt animam cōponi ex illis. vt aia cōponer. Sed Plato ponēs ydeas et numeros principia rerū. dicit animam cōponi ex ipsis. Sed tales ponentes aquā principū omnium. dicit animam non esse aquam. sed esse motuā oīum. tō cum videbat magnetē attrahere ferrum dicebat magnetē habere animam. dicit Diogenes aiaz esse aerē. et Eractitus vaporē. sed Almeon dicit eaz immortalem et de natura celi. Sed yppus dicit animam esse aquā eo q; aqua est maxime mobilis. Terquias vero dicit eā esse sanguinē. q; in aia li non est sensus sine sanguine. Et ille opinōes in istis versibus cōtinēt. Sic sunt ponētes aiaz pimi sapientes. ignē. Democritus. Athomos. Len. Pythagorasq; ponit Anaxagoras intellectum. Empedocles elementa. Plato ponit unmeros et ydeas. q; tales animam memorabitur esse motuaz. aera Diogenes Eractitus esse vaporem comparat Almeon hanc immortalem. ypus dicit aquā genitā Terquias ex sanguine natam.

Sciendum est quarto q; Res habet duplex esse. sc; esse reale quod est esse perfectū et in propria eius natura. et esse intelligibile quod est esse diffinitū et derivatū ab esse inue proprie nature. vt color in pariete habet esse reale. et spēs eius in aere et oculo h; esse intelligibile.

Conclusio responsiua ad. q. Cognoscibile nō est in cognoscēte secundū esse reale. sed secundū esse intelligibile tātum. Pimū patet. q; si aia cognosceret lapidē per esse reale lapidis ita q; esse cognoscēdi lapidē ess; natura lapidis et lapis non haberet aliud esse in aia q;

extra animam sequeret q; lapis seipm cognosceret. cum in ipso sit tota ratio cognoscendi. quod est impossibile. Itē primū in vnoquoq; gñe est causa eorū que sunt post. sed in ordine cognitionum subitantie separate sunt prime. ergo nihil participat virtutē cognoscendi nisi sit quodāmodo abstractū a materia. ideo videmus q; sensus percipiens sine materia et non sine conditionib; materie est minus cognoscibilis q; intellectus qui est immaterialior. ergo non o; cognitum esse in cognoscēte secundū esse materiale. Secunda pars p; q; omne quod cognoscitur est in cognoscēte secundum suā similitudinem. et hoc est ab esse intelligibili. id dicit in 3° b; q; lapis non est in aia sed similitudo lapidis.

Ad ratios ante oppositum
Ad primā dicit q; de rebus non cognoscitur nisi quod est in cognoscēte per suam similitudinem. sed non o; q; illud cognitū sit in cognoscēte secundū se. Ad secundā dicit q; res ē in anima secundū suam similitudinē. et illa similitudo causatur ab aliquo reali non tñ existente in anima sed existente extra animam quod multiplicat suas similitudines ad sensum. et sensus representat fantasmata intellectui. et per hoc virtute intellectus agens ex ipsis spēs intelligibilis in intellectu. id non remouet actus corporalis in intellectu impmēs illam similitudinem in intellectu sicut requiritur presentia sigilli ad imprimendū figuram in cera. Ad tertiam dicitur q; aia non dicit esse anima q; sit cōposita ex omnibus. sed q; est in potentia ad omnia que potest cognoscere. et est receptiua omnium specierū sensibilium et intelligibilū. et fit vnum cum ipsis in esse in intelligibili et immateriali. et hec de questioe. Et per cōsequēs de toto primo libro de anima.

Sequitur liber secundus de anima. Incipit textus.
Que quidam a prioribus tradita de anima dicta sunt iterum autem tanquam ex principio redeamus testantes determinare quid est aia. et que magis propria erit ipsius diffinitio.

Circa iniciuz secundi
Libri De anima.
Queritur primo.

Utrum aia sit substantia. Arguitur q non. qz prius est accidēti in esse in subiecto. sed anima est in corpore ut in subiecto. ergo. 2o sic. proprius est accidenti diffiniri per subiectum. sed anima est hmoi. quia diffinitur per corpus. ergo non est substantia. 3o sic. esse per se est proprius substantie. sed aia non est ens per se. sed existit in sua materia. ergo non est substantia. In oppositū est pbūs. Pro responsione. ad. q.

Sciendum est primo. q post

q pbūs in primo libro reprobavit opiniones antiquoz de aia. hic pnter incipit determinare de ipsa secundū veritatē et opinionē propriam. et dicit q o3 tēptatue determinare de ipsa aia. et hoc dicit propter eius difficultatē. qz nolebat de veritate inveniēda presupponere. et primo determinat de anima secundū se. et deinde de potentia procedendo a communiorib9 ad minus cōmunita. et per hoc soluit vna questio mota in primo libro de ordine determinandorum circa ipsam animam.

Sciendum est Secundo q

diffinitio substantie et accidētis inter se differunt ut habet 2o methaphisice. quia diffinitio sube est absoluta et non dat per additamētū. sed diffinitio accidētis datur per additamētū. cuius ratio est. qz substantia in materia propria est ens in se cōpletū non habens esse alteri inherens. et qz diffinitio significat quid ē esse rei. ideo ī diffinitioe substantie nihil addit extrinsecū. Accidētis vero non habet eē nisi p subiectū et ī subiecto. id in eius diffinitione ponit subiectum et similiter. qz uulla forma partis in quid est spē completum. ideo in diffinitione forme partis semp aliquid ponit qd est extra essentia eius. id cum anima sit forma partis oportet q in eius diffinitione ponatur materia vel subiectum et aliquid explicās suaz essentia. hō pbūs volens investigare diffinitionem ponit sex divisiones anime. quarū tres prime valent ad inuestigandum materiaz aie. et alie tres se tenent ex parte subiecti anime quod ponitur in sua diffinitioe tanq sue essentie.

Sciendum est tertio. q prima

illarū divisionū est divisio entis in decem predicamenta. Secunda est divisio sube in materia. formā et cōpositū. que sic differunt. qz materia secundū se non est hoc aliquid. sed tātum in potentia. et sic hoc aliquid. forma etiā non est hoc aliquid sed est secundū quā sit hoc aliquid in

actu. sed cōpositū quod ē substantia cōpleta subsistēs ī vltio actu nature ē hoc aliquid. et notāter dicitur subsistēs in vltio actu nature et suba cōpleta qz hō aia rōalis et per se subsistens. tū nō est suba cōpleta. qz est pars spē et sube cōplete. Tertia divisio ē actus in actū primū. et secūdu. ut scietis. scia est actus primus. et cōsiderare est actus secūdu. Sed divisionū q valēt ad inuestigandū subiectū aie. Prima est q substantiaz quedā sunt corporee. et quedā incorporee. inter quas corporee marie vident esse substantie. quia sunt nobis notiora aliis. Secunda divisio est q corporum quedā sunt pbifica. ut homo vel lignum. quedam artificialia. ut scanuum. que sic differunt. quia naturalia videntur magis esse substantialia q artificialia. Primo quia sūt picipia artificialiū. et non econtra. Secundo qz sunt substantie secundum materia et formam simul. Artificialia secundū materia tantum. quam supponūt a natura. et secundū formam eorū sunt accidentia. Tertia divisio corporum naturalū. quedam habent vitam. et quedam non. Unde vitam habere dicuntur que suscipiunt augmentum. decrementū. et nutrimentū tamē n solum per habere augmentum. vel nutrimentum aliquid vivere dicuntur. sed etiam per hoc q sentit. et intelligit. Sed etiam alia opera vite excertet. nam substantie separate non nutriuntur et tamen in ipsis est vita. quia intelligunt et volunt. Unde ex prima trium primarū divisionū sumitur q anima est substantia. ex secunda q est forma vel actus. et ex tertia q est actus primus. Sed ex prima aliarum totum sumitur q est actus substantie corporee. et ex secunda q est actus corporis pbifici. et ex tertia q est actus corporis in potētia vitā habēns.

Conclusio prima Anima est

forma accidentalis. Patet quia nulla forma accidentalis dat esse simpliciter. Sed presupponit aliquid in esse completo. sed anima dat esse corpori simpliciter et ī actu. ergo. 2o. aīō patet. quia in hoc differunt forma substantialis et accidentalis. quia accidentalis dat esse secundū quid et aduenit enti in actu simpliciter et in potentia secundum quid. Sed substantialis dat esse simpliciter et aduenit enti in pura potentia. scilicet materie prime. Ex hoc infert beatus Thomas. q vnus rei non possunt esse plures forme substantiales. quia prima faceret esse in actu simpliciter. Alie vero aduenirent enti cōpleto et perfecto in actu simpliciter.

Conclusio secunda. Anima

non est totum compositum. Patet quia totū compositum est hoc aliquid subsistens subsistētia completa. sed anima non est huiusmodi. sed solum existit ut pars speciei. igitur. 2o.

Diffinitio accētis & sube differunt int se.

3° divisiones

Alia 3° divisiones

Conclusio tertia Anima non

est materia. P3 q1 aia dat esse in actu et dat no me et rōez ei cuius ē. s3 materia nullū illoz dat

Conclusio quarta. Anima

est forma substantialis per primā cōclusionē p3. q non est accidentalis et per consequētis q nō ē materia nec cōpositū. ergo a sufficienti diuisione est forma substantialis. **¶** Erquo p3 responsio ad quēsitū q aia est substantia incōpleta et per modū partis et non suba completa que directe ponatur in predicamento.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicit q aia nō est in corpore tanq in subiecto cū sit ens in actu a quo ipa capiat existentia. vt in subiectū accidentis. sed solū est in corpore tanq actus subalis in eo q ē ens in potentia tantū. **¶** Ad secūda dicit q diffinitio per additamētū nō cōuenit soli accidētī et sic ē sibi quarto mō propiū. sed etiaz dicitur cuilz forme partis. **¶** Ad terciā dicit q aia habet per se esse sic q non est in alio ente. ergo capiat secū dū subsistētia et tō non ē in alio vt accidens in subiecto. Sequit in textu. **¶** Necessē est animam

Queritur secundo Utrum

Diffinitio anime sit bñ assignata in qua dicitur aia est actus primus corporis p̄fici organici potētia vitā habētis. Arguit q nō. q1 aia est actus sicut scia vt dicit in textu. sed scia est actus secūdu. ergo aia nō est actus primus. 2o sic. aia est actus illius quod subicit gñationi. sed illud dicit materia prima. ergo aia ē actus materie et nō corporis. 3o sic aia est actus corporis vitā habētis in actu. ergo male ponit vitā habētis in potētia. 4o sic actus et potētia debent inter se proportionari. s3 aia est actus simplex. ergo debet habere potētiaz simplicē. s3 cor⁹ organici nō est simplex cum habeat diuersitatē organoz. igit aia nō est actus corporis organici. **¶** In opo^o est p̄hūs. Pro responsione.

Sciendum est primo. q post

q p̄hūs p̄misit diffinitioes valētes ad inuestigādū diffinitionē aie et nosauit primā partem diffinitionis anime. scilicet quod ipa est actus. **¶** Inter noiat alias ptes vt cōcludat diffinitionez aie in ipis. et primo ostēdit q est actus primus. Nam ē duplex actus. quidā est primus sicut scia. Alius secundus sicut cōsiderare. et horū actū scia est prior via gñatiōnis. nā cōsideratio cōparat ad sciētia sicut actus ad potētiaz. mō actus hies via p̄fectiōis p̄cedat potētiaz et in diuersis p̄cedat ordine gñatiōis et p̄fectiōis. tñ in eadē potētia p̄cedit actū via gñatiōis. eo q aliquid prius est in potētia q in actu. id scia prior est generatiōe q cōsideratio. **¶** Un manifestum est q

aia est actus primus. q1 in corpore aiato sicut scia remanet i habitu tā in somno q in vigilia et solū est p̄siderare i vigilia. tñ aia semp manet. et sensus. factio et motus qui sunt actus etiā non remanēt. ergo anima est actus primus.

Sciendum est secundo q Cor

pus organici dicit q habet diuersitatē p̄tū diuersitūz situ et figura deputataz ad diuersa opa vite exercēda. diuersitas autem est organum p̄ differēs ab aliis situ et figura depicta ad aliquā opationē et cercendā. diuersitas aut organoz in corpore vitā habente est necessaria p̄pter diuersas opatiōes. cū enīz aia sit p̄fectissima forma inter formas corpoz naturalū ipa ē principiū mltaz opationum. p̄pter quas requirit diuersitatē organoz i suo p̄fectibili. s3 forme rerū imatarum. p̄pter suā imp̄fectionem sunt p̄cipia paucarū opationū. idēd. requirunt corpus hōgenū eiusdē dispositiōis et figure in toto et in p̄tib⁹. **¶** Erquo p3 q melior ē actus corpus organici q materie prime. quia aia sit simplex secūdu esse. tñ ē multiplex i virtutibus. et ille virtutes ad suas opationes requirūt organozū pluralitatē. idēd. anima requirit habere corpus organiatū.

Sciendum est tercio. q In

vlia parte diffinitiois dicit potētia vitāz hñtis q1 corpus vitā habens simplex est et in actu. et sic ē opposituz. mō cōpositū non ponit in diffinitione forme s3 materia tantū. Un materia corporis viui ē illud quod opponit ad vitā sic potentia ad actus. et sic aia est secūdu quā corpus viuut in actu quod tñ dese solū est in potētia ad vitā. nō tamē est intelligēdu q in corpore ante aduentum aie sit aliqua forma corporis de genere substantie q sibi det esse corporeū et quod det viuere tantū. s3 aia sibi aduentēs dat esse substantia le corporeū esse viuū et p̄ficiat materia secūdu oēs illos gradus p̄fectiōis. et id recedēre aia nō manet idem corpus in spē. **¶** Tunc sit.

Conclusio prima. predicta

diffinitio aie est sufficiens. P3 primū q aia sit actus primus et prius dictis. et q sit actus corpus organici. Probat p̄hūs a minori. q1 min⁹ videt q plāte essent organice q de aliis aiatas p̄pter imp̄fectionē aie vegetatiue q ceteris habz pauciores operationes. sed corpora plātarum sunt organiatā. q1 ibi sunt diuersae partes ordinate a diuersis operib⁹. sicut solū ad copertum fructum et fructiferi illius partis in qua fructus nascitur. cortex. aut nascitur decopertū substantie arboris vt cutis ad tegendū carnes animalib⁹ et radices ordinant ad suggerendū nutrimentū a terra et proportional' om animalis per quod attrahit alimētū. s3 aia ē actus corpus organici b.iii.

si in p̄tibus organici

si in p̄tibus

formam naturalem et b. in ma. et

quod in materia differunt p̄tibus

et in p̄tibus organici. q1

una multiplex opationū p̄tibus

si in p̄tibus

si in p̄tibus

si in p̄tibus

si in p̄tibus

si in p̄tibus

si in p̄tibus

si in p̄tibus

si in p̄tibus

si in p̄tibus

si in p̄tibus

si in p̄tibus

si in p̄tibus

si in p̄tibus

si in p̄tibus

si in p̄tibus

Libet secundus.

Ad a ratiocina hinc pot reddi qz adus aduuz fut in p qz talis ma est disposita ad suscipiendos tales forma.

no e granda ca qre ex cor: & anima h.

Et ista diffinitione infert pbis q non est quare da causa quare ex corpore et anima fit vnum per se. cum ostensum sit q anima est propria forma hominis. et corpus est propria materia eius. mo non e quereda causa quare ex propria potentia et ex pprio actu fit vnu per se. Tunc.

Ad rationes ante opposituz
Ad primam dicitur q scia sit actus secundus respectu hois tn respectu sciens e actus primus cuius considerare e actus secundus aie. Ad secundam dicit q licet aia in ordine forme substantialis sit actus aie per se. tn in ordine aie in qtu habet tale gradu pfectiois q pot operari per diversas virtutes opa vite q requirunt diversa organa e actus corporis organici. et qz hic diffinit vt est aia. id meli dicit q est actus corporis q materia. Ad tertia dicit q vivere potest capi dupliciter. Uno mo p esse viuens secundum q dicit in 2o huius q vivere in viuentibz est esse. et tunc dicit q corpus hns aiaz habz vita in actu per alterz. s; est tatum potentia respectu illius vite qus sit potentia actu diuicta. Alio modo capis vivere p operatiode vitali vt dicit actum secundum. et hoc modo cor habens aiam habet vita in potentia etia distincta ab actu. quia no semp in actu habet oes opatiodes vite. Ad quartam p solutio ex dicitur. Sequit textus **Universaliter quidez igitur.**

artificialiu. 2o ex pportione ptinz ad totu. R d pumi est qz forme artificiales eo q sunt accide tia causata a nobis sunt nobis notiores qz forme substantiales a natura causate. R d secudi qz partes aie sunt potentie eius que sunt nobis manifestiores ipa aia. na ex cognitiode obiectoz venim in cognitiode actu et ex acibus i cog nitionem potentiaru per quas aiam cognoscim ideo puenieter manifestat diffinitio anime.

Sciendum est secundo. q per similitudine reru artificialiu sic ostedit pbis q aia sit actus substantialis corporis. nam si dolabra esset corpus naturale sua forma eet actus essentialis eius et de sua quiditate. qz forme corporum naturalium sunt de genere substantie et de essentia copositi. Et iteru si dolabra neoz esset corpus phisicu sed etia cu forma dolabre esset anima. qua separata non esset plus dolabra nisi equiuoce. ergo cu aiatum sit corp. forma q est aia est actus substantialis eius et de sua quiditate. et ipa seperata non remanet amplius corp naturale nisi equiuoce. sicut remota fo. ma dolabre no remanet corpus artificiale nisi equiuoce. De inde hoc manifestat ex pportione partium ad totu qz si oculus esset aiatus visus esset aia eius. qz visus est forma essentialis oculi. et oculus est materia eius. et deficiente visu non maneret oculus nisi equiuoce. sicut est oculus lapideus vel depictus. sed sicut est in parte viuentis vt in oculo ita in toto viuente. ergo sicut visus e forma substantialis oculi qua remota non est oculus nisi equiuoce. ita anima est forma substantialis corporis organici qua remota no remanet idem corpus in specie.

Queritur Tertio. Utrum Aia rationalis vnias corpori organico vt forma. Arguit q non quia nulla potentia que orit ab aliqua forma potest esse magis eleuata qua forma a qua fluit. s; intellectus est sepatatus nullius corporis e actus. g. aia cui intellectus est potentia no vnit corpori vt forma. 2o et de est potentia et actus. na id e est q potest agere et agit. sed actio intellectualis non est alicuius corporis actus. ergo nec potentia intellectiua. et per ois nec ronalis. 3o sic. q 2o se habet esse non est forma corporis. sed aia ronalis habz esse secundum se et est subsillens. ergo no vnit corpori vt forma. 4o esse vnitu materie semper puenit forme. qz esse sibi per se puenit. s; aia rationalis non semp est vnita corpori sed qnqz separata. ergo sibi non vnit vt forma. In oppositum arguitur per pbis qui inquit q est actus. Pro responsione.

Sciendum est tertio q Aliquid dicitur esse in potentia dupliciter. Uno mo quia non habet principiu operationis. Alio modo quia habet principiu operationis. sed non operatur secundum ipm. corpus aut cuius aia est actus non habet vitam in potentia primo modo sed secundo modo. ideo dicit in textu q humana potentia non est abiciens aiam. i. vitam. sed semen siue fructus in quo semen conseruatur est in potentia ad principium vite. quia semen modum habet anime. et sic illa potentia abicit animam. sed habens animam est soluz potentia ad operationem vitalem et non ad aiam nisi loquendo de potentia coniuncta. Unde aia est actus primus sicut visus est actus oculi. et non sicut visus qui est actus secundus vel incisio respectu cutelli. Et sic p q corpus habes aiam habz actum primu licz quadoqz careat actu secundo.

Sciendum est primo. q post pbis posuit communem diffinitionem anime consequeter eam manifestat. et qtu ad ea que ibi ponunt ex parte anime. et qtu ad ea que ponunt ex parte subiecti. Quo ad primum ipaz manifestat dupliciter. scilicet per similitudine rez

Ex quibus infert pbis q anima est actus corporis. sicut partes eius sunt actus partium corporis cum non separetur forma ab eo

De anima.

quius est forma sequitur aia non potest separari a corpore vel ipsa tota vel aliquae partes eius. quod dicitur notanter quod si aliquae partes eius possunt separari. tamen ille non sunt actus alicuius partis corporis.

Conclusio prima. Anima que est actus corporis secundum se totam et partes eius vel est sensitiva in brutis vel vegetativa in plantis non est a corpore separabilis secundum esse. Pater quia talis anima non habet operationem nisi mediante corpore sicut instrumentum. g. 2. c.

Conclusio secunda. Anima rationalis est separabilis a corpore secundum esse. Pater quia non est totaliter a materia prebensa. quia habet aliquas potentias nisi affixas organo corporali. cum ergo potentia fluens ab aliqua essentia non sit magis eleuata quam illa essentia. sequitur quod anima rationalis a qua fluunt tales potentie non est penitus corpori affixa.

Conclusio tertia. Anima rationalis unitur corpori organico vel forma. Pater quia illud quo aliquid formaliter operatur est forma eius. quia nihil agit nisi secundum quod in actu sed anima rationalis est principium quo formaliter operatur corpus humanum et etiam uiuit. ergo etiam est forma eius.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod intellectus dicitur separatus quod non est affixus alicui corporali organo sicut potentie sensitive. sed tamen secundum esse est corpori coniunctus. Item anima cuius est virtus corpori coniungitur. Ad secundam dicitur quod anima rationalis propter suam perfectionem non est totaliter imersa in materie sed excedit materiam corporis. et ea parte qua excedit potest habere aliquam virtutem que non est actus corporis. Quis anima secundum suam substantiam sit actus corporis. Ad tertiam dicitur quod illud quod est secundum se subsistens per modum suppositi nunquam unitur alteri vel forma. sed anima non subsistit per modum suppositi. sed solum per modum spiritus. Ad quartam dicitur quod anima quoniam sit separata et non unita actualiter corpori. tamen semper est unibilis. quod dicitur est separata habet propriam inclinationem ad hoc quod per proprio corpori reuertatur. Sequitur textus Quoniam autem ex certis.

Queritur quarto. Utrum

Propria diffinitio anime sit bene assignata. cum dicitur anima est principium quo uiuimus sentimus secundum locum mouemur et intelligimus. et cetera. Arguitur quod non quod ista diffinitio anime non dicitur omni anime. ergo est insufficientis. anse per quod anima sensitiva et etiam vegetatiua non intelligitur. et sic diffinitio alicuius debet dari per priora. sed ista datur per posteriora. quia datur per operationes vite. g. non est propria. 3. sic

ista diffinitio dicitur potestius anime. quod ille potestie sunt principia quibus uiuimus sentimus. et cetera. g. illa diffinitio est insufficientis. In oppositum est probatum in textu. Pro responsione.

Sciendum est primo. quod post

quod probatum posuit diffinitio. cetera anime dicitur ponit aliam per quam intendit animam demonstrare. nam quod est diffinitio que est demonstrationis. Alia est principium. et quod in demonstratione magis credere principium quod conclusioni. id est necesse est quod ois demonstratione procedat ex notionibus quo ad nos quibus demonstratione notificat conclusio. Unum in aliis quibus eadem sunt nobis magis nota et nature vel in mathematicis. id est in istis demonstratione procedit ex notionibus secundum naturam et quo ad nos. sed in aliis non sunt nobis eadem nota et nature. sicut in naturalibus. effectus. n. quod sunt sensibiles frequenter sunt nobis notiores suis causis. id est in naturalibus. prouenienter procedimus a notionibus nobis et minus secundum naturam notis. et hoc genere demonstrationis dicitur ut probatum intendens demonstrare unam diffinitio anime per aliam. nam quedam diffinitio potest esse conclusio demonstrationis respectu alterius sicut in mathematicis ex quo est de tetragono cuius est una diffinitio dicitur quod est ut tetragonum et ortogonum equilaterale quadrangulo equale altera parte longiori. Alia uero dicitur propter quod. ut tetragonum est medie rei uentio. id est medie linee inter duos latera equalia quadranguli altera parte longiori.

Sciendum est secundo. quod Diffinitio anime prius posita potest per presentem sic demonstrari.

Illud quod est principium uiuendi est actus primus corporis organici. et cetera. sed anima est principium uiuendi in oibus ut postea patebit. g. est actus primus ut patebit. g. et forma corporis uiuentis. Et secundum beatum Thomam hec demonstratio est a posteriori. ex eo enim quod anima que est forma corporis uiuentis est principium operum vite et non e converso. Sed secundum Egidium de roma ponitur esse a priori. Dicit enim quod ambe diffinitiones dantur per causas. sed prima datur per causam communem. et ista datur per causas specialem. id est hec diffinitio est notior secundum naturam quam prima et etiam quo ad nos. id est potest aliam demonstrare. nam prima diffinitio data per causam remotam dicitur quia est. secunda uero data per causam specialem dicitur propter quod. Potest tamen dici saluando ultimam opinionem. quod si opera vite considerentur secundum esse in intentione agentis habent rationem cause finalis respectu unionis anime cum corpore et sic illa demonstratio est a priori data per finem. Sed si considerentur ille operationes secundum esse in executione sic sunt posteriores vel substantiale qui conuenit corpori per animam. et sic ibi est demonstratio quia est.

*Distinctio ut a
aliam per demonstrationem hanc a.
b.
c.
d.
e.
f.
g.
h.
i.
j.
k.
l.
m.
n.
o.
p.
q.
r.
s.
t.
u.
v.
w.
x.
y.
z.*

Sciendum est tertio. q. Ad

probandum animam esse principium vivendi supponitur quod anima distinguitur motu et sensu. et cum sit multiplex modus vivendi q. si unus illorum tantum inhit alicui illud dicitur anima. Et ultra supponit 2. q. sunt quatuor modi vivendi. Primus est per intellectum. Secundus est per sensum. Tertius est per motum localem. Quartus est per motum alimenti augmenti et decrementi. nam quedam animata solum nutriunt augent et decrescunt vt plante. Queda vero preter hec habent sensum sine motu locali. vt aialia imperfecta. vt conche et ostree. Alia cum predictis habent motum localem. vt aialia bruta perfecta. In aliis ultra reperit intellectus vt in hoibus. Appetituum aut quod est quintum genus potentiarum anime non facit gradum distinctum in vivendibus. quia ubicumq. est sensus ibi est motus appetitus sensitivi. et contra. Ideo quis sunt quinque genera potentiarum anime. tamen tantum sunt quatuor gradus vivendi. ex quibus probatur q. anima sit principium vivendi secundum omnes gradus. Pro quo sit.

Conclusio prima: Anima in

plantis est principium vivendi. q. ubicumq. inuenitur vnus modus vivendi ibi anima est principium vivendi. sed in omnibus vegetabilibus et plantis inuenitur primus modus vivendi. s. nutrimenti. g. in ipsis anima est principium vivendi. Et q. illud principium non sit natura sed anima p. quia natura non mouet ad contrarias differentias positionis. sed motus augmenti sit secundum loca contraria. q. vegetabilia augent non solum sursum nec deorsum. sed vndiq. g. tale principium vivendi non est natura sed anima.

Et q. vegetabilia viuunt quia solum augent et decrescunt q. diu nutriuntur. Ex quo patet q. vegetatiuum est primum inter genera vivendi et separabile ab aliis. sed alia non possunt ab eo separari. sicut tactus separatur ab aliis sensibus s. non separantur ab eo. 2. b. est verum in motalibus. sicut dicit textus quia in incorruptilibus intellectuum separatur ab aliis.

Conclusio secunda. Anima

est principium vivendi in animalibus. patet q. aliquid dicitur esse animal propter sensum. quia licet quedam animalia sentiant et moueantur tamen non solum illa que mouent se dicuntur animalia sed omnia que habent sensum. quia multa sunt animalia que non mouentur motu progressiuo vt conche et ostree. et sic sensus facit gradum vivendi in animalibus. Et iter omnes sensus primus est sensus tactus qui necessario conuenit omni animalis et separabilis est ab aliis. alia vero non separantur ab ipso. quia non potest esse

animal sine sensu tactus. ergo anima est principium vivendi in animalibus. Et sicut probatum est de illis duobus modis vivendi de quibus est minus manifestum. posset faciliter probari de aliis duobus qui sunt mouere se localiter et intelligere.

Et dictis possunt sumi faciliter diffinitiones proprie partium anime. Ut vegetatiua est principium quo viuimus nutriuntur augmentamur et generamur. Sensitiua est principium quo viuimus sentimus. Intellectiua vero est principium quo viuimus sentimus secundum locum mouemur et intelligimus.

Conclusio Responsiua.

Predicta diffinitio anime est sufficienter assignata. Patet ex predictis.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicit q. licet illa diffinitio completa eo modo quo posita est solum conueniat anime intellectiue. q. datur per quatuor gradus viuendi qui solum fluunt ab anima intellectiua. tamen ex ea possunt elici proprie diffinitiones aliarum animarum. ideo dicitur propria. Ad secundam dicitur vt dictum est. quoniam principium esse operationum vite potest esse prius ipsa anima. Ad tertiam dicitur q. anima est principium principale et primum operationum vitalium. et potentie anime sunt principia proxima et minus principalia. ideo predicta diffinitio non conuenit potentie anime. Sequitur in textu. Utrum autem vnumquodq. bonum.

Queritur quinto. Utrum

In eodem homine sunt plures anime per essentialiter differentes aut etiam preter animam rationalem in eo sit ponenda alia forma substantialis. Arguitur primo q. vegetatiuum et sensitivum essentialiter distinguantur ab intellectu. q. corruptibile et incorruptibile essentialiter distinguuntur. sed anima intellectiua est incorruptibilis. sensitiva vero et vegetatiua sunt corruptibiles. ergo essentialiter ab intellectu distinguuntur. 2. sic. q. dicitur in libro de generatione animalium q. embryo prius est animal q. homo. q. non esset si esset eadem essentia anime sensitivae et intellectiue. ergo sensitivum et intellectivum per essentialiter distinguuntur. 3. sic genus sumitur a materia et differentia a forma sed rationale quod est differentia constitutiva hominis sumitur ab anima intellectiua. animal vero dicitur eo q. habet corpus animalium anima sensitiva. ergo anima intellectiua comparatur ad sensitivam vt forma ad materiam. et sic eam suscipit sicut materia formam. et per prius per essentialiter distinguuntur essentialiter. Similiter arguetur de vegetatiuo et sensitivo. 4. arguit q. in homine preter

2. modi uiuendi

nota ineq.

supponit

et

supponit

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

De anima.

In ista pars est anima est animal.
Distinguitur motus animalis et vegetabilis
ad motum animalis et vegetabilis
De ista pars dicitur anima quod est motus
animalis sit plura anima

pot universal

animam sit vna alia forma substantialis. qz aia
est actus corporis pbisica. ad quod cōparatur
sicut forma ad materiam. sed corpus habet ali
quam formā substantialem per quā est corpus
ergo ante animam in ipso corpe erit ali forma
substantialis. ¶ 5° arguitur bono est mouens se
ipm. s3 tale diuiditur in partē per se mouentem
et partē per se motam. sed pars mouens est ipa
anima. ergo alia pars debet esse talis qz possit
moueri. sed materia prima non potest per se mo
ueri vt dicitur. p^o pbisicoz. ergo in quolz aiali
preter animā est alia forma substantialis. ¶ 6°
arguitur ordo in formis attendit secundū habitu
dinem ad materiaz primā. ergo si in boie preter
animaz ratio. nālē nō sit alia forma ipa anima
rationalis immediate viret materie prime. g^o
in ordine formarū esset imperfectissima. quod ē
falsum. ¶ 7° arguitur corpus humanū ē corp^o
mixtum ex elementis. ergo in eo sunt plures for
me substantiales. scz forme elementoz. ¶ In
o^o Aristoteles. ratiōe arguit sic. vni^o rei vni
cum est esse substantiale. ergo et vnica est forma
substantialis. Pro responsione.

Sciendum est primo. qz post
qz pbis ostendit animā esse principū viuēdi
secūdm diuersa principia vite. pnter ostendit
qualiter se habeāt partes ase ad inuicē secūdm
quas anima est principium vite. r etiā quomō
se habeāt ad animaz. et circa hoc mouet duas
questiones. Prima est qz aia que est prin
cipium viuēdi sit determinata vegetatiuo sen
sitiuo motiū secūdm locū. an quodlz bonum
sit aia vel pars anime. Secūda questio est si
vnum quodqz istoz sit pars anime vtrum sepa
rentur ad inuicēz secundū rationez tātum. aut
etiā loco et subiecto. ita qz in vna parte sit vni^o
et in alia parte aliud.

Sciendum ē secundo. qz Du
plices sunt potentie anime. quedā sunt vniuers
sales qz diffundūt p totū corp^o. Alie sunt potē
tie que soluz sunt in determinatis organis. sicut
visus auditus et olfactus. Tunc sit.

Conclusio prima. potentie
anime vegetatiue ad inuicem distinguuntur ratiōe
solum et nō loco et subiecto. Ex quo p3 qz licz
in eodem sit vna aia vegetatiua tātum in actu
sunt tamen plures in potentia. quia in potentia
multiplex est. et hoc est propter eius imperfectionē.
Prima pars p3. qz cuiuslibet potētie ratio ē ad
actū et obiectum. quia ab obiecto actus capie
speciem. ergo diuersitas obiectozū arguit diuer
sitate actus et diuersitas actū diuersitatem
potentiarū. Sed actus potentiarū anime ve
getatiue diuersi sunt. vt nutrire diuersum est ab
augere. ergo tales potentie rōe r spē differunt.

Conclusio secunda. potentie

vniuersales anime sensitiue scz sensitiuuz appe
titiuuz et motiuuz secundū locū nō distinguunt
subiecto sed ratiōe tātum. et hoc debz intelligi
in eodem. Prima pars p3. qz quedā sunt aialia
imperfecta quoz partes decise viuunt. quia lz
anima est actu vna est tamen multiplex in potē
tia. quilibet eniz pars decisa sentit. quod patet
quia si pungatur se retrahit. habet etiā motum
secundū locū. vt p3 ad sensum. ergo in eadem
parte est motiuum et sensitiuuz. Sed vbiqz
est sensus necessario est fantasia. et etiā appeti
tus. quia necessario ad sensum sequit ratiōe
delectatio vel tristitia. et per cōsequens si pars
decisa sentit vt manifestū est. habet appetitiuū
et motiuuz secundū locū. ergo nō distinguunt
subiecto. S3 qz distinguant ratiōe probare
sicut de potentis anime vegetatiue. Un aduer
tendum qz hic intelligitur de fantasia indeter
minata que non habet actum nisi mediāte sens
ibili actu presente. et non intelligitur de fanta
sia determinata que habet determinatum orga
num in cerebro. Aduertendūz insup qz non in
telligitur ibi de motu secundū locūz progres
siuo. s3 intelligitur de motu dilatationis et con
strictionis.

Conclusio Tertia. potentie

particulares distinguuntur in eodem loco et sub
iecto et etiāz ratiōe. vt visuum ab audituo.
Patet qz omnes tales potentie sunt organice.
sed organa distinguunt loco et subiecto. ergo et
ille potentie distinguuntur ad inuicem. Sed di
stinguant ratiōez. quia inter diuersos actus
et diuersa obiecta. modo potentie capiunt di
uersitate specificā ab actibus et obiectis. id.
Terū est tamē qz sensus tact^o qz cōmunis toto
animali et est primus in toto corpore. id nō est
distinctus loco et subiecto ab aliis. s3 fundant
omnes sensus supra ipm tactum.

Conclusio quarta. potencia

intellectua distincta est a sensitiua et vegeta
tiua. P3. quia est alterius generis qz predicte
potentie. cū nō sit virtus organica. est etiā potē
tia perpetua et alie corruptibiles. ideo separaf
ab aliis sicut ppetuū a corruptibili. Relinquit
tamen pbis sub dubio. an habeat organum
in corpore. et postmodum hoc manifestabit.

Sciendum est vltterius qz Du

pliciter potest intelligi qz diuersitas potentiarū
presupponat diuersitatem animarum. Uno mō
in diuersis. et sic manifestum est qz presuppo
nat. Alio modo in eodem. et tunc de isto
modo est ad propositum.

diuersitate anime

2^a pars
motus
ante

qz ante

supr. b.
pnt.

qz b.

qz

qz b. 2^a pars
nobile qz quod sit motus
dubietate

2^a mobile sit motus dubietate

pot pti.

a
b.

qz b.
pnt.

nobile.

b. suptr. a
qz b. nō a suptr. b.

nobile

distinto

qz b.
pnt.

qz b.
pnt.

Sciendum est quarto qd **Qui**

busda omes. quibusda vero quedam. aliis vero vna potentia sola est. cuiusq; ergo inest vna sola potentia oportet qd illa sit anima. sicut ves getativum in plantis est aia vegetativa. Sed quibuscumq; insunt plura quoad illorum est pars anime. tñ anima denominat semp a principali parte. vt in homine denominat intellectiva ab intellectu. in aiali vero denoiatur sensitiva a sensitivo. et per hoc patet.

Conclusio responsiva ad. q.

scilicet qd in eodem non sunt plures anime per essentiam distincte licet sint plures potentie accidentales. nec etiã sunt plures forme substantiales distincte per essentiam. Per ratione p^o oppositu factam. Patet etiam aliunde ex modo predicationis. quia illa que sumunt a diversis formis si predicant de se invicem. vt per accidens si nō sint ad invicem ordinate vt cum dicimus album est dulce. Vel si forme sint ordinate erit predicatio in secundo mō dicēdi per se. quia subiectum ponitur in diffinitione predicati sicut cū dicimus corpus superficiatū est coloratum ē secundus modus dicēdi per se. Si ergo alia est forma a qua corpus dicitur vivum. et a qua ali quid dicitur animal. et a qua dicitur homo. qd per vnu horū non predicabitur nisi de per accidens si forme non habeant ordinem ad invicem vel qd ibi sit predicatio in secundo mō dicēdi p se si vna sit preambula ad aliã. hoc autē est inconueniens. quia animal est de diffinitione hominis et corpus aiatum de diffinitione aialis. Sic ergo p^o qd in homine nulla alia forma substantialis est nisi aia intellectiva. et sic sicut ipa virtualiter continet aiam sensitivam et vegetativã ita et oēs formas inferiores. et ipa sola facit in homine quicquid imperfectiores forme. Et ita manifestum est si ponerent in homine alie forme imperfectiores qd superfluerēt. Et similiter dicendū est de anima sensitiva in brutis et vegetativa in plātis. et vniuersaliter de omnibus formis imperfectioribus respectu formarū perfectarū. **Ex** omnibus precedentibus p^o falsitas opinionis Platonis qui ponit plures aias in vno corpore. quibus diuersa opera vite attribuebat. dicebat eni; nutritivã esse in epate. sensitivam in corde. cogitativã in cerebro. sed hec opinio improbata est qd tum ad illas partes aie que organis corporis in suis opomb^o videntur ex eo qd in aialibus que decisa vivunt in qualz parte inveniuntur diuersæ operationes anime. Posset tñ illa opinio sustineri. si poneretur qd anima viret corpori non vt forma sed vt motor mobili. modo ostensum est prius qd anima vniur corpori vt forma.

Ad rationes ante opposituz

Ad primã dicitur qd anima sensitiva non habet incorruptibilitate ex eo qd sensitiva. s; ex eo qd intellectiva substantialiter. quando ergo est anima sensitiva tantum tunc est corruptibilis. s; quando cum sensitivo habetur intellectuum est incorruptibilis. licet enim sensitivū non vet incorruptionē in intellectu tñ incorruptionē ab ipso auferre non potest. Sed posset argui corruptibile et incorruptibile differunt s; generis et anima sensitiva in brutis est corruptibilis. si ergo in homine sit incorruptibilis nō est eiusdē generis anima sensitiva in homine et in bruto Cum ergo animal dicatur qd habet aiam sensitivam sequitur qd animal non erit vnum genus cōmune ad hominē et alia animalia. Ad hoc dicitur qd forma partis non collocatur per se in genere nec in specie primo cōsiderato. mō ita est qd homo est corruptibilis sicut alia aialia et ideo differentia secundum corruptibile et incorruptibile que est ex parte forme hominis et formarū omnium aliorum animalium non facit homines differre secundum genus ab aliis aialibus. Ad secundam dicitur qd embrio prius vivit p aiam vegetativam tantum qua abiecta aduenit perfectior anima quaz vegetativa qd est sensitiva qua iterū abiecta aduenit perfectior et simul est vegetativa sensitiva et intellectiva. et ideo non sequitur qd in vno homie sunt plures anime per essentiam distincte. Ad tercia dicit qd secundū diuersas ratios vt itētiōes logicas que cōsequuntur modum intelligendi non o; accipere diuersitatem in naturalibus. quia ratio nostra potest eandem rem apprehendere secūdiū diuersos modos. quia ergo anima intellectiva virtute cōtinet illud quod sensitiva et amplior ratio nostra potest seorsuz cōsiderare illud quod pertinet ad veritatem anime sensitivæ quali ali quid imperfectum et materiale. et quia hoc materiale et imperfectū itelligit cōmune eē homini et aliis aialibus. ideo ex hoc materiali et imperfecto format rationē generis. s; illud in quo anima intellectiva excedit sensitivaz accipit ratio nostra quasi aliquid formale et completū et ex illo format differentia hominis. Ad alias ratios que arguebāt qd possent dari forme substantiales in homine preter aias. Ad primã dicendū est qd p^o non dicit aiam esse actum corporis tantū s; actū corporis organici potētia vitam habentis. et qd talis potentia non abiect animã. actus eni; includit in eo cuius est actus vt lumen est actus lucendi et calor est actus calidi. nunq; tñ calidū sit sine calore et lucidū sine luce. Sed quia est calidum factum per calorem et lucidum per lucem sibi actualiter imbecentem. Similiter anima est actus corporis et

opinio Platonis de aia

*Ad hoc in cor. 2. p. 1. m. m. in Mah. in no. per
 2. p. 1. m. m. in Mah. in no. per
 2. p. 1. m. m. in Mah. in no. per*

superficii. sed est tota in tota superficie, nec etiā totalitas virtutis. qz aliter immutat sensum albedo in maiori corpore et aliter in minori. sed si sit sermo de totalitate essentie albedo est tota in toto et in qualibet pte. et similiter dicendum est de cōsimilibus. sed qz ut dictū est aia aialis pte. facti non habet totalitatē quantitativā. nec p se nec per accidēs. ideo sufficit dicere q est tota in toto et tota in qualz parte corporis secundum totalitatē essentie et perfectionis. et non secundum totalitatem virtutis et potestatis. Et est advertendū q aia requirit diversitatem in partibus corporis. et ideo nō eodē modo comparat ad totum et ad partes eius. sed comparat totū corpori sicut suo proprio perfectibili. et non partibus eius. ideo non oportet q quelz pars aialis sit animal. non oportet etiā q quelz pars corporis sit organica.

Conclusio responsiva ad. q.

Animā est tota in toto corpore et tota in qualz parte secundum totalitatē essentie. et non secundum totalitatē virtutis. Prima pars patet per rōem post oppositū. Secūda pars p ad sensum videmus. qz aia secundū virtutē visivā est in vna determinata parte corporis. et secundū auditivā in alia. et sic de aliis virtutibus anime. ergo conclusio vera.

Ad rationes ante oppositū

factas ad duas satis p solutio ex dictis. quia ut dictū est aia vnitur toti corpori organico physico proprio et proportionato pfectibili. Tercia etiā soluta est. Ad quantā dicit q vna pars corporis perfectior est alia. qz sibi vnitur principalior pars virtutis anime. et sic negat pntia propter causas prius dictas. Ad vltimā dicit q aia movetur per accidēs et non per se ut satis patebit in pntis. et sic nihil prohibet q movetur et in hoc modo cōtrarius motibus nec propter hoc q sibi cōveniat cōtradictoria. ymo argueret ad secundū quid ad simpliciter. arguēdo sic movet per accidēs secundū vna partem et nō aliam. ergo simul movetur et non movetur.

Dicitur vltimus q inter duo extrema non ē distantia nisi per mediū. et qz nihil distat inter aiam secundū q ipa est in corpore et in qualz parte corporis. ideo non sequit q distat a se ipa si illud sequeretur si anima non esset in partibus mediis corporū. sed esset in partibus extremis tantum. ut in capite et pedibus.

Queritur septimo. Utrum

Animā humana sit aliquid p se subsistēs. Arguit q nō. qz omne subsistēs ē hō aliquid. s; aia nō est hoc aliquid cū nō sit suppositū. igit.

2o sic omne subsistens potest per se operari. sed aia non potest per se operari. qz ut dicit pbūs in primo huius dicere aiam sentire vel intelligere simile est ac si diceret tegere vel edificare.

si aia humana subsisteret posset habere operationem sine corpore. sed hoc non. qz si sic maxime esset intelligere. sed nō potest intelligere sine fantasmate. nec fantasma est sine corpore. argo ipa non est subsistens. Ad popositū arguit. quia subsistens idem est q sub proprio esse itans. sed anima rationalis potest esse itans sub proprio esse. qz suum esse non dependet a corpore. ergo potest esse subsistens. Pro responsione

Sciendum est primo q non

omne principū immediatū vitalis operatiōis est anima. quia si sic virtus visiva esset anima. sed principū vite dicitur anima. Quis enim alio corpore possit esse principū vite. Unde et principū vite solum cōvenit corpori in quantum est actuū per principū vite. qd ē anima. Un patet q aia non est corpus sed actus et forma corporis. Uterius patet q aia non est cōposita ē materia et forma. qz de ratione aie est q sit forma corporis. vel ergo est forma secundum se totam. aut secundū aliquā partem sui. si secundū se totam materia non est pars eius. qz materia dicit esse in potentia et forma in quantum dicit esse actus. Si aut sit forma secundū aliquā partem sui tunc illa pars diceretur aia et alia diceretur corpore aiatū. et sic aia erit corpore aiatū q in ē.

Sciendum ē secundo. q potēs

cognoscere aliqua nihil habet eorū que cognoscit in sua natura. qz illud q sibi in esset ipediret cognitionē aliorū. sicut videmus lingua febriētis insecta humore colerico non potest percipere aliquid dulce. sed omnia sibi videntur amara. Sed aia p suum intellectum potest omnia corpora cognoscere. ergo in se non habet naturam corporeā. Similiter non potest esse q intelligat per organū corporeum. quia determinata natura illius organi impediret ne omnia corpora cognosceret. ut p per exemplū. Nā si aliquis determinatus color sit mediū in pupilla oculi. et etiā in aliquo vase vel vitro ubi est liquor infusus in illo vase videbitur eiusdem coloris cum vase. ergo intellectuale principium non est corpus nec intelligit per organum corporeum.

Conclusio prima. Animā

humana ē aliquid per se subsistens. Pz qz nihil potest p se operari nisi sit per se subsistens. eo q nihil operatur nisi sit ens per se et in actu. Sed aia humana potest per se operari. et habet aliquā operationē in qua non comunicat cum corpore nec illā exercet mediante corpore. salis

utq; illud est opari β opari
est totū opari.

De anima:

intelligere. ergo est per se subsistens. Et cōdu-
sione sequit̄ q̄ aia humana est incorruptibilis
p se et per accidens. p̄ quia omnis forma subsi-
stens cum sit simplex et non cōposita et materia
admixta p̄natiōi est per se incorruptibilis. nec
etiam est corruptibilis ad corruptionem alteri
cum per se subsistat. sed anima humana est per
se subsistens. vt dictum est. Forme vero que nō
per se subsistunt. vt accidentia et forme non sub-
sistentes generant̄ et corrumpuntur per accidēs
ad generationem et corruptiones cōpositorum
in quibus sunt.

Conclusio secunda quamuis

anima humana sit per se subsistens tamen non
est homo. p̄ quia homo in sua natura. et de
sua diffinitione includit materiam et formā. scz
corpus et animā. Sed anima rationalis cui sit
forma simplex non habet in suo esse materiam.
nec de sua diffinitione. ergo aia non est homo.

Conclusio tertia. Nulla aia

preter intellectuā est per se subsistens. Patet
quia nulla aia potest esse per se subsistens nisi
possit operari sine organo corporali. quia simi-
liter vnumquodq; se habet ad esse sicut ad ope-
rari. sed nulla anima alia ab intellectuā potest
operari sine organo corporali. vt probari posset
inductiue in operationibus anime sensitue. et
etiam vegetatiue. ergo nulla anima alia ab in-
tellectuā potest esse per se subsistens.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicitur q̄ omne subsistens per mo-
dum entis in specie completi est hoc aliquid. et
hoc modo non subsistit anima. sed solum cōpo-
situm de genere substantie. sed illud qd̄ est subsi-
stens solum per modū entis partis speciei quē
admodū est anima non est hoc aliquid. nisi cas-
piat̄ generaliter et iproprie hoc aliquid. Ad
secundā dicitur q̄ aia corpori cōiuncta nō dicit̄
per se operari tanq̄ illud qd̄ operatur. s; illud
qd̄ per se est totum cōposituz. anima tamen pot̄
dici operari tanq̄ quo et per modū principii. et
dum separata est a corpore operatur tanq̄ q̄ eo
modo quo est subsistens. Ad terciā dicitur q̄
anima intellectuā ad intelligēdū requirit corp̄
sicut obiectum et non sicut organū. et hoc non
impedit quin ip̄a sit per se subsistēs et quin possit
intelligere a subiecto separata. Et hec de q̄lūde.

Sequit̄ in textu Potentiarum aut̄ ante.

Queritur octauo. Utrum

Potentie aie realiter distingant̄ a sua essentia.
Et arguit̄ q̄ non. q̄ anima est nobilior mate-
ria prima. s; materia prima est sua potentia. ḡ
z̄ forma substantialis perfectior est accidentali

sed forma accidentalis est sua potētia. q̄ calor
est immediatū principium calefactionis. ergo et
forma substantialis erit immediatū principium
operationis. 3° forma simplex non potest esse
subiectū accidentis. sed aia est forma simplex.
ergo non est subiectum accidentis. et per cōis
non est subiectū suarū potentiarū. 4° acci-
dens non est principū differentie substantialis
sed sensibile et rationale sunt differentie substā-
tiales et sumunt̄ a sensu et ratione que sunt po-
tentie anime. ergo non sunt accidentia anime.

5° si potentie anime sunt accidentia. anima
erit in potentia ad ipsas. vt ḡ illa potentia erit
essentia anime vel distincta ab ipsa. si sit eadem
eodem modo dicendū est de aliis potentiis. si
distingant̄ iterum queretur per quid essentia
anime est in potentia ad ipsam et sic vel esse
anime erit sua potentia. vel erit processus in in-
finitum. Ad oppositū arguitur. q̄ sicut se
habet essentia ad esse ita potentia ad agere. ḡ
per locum a transmutata proportione sicut se
habet esse ad agere ita essentia ad potentiam.
sed in omni creato esse realiter distinguitur ab
agere. ergo et esse realiter distinguit̄ a potentia.

Pro responsione.

Sciendum est primo q̄ post

q̄ attum est de aia in cōmuni q̄tum ad essen-
tiam eius. cōter determinat aristoteles de potē-
tias aie. primo in generali. et postmodum de
qualibet in speciali. Et primo agit de potentia
anime vegetatiue. Secundo de potentiis anime
sensitiue. et de potentiis anime intellectiue. et t̄
principio motiū qd̄ cōtinet potentiam appeti-
tiuam et motiuam. q̄ per se supponit potētia
cognitiuam. scz sensum vel intellectum.

Sciendum est Secundo. q̄

vt dicitur 2° celi infima entia non possunt con-
sequi perfectā bonitatem sed aliquam imperfectā
tamen insequunt̄ et paucis operationib; sicut
ea que sunt infra hominē non possunt cōsequi
beatitudinē. sed homo potest adipisci felicitatē
per intellectū et rationem. et illa que sunt supra
hominem felicitatē acquirunt paucioribus ope-
rationibus q̄ homo. vt intelligentes autē
sumunt̄ perfectius quod ē ipse deus q̄ sine ope-
ratione distincta ab eius esse bonitatem per-
fectā adipiscitur. Exemplū p̄bi est de sanitate q̄
in aliquibus secundum plura media. et in aliis
secundū pauciora acquiritur. Unde in creatis
non fluunt plures operationes ab vna natura
nisi mediātib; pluribus potentiis. ideo licet
aia sit tātum vna secundū essentiam. est tamen
multiplex secundū virtutē et h; plures passioes.

Sciendum est tertio. q̄ Ab

maḡ b. ad p̄bationē.
distans q̄ aut simplici q̄ corret̄ in cōtra
infinitū q̄ dō β q̄ sit simplex q̄ in h; p̄p̄
habet̄;

conuenit
partita
declinat
2^a sta
3^a sta.
declinat
partita.
declinat sta p̄ q̄ sta.

1 virtutibus motib;
& operatiōibus

maḡ ḡ
ḡmō est
simplex de potentia aut̄
de potentia motu

vno non est pcessus in multitudinē sine ordine. ideo inter potentias est ordo qui dupliciter accipi potest. Uno modo secundū dependentiam vnius potentie ab alia. Secundo modo et pre obiectorum. et secundū dependentiā vnius ab alia attenditur dupliciter. Uno modo secundū ordinē perfectionis. et sic intellectiue, procedunt sensitivas. et sensitive vegetatiuas. Alio modo secundū ordinē generationis. et sic vegetatiue procedunt sensitivas. et sensitive intellectiuas. Sed et parte obiectorum quedā vires sensitive sunt priores aliis. nam visibile naturaliter prius est audibile et est tam in corporibus superioribus et inferioribus. Similiter sonus qui fit in aere precedit odorem et visus auditū. et auditus precedit olophatum.

Sciendum est quarto. qd Dēs potētie anime sunt ab essentia eius tanq̄ a suo principio. et quia accidentis proprium semper causatur a suo subiecto inq̄tum. subiectū est in actu et recipitur in eo secundū qd est i potentia. ideo iste potētie differenter se habent ad aiām et causatur ab ip̄a. et vt recipiunt in ea vel in composito. vnde differunt ab inuicē. qz quedā sunt in anīma subiectiue. vt ratio et voluntas. Alie sunt in organis corporeis. vt potētie sensitive et vegetatiue. Quibus pmissis ponitur.

Conclusio Responsiua.

Potentie anime distinguuntur realiter ab eius essentia. Probatū cōclusio. qz potētie et actus ad idem genus referuntur. cum diuidant ens et quodlibet genus entis. ergo si actus non sunt in genere substantie nec potētie ad illum actū. sed operatio anime non est de genere substantie. sicut nec operatio cuiuscūqz creati. ergo similiter neqz potētie ad tales actus erunt de genere substantie. cum actus et potētie sint eiusdem generis. vno ip̄e potētie sunt naturales potētie ipsius anime de secunda specie qualitatis.

Secundo probat cōclusio. anīma secundum suam substantiā est actus. ergo si essentia anime esset immediatum principium operandi habēs anīma semp actu operaretur opera vite. vt hīs anīma semp est actu viuū. sed hoc est falsū. nam anīa secundum qd est actus et forma non ordinatur ad vltiorem actum. sed est vltimus terminus generatiōis. ideo qd sit in potētia ad alium actū. scz ad operationem. non sibi p̄cūt secundum suā substantiā. sed secundum suā potētiā. ergo potētia realiter distinguitur ab essentia. 3° in omni re reperuntur tria. scilicet essentia. virtus. et operatio. vt habet primo celi. sed virtus mediat inter substantiā et operationem et distinguitur ab operatione. ergo 7 ab

essentia. Sed tunc.

Dubitatur primo: Utrum

vna potētia causetur ab alia. Pro dubio sciendum est qd entia que naturali ordine ab vno procedunt sicut primū est causa omnium posteriorū. ita secundum est causa sequentiū ip̄m. Sed in potētiis est multiplex ordo. vt iam dictū est. id respondetur ad dubiū qd vna potētia procedit ab essentia anime mediante alia. sed qz essentia anime cōparatur ad potētiās. et sic principū accidentium et sit finale. et quo ad aliquas sit materiale. agēs autē et finis habent rationem perfectionis. et susceptiui ratione imperfecti. ideo potētie anime que procedunt via perfectiōis et sunt principia aliarū per modū finis et efficiētis. vt sensus. et propter intellectū. secundū viā generatiōis imperfectiores sunt principia aliarū per modū cause materialis.

Ad rationes ante oppositū

Ad primas dicitur qd actus ad que ordinat materia prima est eiusdem generis cum ip̄a. id potētia eius no differt a sua essentia. sed actus potētiarū anime est alterius generis ab essentia anime. id non est simile. Ad secundā dicitur qd licet forma accidentalis sit principū operatiōnis per modū agentis minus principalis. tamē non est principale principū operatiōnis quem admodū est ip̄a anīma vel totū compositum.

A tertiā dicitur qd anīma aliquid habet de potentialitate. licet nō cōponatur ex materia et forma. ideo bene potest esse subiectū accidentis.

Ad quartam dicit qd rationale et sensibile vt sunt differentie substantiales sumunt ab anīma sensitua v3 rationali. s3 illa nominatio quo ad nos primo sumatur a potētis. Ad vltimas dicit qd emanatio propriū a subiecto non est per transmutatiōē realem. sed est per simplicē emanatiōē. ideo potētia per quā essentia anime dicitur in potētia ad suas potētiās non realiter differunt ab ip̄a. nec o3 qd ibi sit processus in infinitum. Et hec de questione.

Queritur nono.

Utrum

Tantum sint quinque genera potētiarū anime. scilz vegetatiuum. sensituiū appetitiū. motiū secundū locum. et intellectiū. Et arguit qd paucaiora. qz potētiis anime. scilz vegetatiua. sensitua et intellectiua. 3° tā tum sūt tria genera patētiarū anime. 2° potētie anime sunt principia operē vite. sed tā tum sunt quatuor modi viuendi. ergo tantum sunt quatuor potētie. 3° appetitus est cōmunis cuiuslibet potētie. ergo non est potētia specialis. 4° principū

in intellectu.

*a. Si hīs anīz nō semp hēret actū
A opa n̄tē. cōp̄ in potētia ad illa*

*ad 3° nōt ap̄ itis. vcl ap̄ itis aīa hō s̄ p̄ n̄g
vcl ap̄ itis n̄alis th̄ s̄ p̄ ḡ d̄*

De anima.

mouens in animali est sensus vel intellectus cum appetitu. ut dicitur tertio hinc. ergo motuum non est potentia specialis. 5° potentie distinguntur per actus. sed plures sunt actus anime quibus. igitur. Ad oppositum est probatum per responsione.

Sciendum est primo. quod post determinata sunt aliqua generalia circa potentias anime. videlicet videndum est quot sunt potentie anime et qualiter distinguuntur.

Sciendum est secundo. quod Latum tres sunt anime tamen sunt quinque genera potentiarum anime eo quod aliter distinguuntur anime et potentie. nam anime distinguuntur secundum quod operatio supergreditur operationem corporalem. unde est aliqua operatio anime que non operatur per organum corporale neque per qualitates naturales. ut operatio anime rationalis. Alia est que fit per organum corporale non tamen per qualitates corporales ut operatio sensus. et huiusmodi qualitates prime requiruntur ad sensum quantum ad debitam dispositionem organi. non tamen requiruntur ut media ad sentiendum. Alia est operatio que fit per organum corporale et per qualitates naturales. ut operatio anime vegetative. sed tamen supergreditur operationem corpoream. quia motus in anima totum est ab extrinseca. anima autem mouetur secundum a principio intrinseco. Tunc est.

Conclusio responsiva ad. quod Latum sunt quinque genera potentiarum anime. 1° quia omnis potentia vel est circa obiectum sibi unitum. et sic est potentia vegetativa. vel est circa obiectum separatum. et hoc dupliciter. vel obiectum tendit in potentiam et recipitur in ea per suam similitudinem. vel potentia tendit in obiectum. Si primum hoc est dupliciter. vel obiectum recipitur in potentia secundum similitudinem particularem. et sic est sensitivum. vel secundum vniuersalem. et sic est intellectivum. Si secundum quod potentia tendit in obiectum. hoc est dupliciter. Vel obiectum est finis intentionis. et sic est appetitivum. Vel est terminus operationis. et sic est motuum secundum locum. Aliter probatur conclusio ex parte actuum. quia omnis operatio anime vel procedit ab anima in quantum participat esse immutabile tantum. et sic sumitur esse intellectivum. vel in quantum participat utraque. et sic est dupliciter. vel illa operatio est apprehensio boni vel mali. et sic sumitur sensitivum. vel est inclinatio ad bonum apprehensum. et sic est appetitivum. vel est persecutio boni apprehensi. et sic est motuum secundum locum. Sed tunc.

Dubitatur primo. Que potentie anime constituunt gradum viuendi. Res.

quod vegetativum. sensitivum. motuum secundum locum et intellectivum constituunt gradum viuendi. quia solum ille potentie constituunt gradum viuendi que cum sint priores a posterioribus separari possunt. sed sic est de ipsis quatuor. igitur. Dicitur secundo quod appetitivum non facit gradum viuendi patet. quia non separatur ab aliis. quod probat textus.

Dubitatur secundo. Quia omne habens sensum habet appetitum. sed omne animal habet sensum. ergo habet appetitum. manifestum patet. quia cuiusque conuenit sensus conuenit delectatio et tristitia. cum sensus delectetur in apprehensione obiecti conuenientis. Sed cui conuenit delectatio vel tristitia conuenit etiam cupiditas que est appetitus delectabilis. ergo cui conuenit sensus conuenit appetitus. Secunda ratio. Omne habens sensum alimentum habet appetitum. sed omne animal habet sensum alimentum qui est actus minor pars. quia ex eisdem nutritur et sumit. sed viuenda sunt et calidis. humidis frigidis. et siccis. ergo nutriuntur ex ipsis. sed tactus est istorum discretivus. ergo est sensus alimentum maior pars. scilicet quod omne habens sensum alimentum habeat appetitum. quia omne habens sensum alimentum habet siure. sed estens est appetitus alimentum calidi et siccis. sicut autem est appetitus alimentum frigidi et humidis. unde sapor non nutrit sed iudicat conuenientem proportionem qualitatum. et sic pars quod appetitivum non constituit gradum specialem viuendi eo quod hoc solum fit secundum quod potentia inferior potest reparari sine superiori.

Dubitatur tercio. Qualiter se habet communis ratio ad particulares animas. Res. textus quod se habet ad ipsas sicut communis ratio ad figuras. conuenit cuiuslibet figure et nulli est propria. ita dicendum est de communi ratione anime. unde tamen in figuris et in animalibus semper primum virtualiter continetur in posterioribus. ut trigonum in tetragono. et vegetativum in sensitivo.

Ad rationes ante oppositum

Due prime soluntur ex dictis. Ad tertiam dicitur quod licet appetitus naturalis non sit specialis potentia distincta ab aliis. tamen appetitus animalis qui sequitur formam apprehensam per sensum vel per intellectum est potentia specialis. nam ad hoc quod cognoscens prosequatur bonum apprehensum requiritur quedam specialis virtus inclinans ipsum ad perfectionem illius boni. Ad quartam dicitur quod huiusmodi appetitus et sensus sint principia motiua in animalibus perfectis non tamen sufficienter mouentur nisi sit alia virtus motiua. et ideo animalia imperfecta non possunt moueri localiter propter

*appetitum non facit gradum
solum viuendi*

*quod de animalibus habet appetitum
in 2° d^o*

*siure
sitis.*

*Corro.
velimus p. 7°*

*vel in quantum participat esse materiale sic
sumit esse vegetativum*

defectum huius virtutis. unde virtus ista non solū est in sensu vel in intellectu. sed cum hoc est in potētia corporali per quā crequitur motus.

A. i. quātā cōcedit q̄ in speciali tācum sunt quinqz. et idē genera vocantur et non species. Et hec de quēstiōe. Sequit̄ textus. Quare secundum unumquodqz. rē.

Queritur decimo. Utrum

Potentie distinguant secundū speciem per actus et actus per obiecta. Et arguit̄ primo q̄ nō q̄ nihil determinat ad speciem per illud q̄ ē postērius et extrinsecū. sed actus est posterior potētia. et obiectū est extrinsecū. igit̄. 2° eiusdem potentie sunt cōtraria obiecta. vt albu et nigrū sunt obiecta potentie visive. 3° potentie non distinguunt̄ per obiecta. 3° diversarū potentiarū est idem obiectū. vt illud q̄ vis apprehensiva cognoscit et appetitiva appetit. ergo potētie nō distinguunt̄ per obiecta. 4° illud qd̄ est causa potentie alicuius. debet esse causa illius i oib⁹. sed quedam sunt obiecta diversa que pertinent ad diversas potentias et tamen cadunt sub eadem potentia. vt color et sonus sunt obiecta diversorum sensuū et tamen cadunt sub sensu cōmuni. ergo obiecta non sūt p se cā distinctionis potentiarum scd̄ in specie. Ad oppositū est aristoteles in textu. Pro responsione.

Sciendum est primo. q̄ post Aristoteles enumeravit genera potentiarum anime et ostendit qualiter se habeat ratio cōis anime ad particulares aīas. p̄ter ostēdit quid sit determinandū de aīa r de illis potentis aīe. et quo ordine sit procedendū in determinando de ipsis.

Sciendum est Secundo. q̄

Quando aliqua duo se habent sic q̄ unum est causa alterius in vno genere et secundum ē causa primi in alio genere cause tunc quodlibz est prius secundū naturā respectu alterius. licet in diversis generib⁹ cause. modo ita ē de actib⁹ et potentis. nam potentie sunt cause effectivę actū. et ideo precedunt actus secundum esse. actus aut̄ sunt fines potentiarum. nam potētia secundum id q̄ est ordinatur ad actū. ideo dicit̄ q̄ potentia anime est vis qua aīa operat̄.

Sciendum est tercio. q̄ Du

plices sunt potentie anime. Quedā sunt passivę. vt intellectivę. Alie sunt activę. vt potentia motiva. vegetativa. et appetitiva. ideo obiecta potentiarū anime diversimode cōparātur ad operationes eius. qz obiecta potentiarū passivarū cōparantur ad operationes vt principia effectiva que reducunt potentias in actum. sicut visus

bile reducit visus in actu. S; obiecta potētiarū activarum cōparantur ad operationes tanq̄ obiecta sunt operata ipsa. sed in quibus sunt alia qua operata cōmunit̄ operationes operata sunt fines operationū. vt dicit̄ primo ethicoū. Unde p3 q̄ omne obiectū cōparatur ad operationem anime vt principium actū. et vt finis. et ab utroqz specificatur operatio. scilz ab actu r a fine. diversitas enim agentū inducit diversitatem formarū et operationū secundum speciem vt calefactio est a calore et frige factio a frigore. etiā ex fine vt calefactio est ad calorem et frige factio ad frigiditatem. Tunc sit.

Conclusio prima. Actus

sunt priores potentis secundum viā nature. h; potentie sunt priores secundū esse. Primum patz. nam natura in quodlibz genere rerū plus intendit finem Quis illuz attingat per media. sed actus sunt fines potentiarū. vt dictum est. ergo actus sunt secundū intentionē nature priores. Secūdum p3. qz h; finis sit prior intentione tamen est posterior in executione.

Conclusio secunda. Obiecta

potentiarū activarū et passivarū sunt priora suis actibus. P3 primo de obiectis potentiarū passivarū. qz illa obiecta sunt activas potentiarum. r virtute eorū causant̄ actus potentiarū. igit̄ sunt priora actibus. Secundo p3 de obiectis activarū. qz illa obiecta sunt fines potētiarū anime. modo finis secundū intentionem nature prior est hīs q̄ sunt ad finem. ergo obiecta sunt simpliciter priora actibus. Et istis sequit̄.

Conclusio responsiva. q̄ po

tentie secundū spēm distinguuntur per actus. et actus per obiecta. P3. qz potentia secundū id qd̄ est ordinatur ad actū. g^o ratio potentie capit denominationē ab actu ad quē ordinatur. et p om̄s potētie distinguunt̄ per actus. Secūda pars p3. scz q̄ actus distinguuntur per obiecta. qz si potentia sit potētia obiectū est actū. et si sit activa obiectum est vt finis. et om̄s actus sūt h; speciem. aut ex principio aut ex fine. ergo necesse est actus distingui per obiecta accipiēdo. tamē obiecta secundū rationem formale ipoz. quia materialis distinctio obiectorum nihil facit ad diversitatē actū et potentiarum. vt diversitas hominis et asini non variat visionem neqz visum. quia coloratū non est ibi differens nisi per accidens obiecti non variat speciem potētie vel actus. Itē probatur cōclusio. postēriora per priora distinguuntur. sed actus sunt priora potentis et obiecta sunt priora actibus. potentie distinguunt̄ per actus et actus per obiecta. Et dicit̄ p3 q̄ obiecta precedunt potētiis secundum rationem distinctivā. et similiter

Distinguitur q̄ actus sit potētia nō movet de p̄ obiectis s; p̄ se ut sit gnd.

Arist.

A. h; nō dicitur malis obiectis

nō q̄ nō dicitur d; q̄ potētia distinguunt̄ p̄ actus ut p̄ obiecta nō est nō est q̄ actus r obiecta sunt p̄ se r obiecta dicit̄ nō est nō est ab alio s; p̄ obiecta tamen sicut p̄ se ut dicitur dicit̄ p̄ quā dicit̄ distinguunt̄ potētia a potentis h; actus ab actu s; qui sicut tamen dicitur ab obiectis dicit̄ p̄ actus r p̄ obiecta sicut

actus. ideo in determinando de qualibet anima
 prius determinandum est de obiectis actuum
 & de actibus & de potentis. et prius
 determinandum est de anima vegetativa. deinde
 de sensitiva. et ultimo de intellectiva. Sed
 contra hoc argueretur q a notioribus nobis in
 choandum est. sed potentie sunt nobis notiores
 & actus & actus & obiecta. qd patet. qz obiecta
 sunt notiora secundum naturam. et per omnes
 minus nota nobis. quia secundum philosophum
 non eadem sunt nobis notiora primo et nature
 ergo tenendus est ordo pversus. Dicendum
 q obiecta sunt nobis notiora actibus. et actus
 potentis. Cuius ratio est. qz intellectus noster
 possibilis tantum est in potentia respectu intelli
 gibilium et fit in actu per formam a fantas
 mabus abstractam. modo nihil cognoscitur nisi
 secundum q est in actu. et ideo intellectus nos
 ter seipm cognoscit per speciem intelligibilem.
 vt dicitur tertio huius. et non cognoscit se in
 do suam essentiam directe. et ideo in cogniti
 anime oportet procedere ab his que sunt extrin
 seca et sensibilia a quibus abstrahuntur species
 intelligibiles per quas intellectus intelligit se
 ipm. vt scilicet per obiecta cognoscamus actus.
 et actus p potentias. et per potentias essentias
 anime. Si autem anima directe suam essentiam
 cognosceret ordo contrarius esset obseruandus.
 qz q essent a se. ppria prius ab ea cognoscerentur.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q licet actus sit post
 prior potentia secundum esse. tamen est prior ipsa
 secundum intentionem nature et secundum ras
 tionem diffinitiuam. Quis ena obiectum sit ex
 trinsecum secundum illud q est. tamen est prin
 cipium vel finis actionis. ideo potentie capiunt
 speciem ab actibus et actus ab obiectis. Ad
 secundam dicitur q illa contraria no sut prima
 obiecta illius potentie. quia visus non primo
 respicit rationem albi sed coloris. Ad tertia
 dicitur q diuersarum potentiarum bene est ide
 obiectum materialiter diuersificatum secundum
 diuersam rationem formalem obiecti. vt ens in
 quatum sensibile est obiectum sensus. et in quatum
 verum est obiectus intellectus. et in quatum bonum
 est obiectum appetitus. Ad quarta
 dicitur q potentia superior per se respicit vniuer
 saliore rationem obiecti & potentia inferior. qz
 quanto superior est potentia tanto ad plura se
 extendit. et ita multa conueniunt in vna comu
 ratione obiecti qua per se respicit superior que
 tamen differunt secundum rationes particula
 res quas per se respiciunt potentie inferiores.
 et ideo diuersa obiecta que pertinent ad diuers
 as potentias inferiores anime bene subsunt
 vni potentie superiori et ad illam potentiam su

periorum pertinet. Et hec de questione. Sed
 quitur in textu. Quare prius de alimento

Queritur Undecimo

Utrum naturalissimum operum in viuentibus
 sit generare sibi simile. Et arguitur q non.
 quia illud e naturalis alicui quod e sibi magis
 proprium. sed nutriri est viuentibus magis pro
 prium & generare qz q diu anima viuit semper
 nutritur sed non semper generatur. ergo genera
 re non est naturalius q nutriri. 2o illud est
 naturalius quod magis appetitur. s; nutritiuu
 magis appetitur q esse alterius q per genera
 tionem conseruatur. 3o illud est naturalius
 p quod res roboratur & per quod debilitat. s;
 per nutritionem viuens roboratur et per gene
 rationem debilitatur. qz secundum philosophum
 animalia que sunt frequentis coitus sunt bres
 uis vite. ergo generare sibi simile non est natu
 ralissimum operum in viuentibus. Ad oppo
 situm est textus. Pro responsione.

Sciendum est primo. q post

q Aristoteles ostendit distinctione potentiar
 anime et quid restat determinandum et quo or
 dine. pter secundum ordinem premissum deter
 minat de potentis anime. et primo agit de ves
 getatiuo deinde de sensitiuo. et in 3o libro de in
 tellectiuo. et in fine eiusdem tractatus de moti
 uo secundum locum. de appetitiuo aut non fac
 cit tractatum specialem eo q appetitiu n facit
 specialem gradum viuendi. vel etiam quia des
 terminado de motiio secundum locum satis des
 terminat de appetitiuo. et adhuc prius agit de
 obiectis et actibus & de potentis propter cau
 sam dictam. et inter animas prius agit de vege
 tatiua q de aliis. qz est prima partium anime et
 est tanq fundamentu aliarum et separatur ab
 aliis. sed non e contra.

Sciendum est Secundo. q

Anteq phus determinet de potentia vegetati
 ua premitit duo necessaria ad cognitionem ei
 Primum est q generare est opus aie vegetatiue
 quod ideo fit. quia superius Aristoteles non
 attribuit huic potentie generare. sed solum nu
 trire et augere. 2o quod premitit est q opa
 potentie vegetatiue sunt ab anima q sunt neces
 sarium. quia cum illa opera fiant mediantibus
 qualitatibus primis. Aliquis posset credere q
 essent a natura et non ab anima.

Sciendum est tercio. q Ali

quid generare sibi simile potest intelligi dupli
 citer. Uno modo q aliquis generet sibi simile
 ex materia extrinseca. et sic conuenit in anima
 tis vt ignis generat aliu igne in materia aliena
 i. i.

Handwritten marginal notes on the left side of the page, including various initials and small text fragments.

Handwritten marginal notes on the right side of the page, including the word 'Sciendum' and other annotations.

Alio modo q̄ aliquid generet sibi simile ex materia intrinseca generantis id est ex semine deorsum a generante. et sic solum conuenit animatis. et de isto modo est hic ad propositum. Dis-
premissis ponitur.

Conclusio prima. generare

sibi simile primo et perse conuenit uiuentibus perfectis non orbatis neq; spontaneam generationem habentibus. Probatur ex parte finis: nam omnia uiuentia appetunt perpetuo manere in esse cum omnia appetant assimilari primo enti in q̄tum possunt. sed non possunt semper manere eadem in numero. ideo appetunt perse manere in specie. et solum possunt permanere p̄ generare sibi simile in specie. ergo illud conuenit omnibus animalibus non orbatis. et dicebat notanter perfectis. quia imperfecta ut pueri p̄pter defectum temporis et quantitatis non possunt generare. natura ei requirit q̄ generans habeat suum esse perfectum. Et dicebatur non orbatis. quia orbata non generant quem ad modum sunt spadones et eunuchi. Et dicebatur nec spontaneam generationem habentibus p̄pter illa que generantur per putrefactionem. ut vermes et musce ad quorum generationem nõ requiritur agens particulare. sed sufficit vniuersale tantum. et dicuntur habere spontaneam generationem. quia in sui generatione nobis nõ apparet agens extrinsecum. sed videtur sua sponte generari.

Conclusio secunda Operum

uiuentis naturalissimum est generare sibi simile in specie. Patet quia operationũ uiuentis illud est naturalissimum quod est simile operationi nature. sed inter opera uiuentis generare est similius operationi nature. quia conuenit aliter quo modo inanimatis que generat sibi simile sed non nutriuntur neq; augmentantur. Vnde illud est naturalius q̄ est magis intentum a natura et q̄ est perfectius et melius. sed generare sibi simile est magis intentum a natura. et est perfectius et melius. quia finis illius est esse perpetuum sp̄i. nõ oia uiuentia naturali appetunt esse perpetuum quod est esse diuinum. et cum omnia huiusmodi agunt quicquid faciunt secundum naturam. Sed.

Dubitatur primo. Utrum

Operationes potẽte vegetatiue sint ab anima Pro dubio sciendum est q̄ anima est principium corporis uiuentis in genere cause formalis. finalis et efficiens. Primum probat p̄b̄s dupliciter. Primo sic illud est forma alicuius q̄

sibi dat esse. sed uiuentia habent ab anima esse nam habent ab ea uiuere. modo uiuere uiuentibus est esse. ut habet textus. **Secunda ratio** omnis actus rei est eius forma. sed anima est actus corporis uiuentis. ergo est eius causa formalis. Deinde probatur q̄ sit principium in genere cause finalis. q̄ sicut intellectus artificis operatur propter finem. ita et natura. s; intellectus practicus artificis ordinat materiam ad formam tanquam in finem. ergo natura ordinat corpus quod est materia anime ad animam. ut ad finem et ideo ut dicitur in textu. **Ne dum corpora uiuentia ordinantur ad animam. sed etiam oia naturalia.** nam bruta sunt propter hominem. et plante propter bruta et animata propter plantas que capiunt ab ipsis alimentum. et sic oia naturalia sunt propter animam tanq̄ propter finem. Deinde probatur q̄ anima sit principium corporis in genere cause efficiens. quia forma naturalis corporis est principium sui motus. sed anima est forma naturalis corporis uiuentis. ergo est principium sui motus. et per consequens est causa efficiens corporis uiuentis. Unde motus localis progressiuus proprius est uiuentibus perfectis. et augmentatio et diminutio vniuersaliter conueniunt omnibus uiuentibus. Et isto patet responsio ad dubium videlicet q̄ operationes anime vegetatiue sint ab anima. quia anima est forma corporis uiuentis. et etiam est causa efficiens eius quantum ad suas operationes.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q̄ generare sibi simile naturalius est q̄ nutrire. Tum primo. quia magis intenditur a natura. Tum secundo quia magis est operibus nature. quia conuenit animatis et inanimatis et nutrire conuenit solum animatis. et ita nutrire est magis proprium. sed tamen generare est naturalius. Ad secundam dicitur q̄ esse vnius individui potest inesse considerari dupliciter. scilicet ut esse speciei et ut esse individui. et individuum magis appetit illud esse ea parte qua est esse speciei quam secundum q̄ est individui. quia sub illa ratione est melius. Ad tertiam dicitur q̄ per generationem res non condebilitatur nisi per accidens quia superfluum alimenti per generationem restituit et illud superfluum decium non corrumpit esse neq; debilitat. sed excessus bene debilitat. Vel potest dici q̄ quis per generationem abreuietur vita particularis rei. tamen saluatur esse specificum q̄ est melius. Et hec de questione. Sequitur in textu.

aria e in cor. uiuentis in que ex for. finalis & efficiens

Empedocles autem non bene.

Queritur duodecimo. vtruz

Alimentum sit obiectum potentie vegetatiue.

Et arguitur q non quia vnus obiecti est tam vna potentia. ergo si nutrimentum esset obiectum potentie vegetatiue sequeretur q tantu esset vna potentia vegetatiua. sed hoc est falsuz quia diuiditur in tres potentias. scilz in nutritiuam. augmentatiuam. et generatiuam. 2o nutrimentum est obiectum potentie nutritiue. vt patet ex vi nominis. ergo non est obiectum potentie inferioris nec est adequatum potetie inferiori. 3o si nutrimentum esset obiectum potentie vegetatiue vel esset simile nutritio vel dissimile. non simile. quia nutritio est quidam motus. et omnis motus est de contrariis in contrarium. neq3 dissimile. quia omne q nutritur vel augetur. augetur et nutritur a sibi simili. 4o alimētum non est obiectuz potetie vegetatiue. Ad oppositum est textus. Pro responsione.

Scienduz est primo. q post

q Aristoteles ostendit q operationes potentie vegetatiue sunt ab anima et no a natura. pnter circa hoc excludit duos errores. et determinat de alimento secundum se. Primus error fuit Empedoclis qui dicebat motum alimenti non esse ab anima. sed fieri per motum grauiuz et leuium. vnde quia videntur. vt plante augentur sursum aut deorsum. ideo dicebat q augmentu plantarum in deorsum fit per motum terre que naturaliter mouetur deorsum. et augmentum sursum fit ab igne qui naturaliter mouet sursum. Sed ista opinio improbatu primo. quia non bene capit sursum et deorsum in plantis. nam in ipsis sursum est in radicibus et deorsum est in summitate. eo q radices in plantis se habent sicut caput in animalibus. Improbatur secundo quia si animata sic augere ntur ppter diuersos motus grauium et leuium. cum motus elementorum contrariorum sint ad loca contraria. seq retur q animata separarentur. quia pars que mouetur sursum separaretur ab illo quod mouetur deorsum. nisi esset aliquod sūens hmoi partes. et tale sūens non est nisi anima.

Sciendum est Secundo. q

Alius error fuit aliquorum dicentium ignem esse causam alimenti eo q ignis inter elementa magis videtur nutriri et augeri. modo illud est principium motus quod per se habet illum motum. vt ignis qui est per se calidus est causa caloris in aliis. Sed hec opinio improbatu q si igni apponerent infinita cōbustibilia cresceret in

infinitum. Nam omniu natura constantius pos situs est terminus et ratio magnitudinis et augmenti in anima. Non quidez terminus indiu sibilis. sed terminus habens magnitudines. 5o ignis vel calor eius non est causa augmentatio nis. vel nutritionis. Verum est tamen q calor ignis facit ad augmentum et decoctionem vt ca instrumentalis. quia alimentum decoquitur per ignem sed non facit vt causa principalis. sz hoc solum conuenit anime. Sed contra istam rationem argueretur. quia videtur implicare contradictionem. nam si omnium natura constantium positus est terminus augmenti sequit q ignis non posset crescere in infinitum. et eo est de numero constantium in natura. Respon det auerrois q illa auctoritas solum intellige da est de rebus animatis. quia inanimata proprie non augentur. ideo nihil prohibet ignem improprie augeri in infinitum per appositiones combustibilium propter sui auctozitatem. Aliter tamen respondet Egidius dicens q tripliciter potest sumi terminus augmenti alicuius rei. Uno modo ex parte forme que requirit certitatem et terminatur in materia. vt forme q requiruntur corpora organica propter suas operationes exercendas. Sed forma que non requirit diuersitatem in partibus materie. vt forma elementi. vel mixti. vel uniuersi inanimati non requirit certitatem. et sic ex parte ignis in qtuam est forma particularis nihil repugnat igni crescere i infinitum. Secundo modo sumit terminus ex parte materie. quia scilicet forma habet omnem materiam sibi possibilem. et sic ignis est terminatus. quia omnium corruptibilium materia est diuisa in quatuor partes secundum quatuor elementa. Tertio modo sumitur terminus augmenti ex ordine vniuersi ne vnū aliterum corumpat. et sic in elementis est certus terminus. et isto modo repugnat igni crescere in infinitum.

Scienduz est tertio. q Tres

sunt conditiones alimenti secundum tria que sunt in nutritione. Prima conditio est q nutrimentum debet esse contrarium nutritio. eo q nutritio est motus qui fit de contrariis in contrarium. Secunda est quia nutrimentum sit de illis contrariis que habent generationem. ad inuicem eo q oportet nutrimentum conuerti in substantiam aliti. Tertia est q nutrimentum sit de illis contrariis que per generationem et corruptione possunt augere se inuicem. quia in nutritione oportet alimentu manere in nutritio. ideo ignis non est nutrimentum aque. Quibus notatis ponitur.

b. supplet. a. b. hunc falsu
pb. b. supplet. a. a
supple. b. hunc def. d. exp. sine aq. no. v.
9. v. g. r.
nobile bono
q. b. u.
a. b. hunc def. d. exp. sine aq. no. v.
tor
Egidius.
Ter. pot sumi triu. augme
ti aliu rei.

u. g. r.
nobile bono
q. b. u.
a. b. hunc def. d. exp. sine aq. no. v.
tor
Egidius.
Ter. pot sumi triu. augme
ti aliu rei.

Libert secundus.

Conclusio responsiva ad. q.

Nutritum est obiectum potentie vegetatiue
Pr quia illud est obiectum alicuius potentie in
quo primo et per se fert illa potetia et sub cui
ratione formaliter fertur in omne illud in quo
fertur, sic est de nutrimento respectu potentie ve
getatiue. ergo nutrimentum est obiectum poten
tie vegetatiue. Sed quomodo diuersimode sit
obiectum potentie generatiue augmentatiue et
nutritiue post ea videbitur. Sed. *in sequenti que*

Dubitatur primo. quo mo

do differenter se habeat obiectus sensus ad sen
sum et obiectum potentie vegetatiue ad ipam.

Dicendum q sensus primo est accidentium et
per accidentia substantiarum. que sunt sensibis
les per accidens. Sed potentia vegetatiua pri
mo et per se respicit substantiam nutrimenti q
per se nutrit et accidentia solum ex cōsequēti
sicut substantia dulcis per se nutrit. dulcedo ve
ro solum per accidens. Unde natura dat tales
qualitates substantie nutrimenti. vt per eam
distinguiamus alimentū conueniens a discōue
nienti. Tunc.

Dubitatur secundo. Utrum

Alimentum debeat esse simile vel dissimile nu
trito. Respondetur q ante decoctionem et di
gestionem est sibi simile in actu. et simile in
potentia. sed post digestionem est actu simile nu
trito vt in omni actione naturali passus in prin
cipio actionis est dissimile agenti et contrarium.
sed in fine est simile. quia omne agens assimilāt
sibi passum in actum potest. *Aduertendum ē*
tamen q aliquid ē in potetia dupliciter. Uno
modo in potentia propinqua quando per vni
cum mouens reduci potest ad actum. et sic nu
trimentū in principio nutritionis dicitur simile
in potentia nutrito. Alio modo in potentia re
mota quando pluribus mouentibus solum re
duci potest in actum. sed de isto non est ad pro
positum. Ex quibus sequitur q elementum
non potest esse proprium alimentum viuētis.
quia non est in potentia proxima vt assimilatur
viuenti. quia per vnum agens alimentum veit
in substantiam aliti. et per aliud conuertitur in
substantiam aliti. nec etiam omne mixtum est
nutrimentum. vt patet de mineralib. et de his
que sunt difficilis dissolutionis.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q vnius obiecti forma
liter et secundum vnam rationem est tantum
vna potentia. sed vnius obiecti materialiter et
secundum diuersas rationes possunt esse plures
potentie. et sic est de nutrimento respectu diuer

sarum potentiaruz anime vegetatiue vt postea
patebit. Alie due similiter solui possunt. Et bec
de qstione. Sequitur in textu. Quomaz
autem nihil alitur. et.

Queritur Decimotertio.

Utrum sint tantuz tres operationes anime ve
getatiue. scilicet nutrire. augere et generare. Et
arguitur q non quia predictae operationes di
cuntur naturales. ergo non sunt operationes
anime sed nature. 2º arguitur. generare cō
uenit tam viuētibus q non viuētibus. ergo
non est operatio anime. 3º animalia imper
fecta et orbata habent animam. et tamen non
possunt generare. 4º anima est potentior
natura corporea. sed natura corporea eadez vir
tute dat speciem et debitam quantitatem. ergo
similiter anima vegetatiua. et per oīs auget
et generare non sunt operatiōes diuincte. 5º
per idem res acquirit esse et conseruatur in esse.
sed per generationem res accipit esse et per nutri
tionem conseruatur. ergo iste operationes non
sunt diuincte. sicut neqz creatio rerum est conser
uatio iparum in esse. Ad oppositum est. t.

Pro responsione.

Sciendum est primo q post

q Aristoteles determinauit de obiecto poten
tie vegetatiue secundum se. pnter agit de ipso
per respectum ad operationes anime vegetatiue
et simul agit de illis operationibus et de poten
tiis a quibus causantur. vnde quia anima ve
getatiua est in ordine animarum infima. ideo
pro obiecto habet corpus sibi vnium qd est
corpus viuens. Ex quo sequitur q omnis
operatio anime vegetatiue est circa corpus. iō
nihil nutritur vel augmentatur nisi participet
vitam.

Sciendum est Secundo. q

In illo quod nutritur quatuor sunt necessaria.
Primum est virtus nutriens dans nutrimentū
to speciem. Secundum est calor digerens
qui est instrumentum huius virtutis. Tertium
est receptaculum nutrimenti. Quartum est
spongiositas et porositas corporis nutriti sine
qua non susciperet nutrimentum. Ex quo
patet q sola animata nutriuntur. quia solum
ipsis ista conueniunt. et licet ignis secundum si
militudinem dicatur nutriri. non tamen proprie
nutritur. Cuius ratio est. quia illud solum nu
tritur proprie qd in seipso aliquid recipit p qd
conseruatur esse in toto et in partibus pceeristen
tibus. sed hoc non conuenit igni. quia quis in
materia cōbustibili nouus ignis generet cū ille

x dissimile

aliquid dicitur in potentia dicitur.

Sola animata proprie nutriuntur

non cedit i conseruationem ignis precedentis. sed est noua generatio ignis distincti a precedēte. quia totus ignis qui est ex aggregatione plurium ignitorum non est vnus simpliciter. s; solum per aggregationez. Sed in rebus animatis conseruatur vita in partibus preexistentib; per hoc quod nutrimentū conuertitur in substātiā aliti. et per additionem crescunt animata. et fit ppua augmētatio. S; ignis n̄ propue augmentatur nisi per additionem partis ad partē. ^{tunc} propter eius actiuitatem videtur nutrirī et alia conuertere in sui substāntiam.

Sciendum est tercio. q; Triplex operatio est necessaria viuētib;. Prima per quā viuens acquirit esse qd̄ fit p̄ potentiā vegetatiuam. Secunda per quam acquirit perfectam quantitatem qd̄ fit p̄ virtutem augmentatiuam. Tertia per quam conseruatur in esse ad quam ordinatur virtus nutritiua. Et istarū virtutum talis est differentia. quia nutritiua et augmentatiua habent suum effectum in corpore cuius sunt. quia corpus anime vnitum augetur et nutritur per istas virtutes. sed virtus generatiua habet suum effectum nō in eo in quo est sed in alio. quia nihil generat seipsum. ideo virtus generatiua ^{conuenit} appropinquat dignitatem anime sensitivę que habet operationes circa res exteriores licet eminentiori modo. quia vt dicit Dionysius. supremum aliquid ordinis attingit infimum superioris. ratio inter istas virtutes. generatiua que ē principalior pars entis perfecti cuius est facere alterum tale quale ipsum. quodam modo coniungitur cum potentia anime sensitivę. Et quibus patet q; augmentatiua et nutritiua deseruiunt generatiuę. et nutritiua augmentatiuę. Et sic patet de ordine istarum potentiarum.

Sciendum est quarto. q; predicte potentie vno modo distinguntur ex parte obiectorum. quia alimētū vt est i potētia substāntia membrum est obiectum et obiectum nutritivę. et prout est in potentia caro quanta. vel corpus animatum quantum est obiectum augmentatiuę. Sed ipm̄ vel habet rationem superflui et est in potentia ad esse hoc aliquid est obiectum generatiuę. nam. superfluum alimenti fit semen et habet in se virtutem generatiuam non illius quod nutritur. sed alterius sibi similis in specie. quia qd̄ nutritur iam genitum est ex quo nihil generat seipz. sed aliquid potest facere ad conseruationem sui. et sic iste tres potentie vnū habent obiectum materialiter. sed tria distincta formaliter. 2o modo distinguntur ex parte fi

nis. quia finis nutritivę est conseruatio indiuidui in suo esse. Sed finis augmentatiuę est determinata quantitas qua habita res amplius non augetur Quis semper nutriatur. eo q; nutritio est ad restorationem humidi deperditi. et quia humidum radicale continue consumitur a calore naturali. ideo nutritio semper requiritur. Sed finis generatiuę est conseruatio speciei. Et sic patet q; nutritiua conseruat indiuiduum augmentati et sic perficit ipsum in q̄ritate. et generatiua conseruat esse specificum.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q; operationes anime vegetatiuę dicuntur naturales duplici de causa. prima propter similitudinem quam habent cū operationibus nature. quia natura dat esse q̄ritatem et conseruationem indiuidui. et ista tria sunt ab anima vegetatiua licet nobiliori modo natura. Secunda quia sūt mediantib; quorū virtutibus primis que sunt instrumenta nature. et etiam anime vegetatiuę. sed tamen vt procedunt ab anima sunt a principio intrinseco. Ad secundam dicitur q; generare aliud ex materia exteriori bene conuenit non viuētib; sed generare ex materia interiori. scilicet per semen decisum a generante solum conuenit animalibus perfectis. Ad tertiam dicitur q; generare solum inest vegetabilibus perfectis et non in oib; sicut neq; omnes potentie sensitivę insunt cuiuslibet animali. Ad quartā dicitur q; generatio viuētiū est ex semine deciso a generante et necessario est parue quantitatis. ideo oportet genitum esse parue quantitatis in principio. id requiritur vis augmentatiua per quam acquiritur determinata quantitas. sed inanimatum generatur ex materia exteriori separata ab agente. ideo simul recipit speciem et quantitatem secundum q̄ritatem materie ex qua generatur.

Ad quintā dicitur q; licet viuens per eandē causam vniuersalem acquirat esse et conseruat in esse. non tamen per eandem causam particularem sed per virtutem generantis acquirat esse et per virtutem nutritiuam sibi intrinsecam conseruatur in esse. Et hec de questione. Sequitur in textu. Quare autem virtus anime principium. et.

Queritur decimo quarto.

Utrum sint aliquę virtutes naturales potentie nutritivę subseruientes. Et arguitur q; non. quia potentia nutritiua est actiua. ergo potest operari i passo sibi disposito sine aliquo adimate i.iii.

*Superfluum alimētū fit semen h̄t in se virtutem nutritiuam
no illū qd̄ nutritur s; aliū s; h̄t similitudinem sp̄*

*Ad hanc potētia
de vegetatiuę
virtute.
...
...
...
...*

Liber Secundus.

2° quicquid potest virtus inferior et potest superior. sed anima vegetativa perfectior est & natura. natura autem non indiget aliquibus virtutibus ad exercendum suas operationes. 3° neque virtus nutritiva.

Ad oppositum arguit auctoritate medicorum et plurimum philosophorum. Pro responsione.

Sciendum est primo quod post actum est de actibus et obiecto potentie vegetative. sicut Aristoteles istam diffinit dicens. quod potentia vegetativa est quod potest saluare suum susceptivum in quantum homo saluat ipsum per alimentum per quod conservatur vita viventis. unde diversimode nutrimentum est principium nutritionis. et ista anima vegetativa est nutritiva principale. et nutrimentum est illud quo res alitur. et corpus animatum est illud quod alitur.

Sciendum est secundo quod inter potentias anime vegetative est duplex ordo. scilicet generationis secundum quem nutritiva precedit. deinde augmentativa et ultimo generativa. et perfectionis. secundum quem generativa precedit. quia tunc unumquodque perfectum est cum potest alterum facere tale quale ipsum est. quod fit per virtutem generativam. et sic virtus generativa est perfectissima et est finis aliarum virtutum anime vegetative. et quia a fine nihil est unumquodque appellari. et generare alterum est finis vegetative. ideo secunda diffinitio diffinitur vegetative potentia. quod est generativa alterius sibi similis secundum speciem.

Sciendum est tertio. quod duplex est instrumentum quo aliquid alitur. scilicet coniunctum et separatum. sicut navis gubernatur manu et remone. manu sicut instrumento coniuncto. et remone tanquam instrumento separato. et ita instrumentum separatum quo aliquid nutritur est ipsum nutrimentum. et instrumentum quo fit nutritio est calor naturalis qui est principium digestionis.

Sciendum est quarto. quod non aliqua potentia habet plures actus potest diffiniri per alterum suorum actuum propter duas causas. vel quia talis operatio inseparabilis est ab illa potentia. vel quia talis operatio perfectior est et finis aliarum. et ideo quia nutrire inseparabiliter convenit potentie vegetative. et ideo bene diffinitur per hoc quod est nutrire. et quia generatio est perfectissima operum eius. ideo potest diffiniri per generare tanquam per eius principalem operationem. Et sic patet quod anima vegetativa

plus diffinitur per generare et nutrire quam per augere. quia augere nec est principalior operatio nec semper convenit rei cui convenit. Sit igitur.

Conclusio responsiva ad. 9.

Alieque sunt virtutes naturales potentie nutritive subservientes. scilicet virtus attractiva nutritivi. retentiva attracti. digestiva retenti. et quarta quod est expulsiua superflui. patet quia sine ipsis virtutibus non potest fieri nutritio. nam attractiva attrahit nutrimentum a singulis membris. et hec virtus est in singulis membris et mutatur calore elevante cibum et porositate membrorum. requiritur etiam virtus retentiva ut nutrimentum maneat quousque sit alterum et decoctum. et ad hoc facit siccitas membrorum. et etiam frigiditas. Sed digestiva requiritur ad digerendum cibum ut assimilaretur nutritio et mutatur calore alterante et humido quod faciliter recipit figuram membri. Sed expulsiua requiritur ad expellendum superfluum nutrimenti et mutatur calore aperiente venas et quandoque venositate. Ubi advertendum est quod quatuor sunt digestiones. Prima est in stomacho in quo separatur purum ab impuro. et impurum mittitur ad intestina. et purum recipitur in epate in quo fit secunda digestio. et ubi subtile nutrimentum ductum est per venas epatis capit colorem sanguinis. Tertia digestio fit in extremitatibus venarum epatis. et mutatur nutrimentum in album colorem et ab illo separatur quedam aquositas que in facibus urinam recipitur in vesica. Ultima fit in singulis membris ubi virtus membri convertit alimentum in substantiam eius. Sed tunc.

Dubitatur primo. Utrum

Semen solum sit ex superfluo alimenti. Respondetur quod superfluum nutrimenti pro quanto vis generativa est sibi impressa a generante convenienter dicitur semen. Unde alimentum primo recipit quandam virtutem communem respectu partium omnium corporis et in fine determinatur ad quamlibet partem. ideo non capitur pro semine illud quod est iam conversum in substantiam membrorum per quandam resolutionem. sed capit illud quod est in proxima dispositione ad conversionem. Unde si illud retineret naturam seius a quo resolvitur non haberet virtutem generandi totum. quod diceretur si esset resoluta ab omnibus partibus. et sic semen esset unum partium animalium quod falsum est. Relinquitur ergo quod superfluum nutrimenti secundum quod habet virtutem communem omnium partium corporis est semen.

quod semine humanum sit superfluum alimentum

a fine e nutritio

quo aliquid potest habere plures actus potest diffiniri per unum suorum actuum.

De anima.

Ad rationes ante opposituz

Ad primaz dicitur qd iste virtutes naturales dicuntur subseruire anime vegetatiue. non qd det ipsi sibi virtutes agendi. s; quia sūt instrumēta quibus agit. Ad secundā dicitur qd h; ansa vegetatiua cōtineat virtualiter omēs virtutes naturales non tamen formaliter. ideo bene vtrūq; ipis tanq; instrumētis. Et hec de questioe. Sequitur in textu. Determinatis autem his. rē.

Queritur Decimoquinto.

Utrum sensus sit potētia passiuā. Et arguit primo qd non. quia potentia vegetatiua est actiua. ergo et sensitua. cum sit maioris virtutis. et si etiā potentia sensitua sit formalior q; vegetatiua. 2º sensus iudicat de sensibili. sed iudicare est agere. 3º si sensus esset potētia passiuā pateretur a sensibili. et sic sensibile esset nobilius sensu qd falsum est. 4º agens ē nobilius passio si ergo sensus pateret a sensibili oporteret obiectum exterius esse nobilius sensu. sed hoc ē falsum. ergo. 5º oculi mulieris mēstruose inficant speculum. et basiliscus solo visu interficit hominem. et oculi catuli resplendēt in tenebris qd id esset nisi visio fieret extramittendo. ergo sensus est potentia actiua. Ad oppositum est textus. Pro responsione.

Sciendum est primo qd post

q; actum est de anima vegetatiua et suis potentis primo. p̄nter agendum est de anima sensitua et suis potentis primo inquirens. quedaz cōmunita omni sensui. et deinde propria secūdu vnumquēq; sensum.

Sciendum est Secundo. qd

Duplex est potentia. scilicet essentialis. que est ad actū p̄imum. vt puer nouiter natus est sciēs in potentia. Alia ē accidentalis que ē ad actū secundum. et differunt primo. quia prima dicitur remota. et alia proxima. nam vt habet textus **habitus** scie considerat dum vult nisi ad exterius prohibeat. Et de secunda potentia pot se quis reducere in actum. Secundo differunt. quia potentia accidentalis bene stat sub habitu cōtrario. vt intellectus sub errore cōtrario sciētiē. **accidentalē** vero stare non potest sub habitu cōtrario.

Sciendum est tertio. qd

Duplex est passio. scilz corruptiua et perfectiua. Corruptiua est receptio forme in subiecto cum abiectione alicuius perfectionis. vt cum aqua calefit. Perfectiua est receptio forme in aliquo sine remissione perfectionis precedentis. et talis passio non est corruptio. sed salus et perfectio. vt habens scientiam dum speculatur non alterat.

Et licet addiscens videatur alterari deuenit de errore in sciētiā. tamen ibi n̄ est ppie alteratio. quia alteratio proprie dicta debet esse de per se de contrario in contrarium. modo acquisitioni sciētiē accidit qd addiscens prius sit i errore.

Tunc sit.

Conclusio responsiua.

Sensus est potentia passiuā. Pz. quia sensus recipit species sensibiles ab obiecto. s; recipere est pati. Secundo si sensus esset potentia actiua sequeretur qd sentiret seipm. et qd sentiret sine obiecto exteriori. Pz p̄ntia. quia virtus actiua sufficiens est seipsa ad agendum. et ita sensus sentiret seipm sine sensibili exteriori. vt si combusibile haberet vim combusiuam sine obiecto exteriori et seipm combureret. quia tunc virtute actiua haberet potentiam passiuā. Sed cōtra hanc rationē arguit qd ex ipsa sequeretur qd ois potentia actiua ageret sine obiecto exteriori. qd falsum est. quia virtus domesticatiua non pot operari sine obiecto exteriori. Dicitur qd non est simile de arte domesticatiua et de potentia passiuā. quia ars domesticatiua habet materiam exteriorē quā transit in materiam interiorē. Sed sensus si esset virtus actiua haberet operationem immanentem. ideo non indigeret materia exteriori. Ex quo pz qd sensus non sentit seipm nec sentit sine obiecto exteriori.

Conclusio secunda.

Sensus reducitur de potentia essentiali in actū a proprio obiecto. Pz. quia obiectum est propriū mouēs et agens respectu sensus.

Conclusio tertia.

potētia ad sensum reducitur ad actum in generante. Pz. qd dāns formam dat cōmunita ad formam. ergo generans animam sensitiuam dat sensum qui per se consequitur ad ipm. Sed.

Dubitatur primo.

Utrum sensus sit tantum singularium. Pro dubio sciēdum qd duplex est p̄ncipium actionis. quod dā est ipm agens. Aliud est ratio agendi sub qua agit illud quod agit. Tunc videtur qd ratio obiecti sensus est vniuersalis. quia aliter potentia sensitua non esset vna. nisi haberet vnum obiectum sub cuius ratione formali apprehenderetur omnia que apprehendit. Dicitur secundo qd obiectum sensus qd tunc ad illud qd sentitur est singulare. quia cognitio habet fieri per hoc qd cognitum est in cogniscente secundum suam similitudinem. et quia sensus est virtus corporea. id recipit particulariter similitudinem sensibiles corporales. ideo sepe dicitur qd sensus qd tunc ad actum est singularium. et qd tunc ad obiectum est vniuersalium.

5º art. pbat qd a.

agens nō appropiat passio. necessario scilz ad agēdum.

b. supli. a. quod ē in potētia reducitur ad actū p̄ mouēs agens.

sensus singularis est

comitio fit per hoc ad cogitāte ē in cogniscente p̄ncipio. p̄ncipio est huius in corpore huius. p̄ncipio qd fallitur.

i.iii.

Ad qd sensus quid ad actū est singularis quid ad obiectum est vniuersalium.

omne quod recipit ad modū vniuersaliū recipit p̄nter qd fallitur.

Liber secundus.

Ubi aduertendum q̄ quatuor sunt gradus apprehensionis. Primus est q̄no ~~modo~~ abstrahit forma rei a materia. sed non a presentia nec a conditionibus eius. que fit per sensum exteriori. Secundus est q̄no ~~modo~~ forma rei cogente abstrahit a materia et a presentia materie sed nō a conditionibus eius q̄d cōuenit imaginative. Tertius est q̄no ~~modo~~ forma rei sumpta a materia et a conditionibus eius abstrahunt intentiones non sensate que non imprimuntur a sensibus et hec intentiones eliciuntur per extimatiuam. sicut ouis ex colore et figura lupi sensati apprehendit inimicitiam. Quartus est q̄no ~~modo~~ abstrahit forma a materia et a conditionibus eius. qui solum cōuenit intellectui.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicitur q̄ maior habet veritates q̄no ~~modo~~ superius et inferius ordinant ad eūdem finem. modo potentia sensitua et vegetatiua ordinatur ad diuersos fines. Ultra dicitur q̄ passiuus superioris ordinis est perfectius actio inferioris generis. modo genus potentie sensitue est supra totum genus potentie vegetatiue. Ad secundā dicitur q̄ sensus est potentia passiuā q̄no ~~modo~~ est intrasmutari a sensibili. sed dum est intrasmutato esse a sensibili fit potentia actiua et indicat de sensibili exteriori. unde nulla est potentia intantum passiuā quin possit agere per formā sui actiui in ea recepta. modo illud indicare consequitur formam sensibilibus receptam in sensu. Ad tertiā dicitur q̄ agens ea ratione qua agit nobilius est passio. et illud obiectum in actum est in actu tale qualis est sensus in potentia. sensus habet rationem imperfectionis. Ad quartā dicitur q̄ talis actio non est oculi. prout in eo est sensus. sed prout est corpus rarius ceteris partibus propter eius raritatem ut ab oculis talis mulieris exeunt fumi grossi vaporis qui primo inficiunt aerem medium et deinde speculum. Similiter ab oculis basilici exeunt vapores venenosi primo inficientes aerem et consequenter hominem visum. et oculi catorum respiciunt in tenebris quia sunt corpora maxime tera et posita et q̄ creant ab ipsis virtus visua. Et hec de questione. *Sens. 1. p. 2. dicitur est fin.*

Queritur decimosexto. Utruz

Quinque sensibilia communia. scilicet magnitudo. numerus figura. motus. et quies sint sensibilia per se. Et arguitur primo q̄ non. q̄ numerus solum cognoscibilis est ab intellectu. ergo non est sensibile per se. 2º sensibile commune ab omnibus sensibus sentiri potest. sed magnitudo non percipitur ab omnibus. ergo non est sensibile commune. 3º illud sentit per accidens q̄d sen-

titur per alterum. sed predicta quinque sentiuntur per aliud scilicet per sensibilia propria. ergo non sunt sensibilia per se. Ad oppositum est textus.

Pro responsione.

Sciendum est primo. q̄ post

ostendit aristoteles quo modo sensus se habet ad sensibilia. prout agit de sensibili ostendens quid est sensibile per se. et quid per accidens. quid sensibile proprium et quid commune.

Sciendum est secundo q̄ Sen

sibilia communia secundum aliquos dicuntur sensibilia per se primo. Tum primo. q̄ sensibilia communia sunt obiecta sensus communis. Tum secundo. quia sensibilia propria non possunt esse sine communibus et tamen bene possunt esse sine sensibilibus per accidens. Sed prima ratio istorum. ut dicit sanctus Thomas non valet. quia falsum est sensibilia communia esse obiecta sensus communis. quia sensus communis percipit omnia obiecta sensuum particularium et etiam sensationes eorum. ergo non habet obiectum distinctum ab obiectis quinque sensuum particularium. et sic illa sensibilia communia non sunt primo obiecta sensus communis. Item omnis potentia per se primo fertur in suum obiectum. sed sensus communis non percipit per se primo ista sensibilia communia. sed mediatis sensibus propriis. Similiter secunda ratio non valet. q̄ si sic sequeretur substantia esset per se sensibilibus. cum sit subiectum proprium sensibilibus. id est iste rationes sunt insufficientes.

Sciendum est tertio q̄ Non

omne agens infert passionem cuius patienti. sed solum patienti disposito. cum ergo sentire consistat in quodam pati. quicquid per se facit in alteratione sensus a sensibili est sensibile per se. et hoc contingit dupliciter. Uno modo q̄ sensibile immutat sensum per propriam speciem. Alio modo quia per se facit ad modum immutandi licet non agat per propriam speciem. ideo tam illud q̄ immutat per propriam speciem q̄ illud q̄ facit ad modum immutandi dicitur sensibile per se. Sed sensibile per accidens dicitur q̄ accidit sensibili per se et non facit in passionem sensus neq̄ per propriam speciem neq̄ ad modum immutandi. et id ipso mutato non mutatur iudicium sensus. Ex quo patet q̄ sensibile prima sui diuisione diuiditur in sensibile per se et in sensibile per accidens.

Uterius sciendum est. q̄ Sen

sibile per se diuiditur in sensibile proprium. et commune. Proprium est q̄d ab unico sensu percipitur. et circa q̄d non contingit proprium sensum errare. Unde in ipso habet sensus naturalis aptitudinem. et id secundum differentiam proprium sensibilem sensus in specie variantur. Sed sci-

Nulla est pars intantum
passiuā quin possit agere.

Ap. 50.

Ap. 51.

In quibus autem q̄ unum potest
quod dicitur unum habet et per se esse
tū et sic gaudet. sed mā hū
ne est unum unum et sic
gaut.

magis a.
magis
magis a.

omne per se
magis a. b. c. d. e. f. g. h. i. j. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. u. v. w. x. y. z.

magis a. b. c. d. e. f. g. h. i. j. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. u. v. w. x. y. z.

magis a. b. c. d. e. f. g. h. i. j. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. u. v. w. x. y. z.

magis a. b. c. d. e. f. g. h. i. j. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. u. v. w. x. y. z.

magis a. b. c. d. e. f. g. h. i. j. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. u. v. w. x. y. z.

De anima.

X sibile commune est qd nō immutat sensum p pro-
prium speciē. tamen facit per se ad modū immu-
tandi et a pluribus sensibus per ipi potest. circa
qd contingit sensum errare. vt sunt quinqz pri-
dicta. Et differt sibile propriū a cōmuni. qd
propriū ab vnico sensu percipitur. Cōmune
vto ab omnib⁹ vel pluribus. Differūt secūdo.
quia circa sibile commune cōtingit sensum
errare. sed circa propriū nō contingit errare.
vt visus non decipit circa colorē quatuor cōdi-
tionibus obseruatis. **P**rima est qd sit debita
dispositio organi sensus. defectu cuius febucis
tans male iudicat de saporibus. **S**ecunda
qd sit debita dispositio mediū. defectu cuius
dicamus solem de mane esse rubeum. **T**ertia
est qd sit debita distantia sensus a sensibili. def-
ectu cuius solem iudicamus esse bipedalis
quantitatis. **Q**uarta requiritur qd sit
debita virtus obiecti sic qd nō sit nimis magnū.
nimis fortis. nec nimis parū.

Sciendū est vterius qd Ad

sibile per accidēs duo requiruntur. **P**rimo
qd accidat sensibili per se. **S**ecundo qd statim ap-
prehendatur a sentiente cognito sensibili p se. si
enim aliquid accideret sensibili per se qd tamē
lateret sentientēz nō diceretur sentiri p accidēs.
quare oportet qd cognoscatur illud sibile ab
aliqua potentia sentientis que sit sensus. vel in-
tellectus vel vis cogitativa. vel extimativa. **E**xemplū
dat de sensu. sicut dulce qd est propriū sibile
gustus p accidens percipit a visu. **E**xemplū de
intellectu. vt viso aliquo mouere seipm per in-
tellectū apprehendimus vitam eius. **E**xemplū
de cogitativa. vt viso colorato percipimus esse
hominē vel animal. et virtus in homine dicit
ratio particularis. et cōparat intentiones par-
ticulares. sicut ratio cōmunit cōparat intentio-
nes vniuersales. tamen hec virtus est sensitiva.
Quis participet aliquid de intellectu in homine
pro qto sensus cōiungitur intellectui. **E**xemplū
de extimativa. vt ouis per auditū audit vocem
agnelli et per extimatiuam indicat ipm esse filiū
eius. **A**dvertendum tamen qd differēt se
habent cogitativa in homine. et extimativa in
brutis. qz cogitativa apprehendit indiuiduum
vt sicut sub natura cōmuni qd sibi ptingit in-
tellectu. nō cōiungitur intellectui. Sed extimativa in
brutis non apprehendit indiuidū secundū qd
est sub natura cōmuni. sed solum prout est ter-
minus aut principii actionis vlt passionis et.
vt ouis non agnouit hanc herbam. vt est sub
sua specie. sed solum in qtuoz est abus eius. **U**n-
de illa virtus dat brutis vt per eam ordinentur
ad persequendū suas operationes. **T**unc fit
Conclusio p̄ia. **S**ensibilia

communia sunt sensibilia per se. **P**z. quia illa q
faciunt ad immutandum sensum per propriam
speciē siue ad modū immutandi sunt sensibilia
per se. Sed sensibilia cōmunia sunt hōi. nam
faciunt ad diuer. um modū immutandi sensum.
nam aliter immutatur visus a magno colora-
to et a paruo.

Conclusio secunda. Sub

stantia et accidentia distincta a sensibus p̄p̄iis
z cōmunitibus solum sunt sensibilia per accidēs.
Patz. quia non immutant sensum per proprias
sp̄m. neqz per se faciunt ad modū immutandi.

Ad rationes ante oppositūz

Ad primā dicitur qd licet numerus secundū
suam simplicē essentiā solum cognoscatur ab in-
tellectu. tamē secundū esse materiale qd habz
in rebus numeratis est quedā q̄t̄tas discreta a
sensu percipitur. **A**d secundā dicitur qd ad
sibile commune non oportet qd ab omnibus
sensibus percipiat sed sufficit qd a multis. **A**d
tertiā dicitur qd illa sensibilia bene sentiuntur
per aliud. sed non per accidens. quia per aliud
non est idem qd per accidens s̄z opponitur ei qd
est primo. **E**t hec de questione. **S**equitur. t.

Quoniam cuius quidem est visus. zc.

Queritur Decimoseptimo.

Utrum ad videndum requiratur lumen ppter
medium tantum et non propter colores. **E**t
arguit primo qd non. quia color non habet vir-
tutem mouendi. dyaphanūz sine lumine. ergo
lumen requiritur propter colores. an̄s patet a
signo. nam ille qui est in obscuro loco videt rez
positam in lumine. et non e cōuerso. si sit in lu-
mine non videt rem in tenebris. quia color non
potest diffundere suas species nisi in medio illu-
minato. **z** visus est vna potentia. ergo h̄z
vnum per se et primo obiectū. qd non esset si co-
lor esset per se visibilis. et non per virtutem lu-
minis. qz lumen est per se visibile. **A**d oppo-
sitū est tertus dicēs. qd color habet in se cām. essendū
visibile. **P**ro responsione.

Sciendum est primo qd post

actū est de sensibilibus in cōmuni. cōter agit
Aristoteles de ipis in particulari. et primo de
sensibili visus. et qz ad videndū requirit dyas-
phanū et lumen. ideo de istis determinandum
est. **I**n omni enim sensatione tria sunt. scilicet
mouens tātum. qd est obiectū. z motū qd est ipse
sensus. et mouens et motūz simul. qd est mediū.
Sensibile enim positū supra sensum non facit
sensationem. ideo semp requiritur mediū. **E**t
circa hoc videndū est vtrum lumen requiratur
ad videndū ppter mediū vlt ppter ipos colores.

*Sup̄r a. illa sūt sensibilia p̄ accidēs qd nō
immutant p se sensum nec faciunt
ad modū immutandi.*

X

cōtinuato

*ant. s̄z
mōtūz simul
qd est mediū.*

*ant. s̄z
mōtūz simul
qd est mediū.*

Sciendum est Secundo: q

Dyaphanum dicitur qd de se nō habet propriū lumen quo videatur. sed est susceptivum lumis extranei per quod aliquo modo sit visibile. vt sunt aer et aqua. vitrum vel cristallus. Et licet aliqua accidentia conueniant elementis ratiōe elementorum. vt calidum vel frigidum. tamen dyaphanitas non cōuenit aeri vl' aque secundū naturam propriā. sed consequitur naturam cōmūnem celestem et conuenit elementatis in q̄tū quodā modo participat aliquid corporū celestium licet equinoce.

Sciendum est tertio q Lumē

est actus dyaphani secundum q dyaphanum est. vnde dyaphanum est potentia lucis et tenebre. sed est materia prima et in potentia respectu forme priuationis. lumen autē cōparatur ad dyaphanum sicut color ad corpus coloratum. quia vtrūq; est forma et actus sui susceptiuū. Et ideo dicit aristoteles q lumen ē quasi color dyaphanum secundū quod dyaphanū est actu factū ab aliquo corpore luminoso siue sit ignis siue aliquod corpus celeste. nam sicut dyaphanum cōmūne est celo et elementis. ita esse lucēs conuenit igni et celo.

Sciendum est quarto q Lor

porum quedā sunt lucida vt sol. quedam dyaphana. vt aer. quedā oppoca vt terra. cuius ratio est. quia lux ē propria qualitas celi quod est corpus perfectissimū. ideo corpora illa que sunt actiuata sunt actu lucida. que vero sunt p̄p̄inqua his sunt receptiuia luminis. vt dyaphanum. s; maxime materialia nec sunt lucida nec sunt receptiuia luminis secundū profundum. Aduertendum est tñ q ignis lucidus ē in materia aliena et non in materia propria. vnde in propria sphaera dyaphanitatem habet. nam nisi ita diceretur per regionē ignis non possent videri stelle. Tunc sit.

Conclusio responsiua ad. q:

Ad videndū requiritur lumen ppter medium; et non propter colores. Prima pars p; q; color a est motuus dyaphani secundū quod est i actu. sed lumen est actus dyaphani. ergo ad videndū requiritur lumen ex parte dyaphani quod est medium. Secunda pars p; nam color de sui natura habet q possit mouere dyaphanū in actu. sed omne potens per se mouere dyaphanum in actu est per se visibile. ergo color secundum sui naturam est per se visibilis. et sic ex parte sui nō requiritur lumen. Sed quia dyaphanum non fit i actu nisi p lumen. ideo color n̄ potest videri sine lumine. sic lumē qd requirit propter mediū et non propter colores. quia color est per se visi-

bilis. per se scilicet in secundo modo per se. quia visibile est propria passio et non de sua essentia li diffinitione. ideo dicit tertius. secundū se autē et non ratione. sed tamen in seipso habet causas essendi visibile. Et predictis p; q; lumen non ē corpus. quia cum diffundatur per medium duo corpora simul essent in eodem loco. qd est impossibile. Et quo sequitur vterius. q non est fluxus corporum. quia si sit esset parua corpora. Sequitur vterius q lumē diffunditur p motū successiuum. quia licet talis motus posset nos latere in aliquo paruo spacio. tamen non poss; nos latere in tanto spacio sicut est ab oriente in occidentē in eodem instanti in quo ascendit corpus lucidum supra orizontē illuminatur totū nostrum cūstiperris. Sequitur vterius falsitas dicti Democriti dicentis. q si inter visum nostrū et rem visam esset vacuum posset videri quodcūq; corpus in quocūq; distantia. puta formica in celo. hoc est enī falsum. quia color est motuus dyaphani secundum actum. modo in vacuo non est dyaphanum neq; medium. Unde hanc opinionem habuit Democritus. quia crederet medium impedire visionem eo quod resistit sue visioni. sed hoc est falsum. q; dyaphanū non habet contrarietatem ad lumen. sed est in vltima dispositione ad recipiendū lumen cuius signum est. quia subito immutatur et illuminat per lumen. Sed causa quare distantia impedit visionem est. quia visibile videtur sub quodā angulo figure pyramidalis cuius basis est res visa et angulus est in oculo videntis. Et q; res visa maior est puncto in quo est ille angulus. et q; to plus recedit ab oculo tāto diminuitur ille angulus. quia quanto latera alicuius trianguli sunt longiora. dum tamen vases sunt eadem. tanto angulus est minor. ideo res a remotiori visa minor apparet. Verū est tamen q Albertus aliter respondet ad questionē precedentem dicens. q ad videndum requiritur lumen. et propter mediū; et propter colores. Dicit enī q color hab; duplex esse. scilicet naturale quod confurgit ex proportionē quatuor qualitatum primariū. et secundum hoc esse bene est color in tenebris. Aliud habet esse formale quo potest mouere dyaphanum quod esse habet ex in causa dētia luminis qd ē tota ypocrisis coloris et secundū hoc esse color est actu visibilis. et sic lumē requiritur propter colores et propter mediū.

Ad rationes ante oppositū;

Ad primas dicitur q forma perfecte virtutis potest disponere suum receptiuum. et sibi dare formam similem forme agentis. sed forma imperfecta licet possit cōmunicare aliam formam non tamen sufficit disponere suum receptiuū. modo

in his videtur nisi p colorē. formā et hanc non hinc aliter.

Corr. 7

virtus coloris in agendo est imperfecta respectu
 luminis. quia color non est aliud quam lumen obs-
 curatum ex commixtione corporis opaci. ideo
 color non habet virtutem disponendi medium
 ad receptionem eius. sed potest diffundere suas
 species in medio disposito. Et ad illud quod dicitur
 batur de existente in tenebris respondet quod illud
 medium est illuminatum quantum sufficit ad diffi-
 nitionem speciei coloris. Ad secundam dicitur
 quod lumen est tota substantia coloris. ideo si per-
 tinet ad eandem naturam visibilis non oportet
 quod color fiat actu visibilis per lumen extrinsecum.
 sed habet in se lumen intrinsecum quo sufficit mo-
 nere dyaphanum existens in actu. non tamen su-
 ficit ipsum actuare per imperfectionem eius. Et
 hoc de questione. Sequitur in textu. **Est**
 autem coloris. etc.

Queritur Decimo octavo.

Utrum color sit proprium obiectum visus. Et
 arguitur quod non. quia obiectum visus per se primo
 debet videri. sed color non videtur per se primo
 sed videtur per lumen. 2º proprium obiectum
 debet esse adequatum sui potentie. sed multa vi-
 dentur que non habent colorem. ut corpora ce-
 lestia et tenebre. ergo color non est obiectum.

Ad oppositum est textus. Pro responsione.

Sciendum est primo. quod post

quod philosophus ostendit quid est color. quid dyaphanum
 et quid sit lumen. prout ostendit qualiter se ha-
 beat dyaphanum ad colores et ad lumen quod
 est actus eius. Unde de lumine diuise fuerunt
 opiniones. Prima fuit quod lumen est corpus eo
 quod sepe dicitur quod radii luminosi se intersecant.
 modo intersecare se pertinet ad corpus. Secun-
 da fuit dicentium quod lumen est defluxus corporum
 ad modum vaporis defluentis ab aliquo hu-
 mido propter istud motum. quia sepe dicitur quod
 lumen transit per aerem. modo transitus solus
 conuenit corporibus. Sed iste due opiniones su-
 erunt improbate in questione precedente. nam
 si lumen esset corpus vel defluxus corporum dif-
 fundereur succine. quod falsum est. Tertia opi-
 nio fuit quod lux vel lumen est quedam natura spi-
 ritualis propter istud motum. quia in rebus in-
 intellectu alibus videtur nomine luminis. ut dicitur
 substantias separatas habere lumen in intellectu

Quarta opinio fuit quod lumen est forma sub-
 stantialis solus eo quod sol secundum se dicitur lu-
 cidus. Sed iste due opiniones improbantur
 quia nulla natura spiritualis nec etiam forma
 substantialis est per se sensibilis. ergo lumen non
 est natura spiritualis nec forma substantialis.
 iste autem locutiones de lumine propter quas ipse
 mouebantur sunt omnes metaphisice. Quinta

fuit opinio Alberti dicentis quod lumen habet esse
 intentionale solum in aere vel in dyaphano.
 Sed hoc improbat. quia ens intentionale non
 potest facere naturalem transmutationem. sed ras-
 dii corporum celestium transmutant realiter hec in-
 feriora. Et eis lumen qualitas corporis celestis per
 quam agit in ista inferiora. ergo color habet esse
 reale et non solum intentionale in aere.

Sciendum est secundo quod Lu-

men et color substantialiter conueniunt. sed dif-
 ferunt primo. quia lumen nominat formam in
 paruipotentia cum tenebroso. color autem dicit for-
 mam paruipotentiam. Secundo. quia lux est qualitas
 primi alterantis que non habet contrarium. et ideo
 susceptum eius semper est in ultima dispositio-
 ne ad recipiendum lumen. Sed color habet
 species habet contrarietatem secundum diuersas
 permixtiones luminis cum opaco. et secundum
 quod lumen magis vel minus dominat secundum
 hoc causant diuersos colores extremi vel medi.

Sciendum est Tertio. quod Ut

dictum est prius dyaphanum est receptum luis
 et coloris. et quia receptum alterans debet esse
 denudatum a natura quam recipit. ideo dyapha-
 num secundum se non habet lumen vel colorem
 sed est inuisibile et tenebrosum. Verumtamen
 eadem est potentia cognitiua oppositorum dy-
 phanum potest videri sicut et tenebrosus. et sicut
 dicitur de susceptiuis obiecti visus ita dicendum
 est de susceptiuis obiecti aliorum sensuum.

Sciendum est quarto quod Vi-

sibulum quodam sunt proprie dicta. ut colorata et lu-
 minosa. nam omne quod videtur in quantum partici-
 pat lumen. aut ergo ipsum participat in potentia
 ut dyaphanum. aut in actu excellenti. ut celum.
 aut imperfecte et remisse. quia vel habet lucem
 satis claram. ut ignis qui videtur in tenebris et
 in lumine. in tenebris quidem. quia tamen habet de
 luce quod potest facere medium in actu et difun-
 dere suum lumen. in lumine vero videtur eo quod
 lumen eius non est tam debile ut ad presentiam
 alterius luminis totaliter obfuscetur. ideo in
 lumine potest videri. Alia sunt inuisibilia im-
 proprie dicta. ut sunt nocti lucentia quem ad
 modum sunt putredines aliquorum quercuum
 stantie aliquorum piscium. oculi catorum vel lu-
 porum que dicuntur visibilia in omnimoda.

Sciendum est quinto. quod pre-

dicta sunt visibilia in lumine in quantum colorata
 et non in quantum lucida. sed in tenebris videntur
 ut lucentia et non ut colorata. Luminis ratio est.
 quia predicta in sua compositione habent aliquid
 lucis in quantum lucidus. ignis et dyaphanum actus

Liber secundus.

et aque nō est totaliter comprehensū in ip̄is per
opacum terre. et ita quo modo lucida sunt et
eorum lux solum in tenebris cognoscitur. quia
cum illa lux sit debilis ad presentā maioris lu
minis obfuscatur. ideo de die non videntur. vt
lucētia sub propria luce. sed vt colorata sub p̄
prio lumine. vel vt colorata sub lumine alieno.
Unde lux ip̄orum cum sit debilis non potest tā
tum reducere medium in actu vt possit recipere
species coloris. ideo sub sua luce nec ip̄a nec
alia videntur. sed quia lux ip̄orum fortior est
ip̄o colore. ideo in tenebris possunt videri luci
da. Et dicuntur predicta inuisibilia innotiata.
quia simul sunt et lucētia et colorata. ideo nō
possunt habere vnum nomen tantum. Dis
notatis ponitur.

Conclusio responsiua ad. q.

Color est proprium obiectum visus comprien
dendo lumen sub colore. quia sunt vnum in ra
tione visibile. P̄ illud est proprie obiectum vis
sus in quod prius et directe fertur potentia vis
sua et sub cuius ratione formali fertur in omne
illud in quo fertur. sicut est de colore respectu vi
sus. ergo est obiectum visus. Et quo sequit̄
q̄ visus est spiritualior inter sensus p̄ticularēs.
p̄ primo ex parte obiecti. quia suum obiectum
conuenit tam corporibus celestibus q̄ inferiori
bus qd̄ i nullo alio sensibili reperitur. Tactus
enim solum percipit qualitates tangibiles que
cum tactat cōueniunt elementis et mixtis. Gus
tus vero percipit sapes qui solum sūt in mix
tis. Olfatus solum circa odores est qui solum
reperiuntur in mixtis. Auditus est circa sonum
qui solum causatur in corporibus que possunt
rarefieri et condensari facilliter quod repugnat
corporibus celestibus. Secundo p̄ q̄ visus sit
spiritualior ex modo sue mutationis. quia alii
sensus immutantur naturaliter et spiritualiter
simul. sed visus solum immutatur intentionali
ter. ideo spiritualior est inter alios sensus. deinde
auditus. deinde olfatus. deinde gustus. et vlti
mo tactus. Unde immutatio naturalis est in
quo qualitas. immutantis recipitur in patiente
secundum esse reale. Sed spiritualis est quādo
recipitur in patiente spiritualiter tātum.

Ad rationes ante opposituz

Ad primaz dicitur q̄ color non videtur sine
lumine requisito ex parte medii et ex parte vi
dentis. vnde tamē videtur sine lumine exteriori
requisito ex parte ip̄ius coloris. ideo adhuc col
or est per se visibilis. Ad secundā dicitur q̄
lux. lumen. et color conueniunt in vna ratione
formali et non differunt formaliter in esse visibi
li. et non capitur hic color vt distinguitur a luce.
tenebre aut solum videntur per carentiaz luis.
sicut priuatio percipitur per remotionem sui ha

bitus. Et hec de questione. Sequitur textus
Nunc autem de sono.

Queritur Decimonono:

Utrum sonus fiat in aere tamq̄ in proprio me
dio. Et arguitur q̄ non. quia aeris ad sonuz
nulla est resistentia. ergo si sonus fieret in aere
in instanti difunderetur per aerem qd̄ falsum est.

2° subiectum soni non est medium eius. sed
sonus est subiectiue in aere. ergo non est in eo
vt in medio. Ratio 2° p̄. quia sonus in suo sub
iecto habet esse reale et in medio habet esse intē
tionale. 3° sonus auditur in aqua. ergo aer
non est proprium medium soni. Ad oppo^o
est textus. Pro responsione.

Sciendum est primo. q̄ post
q̄ actum est de obiecto visus. cōter agit aristo
teles de sono qui est obiectuz auditus. et primo
agit de generatione soni. deinde de immutatio
ne ad sonum.

Sciendum est Secundo. q̄

Corporum sonabilū quedā sunt bene sonātia.
vt campana actu sonans. Alia sunt bene sonā
tia. vt in potentia. vt campana quādo non so
nat in actu. Alia sūt q̄ nec in actu nec in poten
tia sunt bene sonantia. Ex quo p̄ q̄ sonus
quandoq̄ habet esse in actu et quādoq̄ in poten
tia. Duplicit̄ in aliqd̄ habet i actu. Vno mō
in actu permanendi et in facto esse. et sic sensibi
lia aliorum sensuz ab auditu habent esse cō
pletum in suis subiectis. vt color in corpore co
lorato. Alio modo aliquid habet esse in actu
succedendo et infieri. et sic sonus h̄ esse in actu.
non enim habet esse permanens in subiecto. s̄
solū est q̄ dū est generatio eius. in simul ei sunt
generatio soni et immutatio auditus a sono. id
Aristoteles simul determinat predicta vno de
sono qd̄ tamen non facit de sensibilibus aliorū
sensuum.

Sciendum est tertio. q̄ Ad
generationem soni tria requiruntur. scilicet per
cutiens. percussum. et mediū i quo fit percussio.
Sonus enim causatur ex vehemēti percussioe
in qua fit violenta fractio aeris. modo in per
cussione requiruntur percutiens et percussum. et
quia actus percutiens non fit sine motu locali.
nec motus localis sine medio. ideo in illa per
cussione requiritur medium. et hoc est q̄ dicitur
q̄ sonus est alicuius ad aliquid et in aliquo. a
licuius. scilicet percutientis. et aliquid scilicet p̄
cussum. et in aliquo. scilicet in medio. non tamē
fit sonus ex percussione quorumcūq̄ corporuz.
quia lana et corpora mollia non habent vim
sonandi. Lius ratio est. quia talia corpora

De anima.

cedunt percussioni. ideo ex percussione eorum non frangitur aer. ita vehementer q̄ possit formari sonus et tamen illa mollia corpora cōp̄r̄m̄ter possent adeo fieri dura q̄ causarēt sonū

Sciendum ē quarto. q̄ Ad hoc q̄ corpora faciant sonum ex sua percussione requiritur quod sint dura vt possint vehementer frangere aerem. 2° requiritur q̄ sint leuia vt aer sit vniformis in sua fractione. 3° requiritur q̄ sint concaua si debeant facere magnum sonum. quia aer inclusus ī corpore concauo nō potest statim exire ymo vna pars percutit aliaz et alia aliam. et sic fiunt multi ictus et multiplicatur sonus. Unde corpora que in sua compositione habent aerem bene dispositum bene sonant. vt es vel argentum. 4° requiritur q̄ illa corpora dura se percutiant vehementer et velociter. quia si tarde ante percussione dissolueret aer et non causaretur sonus.

Alterius sciendum. In generatione soni equon q̄ corpus sonans se habet ad sonum sicut ad centrum. ita quod sonus orbiculariter diffundit̄ circa ip̄s vt q̄ lapis cadit in aquā punctus percussus lapidis est vt cēt̄. et circulariter causantur multe in vndatidēs que si nōn reperiunt obstaculum tunc reuerberantur ad locum a quo processerunt. ita similiter sonus circulariter diffunditur. et si non reperiunt obstaculum tandem deficit. et si reperiatur tunc reuerberatur aer ille a corpore obiecto et cogitur sonus reuerti ad locum ad que processit in ista repercussione causatur sonus qui dicitur sonus equon et iste aer idem numero repercutitur ad huc habens impressionem soni primo generati ideo quandoq̄ secundario auditus vocem similem voci prius formate dum tamen fiat repercussio prope. quia si nimis distanter fieret. non seruaret similem impressionē eo q̄ figuratio cōtinue per motum dissoluitur. Ubi aduertendum q̄ in omni sono fit ista repercussio vt habet̄ textus licet non semper percipiatur vnde percipitur iste sonus in locis concauis. vt in puteo. vel in valle iuxta muros vel in siluis. in locis autem planis raro percipitur. Et q̄ semper fiat iste sonus patet per locum a minori. nam in lumine semper fit reflexio a corpore opposito. q̄ nisi semper fieret numq̄ videret̄ aliquid ē nisi lumen solis aut alterius luminosi directe. incidet supra ip̄m non tamen percipitur semp̄ ista repercussio. et cum lumen sit subtilius sono minus in aere debet fieri reflexio luminis q̄ soni. cum ergo semper fiat reflexio soni. Dis presuppositis ponitur.

Conclusio r̄sua. medium propriissimū ip̄ius soni est aer et minus propriū

est aqua. P̄ illud est propriū medium defferens sonum quod facilius rarefit et cōdensatur et quod est denudatū a sono. sed aer est hmōi. et etiam aqua licet minus proprie. et ideo anti qui credentes locum vbi ē aer esse vacuum dixerunt vacuū esse propriū mediū auditus quibus male dixerunt. in hoc q̄ dicunt aerem non esse corpus. tamen bene dicunt per hoc q̄ dicunt sonum fieri per aerem. Sed.

Dubitat̄ur primo. Utrum

Sonus causetur a percussione vel a percussio. vel ab vtroq̄. R̄. q̄ ab vtroq̄ sed differenter. quia primo fit a percussione qui primo percussit aerem. et quia percussum est durū et leue. ideo facit aerem resiliere. et sic ab vtroq̄ dependit ille motus. quia oportet q̄ ibi fiat resilio et ex resiliencia percussio non tamen omne q̄ percussio causat sonum. quia si acus acui obiciatur non generatur sonus.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicit̄ q̄ aeris ad sonū nulla est resiliencia cum aer non habeat in se formas sono contrariā. sed quia sonus fit cum motu locali cur repugnat fieri in istāti. id sonus non potest fieri subito s̄ successiue. Ad secundā dicit̄ q̄ sonus est subiectiue in aere proprio respectu sonantis et intentionaliter diffunditur in aerem distantem. ideo secundum diuersas partes ibi est realiter et intentionaliter. Ad tertiam p̄ solutio ex dictis. Et hec de questione. Sequitur in textu. Vacuum enim recte dicitur.

Queritur vicesimo. Utrum

Sonus sit propriū obiectum auditus. Et arguitur primo q̄ non. quia nullus sensibilis cōmune est propriū obiectū auditus. sed sonus est sensibilis cōe. quia est motus localis. ergo sonus non est propriū obiectum auditus. 2° illud est propriū obiectum auditus a quo auditus mutatur. sed auditus immutatur a corpore sonantis. ergo corpus sonans est obiectū auditus et non solum sonus. Ad oppositum est textus. Pro responsione.

Sciendum est primo q̄ post

q̄ visum est de generatione soni et de his que requiruntur ad generationem eius. cōter dicitur est de imitatione auditus ab ip̄o sono licet enī simul sint tempore generatio soni et diffusio eius per medium et immutatio auditus. tamen prius secundū naturā fit generatio soni et eius diffusio per medium q̄ quod imutet sensum auditus.

Sciendum est Secundo. q̄

Organum auditus est de natura aeris sicut or̄

ganum visus est de natura aque ideo i organo auditus est quidā aer inclusus qui recipit sonū existentē in aere exteriori et quādo aer exterior motus per foramē auris pertingit ad pelliculā continentem illū aerem intrinsecum tunc permittatur illud organum et auditur sonus. Et quo sequitur q̄ anima non audit a qualibet parte sui corporis. quia non in qualibet parte habet aerem inclusum qui sit organum auditus. neq̄ aer exterior potest penetrare quālibet partē aialis vt immutat aerē intrinsecum qui est organum auditus. Et dictis sequitur q̄ iste aer contra naturalis aliter non habet in se sonum. quia si haberet non perciperet sonū ab extrinseco veniente. vnde aer in aure existens cōtinetur per quandā pelliculam ne desluat et est edificatus. id est firmiter dispositus in concauo auris. et oportet q̄ sit immutabilis ad hoc q̄ possit sentire omēs differentias motus et soni sicut pupilla caret colore. vt omnem colorem possit cognoscere.

Secūduz est tertio. q̄ Ad or ganum auditus duo sunt necessaria. vt patet ex dictis. Primū est q̄ sit aer inclusus in dicta pellicula que dicitur meringa auris. Secūdu est q̄ ille aer sit immobilis. Et secūdu hoc possunt accidere duo impedimēta circa auditū. Primū est si ille aer inclusus corrumpatur. vt in homie existente in aqua corrumpitur dum i aqua venit ad illum aerem. verū tamen aqua impediri pōt ab ingressu propter tortuositates que sunt in foramine auris et si ledatur illa pellicula continens impeditur auditus quē admodum impeditur visus si pellicula continens humidū q̄ est in pupilla oculi ledatur. Secūdu impedimētū est si aer ille intrinsecus moueat quia requiritur quod sit immobilis et sine sono. vt possit percipere sonum et motus existentē in aere exteriori. ideo phūs ponit signū ad discernendū vtrum aliquis sit boni auditus. nā si continue audiat sonum in auribus aer sui organi est in cōtinuo motu. ideo non potest bene percipere motum et sonum exteriorē et est mali auditus. s; si multo tiens percipiat silēciū signum est boni auditus. Diis presuppositis ponitur.

Conclusio responsiua ad. q̄: Sonus est propriū obiectum auditus. Probatur sicut antea probatum est de colore q̄ sit propriū obiectū visus. Sed.

Dubitatur primo. Que sunt differentie soni. R. q̄ sunt acutum et graue et sumuntur ad similitudinem per differentias que sunt in tactu. Vnde acutus dicit q̄ in modico tempore multū mouet sensum tactus. et acutū in sono quod cito mouet sensus auditus. sonus

grauis qui in multo tēpore parz mouet auditū et aliquis posset credere q̄ acutū et graue idē essent in sono q̄ velox et tardum. ideo remouet hec phūs dicens q̄ ab inuicē differunt. Vnde sicut motus est causa soni. ita velocitas motus ē causa soni acuti. et tarditas est cā soni grauis et hoc intelligendum est quando sonus in eodē motu causatur. qui si in pluribus motibus. tunc frequentia motū est causa soni acuti. et rarietas soni grauis. vt dicit Boetius in musica. et ideo corda citare magis extensa acutius sonat q̄ in ea et vna percussio e frequēter mouet aer.

Dubitatur secundo. Quare hic phūs determinat de generatione soni et prius non determinauit de generatione coloris. sed solum de immutatione sensus et medii a colore. R. q̄ alie qualitates sensibiles a sono. vt color odor sapor et qualitates tangibiles habēt esse fixum et permanens in subiecto. ideo est alia cōsideratio in ipis secūdu se et secūdu q̄ immutat sensum. et ideo alterius considerationis est generatio iparum et alterius immutatio facta per ipas. hic aut cōsiderat de immutatione sensus ab obiectis in libro de sensu et sensato de generatione coloris. saporis. et odoris. et in de generatione agitur de qualitatibus tangibilibus et quantū ad aliquas in libro methaurozum. sed sonus non habet esse fixum et quiescens in subiecto. sed in quadā immutatione cōsistit eo q̄ causatur a motu. et sic simul est generatio eius et immutatio eius. id simul de ipis deterioratur.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicitur q̄ sonus non est motus localis formaliter. sed ibi est passio causalis sine materialis. et sonus solum cum motu locali causatur Ad secūda dicitur q̄ corpus sonans vt homo vel campana solum per accidens immutat sonum auditus. sonus aut per se immutat. ideo sonus ponitur obiectū auditus. et nō corpus sonans. Et hec de questione. Sequitur in textu. Vox autem est sonus. rē.

Queritur vicesimo primo.

Utrum diffinitio vocis sit bñ assignata in qua dicitur vox esse percussio aeris respirati ab aia que est in his partibus ad arteriam vocalem.

Arguitur q̄ non. quia omnis repercutio est motus. sed vox non est motus. ergo non est repercutio. 2º ista diffinitio nō competit sono instrumentoz musicalium cuz notare dicuntur ergo nō cōuenit omni voci. 3º si vox fieret per respirationem aeris cum respiratio aeris fiat naturaliter tunc sequeretur q̄ nō omnis vox esset naturalis. et sic omnis vox esset naturaliter. rē.

De anima.

nificatiua. Ultimo si diffinitio esset conueniens sequeretur quod tussis sternudatio et huiusmodi essent voces quod tamen falsum est. igitur. 24. In oppositum est probans in textu ponens illam diffinitionem in forma. Pro responsione.

Sciendum est primo quod post

quod Aristoteles determinauit de sono in generali prius determinat de voce que est quedam species eius. vox enim est sonus factus ab anima. et solum competit animati vocare. nullum enim in animatum dicitur vocare. nisi forte secundum quandam metaphoram sicut instrumenta musicalia. ut lira tibia et huiusmodi que habent extensionem in suo sono et melos. id est consonantiam et locutionem siue discretionem. et dicuntur vocare per similitudinem

Sciendum est secundo quod So

nus huiusmodi instrumentorum assimilatur vocibus humanis propter tria. Vox enim differt a sonis simplicibus in tribus. Primo quidem in hoc quod vox habet quedam protensionem siue durationem. sonus autem simpliciter factus cito transit et non habet protensionem. cuius est causa. quia sonus simplex causatur ex simplici percussione duorum corporum. et cum statim percussio transeat sonus etiam cito transit. sed vox fit ab anima retinente aerem et repercutiendo ipsum ad arteriam vocalem ideo vox habet quedam protensionem secundum appetitum anime. 2° differt vox a simplicibus sonis quod vox habet quedam consonantiam. et melodiam quam non habet sonus simplex. Cuius causa est. quod sonus simplex puenit ex simplici percussione. ideo in se non habet diuersitatem grauis et acuti. et per se nec consonantiam que causatur ex diuersa proportionem grauis et acuti. sed vox diuersificatur per sonum grauem et acutum eo quod percussio per quam fit vox diuersimode fit secundum appetitum anime emittentis sonum. 3° differt ab aliis sonis. quod in voce est quedam discretio et interruptio sonorum. sicut per in voce articulata que ponitur species quantitatatis discrete. habet enim discretionem et distinctionem in suis partibus. propter varias repercussiones aeris sicut ad vanam arteriam vocalem. sonus autem simplex non habet in suis partibus talem discretionem. sed est continuus. et quia instrumenta musicalia secundum quedam similitudinem habent ista tria. id est soni talium instrumentorum dicuntur voces propter similitudinem illam quam habent ad vocem humanam. habent enim tales soni quedam durationem melodiam et distinctionem in suis partibus secundum diuersas percussiones diuersarum cordarum aut diuersorum flatuum et aliorum huiusmodi. id est soni talium instrumentorum dicuntur voces per similitudinem quam habent ad vocem humanam. quam similitudinem habent ex intentione sonantis. sed deficiunt a

vera ratione vocis. quod non sunt per instrumenta naturalia.

Sciendum est tertio. quod Vox est repercussio aeris respirati. sola enim animalia respirantia dicuntur vocare. et ideo animalia non habentia sanguinem non respirant. et quedam animalia habentia sanguinem non vocant. ut pisces. et si pisces quandoque dicuntur vocare. sicut pisces qui sunt in athileo id est in illo flumine. vel mari hoc est id quod cum brachiis vel cum alio huiusmodi faciunt sonum similem voci qui tamen non est vox. Unum quatuor sunt genera animalium sanguinem non habentia. ut dicitur in libro de animalibus. scilicet animalia mollis carnis exterius. ut sunt sepie et animalia mollis teste ut cancri. et animalia dure teste. ut chonche et ostree. et animalia que sunt corporis animaliosi ut apes et formice. nullum enim horum habet sanguinem neque vocant.

Sciendum est quarto quod Cor

et pulmo sunt partes vehementer calide. id est requirunt aerem refrigerantem. et temperant calorem eorum. ideo natura in animalibus habentibus pulmonem que habet magnam calorem ad cor ordinat nauit respirationem aeris et aspirationem ad refrigerium cordis. et se habet pulmo in respiratione ad modum fellis recipientis et emittentis aerem. et per talem aspirationem et respirationem membra principalia scilicet cor et pulmo excellenter calida temperant in calore. Et quo per quod anima vititur aere respirato ad duo opera. scilicet ad nutritionem calorem cordis tamquam ad aliquod necessarium. et ad locutionem et formationem vocis tamquam ad id quod est de bene esse et non necessarium simpliciter. si quod etiam natura lingua ad duo opera vititur. scilicet ad gustum qui est necessarius in quantum est discretus alimenti conuenientis a discouenienti. et etiam ad locutionem que non est necessaria simpliciter. sed bene de bene esse. vox enim fit per arteriam vocalem tamquam per proprium organum. quod aer respiratus et tractus ad cor et pulmonem in virtute anime repercutitur ad arteriam vocalem in qua repercussio fit vox. et ita arteria vocalis est organum vocis. est enim arteria vocalis quedam vena vel aliquid simile vene que est iuxta guttur et continuatur lingue et pulmone et dicitur via spiritus siue aeris sicut vena dicitur via sanguinis. sic per in quo modo causatur vox. causatur enim quando aer respiratus et attractus circa cor ad pulmones per virtutem anime repercutitur ad arteriam vocalem. et in illa repercussione fit vox et oportet aerem aspiratum retineri. quod sine aere respirato non fieret vox. Istis predictis ponitur.

Conclusio responsiua ad. q. 7

Diffinitio vocis est sufficienter assignata. Pars per ea que requiruntur ad bonam diffinitionem.

ponitur enim repercussio tanq̄ genus. et est ibi predicatio causalis et non formalis. et per hoc q̄ dicitur aeris respirati ab anima excluduntur soni facti ab inanimatis. et per hoc q̄ dicitur ad arteriam vocalem excluduntur soni qui sunt p̄ alias partes inanimatas. per hoc etiā q̄ ponit̄ ab anima excluduntur soni qui sunt ex necessitate nature sic tussis. Et q̄ ois vox fit mediāte ymaginatione et appetitu. et ita omnis vox signat naturaliter vel appetitum anime vel aliq̄ ymaginationem sui vel alterius rei. vel etiam signat ad placitū. voces enim animalium brutorū signant appetitum anime cū aliqua ymaginatione. et voces humane articulate signāt ad placitum et impositōe. Et quo potest patere q̄ in formatione vocis tria sunt. scz percipiens quod ē ipsa anima cū sua vi motiva. et percussus quod ē arteria vocalis. et mediū qd̄ est aer respiratus. Quis enim anima sit forma totius corporis. et in qualibet parte tota sit secundum essentiam tamen principaliter dicitur esse in corde q̄ tum ad vim motivā. et ita anima dicitur esse in corde et pulmone. q̄ in illis partibus principaliter operatur cum cor sit principū vite. res aut̄ dicitur esse vbi operatur. Et quo patz q̄ sola animalia respirantia que habent pulmonem et arteriā vocalem formant voces.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicit̄ q̄ ibi est predicatio causalis. et est sensus. vox est causatus ex repercussione.

Ad secundā p̄ solutio ex dictis. Ad tertiā dicendū q̄ omnis vox in vniuersali est naturalis et signat naturaliter. tamē aliqua vox put̄ est articulata signat conceptum mentis ad placitum. nihil enim prohibet aliquid in vniuersali cōceptuz esse naturale. et tamen secundum quandā circumstantiā esse voluntarium et ad placitum. sicut punire latrones est de iure naturali. sed punire ipsos hoc vel illo modo cadit sub iure positio et est ad placitum. similiter naturale est homini loqui et vocare. sed taliter vel taliter et secundū talem dearticulationē est voluntarium. Ad aliam dicitur q̄ alii soni nō sunt ab anima propter appetitum vel ymaginationē. sed propter nature necessitatem. Sequitur in textu. De odore aut̄ et olfactu.

Queritur vicesimosecundo:

Utrum odor sit proprium obiectum olfactus

Arguitur q̄ nō q̄ propriū obiectum alicuius potentie debet esse adequatū illi. sed odor non adequatur olfactui. tum primo. q̄ aliquis est odor qui non percipitur ab olfactu nostro. et aliquis qui non percipitur ab olfactu brutorū sicut odor rosarum. Tum secundo. quia olfactus

non solum percipit odorabile. sed etiā non odorabile. vt habetur in textu. igit. et. 2° sic odores percipiuntur a gustu. q̄ bene sapida bñ odorant. ergo odor non est proprium obiectum olfactus. In oppositū ē Aristoteles in textu

Pro responsione.

Sciendum est primo q̄ post

q̄ phūs determinauit de visibili et visu. audibili et auditu. p̄ter determinat de odorabili. et olfactu. Licet enim odores cognoscant per sapes prius tamen agit Aristoteles de odorabili et odoratu qui percipit suū obiectuz per mediū extraneū sicut visus et auditus. q̄ de sapore et gustu qui percipit suum obiectum per medium intraneum.

Sciendum est Secundo. q̄

difficilius est determinare de odoribus q̄ de coloribus et sonis. Cuius ratio est quia homo inter cetera animalia habet mains cerebrū in portione ad alias partes corporis. cerebrū aut̄ est humidū et frigidum. et odor consistit in calido et sicco. et quia organū debet esse proportio natum suo obiecto oportet organum olfactus esse calidum et sicum. quia ergo in homine organum olfactus contrahit humiditatē et siccitatem a cerebro quod est maximū in nobis. id̄ habent sensum peiorem aliis animalibus. propter quod homines differentias odorum mediour non discernunt nisi referendo ad sapes. sed solum excellentes odores facientes delectationē vel tristitiam. Unde sicut quedā animalia duros oculos habentia vt sunt locuste non percipiunt parua visibilia. ita etiā nos non odoramus nisi odores excellentes.

Scienduz est tercio. q̄ Quia

nos non bene percipimus differentias odorum discernimus eas per analogiam et proportionē ad gustum. Cuius ratio est q̄ homo est optimi gustus et mali olfactus. ideo discernit species odorū per species saporum. Quia aut̄ habeat certissimum gustum p̄ et eo q̄ gustus est quidam tactus. tactus enī i hominib⁹ est certissimus eo quod complexio hominis inter cetera animalia maxime est reducta ad equalitatē. et recedit ab excellentia qualitātū primarum. ita q̄ organum tactus in homine q̄tum possibile est denudatū est ab excellentiis qualitātū primarum. Et quo sequitur q̄ homo est prudentissimū animalium quia in genere hominū ex sensu tactus percipiunt q̄ aliqui sunt ingeniosi et aliqui non. quod nō facimus ex alio sensu. qui enim habet carnes durā et malum tactū sunt inepti mente. qui vero sunt molles carne et habent bonum tactum sunt apti mente. vt dicit phūs in textu. alia enī

Molles carnes habent.

De anima:

animalia habet duriorē tactū q̄ homo. Unde signū boni tactus ē raritas in p̄plexione. tenuitas vnguū. suauitas carnis. et subtilitas capillorum. Illis notatis sit.

Conclusio responsiua ad. q.

Odor ē propriū obm̄ olfactus. p̄barec̄ hec conclusio sicut p̄batū est de colore et sono. nihil enī percipitur ab olfactu nisi odor et reducibile ad odore. sicut enī visus ē visibilis et invisibilis. et audit⁹ audibilis et inaudibilis. ita olfactus ē odorabilis et inodorabilis. sed nō odorabile dicitur tripliciter. aut quod oīno nō potest habere odore sicut corpora simplicia. aut q̄ h̄z pars de odore vt quidā lapis. et quedā gr̄a metalorum. aut quod parū h̄z odorē sicut sulphur. et ita de inuisibili. et nō audibili. sicut de non gustabili. et nō tangibili. ita aut̄ simpliciter mlt̄ p̄liciter dicuntur.

Dubitat̄ primo. Utrum

Aptitudo mentis magis correspondeat bonitati tactus q̄ visus. Videt̄ q̄ nō q̄ visus est sp̄as h̄ior inter oēs sensus. et plures rerū differentias nobis ostendit. id̄ dicit̄ cōter vt etiā dicit. p. q̄ visus et auditus sunt sensus discipline. tactus aut̄ inter oēs alios sensus est magis materialis et vicinior potētis vegetatiuis. Oppositū dicit. p. in. t. Ad dubiū respondet̄ q̄ duplici de causa bonitas mentis conueniet bonitati tactus. Prima ē q̄ tact⁹ ē sūdamētū oīum sēiū. organū enī tactus expādit̄ per totū corp⁹ ad modū rebus. et ex sensu tact⁹ h̄z aīal q̄ sit aīal. ideo cū habet meliorē tactū habet meliorē naturā sentiuiā. et cū bonitas sensus sit dispositio ad bonitatem intellectus. cū nihil cognoscimus nisi per mēterū sensus. sequit̄ q̄ qui habet meliorē tactū habent meliorē intellectū. Ex hoc aut̄ q̄ alii quis h̄z meliorē visus vel auditus nō p̄pter hoc simpliciter dicitur melioris nature sentiuē nisi solus h̄z quidā. sc̄z i illa pte in qua est visus vel auditus. Secūda ē q̄ bonitas tact⁹ cōsequit̄ p̄tēp̄ratiām in p̄plexione. Et quāuis organū tact⁹ nō possit esse oīno denudatū a qualitatibus tangibilib⁹ eo q̄ est p̄positum ex quatuor elementis. ōz tñ q̄ sit i potētis ad excellētias qualitatū tāgibilū p̄ hoc q̄ ē reducitur ad mediū. et q̄to organū tact⁹ est magis reductū ad mediū tāto magis tact⁹ percipit excellētias qualitatū tāgibilū. et tāto p̄plexio corporis ē melior. et cū ad bonā p̄plexionē corporis sequat̄ nobilitas aīe. q̄ oīs forma p̄portioat̄ materie et aīe i sequit̄ corpora. vt dicit. p. i libro de p̄his sionomia sequit̄ q̄ qui sunt melioris tact⁹ sūt melioris aīe et p̄fectionis mētis si mētē hēant.

Dubitat̄ secundo. Utrum

bō habeat certissimū tactū quare spēs odorū

denominant̄ a spēsibus saporū magis q̄ a qualitatibus tāgibilib⁹ q̄ percipiunt̄ tactū. Rē. q̄ cā ē. q̄ odor et sapor sumit̄ ex p̄mixtiōe qualitatum elementorū. sapor enī sumit̄ in calido et hūido aqueo digesto. odor aut̄ in sicco hūido aereo. et id̄ spēs odorū magis respōdent spēsibus saporū quas simplicibus qualitatib⁹ tāgibilibus. et ita noīamus spēs odorū p̄ spēs saporū eo q̄ habemus bonū gustū et malū saporatū et p̄pter affinitatem predictā quā habet odores ad sapores.

Dubitat̄ tercio. an semper

species odorū correspondēt spēsibus saporū sic q̄ illa q̄ habet dulcē odore habeat dulcē saporē. Rē. q̄ nō semp. Cuius cā est. q̄ sapor consistit in hūido aq̄o aliquantū digesto p̄ calidū. odor aut̄ consistit in hūido aereo aliquantū tep̄rato ex actione enchimi sicci in ip̄m. P̄tingit aut̄ q̄n̄z vtrāq̄z subtiliā sc̄z subtile aereaz et aqueā esse certus ē cōmixtā secūdū debitā p̄mixtionē. et sic suauitas odorū et saporū correspondent sibi inuicē. si vero sit debito mō p̄portioat̄ i vno et nō in altero erit in vno suauitas et nō in altero. et sicut dicit̄ est de dulci et amaro q̄ sunt extrema i saporibus et trāsferunt̄ ad odores extreme. ita etiā noīa saporū mediorū attribunt̄ odorib⁹ mediis. sicut enī dicit̄ sapor acetosus aut̄terus p̄tictus acm̄ et pinguis. ita noīant̄ odores.

Ad rationes ante oppositū

Ad primā dicit̄ q̄ nihil percipitur ab olfactu nisi sub rōe odoris. et ita nō odorabile percipit̄ ab olfactu p̄tō est p̄uatio odoris. non ōz etiā q̄ quodlib⁹ gen⁹ aīalū percipiat quoslib⁹ odores. q̄ accidit olfactui in cōmuni q̄ sit in organo sic disposito in tali sp̄e animalis vel tali.

Ad secūda dicit̄ q̄ odores nō percipiunt̄ sa gustu. Quis enī odorabile sit gustabile p̄ accidens. nō est tñ intelligendū q̄ odor percipitur a gustu. vt satis declaratū est prius. Sequitur in textu. Est aut̄ olfactus. rē.

Queritur vicesimotertio.

Utrum odor multiplicetur realiter per medium aut solum intēcionaliter. Arguit̄ q̄ multiplicetur realiter. q̄ vt dicit̄ Aucenna poma odorifera per hoc q̄ odorant̄ desiccant̄ et contrahunt rugas. quod nō esset nisi esset realis de fluxus odoris a corpore odorifero. 2º odor est quedā fumalis euaporatio. vt dicit̄ p̄his in de sensu et sensato. fumalis aut̄ euaporatio est aliquid reale igit̄ diffunditur realiter. 3º exp̄p̄ti sunt venatores q̄ quedam bestie siluestres quādo appropinquāt loco in quo debēt quiete scere faciunt quosdā magnos saltus vt intērrū pat̄ via canib⁹ vt canes nō possint eas inuēire

sed cum se mouent ab eis re soluntur quidam vapores per quos a cambus inueniunt. quod non esset nisi odor esset quidam realis defluxus. In oppositū arguit tribus rōnibus cōmētatoris. Prima rō. quia signes et vulcures venerunt a quinquaginta militibus ad bellū troianū propter corpora occisa. et tamen si cadauera fuissent resoluta igne ultra cuius raritatem non est maior raritas non potuissent se diffundere per tale spatium et maxime cum odor orbiculariter diffundat. ergo odor odorē multiplicat intentionaliter in medio. Secunda rō est si odor multiplicaret realiter per medium sequeretur quod duo corpora essent simul et quod esset penetratio dimensionum. Tertia rō corpus simplex non potest esse subiectū odoris eo quod odor est qualitas lectūda. ergo odor quod sit in aliquo subiecto mixto et non in aere si multiplicetur realiter sed hoc est impossibile ut patet per precedentē rōem. quia esset penetratio dimensionum. Pro responsione.

Sciendum est primo. quod post quod philosophus determinauit de odorabili. contra determinat de immutatione mediū et organi odoratus ab odorabili. et primo de immutatione mediū. Pro quo.

Sciendum est Secundo. quod propriū mediū odoris est aer aut aqua. quod probat philosophus quia tā aialia aquatica quod aialia in aere vivētia sine habeant sanguinē siue non percipiunt odorē a longe eo quod currunt de longinquo ad nutrimentū quod non esset nisi mouerentur ab odore.

Sciendum est tertio. quod quidam dixerunt omnē sensus perfici per quendam cōtactū. ita quod odor sensum et sensibile se tangere ad hoc quod fiat sensatio. sed tamē aliter assumpserunt hoc accideret in visu et aliter in aliis sensibus. quia dixerunt quod a visu egrediuntur linee visuales procedentes usque ad rem visam et per hoc quod tangunt visibile perficitur visio. sed in aliis sensibus dicebant e conuerso quod sensibile venit ad sensus sicut manifestū est in gustu et tactu. et similiter in auditu. nam sonus venit ad auditum per motum localem. et similiter dicebant in olfactu quod a corpore odorifero egreditur quedam fumalis euaporatio in qua est odor que devenit ad sensum olfactus. Ipsi autē qui nihil perceperunt de immutatione spiritali scilicet antiqui solum considerauerunt immutationē realem et materialem. modo in aliis sensibus apparet manifeste quedam materialis immutatio. soni enim et odores deferuntur per medium et impediuntur per ventos. similiter corpus tangibile ut calidum et frigidum calefacit mediū realiter. etiā dixerunt in illis quatuor sen-

sibus sensibile venire ad sensum. sed quia colores in medio non impediuntur per ventos. etiam quia species colorum sunt similis aere. non sic autē est in aliis sensibilibus. et ita illi non percipientes immutationem spiritualem. quare dixerunt quod visus fit extrahendo per emissionem luminis a visu ad rem visam. sed quia percipientes immutationem qua medium immutatur ab aliis sensibilibus dixerunt talia sensibilia venire ad sensum.

Conclusio responsiva ad. q.

Odor multiplicatur in medio realiter usque ad certam distantiam et ultra intentionaliter. Prima pars patet. quia odores impediuntur per ventos quod non esset si solum intentionaliter multiplicetur in medio. ventus enim non impedit multiplicationem colorum in medio. igitur. Et etiam hoc probant rationes et exempla adducta ante oppositum. Secunda pars patet per rationes factas post oppositum. Patet aliunde quia sensibile positum supra sensum non facit sensationē. ergo oportet quod intentionaliter odor multiplicetur per aliquam partem mediū.

Dubitatur primo. Qualiter

Organū olfactus immutat ab odore. Respondeo. quod odor usque ad certam distantiam multiplicat realiter et deferriur cum quadam fumali euaporatione et ultra immutat mediū intentionaliter et mediū motū immutat organū olfactus. quod quidē olfactus est in potentia ad odores sicut visus ad colores.

Dubitatur secundo. Utrum

Homines et alia aialia habeant eundem sensum olfactus. Arguitur quod non. quia si sic similiter odorarent. sed non similiter odorant. nam boves odorant nisi respirando nec a longe nec a prope. sed quedam alia animalia sine respirando odorant. Oppositum tamen arguitur duabus rationibus. Prima ratio est. potentie distinguuntur per actus et actus per obiecta. sed est idem obiectum odoratus hominis et aliorum animalium. quia tam homines quod alia animalia percipiunt odorem per olfactum. igitur habent unum et eundem sensum olfactus. Secunda ratio. eiusdem potentie sunt eadem corruptentia. sed sensus odoratus in hominibus et aliis animalibus contrahitur a fortibus odoribus sicut a sulphure. igitur habent eundem sensum. Ad dubium. Respondeo. philosophus quod tā animalia respirantia quod non respirantia habent eundem sensum odoratus. sed solus est differētia in modo odorandi qui non variat sensum. Prima pars patet per rationes factas post oppositum. Secundam partem declarat. per quod sicut aialia brutia

palpebras in oculis non vident nisi palpebris eleuatis. et aialia habentia oculos duos sine palpebris statim vident ea que sunt in loco luci do. ita etiā aialia respirantia habent organum olfactus copertū quodā coperculo r nō possunt odorare nisi eleuet hōdi coperculū per respiratiōem. aialia vero non respirantia nō habent coperculū supra organū odoratus. et ita statim odorant in aere vel aqua sine respiratiōe. verū est tamen q non est omnino simile. sed est dissimilitudo in hoc q homines et aialia respirantia habent periorē olfactū q animalia non respirantia. s; ecōtra habentia palpebras habent meliorem visum q non habentia palpebras q habent duos oculos. quia non imitant nisi a fortibus coloribus. Animalia vero habentia palpebras habent oculos claros et facilliter mutantur ab omni genere colorum. et propter hoc ad defensionē oculorū habent palpebras Unde dicit textus q proprium est homini non odorare sine respiratiōe. non tamen proprium in quarto mō. sed in secūdo mō quod cōuenit oī s; nō soli vñ nēcitas respiranti i odorando prouenit ex hoc q organum olfactus in homine est copertum et clausum propter caliditatem et humiditatem cerebri quodā maius est in homine q in aliis animalibus secundū qritatem corporis. ideo vt eleuetur illud coperculum quo copertur organum olfactus in homine in odorādo indiget respiratiōe.

Dubitatur vltio Circa vniuz notabile prius positū. quare magis sit spūalis in nutatio a visibili q ab aliis sētibilibus im mutantibus. R. q causa est quia visibiles qualitates insunt corporibus corruptibilib; secūdu q communicāt in aliqua materia cōi. scilicet in dyaphanitate cum corporibus icorruptibilib; et iō qualitates visibiles habent esse formali; et nobilius q reliqua sensibilia que solum inueniuntur in corporibus corruptibilibus. et ita visibile immutat totum medium spūaliter.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicitur q odor multiplicat realiter vsq; ad certam distantiam. verum est tamē q poma diu odorata desiccant. et sic contrahūt rugas propter exalationem humorum manu tenentiū pomiū. Ad secūdā dicit q ibi est pcedicatio causalis. odor est fumalis euaporatiō sensus enim est q odor multiplicetur per fumalem euaporatiōem. vel quod odor est in fumali euaporatiōe vt in subiecto. Tertia rō bene probat q colores vsq; ad certā distantia multiplicāt realiter in medio. Ad rōes post o; pōt dici. Ad exemplū cōmentatiōis q p flatus ventorum de pte illa fuerunt quedam fumales euaporatiōes resolute a cadauerib; vsq; ad locū in quo crāt signes et vultures. v; pōt dici

q vultures et signes venerūt ad cadauera non q mouerēt a cadaueribus. s; q sunt aues altissimi volatus et acutissimi visus. ppter quod vident cadauera. Vel pōt dici q odores cadaueris multiplicati sunt i medio pūm realiter. r partim intensionaliter. Ad tertā dicit negando q; ppter hoc nō sequit q duo corpora sint siml; quis enī; fumalis euaporatiō sit quoddā cor; subtile in quo ē odor. tñ pōt recipi in aere eo q aer sibi secat. q; ē facilis diuisiōis. Et ad aliā dicit q odor realiter ē i fumali euaporatiōe sicq; in subiecto. Possēt tñ dici q odor possēt esse in aere vt i subiecto. q; aer iste qui ē ppe terrā nō est elemētū purū s; est quodā mō mixtū. iō post ea dicit in illo z; q aer fetet. s; spēs odoris multiplicati sunt i aere intensionaliter vt in deferente. Sequit textus. *Dubitabile aut. 24.*

Queritur vicesimo quarto.

Utum sapor sit pūm obm gustus. Arguit q non. obm gustus se d; habere ad obm. tacus sicut inferius ad superius. s; sapor nō p̄tinet sub obo tact; quod ē ipe qualitates prime. igit; r q. maior p; q; gust; ē quidā tactus. g; gustabile d; esse quoddā tangibile. et hoc etiā habet in textu. minor p; q; sapor nō est qualitas tāgibil; z; illud ē obm gust; sub cuius rōe fert; gustus in oē illud in quod fert; s; sub rōe hūidi saluatis gust; papit oē illud quod papit. g; hūidū saluale ē obm gust;. In o; ē p̄hūs in textu.

Sciendum est primo q post

q p̄hūs dederat de visibili gustu. audibili. r auditu olfactibili r olfactu. p̄t dederat de gustabili et gustu. et q; circa quē; sensuz tria sunt cōsiderāda. sc; mediū. obm. et organū. ideo in p̄ti q̄stione videbit de illis tribus p ordinē. p; tñ de medio. z; de obo. et z; de organo.

Sciendum est Secundo. q

Ois sensus papit suū obm p aliquod mediū. nā sensibile p̄tēū supra sensuz nō facit sensatōnem. S; duplex ē mediū quoddā est intrancū et aliud ē extraneū. Un; vltus audit; et olfact; papit suā obiecta p mediū extraneū puta per aerē vel aquā. S; gustus et tact; papit suā obiecta p mediū intrancū et ē extremitas linee.

S; p̄tra hoc obiceretur p̄bādo q mediū gust; nō sit intrancū. q; si i aqua dissoluat; corpus sapidū puta mel et essem; i aqua dilātēs ab illo corpe nos sentiremus illud cor; esse sapidū et hoc p mediū extraneū. R. p. ad hoc q nos sentim; sapes talis corporis p̄to miscet; aque. sicut apparet i potu i quo si ponat; mel p cipimus dulcedinē eius. nō g; sentim; saporē talis corporis p̄to miscet; aque. sed saporē in aqua immutata a tali corpore que quidem aqua immutata tangit linguam.

Cuius signū est q̄ minus intense immutat gustum. eo q̄ ille sapor debilitatur per admixtionem aque.

Ulterius sciendum q̄ Nihil

sentitur per gustū sine humiditate. sic enī n̄ videtur color sine luce nec sapor sine humido. ō ergo oē gustabile habere humiditātē actu vel potētia. actu quidē sicut ē id quod sumit per modū pot̄ vt vinū vel aliquid h̄mōi. potētia vero sicut ē aliquid quod sumit p̄ modū abi. r̄ p̄pter hoc ō q̄ sit salua i ore. r̄ sit etiā supra linguā vt possumus recipere omnes sapes. ita q̄ ista salua nō habeat aliquē saporē in se. sed sit indifferēs ad oēs sapes. Non tñ intelligēdū est q̄ salua sit p̄p̄iū et p̄mū mediū gust̄ ymo caro q̄ est supra linguā. Deinde videndū est de obiecto gustus. Pro quo sit.

Conclusio responsiua ad. q.

q̄ sapor ē p̄p̄iū obiectū gustus. p̄batur hec r̄ sicut prius p̄batū est de colore i ordie ad visū nihil enī p̄cipit gustus nisi sapidū vel isapidū p̄p̄to isapidū reducit ad sapidū sic tenebra ad lucē. S̄ q̄ gustabile actu ē quoddā h̄mōdum aqueū quod est potabile. iō videt̄ q̄ potabile et nō potabile sunt principiū eorū q̄ gustu p̄cipim̄ gust̄ enī p̄cipit ambo. s̄ vnū vt pueniens sc̄ potabile. Aliud vt prauū et corruptiū gustus sicut nō gustabile. Un̄ potabile cōe est tactus et gustus. nā ē tact̄ vt h̄mōdū r̄ ē gust̄ vt sapidū nā h̄mōdū aqueū est principiū saporis. q̄ sapor fundat̄ i h̄mōdo aqueo r̄ nunq̄ p̄cipit sapor sine tali h̄mōdo. q̄ nō pōt esse i actu sine eo. Deide vidēdū est de organo gust̄. Pro quo.

Sciendum est quarto q̄ Q̄

ganū gust̄ ē quidā nervus diffusus supra latitudinē lingue. q̄ quidē organū nō ō actu esse h̄mōdū. nec ō esse tale q̄ nō possit fieri h̄mōdū sicut organū visus nō ō habere aliquē colorē sed esse susceptiū colorū. gustus enim patit̄ a gustabili sicut quilibz sensus patitur a suo sensibili. mō gustabile in actu ē h̄mōdū i actu. ideo ō organū gustus esse h̄mōdū in potētia. et cui iam passum est actu ē humectatū. saluat tamen in sua natura vt possit gustare ita ō q̄ de sua natura sit p̄feruatū ab intensa h̄mōditate et intensa siccitate. et hoc p̄ a signo. nam lingua exstans sicca nō potest gustare. neq̄ ex̄ns valde humida. q̄ qñ est valde h̄mōda humiditate p̄cedente tunc in ea sit sensus p̄mū humidū. r̄ nō superneniētis. sicut cū aliquis gustauerit fortē saporē et postea gustet aliū saporē non percipiet quia adhuc manet gustus saporis in lingua sic in febricitantibus quibus omnia vident̄ amara quia sentiunt per linguā plenā amara humis

ditate sc̄ colera. sic ḡ p̄ q̄ organū gust̄ deb̄ esse tale in potentia quale est gustabile in actu. Sed tunc mouentur aliqua dubia.

Dubitatur primo. Utrum

Gustus sit quidā tactus. Videtur q̄ non. q̄ si sic esset quedā species tactus. s̄ species nō pōt in numerū contra genus. ḡ non essent quinque sensus exteriores. Oppositum tamē dicit p̄b̄s in textu. Ad dubiū. R̄. q̄ gust̄ r̄ tactus possunt dupliciter capi. Uno modo q̄m̄ ad actū se fieri et isto modo gustus est quidam tactus. quia percipit suum obiectū tangendo et percipit etiam suum obiectū per mediū intraneum. sicut tactus. et etiam gustabile est quoddā tangibile. quia omne sapidū est humidū. Alio mō possunt considerari gustus et tactus q̄m̄ ad sua obiecta formaliter accepta. et sic oportet dicere q̄ sicut se habet obiectum gustus ad obiectum tactus. ita se habet sensus gustus ad sensum tactus. et quia sapor qui est obiectum gustus est qualitas secunda. et non aliqua qualitatū tangibilū simplicium. ideo ip̄e sapor causatur a qualitatibus tangibilibus. et fundatur in humido sicut in natura propria. ideo etiā sensus gustus non est id quod sensus tactus. sed in eo radicatur et fundatur sicut sapor fundatur in humido. Unde humidū in q̄m̄ h̄mōi nō immutat sensum gustus. sed in q̄m̄ sapidum. et hoc est quod solet dici cōmūmibus verbis q̄ gustus potest dupliciter considerari. Uno modo vt est discretiuis saporum. et sic non est necessarius omni animali. Potest etiam capi vt est quidam tactus prout scilicet percipit qualitates tangibiles et prout est sensus alimēti. et isto modo est necessarius omni animali et est quidam tactus. Unde dicebatur in tertio ethicoz q̄ temperantia nō est circa delectationes gust̄ accipiendo gustū primo modo scilicet vt est discretiuis saporū nā probatores vinorū essent intemperati. sed intemperantia est circa delectationes gustus vt gustus est quidam tactus.

Dubitatur secundo. Scilicet

quot sūt species saporis. R̄. q̄ sūt septem. scilicet dulce. amarum. pingue. saluum. acre siue acutum. seu aulsterum. ponticum siue stipticum et acutum. quarum sufficientia sic potest haberi. quia omnis sapor. aut est mediū. aut extremus. si extremus. sic sunt sapor dulcis et amarus. si mediū hoc est dupliciter. aut est mediū per eque distantiam ab extremis. aut non. si primum. sic est sapor acutus. si secundum. hoc est dupliciter aut mediat inter dulce et acutum. aut inter amarum et acutum. si primum hoc est dupliciter. quia vel magis appropinquat dulci. et sic est pingue. vel magis acuto. et sic est acre.

an ferus. si vero mediet inter amarū et acutum hoc est dupliciter. qz vel magis p̄p̄inat amaro et sic ē salū. vel acuto et sic est p̄tens sapor cuius saporis sunt fructus non dū maturi.

Et ē aduertēdū qz h̄ sapor causet a qualitātibus primis et p̄traria sunt q̄ maxime a se dūtāt tamen s̄ maximā distantia qualitātū primarū nō attendit cōtrarietas nec differētia in sp̄ib̄ saporis sed in ordine ad gustū. Unde non est necesse dulce vel amarū esse maxime calidū vel frigidū. humidū vel siccū. sed decet qz habeāt immutare gustū cuius horore vel suavitate. Pz igitur r̄sposito ad q̄sitū. p̄ de obiecto medio et organo gustus. Deteriare autē de natura et generatione saporis pertinet ad librum de sensu et sensato. Ideo ad p̄sens sufficiat ostendere quid sit obiectū organū et mediū gustus. Tunc ad rationes ante oppositum satis patet ex dictis. Sequitur textus. De tangibili autē.

Queritur vicesimoquinto.

Utrum sensus tactus sit vnus sensus aut plures

Arguit qz sit vnus. qz si tactus esset plures sequeretur qz essent plures sensus exteriores qz quinqz. p̄ns est falsum. igit. 2. 2. arguit sic sensus tactus capit vnitatē a subiecto. s̄ potētia tactina habet vnū subiectū sine organū. sc̄z quendā velum expansum per totum corpus ad modū rethibis. 3. tactus ē vnus sensus. 3. sic si tactus nō esset vnus sensus hoc esset. qz esset plura cōtrarietātū p̄ceptiuus. s̄ non p̄pter hoc est plures. qz etiā quibz aliorū sensū est p̄ceptiuus cōtrarietātū plura sc̄z vilis est albi et nigri turpis et pulci. auditus etiā est p̄ceptiuus acuti et grauis circa vocē magnū et parū asperus et lenis. igit tactus nō p̄pter hoc est plures qz percipit plures qualitates. In o. et ph̄s in. c.

Sciendū est primo. qz post

qz ph̄s determinant de visibili et visu. audibili et auditu. odorabili et odoratu. gustabili et gustu. p̄ter determinat vltimo de tangibili et tactu. qz inter omnes alios sensus tactus est min⁹ sp̄ialis q̄uis sit fundamētū oīū aliorū.

Sciendū est Secundo. qz

quātum ad ea q̄ inquirēda sunt circa tactū. eadē ratio est de tactu et tāgibili. inā si tactus nō sit vnus sensus sed plures non erit vnū genus tāgibiliū sed plura. Adouet igit ph̄s duas dubitātes circa tactū. quarū prima ē p̄ns q̄sio Secūda ē de organo tactus an sit caro v̄ quid

Sciendū est tertio. qz Orga

num tactus ē vnū subiectū et diuersus formaliter et rōe. nā organū tactus ē quidā neruus et p̄nsus p̄ carnē ad modū rethibis. s̄ illis in p̄por

tuōe media qualitātū tāgibiliū. et ita ē cum ille neruus sit vnus organū tactus ē vnus naturaliter. s̄ est diuersus formaliter. qz organū alicui⁹ sensus ē quēdā proportio armonica medians inter sensibilia p̄traria quorū ipse sensus ē p̄ceptiuus. ita qz sensus app̄bēdit illa quorū ipse ē media. p̄portio. et qz sensus tactus ē p̄ceptiuus plura cōtrarietātū per se nō reducibiliū ad vnū genus p̄ximū. q̄ sunt calidū frigidū. humidū et siccū. o. organū tactus esse mediū plura p̄trarietātū. et organū tactus formaliter nō ē vnū.

Conclusio responsiua ad. qz.

Sensus tactus est vnū subiecto et numero. sc̄z ē plures s̄ formā sine sp̄m. Prima pars p̄ qz accides numerat ad numeratioez subiecti. s̄ tactus est i vno organo indiuiso p̄ totū corpus expāso iō tactus est vnū vnitatē subiecti. Secūda pars p̄ qz potētia distingunt per actus. et p̄ obiecta cū igit tangibilia nō possunt reduci ad vnū genus p̄ximū. qz in vnoquoqz ḡne ē tantū vnā prima cōtrarietas. o. qz tactus sit plures. qz quibz sensus ē p̄ceptiuus vnus p̄trarietatis prime et vnus ḡns q̄uis possunt accipere plures p̄trarietates per suā diuisionē sicut sensus cōis. vel etiaz p̄ accidēs sicut sensus p̄icularis. vt visus cognoscit pulcrū et turpe. in ḡne autē tangibiliū sūt plures p̄trarietates p̄ se quaz vnā nō p̄tinetur sub altera et nō reuocant ad vnū genus p̄ximū. et sunt p̄trarietates p̄ se et p̄ accidēs. Est t̄n aduertēdū qz cōtrarietas qualitātū tangibiliū quodā mō reducitur ad vnū subm et ad corp⁹ mixtū i quo sunt quatuor qualitates tāgibiles reduce ad mediū et maxie in corpore aialis. s̄ nō reducunt ad vnū subm quod sit genus p̄ximū illarum contrarietatum. non enim possēt assignari genus proximum ad quod reducuntur calidū frigidū humidū et siccū. omnes autem contrarietates per cepte a quocunqz sensu reducuntur ad vnū genus p̄ximū. Pz igit qz sensus tactus est vnus materialiter. sed plures formaliter. Et hoc etiā p̄ a signo. nā si p̄ totum corpus gustarem sicut p̄ totū corpus tāgim⁹ nihilominus gustus eēt dūct⁹ a tactu secūdū rōem et formā. sicut nunc ē dūct⁹ p̄pter diuersitatē obiectōrū. et t̄n gustus et tactus viderēt vnū sensus. s̄ qz solū gustamus p̄ linguā et p̄ omēs illos tāgimus. id manifesta ē diuisio p̄ gustū et tactū. similiter etiā qz p̄ totū corpus percipimus vtrūqz genus tāgibiliū videt nobis qz tactus sit vnus sensus p̄pter vnitatē et idiuisionē organū s̄ materiā. et t̄n plures formaliter vt dūctū est igit p̄ solutio prime dubitationis.

Dubitatur secundo. Utrum

caro sit organū tactus in aialibus habentibus carnē. et nō habentibus aliquod proportionabile carni sit etiam organum tactus.

Et arguitur quod sit caro. quia ad tactum carnis statim tangimus et sentimus tangibilia. ergo caro est organum tactus. Pro dubio sciendum est quod caro non est organum tactus. sed est medium intrinsecum et generale in sensu. et hoc est caro vel aliquid proportionabile carni ad sensum tactus sicut aer et aqua ad sensum visus et olfactus. si enim aer circumdaret nos esset naturalis nobis et de substantia nostra videretur nobis quod ille aer esset organum visus auditus et olfactus cum sit medium et videremur uno organo uno sensu sentire sonum et odorem. et ita videretur nobis quod unus auditus et olfactus essent unus. per quod illud medium distinguitur a nobis. id manifestum est quod non est organum. aer enim et aqua et generaliter quodcumque corpus simplex non potest esse pars corporis aiatum. quod enim omne corpus aiatum esse firmum ut possit consistere. modo aer et aqua sunt corpora simplicia. et ita ex ipsis pure non consistit corpus aiatum. et ita quod corpus aiatum sit mixtum et terra aer et aqua cuiusmodi est caro quod est medium commune naturale gustus et tactus. et non organum. nunc illud inductum ad probandum oppositum est sufficiens signum. quod si aliquis extenderet supra carnem aliquam pelliculam aut telam subtilem statim cum tangeretur illa pellicula sentiretur. et tamen constat non esse in illa pelle. et si pellis illa fieret nobis naturalis citius per eam sentiremus. Quis igitur ad tactum carnis que est conaturalis nobis statim percipiamus tangibile. non sequitur propterea quod caro sit organum tactus. sensibile enim positum supra sensum non facit sensum. et ita si caro esset organum tactus et apponeretur immediate aliquod tangibile supra carnem non sentiretur. igitur quod caro sit medium tangibile et non organum. Tunc.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam Respondeo quod quia sensus tactus est unus numero dicimus quod solus sunt. scilicet sensus exteriores nihil tamen prohibet aliqua esse eadem numero et subiecto et distincta secundum speciem et hoc modo Respondeo ad 2am. Ad 3am dicitur quod aliqui sensus exteriores non sunt perceptui plurium contrarietatum primarum primo et per se uno quilibet aliis a tactu est perceptius tamen unius contrarietatis per se. sed quia in uno genere possunt esse plures contrarietates post primam vel per modum subdivisionis vel per accidens. ideo unus sensus percipiens unam primam contrarietatem sub illo genere potest accipere omnes contrarietates contentas sub illa prima divisione per modum subdivisionis. et etiam potest accipere omnes contrarietates per accidens reducibiles ad illam primam. sicut sensus communis percipit unam primam contrarietatem immediate et tamen cognoscit etiam omnes contrarietates perceptas per sensus particulares contentas sub illa prima contrarietate. similiter visus percipiens album et nigrum que sunt prima contrarietata sub colore percipit et pulcrum et turpe circa

colorem per accidens. nec propter hoc est plures sensus sed sensus tactus ut dictum est. est perceptius plurimum contrarietatum primarum que non continentur sub uno genere proprio. ideo tactus non est plures sensus. Sequitur textus. Dubitabit autem.

Queritur vicesimosexto.

Utrum inter tangens et tactum sit semper idem medium

Arguitur quod non. quia si sic sequeretur quod esset possibile in infinitum in corporibus tangibilibus et tactum. non est falsum. et probatur contra. quia si capiatur duo corpora que se tangunt vel videantur se tangere. aut ibi inter illa est corpus medium aut non. si non habetur intermedium. si sit medium aut inter illud medium et corpus est medium vel non. si sic habetur intermedium. et argueretur ut prius. et sic oportet dicere quod inter tangens et tactum non sit semper medium vel quod procedat in infinitum. 2o sic illa dicitur se tangere quorum extrema sunt simul. et inter quorum extrema nullum est medium. ergo inter tangens et tactum nullum est corpus medium. 3o arguitur si ponatur manus in aqua manus tangit aquam et non per medium. igitur. 4o arguitur capiatur corpus durum et acutum ut stilus et applicetur alteri corpori duro vel carni. tunc manifestum est quod perforabit et penetrabit illud corpus. quod non esset si inter actionem stilus ferret et corpus penetrabile esset medium. In oppositum est probatum in textu.

Pro responsione.

Sciendum est primo. quod post

quod probatur ostendit quod in sensu tactus requiritur medium intrinsecum et naturale quod est caro. contra ostendit quod etiam tactus quandoque immutat per medium extraneum. Pro quo.

Sciendum est Secundo. quod

Cum omne corpus habeat tres dimensiones illa corpora non tangunt se immediate que habent aliquod corpus medium. humiditas autem est quedam qualitas que non est sine corpore in quo est. et ideo si sint corpora existenta in aqua que habeant extrema per que tangunt humida. igitur inter illa sit humidum vel humectum. et ita quod sit corpus medium. Ex hoc patet.

Conclusio responsiva. Inter

quocumque duo corpora dura se tangunt siue in aere siue in aqua est corpus medium. Probatur primo de aqua. quia corpora que se tangunt in aqua sunt humida vel humectata. sed humiditas non est sine subiecto corporeo. ergo necesse est inter illa corpora esse subiectum. quod non potest esse superficies sola sine corpore. ergo oportet esse aquam mediam. et similiter probatur de aere. quia aer est subtilior quam aqua. ergo semper oportet inter tangens et tactum aere media esse. Ex quo patet quod tactus convenit cum aliis sensibus

in hoc quod est habere mediū extraneū s; nobis lateat eo q̄ tangibile ē magis p̄pinquū tactui q̄ alia sensibilia. et etiā s; nobis magis lateat quod sit mediū in aere q̄ in aqua eo q̄ semp sumus i aere. sicut etiā latet aīalia habitātia in aqua meditare aerē que est subtilior aqua et minus perceptibilis.

Sciendum ē tertio. q̄ gustus

et tactus differēter imutāt p̄ mediū extraneū et alii tres sensus. q; mediū extraneū i visu auditu et olfactu se habet actiue. p̄ q̄to ip̄z imutatū a sensibili imutat sensum. s; mediū extraneū in tactu nō se h; actiue. s; simul imutat ip̄m extraneū et ip̄e tactus quēadmodū percussus per clipeū simul percussus cu; clipeo. nō enī percussus clipeus. vt percussus clipeat s; simul clipeus et clipeatus. Sed sicut aliquid. q; prius ordine nature tangit clipeus q̄ clipeatus. g; simul non percussuntur. Item p̄ prius i tēpore mediū extraneū humectat q̄ organum tactus percipiat calorem aut huiusmodi. qualitates enī; tāgibiles imutāt mediū realiter q̄ nō potest esse sine successio. i visu autē nllā ē successio. nō simul imutat. ergo differētia assignata inter illos duos sensus scilicet tactū et gustū et alios tres sensus nō ē conueniēs. Ad hoc dicit q̄ quando dicitur q̄ simul imutatur mediū et organū gustus et tactus. intelligē dum ē q̄ si simul tollit et remouet ordinē calitatis. q; i gustu et tactu imutatio mediū nō est cā imutationis organi. eo q̄ organū gustus et tactus potest mutari sine medio extraneo. et ita mediū extraneū nō de necessitate requirit ad gustū et ad tactū. s; accidit gustui et tactui q̄ imutentur per mediū extraneū. qñ tamen imutantur p̄ mediū intraneū prius tēpore imutat mediū extraneū q̄ organū. vt prius arguebat. s; in visu auditu et olfactu imutatio mediū extranei requirit de necessitate. q; sine tali mutatione nullo mō potest fieri sensatio in istis et sensus. et ita in ip̄is non simul imutatur mediū extraneū et organū sensus. vt si simul excludat ordinē calitatis tātū in visu enī; imutatio mediū extranei est cā imutatio visus. et tñ simul tēpore et non natura imutat mediū extraneū et organū visus. P; ergo qualiter diuersimode requirit mediū extraneū in gustu et tactu et sic de aliis sensibus. s; in gustu et tactu mediū intraneū quod est caro vel aliquid proportionale carni in nō habētib; carni se habet actiue. et est de necessitate. et p̄ causalitate immutatur q̄ gustus. sicut dictum ē de medio extraneo respectu aliorū triū sensuum et ita caro est mediū gustus et tactus sicut extraneū medium est vere medium aliorū sensuum.

Dubitatur primo. cur sensus

tactus inuenitur in qualitate corporis aīalis.

et non alii sensus. R. q̄ causa est. q; tactus percipit ea in quibus consistit vita aīalis et etiā percipiat vitam aīalis. id natura ordinant q̄ tactus esset diffusus p̄ totū corpus vt quēz p̄ aīalis possit percipere et sentire suum corruptiū. ordinant etiā natura q̄ ipsum medium tactus esset nobis cōiunctū. vt efficacius sentiremus nocua.

Alii vero sensus sunt de bñ esse et discernunt ea q̄ nō statim corrumpunt aīal. id non oportuit q̄ essent diffusi per totū corpus.

Dubitatur secundo. Utrum

Organū tactus sit calidū frigidū humidū aut siccū. Arguit q̄ sic. q; organū tactus est pars aīalis quod habet corpus p̄positū ex quatuor elementis. Oppositū atguitur. q; sensus debet esse denudatus a suo sensibili. ergo cū tactus percipiat qualitates sensibiles o; q̄ nullā habeat in actu. Ad dubiū respōdet q̄ organū tactus non potest esse oīno denudatū a qualitatibus tāgibilibus sicut arguebatur. Denudat tamen ab ip̄is q̄tum est possibile. q; organū tactus consistit in quadā medietate tāgibiliū. et ita denudatum ab excellentiis qualitatū tāgibiliū. ideo tactus est in potētia ad tāgibilia sicut mediū ē in potētia ad extrema. Ex quo sequit q̄ cum homo sit tēperatissime p̄plexionis qualitates sensibiles tāgibiles sūt maxie reducte i eo ad mediū et ideo homo habet optimū tactum. Ex quo sequit ulterius q̄ tactus nō percipit eque calidū aut eque frigidū sicut est suū organū. q; sensus debet esse in potētia ad suū sensibile. sed percipit excellentias qualitatū tāgibiliū. sicut enī alii sensus sūt omnino denudati a suis sensibilib; ita o; q̄ tactus sit denudatus ab excellentiis qualitatū tāgibiliū vt possit ea percipere.

Dubitatur tertio. Utrum

Aqua possit tangi sine etiam aer. Circa hoc aduertendū est q̄ Cōmentator Auerrois dicit q̄ corpora nostra non possunt immutari a qualitatibus elementaribus. et cām assignat. q; cū mediū sentiendi debeat esse denudatū a sensibus. et aer et aqua sunt media tangendi vt probatum ē. o; q̄ aer et aqua denudent a qualitatibus tāgibiliū a nobis. ita dicit Cōmentator q̄ solum possumus percipere p̄ tactū qualitates tāgibiles corporū mixtorū et nō simplicis. Dicit z; q̄ si nō potest fieri ignis frigidus igne manente. ita nec aqua potest fieri calida aqua manente. Dicit enim q̄ in aqua sunt corpora subtilia i quibus recipit caliditas. id videt nobis aqua calida. S; in istis duob; est defectus. q; patet de p̄ q; corpora nostra sicut se hñt ad motū et ad locū naturalē sicut elementa i eis dominātia. sed vnū elementum patitur ab alio. ergo etiā corpora nostra possunt pati ab elementis.

Item nota q̄ quod est in potentia potest transiri ab eo quod est in actu. sed corpora nostra cū consistunt in quadā medietate tangibiliū sunt in potētia ad excellētias tangibiliū. ergo possūt immutari ab ip̄is. et p̄ p̄ns magis immutari ab elementis q̄ habēt in quadā excellētia qualitates tangibiles quā a corporibus mixtis que habent eas in esse remisso. hoc etiam est contra experientiam et iste Averrois proteruit quia nesciuit distinguere inter elementa vt sunt contraria et vt sūt se inuicem cōtinentia. Dicit enim Thomas q̄ elementa possunt cōsiderari dupliciter. Uno modo secundū eorū qualitates actiuas et sic contrariantur. Alio modo q̄tum ad formas substantiales quas habent et cōsequūt a celo p̄io locante. et isto modo sup̄ius elemētū locat inferius. et q̄to elementum. p̄pinquius est celo tanto plus habet de forma et est p̄tentiū et locatiuum. Similiter secūdū dicitur suū est falsum quia cum ignis inter elementa est formalior. ideo non dicitur transiri sensibilis ip̄o manente. quia statim ad alterationem sequitur corruptio. aer et aqua transiri possunt que sunt elementa grossiora. cum autē aqua et ignis corrumpantur necesse est ip̄as prius disponi ip̄is manentibus q̄ corrumpi. Dicendū ergo ad dubium q̄ aer et aqua possunt tangi a nobis sine alio medio extraneo. sicut patet per experientia nec sunt aer et aqua mediū tactus vt necessario requisita ad tactum sed sunt medium accidentale. id possunt se habere in ratioe obiecti.

Dubitat̄ur vltimo Quid est obiectum tactus. Dicitur q̄ est tangibile quod diuiditur in quatuor qualitates tangibiles p̄ et per se. que sunt calidū frigidum. humidum. et siccum. Probat̄ur etiā sicut probatū est de visibili in ordine ad visum. nā sicut visus ē visibilis et nō visibilis. ita tactus est tangibilis et nō tangibilis. et sicut inuisibile dicitur multipliciter ita et intangibile. Ex omnibus p̄s quid sit tactus quid mediū quid organū. et quid obm.

Ad rationes ante oppositūz

Ad tres primas p̄s solutio ex dictis. Ad quartā dicit q̄ cū stilus ferreus p̄forat aliquod corpus durum in aere vel in aqua oportet vt inter latitudinem penetrantis et penetrati mediet aer vel aqua. q̄ nisi esset mediū non fieret perforatio. non oportet tamen q̄ punctū corporis penetrantis et penetrati. tactus enim est sup̄ficiei et non punctoꝝ aut linearū. Sequi in textu. Oportet autē mediū vniuersaliter et q̄.

Queritur vicesimoseptimo.

Utrum sensus sit susceptiuus specierum sine

materia. Et arguitur q̄ non. quia sensus cōs noscit rem singulariter. sed res non potest singulariter cognosci sine circumstantiis materie. circumstantie autem iste sunt aliquid materie. ergo sensus cognoscit cum materia. 2º forma sensibilis potest immutari secundū esse intentionale. ergo et secundum esse reale. p̄ntia tenet. q̄ maioris virtutis est esse intentionale q̄ esse reale. 3º si scinderetur nervus tactus hō plus lederetur q̄ si scinderetur sola caro. ergo sensus non est receptiuus specierū sine materia.

In oppositū est textus. Pro responsione.

Sciendum est primo. q̄ post

q̄ Aristoteles egit de proprio sensibili cuiuslibz sensus in particulari. p̄nter agit de ip̄o sensu p̄ponendo quedā generalia omnibus sensibus. Et quia sensus potest ad duo cōparari scilicet ad obiectum et ad organum. ideo sunt duo generalia cuiuslibet sensui. quorū primum sumitur ex parte obiecti. scz q̄ sensus est susceptiuus specierum sine materia. Et secundūz sumitur respectu organi scilicet q̄ sensus est eadem potentia cum suo organo. Differunt tamen ratione. quia alia est ratio organi. et alia potentie. Nam potentia est forma et actus organi. et organum est materia. cum enim sensus cognoscat singularia necessario indiget organo sibi proportionato.

Sciendūz est secundo q̄ D

rganum consistit in quadā proportionem complexionabili requisita ad hoc q̄ sensibilia percipiātur. et quia excellētia sensibilibus potest solvere illam proportionem quādo motus sensibilis fortior est q̄ organū possit pati. ideo excellētia sensibilibus potest corrumpere organum sensus vt cum aliquis fortiter percutit cordas instrumenti soluitur melodia que in quadā proportionem consistit. Ex dictis patz q̄ plante non sentiunt licet habeant animā et patiunt a tangibilibus. nam in plantis non est illa proportio que requiritur ad organum sensus. q̄ non habent mediate complexionez inter sensibilia quam requirit tactus sine quo nullus potest ēē et sic plante non habent sensum. patiuntur tamē a sensibilibus secundū naturalē transmutacionem. quia qualitates tangibiles habēt esse materiale in ip̄is sicut in elementis. et sic patiuntur a tangibilibus. et tamen a gustabilibus non vt gustabilia. s; vt tāgibilia. Dis suppositis potē.

Conclusio responsiua ad. q.

Sensus est receptiuus sensibilium sine materia. nō tamen sine conditionibus materie. Patet primum. q̄ sicut cera recipit formam sigilli. ita sensus speciem sensibilis. sed cera recipit formam sigilli sine materia pura siue auro vt ere. gº sensus

recipit species sensibiles sine materia rei sensibilibus. Secundum patet. quia sensus cognoscit singulariter. ergo cum conditionibus materie que sunt esse hic et nunc. Sed contra istud argue ret aliquis. nam recipere formam ab agente sine materia conuenit omni patienti. patiens enim recipit ab agente secundum quod agens est. agens autem agit per suam formam. ergo patiens recipit formam sine materia. ut aer recipit formam ab igne. sed non materia. ergo non est proprium sensus recipere species sine materia. R. q. licet conueniat omni patienti recipere formam ab agente hoc tamen fit differenter. quia quedam recipiunt illam formam realiter et per se materialiter. Alia recipiunt formam intentionaliter solum. et talia patientia dicuntur recipere formas sine materia quia non recipiunt sub tali esse materiali quo presunt in agente. Ex dictis patet quod sensibile proprium sensuum supra sensum non facit sensationem. patet quia cum sensus recipiat species sine materia requiritur modus in quo fiat spiritualis ratio ipsius speciei. ymaginandum est enim quod species sensibilis immaterialior est in potentia quam in medio et in medio quam in obiecto.

Dubitatur primo. Utrum non habens sensum possit pati ab aliis sensibus a tangibilibus. et gustabilibus. et a calore socio et odore. Et arguitur quod non. quia omne quod patitur ab odore habet olphatum. quod proprium est odoris facere olfactum. sed non habens sensum tactum non olphat. ergo non patitur ab odore. 2. lumen tenebra sonus et odor nihil faciunt in corpore inanimato nisi forte per accidens pro quanto corpora habent istas qualitates aliquid agunt sicut aer in tonitruis et uehementia motus frangit arbores. et sic patiuntur arbores a sono. non per se sed ab aere moto. R. secundum textum. primo. quia corpora inanimata patiuntur a tangibilibus et gustabilibus in quantum tangibilia sunt. patet. quia nisi ab ipsis paterentur non possent alterari a quocumque alio cum qualitates tangibiles sunt qualitates actiue mediatis quibus fit talis alteratio. Dicitur secundo quod ab aliis sensibus paciuntur quedam inanimata. non tamen omnia. sed solum quedam determinata. ut aer et aqua que sunt humida et bene diuisibilia. Quia aer paciatur ab odore manifestum est. nam aer quandoque ab odore feret. Verum tamen non tantum patitur ab ipsis sicut a tangibilibus vel gustabilibus. Cuius ratio est. quia tangibilia sunt cause aliorum sensibilibus. ideo plus habent de uirtute actiua et possunt agere in quocumque corpora. Sed alia minus habent de uirtute nec possunt agere nisi in corpora valde passibilia. Ad obiectiones dicitur quod nihil patitur ab odore

passione intencionali que dicitur sensatio. nisi habeat olphatum. nec isto modo aer patitur ab odore. sed tantum patitur ut sit sensibilis.

Ad rationes ante opposituz

Due prime soluntur ex dictis. Ad tertia dicitur quod in neruo tactiua est caro coniuncta per quam fit sensatio et sine qua non fieret. tamen est magis lesio quando scinditur neruus et caro quam si caro tantum. et non fit sensatio in illa parte in qua scinditur neruus propter realem presentiam sensibilis sed in parte distantia. Et hec de questione sequitur in textu. Quod autem non fit sensus. etc.

Queritur vicesimo octauo.

Utrum sint tantum quinque sensus exteriores scilicet visus. auditus. gultus tactus et olfactus

Et arguitur quod non. quia sicut se habet intellectus ad intelligibilia ita sensus ad sensibilia. sed pro omnibus intelligibilibus tantum ponitur vnus intellectus possibilis. ergo pro omnibus sensibilibus tantum debet poni vnus sensus.

2. species non diuiduntur contra suum genus sed gultus est quidam tactus. ergo non sunt quinque sensus. 3. sensus est cognoscitiuus accidentium. sed plura sunt accidentia quam quinque. ergo plures erunt sensus quam quinque. 4. diuersitas per se obiectorum variat potentias. sed magnitudo et figura sunt sensibilia per se et etiam diuersa. quia plus differunt quam color et sonus. 5. non tantum sunt quinque sensus exteriores. In oppositum est textus. Pro responsione.

Sciendum est primo quod post

quam Aristoteles ostendit aliqua generalia omni sensui. post inquit in speciali numerum sensuum et secundum sanctum Thomam hic incipit tertius liber Aristotelis. quia hic incipit inuestigare distinctionem intellectus a sensu. et ut dicit sanctus Thomas sic inuenitur intitulatio apud grecos. secundum autem Egidium de roma et Albertum liber tertius incipit ibi. Quonia autem duabus differentiis. quia ibi Aristoteles incipit agere de intelligibili postquam in secundo egit de sensu. sed secundum modernos liber tertius incipit ibi. De parte autem anime qua cognoscit. Sed ut dicit Egidius ista difficultas est modice utilitatis ideo relinquenda est. Hoc supposito ponitur.

Conclusio responsiua ad. q.

Tantum sunt quinque sensus exteriores capiendo tactum pro vno sensu. Patet ex parte organorum nam quicquid habet organa quibus nata sunt cognosci omnia sensibilia cognoscit omnia sensibilia et econtra. ut habens organum tactus

Et m. lib. 3.

3. l. incipit

sentit omnia tangibilia. et e contra qui sentit oia tangibilia habet organum tactus. sed omne animal perfectum habet oia organa quibus nata sunt cognosci omnia sensibilia nata cognosci per illa organa. sed quia sunt quique sensibilia distincta que cognoscuntur ab animalibus perfectis. ergo solum sunt quique organa et quique sensus. minor probatur quia organa proportionantur medius. ergo si nullum medium deficit animali perfecto etiam nullum deficit organum. sed sibi nullum deficit medium quo natum sit sentire. quod patet quia vel tale medium est actu pars corporis et tunc non deficit animali perfecto alias non esset perfectum.

Uel illud medium est extrinsecum et tunc est aliquod elementorum. sed ignis non potest esse medium alicuius sensus quia est minime passivus neque terra propter materialitatem quamvis per mixtionem maxime approprietur tactui. ergo relinquuntur quod tantum aer et aqua possunt esse media extrinseca sensuum. sed nos habemus unum organum quod est de natura aeris. proportionatum auditui. et aliud de natura aque. proportionatum visui. ergo per illa organa cognoscimus aliqua sensibilia que deficiunt per illa media. scilicet colores et sonos. Etiam habemus alium sensum cuius organum in aliquo proportionatur aque et in aliquo aeri scilicet diversitatem animalium. ergo nullum medium neque intrinsecum neque extrinsecum deficit animali perfecto. et per consequens nullum sibi deficit organum. et per consequens neque aliquis sensus. Sed tantum habemus quinque organa ergo tantum habemus quique sensus exteriores. unde quamvis aliqua animalia perfecta careant visui ut talpa. tamen adhuc ipsa videtur habere oculos sub pelle ut assimilatur suo generi. sed quia habitant in terra ideo non fuit necesse quod habeant visum et oculos discoopertos. quia terra ipsas offenderet. Item posset probari numerus sensuum ex parte obiectorum et etiam ex parte mediorum que probationes consideranti satis patere possunt.

Dubatur primo. Utrum pro sensibus communibus oporteat ponere eis unum sensum appropriatum. Pro dubio supponitur quod dupliciter aliquid sentitur per accidens. scilicet vel quia per se sentitur ab unico sensu et per accidens ab alio. vel quia a potentia superiori percipitur scilicet ab intellectu ut cleonissimus per accidens sentitur in quantum est albus. Tunc respondetur ad dubium quod pro sensibus communibus non oportet ponere aliquos sensus eis proprium quia proprium sensibile unius sensus non sentitur ab alio nisi per accidens. ergo si esset unus sensus proprius sensibilibus communibus non sentiretur ab alio nisi per accidens quod est contra rationem sensibilibus communibus.

Dubatur secundo: Quare

habemus plures sensus et non unum tantum. Et textus quod est id quod non lateat nos differentia sensibilibus communibus a propriis. nam si unico sensu sentiremus omnia sensibilia. ut per visum videremus magnitudines et colores sentiremus distingere inter illa duo. quia per se invicem sentiuntur. quia nihil videtur nisi sit magnum et etiam coloratum. sed etiam ista differentia est nobis manifestata. quia per aliquem sensum percipimus magnitudinem quo non percipimus colorem.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod intellectus est immaterialis et percipit suum obiectum in esse universaliter. ideo unus existens potest habere proportionem ad omnia intelligibilia. sensus vero est potentia organica et percipit suum obiectum in esse particulari. et quia unus sensus non potest esse proportionatus ad omnia sensibilia in esse particulari cum habeant modos particulares disparatos et unus sensus non percipit nisi ea que sunt proportionata organo eius. id est esse plures sensus.

Ad secundam per solutio ex dictis. Ad tertiam dicitur quod non omnia accidentia sunt per se sensibilia. sed sole qualitates de tertia specie qualitatis a quibus alterantur sensus et etiam corpora inanimata. Ad quartam dicitur quod illa sensibilia communia non alterant sensum per se primo. sed ratione sensibilibus proprii et per alterum. ideo distinctio eorum non facit distinctionem sensuum. Et de de questione. Sequitur textus. Quoniam autem sentimus. etc.

Queritur vicimonono.

Utrum sensus particulares percipiant suas actiones. Et arguitur sic. quia visu videmus nos videre. et auditu percipimus nos audire. et sic de aliis. ergo sensus percipiunt suas actiones. autem per quia vel eodem sensu quo videmus colorem videmus nos videre vel alio. si eodem habetur intentum. si alio tunc illo alio videmus nostram visionem. et cum nihil videatur nisi color sequitur quod eiusdem sensibilibus erunt duo sensus quod falsum est. 2o vel eodem sensu quo sentimus colorem sentimus nos sentire vel alio. si eodem habetur intentum. si alio tunc percipimus actionem illius alterius sensus. aut ergo percipimus eam alio sensu. et sic iretur in infinitum. aut eodem. et sic ita erat dicendum de primo. Ad oppositum arguitur. quia nihil videtur nisi color vel coloratum. sed visio non est color neque coloratum neque etiam sensus particularis. ergo visu quo videmus colorem non videmus nostram visionem. Pro responsione.

Sciendum est primo q post

quam Aristoteles in tractatu precedenti egit de sensibilibus et sensibus exterioribus. Consequenter agit de sensibus interioribus et primo de sensu communi cuius naturam inuestigat duabus operationibus que non possunt esse a sensu particulari. Prima operatio est que per sensum commune percipimus actiones sensuum particularium. Operatio secunda est ponere convenientiam et differentiam inter sensibilia diversorum sensuum particularium. Philosophus enim per istas operationes inuestigat sensum commune. et primo ex parte prime operationis. gratia cuius inquit vniuersa hec operatio prima possit convenire sensui particulari aut preter ipsius ut ponetur sensus communis.

Sciendum est Secundo. q

actio visus et cuiuslibet sensus particularis potest dupliciter considerari. vno modo prout consistit in immutatione organi a sensibili exteriori. et sic a visu non sentitur nisi color. et ista actione non videtur sensus visus se videre. Alio modo consideratur in quantum post ipsam immutationem organi indicat de ipsa perceptione sensibilis et in immutatione organi a sensibili et etiam sensibili recedente. et isto modo visus non solum sentit colorem sed etiam visionem coloris et percipit se videre. visus tamen capitur pro sensu communi. qui habet quod mutatur ab actionibus sensuum particularium et eorum sensibus recipit nomina sensuum particularium. in quantum. n. percipit colorem aut visionem vocatur visus. et in quantum percipit audientiam vocatur auditus. unde sensus communis respectu particularium est sicut centrum circuli quod est terminus linee procedentis ab eo ad circumferentiam. Ex dictis patet quod color et vnumquodque sensibile habet duplex esse. vnum materiale in re sensibili secundum quod mediantibus speciebus percipitur a sensu particulari. Aliud est spirituale in sensu sub quo percipitur a sensu communi. eadem enim specie qua immutatur sensus particularis immutatur sensus communis.

Sciendum est tercio. q

Videns in actu est simile colorato. et sic potentia que est videre aliquem esse videntem non est extra gradum potentie visive. eo quod videns sit coloratum patet quia ut dictum est primum organum sensus denudatum est a speciebus sensibilibus illius sensus sed est in potentia in ipsis. Dicitur est autem quod organum sensus est receptivum specierum sine materia. quare habentibus sensibilibus sunt nobis sensationes et apparitiones habet quas aliquid sentimus. in quantum ergo videns habet aliquomodo similitudinem coloris coloratum dicitur. et ita conformiter dicendum est de aliis sensibus

Sciendum est quarto. q

non solum videns dicitur coloratum sed etiam actus eius est vnus et idem cum actu visibili. esse tamen est alterum ut dicitur in textu. sicut est idem sonus in actu qui dicitur sonatio et auditus in actu qui dicitur auditio quantum ratione differant. quod probatur quia ut dicitur tertio Philosophorum tam motus quam actio et passio sunt in patienti et mobili. Unde cum auditus patitur a sono oportet quod sonatio que est actus sonantis et auditio que est actus audientis sunt in organo non audientis. Ideo est quia actus actuum sunt in patiente et pre-supposito et non in agente quare non est necesse omne mouens moueri. nam sicut actio et passio sunt vnus actus subiecti et differunt ratione per hoc quod esse huius est ab hoc et huius in hoc. ita est idem actus sensibilis et sentientis. differunt tamen ratione. et ut dicitur in textu in quibusdam sensibilibus et sensibus vniuersis actus est nominatus ut auditio et sonatio. scilicet in quibusdam tantum vnus est nominatus ut actus visus dicitur visio sed actus coloris est innominatus. Dis suppositis ponitur.

Conclusio responsiua ad. q.

Nullus sensus particularis potest percipere suam actionem. patet quia nulla virtus materialis et organica potest agere in se ipsam. sed sensus particularis est virtus materialis ergo non sentit suam actionem sed solum sentit obiectum a quo immutatur. Item nulla virtus materialis potest habere supra se reflexionem. habet sensus est virtus materialis. nam si reflectitur vel totum reflectitur supra totum ita quod quaelibet pars reflectitur supra quamlibet partem et hoc est impossibile quia tunc totum poneretur in minima particula vno in puncto. et sic non haberet extensionem. vel vna pars reflectitur supra aliam et tunc non erit reflectio eiusdem supra se. relinquitur ergo quod nulla virtus materialis reflectitur supra se ipsam. Ex quo patet quod nullus sensus percipit suam actionem proprie. et intellectus qui est virtus immaterialis potest percipere suam actionem et reflectitur supra ipsam

Conclusio secunda. Sensus

communis potest percipere actionem sensus particularis. patet quia sensus communis est sicut centrum circuli respectu particularium. et sensus particularis sicut circumferentia. ideo sensus communis est alius quomodo idem est sensui particulari et putatur communis visui vocatur visus et sic de aliis. ergo sensus particularis mediat inter sensum commune et suum obiectum. ergo sicut sensus exterior reducitur in actum per suum obiectum immutans ipsum ita sensus particularis reducitur in actum immutat

sensuꝝ cōmunē ergo sensus cōmunis potest per
cipere actionem sensus particularis. et per eam
speciem qua inmutatur particularis. etiam et cō
munis. Sed dubium est vtrum sensus et sen
sibile simul soluantur et corrumpantur. Res
pōdetur q̄ sensus in actu et sensibile simul sunt
et nō sunt. sed non sic est de sensibili et sensu i pot
tēcia quia vnum potest esse sine alio. Ideo
decepti sunt antiqui qui nō distinguebāt inter se
sibile in actu et sensibile i potēcia nec inter sensū
in actu et potēcia. sed tātum capiebant sensibile
et sensum in actu dicētes nichil esse album et ni
grum sine visu eo q̄ credebāt totū esse rei in ap
parentia cōsistere. ideo cōcedebāt contradicto
ria simul esse vera. Aliud dubiū quare q̄
dam sensibilia corrumpūt sensum et quedam de
lectant. Respondetur q̄ hoc est quia organ
num cuiuslibet sensus cōsistit in quadā pportione
mediā sensibilibus sed excellētie sensibilibus exce
dentes talem pportionem corrumpūt sensum et
cōtristant. habentia vero talem pportionem
qualē habent sensum delectant.

Ad rationes ante oppositū

Patet solutio ex dictis. Et hoc de questione et

Queritur Tricesimo.

Utrum ad discernendū sensibilia diuersoꝝ
sensuum ab inuicem sit ponēdus sensus cōmu
nis. Et arguitur q̄ non quia sensibilia diuer
sorum sensuum sufficiēter cognoscuntur a diuer
sis sensibus. ergo non est ponēdus sensus cōmu
nis ad cognoscendum differēcias ipsoꝝ. 2°
sensibilia diuersoꝝ sensuū sufficiēter ab inuicē
distinguntur per intellectū. ergo nō est ponēdus
sensus cōmunis ad distinguēdum huiusmodi
sensibilia. 3° nos non possumus discernere
sensibilia diuersoꝝ sensuum nisi cōponendo et
diuidendo. sed sensus non cōponit nec diuidit
igitur. 4° impossibile ē idem i indiuisibili
mouere diuersis motib⁹. s; sensibilia contraria
mouent cōtrariis motibus. ergo impossibile est q̄
eadem vis cognoscitiua simul cognoscat con
traria sensibilia. ergo differēcias eoz non poss
sunt indicare: Ad oppositū est textus

Pro Responsione.

Sciendum est primo. q̄ post
quam Aristoteles inuestigauit sensum cōmunē
per primā operationē que est percipere inmutaci
ones particulariū. Consequēter inuestigat ipsū
per illam operationē que est discernere sensibi
lia diuersoꝝ sensuum ab inuicem.

Sciendum est Secundo. q̄

Quilibet sensus particularis est vnius obiecti
cuius cognoscit differēcias ideo ad discernen

dum inter sensibilia eiusdē sensus non requirit
alius sensus a particularibus. sed sensus parti
cularis nō potest ab inuicem discernere sensibilia di
uersoꝝ sensuum quia potēcia discernēs aliqua
duo necessario ambo cōponit. quare oportet q̄
discernerētur per aliam potēciam a sensu parti
culari. nec sufficit potēcia intellectiua quia cog
noscamus differēciam albi et nigri nō solum
quo ad id q̄ ē per intellectum s; etiam quo ad
diuersam inmutacionē sensus quod non fit nisi
per sensum.

Sciendum est tercio. q̄ Illud

indicās et discernens sensibilia diuersoꝝ sensuum
est vnum subiecto et ratione differens. nam se
cundum q̄ est diuisibile et alterū sentit diuersa
et per hoc solui potest vltima ratio ante oppositū
Danc tamē solutionē nō tenet philosophus q̄
impossibile est q̄ idē subiecto et diuersus ratione
possit habere cōtraria secūdam actum. nō enī
possibile est idēz indiuisibile simul esse album et
nigrum nec simul pati a speciebus cōtrariis sen
sibilem. Ideo aliter dicit philosophus q̄ sensus
cōmunis est tanq̄ terminus sensuum particula
rium. et est simile de pūcto in centro circuli quia
sicut est punctus ille vnus subiecto et differens
ratione vt est terminus diuersarū linearū. ita vis
sensitiua que est radix sentiendi et diffunditur i
organa sensuum particularium est vna s; rem
et differēs ratione. Potest g; illa radix vno mo
do cōsiderari vt est vnum principij et vnus ter
minus omniū inmutacionum particularium.

Alio modo vt terminus huius et illius sensus i
quātūz vtimur. s. illo principio quasi vno ter
mino pro duobus. et sic sensus cōmunis iudicet
illa que separata sunt et plura cognoscere iquā
tum illa vis potest simul plura accipere vt ter
minus diuersarum inmutacionū et potest disti
dicare differēciam vnus ad alteram inquan
tum vna est.

Sciendum est quarto. q̄

sensus cōmunis inmutetur a sensu proprio non
tamen ppter hoc sensus particularis nobilior ē
sensu cōmuni. licet mouēs nobilior sit motu. sicut
nec sensibile exterius est simpliciter nobilior se
su particulari est tamen nobilior secundū quā
et quātū ē actu illud quod aliud ē i potēcia. sim
pliciter enim sensitiva virtus est nobilior et sit
militer sensus cōmunis nobilior est sensu parti
culari quia nobiliores accipit species q̄ sensus
particularis. nam virtus sensitiva in sensu con
muni vnita ē vt in radice et inde ē q̄ sensus par
ticularis habet indicare de cōtrarietate suoz
obiectorum in quātum aliquid participant de
virtute sensus cōmunis quia sensus ppius est

terminus inmutationum que fiunt per mediū a contrariis sensibilibus. sed vltimū iudiciū pertinet ad sensum cōmunē. Dis pmissis potitur.

Conclusio responsiua ad .q.

Ad discernēdum sensibilia diuersorū sensuū necesse est ponere sensum cōmunē. patet quia ponimus differēciam et cōueniēciam inter sensibilia diuersorū sensuū etiam in quātū sensibilia sunt. et nō per intellectū. nec per sensum particularem. quia vel hoc fieret vno sensu vel multis nō vno. quia per vnum solum cognoscimus ea que cadūt sub vno obiecto. modo ponēs differēciam et cōueniēciam inter aliqua duo necessario ambo cognoscit. nec diuersis quia simile esset sicut si diceremus q̄ oculo sentimus albū et gustu dulce. sed nullus isto modo discernit int̄ album et dulce. sed cu3 vnus et idem dicat albū esse alterum a dulci oportet q̄ vnumquodq3 cognoscit. ergo preter sensus particulares necesse est ponere sensum cōmunem.

Conclusio secunda. Sicut

non fit iudiciū diuersorū sensibilibus a diuersis sensibus ita non fit iudiciū diuersorū sensibilibus cognitorū in diuersis temporibus quo ad cōueniēciam et differēciam. patet quia tunc prius cognoscerem⁹ vnū puta albū et postea alterū puta dulce. sed hoc nō potest esse quia nullus potest iudicare per sensum aliqua esse diuersa nisi ambo cognoscat pro illo instanti in quo iudicat vnum differre ab alio. quia nō potest iudicare nisi cōparet ipsa ad inuicē. ergo sicut oportet per vnā potēciam vtrunq3 cognoscere ita oportet in eodem tēpore cognoscere illa ad hoc q̄ inter se distinguantur.

Ad rationes ante oppositū

Ad primā dicitur q̄ licet a diuersis sensibus exterioribus cognoscantur diuersa sensibilia propria. nō tamen possumus ponere cōueniēciam et differēciam inter diuersa sensibilia nisi eadem potēcia cognoscantur. Ad secundam dicitur q̄ per intellectum cognoscimus sensibilia quātū ad quid est. et ponimus differēciam inter ipsa ponendo et diuidendo. sed quo ad diuersam inmutationem sensus cognoscimus ea per sensū.

Ad terciam dicitur q̄ sensus non cōponit nec diuidit predicādo affirmatiue vel negatiue sicut intellectus. s3 apprehēdendo vnionem et diuisionem plurimū ad inuicem. Ad quartam dicitur q̄ sensibilia secūduz esse reale quādodq3 sunt cōtraria vt nō possunt esse in eodem secūduz actum. sed s3 esse intēcionale non cōtrariantur quia intēciones contrariorum nō sunt cōtrarie. Et hec de questione.

Queritur tricesimo primo.

Utrum preter quinq3 sensus exteriores in aialibus perfectis sunt quinq3 sensus interiores. s. scilicet sensus cōmunis ymaginatio fantasia. estimatiua et memoria. Arguitur q̄ non quia cōmune nō diligitur cōtra propriū. g. sensus cōmunis non debet poni inter potēcias. Secundo fantasiatum et memoratum sunt passiones primi scilicet situi. s. sensus cōmunis. s3 passio non diuiditur cōtra suum subiectū. ergo fantasia et memoria nō diuidūtur cōtra sensum in cōmuni. Ter. intellectus min⁹ depēdet a sensu q̄ quecūq3 alia potēcia sensitua. s3 intellectus nichil cognoscit nisi accipiēdo a sensu. g. multo minus debz poni potēcia interior ad percipiendum intētiōes non sensatas que vocatur estimatiua.

Quarto actus cogitatiue qui est componere et diuidere et actus reminiscēcie qui est discurs⁹ ad reminiscēdū de preteritis tātz differunt ab actu estimatiue et memorie sicut actus estimatiue ab actu fantasie. s3 cogitatiua et reminiscatiua non sunt potēcie diuersę ab estimatiua et memoria. ergo similiter estimatiua et memoria non erunt ab inuicem distincte.

Ad oppositū est Auicenna in suo libro de anima. Pro Responsione.

Sciendum est primo q̄ postquam per Philosophum visum est de necessitate ponēdi sensum cōmunem. Consequēter videndū est de distinctione eius ab aliis potēciis interioribus. Unde quia natura nō deficit in necessariis nec habūdat in superfluis. et ad vitaz animalis perfecti requiritur q̄ non solum apprehendat rem in p̄sencia sensibilis sed etiam in eius absētia. alias cu3 motus animalis sequat̄ apprehensionem nō moueretur aīal ad q̄rendū aliquid absens cuius contrarium videtur in animalibus perfectis que mouētur ad p̄sequēdū aliquid absens. ideo animal non solum cognoscit sensibile p̄sens dum p̄ncialiter inmutatur. sed etiam speciē sensibilem retinet.

Sciendum est Secundo q̄

Bene retinere et bene recipere in corporibus diuersa p̄ncipia p̄sequuntur. nam humida bene recipiunt et male retinent. et ecōtra ē de siccis cu3 ergo potēcia sit actus organi corporalis oportet q̄ sit alia potēcia que recipiat species sensibilibus. et alia q̄ seruet. Unde ad recipiēdū ipsas ordinantur sensus proprii et sensus cōmunis qui est interior. s3 ad p̄seruandū illas ordinat̄ fantasia que est sicut thesaurus formarū acceptarū per sensum cōmunem. ideo sensus cōmunis ponit̄ in prima parte capitis vbi cōgregantur nerui sensiuū sensuum exteriorū et est quasi centū

nā nō deficit in necessariis nec habūdat in superfluis

omniū sensuū 7 i. p. p. in quōz parte ponitur fā-
talia siue ymaginatio que ab aliquib⁹ vocal
potencia formalis quia retinet formas et figu-
ras sensibilibus.

Sciendum est tercio. q. Ani-
mal perfectum nō solum mouetur ad prosequē-
dum delectabile secūduz sensum 7 fugiendū in-
stabile. sed etiam mouetur ad prosequēdum vel
fugiendū ppter alias vtilitates. sicut ouis vi-
dēs lupum fugit nō ppter inconuenientiam co-
loris vel figure. sed quia ipsum apprehendit
vt inimicū nature. Similiter avis colligit pa-
leam non quia delectet. in sensu sed quia vtilis
est ad nidificandū. ergo necessariū est animali
perfecto q. p. p. cipiat aliquas intēctiones que nō
percipiuntur sensu exteriori. 7 oportet in eo esse
p. p. cipiuū illi⁹ perceptionis quia perceptio for-
marum sensibilibus fit per mutationē sensibilibus
non autem per imutationem rerū non sensataz
ideo ad percipiendū illas intēctiones que non
percipiuntur per sensū cōmunem nec exteriores
ordinatur extimatiua que ponitur in media
parte capitis. 7 ibi habet organum quodam-
modo imperfectum ppter nimium motum ceter-
bi. Sed ad cōseruandū hōi intēctiones po-
nitur memoria que est thesaurus harum intē-
tionum. cuius signum est quia p. p. cipiuū memo-
randi in animalibus fit ex aliquatā intē-
tione. puta q. est nociuum vel cōueniens. 7 dicta
memoria habet organum in postrema parte ca-
pitis vbi sunt nervi sensitui 7 motui protēsi
per spondilia colli 7 dorſi.

Sciendum est quarto. q.

Inter hominem 7 bruta nō est differēcia q. ad
formas sensibiles. quia similiter immutātur a se-
sibilibus exterioribus. sed quātūz ad interiores
est differēcia quia bruta percipiunt intēctiones
quodam instinctu naturali solum. Sed homo
percipit eas per quādam collationem. ideo po-
tencia cognitiua illarum intēctionum q. in bru-
tis dicitur extimatiua. in hoīe dicitur cogitati-
ua vel ratio particularis. que est collatiua intē-
tionum particulariū sicut ratio vniuersalis in-
tencionum vniuersaliū.

Sciendum est vltimo: q. est
differēcia inter hominē 7 bruta ex parte memo-
rie. quia memoria in brutis est subita recorda-
tio preteritorum. Sed homo cum hoc habet
reminiscētia cuius actus est vt quodā discursu
vel silogismo ad inquirēdum memoriaz pre-
teritorū secūduz intēctiones particulares. 7 cō-
uenit memorie in hominibus inquātur. est cō-
iuncta virtuti intellectuue superiori cuius ali-
quomodo participat naturam. Dis suppo-
sitis ponitur.

Conclusio responsiua ad. q.

In animalib⁹ perfectis preter sensus exteriores
ponendi sunt alii quatuor interiores. s. sensus
cōmunis. ymaginatio vel fantasia q. idem ē
extimatiua 7 memoria. patet satis ex dictis.

Aduertendum est tamen q. Auicenna ponit
quinqz potēcias interiores quia dilunguit yma-
ginatiua 7 fantasiā ad inuicem. Sed sanc-
tus thomas nō ponit realem distinctionē inter
ipsas quia operatio que attribuitur ymagina-
tiue 7 operatio fantasie possunt eādem potēcie
conuenire.

Ad rationes ante oppositūz

Ad primam dicitur q. sensus cōmunis nō
dicitur cōmunis respectu particularium per pe-
dicationē sed per causalitatē eo q. est comune
p. p. cipium ipsorū ideo bene dilunguitur con-
tra ipsos. Ad secundā dicitur q. sicut vna po-
tencia oritur ab anima mediante alia. ita actio
vnius subicitur actioni alterius. 7 secūduz hoc
fantasiatum 7 memoratū distinguntur per pas-
siones p. p. cipii sensitui quia insunt mediante
p. p. cipio sensitiuo. Ad terciā dicitur q. licet
intellectus oriatur ex sensu tamē intellectus mē-
ta cognoscit in re appensa p. sensum que sensus
percipere non potest. et ita dicēdum est de exti-
matiua respectu sensus particularis. Ad
quartā dicitur q. cogitatiua 7 memoratiua
in homine habent illaz eminēciam vltra cetera
animalia nō per aliquid q. sit proprium parti-
sensitiue s. ppter affinitatē ad rationē vniuersa-
lem vel intellectum ideo cogitatiua 7 reminis-
citiua nō sunt potēcie dilin. cte ab extimatiua et
memoria in homine quāuis sint perfectiores i
eo q. in brutis. Et hec de questione Sequit̄
in textu. Quoniam autem duabus disse-
renciis. et cetera.

Queritur tricesimosecundo.

Utum intelligere 7 sentire sunt idem 7 oppo-
sitiua cum fantasia. Et arguitur q. sic quia taz in-
telligendo q. sciendo aīa uocat 7 cognoscit
ergo intelligere est. ideo cū sentire 7 p. p. sequēs
intellectus cum sensu 7 etiam opinio que perti-
net ad sensum. Secūdo nullū incorporeū
patitur a corporeo s. intellect⁹ patitur a corpore
bus celestibus. quia secūduz Empedoclem di-
uersitas tēporū hominibus 7 brutis alia 7 alia
sapere prestat. homines enim diuersis horis et
tēporibus de rebus diuersimode iudicat. ergo i-
tellectus ē corporeus 7 per cōsequēs nō differt
a sensu nec intelligere a sentire. Tercio. vt
dicit Democritus talis est intellectus in terrenis ho-
minibus qualem inducit in die pater viro-
rum deorum qui ē sol. g. intellect⁹ patitur a corpore

celesti & sic est corporeus. Ad oppositum est
tertius. Pro Responsione

Sciendum est primo. q post
quam Philosophus ostendit duas operationes
sensus communis nō excedere facultatē principii
sensitivi. Consequēter inquit vtrum sapere
& intelligere excedant facultatem eiusdem
principii. Primo ostēdendo q intelligere et
sapere nō pertinet ad sensum q est ostēdere sensum
non esse idem cum intellectu. deinde ostēdit
q fantasia que pertinet ad sensum non est
idem cū opinione que pertinet ad intellectum
& postmodum cōparat opinionē ad intellectus
& fantasiam ad sensum.

Sciendum est Secundo. q
Nullus corp⁹ potest directe agere in incorporeū
s; bene i corporeum. & quia potēcie sensitivae sūt
corporee eius sint organa corporeis affixe ideo
possunt imitari per actionem corporū celestium
non tamen per se sed per accidens. quia nec aīa
nec virtus eius movet nisi moto corpore. Ideo
antiqui ponētes corpora celestia directe habere
impressionem in intellectum & voluntatē dixerunt
intellectū esse corporeus & p consequēs nō
differre a sensu. & etia; q sapere & intelligere sunt
idem q sentire quia tam intelligendo q sentie
do animal cognoscit. Sed q dicerent celus
agere i intellectum & voluntatem patet p verba
Empedoclis dicentis q in hominibus & brutis
agitur voluntas ad presens & diversitas tēporū
intellectui diversa sapere prestat. Et per verba
Demetri dicentis q talis ē intellect⁹ i terrenis ho
minibus qualē inducit pater virorum deorum q3.

Sol enim secūdu ipsum dicitur pater virorū
quia sol & homo generat hominem. & dicitur pa
ter deorū quia ceteros planetas illuminat quos
antiqui dicebant esse homines sic deificatos i
celum post mortem. quorū sol fuerat pater.

Sciendum est tercio. q Licet
impressio corporū celestium possit indirecte per
tingere ad intellectum & voluntatem prout intel
lectus cōiungitur corpori in sua operatione quia
leso organo fantasie impeditur speculario intel
lectus. & voluntas coniungitur appetitui sensitivo
no & inclinatur ad volendū secūdu; inclinationē
appetitui sensitivi. qui potest variari per actio
nem corporū celestium. tñ corpora celestia non
possunt directe agere in intellectū & voluntatem
nec voluntas de necessitate trahitur ab appetitu
sensitivo. s; de se libera ē ad sequēdu; vel nō
sequēdu; hōi inclinationem ideo corpora ce
lestia nō indicūt necessitatē corporib⁹ humanis.
Quibus suppositus sit.

Conclusio prima. Antiqui

male assignabāt causam cognitionis esse simili
tudines cognoscentis ad cognitū; nō assignā
tes causam deceptionis. Patet quia deceptio ē
magis propria aīalibus q cognitio. eo q hō
mines a se ipsis decipi possūt. nā vt veniētē co
gnoscant oportet q ab aliis doceātur. & in ma
iori tēpore anima est in maiori deceptione quā
in cognitione veniētis. ad quā cognitionē vix
peruenit per studium magni tēporis. ergo anti
qui assignātes causas cognitionis anime debu
erant etiam assignare causā sue deceptionis qd
tamē nō fecerūt. Possent tamen dicere q oīa q
vidētur sunt. & sic nō est deceptio anime. v; pos
set dici q sicut cognitio fit per contactum rei si
milis ita deceptio per cōtactum rei dissimilis.

Sed pimum illorū dici non potest vt patet
4° metaphisice. & improbat hie secūdu; quia
cōtrariorū est eadē deceptio & sciēcia. simile autē
& dissimile cōtrariātur. ergo si de simili habet sci
encia & de dissimili erit sciā. & ita simile de decep
tione.

Conclusio secunda. Sentire

non est idem q sapere aut intelligere. & capitur
hic sapere q idem est q iudicare. & intelligere q
apprehendere. intellect⁹ t enī; primo apphēdit &
postea iudicat. Pimum patet quia sentire in
est omnibus animalibus. Sapere vero cōvenit
paucis. ergo sentire nō est idem q sapere. Nō ē
tamen intelligēdu; q sapere solum insit homi
nibus. quia qdam bruta aliquid prudēcia ha
bēt prout recte iudicant de agendis per extima
tivam naturalem. hec tamen prudēcia est in
perfecta. 2° probatur quia cōtingit intelligere
recte & nō recte. Recte. s; p extimativā; prudēciā
& verā opinionem. & nō recte per cōtraria illorū
sed nō cōtingit sentire non recte quia sensus cir
ca propriū; sensibile semper est verus. 2° sen
tire puenit omnibus animalibus. intelligere so
lum puenit hominibus & nō est semper verum
sicut ē sens⁹ circa propriū; sensibile. ergo sentire
nō est idem q intelligere. & p cōsequens neque
sensus cū intellectu. quia potēcie p suos actus
distinguntur.

Conclusio tertia. Fantasia

nō est idem cum opinione. patet quia fanta
sia est in nobis cū volumus. quia in pōtate no
stra est formare aliquid quasi apparens nobis
vt mōtem aureum. Sed opinari nō est in no
bis cum volumus sed oportet q opinās habe
at rationem per q opinetur verum vel falsū.

2° ad opinari semp est delectatio vel tristi
cia. quia p hō; apphēdimus aliquid delectabi
le vel tristabile. sed ad fantasiam nō sequitur
passio in appetitu quia quādo aliquid nō ap
paret secūdu; fantasiam similiter nos habem⁹

ut considerantes in pictura aliqua instabilia vel delectabilia unde non sequitur delectatio vel tristitia. ergo opinio non est idem cum fantasia. Duius interec ratio est quia appetitus non patitur ad simplicem rei apprehensionem ut patitur fantasia. sed oportet quod apprehendat aliquid sub ratione ueniens quod factum est in hominibus proponendo et diuidendo. fantasia uero non proponit et diuidit. et in brutis appetitus patitur ad extrinsecam rationem naturalem que similis est opinioni in hominibus secundum aliquam imperfectam. adeo in ipsis idem operatur sicut opinio in hominibus.

Conclusio quarta. **Opinio** pertinens ad intellectum non est intellectus nec fantasia pertinens ad sensum est sensus. patet quia dum sentimus vel intelligimus aliquid dicimus quod ita est. Sed dum habemus opinionem vel fantasiam non dicimus quod ita est. sed dicimus quod sic videtur nobis. et apparet et non sumus certi. ergo opinio non est idem cum intellectu nec fantasia cum sensu.

Ad rationes ante oppositum
Ad primam dicitur quod aliter fit. ut alicuius per intellectum et sensum secundum quod intellectus et sensus aliter et aliter cognoscunt et sunt diuersa operantia. Alie due soluntur ex dictis. Et hec de questione.

Sequitur in textu.

De eo autem quod est intelligere et cetera.

Queritur tricesimo Tercio.

Utrum fantasia sit sensus intellectus scientia vel opinio. Et arguitur quod sit sensus quia quicquid est in nobis pertinet ad cognitionem reducitur ad sensum vel intellectum. Sed fantasia est in nobis pertinet ad cognitionem et non est intellectus ergo est sensus. 2° intellectus in tercio philosophorum causatur per fantasmata cum dicitur quod intellectu credere est inconueniens ergo videtur esse de mente Aristotelis quod fantasia sit intellectus. 3° scire est rem per causas cognoscere sed quandoque per fantasiam apprehendimus causam rei ut per fantasiam gladii fantasiamur interire. 4° opinio est assensus rationis ad unam partem contradictionis cum formidine de opposito. sed hoc dicitur fantasie. 5° est opinio. Ad oppositum est. 1.

Sciendum est primo quod postquam Aristoteles ostendit quod fantasia non est opinio. Consequenter inquit quid est fantasia. et cum sit ostensum quod intelligere est aliud quam sentire. et quod opinio pertinet ad intellectum et fantasia ad sensum. consequenter philosophus determinat de fantasia. inquirendo quid est. postea determinabit de intellectu et opinione. et hoc in alio. li.

Sciendum est Secundo. quod

Cum fantasia sit secundum quam fantasma vel aliud quod uolunt apparet. videtur quod fantasia sit de numero habituum vel potentiarum cognitiuum quibus unus distinguitur ab alio et discernitur uerum a falso. quia aliquid apparere non est aliud quam discernere uerum a falso. Sunt autem quatuor potentie vel habitus quibus uerum a falso discernimus. scilicet sensus. intellectus. scientia. et opinio. capiendum tamen intellectum pro cognitione principiorum et sensum pro actu potentie sensitue. Tunc ponitur.

Conclusio prima. Fantasia

non est sensus in actu. probatur quatuor rationibus. Prima sentit in actu ueniens omnibus brutis. Sed fantasia non uenit omnibus brutis quia formice apes et vermes non habent fantasiam loquendo de fantasia determinata que habet determinatum organum in quo reuenitur species sensibilium etiam absentibus sensibilibus.

Et si arguatur contra hoc. quia apes et formice habent prudentiam cum sibi provideant de futuris. ergo habent fantasiam determinatam. Respondeatur quod illa animalia solum operantur quadam naturali inclinatione. et non quia habeant fantasiam determinatam distinctam a sensu. et in de est quod nihil fantasiantur nisi in presentia sensibilibus. et quantum operentur propter finem quasi prudentes de futuris hoc tamen non est quia habent cognitionem de futuris sed quia imaginantur actus partes qui ordinantur ad finem et uia magis operatur ex imaginatione quam ex apprehensione. Secunda ratio. sensus secundum actum semper sunt ueri quia sensus circa primum sensibile nunquam decipiunt. sed fantasie sepe sunt falsae. ut patet de fantasie somniantium. ergo fantasia non est sensus in actu. Tercia ratio cum sentimus aliquid in actu habemus certitudinem de illo. sed cum fantasiamur aliquid dicimus quod ita nobis videtur et sumus incerti. Quarta ratio dormientibus insunt sepe fantasie et tamen ipsis non inest sensus in actu. ergo fantasia non est sensus in actu.

Conclusio secunda. Fantasia

non est sensus in potentia. patet quia sensu esse te in potentia nihil nobis apparet. sed in fantasia semper nobis aliquid apparet capiendum fantasiam pro actu fantasie. Secunda ratio sensus in potentia semper adest animali non autem fantasia cum non semper aliquid nobis appareat. et hic etiam cap. fant. si pro actu fantasie.

Conclusio tertia. Fantasia

non est intellectus neque scientia. patet quia scientia et intellectus semper sunt uerorum. fantasia uero

quandoq3 est verox & quadoq3 falsoz.

Conclusio Quarta. Fantasia non est opinio. probatur duabus rationib3. Prima ad oppinionem semp sequitur fides nō autem ad fantasiam cū in virtutis non sit fides vbi tamen est fantasia. 2° quecūq3 habent oppinionez habēt rationem per quaz sit persuasio & fides. Sed nulla bestia habet rationem et tamen habet fantasiam. ergo fantasia non est opinio.

Conclusio quinta. Fantasia non est aliquid compositum ex oppinione & sensu. patet quia sepe habemus de eodem falsum sensum & veram oppinionem. sicut sol secundum sensum apparet bipedalis quātitatis & tamen secundum oppinionem credimus ipsum maiorez tota terra & per hoc patet q non est fantasia.

Dubitatur primo .

quid sit fantasia. Respondetur q est motus factus a sensu secundū actuz: & qz iste motus causat ab actu sensus ideo similis est sensui cum omne agēs agat i sibi simile. nam omne q mouet per hoc q mouetur causat motum similem motui quo mouetur ergo mot⁹ fantasie nō potest esse sine sensu.

Dubitatur Secundo. Cum fantasia sit mot⁹ factus a sensu quali fantasia possit esse falsa. sensu exillēte vero .

Pro dubio sciendum est q licet sensus circa propria sensibilia numquam vel raro decipiat sicut. potencie naturales non deficiunt nisi raro a propriis operationibus & propter aliq corruptionem. tamen sensus circa sensibilia cōmunia & per accidens sepe decipitur quia iudicium de ipsis variatur secundum proprias causas. Tunc respondetur ad dubium q mot⁹ fantasie factus ab actu sensus differt a sensu sicut effectus a causa. & quia effectus debilior est sua causa & quanto plus elōgatur a primo agēte tanto minus habet de virtute & de similitudine eius. ideo in fantasia magis q in sensu cōtingit falsitas. Unde patet q licet motus fantasie qui fit a sensu proprioq3 sensibilibus vt in pluribus sit verus in presencia sensibilibus. tamen motus fantasie circa sensibilia communia potest esse falsus. & fantasia que est circa sensibilia per accidens & cōmunia potest esse falsa tā in presencia quam in absentia sensibilibus.

Dubitatur tertio. A quo sumitur nomen fantasie. Respondetur q p hoc grece idem est q lux latine inde dicit phanes q

est apparitio & a phanes diriuatur fantasia.

Dubitatur quarto. Quare animalia agunt & paciunt^r secundū fantasiaz. Respondetur q fantasie permanent abeuntib3 sensibilibus & sunt similes sensibilibus secundū actuz. ideo sensus in actu mouet appetitum in presencia sensibilibus ita i absentia. & propter hoc animalia multa operantur secundum fantasiaz & hoc contingit vbi deest intellectus quia quādo presens est intellectus iudicium eius preualet in agendo. quare animalia que nō habent intellectum agunt secundum fantasiam. Etiam homines quandoq3 agunt secundum fantasiam eo q habent intellectū velatur. quod contingit tripliciter quia quandoq3 velatur seu obtenebratur intellectus ex passione que fortis ē quia obnubilat intellectum vt patet in continentibus. quandoq3 vero velatur intellectus ex infirmitate vt patet in freneticis. quādoq3 vero ex sompno vt patet in dormientibus. & in istis casibus fantasia preualet intellectui. & ideo homo sequitur apprehensionem fantasticam.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam conceditur q fantasia pertinet ad virtutem sensitivam non tamen est sensus.

Ad secundam dicitur q Aristoteles in Tercio Physicorum nondum probauerat intellectum differe a sensu. ideo intelligenciā pro fantasia accepit. Ad terciā dicit q licet quandoq3 p fantasiam contingat apprehendere effectum per causam. tamen hoc est quadam visione sensitiua & non per discursuz silogisticuz qd tamen requiritur ad scienciam. Ad quartam dicitur q fantasia non est assensus rationis sed apprehensio pertinet ad sensum. nec habetur per rationem sicut opinio. Et hec de questione. Et per consequens finis huius Secundi.

Sequitur Liber Tercius

De parte autem anime qua cognoscit anima et sapit. etc.

**Intra tertium librum
De anima aristote
lis queritur primo**

Utrum intellectus noster possibilis sit potencia passiva. Et arguitur quod non nisi aliqua substantia est intellectiva eo quod immaterialis. Sed anima nostra est immaterialis per suam essentiam ergo per suam essentiam est intellectiva et sic intellectus noster est substantia. 2° unumquodque patitur secundum suam materiam. Sed intellectus est immaterialis ergo non est potencia passiva. 3° intellectus noster possibilis est incorruptibilis. Sed intellectus noster passivus est corruptibilis. ut dicitur inferius. 4° agens nobilius est patiente sed potencie vegetative sunt active ergo intellectus qui est perfectior erit potencia activa. Ad 1° est textus Pro responsione.

Sciendum est primo. quod post Aristoteles in secundo libro egit de parte sensitiva anime et ostendit quod sentire et intelligere non sunt idem. Consequenter determinat de parte intellectiva anime. Primo agens de intellectu possibili. Secundo de intellectu agente.

Tercio de intellectu in actu. Et quarto de parte appetitiva et de principio motivo secundum locum.

Sciendum est Secundo. quod Partem anime intellectivam philosophus vocat partem qua anima cognoscit et sapit. cognoscit quantum ad apprehensionem et sapit quantum ad iudicium intellectus. Vel dicitur quod cognoscere refertur ad intellectum practicum. Sapere vero ad speculativum. et quod pars ista non est separabilis subiecto vel ratione tantum. et si sit separabilis secundum rationem quod differentiam habeat ad alias partes. et quod proprietates potencie cognoscit ex suo actu. ideo philosophus intendit ex qualitate sui actus inquirere modum sue operationis ut potencia intellectiva cognoscatur.

Sciendum est tercio. quod pati dicitur tripliciter. uno modo proprie quando scilicet ab aliquo remouetur aliqua proprietates sibi convenientes secundum naturam et hoc modo aqua patitur dum calefit. 2° modo dicitur aliquid pati minus proprie cum abicitur ab eo aliquid siue sit convenientes siue non et isto modo patitur nedum egrotans immo etiam qui sanat. 3° modo dicitur aliquid pati communiter quando recipit aliquid ad quod erat in potencia siue hoc tamen quod aliquid abicitur ab eo. isto modo bene quod erit de potencia in actu patitur dato quod perficitur et hec est passio perfecta et aliis modis dicitur corruptiva. Sit ergo.

Tri. de pati.

Conclusio prima. Intellectus noster possibilis non est passio passione corruptiva sed bene patitur passione perfecta. Prima passio per secundam rationem ante oppositum eo scilicet quod non habet materiam. Secundam partem probat textus quod sicut se habet sentire ad sensibilia ita intelligere ad intelligibilia. scilicet sentire est passio sensus respectu sensibilibus. ergo intelligere est passio intellectus respectu intelligibilium. maior pars non sic sentire est quoddam cognoscere quod est quandoque in actu et quandoque in potencia ita intelligere est quoddam cognoscere et quandoque intelligitur in actu et quandoque in potencia. Advertemus est tamen quod intellectus aliter est passibilis quam sensus quod sensus est affixus organo corporali quo corrupto ab excellenti sensibili impeditur sensus ne possit percipere debilia sensibilia post excellentiam. sed intellectus non habet organum nec potest corrupti ab excellentia intelligibilis et post excellentiam intelligibile non minus intelligitur infima. Sed magis potest intelligere. per accidens tamen intellectus debilitatur ex lesione organi sensus quod necessario requiritur ad representandum suum obiectum. Causa huius diversitatis est quod sensus est in corpore ut in subiecto. intellectus vero est in anima.

Conclusio Secunda. Intellectus

possibilis est immixtus non ut iparet ut dicit anaxagoras sed est in potencia ut omnia cognoscatur. per quod de susceptivum est in potencia aliqua et caret illis quorum est susceptivum ut patuit supra de organis sensuum. intellectus vero noster possibilis est in potencia ad omnia intelligibilia et est susceptivus ipsorum ergo caret omnibus illis. et cum possit intelligere omnes res corporeas oportet quod careat omni materia corporea et quod sit mixtus. Si enim esset in se corporeus natura corporalis eius impediret cognitiones aliarum naturarum quod ut habet textus. intus existens prohibet extraneum. Et tunc dicitur Aristoteles primo quod intellectus non habet aliquam naturam determinatam sed solum quod est possibilis vocatur a potencia respectu per hoc sibi dicitur quod non tantum cognitivum est unum generis sensibilibus sed universaliter totius nature sensibilis. et sic materia prima est in pura potencia ad omnes formas materiales et nulli forme proprie sit intellectus possibilis respectu intelligibilium. Inferunt secundo quod intellectus ante actualem intelligentiam nihil est eorum quod intelligit. sed est in potencia ad intelligibilia et hoc contra antiquos dicentes intellectum esse compositum ex omnibus ut omnia cognosceret. Si enim esset cognitivus omnium per hoc quod in se haberet omnia semper esset omnia in actu et non in potencia. sed est actualitas omnium et est immixtus in potencia.

Et dicit Philosophus quod loquitur de intellectu quo anima intelligit. Inferunt ulterius quod intellectus caret organo corporali. quia si haberet organum sicut sensus tunc haberet

aliq̄ naturā determinatā de natura sensibilis
sic q̄ esset calid⁹ hūid⁹ frigid⁹ vel sic⁹ quātum
ad organū. potēcia enī que ē act⁹ organi p̄for
mat⁹. si organo nec refert an ipsa potēcia habe
at qualitatē sensibile vel organū eo q̄ act⁹ nō
est potēcie tātz s; p̄positi ex organo ⁊ potēcia.
Infert ulterius q̄ aīa ē loc⁹ specierū intelligibilū
rōe intellect⁹ q; sicut locus ē receptiv⁹ locatoz
ita intellectus receptiv⁹ ē specierū intelligibilū qd
nō fieret si haberet organū q; tūc species non
reperet in aīa solū s; in cōiuncto. non tñ est tota
aīa locus specierū sed sola pars intellectiva que
caret organo.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicit q̄ imaterialitas substācie mate
rialis create nō ē intellectus eius s; ex imateriali
tate eius habet virtutē intelligēdi ideo nō o; intel
lectū esse efficiā ase. Ad secūdā p; solutio.
Ad terciā dicit q̄ aristoteles vocat intellectū pas
sivū virtutē cogitativā q̄ dicitur ratio particula
ris. q̄ quidē virtus cogitativa corruptibilis ē ra
tione sui organi. s; potēcia intellectiva dicit intel
lect⁹ possibilis ⁊ nō passiv⁹ q; nō patit duob⁹
primis modis. Ad quartā dicit q̄ respectu
eiusdē opationis ⁊ in eodē ordine agēs est no
bilis⁹ paciēte. s; respectu diversarū opationū ⁊ ē
diversis ordinib⁹ nō o; ymo paciēs superioris
ordinis quādoq; est nobilior agēte inferioris
ordinis. Et hec de questione.

Queritur secundo. vtruz In

tellectus poss. bilis secūduz esse sit separat⁹ a cor
pore. Et arguitur q̄ sic q; vt habet textus sens
sus nō est sine corpore. hic autem. s. intellectus
est separat⁹. ⁊ si intellectus possibilis esset
corporei cōiunct⁹ secūduz esse sequeretur q̄ esset sin
gularis. ⁊ p; dñs quicquid reciperet reciperet si
gulariter qd falsū ē q; intellect⁹ cognoscat vniuer
saliter. ⁊ si esset corporei cōiunct⁹ sequeretur q̄
esset corruptibilis ad corruptionem compositi.
4. eiusdē est potēcia ⁊ act⁹. s; actus intellect⁹ nō
est actio corporis ergo neq; potēcia intellectiva ē
corporei cōiuncta. Ad oppositū ē textus vocās
intellectū partē ase. aīa autem est forma corporis
g; intellect⁹ ē corporei cōiunct⁹. Pro respōsione.

Scienduz est primo q; Auer

rois mot⁹ prima ratione ate oppositū ponit in
tellectū possibilē separatū a corpore s; esse. ⁊ di
cebat q̄ lic; dicamur intelligere per intellectū possi
bilē tñ hoc nō est q; sit nobis cōiunct⁹ s; esse s;
solū s; intelligere. Imaginabatur enī Auerro
is q̄ intellectū possibilē nobis vni p; specē intel
ligibile q̄ habet duplex subiectū. s. intellectū possi
bilē ⁊ ipsa fātasmatā q̄ sunt i organis corporeis

⁊ q; talis species est quodāmodo vni cū intel
lectu possibili ⁊ quodāmodo vni cū fantasma
tib⁹ ideo dicit intellectū possibilē cōiunctū cū illis
fantasmatibus per talē specē. S; cōtra hāc
opinionem ponitur.

Conclusio prima. Intellec
tus possibilis nō est a corpore separat⁹ s; esse
patet q; principū formale quo homo intelligit
nō est ab eo separatū secūduz esse. s; intellectus
possibilis est principū formale quo intelligit ho
mo ergo intellectus possibilis nō est a corpore se
parat⁹. maior p; q; nichil agit nisi secūduz q̄
est in actu per formā p; quā agit. s; nichil est in
actu p; illud quod est ab eo separatū s; esse.
minor patet q; secūduz textū intellectus est quo
aīa operatur. ergo reliquitur q̄ intellect⁹ nō est
a corpore separat⁹ s; esse. vñ lic; illud quo alis
quid operatur sicut principio actio possit esse ab
eo separat⁹ s; esse vt dicitur q; baulus ep̄as
p; regē ⁊ q; rex movet ipsū ad operādū. tñ ipos
sibile est illud quo aliquid formaliter operatur
ab eo separari secūduz esse.

Conclusio secunda. modus

quo ponit Auerrois intellectū possibilē cōiunctū
cū fantasmatib⁹ ⁊ nobis nullam ponit cōiuncti
onē. p; q; intellect⁹ possibilis nō ē itellm cū itelli
gibla nisi s; q; intelligibile ē vni i actu sic nec
fctus ē idē cū sensibili i potēcia g; spēs intelli
bilis nō ē forā intellect⁹ possibilis nisi s; q; ē intelli
gibile i actu. S; nō est intelligibilis i actu nisi put
ē abstracta a fātasmatib⁹ g; secūduz q; vni in
tellectu ē remota a fātasmatib⁹ ⁊ p; dñs nō ē ali
qui vni cū intellectu. g; per illū modū intell
tus possibilis nō vni nobiscuz. Vñ etiā vt
dicit Sāctus thomas. Auerrois fuit decept⁹ p;
fallaciā accidētis quasi sic argūēs. spēs intelli
bilis ē vni a fātasmatib⁹. ⁊ ē vni cū intellectu
possibili. g; intellect⁹ possibilis vni cū fātasmati
b⁹ q; sunt i nobis. Vñ spēs intelligibilis s; q;
ē vni a intellectu abstract⁹ a fātasmatib⁹ ⁊ cōi
uonib⁹ materie ⁊ s; q; ē vni a fātasmati ē vni
ta cōiudionibus materie.

Conclusio tertia. Quamuis

p̄dicto modo intellect⁹ possibilis nobiscū vni cō
ad huc tñ p; talē mōz nō essent⁹ intelligētes s; intel
lecti. p; q; p; hoc q; spēs act⁹ rei ē i aliqua po
tēcia cognitiā. tñ res illa nō sit cognoscēs s; co
gnita sicut p; hoc q; similitudo coloris ē i potēcia
visiva color nō sit vidēs s; visus ē g; nō p; hoc
q; spēs intelligibilis q̄ ē similitudo fātasmat⁹ reci
pit⁹ i intellectu nō sequit⁹ q; nos efficiamur intelli
gētes s; q; nos vt fātasmatā q̄ i nobis sūt sim⁹
intellecta ab illa potēcia intellectiva.

Conclusio quarta Directe

est cōtra positionez aristotelis. pater nā pbūs i
 primo huius tractatus inquit de parte aie q̄
 est intellectus possibilis. sed aia est in corpore cu
 ius est forma. ergo ē intellectus possibilis et i cor
 pore. Item aristoteles vocat in textu intellec
 tū illud quo aia intelligit et opnat. et sic positio
 illa ē cōtra aristotelē. est etiā cōtra p̄cipia pbie
 et dissonat nostre fidei nō eniz dicit pbūs q̄ intel
 lectus sit separatus a corpore. esse sed dicit q̄
 est separatus q̄ nō habet organū determinatū
 sicut sensus. et hoc ideo est q̄ aia intellectiva pp
 ter sui nobilitatē sup̄greditur facultatē natura
 corporalis et ideo n̄ potest ab ea totaliter p̄bē
 di. et ita sibi remanet aliqua actio i qua nō cōi
 cat cū natura corpali. et potētia p̄ qua operat
 nō habet organū corporeale. et sic patet q̄ intellec
 tus est separatus q̄ nō est cū cuius organo corpo
 rali. tñ simpliciter loquēdo est diuinctis corpori
 secundū esse in quātū est in aia subiectiue q̄ est
 forma corpori diuincta.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā patet solutio. Ad secundā dicitur
 q̄ licet intellectus sit singularis i essendo propter
 singularitatē sui subiecti. s. aie tamē est vniuersa
 lis in cognoscēdo et p̄ respectū ad suū obiectum
 nā obiectū intellectus ab eo intelligit. vñ. et vni
 uersale secundū rationē. Ad terciā negetur
 p̄ntia. q̄ cū aia nostra sit a corpore separabilis
 eo q̄ nō ē totaliter immersa corpori ideo nō
 corūpitur ad corruptionem totius p̄positi neq̄
 etiā potētie q̄ sibi p̄ueniūt ea parte qua super
 greditur naturā corporeā. Ad quartā dicit
 q̄ intellectus nō est actus corporis q̄ quis aia
 secundū suā essenciam sit forma corporis tamē
 intellectus nullū organū informat. nec tñ ē a cor
 pore separatus et esse q̄ est in essenciam aie et aia
 secundū essenciam eius est forma corporis. vñ aia
 vt ē subsistēs dicit agere quis simpliciter to^o di
 cat agere q̄ aia nō subsistit subsistētia p̄pleta
 sed totū p̄positum. Et hec de questione.

Sequitur in textu.

Cum autem sic singula fiant.

Queritur tercio: vtrum post

actū intelligēdi species intelligibiles possint p̄ser
 uari in intellectu. Et arguitur q̄ nō q̄ species i
 telligibiles solū habēt in memoria reseruari. s̄
 intellectus nō est memoria quod p̄. q̄ memoria
 cognoscat p̄teritū sub ratione p̄teriti. s̄ hoc ē co
 gnoscere hic et nūc. hoc autē p̄uenit sensui et non
 intellectui ergo memoria nō ē in parte intellectiva
 et intellectus sit in actu p̄ specie intelligibile itel
 lectū autem in actu est ipse intellectus in actu et
 extra. ergo intellectus oīa intelligit quoz habet

spēs in se. g^o post actuale intelligere nō retinet
 spēs intelligibiles alias intellectus s̄ intelligeret
 oīa que nouit. Ad oppositum arguitur per
 pbūz dicētem cū autē sic singula vt fiat sciēs di
 citur qui secundū actum. habet habitum in
 ipso p̄manētem. Pro responsione.

Sciendum est primo. q̄ post

actū est de intellectu in potētia. Consequenter
 ostendit aristoteles quomodo reducatur in ac
 tū. et primo ostēdit quomodo intellectus q̄ sit in
 actu. deinde determinat de obiecto intellectus.

Sciendum est Secundo. q̄

Autēnas species intelligibiles nō remanēt i
 intellectu post actuale intelligere. dicit enim q̄ in
 parte sensitiua solū possūt p̄seruari quātū ad
 duas potēcias. s̄ ymaginatiuā et memoriatiuā
 pro q̄to sua organa p̄ficiūt quodā sice bene
 retinētē i quib^o possunt reseruari aliq̄ species ces
 sante actuali apprehēsiōne. s̄ intellectus qui cas
 ret organo corporeali nichil pot̄ recipere nisi mater
 rialiter. et q̄dū manet similitudo tā dū intelligit
 et cū desinit intelligere illa species desinit esse i in
 intellectu. et ō q̄ si de nouo velit aliq̄ res intelli
 gere q̄ p̄uertat se ad intellectū agētē que p̄debat tē
 subitāciaz separata vt ab illo effluent species in
 telligibiles in intellectu possibilez et per vsū et ex
 ercitiū se p̄uertentiū acquirūt q̄dāz abilitas in
 intellectu possibile. p̄uertēti se ad agētēz q̄ abili
 tatez dicebat esse habitū sciēcie et sic secundū ip
 sum in intellectu nō est memoria.

Sciendum est tercio. q̄ hec

opinio est cōtra aristotelē dicētem q̄ intellectus po
 ssibilis sic sit singula sicut sciēs et reducitur i ac
 tū specie intelligibilis sicut habēs habitūz sci
 ēcie et dū habet species in actu dicitur sciēs i ac
 tu et hoc p̄uenit sibi quādo p̄ se ipsū potest ope
 rari sicut aliquis habēs aliquā formā potest se
 cūduz eā operari et quādo aliquis habet actūz
 aliam^o forme ō q̄ habeat illā formā et quis intel
 lectus possibilis sit quodāmodo i actu quādo h̄
 species intelligibiles et nō p̄siderat. tñ cū hoc ē in
 potētia s̄ nō eodēmodo sicut atēq̄ adquireret
 hitūz sciē. bit^o eniz sciē ē act^o primi sciētis et solū
 ē i potētia ad actū et q̄ qui ē actualis p̄sidera
 cio p̄ q̄ intellectus dicitur fieri singula in actu.

Sciendum est quarto. q̄ In

tellectus possibilis dicitur fieri singula et q̄ recipit
 spēs singulariū. put spēs rei recepta i intellectu est
 forma intelligētis et ex ea cū intellectu fit vñū sicut
 ex actu et potētia n̄ ita tñ q̄ intellectus fiat vñū cū
 essēcia cū re cui^o ē spēs i intellectu s̄ solū et esse i
 telligibile et itēionale et ideo ē q̄ intellectus sic facit
 i actu nō solum pot̄ intelligere oīa quoz habet
 species. s̄ etiā potest intelligere se ipsum.

Conclusio responsiua ad .q.

Spēs intelligibiles remanēt in intellectu possibili post actuale itelligere nō tñ s^o esse cōpletū s^o esse imperfectū et semiplenū. 1° patet quia dñe quod recipit i aliquo recipit ad modū recipiētis. S^o intellectus ē nature magis stabilis q̄ materia corporalis. in ateria autē corporalis retinet formas quas recipit n̄ solū qñ per eas agit s^o etiaz cessante actione. ergo a foriori intellect^o retinet species intelligibiles post actuale itelligere. 2° patet quia intellect^o mediātib^o speciebus sic referuatis nō erit i actu nisi uertēdo se ad fantasmata ergo species nō manēt in eo s^o esse ppletū. Et dicitur patet q̄ in parte intellectiua est ponēda memoria capiēdo memoriā secūduz q̄ est pseruatiā specieuz. S^o si caperet^o memoria vt de ratioe eius est apprehēdere pterita sub ratione pteriti ex parte obiecti tūc memoria nō esset in pre intellectiua s^o sensitiua tāuz que ē appbēsiua particulariū. quia pteritū in quātuz hñōi p̄signat esse sub determinato tēpore quod p̄inet ad esse singulare.

Dubitatur. Utrum memo-

ria intellectiua sit alia potencia ab intellectu. Et arguitur q̄ sic quia memoria sensitiua ē alia a sensu cōi. ergo a simili memoria intellectiua est alia ab intellectu. Pro dubio supponitur q̄ potēcie anime distinguitur per diuersas rationes obiectoꝝ vñ si aliqua potēcia ordinetur ad obiectū secūduz cōmūne rationem obiecti non variabitur illa potēcia secūduz diuersitates particularis obiecti vt visus respicit coloratū in cōmuni tñ nō variat p diuersitatē albi et nigri et cū intellectus respiciat obiectū secūduz cōmūne rationē entis eo q̄ intellectus potest oīa fieri nō diuersificatur secūduz rationes particulariū encūm. sed quia respectu eius ē obiectū aliud ē p̄cipiuz actiū a quo fit obiectū in actu quia potēcia actiua se habet ad obiectū vt act^o ad potēciam et passiuā se habet ad obiectū vt ens in potēcia ad ens in actu. et nichil respectu eius ē eodē modo cōsideratū ē in actu et i potēcia ideo in anima intellectiua oportet esse intellectū agētem realiter distinctū a possibili. sed ibi non sunt alie differēcie potēciaꝝ. Tunc respondetur ad dubiuz q̄ memoria intellectiua nō est alia potēcia ab intellectu nā memoria est thesaurus specieuz. Sed intellectus secūduz philosophū est locus specieuz ergo memoria nō est alia potēcia ab intellectu. Differt tamen ab intellectu secundum rationē quia intellect^o potest recipere species itelligibiles et dicitur intellectus. sed secūduz q̄ pseruat absq̄ itelligere actuali vocatur memoria i intellectiua. Ad rationem dubii dicitur q̄ pteritum et presens possunt esse differēcie diuisiue potēcie sensitiue que appbēdit p̄ticulariter nō

autem intellectiue que apprehēdit vniuersaliter

Unde tñ pteritio vniuersaliter refertur p̄t ad obiectū quod cognoscit. 2° mō ad actū cognitionis que duo simul cōiungūtur in parte sensitiua q̄ aliud apprehendit p hoc q̄ immutatur potēcia sensitiua. nā aīal memoratur se prius sensisse in pterito et cognouisse se quoddam pteritū. S^o in parte intellectiua pteritio nō uenit ex parte obiecti quia intellect^o nō cognoscit nisi vniuersale cui accidit esse in p̄senti vel in pterito. sed ex parte actus cognoscētis pteritio cognoscitur in actu quia nostrū itelligere est quiddam act^o particularis qui tñ fit in isto tempore vel illo et hoc nō repugnat itellectualitati quia quāuis ille actus sit particularis tamē est imaterialis. ideo sicut itelligit se ipsuz quāuis sit singularis vel particularis ita itelligit suū itelligere q̄ est actu existēs in p̄senti vel i pterito.

Ad rationes ante opposituz

Ad primaz dicitur q̄ s^o intellectus nō sit apprehēsiu^o pteriti secūduz pteritionē obiecti tamē apprehēdit pteritū secūduz pteritionem act^o. ē etiam pseruati^o specieuz itelligibilium ratione cuius in eo ponitur memoria. Ad secundam dicitur q̄ species itelligibilis vno modo est in intellectu in pura potēcia vt ante dictuz ē et sic intellectus est in potēcia essentiali taz ad actuz primū q̄ ad actuz secūduz. Aliomodo est in intellectu secūduz esse ppletū et in actu sicut quādo intellectus actu itelligit. Tercio modo potest esse in intellectu i actu semi pleno et tūc ibi est per modū habitus et actus primi. et mōdo se habet inter potēciam primā et actum secundū. hoc modo intellectus pseruat species itelligibiles nec oportet q̄ semp itelligat actu cū illo modo habet ipas. Et hec de questione. Sicut. t. Quoniam autem aliud est et cetera.

Queritur quarto. Utrum

Quiditas rei materialis sit p̄cipiuz obm nostri itellect^o. Arguit^o q̄ nō qz obiectū habit^o alic^o potēcie nō debet excedere obiectū illius potēcie. quia idē est obiectū potēcie habitus et act^o ei^o. s^o ens ē obiectū metaphice q̄ est habit^o nostri itellectus ergo obiectū nostri itellect^o nō debz ē minus cōmune q̄ ens. ergo quiditas rei materialis nō ē obiectū nostri itellectus. 2° nulla potēcia debet excedere suū obiectū. s^o multa cognoscūt q̄ sub quiditate rei materialis nō p̄tinentur ergo nō ē adequatū obiectum nostri itellectus. Ad oppositum arguitur per philosophū dicētes q̄ i mathematicis et in naturalibus alia et lia virtute cognoscitur supposituz et natura qz per sensuz in naturalibus et per ymaginationez i mathematicis. et per itellectū nō cognoscit^o na

tura et si per intellectum utrumque cognoscatur simpliciter tamen aliter et aliter se habet in cognoscendo naturam et suppositum quia cognoscit naturam per se et suppositum indirecte. Pro responsione.

Sciendum est primo. quod post

et Aristoteles posuit aditendos intellectus possibilis et ostendit qualiter reductur de potentia in actum. Consequenter determinat de natura sui obiecti quod potentie per obiecta cognoscuntur. cuius ratio est quod potentie per obiecta ab invicem specificantur sed sunt eadem principia esse unitatis et distinctionis rei ab aliis et cognitionis eius.

Sciendum est Secundo. quod

Plato ponit quidditates rerum sed rem separatas a singularibus quas vocat ydeas. sed contra ipsius 4° methaphisice Aristoteles ostendit quod quidditates rerum non sunt aliud ab ipsis nisi per accidentes quia quidditas solus includit illa que pertinent ad speciem suppositum vero in naturalibus et mathematicis ultra essentialia speciei includit principia individuationis que a principis essentialibus speciei sunt realiter distincta. sicut dicerem quod non est idem quidditas hominis albi et homo albus. nam quidditas hominis nigri non continet in se nisi quod pertinet ad speciem eius. sed homo albus habet aliquid in se propter speciem humanam et istud contingit in omnibus habentibus formam in materia in quibus suppositum habet aliquid propter principia speciei quare in ipsis alia sunt accidentia nature et alia suppositi. Sed in illis que non habent formam in materia sed sunt formatum nihil potest esse preter essentialia speciei ideo ibi non differunt natura et suppositum nec sunt diversa accidentia speciei et individui. quia non habent diversa principia.

Sciendum est tercio. quod

naturalia et entia mathematica habent speciem in materia. Sed duplex est materia quedam est sensibilis a qua abstrahunt mathematica. et quedam est naturalia. Alia est intelligibilis et mathematica discernitur nam quantitas immeditae inheret substantie diuise cum materia et forma. qualitates vero sensibiles que reponunt materiam in esse naturali in quantitate fundantur. sed remoto posteriori potest remanere prius ideo remanet quantitas et continuitas in substantia. Unde alia sunt forme requireres materiam sub determinata ratione qualitatum sensibilium sicut naturalia. Alie sunt que requirunt materiam non sub determinata dispositione qualitatum sed solum sub quantitate ut triangulus quadrangulus que dicuntur forme mathematice ideo bene dicebatur quod concernunt materiam intelligibilem sed abstrahunt a sensibili. Ex quo patet quod tam in naturalibus quam in mathematicis differunt res et natura. ratione cui

ins in utroque possunt inuenti plura individua sub una specie. unde ponitur duo exempla in textu. unum mathematicum cum dicitur quod aliud est magnitudo et magnitudinis esse. et aliud exemplum naturale cum dicitur quod aliud est aqua et aque esse. et per aquam intelligitur suppositum et per esse aque intelligitur quidditas.

Sciendum est quarto. quod In

naturalibus et mathematicis in quibus realiter differt quidditas a supposito alia et alia virtute cognoscuntur natura et suppositum. Sed in separatis a materia ubi non distinguuntur eadem virtute cognoscuntur. unde quod in separatis non distinguuntur tamen philosophus in textu quod aliud est aqua et aque esse et sic in multis aliis tamen non est in omnibus sic. sed in quibusdam aliis. scilicet in separatis idem esse carnis et caro. et ut istis terminis caro et carnis esse quia substantie separate sunt nobis ignote ideo non nominamus ut eas philosophus nominibus propriis.

Et istis sequitur quod in separatis per intellectum cognoscuntur natura et suppositum. in naturalibus vero et mathematicis natura directe cognoscitur per intellectum et per sensum cognoscitur suppositum in naturalibus. et per ymaginacionem in mathematicis. et si in istis suppositum cognoscatur hoc non est directe sed per reflexionem ad sensum vel ymaginacionem. Et quibus infert philosophus quod omnino sicut res sunt separabiles a materia sic et ea que sunt circa intellectum.

Dis suppositis ponitur.

Conclusio responsiva ad. q:

quidditas rei materialis est obiectum ad equatum nostri intellectus. patet primo illud est obiectum alicuius potentie in quod directe et per se fert illa potentia et sub cuius ratione cetera apprehendit. sic est de quidditate rei materialis respectu nostri intellectus si interdum cognoscatur suppositum materiale. hoc non est directe sed reflexe. si etiam cognoscatur substantias separatas hoc non est nisi mediante cognitione substantie materialis ideo in methaphisica prius tractat Aristoteles de substantiis materialibus et de separatis. Secundo actio cuiuslibet agentis est secundum condicionem forme que est principium huius actionis. Sed species intelligibilis a particularibus abstracta est forma nostri intellectus et primo sue actionis que quidem species est per similitudinem rei materialis ergo intellectus noster et per se et directe intelligit huiusmodi quidditates. Nec potest dici quod illa species intelligibilis sit obiectum nostri intellectus quia non est illud quod intelligit. sed est illud mediante quo fit intellectio sicut species coloris non est illud quod videt. sed est illud mediante quo visus videt. et color est illud quod videt. 3° obiectum alicuius potentie debet esse proportionatum illi

quidditas solus dicitur illa
et ponit ad speciem.

sed intellectus noster est diuinctus huius esse et separatus huius ratione hoc similiter conuenit quietari rei materialis que est composita suppositis huius esse et distincta ab ipsis huius ratione. Quarto potencie se cum duobus specie distinguntur per actus et actus per obiecta huius intellectus noster est distinctus a sensu et etiam ab intellectu sibi separate. ergo suum obiectum distinet ab obiecto sensus et ab obiecto substantie separate. ergo cum obiectum sensus sit diuinctum secundum esse et rationem materie particularis et obiectum intellectus separati sit separatum ab omni materia tam sensibili quam ymaginabili. oportet quod obiectum intellectus diuincti habeat esse diuinctum huius esse et separatum huius ratione quod non reperitur in quietate rei materialis.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod obiectum habet aliam potencie non excedit obiectum commune talis potencie sed bene potest excedere proprium obiectum. unde ens est omnino compositum nostri intellectus et quietitas rei materialis est eius obiectum proprium per quod distinguitur a ceteris potencie cognitiuis. huius verum dicitur ratio communis per quam fertur intellectus in unum quodque. vniuersale vero dicitur quodque proprietates consequens naturam intellectum. Ad secundam dicitur quod intellectus noster directe et per se solum intelligit per attributionem ad ipsam quietitatem vel tantum sibi inferiora ut sunt eius effectus. vel tantum sibi superiora ut sunt sue cause. scilicet substantie separate. Et hec de questione. Sequitur in textu.

Dubitatur autem aliquis. etcetera

Queritur quinto. utrum Intellectus noster possibilis sit intelligibilis.

Et arguitur quod non ratione propria quia si sic vel intelligeretur per se ipsum vel per aliud. non primum quia tunc non solum esset intelligibilis sed intelligens et cum omne intelligibile in quantum habet sit unius speciei cum alio sequeretur quod omne intelligibile intelligeret. nec 2o quia sequeretur quod omne intelligibile intelligeret et semper intelligeret illud quod intelligit. Secundo si esset intelligibilis intelligeretur sicut alia intelligibilia. sed hoc est falsum quia alia intelligibilia intelliguntur per abstractionem a materia non autem intellectus cum sit immaterialis. Ad oppositum est textus dicens quod est intelligibilis sicut alia intelligibilia. Pro responsione.

Sciendum est primo quod post

quod philosophus ostendit naturam intellectus possibilis et quomodo reducitur in actum et quid est obiectum eius. Consequenter circa predicta mouet duas dubitationes. Prima est cum intellectus noster sit simplex et impassibilis non habens aliquid commune cum aliis quomodo poterit intelligere cum intel-

ligere sit quodam pati et de ratione patiens est quod habeat aliquid commune cum agente. scilicet materia.

Secunda dubitatio est inuisus questionis. Pro solutione prime supponendum est quod passio dicitur multipliciter. intellectus vero patitur secundum tertium modum in quantum recipit intelligibilia adque quodammodo erat in potencia quia nichil est in actu antequam intelligat. est enim sicut tabula rasa in qua nichil est in actu descriptum in potencia tamen ad receptionem scripturarum et picturarum. et ita intellectus possibilis in principio nichil est in actu sed in potencia tantum. et per hoc excluditur opinio antiquorum qui ponebant animam prout et omnibus ut omnia intelligeret. et opinio Platonis ponens animam habere naturaliter scientiam omnium rerum sed eam quodammodo oblitiscam per uisionem ad corpus ideo dicebat quod ad discere solus est obliuioz remissus. Pro solutione secunde dubitationis ponitur.

Conclusio responsiua ad .9.

Intellectus possibilis est intelligibilis non per suam essentiam sed per speciem intelligibilem sicut alia intelligibilia. probatur nam in his que sunt sicut materia idem est intellectus et quod intelligitur. Sed intellectus non est actus intelligens nisi per speciem intelligibilem que est forma eius per quam intelligit ergo non est intelligibilis nisi per speciem intelligibilem per quam alia intelligibilia intelliguntur.

Dubitatur primo. Unde

habet intellectus possibilis quod non intelligit per suam essentiam sed per speciem intelligibilem. Et hoc est quia in ordine intelligibilium entium in potencia unumquodque cognoscibile est huius quod est in actu et non huius quod est in potencia. ut coloratum videtur in actu et non coloratum in potencia propter quod intellectus non cognoscit materiam nisi per analogiam ad formam. Et dicitur patet quod prima causa que est actus purus est simpliciter intelligibilis et ideo non solum se sed alia a se per suam essentiam intelligit. Angelus vero qui non est actus purus intelligit se per suam essentiam alia autem per species creatas in intellectu eius. Intellectus autem noster qui est in potencia respectu intelligibilium potest esse diuinctus componi bene habet virtutem ut intelligat non autem ut intelligat nisi huius quod reducitur in actum per species intelligibilem et ideo non cognoscit se per suam essentiam sed per suum actum. Ubi aduertendum est quod intellectus primo cognoscit suum obiectum. deinde suum actum. 3o specie intelligibilem et postremo per speciem intelligibilem se ipsum cognoscit. Dupliciter tamen contingit intellectum nostrum cognoscere se ipsum. vno modo particulariter ut cum fortis vel Plato percipit se habere animam percipit se intelligere. Alio modo vniuersaliter ut percipimus naturam anime intellectiue per actum intellectus. et ad primam cognitionem habet ad de anima intellectum sufficit eius presentia. l. iiii.

est sic tabula rasa

opinio antiquorum

*qui intelligit per materiam
qui intelligit angelus
qui intelligit materiam noster*

ideo dicitur q̄ cognoscitur per suam p̄senciam sed ad secūdam nō sufficit ei⁹ p̄sencia sed requiritur sufficiens inquisicio quā nō potest quis facere ideo multi naturā anime et intellectus ignorāt et circa ipsa errant.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicit q̄ intellectus est intelligibilis per aliud et cū inferebatur q̄ omne intelligibile intelligeret negetur cōsequēcia sicut enī sensibile in actu est sensibile p̄pter similitudinē sensibilis q̄ est forma sensus. ita intellectus noster q̄ sit in actu per speciem intelligibilem q̄ est forma illius per illam speciem se intelligit. Un̄ in separatis a materia idē est intellectus et illud quod intelligit nā per hoc aliqd est intelligibile actu q̄ est sine materia. S; ē differēcia q̄dam nam quarūdam rerū esse est sine materia sicut in substantiis separatis et vnūquodq; illorū est intellectū et intelligens. S; quarūdam rerū essēcia nō est sine materia sed soluz species ab eis abstracta sunt sine materia. sic et per illas species intelligūtur in actu et etiā intellectus eas recipiens per eas etiā intelligit. sed nō oportet q̄ iste res sint intelligibiles quia nō sunt immunes a materia.

Ad secūdam dicitur q̄ ibi nō est omio simile sed simile est in hoc quia sicut intelligit alia a se per speciem aliorū intelligibilium ita se ipsuz intelligit per eādē spēm q̄ in eo recipitur et per quā in actu reduatur et est actu intelligibile.

Et hec de questione. Sequitur in textu.

Quoniam autem sicut et cetera.

Queritur sexto. Utrum In

anima nostra preter intellectū possibile sit ponēdus intellectus agēs. Et arguitur q̄ nō quia sicut se habet sensus ad sensibilia ita intellectus ad intelligibilia. sed nō ponitur sensus agēs ergo nō debet poni intellectus agēs. Secūdo similitudo agēis recipitur in paciēte secūdū modū paciētis. sed intellectus possibilis est virtus immaterialis. ergo eius imaterialitas sufficit ad hoc q̄ in eo recipiatur species imaterialiter. ergo nō est necesse ponere intellectū agētē vt fiat res actu intelligibilis. Ter⁹ p̄ intellectū possibile aīa est in potēcia ad oīa intelligibilia et si in ea ponit intellectus agēs p̄ illū erit in actu ergo similis essēt in actu et in potēcia respectu oīm intelligibilium q̄ est impossibile. Quarto si esset intellectus agēs in aīa p̄cederet ab essēcia anime et nō ab aliquo intellectu superiori quod est in cōueniēs ḡo in aīa nostra nō est ponēdus intellectus agēs. Ad opposituz est textus. Pro respōsione.

Sciendum est primo. q̄ post

q̄ Aristoteles determinauit de intellectu possibili

Consequēter agit de intellectu agente ponendo quatuor cōditiones eius. Prima est q̄ est se parabilis. Secūda est q̄ est impassibilis. Tercia ē q̄ est immixtus. i. nō cōpositus ex naturis corporeis nec habēs organū corporale. et in illis trib⁹ cōditionib⁹ cōuenit cū intellectu possibili.

Quarta est q̄ intellectus agēs est in actu s; suā substantiam. et in hoc differt a possibili qui secūdū se est in potēcia et solū fit in actu per speciem intelligibilem. Istas condiciones probat phīs quia dñe agēs nobilior est paciēte et principiū actiū materie. S; intellectus agēs separatur ad possibilem sicut actus ad materiaz. ergo est nobilior possibili. sed intellectus possibilis est separatus impassibilis et immixtus ergo a foriori intellectus agēs. Et quo sequitur q̄ est ens secundū substantiam in actu quia nichil agit nisi secundū q̄ est in actu.

Sciendum est Secundo. q̄

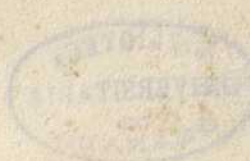
propter hec verba phī aliqui posuerunt intellectum agētem subā ab homine separatā. Sed hoc improbat quia homo nō esset sufficiēter a natura cōstitutus cū nō hēret in se principia quibus posset exercere suā operationē q̄ est intelligere q̄ nō potest compleri nisi per intellectuz agētem. ergo perfectio anime nature humane req̄rit q̄ vterq; intellectus sit aliquid in anima.

Item sicut operatio intellectus possibilis. s. recipere intelligibilia attribuitur homini. ita operatio intellectus agētis. s. abstrahere intelligibilia sed hoc nō fieret nisi formale principia huius operationis esset homini cōiunctū secūdū esse ergo intellectus agēs nō est substantia separata. nec sufficeret q̄ species intelligibiles facte per intellectū agentem haberēt pro subiecto fantasmatā q̄ sunt in nobis. quia dictū est species non sunt actu intelligibiles nisi secūdū q̄ sunt abstracte a fantasmatibus. ergo mediātib⁹ ip̄s actus intellectus agentis nō posset nobis attribui. Et quo patet q̄ nō est vnus intellectus agēs in hominibus vt posuit Auerois. quia cum intellectus sit homini cōiunctus tanq̄ virtus anime eius oportet q̄ multiplicetur secundū multiplicaciones animarū vel hominum. Unde patet q̄ intellectus agēs est virtus immaterialis habens potestatem faciēdi intelligibilia sibi similia. facit enim ea que sunt intelligibilia in potēcia actu intelligibilia. Tunc fit hec.

Conclusio responsiua ad. q:

In aīa nostra ponēd⁹ ē vn⁹ intellect⁹ agēs preter possibilem p; q; in omni natura q̄ ē quādoq; ipotēcia et quandoq; in actu o; q̄ sit aliquid vt materia in illo genere et potēcia ad cetera illius generis. et aliquid q̄ sit agēs et principiu; actiū se habens in faciēdo omnia sicut ars ad materiā

In separata ma id est
intellectus et qd intelligit.

Sed anima s^o intellectioⁿe quādoq; est in potētia quādoq; est in actu: ergo in ea sunt ille du^o rēcie. s. intellectus in potētia ad omnia sicut qui dicitur possibilis. et alius qui possit oīa facere actu intelligibilia qui vocatur intellectus agens qui ut dicitur in tertio est quidā habit^o capiēdo habitū generaliter p^o forma ut distinguitur cōtra p^ouinationē et nō specialiter pro noticia p^oncipio ruz q; si ita caperetur tūc intellectus agēs nō faceret oīa actu intelligibilia eo q; habit^o p^oncipio ruz p^osupponit terminos p^oncipioz esse notos.

Item res materiales sunt intelligibiles in potētia solū. et cū nihil se reducat de potētia in actū o; ponere aliquid quod faciat eas intelligibiles in actu. sed hoc nō potest facere intellect^o possibilis cū solū sit in potētia respectu intelligibiliū. g^o p^oter intellectū possibilē ponend^o est intellectus agens. **U**bi aduertēduz est q; intellect^o agēs dicitur habit^o quodāmodo ut lumē respectu colorū quod diuersimode exponitur s^o duplicē oppinionē de colorib^o. nā quidaz dixerūt q; color secūduz se visibilis est et lumē nō facit ad vidēdum colorē nisi inquantū facit diaphanū in actu. S; intellectus agēs facit intelligibilia in actu q; prius erāt intelligibilia in potētia. et ideo s^o hoc dicēdum q; nō similiter se habet omnis intellectus agēs ad omnia intelligibilia sicut lumē ad colores. **A**lii dixerūt lumē requiri p^oter colores. et secūduz istos simile est de intellectu ad intelligibilia et de lumine ad colores. **S**ed quereretur aliquis q; fuit necessitas ponēdi intellectū agētem. Dicendum q; aristoteles fuit mot^o ponere intellectū agētem ad tollēdū oppinionē Platonis dicētis quidditates ruz esse a materia sepatas et actu intelligibiles et id ibi nō erat necessa^o ponere intellectū agētem sed q; aristoteles ponit quidditates sensibilia in materia nec esse actu intelligibiles nisi per abstractionē oportuit q; poneret aliquē intellectū qui abstraheret ipsas et faceret actu eas intelligibiles.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicitur q; sensibilia s^o suū esse reale extra animā sunt sensibilia ideo nō oportebat ponere sensum agentem sed substantie materiales secūduz suū esse reale non sunt actu intelligibiles nisi p^o abstractionē ideo o; ponere intellectū agētem. Ad secūdam dicitur q; species intelligibilis in fantasmate est cōiuncta cōditionib^o materie. ideo nō p^o actuare intellectū possibilē qui est immaterialis nisi fuerit illustrata lumine intellectus agētis. Unde sup^oposito agente bene p^otingit similitudinē alicui^o diuersimode recipi in diuersis p^oter eoz dispo-

sitionem. sed remoto agente species ipsa nō sufficeret disponere recipiens. ideo ad intelligendū non sufficit immaterialitas intellectus possibilis nisi intellectus agens ponatur. Ad terciā dicitur q; anima se habet ut ens in potētia ad intelligibilia facta in actu per intellectū agētem. sed se habet ut ens in actu ad intelligibilia in potētia que sunt adhuc cōiuncta fantasmatibus que sunt actu intelligibilia per actionē intellectus agētis. Ad quartā dicitur q; intellect^o agēs fluit ab essentia anime secūduz tū q; ipsa participat cum substantiis immaterialibus ipsa enī est creata in orizonte eternitatis et sic participat cū substantiis tam materialibus q; immaterialib^o et dicitur participare intellectū agētem ab aliquo intellectu superiori. Et hec de q^o e. Sequitur in textu. Idem autem est et

Queritur septimo. vtrum

Species intelligibilis a fantasmatibus abstracta sit id quod intelligitur. Et v^o q; sic quia intellectū in actu est actu in intellectu s; nihil ē de re intellecta in intellectu cognoscēte nisi species intelligibilis a fantasmatibus abstracta ergo illa species est id quod intelligitur. Secūdo oportet intellectū in actu esse in aliquo alio nisi nihil esset. sed non potest esse in re extra animā cū illa sit materialis ergo intellectus in actu solū est in intellectu et nihil est de re intellecta in actu nisi species intelligibilis igitur et. Tercio voces sunt note passionū que sunt in anima primo per yarmenias. sed voces significāt res intellectas quas per voces significamus. ergo passionēs anime. s. species intelligibiles sunt ea que actu intelliguntur. Ad oppositum arguitur quia sicut se habet species sensibilis ad sensum ita intelligibilis ad intellectū. sed species sensibilis nō est illud quod sentitur ergo species intelligibilis non est illud quod intelligitur.

Pro responsione.

Sciendum est primo. q; post

q; Aristoteles assignant cōditiones intellectus possibilis. Consequēter assignat cōditiones intellectus in actu et totius partis intellectiue.

Unde ponit tres cōditiones intellectus in actu. Prima est q; scia in actu est ideo rei scite quod nō est verū de intellectu in potētia. nā species intelligibilis per quā intelligit intellectus et ipse in intellectu faciunt vnum sicut forma et materia.

Secūda condicio est q; sciencia in potētia in eodem precedit scienciam in actu natura et tempore. quia illud quod est in potētia non reducitur in actum nisi per aliud in actu.

Tercia cōditio est q̄ intellectus in actu se per intelligit. et nō quādoq; et quandoq; non in quo differt ab intellectu possibili et intellectu i habitu. quoz uterq; quādoq; intelligit et quā doq; nō. Unde intellectus in actu nichil ali ud est q̄ potēcia intellectiva informata specie i telligibili in ea exiēte in actu p̄pleto et p̄fecto.

Sciendum est Secundo. q̄

Totius partis intellective Philosophus ponit tres cōditiones. Prima est q̄ pars intellectiva est separabilis. quod verū est tā de intellectu agēte q̄ de possibili. et dicitur separata quia operatio nes habet sine organo corporali quāvis sit cor pou diuncta secūdam esse. Secūda cōditio est q̄ pars intellectiva sola est in homine illud quod vere est. Tercia cōditio hec sola pars est incorruptibilis et p̄petua per carentiā finis. et iō dicebat in 2° h^o q̄ hoc gen^o anime separat ab aliis sicut p̄petuū a corruptibili. et dicit p̄petua p̄ carentiā finis et nō p̄cipu. ne credat p̄pter hoc q̄ aīa sit immortal q̄ in ea p̄ separacōe a corpore remaneat sciēcia et passiones quo modo nunc habet Philosophus ostēdit q̄ non reminiscit post mortē eoz que prius sciuit. Et causas affi gnat q̄ pars intellectiva anime est impassibilis ideo nō est subiectū passionum anime ut sunt amor. odium. reminiscēcia. q̄ cuz aliqua corpo rali passione p̄tingit. Sed passivus intellectus est corporalis. i. pars anime q̄ est subiecta p̄dic tis passionib^o ad partem sensitivam pertineti bus. et dicitur pars sensitiva intellectus per parti cipacionē quia quodāmodo participat ratio nem sibi obediēdo. vel per intellectū intelligitur virt^o fantasie vel extimative quia sine illa par te intellect^o cōiunctis nihil intelligit. ideo destruc to corpore anima separata non habet comodo sciēciam rerum sicut nunc habet. Quibus suppositis ponitur.

Conclusio responsalis. Spe

cies intelligibilis nō est illud quod intelligit s; est quo intellectus intelligit. Primū patet nā eades sunt q̄ intelliguntur et de quibus sunt scie. si q̄ ea que intelliguntur sunt soluz spēs q̄ sūt in anima sequit^o q̄ sciēcie nō sunt de reb^o que sunt extra aīas sed solū sūt de spēs^o que sunt in aīa quod est falsū. Item si sic sequitur error an tiquoz dicētū omne qd videtur eē verū. patet q̄ si potēcia cognitiā solū cognoscat primā pas sionē eius solū de ipsa iudicat. sic enī videtur a liquid secūduz q̄ potēcia cognitiua per ipsum afficitur. ergo iudiciū cognitiue potēcie semper erit de prima passione. et sic dōne iudiciū erit ve rum. et cū prime passiones de eodē possibili pos sint esse cōtrarie ut gustus sani iudicat aliquid esse dulce quod tū infirmus iudicat esse amaz g^o duo p̄tradictonia erūt sūnt vera cū quilibz

vera iudicat de sua prima passione. Secūda pars patet quia in actione transeūte forma s; q̄ iam fit actio est similitudo obiecti passionis ut calor calefacientis est similitudo calefac ti. et similiter forma secūduz quā fit actio imma nens est similitudo obiecti illius actionis. ergo similitudo rei intellecte q̄ si species intelligibi lis est forma secūdam q̄ intellectus intelligit lo quēdo de intellectione directa et non de reflexa quia primo et directe intellectus intelligit sūū ob iectū per speciem. Sed reflexe intelligere potest sūū actū. s. spēs intelligibile et se ipsum et sic spēs intelligibil^{is} bñ esset illud qd secūdario intelligit.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicitur q̄ intellectū est in intelligē te per suā similitudinē. ideo dicitur q̄ intellect^o in actu et intellectū in actu sunt idem in q̄tum si militudo rei intellecte est forma intellectus in actu. ideo sequitur q̄ species intelligibilis sit il lud quod intelligit. Ad secūdā dicit q̄ in lectū in actu duo sportat. s. rem q̄ intelligitur et actū intelligendi. q̄tum ad rem q̄ intelligitur solum habet esse in singularibus extra animaz sed q̄tum ad intelligere solum habet esse in aīa q̄ aliquid quod intelligit secūduz q̄ intelligit est intellectū per suā similitudinē et secūduz sūū esse reale p̄t^o est intelligibile in potēcia q̄ i actu.

Ad terciam dicitur q̄ sicut in parte sensitiva primo est mutacio sensus a sensibili et secūdario est formacō secūduz q̄ ymaginatio format sibi ydolū rei absentis vel nunq̄ vise. sic intellectus primo informatur specie intelligibili et tūc sic in formatus sibi informat diffinicionē aut enūcia tionē que p̄ vocē significatur. et ideo ratio quā significat nomen est diffinitio. et enunciatio significat p̄positionē vel diuisionē. Dicēduz ergo q̄ voces nō significāt species intelligibiles quibz intellectus afficitur sed significāt ea que intellectus sibi informat ad iudicandū de reb^o exterioribus. et sic sunt p̄ceptus quos format in lectus siue sint p̄plexi siue incōplexi quibus mediātib^o signat res ad extra. Et hec de q̄dōne

Sequit^o textus **Indivisibilis quidē.**

Queritur octavo. vtrum

Intellectus noster per prius cognoscat indivisi bile q̄ indivisibile. Et arguitur q̄ non quia ex cognicione principoz causaz et elemētoz veni mus in cognicione principioz et causatoz. s; principia sunt indivisibilia et principia divisi bilia ergo prius cognoscimus indivisibile q̄ di visibile. Secūdo illud quod ponit in diffini tione alteri^o prius cognoscatur a nobis. Sed in divisibile ponitur in diffinitione divisibilis vt punctus in diffinitione linee et vnitās in diffini tione numeri. Tertio simile simili cognoscit

*aīa nostra ē p̄petua
p̄ carentiā finis.*

Sed indivisibile est magis simile intellectui nostro quam divisibile cum intellectus noster sit indivisibilis. ergo per prius cognoscimus indivisibile quam divisibile. Ad oppositum arguitur quia in divisibile cognoscitur sicut privatio divisibilis. privatio autem cognoscitur per habitum. ergo divisibile prius cognoscitur quam indivisibile.

Pro responsione.

Sciendum est primo. quod post quam philosophus egit de intellectu. Consequenter agit de operationibus eius. quarum prima est indivisibilium intelligentia. Secunda est compositio et divisio et quia prima est indivisibilium intelligentia ideo philosophus ostendit qualiter indivisibile cognoscitur gratia cuius ostendit quot modis dicitur indivisibile. et ad videndum qualiter indivisibile cognoscatur oportet videre quam habitudinem habeat ad quiditatem rei materialis.

Sciendum est Secundo. quod

Indivisibile sicut et unum dicitur tripliciter. Primo modo dicitur indivisibile quod est unum in actu. in divisum divisibile tamen in potentia. et hoc modo omne continuum est indivisibile quia potest capi per intellectum tanquam indivisum in actu. et si intelligatur continuum ut divisibile in potentia hoc erit numerando partem post partem et sic intelligitur ipsius in tempore divisibili. et huiusmodi divisibile cognoscitur per prius quam divisibile quod est diffusius et magis compositum. Secundo modo dicitur indivisibile quod est unum secundum formam et speciem ut homo vel asinus. et tale per prius cognoscitur per partes eius quia diffusius est. et in divisibili tempore intelligitur. licet enim partes se eundem se in tali toto sint quodammodo et tunc tamen men possunt accipi ut dicitur quia in ipsis est aliquid indivisibile quod facit ipsas esse unum. scilicet forma que facit totum esse unum et indivisibile secundum speciem. Tertio modo dicitur aliquid unum quod est simpliciter indivisibile secundum quantitatem et secundum formas tam actu quam potentia sicut punctus vel unitas. et hoc indivisibile mereatur intellectui sicut privatio quia tale indivisibile est privatio rei corporalis. ideo cum intellectus non ferat directe nisi in quiditate rei materialis tale indivisibile solum est sequenti cognoscitur per negationem continuum cuius est. **Alia ratio est quia intellectus noster cognitionem capit a sensu ideo magis sensibilia ut sunt magnitudines per prius cognoscuntur a nobis. quare punctus et unitas et universales ea que transcendunt sensum cognoscuntur a nobis per negationem et privative nominantur. hinc et de subiectis separatis dicimus quod sunt incorporee et immateriales. Tunc sit hec.**

Conclusio prima. Ad. q.

Indivisibile tercio modo captum posteriori cognoscitur a nobis quam divisibile. scilicet indivisibile alius modo captum prius cognoscitur. conclusio patet ex dictis.

Dubitatur primo. Utrum

Intellectus possit esse falsus. Pro dubio supponitur quod due sunt operationes intellectus. Prima est simplicium apprehensio in qua non est veritas neque falsitas. Secunda compositio vel divisio in qua est veritas vel falsitas. Respondetur ad dubium quod intellectus circa suum obiectum non per se decipit. per accidens tamen quandoque decipit ut attribuendo diffinitionem unius alteri diffinitioni. vel si partes unius diffinitionis habeant repugnantiam ut si diceretur quod homo est animal in sensibile. et in hoc intellectus habet similitudinem cum sensu quia circa proprium obiectum non per se decipitur sed circa sensibilia communia aut circa sensibilia per accidens bene decipitur. Similiter est intellectus circa intelligibilia simplicia et circa quod quid est non decipitur nisi per accidens quia spiritus est verus propter quod etiam nunquam decipit circa principia complexa que cognoscuntur cognitionis terminis scilicet sepe decipitur intellectus componendo et dividendo quando in complexa ab inimice separata componit et coniuncta dividit. in tali enim compositione quando componit ea que in re sunt unum est veritas et quando dividit ea que in re sunt unum est falsitas. Sed arguitur contra quia in solo intellectu componendo est veritas ergo male dicitur quod intellectus circa quod quid est verus.

Respondetur quod non dicitur verus tanquam cognoscens veritatem sed dicitur verus quia est ad equalem incomplexo quod cognoscit. dicitur etiam verus tanquam res vera.

Dubitatur secundo. Utrum

Intellectus noster possit simul multa intelligere Respondetur quod non potest multa intelligere se habentia per modum multorum. Sed quandoque intelligit multa se habentia per modum unius. Ratio quia modus cuiuslibet actionis insequitur formam que est principium huius actionis ergo non quicquamque intellectus sub una specie potest intelligere plura simul. Sed que non potest intelligere nisi per diversas species intelligibiles non potest intelligere plura scilicet quod impossibile est ipsius simul informari pluribus formis unius generis proximi. cum ergo species intelligibilis sit forma nostri intellectus sequitur quod non potest informari pluribus speciebus sicut diverse albedines in numero non possunt simul esse in eodem corpore.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur quod non semper ex cognitione principiorum venimus in cognitionem principiatorum scilicet contra. aliquando tamen in complemento scientie

questio utrum intellectus possit esse falsus.

non non.

Intellectus noster non potest multa intelligere.

procedimus ex cognitione principiorum in cognitione principiorum. sed principia non sunt indivisibilia tercio modo indivisibilia sine sint complexa sine in complexa. Ad secundam dicitur quod illud quod ponitur in definitione rei non est nobis se per prius notum quod diffinitum. sed sufficit quod sit notum secundum naturam et quod sit principium essendi diffinitum. Ad terciam dicitur quod similitudo per quam intellectus cognoscit est species cogniti existens in cognoscete. ideo non per similitudinem ad potentiam cognitivam est aliquid prius cognitum alias visus magis cognosceret auditum quam coloris quia auditus plus assimilatur visui quam color. ideo non oportet quantum intellectus sit simplex et indivisibilis quod prius cognoscit indivisibile quam divisibile. Et hec de questione. Sequitur textus. Videtur autem sensibile.

Queritur nono. vtrum

Intellectus nosset cognoscit res materiales abstrahendo species a fantasmatibus. Et arguitur quod non. nam quicumque intellectus intelligit rem aliter quam sit factus est. Si forme rerum materialium non sunt abstracte a singularibus quorum fantasmata sunt similitudines generis si res materiales intelligerentur per abstractionem specierum a fantasmatibus talis intellectio esset falsa. 2. in definitione rerum materialium cadit materia. ergo sine materia intelligi non possunt. sed materia est principium individuationis ergo res materiales non possunt intelligi per abstractionem velis a particulari quod est abstrahere species a fantasmatibus. 3. fantasmata se habent ad intellectum sicut colores ad visum. sed visio non fit per abstractionem a coloribus sed per hoc quod color imprimatur speciem in visum. ergo intellectio non fit per abstractionem a fantasmatibus sed per hoc quod fantasma imprimatur suam speciem in intellectum. 4. si fieret talis abstractio fieret per intellectum agere. sed hoc non quia intellectus agens se habet ad fantasmata sicut lumen ad colores. sed lumen nihil abstrahit a coloribus. ergo nec intellectus a fantasmatibus. Ad oppositum arguitur sicut res sunt separabiles a materia sic ea que sunt circa intellectum. ergo materialia intelliguntur in quantum abstrahuntur a materia et fantasmatibus que sunt similitudines materie.

Pro responsione.

Sciendum est primo quod post quod actum est de intellectu secundum se. Consequenter aristoteles agit de ipso per comparationem sensus ad sensibile et ad intellectum. ideo multa hic supponuntur que tamen dicuntur in textu.

Sciendum est Secundo. quod obiectum alicuius potentie cognitive proportio

naturae virtuti illius potentie. Sed triplex est virtus cognitiva quedam est actus organi corporalis sicut sensus et eius obiectum est forma prout est in materia. sed quia materia est principium individuationis ideo omnis potentia sensitiva est tantum cognitiva particularium. Alia est virtus que non est actus organi corporalis neque materie communita ut intellectus angeli. et eius obiectum est forma existens sine materia. scilicet sua essentia propria. quantum enim angeli cognoscunt materiam tamen hoc non est nisi intendo in rebus immaterialibus. scilicet in se ipsis vel in essentia divina. Alia est virtus mediana que non est actus organi est tamen materie communita pro quantum anima cuius est virtus est actus corporis. ut intellectus non sicut cuius obiectum est forma existens in materia singulari. non tamen cognoscit ut est in materia singulari sed abstrahendo a materia.

Sciendum est tercio. quod Ab

strahere in communis est secundum esse unum intelligere non intelligendo aliud. ideo abstrahere formam a materia particulari est ipsam cognoscere non cognoscendo conditiones materie particularis. et univ ersaliter omne prius potest abstrahi a posteriori ut subum ab accipere. superius ab inferiori forma a materia. Dupliciter tamen contingit abstrahere. uno modo per modum compositionis et divisionis intelligendo unum non esse in alio sed se paratum. Alio modo per simplicem apprehensionem intelligendo unum non intelligendo aliud. Abstrahere primo modo per intellectum ea que non sunt abstracta secundum rem non est sine falsitate. Sed abstrahere secundo modo bene est sine falsitate sicut patet in sensibus. possumus enim videre colorem pomi non percipiendo saporem vel odorem eius. Et similiter possumus apprehendere naturam lapidis sine apprehendendo conditiones individuales eius. et hoc est abstrahere vel a particulari. et speciem intelligibilem a fantasmatibus et oritur species intelligibilis similitudo rei univ ersalis existens in intellectu possibili. Sed fantasma est similitudo rei particularis existens in fantasia.

Sciendum est quarto. quod

Aliqui dixerunt materiam non esse de essentia rei materialis. Sed hoc improbat quod materia communis est de essentia speciei. et intellectus intelligendo speciem rei materialis abstrahit a materia signata et non a materia communi. Cuius ratio est quia conditiones individui non sunt de quidditate speciei. ideo species potest intelligi sine huiusmodi conditionibus. ut homo sine his carnibus. non autem sine carnibus in communi. Mathematica enim etiam abstrahitur a materia sensibili tam communi quam signata. sed non a materia intelligibili. Et videtur materia sensibilis que est subiecta qualitatibus

quod materia sensibili

sensibilis vt calido frigido. Sz intelligibilis dicitur materia subiecta quantitati. quantitas enim in materia precedit qualitates sensibiles. id est absque illis considerari potest quod est eas abstrahere a materia sensibili. non tamen possunt sine materia in communi hinc abstraheretur ab hac materia vel illa subiecta quantitati. **Ratio** vero metaphisica abstrahitur ab omni materia sicut transcendencia vt ens potentia et actus que possunt esse sine materia. Et quia Plato ignorauit istos modos abstractionis ideo omnia que ponimus abstracta per intellectum posuit abstracta hinc esse et posuit species rerum existeri sine indiuiduis. Contra que sit hec.

Conclusio responsiua ad. q.

Intellectus noster intelligit res materiales abstrahendo species intelligibiles a fantasmatibus patet quia abstrahere specie intelligibile a fantasmatibus est cognoscere naturam vlem coniunctam conditionibus materialibus non intelligendo illas conditiones. sed hoc modo intelligit intellectus quia intelligit formam que est in materia particulari sedu dendo conditiones indiuiduales. ergo intelligit abstrahendo species a fantasmatibus eo que non potest intelligere ea quorum abstrahit species nisi conuertendo se ad fantasmata et non quia intelligat sine abstractione a fantasmatibus.

Ad rationes ante oppositas

Ad primam dicitur que intellectus intelligens res aliter que sit est falsus si ly aliter referatur ad rem intellectam. Sz intelligens rem aliter que sit ex parte modi intelligendi referendo aliter ad actum intellectus non est falsus. Ad secundam patet solutio ex dictis. Ad tertiam dicitur que colores habent simile modum efficiendi in materia particulari et in visu ideo possunt imprimere suas species in visu. Sz fantasma cum sit similitudo indiuidui existens in organo corporali non habet eundem modum efficiendi que habet intellectus. ideo in virtute propria non possunt imprimere suam similitudinem in intellectu possibili. Sz virtute intellectus agentis recipitur similitudo in intellectu possibili ex conuersione intellectus agentis supra fantasmata. et illa similitudo representat ea quorum sunt fantasmata quantum ad naturam speciei solam. et hoc modo species dicitur abstrahi a fantasmate non quia eadem forma numero que fuit in fantasmate fiat in intellectu possibili. Ad quartam dicitur que fantasmata primo illuminantur ab intellectu agente. Et consequenter ab ipsis sic illustratis species intelligibiles sic abstrahuntur et reponuntur in intellectu possibili que vis lumen non omnino se habeat sicut ad colores. Et hec de questione.

Queritur decimo. vtrum

Intellectus noster possibilis possit actu intelligere per species intelligibiles quas habet non conuertendo se ad fantasmata. Et arguitur que sic quia intellectus fit in actu per species intelligibiles qua informatur. sed intellectus esse in actu est ipsum intelligere. ergo species intelligibilis sufficit ad hoc que intellectus intelligat. Secundo magis deprendet ymaginatio a sensu que intellectus ab ymaginatione. sed virtus ymaginativa potest actu ymaginari absentibus sensibilibus ergo potest intellectus intelligere sine conuersione ad fantasmata. Tercio de incorporalibus nulla sunt fantasmata ergo si intellectus nichil potest intelligere nisi conuertendo se ad fantasmata sequitur que non potest intelligere aliquid incorporeum quod est falsum. Ad oppositum arguitur per Aristotelem in textu dicentem que nichil sine fantasmate intelligit anima.

Pro responsione.

Sciendum est primo. que opinio

Platonis fuit que substantie immateriales non solum a nobis intelliguntur sed etiam sunt a nobis prima intellecta. posuit enim omnes formas per se existere et esse prima obiecta nostri intellectus et primo intelligi a nobis. et similiter substantie separare. unde secundum ipsum cognitio applicat rebus materialibus secundum fantasmata et sensus in intellectu permiscetur. et quanto intellectus magis fuerit depuratus tanto magis percipit cognitio nem materialium. et ponit Plato que ex cognitione in materialium venimus in cognitionem materialium. Sz opinio Aristotelis est que intellectus noster secundum statum vite presentis habet effectuale respectum ad naturas rerum materialium et ideo nichil intelligit nisi conuertendo se ad fantasmata. Et quo sequitur que nos non possumus intelligere primo et per se substantias in materiales que non cadunt sub sensu vel ymaginatione. Hanc tamen questionem mouet Philus sed eam non soluit. nec ab eo inuenitur soluta eo que solutio eius ad metaphisicam pertinet. complectitur autem metaphisice non peruenit ad nos. vel quia non fuit tota translata vel quia Philus morte preuentus eam non compleuit ideo non determinat Philus vtrum intellectus noster possit quidammodo intelligere substantias separatas.

Sciendum est Secundo. que

Auerrois in isto passu dicit hominem peruenire ad cognoscendum substantias separatas per unionem cum ipsa substantia separate quam vocat intellectum agentem. qui cum sit substantia separata naturaliter substantias separatas intelligit. Unde dicit cum intellectus agens fuerit nobis perfecte vnitus per eum intelligi substantias separatas sicut nunc per intellectum possibilem nobis coniectum intelligi res materiales. Unde dicebat intellectum agentem nobis vniri hoc modo quia cum

nos intelligimus p̄ intellectū agētem r̄ p̄ specula
 ta s̄t̄ q̄ intellect⁹ comparatur ad intelligibilia
 vel sicut agens principale ad instrumentum vel
 sicut formale ad materiā nā istis duob⁹ modis
 attribuitur actio duob⁹ p̄cipis. s. p̄cipali agēti
 r̄ instrumento sicut secacio artificis r̄ securi. r̄ iterū
 intellect⁹ comparatur ad intelligibilia speculata sicut
 p̄fectio ad p̄fectibile q̄ simul in aliquo recipi
 piunt. vñ simul in intellectu possibili recipiuntur
 intelligibilia speculata r̄ intellectus agēs. r̄ q̄to
 plura speculata intelligibilia recipiuntur tāto ma
 gis appropriam⁹ ad hoc q̄ intellect⁹ agēs p̄fec
 te vniatur nobis. r̄ per hoc possum⁹ cognoscere
 oīa materialia r̄ imaterialia. vnde ī hoc posuit
 Auerrois vltimā felicitatē hominis. Albert⁹
 autē cū ipso quodāmodo vniat dicēs. q̄ dum
 intellect⁹ possibilis fuerit adept⁹ species imateria
 liū illustratas lumine intellect⁹ agētis tunc in se
 habebit lumē intellect⁹ agētis. r̄ poterit itelligere
 re substantias separatas q̄ erit sup̄ oīa materialia
 quasi vna suba separata. Differt tñ ab Auer
 rois quia Auerrois ponebat intellectū agētem se
 paratū a nobis. Albertus vero ponit ipsum
 diunct⁹ sed separatū ab intellectu possibili sed
 sibi vniatur p̄ species rerū materialū. quia lumē
 intellect⁹ agētis in sp̄b⁹ rerū materialū manet
 sicut causa in effectū. S̄ ista positō improbat⁹ q̄
 intellect⁹ agēs nō est substantia separata sed est q̄
 daz virtus aīe r̄ se extēdit actiue ad oīa ad q̄ se
 extēdit passiue intellect⁹ possibilis ideo dicit phi
 losophus q̄ intellect⁹ possibilis est quo aīa pōt
 ōnia fieri r̄ intellectus agēs est quo potest ōnia
 facere. ergo intellectus possibilis s̄ statū p̄sensū
 vite ad sola materialia se extēdit q̄ intellect⁹ fa
 cit actu intelligibilia reponēs ī intellectu possibili
 ita s̄ intellectū agētē s̄ se extēdit ad materi
 alia nec per ipsū possum⁹ quiditatue itellige
 re substantias separatas. Dis suppositus ponit.

Conclusio responsalis. In
 tellectus noster possibilis diunctus nō potest ac
 tu intelligere per species quas habet nisi diuertē
 do se ad fantasinata. Probatur quia itelec
 tus nō impediretur in sua operatione per lesionē
 alicui⁹ organi corporalis nisi eius opatio p̄sup
 poneret actū potencie organice. cū intellectus
 nō habeat organū. S̄ videmus q̄ leso orga
 no memorie vt ī letargias impeditur homo ne ac
 tu intelligat etiā illa quoz prius habuit sciēciā
 ergo etiā intellectus in actu intelligēdi neōū in
 adquirēdo sciēciam sed in vtendo sciēcia ad
 quā sita requirit actum ymaginatiue virtutis.

Item quib⁹ experitur in se q̄ dū vult aliquid
 intelligere format sibi quoddā ydolum vel fan
 tasina per modū exēpli in quo cōspicit ea que
 vult intelligere r̄ ideo cū volum⁹ aliquid alteri
 docere sibi p̄ponimus exēpla mediātib⁹ qui

bus potest sibi formare fantasinata ad itelligen
 dum. ergo necesse est quēl⁹ intelligentem fantas
 mata speculari. Et si queratur q̄ sit ratio ist⁹
 Dicēd⁹ q̄ hoc ideo est quia potēcia cognitiua
 p̄portionatur suo cognoscibili ideo p̄pium ob
 iectum itellectus āgētis r̄ totaliter est separa
 tū est substantia intelligibilis totaliter a corpore se
 parata. S̄ obiectū p̄pium itellectus humani
 qui est corpus diunct⁹ est quiditas rei material
 s̄ suum esse exilēs in materia particulari ideo
 natura rei materialis nō potest cōplete cogno
 sci nisi cognoscat s̄ q̄ est in particulari exilēs
 q̄ apprehēdat p̄ sensū r̄ ymaginātionē. ideo itel
 lectus vt intelligat suum p̄pium obiectū opor
 tet q̄ conuertat se ad fantasinata r̄ speculetur
 naturā vniuersalem in particulari. Si vero ob
 iectū nostri itellectus esset forma separata vel
 si forme rerū sensibilium subsisterēt p̄ter singu
 laria vt Plato ponebat nō oporteret q̄ itellect
 tus intelligēdo se cōuerteret ad fantasinata.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicitur q̄ species referate in intel
 tu possibili quādo actu nō intelligit soluz sunt
 in eo quasi materialiter. ideo nō sufficiūt ad ac
 tu intelligēdi. sed oportet q̄ intellectus vtatur
 specie intelligibili s̄ q̄ cōuenit rei cui⁹ est spe
 cies que q̄dem res habet esse in natura particu
 lari. ideo requiritur cōnesio ad fantasinata vt
 intellectus reducatur in actum p̄fectum. Ad
 secūdam dicitur q̄ fantasina est similitudo rei
 singularis ideo ymaginatio nō indiget alia si
 militudine particulari sed species intelligibilis
 q̄ est in intellectu nō est similitudo rei particu
 laris ideo indiget fantasinate. Ad terciā dicit⁹
 q̄ in corporea quoz nō sunt fantasinata p̄gno
 scuntur a nobis per cōparationē ad corpora se
 sibilis que sūt effect⁹ eoz quoz sensibilib⁹ habe
 mus fantasinata ideo intelligēdo res immateri
 ales necesse est itellectū cōuertere se ad fantas
 mata rerū corporalium. Et hec de questione.

Sequitur in textu.

Nunc autem de anima dicta Recapitulantes.

Queritur vndecimo. vtrum

Intellectus noster possit cognoscere singularia.
 Et arguitur q̄ sic quia cognoscēs aliquā cōpo
 sitionē cognoscit extrema eius. sed itellect⁹ no
 ster cognoscit hanc cōpositionē sortes est hō. 1.
 cognoscet hoc singulare quod est sortes. 2.
 intellectus practicus cognoscit singularia. 3.
 intellectus noster seipsum intelligit r̄ est q̄dam
 singulare ergo r̄. 4. quicquid potest virtus
 inferior potest r̄ superior r̄ cū hoc plus. sed sen
 sus cognoscit singulare ergo etiam intellectus.

Ad oppositum arguitur q̄ intellectus noster

nō intelligit nisi abstrahēdo a fantasmatibus quod ē intelligere vñe vel vñ. Pro respōsiōe.

Sciendum est primo q̄ post
 q̄ pbūs determinauit de sensu et intellectu. Cōsequēter ex dictis concludit quid de aīa sit sciendū. Primo ostēdēns q̄ natura aīe est quodāmodo oīa. nāz oīa q̄ sunt aut sunt sensibilia aut intelligibilia sed anima est quodāmodo sēnsibilia oīa per sensum et quodāmodo omnia intelligibilia per intellectum. aliter tamen q̄ ponēbant antiqui. nāz anima non est res sensibilis vt dicitur Empedocles. neq̄ est ipsa res sensibilis vnde posuit q̄ terram cogoscimus et sic de aliis. Contra quē dicit textus q̄ lapis non ē in anima sed species lapidis. per hoc volēs nūmere q̄ intellectus est in actu pro quāto intellectū in actu est in intellectu per suā speciem et similiter de sensu et sensibili. Ex quo infert Aristoteles q̄ anima assimilatur manui que est organū organoz et datur homini loco omniū organoz q̄ data sunt omnib⁹ aīalibus. s. ad defensionē et pugnationē et cooperimētum et sic de aliis. Similiter anima est homini data loco omniū formaz vt homo sit quodāmodo omne ens. p̄ quāto per aīam ē quodāmodo oīa q̄ receptiua est omniū formaz. s. intelligibiliū per intellectū et sensibiliū per sensum. Tunc sit.

Conclusio responsiua ad. q.

In materialibus intellectus noster nō cognoscit singulare primo et directe sed bene indirecte et reflectere. Primū patet quia in materialibus p̄cipiū singularitatis est materia signata. S; in intellectu intelligit abstrahēdo specie intelligibile a materia. quod at sic abstrahit est vniuersale ergo intellectus noster solū directe et primo cognoscit vniuersale. Secūduz patet q̄ postq̄ intellectus noster abstrahit suas species intelligibiles nō potest actu s; eas intelligere nisi conuertēdo se ad fantasmata ergo indirecte cognoscit singularia quoz sunt fantasmata et tūc format hanc p̄positionē fortes est homo. et per hoc soluitur prima ratio ante oppositum. Aduertēdum est q̄ singulare in quātu singularē ē nō impedit intelligētē sed in quātu materiale est ideo si sit aliquod singulare sine materia intellectus potest ipsū intelligere nisi aliquid obstat. s. q̄ nō possit presentari intellectui.

Dubitatur primo. Vtrum
 intellectus noster possit infinita cognoscere. Et arguitur q̄ sic quia si vnū corpus non impediret aliud ad esse in vno loco nihil prohiberet infinita corpora esse in eodē loco. sed vna species intelligibilis nō impedit aliā siml' esse in intellectu ḡ

nihil. p̄hibz intellectū h̄re scīaz infinitā. R. q̄ in intellectu nō nō inuenitur infinitū in actu s; i potēcia. s. cognoscēdo v̄ p̄ aliud et nō infinitū in actu. Primū patet quia sicut se habet intellectus noster ad quiditatē rei materialis ita se habet ad alia que sub tali quiditate inueniuntur. S; in substāciis materialibus inuenitur infinitū in potēcia ḡ intellectus p̄t cognoscere in potēcia infinitū. 2° patet q̄ intellectus noster nō potest simul plura cognoscere nisi q̄ per vnā specie cognoscūtur sed infinitū in actu nō habet vnā specie alias haberet rationez totius et perfecti ideo dicitur in sua diffinitione cuius quātitatem accipiētibus semper est aliquid extra accipere. ergo intellectus noster nō potest intelligere infinitū in actu. et licet cognoscat infinitum potēcia cōfusa et quātu ad suum materiale nō tamen distincte et quātu ad suum formale. Ad rationez dubii dicitur q̄ quīs species nō prohibeāt se simul existere in intellectu tamen quia successiue ingrediūtur eo q̄ multa simul actu nō intelligūtur ideo oportet q̄ species intelligibiles que sunt in intellectu nostro sint finite.

Dubitatur. ii. Vtrum intellec

t^o noster sit cognitū cōtingētuz. Respondet q̄ cōtingēcia possunt dupliciter considerari vno modo secūdu q̄ cōtingēcia sunt. Alio modo secūdu q̄ in ipsis aliquid necessitatis inuenit. nichil enī adeo est cōtingens q̄ in se nō habeat aliquid necessitatis vt hec p̄positō fortes currit est cōtingens tamē est necessaria habitudo ad motū. vnde cōtingēcia vt cōtingēcia sunt vt recte cognoscūtur a sensu et indirecte ab intellectu s; q̄ includūt aliq̄ necessitatem vnde ab intellectu cognoscuntur. et eodēmodo dicēduz de cognitione futurorū sicut de cognitione cōtingētū. futura enī secūduz q̄ sub tēpore cadūt singularia sunt. ideo ab intellectu nō cognoscūtur nisi reflectere. s; rationes futurorū possunt esse vniuersales. ideo isto modo sunt intelligibiles.

Aduertēdum tamen q̄ futura dupliciter cognosci possunt vno modo in se ipsis et sic nō cognoscuntur nisi a prima causa cui oīa presentia sunt. Alio modo in suis causis et sic cognoscūt eo modo quo sunt in ipsis ita q̄ si ex ipsis de necessitate eueniant possunt a nobis cognosci per certitudinē. Sed si ab eis cōtingentur eueniāt solum cognoscuntur per quandam coniecturam.

Dubitatur. iii. vtrum intellec

t^o noster cognoscat habitus ei⁹ per suā essentia. Et arguitur q̄ sic quia intellectus noster cognoscit res materiales per hoc q̄ similitudines earū

nihil adeo ē tam cōtingens
 p̄ in se nō habeat aliquid
 necessitatis

sunt preferentialiter in anima per suam essentiam: Neipodetur q̄ per intellectum et obiecta cognoscimus habitum et potentiam. nam quiditas rei materialis est obiectum nostri intellectus ideo est illud quod primo ab intellectu cognoscitur et secunda non cognoscitur actus qui est circa obiectum, non tamen similiter cognoscitur actus et obiectum nam actus intelligendi non est perfectio rei intellecte cum sit operatio immanens. h̄ est perfectio potentie et habitus. Dupliciter tamen cognoscitur habitus uno modo dum aliquis percipit se habere habitum per hoc q̄ percipit se paucere proprium actum habitus. Alio modo dum inquit naturam habitus ex cognitione actus. prima cognitio est ex presentia habitus. secunda est per studium et inquisitionem. Ad rationem dubitatur dicitur q̄ habitus sunt presentes in intellectu non tamen sicut obiecta eius. sed sicut dispositiones vel forma quibus mediatis intellectus noster intelligit. ideo oportet q̄ per se cognoscatur.

Ad rationes ante oppositum

Questionis. prima soluitur ex dictis. Ad secundam dicitur q̄ operatio particularis est quasi conclusio syllogismi practici ut dicitur in 7° ethicorum. Sed ex oppositione universalis non potest directe concludi singularis nisi mediante particulari subsumpta. ideo ratio vltis intellectus practici non mouet ad operandum nisi mediante particulari apprehensione partis sensitivae et sensus est directus cognitivus particularium. Ad tertiam patet solutio ex dictis. Ad quartam dicitur q̄ quid quid perfectionis potest virtus inferior potest superior sed eminentiori modo. unde istud quod cognoscit sensus materialiter et tractate q̄ est cognoscere singulare directe hoc cognoscit intellectus immaterialiter et abstracte q̄ est cognoscere universaliter. Et hec de questione

Sequitur in textu.

De mouente quidem et cetera.

Queritur duodecimo. vtrius

Appetitus sit principium motus progressivi animalis. Et arguitur q̄ non quia sequeretur q̄ animal se per moueretur secundum appetitum consequens est falsum quia motus non semper mouetur ad illud quod appetit sed sequitur rationem. ergo etc.

Ad oppositum est textus. Pro responsione.

Sciendum est primo. q̄ post

q̄ actum est de parte vegetativa sensitiva et intellectiva anime. Consequenter Aristoteles agit de parte intellectiva in quantum est principium motus localis. Antiqui enim diffinierunt animam per motum et sensum et quia satis dicitur est de intellectu et sensu restat dicendum de principio motus inquitur an sit tota anima vel pars eius et si sit pars.

vtrum sit separabilis ab aliis vel non.

Sciendum est Secundo. q̄

Antiqui diffinierunt animam per rationem et sensum et irascibile et irascibile. alii vero diffinierunt animam per rationem et irrationem. sed iste divisiones a philosopho reprobantur quia multe alie sunt partes anime plus differetes q̄ parte que sub predictis non comprehenduntur vt vegetativa que est in omnibus plantis et sensitiva in omnibus animalibus. et que non comprehenditur patet quia vegetativa non potest dici rationalis irascibilis vel concupiscibilis. Similiter non comprehenditur sub alia que nec vegetativam nec sensitivam est rationem habens et nulla eorum tamen potest dici irrationalis siue capiatur irrationale quod est contrarium ratione siue capiatur ratione per illo quod non habet rationem. Si autem capiatur irrationale negative vt tantum dicit negationem rationis non posset dici genus potentie anime. Item fantasia dividitur ab aliis potentibus et non continetur sub aliquo membrorum predictarum differentiarum vt manifestus est. Item voluntas est vna potentia anime que est appetitus intellectus et non comprehenditur sub predictis membris. Similiter augmentativa et nutritiva sunt potentie anime et multe alie que non comprehenduntur quod divisio est insufficientis.

Sciendum est tercio. q̄ In

ratione est appetitus que dicitur voluntas qui est tantum vnus. tamen appetitus sensitivus dividitur in duas potentias. scilicet in irascibile et concupiscibilem. et ratio est quia in animalibus appetitus isem quitur formam apprehensam. et cum in homine solus sit duplex apprehensio scilicet sensitiva et intellectiva solum est duplex appetitus in genere. scilicet sensitivus et intellectivus. et quia intellectus apprehendit universaliter sensus vero particulariter et quia ea que in universalis sunt vnus in particulari sunt multa ideo appetitus intellectivus que fertur in bonum universaliter apprehenditur per intellectum que est obiectum eius est tantum vnus et vocatur voluntas. sed quia appetitus sensitivus fertur in bonum apprehensum per sensum que est bonum acceptum 2° rationem particularis ideo talis appetitus est duplex scilicet concupiscibilis et irascibilis. qui sic inter se differunt quia concupiscibilis ordinatur ad bonum delectabile et fugit irascibile. Sed irascibilis tendit in bonum magis arduum. et ideo dicitur potentia quasi oppugnatrix concupiscibilis. ideo animalia non irascuntur nec pugnant nisi propter delectabilia. ideo omnes passionem irascibiles sciuntur a passionibus concupiscibilibus et in ipsis terantur. Ita enim movetur a tristitia et finitur in delectatione ideo irati pugnant delectantur. Et dictis patet quomodo differunt irascibilis et concupiscibilis per hoc q̄ irascibilis ordinatur ad fugam mali et concupiscibilis ad prosecutionem boni nam est eadem potentia contrariorum. ideo dicitur 4°

Thopicoꝝ q̄ spes est de bono ⁊ timor de malo ⁊ p̄tinet ad irascibile. 2° patet q̄ cōcupisibilis tēdit in bonū delectabile simpliciter cū nō ē alia qua difficultas in ei⁹ p̄sequitione. s̄ cum est alia qua difficultas in p̄sequitione delectabilis tunc cōsurgit irascibilis. ideo dicitur q̄ bonū arduū hoc ē delectabile habēs difficultatē in sui adp̄tione est bonū irascibilis. tunc

Conclusio prima. potencia
vegetatiua nō est p̄cipiū motus p̄gressiui. Patet quia motus p̄gressiuius sp̄ fit p̄pter aliquid ymaginatum aut deliberatū nisi fiat p̄ violēciā. s̄ ymaginatio ⁊ fantasia nō sunt partes vegetatiue. 2° patet si sic sequeretur q̄ omē habēs vegetatiuā potētiam haberet motū p̄gressiuiū. sed hoc est falsum ergo ⁊ d.

Conclusio Secunda. Sen-
sus nō ē p̄cipiū motus p̄gressiui. P̄ q̄ sensus in ē oibus animalibus. ergo si esset p̄cipiū talis motus sequeretur q̄ dōne animal haberet motū p̄gressiuiū q̄d est falsū. ⁊ quia poss̄ aliquis dicere q̄ q̄dā animalia sunt imobilia n̄ q̄ eis deficiat p̄cipiū mot⁹. sed quia deficiūt organa ad motū. ideo ad hoc remonēdū subiūgit ph̄s q̄ natura nihil facit frustra nec deficit in necessariis in aliqua specie. 6° si illa animalia haberēt p̄cipiū mot⁹ p̄gressiui haberēt organa ad talē motū alias illud p̄cipiū esset in tota specie frustra.

Conclusio tertia. Intellectus
speculati⁹ nō est p̄cipiū motus p̄gressiui. p̄ q̄ vel cōsiderat ea q̄ sūt speculabilia tātūz vel agibilia q̄ sunt delectabilia vel tristabilia. Si p̄cipiū tūc nichil cōsiderat de p̄sequēdo vel faciēdo ⁊ c̄ cū ois mot⁹ p̄gressiui sit fugiētis vel p̄sequētis sequitur cū intellect⁹ speculati⁹ sit tātūz cōsiderat speculabilia nō est p̄cipiū mot⁹ p̄gressiui. Si vero cōsiderat delectabilia ⁊ tristabilia cū nō cōsideret ea per cōparationē ad opus. s̄ i vniuersali nō p̄cipit ea fugere vel p̄sequi sed ois mot⁹ p̄gressiui est fugiētis vel p̄sequētis. ergo intellect⁹ speculati⁹ nō ē p̄cipiū illi⁹ motus. differēt enim intellectus speculati⁹ ⁊ practicus ex fine q̄ intellect⁹ speculati⁹ speculat veritatē tantū. practicus vero speculat p̄pter opationē.

Conclusio Quarta. Duo
sūt p̄cipia mouēcia i animalibus sc̄ intellect⁹ practicus ⁊ appetit⁹ p̄bēdēdo fantasia sub intellectu. Quod p̄bat nā oē p̄cipiū mot⁹ p̄gressiui p̄cipiat motū vel mōstrādo appetibile vel faciēdo ipetū i ipsi⁹ i climādo. si 2° sic est appetit⁹. si p̄cipiū hoc ē dupliciter q̄ vel decernit motū p̄ rectā rōnez p̄eligēdo meli⁹ ⁊ dimittēdo pei⁹ ⁊ sic ē intellectus. aut p̄ solā extimationē naturalē ⁊ sic

est extimatio vel fantasia q̄ sub intellectu cōp̄tēbēditur eo q̄ habet aliquid simile intellectui q̄ mouet in absentia sensibiliū sicut intellect⁹ ⁊ hoc intelligitur solū de intellectu practico.

Conclusio quinta. Licet
sint plura mouēcia subiecto tū est vnūz tātum secūduz formā. primū patet ex quarta cōclusione. 2° patet q̄ appetitus nō mouet nisi in quātu⁹ habet formā appetibile q̄ se habet tāq̄ finis ⁊ idē appetibile ē p̄cipiū intellect⁹ practici i suo discursu nā sicut se habet p̄cipiū in speculabili lib⁹ sic finis in agibilibus. intellectus enim practicus primo intēdit vltimū finē a quo incipit rationari ⁊ facit eius discursus in p̄cipiū operatiuis. vnde vltimū in opere est p̄cipiū in ratione vt patet de medico qui primo intēdit sanitatē ⁊ finem. 2° intēdit herbas quib⁹ potest induci sanitas. 3° intēdit forū vel locū vbi herbe arripiūtur. 4° intēdit ire ad locū ⁊ ad forū ⁊ illud est vltimū i intēdione ⁊ p̄cipiū in executione. et sic oia mouēcia mouēt in ratione vnus primi mouētis sc̄ primi appetibilis cui⁹ habēt speciem ⁊ ille vltimus finis est in tali motu primūz mouēs nō motū. Ex dictis patet q̄ ad motum tria requirūt sc̄z primū motūz. organū primi motui. ⁊ illud quod mouetur. primū motūz ē duplex quoddam enim est mobile quod est appetibile intellectui vel ymaginationi. aliud est q̄d mouetur ⁊ mouet sicut appetitus motus ab appetibili ⁊ mouet animal quod ē id quod mouetur. sed organū primi motui est determinata pars corporis de qua hic nō determinatur q̄ se tenet ex parte anime ⁊ nō in cōmune sunt cōmunes corpori ⁊ anime. sed hoc modo de aliis agitur in paruis naturalibus. Determinat tū ph̄s in p̄fecti passū q̄ organū p̄cipiū motui in naturalibus debet habere p̄cipiū ⁊ finē motus. q̄ motus animalium est cātus ex pullu ⁊ tractu. quo ad pullūz est p̄cipiū motus ⁊ quo ad tractūz est finis ⁊ illud organū est cor vel aliquid proportio natū cordi.

Ad rationes ante oppositūz.
Ad primā dicit q̄ in cōtinēte sunt cōtrarij appetitus q̄ ratio cōtrariat cōcupiscēcie ⁊ hoc in dōnibus cōtingit qui neduz cognoscūt p̄sens ⁊ etiaz futurūz ⁊ ita intellect⁹ in aliquo cōcupiscibili quādoq̄ iubet appetitū retrahere vt cū febriētis ex iudicio intellectus abstinēt a vino ne febres calefcat. sed cōcupiscēcia incitat ad p̄sequēdū tē delectabile p̄sens quod sibi videtur bonū simpliciter. q̄ nō cōsiderat futurū tūc animal mouet 2° appetitū sensitiuū ⁊ ideo bruta carēcia ratione semp̄ secūduz appetitūz mouētur sed in solo homine appetitus regulatur per rationē. Ad se

cundā dicitur q̄ intellectus ē principij motus
p̄gressiui vt dirigens mōstrādo appetibile p̄ co
gnitionē. ⁊ appetitus est p̄cipiū opationis per
iduationē. ⁊ potētia motiua est exequēs p̄ ope
rationē. nō est diuersimode p̄ncipiū appeti.

Sequit. t. Dino aut. r̄.

Queritur tridecimo. Utrum

fantasia sit principij motus in animalibus i
p̄fectis q̄ nō mouentur motu p̄gressiui. s̄ tātz
motu dilatationis ⁊ cōstricōnis. Arguitur
q̄ nō q̄ si sic sequeretur q̄ fantasia esset in plu
ribus partibus corpōz illoz ⁊ saluz euz partes
illoz decise viuāt vt partes vermis in separatio
ne mouentur. cōsequens est falsum q̄ fantasia
sibi determinat certā partē corpōis ḡ. ⁊ in
animalibus i p̄fectis caretibus motu p̄gressiui o
solum reperitur sensus tactus ḡ. nō habēt fan
tasia. nec p̄ cōsequēs fantasia ē in ipsis p̄cipi
ij motus. Ad oppositum arguitur per philo
sophum in textu p̄. o r̄spon̄sione.

Sciendum est primo. q̄ post

q̄ p̄d̄s determinauit de p̄cipiū motu in cō
muni. Consequēter determinat de ipso in spec
ali p̄ cōparationē ad diuersa animalia. ⁊ entz
q̄ i om̄nibus animalibus variatur virtus cognitiua
app̄hensiuā delectabilis vel irritabilis tēctūz
hoc variatur p̄ncipiū motuum.

Sciendum est Secundo. q̄

duplex est fantasia q̄daz est determinata q̄ deter
minate app̄hendit hoc vel illud in hoc tēpore
vel in illo ⁊ hec reperitur in animalibus p̄fectis q̄
naturaliter habēt om̄es sensus ⁊ hec habet deter
minatuz organuz in cerebro vt superius patuit
Alia ē fantasia indeterminata que nichil app̄hē
dit nisi in plenā se. sibilis nec ymaginatur ali
quid distās. s̄ animalia quibus inest talis fanta
sia soluz ymaginatur vel vt nocuuz ⁊ tūc retra
hūtur vel vt conueniens. et tūc conuertuntur
super illud ⁊ sic est in eis fantasia indetermi
nata in quantum ymaginantur vel vt appetit
aliquid vt conueniens non autem determina
te hoc vel illud sed solū habēt cōfusam ymagi
nationē ideo nō intēdūt esse in suo motu aliq̄s
motuz determinatū. s̄ animalia p̄fecta que habēt
fantasia determinatā mouentur ad aliquid di
stans determinatās ad aliquē motū ⁊ illud deter
minate appetunt.

Sciendum est tercio. q̄ Ali

quid ē sui ip̄s motiū in q̄tuz ē appetitū nā
appetitus est causa motus. s̄ appetitū nō ē si
ne motu fantasie que est rationalis vel sensibis
lis. fantasia entz rationalis solū ab homine per
cipitur sensibilis vero ab aliis animalibus. Cū
sicut p̄. us supra app̄hendit sub intellectu fantasia

ita nūc sub fantasia app̄hēdit itēllm. cui⁹ ratio
est q̄ fantasia est quedam apparitio. modo ali
quid apparet s̄ app̄hensionem sensus. ⁊ s̄
app̄hensionē intellectu⁹ alis q̄ in hoc cōueniūt
fantasia ⁊ intellectus. ⁊ vtrūq̄ potest aliquid
cognoscere sine p̄sencia cognoscibilis.

Conclusio prima. Fantasia

indeterminata est p̄cipiū motus in animalibus i
p̄fectis eo modo quo mouētur per cōstricō
nes ⁊ dilatationē. Probat nā omni animalē in le
ticia ⁊ tristitia. q̄ oī animalē inest sensus. s̄ sen
sus cū app̄hēdit cōueniēs delectatur. ⁊ dū ap
p̄hēdit discōueniēs tristatur. s̄ cū inest delec
tatio ⁊ tristitia tūc inest appetitus. ⁊ appeti
tū nō fessit alicui nisi sibi cōueniat apparitio appe
tibilis ⁊ apparitio illa dicitur fantasia cum en
go appetitus sit p̄cipiū motus in animalibus p̄
fectis sequitur q̄ fantasia est p̄cipiū motū i ani
malibus i p̄fectis. ⁊ dicitur animalia i p̄fecta quibus
solū inest sensus tactus. Cū in ipsis tactus ⁊ fan
tasia nō realiter distingunt s̄ ratio e. pro quāto
entz ille sensus aliquid app̄hendit simpliciter
vocatur tactus s̄ tūc app̄hendit sub ratione cō
ueniētis ⁊ discōueniētis dicitur fantasia.

Conclusio Secunda. Ratio

deliberatiua est p̄cipiū motus in homine. p̄ q̄
propositis duobus bonis homo illa duo quas
in equiliberio cōparat per rationē deliberati
uā. vñ sic cōuidere vnū a pluribus ⁊ cōparare
vnū alteri eliciēdo vnū ⁊ refutādo aliud soluz
cōuenit hominibus. Adterēdūz est tñ q̄ i
homine est duplex ratio. q̄dam est speculatiua q̄
appellatur sc̄ntifica ⁊ illa nō est p̄cipiū motū
q̄ nichil determinat de ymaginabili vel fugibi
li. Alia est ratio practica q̄ est duplex q̄dā entz
est vniuersalis dicens quid sit operādū in vni
uersali vt q̄ oz filiū honorare patres. Alia ē
particularis dicens quid sit operādū in particu
lari vt decet hūc hominē honorare patrem suūz
⁊ in hoc tēpore vel in illo. vñ ratio practica vni
uersalis nō ē p̄cipiū motus vel vt dicit textus
Si vtrūq̄ sit p̄cipiū motus. vniuersalis mo
uet vt causa prima. particularis vero vt causa p
rima motū quodā modo applicata nā opatio
nes ⁊ motus sunt in particularibus. ⁊ ad hoc q̄
ex vniuersalibus sequatur motus oz q̄ particu
laria applicētur sicut oz opationē vniuersalē ap
plicari ad particularia ad hoc q̄ sequatur actio
⁊ propter hoc cadit peccatū in actionibus quan
do vniuersalis operatio cōm̄p̄tur ab aliquo
particulari delectabili vt aliqua passione.

Sciendum est quarto. q̄ Ali

quā appetitus inferior qui est in fine delibera
tio nis vicit deliberationē rōis ⁊ remouet hominē

ab eo quod deliberat sed aliqui fit eoduerso ita
 q̄ appetitus superior et ratio remouet appetitum
 inferiorem ut est in continente. continens enim per
 deliberationem rationis vincit passiones appe-
 titus superioris. et ille est naturalis ordo ut scilicet
 appetitus superior moueat inferiorem ut in cele-
 stibus superior orbis naturaliter mouet inferi-
 ores. et si aliquid de motu proprio retineat appeti-
 tus inferior sicut facit inferior orbis. tamen na-
 turali ordine mouetur motu appetitus superio-
 ris. et rationis deliberantis. Si vero pugnet eod-
 tra hoc est preter naturalem ordinem et fit pecca-
 tum in moribus sicut monstra sunt peccata in
 naturalibus.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur q̄ ab aliis potestis sensitibus
 habet organum proprium. sed fantasia indetermi-
 nata que non realiter diuiditur a sensu non habet
 organum in determinata parte corporis et ista est
 principium motus in animalibus imperfectis.
 Ad secundam pars solutio ex dictis.

Queritur Decimoquarto:

Utrum necesse sit omne viuens habere sensum
 Arguitur q̄ sic quia omne viuens ad sui preser-
 uationem indiget alimento proportionato et ueni-
 tu. ergo necesse est omne viuens habere virtutem
 per quam discernat ueniens a discodiuenienti. sed talis
 virtus est sensus generis. et sic ad sensum requiritur
 et sufficit media proportio qualitatum tangibilium
 sed omne viuens consistit in quadam proportio-
 ne media qualitatum tangibilium. cum omne vi-
 uens sit mixtum. ergo necesse est omne viuens
 habere sensum. Ad oppositum arguitur per
 philosophum in textu. Pro responsione.

Sciendum est primo. q̄ post
 philosophum determinauit de singulis partibus anime
 Consequenter ostendit ordinem earum ostendendo
 que sit ueritas et prior ipsis. pro quo ponuntur
 alique conclusiones.

Conclusio prima. Necesse est
 omne viuens generabile et corruptibile habere vir-
 tutem vegetatiuam a principio generationis usque
 ad suam corruptionem. patet quia omne vi-
 uens generabile quod diu uiuit habet augmentum
 vel statum vel decrementum. sed hoc non potest
 fieri sine nutrimento quia tempore augmenti
 plus de alimento conuertatur in substantiam
 alimenti cum sit necessarium ad conseruationem
 uiuentis. et cum fuerit deperditus de humido ra-
 dicali et tempore status conuertatur equaliter. sed
 in decremento minus. sed uti alimento solum per-
 uinet ad animam vegetatiuam. ergo necesse est

omne viuens a principio usque ad finem habere
 animam vegetatiuam. Unde patet ordo huius
 potencie ad alias.

Conclusio Secunda. Non
 oportet omne viuens habere sensum. patet quia
 non est necesse omne viuens habere tactum sine
 quo nullus est sensus generis. et cetera. Patet quia sensus
 tactus est susceptus specierum sine materia. sed mul-
 ta sunt viuens que ut plante que propinqua sunt cor-
 poribus simplicibus propter eorum terrefrictates
 que non recipiunt species sensibilium nisi imate
 aliter ergo non habent sensum tactus. et ita est de
 corporibus simplicibus et de mixtis inanimatis
 quia tactus est media proportio qualitatum sensu-
 bilium ubi non predominatur terra nec aliquid cor-
 pus simplex.

Conclusio Tercia

Necesse
 est omne animal habere sensum. per cuius preser-
 uationem supponitur q̄ natura nichil facit frustra. nam
 omnia que sunt in natura sunt propter aliquam finem
 vel puenit ex necessitate eorum que sunt propter ali-
 quid. sicut natura facit membra propter aliquas
 operationes et ex necessitate materie. eorum que sic
 sunt disposita sequitur q̄ habeant aliqua accidē-
 tia ut pilositates vel colores. Tunc arguitur
 natura dedit animali corpus progressiuum per quod
 potest moueri ad alimentum sine quo non potest
 preseruari. sed non posset preseruari per alimentum nisi
 haberet sensum quo discerneret corruptiua a
 ueniens. ergo nisi haberet sensum natura non
 preseruetur suum finem. sed aliquid faceret frus-
 tra quod est contra naturam. Et sic aliter perfectum ac-
 rit alimentum ex motu tamen non est necesse q̄ animalia
 perfecta moueantur ad acquirendum nutrimentum
 quia ipsum habent diuinitatem. Sed contra hoc
 arguitur quod aliquis possit puenire ad illam finem
 discernendo corruptiua per intellectum. id non oportet
 omne animal habere sensum. Respondeo q̄ cor-
 pus progressiuum non potest per intellectum fugere
 nocua sine sensu. id animal nec potest habere intel-
 lectum sine sensu sine sit generabile sine ingenerabile.
 De generabilibus per quod generabile habet intellectum et
 homo sed intellectus humanus non potest intelli-
 gere sine sensu ergo homo non potest habere intellectum
 sine sensu. et patet de ingenerabili quod si habe-
 ret intellectum sine sensu hoc esset propter ho-
 num anime vel corporis. sed nullus potest dici quod
 sine anima non intelligit. nec corpus in esse con-
 seruatur cum sit corruptibile.

Sciendum est Secundo:

per corpus ingenerabile non habens animam non
 intelligit Philosophus corpora celestia que ponit anima
 ta sed intelligit corpora quorundam animalium
 immortalium que ponebat Plato et nominabat

cacodemonēs vel calodemonēs que sic diffini-
ebat Apuleus platonius q̄ sunt animalia cor-
pore aerea rationalia animo passiva ⁊ tempore
eterna. sed secundum veritatem ista non sunt
ponenda.

Conclusio quarta. *Necessē*
est omne animal habere tactum. patet quia cor-
pus animalis consistit in quadam proportione
qualitatum primarum. sed ista proportio mu-
tatur naturaliter ⁊ intencionaliter a qualitatibus
tangibilibus ⁊ potest ab ipsis corumpi id
necessē est animal habere tactum quo discer-
nat disconueniētiā corrupētis aliter non posset
saluari in esse quia ad conseruationem indiget
tactu. Unde excellēcie qualitatum tangibilium
immediate possunt corumpere animal quod
non accidit de sensibilibus aliorum sensuum. Is
excellēcie eorum possunt corumpere organum.
Ex istis sequitur q̄ gustus vt est quidam tactus
est necessarius omni animali quia gustus est se-
sus alimenti quo discernitur alimentum conue-
niens a disconuenienti sed alimentum est corp⁹
tangibile aliquid enim nutritur quod est calid⁹
dum frigidum humidum ⁊ siccum. Unde ex eis-
dem nutritur ex quibus sumus. *Uterius*
sequitur q̄ impossibile est corpus animalis esse sim-
plex quia oportet omne animal habere tactum
sed illud per quod fit tactus est medium inter
qualitates tangibiles in media proportione cō-
plexionis. defectu cuius ossa capilli ⁊ unguēs
⁊ plante carent sensu tactus quia in ipsis super
habundat terra ⁊ non est sufficiens mediētas
complexionis. *Uterius* sequitur q̄ remoto
tactu remouetur animal ⁊ econtra posito tactu
ponitur animal.

Conclusio Quinta. *Uisus*
auditus olophatus ⁊ gustus vt est distinctiuus
saporū non sūt necessarii animalibus sed insunt
propter bene esse. non omnibus sed illis que mo-
uentur motu pgressiuo. probatur quia excellē-
cie suorum sensibilium licet corumpant organa
suorum sensuum non tamen corumpunt totū
animal nisi per accidens. ergo non sunt necessa-
ri cuilibet animali. corumpūt tamē animal per
accidens. vt si cum sono fiat magna percussio
aeris vt accidit in tonitruo possunt corumpi a-
nimalia. ⁊ item visibilia in quantum veneno-
sa corumpunt animal. Sed q̄ illi sensus requi-
rantur in animali quantum ad bene esse patet
q̄ sine ipsis non potest accipi alimentum a lon-
ge. vnde indigēt vt per aerem ⁊ aquam videāt
que remota sunt ⁊ indigent gustu vt percipiāt
delectationem vel insitiam in cibo. ⁊ olophatu
vt percipiant odorem in alimento. ⁊ auditu

vt aliquid significetur nam conceptiones no-
stras auditu significamus. ⁊ ideo necessaria est
lingua que est instrumentum vocis per quam
alteri notificat animal suas conceptiones.

Ad rationes ante opposituz
Ad primam negatur consequētia quia plan-
te cum nascuntur in terra habent alimentum si-
bi coniunctum. ideo non indigent sensu ad dis-
cernendum conueniens a disconueniente. quia
terra cui coniunguntur plante habet qualitates
similes qualitibus ipsarum. nec possunt ita fa-
cile corumpi excellētiis qualitatum sicut ani-
malia. Ad secundam patet solutio ex dictis.
Et sic est finis huius Tertii. et per cōsequēs
tocius libri de Anima. Deo grācias.

**Sequitur Liber paruorum
Naturalium. Et primo De
Sensu et Sensato.**

**Quoniam autem de anima
secundum ipsaz determinatus
est. Et de virtutum qualibet
ex parte ipsius.**

Inca inciciuz libri par
uozum Naturalium
queritur primo vtruz

Corpus aiatum sit subiectum in libro partiu
naturaliu. et corpus sensitiu sit subiectu in isto
libro de sensu et sensato. Arguitur qd no. qd de pas
sionibus aie scz de vnoquoqz sensu determina
tus est sufficienter in libro de aia. et similiter i li
bro de vegetabil. et plantis. et de aialibz deter
minatur sufficienter de passionibz aie sensitive
et vegetatiue. ergo corpus aiatuz transcedit me
tas libroz puoz naturaliu. et corp sensitiuum
libroz de sensu et sensato. 2o arguitur. si corp
aiatum eet subiectu in omnibz libris puoz na
turaliu. sequeretur qd in libro de sensu et sensato ef
sent duo subiecta scz corpus sensitiuuz. et corpus
aiatum quod est inconueniens. ergo qd

In Oppositum arguitur. qd
oēs passioes de quibz agit i libz puoz natu
uz reducunt ad corp aiatu. et oēs passioes de
quibz agit in libro de sensu et sensato reducunt
ad corp sensitiuu. ergo qd. Pro respōsione
sciēdū ē. 1o qd genera sciētiarū distinguūt secūdu
diferfos modos separationis reuz a materia. naz
ea qd sūt sepata secūdu esse. pūēt ad mathe
que vero sunt sepata a materia secūdu rōnez
et non secūdu esse. pūēt ad mathe. sed que
in sui rōne. pūēt materiā sensibile pūēt ad
naturale. ita etiā i pbia naturali distinguūt di
uerse species secūdu diferfos modos separatio
nis nā magis vniuersalia sunt magis separata
a materia qd minz vniuersalia. et ppter hoc phi
losophz in pbia naturali. pcedit a magis vni
uersalibus ad minz vniuersalia: applicando
picipia vniuersalia ad quedā determinata mo
bilia quoz qdaz sunt viuētia. circa que etiam
sili modo pcessit pbūs. naz primo considerauit
de aia secūdu se. et postea de aliis que cōueni
unt aie secūdu quandā applicatiōē ad cor
pus: et hoc in gūali. et deinde applicat ea qd con
ueniunt aie ad singulas species aialiu et plāta
rum. Sic igit pbūs considerat primo de aia se
cūdu se cōsiderando de corporibz viuētibz.
et deinde applicat passiones aie ad corpa et or
gana in generali. et de istis determinat in libris
partiuoz naturaliu. et deinde applicat ipsas pas
sioes ad spēs aialiu et plantarū. de quibz consi
deratur in libro de vegetabil. et plantis. Pro
intellectu eoz qd dicta sunt sciēdū ē. 2o qd vt di
ctum ē in 2o de aia quatuor sūt gradus vimen
tium: quoz primz ē eoz qd habēt soluz potēti
am nutritiuam. per quā viuunt sicut plāte. que
dam autē cum hoc habent sensum sine motu. p
gressi. uo sicut sūt aialia imperfecta. qdā vero ha

bent insup motū locale. pgressiuuz sicut sūt aia
lia perfecta. et quedā cū his habent intellectu
sicut hoies. et qd intellectus nō est actz alicuius
organi corporalis: ideo nō potest considerari p
applicatiōē ad corpus. ymo maxima eius cō
cretio est secūdu qd ē in aia. ideo pter libru de
aia Aristoq. nō fecit libru de intellectuali: et si fe
cisset nō pertineret ad sciam naturālē. sed mag
is ad methē. cuius est cōsiderare de substāci
is sepatis. s; alia oia sunt actus alicuius partis
corporis. ideo potest esse aliqua specialis con
sideratio ipsoz per applicatiōē ad corp pter
consideratiōē qd habita est de ipsis in libro de
aia in quo considerata sunt in ordine ad aiam
huiusmōi aut consideratio p applicatiōem ad
corpus potest distingui in tres ptes. quaz vna
cōtinet ea que pūēt ad primz graduz vimen
tium scz ad vitam. Cū de passionibz viuētiuz
in qū sūt viuētia ē lib de morte et vita. et de iu
uentute et senectute qd sūt cōia omnibz viment
ibus. de respiratiōe et aspiratiōe per que pfer
uatur vita lz conueniāt quibusdā aialibz solū
de causis longitudinis et breuitatis vite de sani
tate et egritudine qd pūēt ad dispositiōē vis
te. et de nutrimento et nutritibili. et isti vltimi libri
nondum puenierunt ad nos. De passionibz au
tem que cōueniūt motiuz secūdu locū deter
minatur in libro de causa motz aialiu et de p
gressu aialium in quo determinat de pūētia aia
lis oportunitis ad motū. s; de passionibz cōues
nientibz sensitiuo in qū sensitiuuz determina
tur in libro de sensu et sensato. i. de sensu et sensu
bili sub quo continet tractat de memoria et res
miniscētia. determinat etiā in libro de sompno
et vigilia. et iste liber de sensu et sensato. i. de sensu
et sensibili. immediate sequitur libru de aia
sentire eni magis videt pertinere aie qd corpori
et ita isti tres libri de sensu et sensato de memoria
et reminiscētia de sompno et vigilia immediate
sequuntur libru de aia. qd passiones de quibz as
gitur in ipsis magis pūēt ad aiam qd ad cor
pus. et deinde sequuntur libri qui pūēt ad moti
onē secūdu locū. et postremo sequuntur libri
qui pertinent ad vitā. qd hūmōi passioes de qui
bus determinat in illis libris sūt magis corpa
les. et omnes isti libri vocantur libri puoz natu
rum: qd in istis libris agit de passionibus secun
dum qd sunt in determinatis partibz corporis scilz
quibusdā partibz organicis et nō secūdu qd sunt
in toto corpore. ideo vocantur de partibus natura
libris. et sunt oēs isti libri mediuz inter libru de
anima que sequuntur. et libru de vegetabil. et plā
tis et de aialibz quos pcedūt. Sic igit patz qd
de passionibz aie secūdu qd pertinent ad aiaz
et sunt potētie et partes eius agitur in libro de
aia. s; de hūmōi passionibz secūdu qd referun
tur et applicantur ad ptes corporis aialis scz ad
A.

determinata organa p̄ habitudines ad sua obiecta determinatur in libris puorū naturalium. s̄ de toto corpore aīalis cōsiderando ip̄m in speciali secundū vna quāq; speciē aīalis et plante agitur de vegetabilib⁹ et plātis et de aīalibus. Et quibus patet.

Conclusio Responsiva ad questionem. s̄ q̄ corpus aīatum acceptū secundū eius passiones receptas in determinatis organis et partibus in habitudine ad obiecta illarū passionū est subiectū in libris puorū naturalium et corpus sensitivū. s̄ acceptū secundū passiones sensus secundū q̄ sunt in debitis organis. et habent specialia obiecta est subiectū in libro de sensu et sensato. i. de sensitivo et sensibili. cōprehendendo sub eo libz de memoria et reminiscētia. et de sompno et vigilia. Ista conclusio p̄bari potest p̄ diffinitionē subiecti attributionis.

Sed Dubitatur primo. An

phūs habeat cōsiderare de sanitate et egritudine. Videt q̄ nō. q̄ sanitas quāq; fit ab arte. et p̄pter hoc medic⁹ qui est artifex circa eam versatur. Rūdetur q̄ duplicia sunt artificia alia. quedā enī sunt solū ab arte. sicut ē dom⁹ et de talibus nullomōdō h̄ cōsiderare phūs naturalis. Alia sunt que dependēt ab vtroq; s̄ ab arte et natura. magis tñ principaliter a natura. sicut sanitas fit a natura principaliter. et ab arte ministerialiter p̄ quāto ars ministrat quedā auxilia nature principaliter agenti. quib⁹ adiuta causat sanitates. Sic igitur phūs h̄ cōsiderare de sanitate inquantū est p̄ducta vel p̄ducibilis a natura. sic enī est passio naturalis. Sed medic⁹ considerat de ea pro quanto dependet ab arte.

Dubitatur secundo. Utrum

medic⁹ incipiat vbi phīsic⁹ desinit. Rūdet q̄ sic. q̄ phūs primo cōsiderat vniuersalia principia applicādo ea ad particularia. et secundario cōsiderat ipsa particularia. Sed medic⁹ e contra primo cōsiderat ipsa particularia. et vniuersalia. eo q̄ ex singularib⁹ acceptis p̄ sensū fit memoria. et ex plurib⁹ memoriis expūctur ex quo gnatur ars q̄ est vniuersaliū. sic igitur phīsic⁹ desinit in particularib⁹ a quib⁹ incipit medic⁹ q̄ desinit in vniuersalib⁹ a quibus incipit phīsicus.

Ad rationes. Ante op⁹ patet solutio ex dictis. Dictū ē enī quō diuersimode deteriat de corpore aīato et sensitivo in libris puorū naturalium. et in libris de aīalib⁹ et plātis. Ad secundā responde ē. q̄ nō ē inconueniēs q̄ in vna scientia sit subiectū vni⁹ generale excedēs illam scientiam et vnum adequatum sicut est in proposito.

Queritur secundo: Utrum

Omnes sensus exteriores. s̄ visus auditus olfactus gustus et tact⁹ sint necessarii cuiuslib⁹ aīali. Arguitur q̄ sic. quibusdā aīalib⁹ insunt omnes sensus. ergo sunt necessarii illis aīalib⁹ p̄na tenet q̄ natura non habundat in superfluis neq; deficit in necessariis. in 3° de aīa. Et si sint necessarii quibusdā aīalib⁹ sequitur q̄ et omnibus. q̄ nō est maior ratio de quibusdā q̄ de aliis. et sic. Potentie sensitivae sūt passionē aīe sensitivae. sed subiectū nunquā innescitur sine passione. ergo quodlibet aīal habet omnes sensus de necessitate. Ad oppo^o est Aristot. in textu. Pro rōsione ad questionem.

Sciendum est primo q̄ postq̄ philosophus in p̄hemio posuit suā intentionē. consequenter p̄sequit ad determinandū de hiis de quibus p̄posuit determinare in p̄hemio. p̄supponens aliqua dicta in libro de aīa. et resumēs etiam aliqua ibi determinata.

Sciendum ē secundo q̄ necesse est omne animal habere sensus. nā esse sensitivū ē de diffinitione formali aīalis. sed tñ nō est necessarius oī aīali habere oēm sensus. sed tantū illi sensus sunt necessarii aīali qui sunt. cognitivi eorū q̄ sunt necessaria aīali. S̄ aliquod sensibile est dupliciter necessarius aīali. vno mōdō in q̄tū ē corp⁹ mixtū ex quatuor elementis. et sic necessaria ē aīali debita cōmensuratio frigidi calidi humidi et siccī. Aliud est necesse aīali in q̄tū est quoddam vivum nutritibile. et sic necessarius est aīali eibus cōueniens. et p̄ cōtraria horū animal corumpitur. et q̄ tactus est cognitivus eorū et quib⁹ cōstituitur animal ideo est necessarius aīali. et q̄ etiā per gustus aīal cognoscit nutrimentū cōueniens a disconueniēti et p̄sequitur cōueniens et fugit nocivū. ideo gust⁹ in q̄tū est discretiv⁹ alimenti cōuenientis est necessarius omni aīali. Sed gustus in q̄tū ē discretiv⁹ saporis ipse non est necessarius animali. nec etiam alii tres sensus. s̄ visus auditus et olfact⁹ sed insunt aīalibus perfectis mobilib⁹ motu p̄gressivo de bene esse. s̄ p̄pter salutem aīalis querendā. Unī animal p̄ gustū et tactū percipit solū sensibile presens. S̄ aīalia motiva motu p̄gressivo p̄ alios sensus percipiunt sensibile distans ab eis propter monens ad aliquod distans ad p̄sequēdū vementia et fugiendū nocua.

Conclusio responsalis Non oēs sensus sūt necarii cuiuslib⁹ aīali. s̄ solū tact⁹ et gustus. put ē quidā tact⁹. alii vero tres sensus nō sūt necarii simpliciter oī aīali. s̄ solū aīalib⁹ perfectis sūt necarii ex suppositione finis. s̄ si debent bene eē et cōsequi cōueniēter salutē et finem

vbi medic⁹ incipit vbi phīsic⁹ desinit.

De Sensu et Sensato.

Deco? Quia ad oēs suas partes satis patet per ea quae dicta sunt hic. et per ea quae dicta sunt in libro de anima.

Secunda conclusio Sensus visus et auditus utiles sunt et necessarij ad sapientiam et disciplinam. patet quia isti duo sensus plures reze differentias nobis ostendunt et alij sensus. modo ex differentijs reze sumitur disciplina et sapientia. disciplina. non potest esse sine auditu eo quod est ab alio. et prudentia supponit estimationem naturalem quam non est sine visu vel auditu. ergo et cetera.

Tercia conclusio Licet visus de se magis valeat ad disciplinam quam auditus. tamen auditus de se per accidens est utilior ad disciplinam et prudentiam quam visus. Pars prima patet quia visus de se ostendit nobis plures reze differentias quam auditus. nam per visum cognoscimus corpora corruptibilia et incorruptibilia. ideo dicitur in textu. quod omnia corpora coloribus participant. nam omne corpus aliquid habet coloris. scilicet vel lumen vel dyaphaneitatem vel colorem in se. sonus autem reperitur in corporibus insensibilibus. et non in omnibus. sed solum in aere et in aqua. ut dicitur in 2o de anima. Secunda pars patet. Quia auditus per accidens ostendit nobis plures reze differentias quam visus. nam auditus percipit sonum et voces et differentias utriusque. et quia voces per impositionem vel naturalem significationem possunt esse signa significatiua omnium reze tam corporum quam incorporearum. presentium praeteritarum et futurarum. ideo per accidens plura cognoscimus per auditum quam per visum. ergo 2o vera. Et conclusione potest inferri quod visus est magis necessarius ad inuentionem scientie quam auditus. scilicet auditus est tamen ad doctrinam. scilicet quantum ad acquisitionem scientie ab alio est magis necessarius quam visus. et sic patet 2o ad questum. Sed hic mouetur quaedam parua dubia.

Dubitatur primo Quare talpa quae caret visu moueatur motu locali. Respondetur quod natura non deficit in necessarijs. et quia talpa habitat in terra et sub terra. ideo natura cooperit oculos talpe quibusdam pellibus ne ledantur a terra. et ex hoc sequitur impotentia ad videndum. si enim haberet oculos discooperitos non possit fodere terram. in cuius fossione accipit nutrimentum. etiam quia talpa habitat in terra. et per terram visum non potest fieri. ideo frustra haberet oculos discooperitos. Si autem sint quedam animalia imperfecta quae non habeant visum vel auditum a naturitate vel post hoc est per accidens et praeter intentionem naturae. propter corruptionem alicuius principij naturalis.

Dubitatur secundo Quare ceci melius audiunt quam videntes ceteris paribus. Respondetur quod causa est quia a sensu communi derivatur virtus sensitiva in quolibet sensu particulari. corrupto igitur vno sensu particulari exteriori virtus sibi communi communi alteri sensui. ideo ceci melius audiunt

quam videntes ceteris paribus. et propter similem rationem claudi sunt fortiores in brachijs quam alij boves recti

Dubitatur tertio circa textum

Quare ceci a naturitate audientes. sapientiores sunt surdis a naturitate videtibus. Respondetur quod causa huius potest elici ex vltima conclusione. quia scilicet auditus per accidens plures reze differentias nobis ostendit quam visus. ideo boves habentes auditum et carentes visu sunt sapientiores et prudentiores. quam habentes visum et carentes auditu.

Dubitatur quarto

Quare omnes surdi a naturitate sunt muti. et tamen non omnes muti a naturitate sunt surdi. Respondetur quod causa est quia locutio non est sine ydiate. ydiate autem ad discitur per auditum. sicut ergo se habet aliquis sciens tantum vnum ydiate ad ydiomata sibi ignota de quibus nunquam audiuit aliquid. ita se habet surdus a naturitate ad omne ydiate. licet ergo sciens tantum vnum ydiate nesciret aliud loqui quam suum ydiate sed solum balbutiare. ita surdus a naturitate nichil scit loqui propter defectum auditus. et ita omnes carentes auditu necessario sunt muti. non tamen e contra. scilicet enim aliqui esse audientes et non loqui. propter defectum alicuius principij vel organij necessario requisiti ad locutionem. puta propter defectum linguae. vel corruptionem nervi motui linguae.

Dubitatur quinto

Quare bestiae bonum odoratum comiter sunt fatui. Respondetur quod causa est. quia organum olfactus deest proportionatum suo obiecto. obiectum autem olfactus est corpus odoriferum calidum et siccum. et ita ad hoc quod sit bonum odoratus oportet quod organum odoratus sit quodam modo calidum et siccum. et quia organum odoratum est iuxta cerebrum quod est naturaliter frigidum et humidum. ideo si odoratus sit bonum. cerebrum est ind dispositum. et e contra. in cerebro autem fundantur omnes virtutes sensitiuae interiores sine quarum bona dispositione non est prudentia. ideo bestiae odoratiui sunt comiter minus prudentes quam homines male odorantes. et ideo inter alia animalia homo est pessimi odoratus. quia habet maximum cerebrum inter cetera animalia ad refrigerium calorem cordis quod debet esse multum calidum in homine propter virtutes sensitiuas. Rationes factae ante oppositum solute sunt ex dictis. Sequitur in textu.

Queritur Tertio Utrum

Organum visus sit de natura aquae. Arguitur quod sit de natura ignis et non de natura aquae. quia oculus aliqui videt suum fulgorem nichil autem fulget nisi ignis vel ignatus. ergo oculus est de natura ignis. 2o sic oculus est quaedam pars viventis. scilicet vita consistit in calido et humido. ergo organum visus non est de natura aquae. quod est frigidum et humi-

Quare omnes surdi a naturitate sunt muti.

De Sensu et Sensato.

mida. 3° sic visus est spiritualior inter omnes sensus. ergo cum organum proportionetur potentie sequitur quod organum visus est maxime reductum ad medietatem tangibilium; et per omnes non est de natura aque. Ad oppositum est Aristoteles in textu.

Pro responsione.

Sciendum est primo Quod postquam philosophus presupposuit ea que necessaria sunt ad presentem considerationem de ipsius virtutibus sensitivis. consequenter accedit ad principale propositum applicando considerationes sensus ad corporalia. et primo ad organa et deinde ad objecta.

Sciendum est secundo Quod antiqui philosophi dicebant sile a sili cognosci. ideo ponebant animam esse compositam ex principiis omnium rerum. scilicet ex quatuor elementis ut cognosceret omnia quia igitur sensus cognoscant omnia corpora sensibilia nitentur adaptare organa sensuum singulis elementis. Sed quia sunt quinque sensus exteriores et tantum sunt quatuor elementa. habebat difficultatem cui possit adaptari organum quinque sensuum. ideo dicebant quod est quoddam corpus medium inter aerem et aquam. aere densius. et aqua subtilius. cui adaptaverunt organum olfactus et organa aliorum sensuum attribuebant quatuor elementis. scilicet attribuebant tactum terre. et gustum aque quia sapor sentitur per humidum. auditum aeri. et visum igni.

Sciendum est tertio Quod antiqui ad ponendum organum visus de natura ignis movebantur propter primam rationem a se oppositam. Unde in hoc conveniebant philosopho et Empedocles qui ponebant organum visus esse de natura ignis et visionem fieri per emissionem ignis extra ab oculo. ymaginabatur enim Empedocles quod sicut quis volens ire de nocte ponit ignem infra lucernam ut protegat a ventis et ab ipso igne in lucerna exite mittuntur radii luminosi per pelles lucerne per quos radios videtur de nocte. ita dicit quod in fundo oculi est quoddam lumen et ignis circumvolutus quibusdam pelliculis et tunicis ut protegatur a nocivis exterioribus et ab ipso igne emittuntur radii luminosi per quos videmur. Sed contra hoc arguit philosophus quia visibili parte visui et visu debito disposito et applicato necesse est visionem fieri. cum igitur ignis sit visibilis per lumen suum et semper sit presentis ipso sequitur quod oculus debet videre ipsum lumen suum ipso etiam quiescente. Et bene sequitur secundum antiquos quos qui dicebant quod cognoscimus res non per medium et per species sed per similitudinem naturalem ita quod cognoscimus res quia aliquando aliquomodo habemus eas. 2° improbat quod si sic videre mus sequeretur quod in tenebris deberemus videre sicut ex lumine lucerne videmus in tenebris.

Nec valet ratio Platonis quod illud lumen extinguatur in tenebris. quia lumen ignitum non extinguatur nisi ab humido vel frigido que contrariatur calido et sicco ipsius ignis. modo in tenebris non semper est humidum vel frigidum. Unde cum secundum Platonem sunt tres species ignis. scilicet lumen flamma et carbo. et ignis sit naturaliter calidus et siccus. non extinguatur ignis nisi ex frigido vel ex humido. et hoc apparet in carbonibus vel in flamma. sed neutrum contingit in lumine quod nec per humidum nec per siccum nec per frigidum extinguatur. Nec valet etiam si dicatur quod illud lumen non corrumpitur in tenebris sed quia debile est indiget fortificatione ab exteriori lumine. quia cum maius lumen obscurat minus tale lumen oculi magis conservaretur in tenebris quam in die.

Sciendum est quarto Quod Democritus ponit organum visus esse de natura aque et in hoc commendat ab Aristoteles. Sed dicit ulterius visionem nihil aliud esse quam apparitionem rei visibilis in oculo. Sed quo ad hoc improbat a philosopho. quia multa sunt in quibus videtur talis apparitio que non videtur sicut speculorum. ergo oculus videns videns habeat in se aliam causam visionis quam ipsam apparitionem quia est in oculo ex eo quod est corpus politum. et alia causa est virtus visiva. Diis premissis sit.

Conclusio responsalis ad quesitum. Organum visus est de natura aque a domino. Probatur tribus signis textus. Primum signum est quia organo visus lesio et corruptio videtur aqua effluere continuo et discurrere quod significat humidi organum esse de natura aque. Secundum signum est quia in oculis embryonum de novo formati quasi retinentibus virtutes sui principii existit frigiditas et humiditas que duo sunt naturalia aque. Tertium signum est quod in animalibus habentibus sanguines que possunt impuguari quedam tunica alba et pinguis circumdat oculum preservans organum visus a congelatione et infrigidatione. et in animalibus carentibus sanguine dura pelles circumdat oculum preservans etiam ipsum a congelatione. et hoc signum est quod infra pupillam est humidum aqueum. Quis tamen organum visus sit de natura aque a domino. tamen non sit visio in quantum est aqua. sed secundum quod est quedam perspicuitas in eo que est communis aeri et aque. Magis tamen est organum visus de natura aque a domino quam aeris propter duo. quia aqua est magis servabilis a putrefactione quam aer eo quod est magis spissa. Alia est causa quia oportet oculum esse fixum quodammodo exterius. ideo oportet organum esse de natura aque ut magis resistat contrariis. nam aer est facilius corruptibilis

¶ aqua. non tamē organū visus est aqua sed tamē est quodāmodo de natura aque.

Dubitat̄ur primo Un̄ apparz il le fulgor exiens ab oculo moto velociter v̄l cōstricto i tenebris vel a palpebris vel oculis velatis. R̄ndet Aristot̄. q̄ illius fulgoris causa est non ignis sed lenitas oculi. nā oia lenia in tenebris nata sunt fulgere sicut pz de squamis quorūdam piscium. cū igitur pupilla oculi sit lenis et polita emittit quādam fulgorē qui percipitur ab oculo dū comprimatur et celeriter mouet̄ i tenebris vel qñ oculus est clausus si nō sint tenebre ita q̄ vnus et idem est subiecto pupilla fulgens et videns. in q̄tū enī est fulgens p̄icit fulgorē ad extra. sed in q̄tum est videns cognoscit fulgorē quasi respirēdo ab exteriori. cū igitur oculus est quiescēs emissio fulgoris sit ab exteriori et visus h̄mōi fulgorē nō recipit vt possit eū videre. sed qñ oculus celeriter mouet̄ illud nigz oculi transfertur ad exteriorē locū in quē pupilla emittebat suuz splendorē an̄ q̄ ille splendor deficiat. et ideo pupilla ad aliū locū celeriter translata recipit splendorē suum quasi ab exteriori. vt videat̄ eē aliud vidēs et visum quīs sit idē subiecto. et apparitio huius fulgoris non fit nisi oculus celeriter moueat̄. q̄ si tarde moueat̄ prius deficiet impressio fulgoris ab exteriori loco ad quem fulgor pueniebat et pupilla illuc perueniat. S̄ videt̄ q̄ nulla celeritas motus ad hoc sufficit. q̄ quātūcūqz motus localis sit velox oportet tñ q̄ sit in tempore. emissio autē fulgoris ad p̄ntiam fulgoris fulgentis et ei⁹ cessatio ad ipsius absentiam sit in instanti. videtur impossibile q̄tūcūqz oculus celeriter moueat̄ q̄ prius perueniat pupilla ad exteriorē locū q̄ cesset fulgor illuc perueniens ex pupilla in alio loco existente. Ad hoc r̄ndet secundum Alexandruuz in cōmento suo q̄ pupilla est quoddā corpus diuisibile in partes ideo celeriter moto oculo cum alia pars pupille incipit ad illū locū puenire ad huc fulgor ille puenit ex re siduo corpore pupille q̄ nondū attingit locū illuz. et inde est q̄ pupilla incipit videre fulgozem quasi aliunde resplendentē. sic igitur patet causa illius apparentie et q̄ ppter hoc nō est dicendum organū visus esse de natura ignis.

Dubitat̄ur secundo Quare vno oculo non possumus videre sursum: et alio deorsum. R̄ndetur q̄ a sensu cōi ad organa sensuum exteriorū p̄tenduntur quidā nerui. et cum sint duo oculi. a parte sinistra cerebri p̄cedit quidā neruus ad oculū dextrū. et a pte dextra cerebri p̄tenditur alius neruus ad oculū sinistrū qui duo nerui se interfecant in vno puncto. q̄ quidē punct⁹ interceptionis dicit̄ neruus obtus⁹ rōne cuius interceptionis eadez res visa p̄

duos oculos iudicat̄ vna et nō due. rōne etiam cuius interceptionis vbi vnus oculus p̄uertit̄ et mouetur alius tendēs versus eandem partēz cōuertitur et mouetur. et ita vbi flectit̄ vnus oculus et alter. ideo non cōtingit vnū oculū videre sursum et alium deorsum.

Dubitat̄ur tertio Quare oculo alio qualiter p̄stricto acutius videmus q̄ toto apto. R̄ndetur q̄ p̄ cōstrictionem oculi virtus visiva et humor crystallinus adunatur. virt⁹ autē vnita est fortior se ipsa dispersa.

Dubitat̄ur quarto Quare habēs vnū oculū h̄z plus q̄ medium visū. Solutio patet ex dubio in questione precedenti. q̄ virtus visiva que emittebatur ad duos tota emittebatur ad vnum.

Ad rationes factas ante oppositū. Ad primā pz solutio per primū dicit̄. Ad secundā dicendū. oculus ē cōpositus ex quatuor elementis. sed a domino ē de natura aque. Ad tertiam dicendū q̄ nō oportet q̄ medietas tangibilium in organis sensuū sit p̄portionalis. et ideo vnū elementū potest ibi esse predominantis ideo r̄d. Sequitur in textu. Eius autem r̄d.

Queritur quarto Vtruz visio fiat extra mittendo vel intus suscipiendo.

Arguit̄ q̄ fiat extra mittēdo. nam cum aliquis vult acute videre constringit oculum. sed si deberet aliquid suscipere maxime deberet aperire oculos. igitur et cetera. Secundo sic oculi fatigantur in videndo. ergo videtur q̄ aliquid emittatur ab eis. Tertio arguitur sic. Multa animalia vt catti lupi et noctivores vident de nocte. ergo oportet q̄ emittunt lumen et virtutem visiuam. et per consequens ita est in aliis. Quarto arguitur. Basiliscus solo visu interficit homines et oculi mestrusorum pollutunt specula adeo q̄ in superficie speculorum aliquando apparet nubes sanguinosa. hoc autē fieri non posset nisi visio fieret extra mittendo. igitur et cetera. Ultimo. visio est quedam actio. ergo videns est agens sed omne agens extrahit aliquam virtutē in patiens. ergo r̄d. Ad oppositum est Aristoteles in textu. Pro responsione.

Scienduz est primo Quod quidam antiqui sicut Empedocles et Plato dixerunt visionem fieri extra mittendo per hoc scilicet q̄ lumen vel aliqua virtus videndi emittitur ab oculo ad rem visam vel medium. Differunt tamen Plato et Empedocles. nam Empedocles posuit lumen progredi ab oculo tanquam a lumina vsqz ad rem visam. Sed Plato posuit

lumen progredi ab oculo non quidē vsq; ad rē visam sed vsq; ad aliquod determinatū spatium vbi coheret lumē emissus ab oculo lumini exteriori ratione cuius coherentie fit visio. Et premissis sit.

Conclusio prima. Visio non fit extra mittendo. Probat^{ur} q; vel illud extrinsecum esset corporeus vel incorporeus non in corporeum cū in corporeis non possit moueri localiter. ergo visio non fit per emissionē alicuius in corporei. Nec potest dici q; sit corporeus q; tūc oculi vident um vsq; ad altra totaliter cōsumerētur per amissionem illius corporei.

Item sequeretur q; plura corpora essent i eodem loco. q; illud quod egrediretur ab oculo esset simul cum aere et cum aqua. Item tale corpus emissus vel esset aer vel ignis. hec autē duo corpora sunt subtilissima. non aer q; satis habundat exteriori. neq; ignis quia nos non possemus videre in aqua vel per aquam. ymo etiā nō possemus videre nisi sursum cū ignis semper moueatur sursum naturaliter. Item arguitur specialiter cōtra positionē Platonis. Primo q; cōiungi vel separari est proprius corporum quorū vtrūq; habet per se subsistentiam non autē qualitātū que non sūt nisi in subiecto cum igitur lumen non sit corpus sed sit qualitas primi alterantis nichil est dicere q; lumen adiungatur lumini. nisi forte corpus luminosus adiungatur corpori luminoso. potest enī contingere q; lumen intendatur in aere per multiplicationem illuminantium sicut calor intenditur per augmentum caliditatis non autem per additionē. vt dicitur in 4° phisic. Itē dato q; vtrūq; lumē esset corpus non tamen esset possibile q; cōiungerētur adiuices cū non sint eiusdem rationis. q; nō quodlib; corpus natū est cōiungi cui; corpori. sed solū illa que sunt aliquantulum homogenia. Item inter lumen interius et lumen exteriori intercidit corpus medium scilicet tunica oculi. ergo non potest esse diuinctio vtriusq; luminis.

Conclusio secunda. Visio fit intus suscipiendo. Probat^{ur}. nam color actione pprie forme diffundit se per species in medio actu dyaphano vsq; ad organum visus. quod etiam est intrinsecus dyaphanum et illuminatus actu mediante quibus speciebus immutatur sensus specialiter et alterat. et p hoc q; in organo est virtus visiva completur visio. ergo visio fit intus suscipiendo. Antecedēs patet nam color est motus dyaphani secundus actū ratione luminis quod est propria forma coloris vt satis patebit in 2° de anima. quod autē organum visus sit intrinsecus dyaphanum et illu-

minatum et possit recipere species colorum patet per quoddam signum positum in textu. Nam quibusdam qui in pugnis fuerunt vulnerati circa tempora acciderunt tenebre. abscessis enim poris qui pupillam continent in principio visio tenebre sunt per visus emissionem ac si lucerna extingueretur. pupilla enim est sicut quedam lampas illuminata ab exteriori lumine. et ideo quando scinduntur pori continuantes pupillas in principio visio non potest lumen continuari huiusmodi lampadi vsq; ad visum principium. et ideo visus obscuratur. Ex predictis potest inferri q; visio habet fieri per pyramidem radiosam cuius basis ē in re visa et conus est in oculo secundum cuius coni quantitatem res visa appet maior vel minor in signum cuius res visa a maiori distantia appet minor. quanto enim res magis distat ab oculo tanto minoratur conus pyramidis. Patet ulterius q; visio non fit per motum localem nec visibilis nec videns vt ymaginabantur antiqui sed solus est ibi modus spiritualis alterationis. Sed mouentur quedam parua dubia.

Dubitatur primo Quare ē q; antiqui dixerunt visionem fieri extramittendo et conuerso dixerunt in aliis sensibus. dixerunt enim in aliis sensibus q; sensibilia veniunt ad sensum. Respondetur q; hoc est propter spirituales immutationem quam facit color in medio et organo que nō est sensibilis sicut ē in aliis sensibus. Nam manifestum est ad sensum sonum venire ad auditum. et fumalem enaporationem ad olfactum. manifestus est etiam tangibile et gustabile agere in sensum actione sensibilis. Sed hoc non est manifestus de colore. et q; videbant quendam fulgores emitti ab oculis. vt dicitur est in precedenti questione. 5° et c.

Dubitatur secundo Quare est q; virga ignita in extremitate celeriter mota videtur facere quendam circulum continuum aut basim pyramidis continuam. Respondetur q; causa est quia non iudicamus res sentire nisi per actionem sensus communis et ita oportet q; res sensibiles in exterioribus sensibus presentatur ad sensum communem anteq; fiat iudicium. et ideo illa virga cui; velociter mouetur prius est in alio situ q; sensus iudicat de ea secundum q; est in precedenti situ. ideo sensus iudicat ibi continuitatem et lineam continuam.

Dubitatur tertio Quare cor pora polita et tersa reflectunt lumen et faciunt fulgorem et splendorem. Respondetur q; corpora polita sunt corpora leuia et ita partes non obumbrant se inuicem sicut est in corporibus

De Sensu et Sensato.

asperis. oportet tñ ad hoc q̄ faciāt fulgorē vel splendorē q̄ sint terminata ne species ulterius pcedāt. ideo in speculis vitreis interius ponit plumbū vel aliquod terminatū vt appareat ibi similitudo rei.

Dubatur quarto Quare ē q̄ cū aliquis diu fuit in tenebris et cecaf qñq̄ vidēdo res albas immediate post educationē de tenebris. Rñdetur q̄ hoc ē ppter magnā actualitatē albedinis quā h̄ rōe lucis inclusi in ea

Dubatur quinto Quare ē q̄ a liquidis exñs in nauī mota in aqua iudicat mōtes arbores et terrā moueri. Rñdetur q̄ causa est q̄ p hoc quod mouetur in nauī continue recipit in alio et alio simi species rerū visibilium. idē moto organo in quo species rerū visibilium recipiunt. iudicatur res visa moueri. nichil enī differt visibile vel visū moueri quo ad iudiciū de motu visibilis. Et ex hoc patet solutio alterius dubii. quare apparet ebris oīa moueri q̄ vidēt et etiā se mouentib⁹ circulariter. q̄ in curētib⁹ et in ebris ascēdunt fumi calidi a stomacho ad cerebrū frigidū a quo ingrossant et descendunt ad organū visus et per alios meat⁹. et ita ibi continue mouentur et ppter hoc apparet eis ea que vident moueri.

Dubatur sexto Quare quedā animalia vidēt de nocte et alia nō. Rñdetur q̄ illa q̄ vident de nocte nō vident vsq̄ ad magnā distantiam. sed soluz vidēt de prope. put sufficit eis ad capiendū nutrimentū. et hoc ē q̄ oculi eorū sunt magis politi et tēsi et etiā plus habēt de igne in sua ppositione q̄ in aliis animalibus. ideo oculi eorū emittunt fulgorē sufficientē ad illuminandū mediū vsq̄ ad certam distantiam.

Dubatur septimo Quare hñtes grossos oculos ceteris parib⁹ hñt peiorē visus. Rñdetur q̄ radii visuales veniētes ad oculos grossos dispergunt et min⁹ vniunt q̄ in oculis paruis. et ita fortius mouent in oculis paruis q̄ in grossis ceteris paribus.

Dubatur octauo Quare baculus exñs in aqua p media pte et p alia media pte extra apparet fract⁹ in cōtactu sup̄ficiē aque et pars q̄ est in aqua apparet grossior. Patet rñsio ex 3° libro meteororū.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicendū est q̄ cū volumus videre a liqua multuz lucida constringimus oculos vt minus offendantur p excellentiā visibilis et etiā species visibiles magis vniuntur in oculo.

Ad secundā dicitur q̄ fatigatio accidit in oculo ex consūptione spūm cui⁹. s. deficiunt spūs q̄ mittebant a corde et etiā accidit per hoc q̄ oculi

patiunt ab exteriorib⁹ sensibus etia⁹ passione corruptina. Ad tertiam p̄ solutio ex dictis. Quis enī h̄mō animalia emittant fulgorē vel lumen tamen visio non fit in virtute talis emissionis sed per hoc q̄ species visibiles recipiunt mediante illa illuminatione. Ad quartā p̄ solutio ex aliis dictis i libro de aīa dicit. n. ibi talia animalia habere humores venenosos i capite qui exeunt per oculos ppter eorū raritatem et inficiunt aerē primum qui interficit homines vel polluit corpora munda. Ad vltimā dicitur q̄ visio non est actio transiens in materiam exteriorē sed est actio immanens et q̄.

Queritur quinto. Utrum

Organū auditus sit de natura aeris et organū olfactus de natura ignis. et organum gustus et tactus de natura terre. Arguitur q̄ nō q̄ si sic hoc esset. p quāto simile simili naturaliter cognoscitur sed nullum simile simili cognoscitur vt patuit in libro de aīa. eo q̄ oportet potētā in se habere oīa q̄ cognoscere et ita oportet organū vni⁹ sensus eē de natura oīm elementorū et c.

2° organū olfactus est de natura aeris vel aque vt patuit in 2° de aīa. ergo nō est de natura ignis. 3° gustus et tact⁹ sunt sensus distincti. ergo debēt habere organa distinctarū naturarū. Ad oppositū est Arist. in textu.

Pro responsione.

Sciendum est primo Quod nō fit mens Arist. q̄ organa sensuum attribuerent elementis sed magis fuit secundū opinionē antiquorū philosophorū et ita Aristot. condescendens illis appropriauit organa sensuum ipsis elementis. dicit enī organū visus eē de natura aque et organū audit⁹ de natura aeris. organū autē gust⁹ et tact⁹ de natura terre. Et si arguitur contra q̄ dictū ē in 2° de aīa q̄ olfact⁹ est aeris vel aque et q̄ ignis nullius est organum. aute oībus cōis. Rñdetur q̄ organū odorat⁹ dupliciter pōt accipi. Uno^o secundū potentiam et hoc modo ē de natura aeris vel aque. Alio^o secundū actū et hoc modo est de natura ignis.

Scienduz ē secundo Quod organū audit⁹ recipiēs spēs soni ē quoddā mixtū aeris i aere exñs inclusi infra tenues pelliculā ad quod pueniūt spēs soni et continuatur cuidā nemo in quo ē virt⁹ auditua et ita organū audit⁹ ē de natura aeris a dñio vt faciliter possit immutari ab spēs soni et de hoc satis determinatum est in 2° de anima.

Scienduz est tertio Quod organum odorat⁹ d̄z eē in potētia ad odorē sicut ē in aliis sensib⁹. odor at in actu p̄cipiat quodāmodo calorē et naturā ignis et ita oīz q̄ organū olfactus sit potētia calidū. potētia autē calidū ē actu

De Sensu et Sensato:

rigidū nō enī pōt eē in potētia ad vnum con-
rariū nisi secundū q̄ est actu suo altero perfecte
vel imperfecte et ita organū olfactus est actu fri-
gidū et humidū quēadmodū cerebrum iuxta
quod sic natū est. et ita aliquo modo eodē modo ē
de organo visus et de organo olfactus. nam or-
ganū visus ut dictū est prius est aqueū aqua
autē est humidā et frigida. Sed contra hoc ar-
guit q̄ si sic videretur q̄ Plato conuenienter di-
xit organū visus esse de natura ignis secundū
actū sicut Arist. hic attribuit odoratum. igni
eo q̄ est potentia calidus. Rūdet q̄ organū
odoratus est aque in quā aqua ē in potētia
ad calidū ignis. sed organū visus ē aque in quā
tum est p̄cipua et in potētia ad lumē. Sed q̄
etiam ignis est lucidus actu sicut et calidus. nō
adhuc possz aliqs dicere q̄ organū visus pōt eē
de natura ignis. p̄ quāto est in potētia ad lumē

Ad hoc rūdet q̄ nichil p̄hibet visus attribui
igni secundū q̄ est lucidus eodē quo attribuit
odorat⁹ igni in quā ē calid⁹ et sic⁹. s̄z Arist.
improbauit opinionē antiquorū q̄tū ad hoc q̄
ponebāt organū visus esse lucidū actu ut vs
suo fieret extra mittēdo lumē ab oculo.

Sciendum ē quarto Quod organum
tactus attribuit terre et in alter organū gust⁹ qui
est quidā tact⁹ quod nō est intelligendum q̄ or-
ganū gustus et tact⁹ sit simpliciter terreum. q̄
capillis et ossibus nō sentim⁹ q̄ sunt maxime ter-
rea. Sed q̄ terra maxime miscet et dñat in orga-
nis illoz sensuū. cuius rō est q̄ organū tact⁹
ad hoc q̄ sit in potētia ad qualitates sensibiles et
tāgibiles ōz q̄ sit reductū ad mediū qualitātū
et q̄ terra minus h̄z de virtute actiua qua alia e-
lementa ōz q̄ ibi sit plus de natura ei⁹ secundū
q̄tates. de hoc organo autē gustus rō manife-
sta est. Sicut enī organū odorat⁹ ōz esse aqueū
ut sit in potētia calidū sine quo nō fit odorat⁹
in actu. ita organū gustus ōz eē terreū. vi. sit in
potētia hūidū sine quo nō est gustus in actu.

Sciendum est quinto Quod organum
gustus et tactus est iuxta cor cuius rōe; assi-
gnat p̄būs q̄ cor est oppo⁹ cerebro s̄z situm et
qualitatē et etiā cerebrū est frigidissim⁹ omniū q̄
sunt in corpore ita cor est calidissimū inter ceteras
pres corporis et p̄p̄ hoc sibi inuicē opponū-
tur secundū sitū ut p̄ frigiditatem cerebri tempe-
ret caliditas cordis. et inde ē q̄ illi qui h̄nt p̄nū
caput s̄z p̄portione ceterorū mēbroz sunt impe-
tuosi tanq̄ calore cordis nō sufficienter verbe-
rato per cerebrū. et eodē mō illi qui excedunt in
moderata magnitudine capitis sunt nimis mo-
rosi et p̄gni q̄ calore cordis p̄ magnitudine cere-
bri impedito. ōz igitur organū tactus q̄ ter-
reū est eē p̄ncipaliter in loco calidissimo corporis

ut p̄ caliditates cordis frigiditas terre reducat
ad temperiem. Nec obstat q̄ p̄ totū corp⁹ aīal
sentit sensu tact⁹ q̄ sicut alii sensus p̄ mediū ex-
trinsecū sentiunt. ita tactus et gust⁹ p̄ mediū
intrinsecū quod ē caro. et sicut visus p̄ncipiū
nō est in superficie oculi sed intrinsec⁹. ita etiam
p̄ncipiū tactus ē intrinsecū circa cor. quod p̄
eo q̄ lesio si accedat circa cor est maxime dolor
rosa. nec tñ ōz dicere esse duo p̄ncipia sensitua
in aīali. vñū circa cor et aliud circa cerebrū ut
circa cor cōstituat p̄ncipiū tactus et gustus
et circa cerebrū cōstituat p̄ncipiū auditus et visi-
us et olfactus. nā p̄ncipiū sensituius p̄ncipiū
quidē ē in corde vbi est fons caloris in corpore
re aīali. et nichil ē sensituius sine calore. ut di-
ctus est in. 2. de aīa. Ideo a corde derivat vis
sensitua in cerebro et inde p̄cedit ad organa tri-
um sensuū. s. visus auditus et odorat⁹. tactus
autē et gust⁹ referunt ad ipsū quodā mō p̄ mediū
cōiunctum tñ ut dictū est. et sic p̄ de organis. et
p̄cedētib⁹ p̄ rō ad q̄sitū. S̄z mouēt dubia

Dubitaturo primo Quare est q̄ tñ
aliquis odorauerit fortes odores aut solē inspe-
xit per fenestrā postea sternutat. Rūdet
q̄ per odores fortes organū olfactus calefit
que; calorem frigiditas cerebri nitens expellere
causat sternutationem.

Dubitaturo secundo Quare tact⁹
sentit calidū cum organū eius sit calidū. Rūdet
q̄ p̄mentator q̄ tact⁹ non recipit qualitates
eiusdem intentōis cū qualitate sui organi. sed
sentit excellentias qualitātū tangibilium a qui-
bus denudatus est. ut dictū est in. 2. de aīa.

Dubitaturo tertio Quare cit⁹ quis
catillat sub planta pedis q̄ alibi. Rūdetur
q̄ ibi est maior cōcursus venarū et neruorū ip̄
tactus q̄ alibi.

Dubitaturo quarto Quare ē quod
reumatici nō bene audiūt nec vidēt nec h̄nt ōs
odorant. Rūdet q̄ hoc est p̄pter habūdantiā
humorū descendentū et obstruentū meat⁹ vni-
us sensituiarū.

Dubitaturo quinto Quare meli-
us audimus de nocte q̄ de die. Rūdet q̄
causa ē q̄ in die sunt multi soni qui se inuicē
impediunt. sicut si multi lapides simul p̄iceren-
tur in aqua giratio et circulatio vnius impedi-
ret girationē et circulationē alterius. sed de no-
cte est maior silentium et ita vnus sonus nō im-
pedit alium.

Dubitaturo sexto Quare ē q̄ si pona-
tur auris in vno cono ligni longi et fiat son⁹ in
alio cono. illum sonū p̄fecte audiet q̄tūcūq̄

h̄ntes parua capita sūt
impetiosi. /

h̄ntes capita magna sūt tardi

De Sensu et Sensato.

sit pu^o. Rñdes q hoc ē qz ille sonus procedit vnite per longos poros ligni z non dispergitur circumquaqz.

Dubitatur septimo Quare tēpore calido z humido melius odoram^o q tpe calido z sicco. Dicit q nō est ppter meliorem dispositionē organi. sed qz odorifera tpe sicco nō possunt fumare sed adueniēte hūiditate cuz calore spirāt odores. Rōnes facte añ oppo^o facilius possunt solui p ea que dicta sunt.

Aueritur sexto. Utrum difinitio coloris in qua dicitur color est extremitas perspicui in corpore terminato sit bñ assignata.

Arguit q nō. extremitas corporis ē quantitas. sed color nō est quātitas sed qualitas. ergo color non ē extremitas. 2° arguit corpa colorata nō sunt dyaphana nec perspicua. sed sunt terminata z separata. ergo male dicit q color est extremitas perspicui. 3° vinum z aqua sunt corpora colorata z tñ nō sunt terminata. ergo male dicitur in corpore terminato. Ad oppo^o est Aris^o. in textu. Pro rñsione.

Sciendum est primo Q post pphū applicauit considerationē de sensibilib^o aīa luum ad organa sensibilia pñ applicat ipso sēsus ad ipsa sensibilia que sunt obiecta.

Sciendum est secundo Q in libro de aīa determinat de istis sensibus pro quāto pertinent ad aīam inquantū salicū sunt potentie z partes potestatis anime. z de ipis sensibilib^o agitur in libro de anima. put sentuntur in actu id est sunt cū sensu in actu. Sed in isto libro determinat de ipis sensibus z potentis sēsum per comparisonē ad organa z obiecta. Et determinat hic de sensibilib^o secūdu q nata sūt immutare sensus z ita determinatur de ipis secundū suam naturā ostendendo quid sit vnū quodqz sensibile. Et qz de qualitatibus tangibilib^o sufficienter determinatur est in libro de generatione. z de sono in libro de aīa. ideo ad hūc libz solum pertinet determinare de aliis tribus sensibus quid sit vnumquodqz eoz secundum seipsū secundū q natū est facere sensus in actu scilicet de colore sapore z odore. Et primo quātum ad eius diffinitionem z hoc in presenti qñsione qz in sequenti questione videbitur de generatione speciez coloris z de differētis earūde

Sciendum est tertio Q sicut dictū est in libro de aīa lumen est actus dyaphani sicut color est actus corporis colorati terminati. Quis coloratū hēat in se causā sui coloris. sed perspicuū nō hz in se causā lumis. sed p hoc q aliū quod corpus lucidū adest perspicuo efficit lucidū. z per absentia ei^o efficit tenebrosū. s; color

permanet in corpore terminato siue dyaphanū sit. terminatū siue nō. Quis color nō possit videri si ne lumē. z ita lumē est principū formale coloris. Sed perspicuitas siue dyaphaneitas ē principū materiale. qz vnū quodqz corp^o lumē recipit ratione dyaphaneitatis.

Sciendum est quarto Q quoddam ē perspicuū quod ē totaliter lumē repletū sicut est sol z ignis. z q secundū suā naturā partem patet lucē vt qdā corpora mixta que ppter puritatem sui luis nō vidēt nisi de nocte. Aliud ē perspicuū q nō hz lumē in actu. sed est susceptiuū lumis p totū. s. in extremo z p hūidū corpa dicitur perspicua siue transparentia siue dyaphana. z talia sūt corpora celestia pter corpora alioz z ignis in propria regione qui nō habēt lucem. ppter raritatem materie z aer aqua. z quedā corpora mixta que habēt habūdantiā aeris vt aque sicut vitz z cristall^o. Aliud ē corp^o quod est tantū dyaphanū in superficie z tantū recipit lumen in superficie qz exteriores partes ppter suam grossitatem obumbrāt interiores vt ad eas nō pueniat lumē. Sic igit^o p q quedā corpora sunt lucentia de se quedam sunt perspicua de se per totum z recipiunt lumē. Alia vero sunt opaca q non habent perspicuitatem nisi in extremo z talia sunt corpora terrena q sūt corpa colorata.

Sciendum est quinto Q quādo accidens diffinit in abstracto subiectū ponit in diffinitōe ei^o p modū differētis obliquo. z id quod pertinet ad rōem accidentis ponit loco generis vt cū dicitur cimitas ē nāsi curuitas. Sed cū diffinit in concreto subiectū ponit loco generis z id quod ē propriū generis loco differētis qz igit^o color diffinit in abstracto id id quod est propriū. 1° pōitur p modū generis in diffinitōe coloris. s. extremitas. Pro quo sciendum est q sicut corpa qdā sūt terminata qz propriis terminis terant sicut corpa terrena. qdā autē sūt termini nata eo q non terant terminis propriis s; alienis. ita ē circa perspicuū. Quoddā. n. ē interioriū in se ipso qz nichil hz in se terminū vnū ipsū videatur. Aliud autē ē terminatū qz aliqd hz in se ipso terminatū vnū videat^o s; ppter terminationē perspicuum g^o interioriū ē susceptiuū luis cui^o nāta ē vt nō solū suscipiat in extremis s; p totū. ipm at perspicuū q significat qualitatem in corporib^o ex nō est aliquid vltimū. quod quidē vltimū ē color qz corpa colorata nō vident nisi s; suas extremitates: z ita color ē extremitas perspicui. z ideo Pythagorici vocabāt colorē epiphaniā. i. sup appōdes qz illud quod appet in superficie corporis est color. z Quis color sit extremitas perspicui non tamen est extremitas corporis alias oporteret q eēt linea vel superficies vel punct^o extremum enim quātitatis pertinet ad genus

perspicuitas & dyaphanum

Cylogat. /.

De Sensu et Sensato:

quātitatis. qz ē extremitas pspiciū quod ē qualitas. et ita ipsa extremitas pspiciū secundū qz ē lumē receptū in ea est color et hoc ē in corpore terminato. et ita color est extremitas pspiciū in corporibus terminatis qz colorantur interius p pspiciū colorē. nā corpora dyaphana colorantur ab exteriori. i. accipiūt lumē ab exteriori. et ppter hoc nō habent determinatū colorē. nō enī videt in ipsis idē color de prope et de longe. sicut appetit in aere et aqua maris qz de prope appetit alterius coloris qz de longe. cuius causa ē qz color illorū inferiorū videt secundū aliqz reuerberationē. ideo o3 qz secundū varietates situs pspicientiū varietatē apparitio ppter diuersā formā reuerberationis. Sed in corporibus qz de se habēt determinatū colorē rez ē determinata apparitio coloris. et nō varietatē secundū diuersū sitū aspicientiū nisi forte per accidēs: puta. cū corp⁹ cōtinens facit obliquā translationē apparitōis. vel qz vn⁹ color videtur p aliū. sicut qz continent in vase vini rubra vidēt rubra vel etiā per aliqz reuerberationē respendoris sicut apparet in collo columbe. Sic igit manifestū ē qz pspiciū susceptiuū coloris et etiā lūis est pspiciū. qz igit color est in extremitate corporis vt dictū est. et corpora picipāt colorē rez p pspiciū. o3 qz color sit quedā extremitas pspiciū in corpore terminato. et sic patet.

Conclusio responsiua Ad

questū. s. qz diffinitio coloris ē bñ assignata. p3 per additōes bone diffinitōis qz sibi cōueniūt pater etiā per ea qz dicta sūt. Patz ex dictis qz color non ē in gñe quātitatē sicut superficies qz ē extremū corporis. sed ē in gñe qualitatis sicut et pspicitas cui⁹ est extremū. qz extremū et illud cui⁹ ē extremū sūt vn⁹ generis. Patz vlti⁹ qz sicut corpora intermiata hñt superficiē in potētia et nō in actu sed exterius solum. ita corpora intermiata non colorantur in actu sed in potētia qz reducitur ad actum facta diuisione corporis nā illud quod ē intermiatū nō habz actu virtutes mouendi visus quod p se colori cōpetit. Sed hic erunt aliqua dubia.

Dubitatur primo Quare aliqua nō apparent eiusdē coloris de longe et de prope. Solutio h⁹ p3 ex dictis.

Dubitatur secundo Quare ē qz si speculū siccū ponat cōtra solē solus sol apparebit in speculo. sed si speculū ponat in aqua contra soles videbit sol et ali⁹ planeta si quis sit p se solē. Rñdet qz cā est qz radii solares incidentes supra speculū exiēt in aere ppter magnā luminositatē impediūt apparentiā minoris planete. sed si speculū sit in aqua radii ipsi aliter qualiter impediunt ab aqua. et ita nō impediunt apparentiā alterius planete.

Ad rationes ante oppositū

Ad primā dicit qz color nō ē extremitas corporis sed ē extremitas pspiciū quod ē qualitas. Ad secundā dicit qz opaca hñt aliquid pspicitatis in superficie exteriori eo qz nō obliuantur ab aliqua alia pte. Ad tertā dicit qz vinū aqua et alia hñt corpora trāspētia nō sunt ppter colorata sed sūt pspiciua et recipiūt per totū lumē. et d.

Sequitur in textu.

Queritur septimo Utrū me

dū colores generentur ex mixtione colorū extremorū. Arguit qz nō qz colores extremi nō sunt miscibiles cū sint forme simplices. et nichil est miscibile nisi corpus vt dictū est in prio de gñatione. Itē si sic sequeretur qz oēs colores medii eēt eiusdē speciei specialissime cū penit⁹ ex eiusdē causis generentur. Ultimo si sic sequeretur qz non distinguerentur specie ab extremis. Ad oppo⁹ vedetur eē pbus. Pro rñsione.

Sciendum ē primo Qz postqz philosoph⁹ ostendit quid ē color. pnter pcedit ad distinguēdū species coloris. Et primo qz ad extremos colores. et qz ad medios. Ad vidēdū gñationē et distinctionē colorū extremorū

Sciendum est secundo

Qz duo sunt principia colorū vt dictū est pri⁹. s. dyaphanum siue pspiciū. et lux siue lumē quod ē actus pspiciū. sicut enī lux p presentiā suā in corpore nō terminato sicut ē aer facit lumē et corpus lucidū. et p eius absentia facit tenebras. ita in extremo pspiciū corporis terminati lux p suā pntiaz facit colorē albū. et p eius absentiaz efficit color niger. quod nō est sic intelligendū qz in colore nigro nichil sit lumis qz sic nigredo eēt priuatio sicut tenebre. Sed dicitur nigredo causari p absentiam lumis. qz inter alios colores min⁹ habet de lumē sicut albedo plurimum. nā contraria sunt qz in eodē gñe maxime a se distāt. vnde album et nigrum sunt extrema contraria in coloribus.

Sciendum est tercio

Qz de mediis coloribus recitat Arist⁹ duas oppiniones. Prima opinio fuit quorūdā dicētū colores medios cāri p iuxta positionē alborū et nigrorū inuisibilibū. ppter puitatē. vñ sicut dixerūt qz corpora sūt cōposita ex minimis corporibus ita dixerūt medios colores cāri p iuxta positionē illorū minorū corporū coloratorū coloribus extremis. et qz nullū illorū minorū potest videri ppter suā puitatē et totū videt. et nō videt vt albū neqz vt nigrū. qz taz id quod ē albū qz id quod ē nigrū ē inuisibile ppter puitatē. id o3 qz videat quasi quādam colorū mixtus ex vtroqz et sit alia species coloris pter albū et nigrū. et dicit vlti⁹ isti qz colores medii multiplicantur s3 qz hñt mixtio fit s3 diuersas proportionales mixtibilium. ita qz quoad ista minima iuxta se inuicem posita sunt proportionata tales colores sunt delectabiles.

De Sensu et Sēnsato.

sed secundū q̄ est excessus in vno ⁊ defectus in alio sine p̄portione numerali colores mediū non sunt delectabiles sicut est etiā in sonis. Alia fuit opinio aliorū dicentū q̄ colores mediū generantur ex duobus colorib⁹ quorū vnus ponit̄ supra alium ita q̄ fortior color ponat̄ subtus. ⁊ debilior supra. ⁊ ex hoc fit apparitio cuiusdam mediū coloris sicut faciūt pictores q̄ tingunt pisces quasi in mari natantes tūc supra ponūt fortiori colorū aliquē debiliorē colorē. ⁊ apparz ibi medius color. Similiter etiā sol secundū se videtur esse alb⁹ p̄pter claritatē luis. sed q̄ videtur a nobis mediātē caliditate seu fumo resoluta a corporib⁹ fr̄igis tunc videtur sol eē puniceus. i. rubicūdus. ⁊ assignant illi rōnes diūctionis ⁊ multiplicatōis colorū mediū eo dē modo sicut illi de prima opinioe. nā contingit accipere quādam p̄portioē coloris infra positi ad colorē superpositū ⁊ secundū hoc faciūt colorē delectabilē. cōtingit etiā q̄ colores supra ⁊ infra positi nō sunt in p̄portione numerali ⁊ secundū hoc nō faciūt colores delectabiles

Sciendum est quarto Quia illi de prima opinione vt Democrit⁹ ⁊ Empedocles dixerūt colorē nichil eē nisi quēdam effluxum a corporib⁹ visis. ita q̄ dixerūt q̄ visio fit per huiusmodi defluxū ⁊ colorū a corporib⁹ visis. Sed philosophus dicit hoc eē omnino incōgruū. nō enī poterūt dicere q̄ huiusmodi corpora defluētia a corporibus visis ingrediant̄ oculū q̄ sic corūpetur suba oculi. oportebat igitur q̄ dicerent q̄ fiat visio p̄ cōtactū huiusmodi corporum ad visus. Sed etiā hoc oino est falsū. q̄ tunc visus nō distingueret̄ a tactu corpora et az visa diminuerent̄ per cōtinuū effluxū ⁊ tandē totaliter cōsumerētur. huiusmodi etiā corpora defluentia a corporib⁹ visis cū sint subtilissima. p̄pellerent̄ a vīsū ⁊ ita nō fieret recta visio ⁊ impediret̄ etiā a ventis. possēmas etiā videre in tenebris sine lumie ⁊ multa alia incōuenientia sequerēt̄. melius ē ergo dicere q̄ visio fiat per hoc q̄ mediū statim a principio moueat̄ a sensu p̄ motū alterationis ⁊ non motu locali alicui⁹ corporis. ⁊ secundū predictam positionē non soluz sequerēt̄ incōuenientia p̄ allegata. vmo sequerēt̄ q̄ aliquod tempus esset insensibile q̄ manifestum ē secundum eos q̄ nullū corp⁹ totū simul videt̄ sed p̄ aliquē successioē tempis cū secundū eos visio fiat p̄ cōtactū. ⁊ nō est possibile q̄ totū aliquod magnum corp⁹ vel defluxus eius simul tangatur a pupilla. p̄pter ei⁹ puritatem ideo sequit̄ temp⁹ eē insensibile cū de aliquib⁹ nobis videat̄ q̄ si mal ea tota videam⁹ sed in .z. mod⁹ gnationis colorū nulla ē nccitatis q̄ temp⁹ ponat̄ insensibile q̄ nō ponit̄ visio fieri per defluxum secundum motū locale. sed per motū alterationis sicut

sic igitur pōt satis patere q̄ illi duo modi generationis colorū mediū sunt solū appareites. ⁊ nō secundū eētiam ⁊ ita si gnarentur mediū colores altero illoz modoz nō apparebūt eidē de ppe vīsū ⁊ de longe. ideo p̄ vero mod⁹ gnationis colorū mediū secundū eētiam ⁊ veritatez

Sciendum ē quinto Quia sicut ē in mixtione corporū ita ē in mixtione colorū. sicut igitur corpora dicuntur mixta simpliciter non p̄ iurta positionē minorū corporū sed p̄ hoc q̄ corpora humida actiua ⁊ passiuā alterant̄ a se inuicem ex quib⁹ resultat vnū corp⁹ mixtū secundum totū. vt dicitur in libro de gnatione. ita secundū diuersas mixtiones colorū sūt diuersi mediū colores. ita q̄ mixtis corporib⁹ colores miscentur. cuius ratio ē q̄ secundū q̄ p̄spiciūz est in corporib⁹ terminat̄ facit colorē p̄cipari. et dictum est mod⁹ p̄spiciū diuersimode inuenitur in corporib⁹ mixtis. s. secundum magis ⁊ minus et ita etiā lucidum ita q̄ corpora mixta que plus habēt de p̄spicio plus habēt de lucido ⁊ magis accedunt ad albedinē. ⁊ que minus habēt de p̄spicio minus habent de lucido ⁊ magis accedunt ad nigredinem p̄mixtis corporib⁹ in quibus est lucidum ⁊ dyaphanūz necesse est q̄ fiat mixtio colorū. ⁊ ista ē principalis causa quare sunt colores mediū preter album ⁊ nigrum. ⁊ non est principalis causa q̄ vnus color ponatur iurta alium q̄ color mediū videtur idem de longe ⁊ de prope ⁊ ex quacūqz distātia quē admodum album ⁊ nigrum. ita patet q̄ iste modus generationis mediū colorū ē secundum excellentiam ipsorum. Alii autem duo modi pertinent ad solam apparentiam eorum.

Patet vltērius q̄ possunt esse multi mediū colores ⁊ distincti. quia multis p̄portionibus contingit corpora sibi inuicēz misceri ⁊ per consequens ipsos colores vt dictum est. ⁊ quando qz quidam miscentur secundum debitam p̄portionem ipsorum numerali ⁊ sic sūt colores delectabiles. vel secundum solam habundantiā incōmensurabilem. ⁊ sic sūt colores non delectabiles. non tamen sūt infinite species colorū mediū. ⁊ hoc postea declarabitur circa finem huius libri. Vn sic potest sumi numer⁹ specierū colorū. nā duo sūt colores extremi scilicet albedo ⁊ nigredo vt dictū est. inter quos ē vn⁹ mediū p̄ equedistantiā. sicut color rube⁹ inter rubeū autem ⁊ album sūt duo colores vn⁹ quidem magis accedens ad album ⁊ ad rubeū qui dicitur clarus. ⁊ est alius magis accedens ad rubeū ⁊ ad album qui dicitur croceus. ⁊ similiter inter rubeū ⁊ nigrum sūt duo colores mediū compositi vnus magis accedit ad rubeū qui dicitur purpureus. alius vero magis accedit ad nigrum qui dicitur

viridis et sic sunt septē spēs coloris.

Conclusio responsalis Ad quesitū. Colores mediū generant nō quidem ex permixtione corporū extremorū vt ponebāt antiqui. s; magis ex pmixtione causarū colorū extremorū. patet q; q; pspiciuntur et lux sunt cause colorū extremorū mō ex diuersa pportione et pmixtione pspicui et lucis fiunt diuersi colores mediū vt dictū est. ergo conclusio vera.

Dubitatur primo Quare albus visum per nigra apparat rubeū. Dicendum q; qn species cōtrariorū veniūt ad sensū p idē mediū sensus indicat de mediō alias oporteret q; eidem corpori attribueret cōtraria quod ē impossibile. q; cōtraria nō possunt eē in eodē. dictum ē enim q; rubeus color est mediū inter album et nigrum.

Dubitatur secundo Quare aliqui colores magis delectant visum q; alii. patet solutio ex dictis.

Dubitatur tertio Quare albus positus ppe nigra magis apparat albus. et etiā nigrum magis apparet nigra q; si quodlibet p se videat.

Rūdet q; causa ē ppter cōtrarietates. gñaliter enī oīa cōtraria iuxta se posita sūt sensibiliora.

Dubitatur quarto Unū pueniūt diuersi colores in plumis auisū in modica distantia. Rūdet q; cā est q; quēspars attrahit nutrimentū sibi cōueniēs. et ex diuersa pportione qualitātū actiuarū et passiuarū in plumis a uinis et in pilis aialū efficiūtur colores diuersi.

Ad rationes factas ante oppositū dicit q; extremi colores nō miscentur ad gñationē colorū mediōrū s; potius cause ipsorū vt dictū est. Ad alias duas patet solutio rē.

Sequitur in textu. De odore et sapore.

Queritur Octauo Utrūq; definitio saporis sit bene assignata in qua dicitur sapor ē passio in humido facta a sicco mediante aliqua actione calidi alteratiā gustū de potētia ad actū. Arguit q; nō. q; si sapor eēt passio humidisequeret q; magis humida eēt magis sapida quod p; eēt falsū de aqua q; nō est sapida secundū se. 2° videm⁹ multa sapida q; non sūt humida sicut cineres. ergo rē. Ad op^o est phūs i textu ponēs illā diffinitionē i forma Pro responsione.

Sciendum ē primo Quod post Aristotē determinauit de colore. pnter determinat de sapore. et causā reddit phūs quare pnter determinauit de sapore q; de odore cuius oppo^o faciat. q; sapor et odor sūt fere eadē passio. q; vtrūq;

causat ex pmixtione hūidi et sicci secundū aliqua lē trāslationē a calido tñ odor magis sequit siccū et sapor magis sequit humidū. et licet odor magis pueniat cū colore q; sapor eo q; sentit p mediū extraneū sicut color. tñ pnter determinat hic de sapore q; de odore. eo q; sapor ē nobis magis not⁹ q; odor. q; nos habem⁹ pessimū olfactū et in ordine ad alia aialia et in ordine ad alios sensus in nobis. ppter magnitudinem cerebri nostri vt dictū ē alias. s; hēm⁹ meliōrē gustū eo q; habem⁹ optimū tactū et gustus est quidā tactus.

Sciendum est secundo Quod omēs antiqui in hoc cōueniūt q; aqua ē primū subm saporis. Sed diuersificati sunt. q; Empedocles posuit q; oēs saporēs sunt actu i ipsa aqua. S; sunt insensibiles ppter puitatē ptiū in quibus radican^t. Sed hoc impbat phūs q; fruct⁹ separati ab arbore p actionē calidi mutant in saporibus. et tñ in ipsis fructibus separatis nō adueit de nouo aliqua hūiditas. ergo sapor nō est actu i aqua s; vēit aliūde. Alia ē opinio q; i aqua nō sunt saporēs in actu sed q; in aqua est vniuersale semē oīm saporū. Sed hoc impbat philosoph⁹. q; eadē efca humida cōuertit in diuersas partes plāte vel aialis q; diuersorū saporū sunt. nō igitur diuersi saporēs causantur ex diuersis pti⁹ aque. sed ex eo q; humidū patit ab aliquo immutāte ipsū. Tertia fuit opinio q; differētie saporū nō sunt in aqua ex pte aque s; solū ex pte agentis q; solū trāsmutat aquā in diuersos saporēs. Sed impbat phūs q; q; tñ cū q; aqua calefiat nō diuersificatur in sapore. nisi miscet⁹ cū aliquo terestri. ergo calidū nō ē tota causa saporis s; solū ē con causa.

Sciendum est tertio Quod ad gñationē saporis cōcurrit humidū et siccū et etiā calidū. Unū siccū ad modicā admixtionē hūidi cū aliqua alteratiōe calidi acquirit saporē nā aq; cōtrahūt diuersos saporēs s; q; trāseūt p diuersas ptes terre. sicut q; dā aq; fontales sūt salte q; trāseūt p terrā salā. vñ sal est q; dā spēs terre. inueniunt enī quidā mōtes de sale. aque etiam colate p cineres sūt amare sicut cinis p quē colant⁹ et ita inueniunt fōtes diuersorū saporū ppter diuersas terras p quas trāseūt ex quo p; q; etiā saporēs pueniūt terre et nō solū aq;. Unū aqua est hūida et terra ē sicca. hūidū aut natiū est part a suo cōtrario. s. a sicco id ex pmixtione aq; cū terra fit actio sicci et humidū. et q; nō solū terra ē sicca s; etiā ignis id sapor fit i hūido a sicco terre mediante calido ignis. sicut. n. illi q; in hūido aq; lauāt corpa colorata et saporosa faciūt aquam habere talē colorē et saporē ita etiā ecōuerso qn hūidū aqueū colatur p siccū terestrem et cū hoc fit aliqua immutatio a calido digerēte et quod amūō cōdēfante hūidū sicco qualificat hūor

q; diuersi colores in plumis auisū /

aqueus caliditate saporosa. Et quo patet.

Conclusio responsalis ad

questionē. s. q. sapor est passio facta in humido aqueo a sicco terrestri per actionē calidi alteratiua gust^o de potētia in actū. et additur vltima particula ad differentia odoris et quarūda; aliarum passionū que cāntur ab humido et sicco per actionē calidi que tñ nō sunt immutatiua gustus sed aliorū sensū. v. ex est tñ q. pprie sapor est in humido et fit in sicco. sed ecōtra odor ē in sicco et fit ex humido. vt postea videbitur. Dec cōclusio satis manifesta est p notabilia precedētia. naz ponitur passio loco generis eo q sapor est de tertia spē qualitatis que est passio et passibilis qualitas. Per hoc q ponitur in humido tangit subiectū sine materia. et per hoc q dicitur a sicco mediāte calido tangitur causa efficiens sufficiens. et per residuū tangitur quodā modo causa finalis. Et quo p q sapor nō potest esse qualitas simplicis elementis sed passio mixti non cuiuscūq; sed proprie mixti nutritibilis. Un̄ qnis esca in quantum est calida augmentet in virtute qz vis augmentatiue qz calidi est dilatare: et in qtu; frigida diminuat qz frigidi est cōstringere et mouere ad centz. ideo senes qui sunt frigidi diminuunt. et iuuenes q sunt calidi augmentant. tñ esca in qtu; hz proportionē qualitātū primaz per q est sapida nutrit. non tñ nutrit p ratione cuiuscūq; saporis sed solū ratione dulcedinis. nā inter saporē solum dulce nutrit. Alii autem saporē cōmuscantur in cibo dulci qui solū nutrit loco condimenti sicut patz de cibo salso et acuto. naz per hōd i saporē reprimitur dulce ne nimis nutriat. dulce enī qz nimis repletiuum est et supermatatiuū; ideo facile trahitur ad calorem ppter suam leuitatem. Un̄ sicut in toto vniuerso calor trahit humidum subtile. et relinquit id quod est terreste et grossum. ideo aque complute sunt dulces et mare in quo est plurima resolutio est salsum. ita calor naturalis in animalibus et plantis at trahit illud quod est leue et dulce in nutrimento et relinquit illud quod est salsum et amarū propter grauitatem. et inde est q omnes feces animalium sunt amare vel fetide vel salse.

Ad rationes ante oppositū;

Ad primaz negatur cōsequentia. ad hoc enim q sapor sit in humido oportet q sit mixtum cui; sicco terrestri et concurrit actio calidi digerentis quodāmodo humidum. Ad secundam dicitur q nullum pure siccum est sapidum in actu. Sed per aliquale cōmitionē; humidū reducitur ad aliquem saporē. et ideo quando cineres adusti aliquomodo humectantur per saluam lingue efficiuntur sapidi. Et hec de questione.

Sequitur in textu. Quemadmodū autem colores.

Queritur nono Utrum sint

Septem species saporis. Arguitur q non quia antiqui ponebant nonem species saporis ergo non sunt tantū septem species saporis.

2° arguitur. tot sunt species saporis quot modis contingit diversificari digestionem humidi cum sicco. sed infinitis modis hoc potest fieri. ergo infinite sunt species saporis. 3° arguitur. sapor pinguis idē est cum dulci. et salis cum amaro. ergo non sunt septem species saporis. Ad oppo^o est Aristot. in textu dicens. q species saporis et colorū sunt equales. sed species coloris sunt tantū septem. ergo septem sunt species saporis. Pro responsione.

Sciendū est primo

q post q philosophus determinauit de generatione saporis consequenter distinguit de speciebus saporis.

Pro questione.

Sciendū est secundo

q sicut colores mediū causantur ex cōmitione causarum albi et nigri. ita etiam saporē mediū causatur ex cōmitione causarum dulcis et amari. nam calidum imperfecte digerens humidum causat saporē dulcem. et priuatio humidū perfecte digesti est causa amari. sed alii saporē mediū causantur secundū q humidum medio modo se habet quando scilicet nec est perfecte digestū sicut in dulci. nec est totaliter consumptū sicut in amaro. Unde quia sapor propinquius sequitur humorem q calorem non oportet considerare medium et extrema in saporibus secundū calidum. sed secundū humidū aliquid ter passum in calido et sicco. alioquin si mediū; et extrema accipiantur in saporibus secundū calidum dulce et amarū non erunt extrema ymo medium. quia calidū; in excessu consumens totum causat amarū. et calidum omnino deficiēs in digerendo propter victoriam humidū causat ponticum vel acetosum saporē. Sed calor moderatus sufficiens tamen ad digerendum causat dulcedinem.

Sciendū est tertio

q mediū saporē diuersificat secundū diuersā pportione; mitionis in qtu; .s. vniuscūq; eorū mag vel minus accedit ad dulcedinē vel amaritudinē; quod cōtingit dupliciter sicut in colorib; dictū est. vno nō secundū pportione; numeralē obseruatū in predicta cōmitione et trāsmutatione humidū a calido. Alio^o secundū indeterminatā sificiē absq; pportione numerali. Un̄ solū illi saporē sūt delectabiles gustū q sunt cōmixti secundū numeralē; pportione; . sicut dictū est

de coloribus in ordine ad visum.

Sciendum est quarto Quod ad videndum in particulari distinctione specierum saporum ad invicem sapor pinguis quasi idem est cum dulci. nam uterque sapor designat digestionem humidam calidam. verumtamen in dulci sapore calor magis determinatur supra humidum quam in pingui. nam pinguis sapor propinquior est aquoso sive intepido saporis propter abundantiam humiditatis quam dulcis. Similiter etiam amarum sapor et salsus fere sunt idem uterque enim causatur ex excessu caloris consumentis humidum. Verumtamen in amaro est maior consumptio humiditatis quam in salso. quia in salso videtur esse consumptum humidum in futurum corpori. sed in amaro nec dum est consumptum humidum. immo etiam coagulatio substantiarum corporum resolutum est et consumptum vel totaliter vel in parte. Unde feces corporum resolutorum et incineratorum sunt amare.

Sciendum est quinto Quod inter illos quatuor saporibus sunt medii scilicet ponticus id est mordicans sapor. et austerus. id est amarum acetosus. id est siccus et acutus. Unde ponticus et acetosus consistunt in humore nondum digesto propter defectum caloris. propter quod fructus indigesti sunt vel acetosi saporis ut poma acerba. vel pontici ut pira acerba. Ponticus tamen sapor videtur plus habere de terrestri quam acetosus. nam terra fere habet ponticum saporem. sed acetosus videtur plus habere de frigido. sed siccus sapor videtur multum habere de terrestri et plus quam acutus et est satis propinquus pontico. sed tamen plus habet de calido et magis ad digestionem accedit. ideo etiam quedam digesta habent siccum saporis sicut fructus digesti. sed acutus sapor significat excessum caloris. non quidem consumentis humidum sed superdigerentis ipsius. Et quo patet quod species saporis sunt fere equales numero speciebus coloris. sunt enim septem species saporis que numerate sunt. ita tamen quod pinguis sapor non distinguatur specie a dulci et salso distinguatur ab amaro. nam si his tribus saporibus addantur quatuor supernumerati erunt septem saporibus. et similiter in coloribus. blandum se habet ad nigrum. sicut salsum ad amarum. et flavum ad album. sicut pingue ad dulce. et in medio sunt hii colores. scilicet puniceus. id est rubens. et alurgus. id est citrinus. et viridus et tianus. id est color caelestis. ita tamen quod viride et tianum magis appropinquant ad nigrum. puniceus autem et citrinus magis appropinquant ad album. et he sunt species coloris et saporis simplices. nam sunt et possunt esse alie species et plurime coloris et saporis ex commixtione predictarum specterum ad invicem. et hii colores commixti et etiam saporibus delectant visum et gustum magis quam simplices. ut dictum est in 2° de anima.

Sciendum est sexto Quod sicut nigrum est privatio albi in perspicuo. ita amarum vel salsum est privatio dulcis in humido nutrimento. nec mirum quia semper alterum contrarium est ut privatio. ut dictum est in nono methaphisice. et quia amarum est privatio dulcis. inde est quod omnium combustorum cinis est amarus propter exaltationem humidum nutrimentalis. Divis notatis sit.

Conclusio responsiva. Tantum sunt septem species saporis que enumerate sunt. potest probari per sufficientiam que facillime potest elici ex dictis in notabilibus. Et conclusio elicitur quod quidam antiqui philosophi quoddam incongruissimum dicebant omnia sensibilia esse tangibilia. quod si esset verum sequeretur quod quilibet sensus esset tactus cum potentie distinguantur secundum obiecta.

Sequitur ulterius quod antiqui philosophi inconuenienter reducebant colores et saporibus ad sensibilia communia scilicet ad magnitudinem et igitur. Nam Democritus dicebat nigrum esse asperum et obscuritatem nigri causari propter hoc quod partes que supereminet aspero occultant alias. et album dicit esse lenem et claritatem albi peruenire ex hoc quod lenem totaliter illustraret propter hoc quod partes eius equaliter iacent. et saporibus reducit ad igitur propter hoc quod inuenit acutum et obtusum in saporibus sicut in figuris quasi ex equiuocatione deceptus. Sed improbat opinionem predictam quia sensus decipiuntur circa sensibilia communia. non autem circa propria. igitur et cetera. Sed improbat specialiter de saporibus tribus rationibus tactus. Prima est si saporibus reducerentur ad figuras sequitur quod gustus maxime discerneret figuras. hoc autem est falsum. quia visus magis discernit eas. Secunda ratio. Omnia sensibilia propria habent contraritatem ut patet in septimo philosophorum. sed figura non est contraria figure. non enim est assignare polygonarum aliam. id est figurarum habentium multos angulos cum circulus sit contrarium quasi habens unum angulum. cuius ratio quod contraria maxime distant non est autem dare aliquam figuram polygoniam qua non sit inuenire aliam figuram habentem plures angulos. saporibus igitur sunt contrarii non figure. Tertia ratio figure sunt infinite sicut et numeri. nam figure multiplicantur secundum mixtum angulorum et linearum. si igitur saporibus essent figure sequeretur quod essent infinite species saporibus quod patet esse falsum. quia non est ratio quare unus sapor sentiretur et non alius modo sensus non discernit multos saporibus igitur saporibus non sunt figure. et sic patet de sapore et

De Sensu et Sensato:

gustabili quid sint. Quodā autē alie proprietates saporis habēt ppriā cōsiderationē; in libro de plātis quē tū Aristot. nō fecit sed Theophrastus ut dicit Alexāder i cōmēto suo in isto passu

Ad rationes añ oppo^o Ad primā dicit q̄ antiqui enumerabāt duas spēs saporis q̄ reducunt ad alias duas Ad secūdā dicit q̄ possūt eē infiniti grad^o saporis in numero s; i tentionē & remissionē saporis. s; nō faciunt differentiā specificam. Ad aliā dicit q̄ sapor pinguis idē ē cū dulci ut dicitur cōsecūdū spēs ideo dicit in tertio simpliciter q̄ pinguis sapor idē ē q̄ dulcis. s; salus sapor distinguit spēs ab amaro. id dicit text^o loquēs de istis duob^o q̄ sūt fere idē ppter cās assignatā sicut dicitur ē pu^o q̄ sapor & odor sūt fere eadē passio cui tamē distinguitur specie. Sequitur in textu. Omne autem graue. & cetera.

Queritur Decimo Utruz

Odor sit fumalis euaporatio. Arguitur Primo q̄ sic. Quoniam corpora odorifera emittēdo odorē interdū diminuunt. ergo ab ipsis aliqs fum^o resoluit. 2° arguit. Odores i pedunt p frig^o congelās & impediens vaporē q̄ nō eēt nisi odor eēt fumal euaporatio. 3° videm^o ad sensū corpa odorifera emittē vapores sine quib^o p̄cipi non possūt. & etiam pcepto odoris impeditur per ventos. ergo odor est fumalis euaporatio. Ad oppo^o principaliter est phūs in textu. Pro responsione.

Sciēduz ē primo q̄ postq̄ phūs de terminauit de saporib^o cōter determinat de odorib^o. Dñdens. 1° gnationē odoris. 2° determinādo de spēs^o eius. Et q̄ ad gnationē odoris requirit duplex principuz sicut ad gnationē saporis. s. actiū & passiū. ideo phūs ostendit vtruz q̄ circa gnationem odoris

Sciendum est secundo. Quis cut sunt duo principia saporis scilicet actiuum etiaz & passiuuz. ita sūt duo principia odoris. sicut eni humidū aqueū patit^o a sicco terestri in saporib^o. ita in odorib^o actiuuz ē humidū enchimū. s. humidū sicco inbibitū & ab eodē sicco cōprehensū. dicit. n. enchimū ab en q̄ ē in & chimos q̄ est humor quasi humor enis inbibitus & in corp^o alicui sicco. Sed passiū in odoribus ē aliquid cōe cōprehendēs sub se aerē & aquā. nō in q̄ sūt corpora p̄spicua. q̄ hoc mō sunt susceptiua luis & coloris. s; illud susceptiū cōe est susceptiū odoris secūdū q̄ ē lauabile vel mūdabile enchimi sicci. i. secūdū q̄ ē receptiuuz enchimi sicci. Un odor nō solū suscipit^o aere sed etiā in aqua q̄ pbat phūs q̄ quidā pices ut ostrea & aalia dure teste viuētia i aqua

odorāt. q̄ trahunt^o a lōge ad alimētū. & nō potest dici q̄ in aqua sit aer rōne cui^o odorēt. q̄ naturaliter supnatat aque. etiā si infra aquas ponat. & dato q̄ infra aquā eēt aer. tamē hūmōi aialia nō respirāt aerē. & ita nō sentiūt odorem si solus aer eēt susceptiuus odoris Patet igitur q̄ ppriuz susceptiū odoris ē aliquid cōe aeri & aque. & ita odor est quedā forma ab enchimo sicco imp̄ssa in humido quod est aer vel aqua. Un odor solz sic diffiniri. Odor ē passio i humido facta ab enchimo mediāte calido alteratū olfactus de potētia ad actū Quod autē enchimus sit effectū odoris ostendit phūs p̄io per ea que non habent odorez vt sunt elementa quia vel sunt humida vel sicca. & si sunt humida habent humiduz sine sicco. si vero sunt sicca habent siccum sine humido. & ita omnia elementa sunt enchima id est sine humore comprehensio a sicco. nisi forte sit facta aliqua mixtio elementorum. Unde mare habet aliquem odorez quia in eo siccum terrenuz ē admixtum humido aqueo vnde habet salum saporē & quodam modo amarum. Sal etiam habet odorem magis tamen q̄ nitrum. nam licet vtrūq̄ habeat aliquid de enchimo. q̄ patet ex hoc q̄ per aliud quod artificium oleum exit ab eis: & hoc est signum q̄ in eis est aliquis humor pinguis comprehensus a sicco. nitrum tamen minus habet de huiusmodi humore q̄ sal. ideo est minus odorabile. Similiter lapides duri & solidi carēt odore quia non habent predictum humorem a quo odorētur. propter sui magnam terestritatem scilicet de enchimo. 2° ostendit ex hiis que odorabilia sunt. propter pinguedinem in eis existentem. vt sunt ligna odorabilia. Sed tamen ligna que habent humores magis aquosum & minus pinguem quasi non comprehensum a sicco sunt minus odorabilia. sicut patet de alio quo populgo. Sed ligna abietina & pinea & c. pressina sunt multuz odorabilia propter humorem pinguedinis ipsorum. Similiter autem metalla. licet aurum minime sit odorabile eo q̄ caret predicto humore q̄ contingit propter eius magnam terestritatē que ex pondere eius maximo elicitur. Sed es & ferrum sunt odorabilia. quia humidum in eis non est totaliter absorptū sicut in auro. & inde est q̄ scorie eorum propter admixtionem humidū sunt minus odorabilia. Sed argentum & stannum sunt magis odorabilia q̄ aurum. sed minus q̄ es & ferruz. quia habent humorem magis aquaticum. & minus comprehensum a sicco q̄ es & ferruz. quia tamē aliquantulum comprehenditur humiditas eorum a sicco non sunt penitus absq̄ odore sicut auruz patet igitur q̄ sicut sapor fundatur in humido aqueo aliquantulum digesto. ita odor fundatur in humido enchimo quod est quasi aerium.

odor.

elementa nō hnt
odore.

aurū est minime odorabile.

Sciendū est q̄ quidā antiqui dixerūt q̄ odor est fumalis euaporatio que ē cois aeri ⁊ aque. Vñ Eraditus dixit q̄ si oīa enclia resoluerētur in fumum nares percipientes odorem discernere rent omnia enclia quasi diceret. oīa enclia essent odores. Vex est tñ q̄ aliqui diuersi sūt. quidā enī attribuebāt odori exalacionem que ē fum⁹ cois aeri ⁊ aque. Alii vero euaporationē attriuebāt odori q̄ humiditas aq̄a resoluta. q̄dā vero vtrūq̄. S; cōtra illos antiquos ponit

Conclusio responsalis Odor nō est fumalis euaporatio nec exalatio nec vtrūq̄. pbatur duabus rationibus. Prima est Vapor pertinet ad aquā que nō est odorabil' absq̄ ad mixtionē sicut vt dictū est. sicut fumus siue exalatio nō potest fieri in aqua in qua tñ sit odor vt oñsū ē p̄ hoc q̄ q̄dā pisces odorāt ergo odor nō ē fumus nec exalatio nec vtrūq̄. Secūda ratio. silis ratio est q̄ euaporatio dicit' odor ⁊ q̄ colores dicant' refractiones. s; hoc nō bene dicit' de colorib⁹ vt supra oñsum est. ergo neq; benedicatur de odorib⁹. vtrōq; enī sequitur q̄ sensus odoris ⁊ coloris fiat per tactū ⁊ corpora visa ⁊ odorata diminuuntur ⁊ tandem totaliter resoluātur p̄ refractionē ⁊ emissionē quod ē i cōueniēs. oportet tñ q̄ sensus odoris ⁊ coloris fiat p̄ spūalē inmutationē mediū. vex est tñ q̄ a corpore odorifero resoluūt' quedā fumal' euaporatio in qua est odor qui extenditur vsq; ad certam distanciam ⁊ vltius multiplicat' odor intentionaliter per mediū vt satis oñsum est in 2.º de aīa. Et cōclusiōe p̄cedēti sequit' q̄ ex quo odor nō est vapor nec fumus manifestū ē q̄ humidū quod ē in aere vel aqua patit' ab enchimo siccitate sicut enī enchimū facit odores humido aqueo ⁊ aereo ⁊ sicco ⁊ sicco terestri nauat' per humidū aquē facit saporē ⁊ i deo odores sunt p̄portionales saporibus ⁊ fere eisdem noībus noīantur odores siue saporē. dicunt' enī odores acetosi ⁊ dulces sicut ⁊ ponitici ⁊ crassi sicut saporē s; nō pprie dicim⁹ amara ros odores s; putridos ita q̄ odores putridi res pondēt amaris saporib⁹ totaliter. q; sicut amari saporē difficulter sorbentur. ita putridi odores sunt defan' enclia. i. difficilis respiratiōis. ⁊ ex hac affinitate odoris ad saporē patz q̄ sicut sapor sit in aqua. ita odor in aere ⁊ in aqua. ⁊ sicut per frigus ⁊ congelationē saporē euentantur ita etiā odores exterminātur. p̄ quāto per frigus aufertur calidū quod gnat ⁊ mouet odores et saporē.

Dubitat Vtrūq; omīs odor sit passio humidū nutrimentalis. Pro dubio sciendū est primo q̄ due sūt species odorabilis. vna est per cōuenientiaz ad saporē: ⁊ hūmōi odoris

determiate sunt spēs vt dictū est prius. Alia est species odorabilis secundū se: sicut si dicamus q̄ rosa est odorabilis ⁊ hūmōi odoris nō sunt de terminate species secundū se nisi soluz diuersa odorabilia. sicut si dicamus aliū eē odorez vio laz ⁊ rosaz ⁊ aliarū huiusmōi. Verum ē tñ q̄ in hūis odorib⁹ inuenitur delectabile sicut irosis et abhomiabile sicut in sulphure. Differēter tñ in hūis odorib⁹ ⁊ in aliis. q; in odorib⁹ qui sumunt' per cōuenientiaz ad saporē nō est delectabile aut cōtristās nisi secundū accūs inq̄tū s; odor significat cōuenientiaz nutrimentū vel disconuenientiaz. naz aīa discernit cōuenientiaz nutrimentū a reōtis per odorē sicut cōiunctum p̄ saporē. ⁊ ideo hūmōi odores nō sūt delectabiles huiusmōi aīalib⁹ repletis nō indigentib⁹ cibo sed solū aīalibus esurientib⁹ ⁊ sitientibus sunt appetibiles. Sicut hūmōi odores sunt solū delectabiles vel tristabiles rōne nutrimentū. Et q; nutrimentū est cōe oībus aīalibus: ideo oīa animalia querentia nutrimentū ex longinquo p̄ odorez p̄cipiunt. aīalibus aut' imobilib⁹ sufficit gustus ⁊ tact⁹ ad discernendū cōuenientiaz alimentū. Sed aliud genus odoris nō demonstratū alimētū est delectabile secundū se ⁊ nō i ordine ad alimentū. quod p; ex eo q̄ esurientes ⁊ sitientes nō appetūt huiusmōi odores. s; magis eque repleti cibis magis appetunt odores. nec tales odores p̄uocāt appetitū esce. sed magis accidit cōtrariuz. Et ex permixtione horum odorabilium redditur esca nō odorabilis. q; frequēter q̄ benedolēt secundū hūmōi odorē sūt mali saporis. ideo dicebat Traianus poeta i vituperium Euripidis poetē exquirentis delectationem in suo cibo. Quando lentem decoquis non infūdas mirion. i. vnguentū suauiter redolēs. ita q̄ Euripides dicebat coquo suo nō oportet q̄ in pulmēto ponas aliqua suauiter redolētia. Qñq; aut' aliqua possūt eē cōuenientis saporis vel discōuenientis. vel ecōtra vel ambo possunt eē conuenientis saporis vel odoris vel discōuenientis vt dictū est in libro de aīa. Et quāuis huiusmōi aliqui misceant res odoriferas cibis ⁊ potibus hoc faciunt vt vnū ⁊ idem sit delectabile duobus sensibus scilicet gustui ⁊ odorati. Patet igitur q̄ nō oīs odor est passio humidū nutrimentū. Dubitat' vltier⁹ a quib⁹ aīalibus p̄cipiuntur odores delectabiles secundū se ⁊ non p̄pter escam. R. fidet phīs. q̄ p̄prium est hominis percipere odores delectabiles vel tristabiles secundū se. naz solus homo p̄ hūmōi odorabilia delectat' vel tristatur. ⁊ quo ad hoc in hoīe habūdat sensus odoratus p̄ aliis aīalibus que in aliis odorib⁹ demōstrantib⁹ alimētū habēt actualiorē sensuz odorat' ad discernendū eos q̄ homo. Sed q̄tuz ad hoc rōnāz

phūs q̄ sensus odoratū habem⁹ peiorem aliis aialibus.

Dubitatur tertio Quare sol⁹ homo sentit odores delectabiles. Rñdet tertus q̄ odor secundū se delectabilis secundū se est ppriū hominis ad temperandū frigiditatez cerebri ipsius. nam hñdī odores sunt calefactiui z homo habz maius cerebz secundū q̄titatez sui corporis inter cetera aialia. cerebz autem secundum suam naturā est frigidū. z sanguis qui cōtinetur circa cerebz in quibusdā subtilibus venis etiam de facili infrigidatur. z ex hoc contingit q̄ fumi resoluti a cerebro sursum ascendentes ppter loci frigiditatem inspissantur ex quo tandē causantur reumatice infirmitates in homine. z in adiutorium sanitatis cōtra superfluum cerebri frigiditatem attributa est ista species odoris hominibus. z si aliqui tales odores grauant cerebz hoc est qz non adhibentur put debent. sic enī superflue caliditates in cerebro faciunt nimiam resolutionē. sed si debito mō adhibeantur conferūt ad sanitatē vt dictū est. nec ē aliqua alia vtilitas talis odoris. naz perceptio talis odorū parum deseruiret intellectui ad investigandum rerum naturas. Sed illa species odorabilis que est delectabilis ppter cibū multociēs z de p se aggrauat caput vel ppter superfluum humiditatem vel ppter supflua siccitatē

Dubitatur quarto. Quare hoīes z alia aialia odorant respirādo. Rñdet q̄ p respiratiōē odores ascendūt ad cerebz qz calor igneus qui resolut odores dat eis caliditatez vt superiora petant. z ex hoc sequitur quedā sanitas circa cerebz vt dictū est. nā odor habet virtutem speciei propter calidū igneum a quo causantur. Unde natura vitur respiratiōe ad duo. Primo quidē principaliter in adiutorium pectoris. i. ad refrigerandū calorē cordis. Et secundario ad percipiendū odores demōstrātes cibū. Sed in hoībus inuenitur alia necessitas scz ad sanitatē capitis z ad formandum voces nam solus homo delectat in odorib⁹ floz.

Dubitatur quinto. Utrum aialia nō respirātia sentiant odores. Rñdet phūs q̄ sic sicut pz de piscibus z plurib⁹ aialib⁹ anulos de apibus z formicis que a remotis sensunt suam escam ppter odorē. Sed tunc consurgit aliud dubium. Quomōd sentient odorem z vtrū habeant eundē sensū odorat⁹ sicut aialia respirantia. Rñdetur q̄ aialia respirātia habēt organū odoratus cooperitū z discooperitū ipsū per respiratiōē vt p̄cipiant odores. sz aialia non respirantia nō habent organū cooperitū. ideo statim percipiunt sine respiratiōe odores. non quidem per aliū sensū sed per sensum

olofactus. nam olofactus in ipsis non differt specie ab olofactu aialium respirantiū eo q̄ obiectū est vnū z idē. sed solū est differentia in modo respirandi. sicut etiā visus in aialibus habētibus palpebras nō differt specie a visu aliorū aialium habentiū oculos discooptos. Sic etiā in homine quis solū percipiat odores delectabiles secundū se: z alia aialia non. tū suus sensus odoratus non differt specie a sensu odoratus in aliis aialibus. Et si contra hoc argueretur qz quedā alia aialia fugiūt fetidos odores ergo cognoscunt. Rñdet q̄ nō fugiunt odores secundū se fetidos nisi per accidēs inq̄tum. i. accidit hñdī odores fetidū esse corruptiuum ita q̄ simul cū odore immutat medium p aliq̄ qualitatem primā quāquidē immutatio nem percipiunt per sensum tactus. z ideo fugiūt hñdī fetidū. Ponitur exemplū sicut homines patiuntur grauitatem aut grauedinem a fumo carbonū propter eius distemperantiam z qñqz ad corruptionē. Et similiter est de sulphure. z ita aialia fugiunt hñdī corruptiua propter passionem corruptionis quā sentiunt et non propter sensum odoris.

Dubitatur sexto Utrum aialia nutriantur odoribus sicut ponebāt pictagorici.

Pro dubio sciendum est. q̄ odoratus est medius inter quinqz sensus exteriores. Conuenit enim cū auditu z visu. p quanto percipit odorē per mediū extrinsecum. Sed cōuenit cū tactu z gustu qui sunt sensus nutritiū p quāto odorabile est quoddā nutrimentū z odor est passio nutrimenti ita q̄ odor p̄poreat sapor. Et quo patet q̄ animalia non nutriuntur odorib⁹ alias olofactus nō esset medius inter sensus exteriores sed esset numerandus cum sensibus nutritiū. Et mouebantur Pictagorici quia videbant homines z animalia confortari odoribus. Sed philosophus improbat dictūz Pictagoricorum duabus rationibus. Prima. nam cibus est compositus ex pluribus elementis. ex eisdem enim aliquid nutritur ex quibus est. et huius signū ē quia ex cibus generatur quedā superfluitas interius sicut patet in animalibus z exterius sicut patet in plantis in quibus inuenitur exterius quedam species gummosum. Et quo patet q̄ odor non potest nutrire cum sit qualitas secundum se. non enim potest nutrire constituendo substantiam nisi forte ratione suscepiui. Secunda ratio. in omnibus animalibus est aliquis locus scilicet stomachus in quo recipitur cibus vt derinet ad alias partes corporis. Sed odorabile percipitur per organū existens iuxta cerebrum z aer respiratus cū quo odor retrahitur redit ad pulmonem. Sed in animalibus nec cerebrum nec pulmo est locus

recipiens cibum ergo odor non nutrit et quavis non nutriat tamen confert ad sanitatem ut dicitur et ad habendum cibum. Unde sicut sapor ordinatur ad nutrimentum ita odor ad sanitatem et potissime in hominibus.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicendum quod fumalis euaporatio in qua est odor resoluitur a corpore et est quoddam corpus. ideo corpora odorifera diminuantur non ratione emissionis odoris sed propter resolutionem fumalis euaporationis. Ad secundam respondetur sicut ad primam. nam impediuntur per frigus quod non permittit corpora odorifera fumare. et sine fumo resolutio per calorem corpora non aspirant. Ad tertiam respondetur sicut ad predictas. quia perceptio odoris impeditur per ventos propter euaporationes fumales in quibus deferuntur odores. Et sic patet de sensibilibus secundum unumquemque sensum. et cetera.

Queritur undecimo. Utrum

Species odoris distinguatur secundum species saporis. Arguitur quod non quia odor et sapor sunt diuersa sensibilia. ergo habent distinctas species. et per consequens species saporis non distinguuntur secundum species saporis. et sic alii sunt odores qui non sequuntur saporis ita quod corpora a quibus procedunt talia non sunt mutabilia sicut patet in floribus herbarum. ergo in talibus species odoris non distinguuntur secundum proportionem ad species saporis. In oppositum est philosophus in textu.

Sciendum est primo Quod postquam philosophus ostendit generationem odoris. consequenter ostendit distinctionem specierum eius. Et quia prius dicebatur quod sapor est quedam passio nutritiue potentie. ob hoc Aristoteles vult distinguere species odoris secundum distinctionem specierum saporis. Odor enim consistit in mixture sicci cum humido mediante calore. Et quia aliquod est humidum quod est nutrimentum. et aliud quod non est nutrimentum. ideo secundum hoc distinguuntur odores. ut statim videbitur. Circa quod.

Sciendum est secundo Quod quidam sunt odores qui non sunt secundum se delectabiles sed per accidens tantum. nam tales odores consequuntur saporis siue humidum quod est nutrimentum. et ideo delectabiles sunt animalibus cibo indigentibus. et non sunt delectabiles animalibus cibo non indigentibus. Manifestum est igitur quod huiusmodi odores habent delectationem et tristitiam per accidens secundum

se quod animal appetit nutrimentum et non appetit. nisi quia tales odores sequuntur nutrimentum animal a remotis per hominum odores discernit nutrimentum coniunctum. et quia nutrimentum commune est omnibus ut supra dictum est. ideo omnia animalia percipiunt hominum odores. Ad uertendum est tamen quod discernere nutrimentum a remotis mediantibus odoribus debet solum intelligi de animalibus que motu progressiuo mouentur. et necessario habent querere nutrimentum etiam a remotis. ceteris autem animalibus sufficienter gustus et tactus ad discernendum convenientiam nutrimenti dum coniunctum est. et sic patet qui sunt odores qui sunt delectabiles secundum accidens.

Sciendum est tertio Quod propter istos odores alii sunt delectabiles et non per se ad aliquod alimentum sicut sunt odores florentium. Illud probat philosophus quia tales odores non se habent convenienter ad escam ita quod appetentes cibum magis in his odoribus delectantur et repleti minus et sic non conferunt ad desiderium cibi sicut alii odores. sed magis contrarium accidit ut dicit textus. nam quandoque per mixture istorum odorum redditur cibus indelectabilis. et frequenter corpora que hominum odores redolent sunt mali saporis. Ad cuius signum inducit Aristoteles. uerbum cuiusdam poete comici. ut etiam in quodam dubio questionis precedentis tactus est qui increpabat alium poetam scilicet Euripidem exquirentem cibaria nimis delicata. et ideo dicebat sibi. Quis lentem decoquis non infundas mirion. id est non apponas unguentum delectabile et redolens ualde. et licet aliqui vere illud faciant. hoc est ut dicit Aristoteles propter consuetudinem et faciunt violentiam naturali delectationi ut perueniant ad hoc quod unum sit delectabile duobus sensibus scilicet gustui et olfactui.

Sciendum est quarto Quod ut dicit textus odores qui secundum se et non propter alium delectabiles sunt illi sunt proprii hominibus. qui in eis solum habent delectationem vel tristitiam. et quantum ad hoc sensus olfactus in nobis excellit olfactum in aliis animalibus licet simpliciter deficiat. Istius causam reddit Aristoteles quia ut dicit homo habet maximum cerebri quod frigidum est et humidum. et isti odores caliditatem habent et ideo sursum eleuantur ut possint temperare frigiditatem cerebri et conferunt ad sanitatem si debito modo accipiuntur si tamen sint nimis excellentes aut si superflue sumantur poterunt grauare caput per accidens quia nimis poterunt calefacere cerebrum et facere magnam resolutionem humoris et inde sequitur renna. Sed ut dicit Aristoteles. Odores qui sequuntur nutrimentum de per se magis

gis grauat caput. aut propter superfluitatē bus-
mouis. aut propter superfluam siccitatē. aut qz
cum fumo nimis grosso deferuntur.

Scienduz est quinto q inter
animalia est diuersitas in modo viuendi. nam
homines z aialia habētia sanguinē z pulmonē
attrahunt odores mediante respiratione aeris
z ita respiratio in eis ad duo est necessaria. s. ad
refrigerium cordis z ad percipiendū odores. et
illud cōtingit qz iuxta organuz olofactus ha-
bēt quoddaz coperculuz quod per respirationē
retrahitur. z nisi retraheretur nō ptingeret odo-
rabile. Sed alia sunt aialia que percipiunt odo-
res sine respiratione. Illud manifestat Aristot.
per inductionez inducendo in aialibus aqua-
ticis z in aliis animalib⁹ habitātibus in terra
vt sunt apes formice zc. z ista aialia nō habent
velamen iuxta organum olofactus sicut habēt
alia animalia. Nec ppter ea sequitur q olofact⁹
in istis animalibus specie differat ab olofactu
in aliis aialib⁹. Illud pbat p⁹bus eo q odorabi-
le est vnus rationis in omnibus. ergo z olo-
factus. z^o probat per simile de visu. quia q⁹
dam sunt aialia que habent palpebras copere-
tes oculos que non possunt videre nisi remoue-
antur h⁹di palpebre. z alia sunt q habēt o-
culos z non habēt palpebras. z ideo immediate
vidēt cū presentatur visibile. z tñ in oibus istis
visus est eiusdē ratiōis. igitur etiā ita dicenduz
est de olofactu. Dūs notatis sit.

Conclusio prima: Odores
Florum qui secundū se delectabiles sunt non di-
stinguuntur secundū specie per pportionē ad sa-
pores. sed ipsos distinguit homo secundū diuer-
sa odorabilia. Prima pars p⁹ qz tales odo-
res nō consequūtur saporē. g^o zc. Secun-
da pars p⁹ quia nomina ipsis specie⁹ nō sunt
imposita. ergo homo soluz ipsas species distin-
guit penes diuersitatē odorabilium.

Secunda conclusio ad que
situm. Odores qui sequuntur saporē sicut qui
per accidens delectabiles sunt secundū speciem
distinguntur secundū species saporis. Ista cō-
clusio satis patet ex dictis. Probat etiā text⁹
per inductionem vt patuit in precedenti capitu-
lo ibi tñ fit exceptio de vna specie saporis.

Dubitatur primo vtruz olo-
factus mediet inter alios sensus. Respondz
textus q sic. vnde dicit q numer⁹ sensuū est qui
narius ergo nō potest diuidi per duas partes
equales. sed in medio manet olofact⁹ qui cum
gustu et tactu cōuenit in modo cognoscendi su-
um sensibile. s. per medium cōiunctum z extra-
neuz. Cōuenit etiā cum gustu z tactu secun-
dum q quidam odores ad nutritionem ordi-

nantur. Est etiam conuenientia eius ad visum
z audituz quia percipit suum sensibile per me-
dium extrinsecum. z quia odores deferuntur p
aerē z aquā sicut deferuntur colores z soni. g^o zc

Dubitatur secundo vtrum

Odor sit secunduz se nutritiuus. Rñdet phi-
losophus q non z hoc contra Pictagoricos. et
arguitur sic. qz in animalibus ē vnus locus in
quo recipitur cibus z illa que per se conferunt
nutribili sicut est stomachus. sed odores directe
vadunt ad cerebrum z non ad stomachum. igitur
zc. Alias rationes ponit philosoph⁹ in ter-
tu que dare sunt.

Dubitatur tertio. Vtrum

Odores florum a solo homine pcpiantur. z vi-
detur q non quia tales fugiunt bruta si sint feti-
di ergo zc. Ad dubium dicitur q sic. z ad
obiectionem dicit textus q bruta non fugiunt
tales odores nisi solum per accidens inquantū
scilicet corruptiū sunt. odor enim causatur ex
calido humido et sicco. modo cōtingit q odor
fetidus ex magna discrepantia proueniāt ex pre-
dicti qualitab⁹ z sic talē odorem immutan-
tur ad aliquam pessimā dispositionem que p⁹
test ipsa animalia conumpere. z ideo hanc im-
mutationem fugiunt. z eam magis percipiunt
per tactum q per olofactum. similiter vt cicit
textus homines patiuntur a fumo carbonum
propter eius intemperatiam.

Dubitatur quarto: Quare

Domo secundū quantitātē sui corporis maxi-
mum habet cerebrum. Rñdet q duplex est
causa vna iaz dicta est superius vt. s. frigiditas
cerebri temperet calorē cordis. Alia causa
est vt in ipso organa sensuuz interiorū pfectius
distingui possunt. z illi sensus pfecti⁹ hoi pueniūt
qz intellectui subferuiūt. et sic p⁹ tñ⁹ ad q⁹ sitū.

Queritur duodecimo Vtruz

Qualitates sensibiles diuidātur in infinitū.

Arguit primo q sic qz qualitates sensibiles
diuidunt ad diuisionē suboz. s. suba ipsaz sūt
in infinitū diuisibilia g^o zc. z^o nisi sic sequer-
et q⁹ lēt aliquod corp⁹ nō hñs colorē vel aliā pas-
sionē. dñs ē falsū. qz alias corp⁹ sensibile eēt cō-
p⁹ sitū ex insensibilib⁹ q ē falsuz. qz corpa ma-
thematica nō sunt principia corporū sensibiliū

3° sic aia nostra nata ē cognoscere oia sensibi-
lia p sensuz. z intelligibilia p intellectū. si igitur
aliquod corp⁹ sit insensibile sequit q nō cogno-
sceret p sensuz. g^o cognosceret p intellectū si cor-
p⁹ gnoscat s hoc ē impossibile. qz intellect⁹ nichil
cognoscit nisi per sensum z cum tale corpus est
penitus ignotum z cum etiam qualitates sens-
sibiles diuidant in infinituz. o⁹ aliquaz mag-
nitudinē eēt insensibile vt dicit textus. ergo zc.

In oppo^o arguit. qz vnaquodqz sensibilis p^r prior^o actiuus est in sensum p^riuu. in hoc eni cōsistit rō vniuscuiusqz sensibilis qz possit mouere sensus. g^o si sensibilia sint in infinitū diuisibilia cu^z sentire sit quoddā moueri sensibile. z motus qui fit secundū magnitudinē infinitaz sit iⁿ finitus. sequit^r qz sentire sit in infinitū diuisibile quod est falsus. Pro rōsione ad questum.

Sciendum est primo qz post

qz phūs determinant de organis z sensibilib^o sensu^z. nōr determinat quasdā questiones circa sensus z sensibilia que sunt tres. Prima est qd̄ presens. Secūda mouet circa immutatiōem sensus a sensibilib^o. Tertio monet aliam circa ipsum sensum.

Sciendum est secundo qz se

sibilia sunt dupliciter diuisibilia. vno^o secūdū formā et spēm z ista diuisio fit per differentias essentielles inter spēs. Alio^o diuisibilia sunt secūdū qz recipiunt in cōtinuo ad cuius distinetōez secūdū numerū diuidunt. Cōtinuus autē pōt dupliciter considerari. vno^o phice. put subicitur qualitibus sensibilib^o z isto^o nō est diuisibile in infinitū. nam dabilis est minima cas^ro primo phisicorū. Alio^o mathematice. s. put ibi sola quantitas cōsiderat^r z h^o hoc potest dupliciter diuidi. vno^o scz in partes equales et sic nō diuiditur in infinitū nisi ātea fuerit actu finitus. Alio^o pōt diuidi in partes eiusdē p^rortionis z sic diuidi pōt in infinitum.

Sciendum est tertio qz quali

tates sensibiles q̄ sunt forma z species nō sunt infinite secūdū se. sunt tñ exītes in cōtinuo sicut in subiecto. ad cuius diuisionē per accidens diuidunt. ideo sicut in continuo est aliquid in actu vt pars separata. z aliquid in potentia sicut pars in cōtinuo exīens z non separata. ita est in h̄mōi qualitibus pars eni separata ē actu exīens ideo pōt actu senti. pars vero nō diuisa est in potētia z sic nō sentit in actu. quāuis .n. audiat^r aliquis totus cant^o cōtinuus. latet tamen auditū aliquid parci^z de cantu. Et ita dicendū est de aliis sensib^o. sunt .n. in potētia sensibilis. nō autē in actu nisi qñ separātur sicut in magnitudinib^o quod vnius est pedis ē in potētia in linea bipedali. z est actu qñ diuidit^r a toto. Ex p̄missis p^r cē falsus illud quod quidā dicunt mathematici. v^z qz nullum totū simul videtur. sed visus discurret per ptes visibiles diuisibiles acti videre sit cōtinuus sicut est moueri. Decipiunt eni in hoc qz partes cōtinui non sunt visibiles in actu sed solū in potentia. vñ visus videtur toto visibili vt quodā indiuisibili i suo genere nisi forte vtatur partib^o indiuisibilib^o sicut diuisis. sicut cū sigillatim inspicit vnaz partem

post aliā. sed tñ ad huc nō pcedit vsqz ad quas vnaz ptes minimas qz sic sensibile diuideret in infinitū quod ē incōueniēs. Sit g^o.

Conclusio prima. qualitates

Sensibiles nō sunt diuisibiles in infinitū secūdum speciem z formā. Probat^r. qz qualitates sensibiles adinuicē cōtrariant^r. sed in omi cōtrarietate reperiunt extrema. maxime distācia circa idem genus. ergo extrema sunt finita. sed ex tremis finitis necesse ē intermedia cē finita p̄io posterioz qz alias nō fieret transitus de extremo in extremū. relinquit^r ergo qz species medie finite sunt. vt inter albū z nigrū. z sic de aliis.

Conclusio secunda. qualita

tes sensibiles. pp̄ie nō sunt in infinitū diuisibiles secūdū diuisionē quātitatiuā. Probat^r. qz que hac diuisione diuiduntur ad diuisionē cōtinui diuidunt. qz vtr^o corporal^{is} diuidit^r secūdum diuisionē magnitudinis. cu^z g^o vtr^o material^{is} z corporal^{is} sit finita qz requirit debitā quantitatem in materia. sequit^r qz si sensibilia diuideret^r in minima separata statim cōuertent^r in corpus cōtinens. puta: in aere^z vel aquā sicut aliquis paru^o liquor^{is} p̄iectus in mari cōuertetur in mare. ergo nullū corp^o naturale quod habet formas que cōcurrūt ad eē exīte ipsius h^o qz h̄mōi in infinitū diuidi potest. nam debilitat^r virtus adeo qz statim uertetur ad aliud. g^o z q. Probat^r etiā qz ex parte sensus. Pro quo aduertendū est qz quanto virtus sensitua ē excellentior tanto minor immutatio organi a sensibili percipit. Manifestū est autē qz quāto minus est sensibile tanto minor ē facit imutationez z ideo indiget sensus excellentia i virtute ad hoc qz sentiat^r talis immutatio. Potentia autem sensitua non crescit in infinitum sicut neqz alie virtutes naturales. ergo manifestum ē qz si corpora sensibilia diuiderentur in infinitū nō semper inueniretur superhabūdantia sensus in excellentia virtutis secundum superhabūdantiā sensibilis in paritate. alias virtus sensitua esset infinita quod est falsum. g^o cōclusio vera.

Aduertendū tñ qz possunt esse quedāz magnitudines sensibiles que ppter eaz puitate^z latent sensui. z quantum est de se habent potentiam actiuaz ad immutandū sensum. z sic nulla est magnitudo insensibilis quantum est de se qz vnus aliqua sit insensibilis z inuisibilis ppter debilitatem visus vel sensus. Ex quibus patz responso ad questum scz qz nullum sensibile diuiditur in infinitas partes actu sensibiles. nō repugnat tamen quin diuidatur in aliquas partes que ppter puitatem non possunt senti ex parte sensus propter debilitatem virtutis sensitue tñ quantum est de se sensibiles sunt.

Ad rationes añ oppositum

Ad primā dicitur q̄ corpori in q̄tūz continuum nō repugnat diuidi i infinitū. sibi tñ repugnat in q̄tūm est sub forma naturali que necessario requirit debitam quantitatez materie. Ad secundā dicitur. q̄ corpus sensibile cōponit̄ ex sensibilib⁹ secundū potentiā r̄ in ea potest resolui. pōt enim diuidi in partes ita paruas q̄ statim auertunt̄ in corpus cōtinens r̄ nō possunt permanere vt dictum est. Ad tertiā dicitur q̄ aliquod corpus pōt diuidi in partes ita paruas q̄ nō sunt sensibiles nisi secundū potentiā secundū. s. q̄ coniungunt̄ aliis. Nec valet q̄ oia indiuidua alicuius speciei cognoscant̄ a nobis. Dicitur vltra q̄ possum⁹ deuenire ex cognitiōe singulariū in speciez. r̄ sic p̄ r̄sio ad q̄sitū r̄d.

Queritur Tredecimo. vtruz

Sensibilia per prius veniant ad mediū q̄ ad sensum. Arguitur q̄ sic r̄ primo de visibili aueritate Empedoclis dicētis q̄ lumē est quoddam corp⁹ r̄ prius venit ad mediū q̄ ad visū

r̄ arguitur ratione. multiplicatio luminis in medio debet eē quidā motus. s̄ illud quod mouetur ab aliquo in aliquod prius ē in terio a quo q̄ in termino ad quē. s̄ p̄ h̄isq. ergo mouetur in tpe. r̄ omne tempus est diuisibile. ergo lumen successiue r̄ in tempore fertur ad mediū. In oppo⁹ ē philo. in textu. Pro r̄sio de.

Sciendum est primo q̄ post

q̄ ph̄s̄ prosequutus est primaz questione r̄ n̄ter accedit ad secundam que est de immutatione sensus a sensibilibus. Et q̄ sicut tangitur in textu questio nō habet difficultatem de auditu et odoratu. q̄ manifestū est ad sensū q̄ aliquis de prope sentit odorē vel sonū quē nondū sentit ille qui plus distat. r̄ ideo est ibi successio. sonus enī postterius prouenit ad auditum q̄ fiat ic̄tus percussiois qui causat sonū sicut manifeste potest percipere qui percussioes a longere spicit. Questio est nō habet difficultates de gustu r̄ tactu q̄ nō sentiunt per mediū extrinsecū r̄ ideo sola difficultas restat de visibili vtruz prius pueniat ad mediū q̄ ad sensū vel non.

Pro responsione

Scienduz est secundo q̄ phi

losophus assignat duas differēcias inter visum ex vna parte: r̄ auditum r̄ olfactum ex alia.

Prima est q̄ odor r̄ son⁹ veniunt successiue ad sensus. nam aer vel aqua suscipit sonū vel odorez realiter r̄ secundū substantiaz. r̄ ideo nō pōt immutari in instanti sed successiue. sicut p̄ in motu p̄iectōis in quo prima pars mouet secundā r̄ tertiā secundū quandā successionem.

Sic est in sono qui causat̄ ex quadaz percussioe aeris r̄ similiter de odore. nisi q̄ immutatio odoris fit per alterationez mediū. s̄ immutatio soni fit p̄ motū localē. Sed de luce est alia ratio q̄ lumē nō peruenit ad visū per multos mot⁹ sibi inuicē succedentes. sicut appaz̄ in p̄iectōe lapidis. sed venit ad sensū subito nec ē ibi successio. r̄ q̄ totū mediū est vltimate dispositum ad susceptionē luminis ideo totū subito suscipit. nec est ibi successio sicut est in sono r̄ odore. r̄ h̄mōi differētia ratio est q̄ illud quod recipitur in proprio subiecto r̄ naturali pōt in eo permanere r̄ esse principū actionis. sed quod recipitur in alio sicut qualitas aduenticia nō pōt permanere in eo nec esse principū actionis.

Quia vero forme substantiales sunt p̄cipia qualitātū r̄ oim accidentiū ideo illa qualitas recipitur secundū esse propriū r̄ naturale que disponit̄ subiectū ad formā substantialem; cur⁹ est susceptiū. sicut aqua r̄ oie sue materie susceptiua ē forme substantialis ignis. r̄ ideo calor recipitur in aqua vt disponēs ipsam ad ignem r̄ remoto igne adhuc remanet aqua calida potens calefacere. Et similiter odor recipit̄ in aere secundū suū esse propriū r̄ naturale. r̄ sic immutat̄ aqua vel aer ab enchima siccitate r̄ aer a percussione corporis immutatōe reali r̄ naturali. r̄ inde ē q̄ cessante percussione remanet sonus in aere. r̄ remoto corpore odorifero adhuc sentitur odor in aere. p̄pter hoc q̄ pars aeris immutata a sono vel odore pōt alia similiter immutari vt fiat ouer si motus sibi inuicē succedentes. sed dyaphanū nō est susceptiū forme substantialis corporis illuminātis puta solis qui est prima radix lūis. nec per susceptionē lūis disponit̄ ad aliquaz formas substantiales. r̄ ideo recipit̄ lumē in dyaphano vt quāz qualitas aduenticia r̄ non remanet absente corpore illumināte. nec pōt esse principū actionis in aliud. ideo vna pars aeris nō illuminat̄ ab alia. sed tot⁹ aer illuminat̄ a prio illumināte quātuz pōt se extendere. virtus illuminātis. r̄ sic est vnū illuminās r̄ vna illuminatio totius mediū. Secunda differētia est. q̄ illuminatio solū cōsequit̄ motū localem. inō omnis mot⁹ localis successiuus est r̄ oie magnitudinis pertransibilis. nam in motu locali est motus vnus extremi in aliud extremū. Et similiter ē successio in immutatōe mediū a sono r̄ odore. non enī immutat̄ totū simul sed immutat̄ vnā partē que immutat̄ alia. r̄ sic successiue peruenit immutatio ad olfactū r̄ auditū per plures mot⁹. Et si alterans haberet virtutē supra totū alterabile non oporteret q̄ esset successio in ista alteratione. Contingit enī aliqui q̄ aliquod mediū simul totū alteratur r̄ nō pars post partem sicut videmus q̄ tota aqua bene simul congelatur. sicut enī in motu locali tēpus

cōmensuratur magnitudini supra quā sit mot⁹
 ⁊ secundū eius diuisionē diuiditur vt patet. 5°
 phisicoz. Ita etiam in alteratione tempus cōmē
 suratur distantie terminoz ⁊ nō magnitudini.
 ⁊ ideo maius tempus requiritur ceteris parib⁹
 ad hoc q̄ de calido fiat frigidū quāz ad hoc q̄
 de tepido fiat frigidū qz minus distant tepidū
 ⁊ calidū q̄ frigidum ⁊ calidum. ob hoc si sunt a
 liqua extrema inter q̄ non sit accipere medium
 oportet q̄ de vno in aliud fiat transitus absq³
 tempore medio. cōtradictio autē est oppositio
 cuius non est mediū secundū se. vt dicit^r p^o
 posterioz. ⁊ similiter inter priuationē ⁊ habitū
 non est mediū formale sed priuatio solum p^o
 sup^odit subiectū. vnde priuatio nichil aliud est
 quā negatio forme in subiecto. ⁊ ideo oēs mu
 tationes quāz termini sunt esse ⁊ nō esse vel de
 priuatione in habitū sunt instantanee. Ergo lu
 men non habet p^otrarium in medio sed solum
 sibi opponitur tenebra que priuatiue sibi op^o
 ponitur. ideo illuminatio fit subito. Et idē opor
 tet dicere de visione. nā mediū p^oportionaliter
 immutat^r a visibilibus ⁊ oculis a medio.

Ex quo patet.

Conclusio Responsiua Ad

quesitum q̄ scilz simul immutatur ipsum medi
 um ⁊ organū visus a visibili ita q̄ visibile non
 per prius venit ad medium q̄ ad visum. Patet
 lumini nichil ē cōtrariū positive sed solum pri
 uatiue tenebra. g^o illuminatio fit in instanti et
 nō per motū locale. sicut dicimus de sanatione
 q̄uis sanatio sit termin⁹ motus alterationis. ⁊
 ita illuminatio motus localis. illuminatio tñ
 non fit per alterationē successiuā ⁊ sic non est al
 teratio. habz enī modū alterationis solū. Qua
 liter autē alteratio successiua est ⁊ qualiter nō. et
 qualiter pōt cōcordari illud quod in presenti
 dicit ph^os de alteratione illi quod dicit^r in .6°
 phisicoz. s. q̄ omne quod mouetur partim ē in
 termino a quo ⁊ partim in termino ad quez. ali
 as dictum est.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicitur q̄ auctoritas nō preiudicat
 veritati. Ad secundā dicit^r. illuminatio non
 est motus sicut dictum est. sed est tantū termin⁹
 motus localis ⁊ est similis alterationi. vt dictū
 est. Et hec de questione ⁊ sequit^r alia.

Queritur Quartodecimo

Utrum contingat sensum plura simul sentire in
 eodē indivisibili tempore. Arguitur q̄ non
 qz si sic v^l sentiret p^o diuersas potentias vel p^o
 vnaz ⁊ eandē potentiaz. Non secundū vt decla
 rat ph^os trib⁹ rationib⁹. p^o quāz prima sup^o
 ponit p^o q̄ mot⁹ maior ipedit debiliorē. ⁊ in

de est q̄ cui⁹ aliquis vehementer intendit ad ali
 quid non videt corpora ante ipsū delata.

2° supponit q̄ sensibile simplex melius sen
 titur q̄ mixtū sicut vna nota per se melius au
 ditur q̄ per dyapason vel in alia mixtione.

Tunc arguitur sic. si multa sentiret^r simul aut
 in mutatione eoz essent equales aut inequales
 si inequales per primam suppositionem maior
 motus faceret sensum ⁊ impediret minorem. si
 equales mutuo se impedirent ⁊ nichil sentiret.
 nisi forte mixtū ex illis. Secunda ratio vni
 us potentie est vnus vsus ⁊ vnus finis. Lum
 igitur operatio sit finis potentie. sequitur q̄ im
 possibile est plura sentire eodem actu ⁊ ab ea
 dem potentia. Tertia ratio. cōtrarioz cōs
 trariū sunt motus sicut calidi ⁊ frigidi calefactō
 ⁊ infrigidatio q̄ contrariantur. sed contraria nō
 possunt esse in eodem. ergo immutationes cōs
 trarioz non simul erūt in eodem sensu. ⁊ sic
 linquitur q̄ nō contingit duo sensibilia eiusdēz
 sensus ab eodem sensu in eodēz tempore sentire
 ⁊ per cōsequēs nec sensibilia diuersoz sensuum
 sicut album ⁊ dulce. qz plus distāt q̄ sensibilia
 eiusdēz. ⁊ per cōsequēs relinquitur g^o q̄ eadēz
 potentia nō possumus simul multa sentire nec
 diuersis potentiis vt videtur qz fundant^r in ea
 dem essentia aie. ⁊ propter hoc videm⁹ q̄ specu
 latio vehemens impedit vsum alioz sensuum.
 ⁊ simil^r delectatio vehemens. ergo diuersis potē
 tiis nō possum⁹ plura simul sentire. Quarto
 sic. non contingit multa simul intelligere. 2°
 topicoz. ergo non contingit simul multa senti
 re. ⁊ confirmat^r qz sicut impossibile ē idē corp⁹
 secundū eandē partem diuersis figuris figura
 ri. ita impossibile est aiām eandē simul secūduz
 eandē partēz diuersis formis sensibilibus actu
 ari. In opposituz arguit^r. qz immutationes
 sensuz particularium pertingunt ad sensuz cō
 munem. ergo sensus cōmunis potest simul ap
 prehendere plura sensibilia diuersoz sensuum.
 alias non poneret cōuenientiaz ⁊ differentiam
 inter sensibilia diuersorum sensuum. vt patuit
 2° de anima. ⁊ idē sensus particularis simul
 percipit contraria contenta sub vno subiecto ⁊
 eorum differentiaz cognoscat vt visus ponit dif
 ferentiam inter album ⁊ nigrum. ergo oportet q̄
 ea simul cognoscat. Pro responsione
 ad questionem.

Sciendum est primo q̄ post

q̄ philosophus soluit duas questiones precedē
 tes. consequenter prosequitur tertiam que sumi
 tur ex parte ipsius sensus. Pro responsione.

Scienduz est secundo q̄ p^o

pter rationes ante oppositum factas quidam
 dixerunt q̄ soni consonantes non simul percipi

De Sensu et Sensato.

unt ad auditu; sed videtur simul peruenire propter hoc quod tempus medium est insensibile propter suam paritatem; sed hoc impeditur per philosophum. scilicet quod tempus sit insensibile nam tempus sentimus eo quod aliquid quod est in tempore sentimus. si ergo tempus esset insensibile necesse esset aliquod tempus in quo nullus ens posset sentiri. sed nullum est ita primum tempus quoniam sentiamus nos esse. ergo nullum tempus est insensibile. Ex quo patet falsitas opinionis illorum dicentium quod non contingit in eodem indivisibili tempore plura sentire sed nobis oppositum videtur atque propter insensibilitatem tempore. Aliter dicunt quidam alii dicunt enim quod pars sensitiva est sicut unum continuus habens diversas partes sed non sunt actu diuise secundum quas diuise sentitur. sicut corpus continuus quod in una parte est album et in alia nigrum. ita dicunt quod secundum unam partem visus videmus album et secundum aliam nigrum et sic oportebit dicere quod in homine sunt due partes eiusdem sensus et eiusdem speciei quod sensibilia illarum partium sunt eiusdem generis. modo sensus distinguuntur specie secundum distinctionem sensibilibus. ut patet. 2. de anima. et ita secundum istas rationes sicut visus sunt duo organa ita ex parte anime sunt duo visus. Sed hoc stare non potest quod unius potentie est unus actus. cum ergo quilibet potentia sensitiva sit una. eius erit unus actus. quod actus insequitur virtuti sensitivam. ubi ergo erit una virtus visiva ibi erit eadem indivisibilis operatio. ergo unius sensus non sunt plures partes per quas sentiantur diuina sensibilia. Item sensibilia diversorum sensuum sentiuntur ab una potentia in indivisibili tempore. ergo a fortiori et sensibilia eiusdem generis sentiuntur in indivisibili tempore. Ans patet nam ubi cumque sunt diverse potentie ordinate in una substantia anime ibi posteriores reducantur in priores. et omnes reducantur in unam primam. sed ubi est una principalis causa et potentia sibi attribuantur omnes operationes illarum potentiarum et causarum. nam semper inferius est instrumentum superioris. ergo distincti sensus reducuntur ad unam individualem potentiam et partem sensitivam sicut ad suum fontem et principium qui est sensus communis. a quo spiritus sensitivi descendunt in omnes sensus particulares. et ad quam terminantur sensationes omnium sensuum particularium. Ex quo patet quod sensus communis se habet ad alios sensus sicut se habet centrum circuli ad lineas ab eo egredientes que omnes etiam in ipsum terminantur sicut in suo principio. ita omnes immutationes sensuum particularium terminantur ad sensum communem a quo egreditur vis sensitiva in omnes sensus particulares. Ex quo etiam patet quod sensus communis est quodammodo unus et quodammodo plures quod admodum et centrum circuli. quod secundum quod est principium et terminus omnium sic est unus. sed secundum quod est principium et terminus unius sensus. puta. visus et principium et ter-

minus alterius. puta. auditus sic est plures. sicut plane visus est. 2. de anima. Sit igitur.

Conclusio prima. contingit unus animal simul sentire diversa sensibilia secundum diversos sensus. Patet 2. per experientiam. experitur enim quilibet quod simul videt colorem et audit sonum.

Conclusio secunda: Idem sensus particularis non potest simul plura sentire ut plura sunt. Potest tamen multa sentire in quantum unus in aliquo. Prima pars patet per rationes factas ante oppositum. Secunda probatur quod simul videtur per visum de albo et nigro ponendo differentiam inter ipsa.

Conclusio tertia: Sensus communis acceptus ut plures simul percipit diversa sensibilia. Patet quod sic terminat diversas immutationes diversorum sensuum particularium quas percipit ergo et cetera.

Conclusio quarta. Sensus communis acceptus ut unus secundum. scilicet quod est principium et finis omnium aut plurimum sensuum particularium simul cognoscit plura. non ut plura sunt sed per modum unius. Patet quod sic comparat sensibilia diversorum sensuum ad invicem secundum convenientiam et differentiam. Ex quo patet quomodo diversi sensus simul possunt sentire et idem sensus etiam diversa sensibilia. Sed contra ea que dicta sunt forte obiceretur. quod licet idem possit esse album et dulce simul. non tamen potest esse simul album et nigrum. ergo videtur quod anima non possit simul sentire sensibilia unius generis cum sint contraria.

Dicendum quod non est ita in rebus citra animam sicut in sensu et in intellectu. quod corpus naturale recipit formas secundum esse naturale secundum quas habet contrarietatem. et ideo idem corpus non potest simul esse album et nigrum. sed sensus et intellectus non recipiunt formas rerum secundum esse naturale. sed secundum esse intentionale. et ideo sensus et intellectus simul possunt recipere species contrariorum sensibilibus. ergo et cetera. ymo etiam in eodem dyaphano simul possunt recipi species diversorum colorum. Et ad maiorem huius declarationem. Considerandum est quod sensus et intellectus non solum recipiunt species et formas rerum sed etiam per eas indicant de ipsis rebus et eas cognoscunt. Iudicium autem de contrariis non est contrarium sed unum et idem. et per unum contrarium fit iudicium de alio. quare patet quod sensibilia contraria eiusdem sensus possunt simul sentiri.

Dubitatur primo. Utrum Indivisibile possit sentiri. Respondetur philosophum quod non pro quo supponit quod licet distantia in qua aliquid videtur sit finita ex utraque parte. distantia

De memoria et Reminiscencia.

tamen in qua non potest videri est infinita in re-
mota a vidente licet sit finita versus ipsum
videns. Tunc arguitur sic. ex quo distantia in
qua aliquid videtur et in qua non potest videri
sunt continue inter eas est aliquid indivisibile ip-
sas continuans. si ergo indivisibile possit vide-
ri in isto casu posito ponatur in illo indivisibili ter-
minante illud spatium et sic videbitur cum sit in termino
distantie per quam aliquid videtur. et est illud idem
indivisibile non videbitur cum sit in termino dis-
stantie per quam nihil videtur. et sic videtur et non
videtur quod est inconveniens. vel oportebit dicere
quod partim videtur et partim non. quod est impos-
sibile. quia indivisibile non habet partes. Ex quibus
supradictis patet quid sit dicendum de sensibus
et sensibilibus. et qualiter immutatur sensus a sensibi-
libus. Rationes facte ante oppositum faciliter
solvantur ex dictis. Ratio facta post oppositum
est pro dictis. Et hoc de questione et per consequens
de toto de sensu et sensato.

Sequitur in textu.

De memoria autem et memo-
rari dicendum quid est et pro-
pter quas causas sit. et cetera.

Pro incipit librum De memoria et re- miniscencia.

Queritur primo:

Utrum memoria sit preteritorum. Arguitur quod non
quia aliquando memoramur aliquid quod nobis est pre-
sens sicut bovis vel equi. ergo memoria non est solum
preteritorum. et arguitur memoria sit medi-
ante specie sensibili reservata in memoria sensitiva.
sed illa species est presens. ergo memoria est presen-
tium et non solum preteritorum. In oppositum est probatum
in textu. Pro responsione.

Sciendum est primo. quod pru-
dentia est virtus propria bovis quia est recta ratio as-
gibilium. inveniuntur tamen quedam animalia quandoque
prudentiam participare. non ex eo quod habeant rationes
sed eo quod instinctu nature moventur per apprehensi-
ones sensitive partis ad quedam opera facienda
ac si ex ratione operarentur. ad prudentiam autem perti-
net ut prudens dirigatur per eam in ea que sibi vi-
dentur agenda non solum ex cognitione presentium sed et
preteritorum. ideo memoria per quam apprehenduntur
preterita ponitur pars prudentie. ideo in ani-
malibus in quibus inveniuntur prudentie similitudo
participata inveniuntur etiam memora preterito-
rum. Sed tamen sicut habent prudentiam imperfectam
respectu hominis ita habent memoriam imperfectam
nam animalia memorantur tantum. boves autem
memorantur et reminiscuntur. ideo post librum in quo de-
terminavit philosophus de sensu quod compositum est omnibus anima-
libus determinat de memoria et reminiscencia. a qua-
rum altera. scilicet reminiscencia in solis hominibus inveni-
tur. altera vero. scilicet memoria in hominibus et aliis
bus perfectis. Et primo determinat de memoria
et de reminiscencia. et determinando de memoria
ostendit quid est memoria. quid memorari. que sit
causa memorie. et ad quam partes anime pertineat pas-
sio memorandi. Omnes enim operationes partis
sensitive passionum dicuntur quia sentire est quod-
dam pati.

Sciendum est secundo quod non
idem homines inveniuntur bene memorativi.
et bene reminiscitivi. sed frequenter accidit quod illi
qui sunt melius memorantes sunt tardi ad remi-
niscendum. et addiscendum. illi autem bene reminiscuntur
qui sunt velocius ingenii ad inveniendum et bene
addiscendum ab aliis. Cuius causa est quia diversa
se habitudines hominum ad diversa opera perveniunt
ex diversa corporis dispositione. videmus enim in
corporibus quod illa que difficulter et tarde recipiunt
impressionem bene retinentur ipsas. sicut in lapide. que
vero de facili percipiunt non bene retinentur sicut a
qua. Et quia memorari nihil aliud est quam bene servare

De memoria et Reminiscencia.

te semel accepta: inde est q̄ illi qui sunt tardi ad recipiendum bene retinet̄ recepta quod est bene memorari. qui aut̄ de facili recipiunt etiā de facili amittūt. Sed reminisci est quedā reinuentio prius acceptorū nō conseruatorū. ideo illi qui sunt velocis ingenii ad inueniendū z recipiendū disciplina sunt etiā bñ reminiscitui.

Sciendum est tertio q̄ ad de terminandū de memoria oꝝ accipere primo qualia sunt memorabilia q̄ obiecta sunt priora actib⁹. z actus potentis z de aia. Sic igit̄.

Conclusio prima. Futuro rum nō est memoria sed eorū est opinio aut spes opinio quidē ex parte virtutis cognitive dicit̄. s. opinamur aliquo esse futurū. spes ex parte virtutis appetitive dicit̄. s. aliquid secundū spes rei affectatur z intenditur. **Prima pars probat̄.** q̄ futura cognoscim⁹ per intellectū. q̄ si etiā illa cognoscerem⁹ per mēoriā superflueret vna istarū potentiarū. assumptū p̄ q̄ de futuris contingentib⁹ secundū q̄ in suis causis consideratur p̄dē esse aliqua scientia que vocat̄ sperantia aut diuinitia z per hoc etiam probatur secūda conclusio.

Conclusio secunda. memoria non est p̄ntium sed eorū cognitio pertinet ad sensus per quē nec futurū nec preteritum cognoscim⁹ sed tantūmō p̄ns. Probat̄ q̄ si mēoria esset p̄sentū cū eorū sit sensus superflueret vna istarū potentiarū.

Conclusio Responsiua Ad quesitum. Memoria est solum preteritorū. **Cō**clusio iam satis probata est. z adhuc probat̄ eā philosophus ex cōmuni vsu loquēdi. quia nūllus qui presentialiter videt album aut aliquid aliud dicit se illud mēorari. similiter dū aliquis presentialiter secundum intellectum speculatur s̄ aliquis dicit se memorari cum ipse p̄noscat se prius audiuisse aliquid vidisse vel intellexisse. ergo memoria est preteritorū. **Ad**uertendum tamen q̄ memoria non sic est preteritorum quin possit esse rerū que sunt in presenti. potest enim aliquis memorari non solum eorum qui sunt mortui sed etiam qui nunc viuunt sicut sui ipsius aliquis dicitur reminisci. Sed intelligendum est q̄ memoria est preteritorum ad nostrā apprehensionem ita q̄ cum memoramur apprehendimus nos prius sensisse aut intellexisse aliqua siue illa sint adhuc in presenti siue non.

Ex quo patet q̄ memoria non est sensus qui est solum presentium. nec est opinio qui est futurorum. sed tantum memoria pertinet ad vīs sensitiuam. est enim memoria habitus siue passio anime de prius sensatis cum factum fuerit tem

pus. dum enim interuenit aliquod tempus mediū inter priorē apprehensionem sensus vel intellectus z memoriā sequentem siue apprehensionem sequentem est memoria. et sic memoria est respectu preterite apprehensionis. si enim aliquid apprehendatur per sensum aut intellectum. in illo nunc in quo apprehenditur apprehensio eius non dicitur memoria. sed solum q̄ respicit apprehensionem precedentem. et sic omnis memoria est quid inter apprehensiones primam z secundā quod ē temp⁹ memoratū.

Ex quo patet q̄ sola animalia que possunt sentire tempus memorantur. z illa parte anime memorantur qua tempus sentiunt. **Sed.**

Dubitatur primo. Quare volentes memorari mouemus capita. **Causa** est quia inter organa memorię et extimatio nē ponitur quoddam corpus quod claudit cellulam mediam quo per motum remoto vires sensitive reducte in actum sufficiunt ad actuan dum illa que sunt reserua in memoria. et per motum capitū remouetur hōi corpus.

Dubitatur secundo. Quare melius memoramur in tenebris q̄ in luce.

Causa est quoniam in luce oculus impeditur circa multa. ideo motus sensibilium exteriorum impediūt motum interiorum.

Dubitatur tertio. Quare volentes meditari facimus aliquod signum corporale. puta. nodum in corrigia. **Causa** est quia per tale signum corporale actuatur fantasma in memoria.

Dubitatur quarto. Quare cum volum⁹ memorari aliquando non possumus. et aliquando dum volum⁹ memoramur. **Causa** est quia cum nitimur memorari aliquando multiplicatur species in memoria propter quarum multitudinem perturbatur memoria. sed quando non volumus quietatur et occurrunt fantasma cuius volebamus memoriam habere.

Ad rationes ante oppositū

Ad primam dicitur q̄ licet memoria quando q̄ sit presentium secundum esse vt dicitur est: est tamen semper preteritorum secundum apprehensionem. **Ad secundam** dicitur q̄ licet memoria quantum ad principium proximum quod est spes sit presentium: tamen quantum ad obiectum consideratum per comparationem ad precedentem operationem z apprehensionem memoria est semper preteritorum.

Sequitur in textu. **Quoniam** autem de fantasia.

Queritur secundo. Utrum

Memoria sit passio primi sensitiui. Arguitur quod non quia aliud est organum memorie et aliud primi sensitiui. quia sensus communis de facili recipit et non conseruat. memorie autem est conseruare. modo bene recipere et bene conseruare requirunt contrarias dispositiones. ergo etc. 2° memoria est potentia distincta a sensu communi ergo non est passio eius. In oppositum est philosophus. Pro responsione ad questum.

Sciendum est primo. quod post

quam philosophus determinauit quid est memoria consequenter ostendit ad quam partem anime pertineat quoniam ut habetur 3° de anima. et etiam in presenti passio non contingit aliquid intelligere sine fantasia. mate neque quantum ad primam apprehensionem specierum intelligibilium nec quantum ad actualem considerationem per species intelligibiles illius cuius intellectus habet scientiam tamen intellectus non propter hoc cognoscit singulare. sicut enim est de descriptionibus figurarum geometrie in quibus si describatur triangulus describitur debite quantitas et tamen geometria in sua demonstratione non videtur aliqua determinata quantitate. similiter cum homo vult intelligere rem aliquam presupponit fantasiam debite quantitatis. ut volenti intelligere homines proportionat ymago alicuius hominis bicubiti vel tricubiti et tamen intellectus intelligit hominem in quantum est homo et non in quantum habet hanc quantitatem. et similiter quando intellectus vult intelligere naturam alicuius quantitatis. puta linee occurrit fantasiam linee pedalis vel bipedalis et tamen intellectus intelligit lineam solam secundum naturam quantitatis et non secundum quod est bipedalis.

Sciendum est secundo quod du

pliciter aliquid cognoscitur sensu ut ad proprium sufficit. Uno modo per immutationem sensus a sensibili et hoc modo cognoscitur tam sensibilia propria quam communia a sensibus propriis et sensu communi. Alio modo cognoscitur aliquid a sensu quodammodo secundario motu qui relinquitur ex prima immutatione sensus a sensibili et remanet etiam post absentiam sensibilis et hoc modo cognoscitur fantasia et etiam memoria de quarum distinctio ne videbitur. Sic igitur.

Conclusio Responsiua Ad

Questum. Memoria est passio primi sensitiui et sic pertinet ad partem sensitiuam. debet tamen accipi passio large. Patet quia magnitudo temporis et motus cuius sunt sensibilia communia cognoscuntur per se ab eadem potentia. cognoscendo enim prius et posterius in motu cognoscitur tempus. 4° philosophorum. sed magnitudo et motus cum sunt sensibilia communia per se cognoscuntur a sensu ergo et tem

pus. sed ad memoriam pertinet apprehensio temporis secundum quaedam determinationem. scilicet secundum distinctiones preteriti a presenti nunc. 6° memoria pertinet per se ad partem sensitiuam et non ad partem intellectiuam que non apprehendit tempus secundum determinatas quantitates. Verum est tamen quod memoria ponitur in parte intellectiuam. quia in parte intellectiuam est habitualis conseruatio eorum que pertinent ad partem intellectiuam et hec dicitur memoria. Probatur etiam 2° per signum animalia perfecta que non habent intellectum habent memoriam. et hoc est signum quod memoria pertinet ad partem sensitiuam. talia enim animalia cognoscunt tempus et memorantur de prius visis. sed enim cum aliquid cognoscatur per memoriam simul animal percipit hoc quod prius vidit vel audiuit. modo prius et posterius pertinent ad tempus ergo talia animalia cognoscunt tempus igitur habent memoriam.

Dubitatur primo. Cum in

memorando quedam passio principaliter afficiat animam et res cuius memoramur sit absens quare memoramur rei absentis et non presentis passionis. Dicitur quod illa passio siue fantasia potest dupliciter considerari. vno modo secundum se. alio modo prout est ymago alicuius rei absentis. sicut animal pictum potest considerari secundum se et ut est ymago animalis. si ergo animal conuertatur ad ipsum fantasiam secundum se sic videtur anime adesse aliquid sensibile et est operatio fantasie sicut quando intellectus se conuertit ad species intelligibilem et fantasiam secundum se simpliciter intelligit. sed si anima conuertatur ad fantasiam secundum quod est ymago alterius rei et consideret tanquam ymaginem eius quod prius sensit vel intellexit. sic est memoria sensitiua vel intellectiuam et sic per distinctionem fantasie et memorie.

Dubitatur secundo. Utrum

Iuuenes et senes sunt male memorie. Respondetur quod sic secundum suam propriam naturam. et ratio est quia ut dicebat memorari est conseruare firmiter accepta. modo iuuenes sunt in continuo fluxu propter augmentum et senes propter decrementum. ideo in neutris bene retinetur impressio sicut neque in aqua fluente. Uter est tamen quod de per accidens que recipimus in iuuetute bene retinemus. Cum ratio est. quia pueri cum nouiter intrantes mundum omnia apprehendunt ut noua et insolita ob hoc admirantur. admiratio vero est causa memorie. sicut illi que sunt velociter apprehensibiles non sunt bene memoratiui ut supra dictum est quia sunt magis humidum quam oporteat ad bonam memoriam id non manet in ipsis impressio fantasmatum. sicut illi que sunt tarde apprehensibiles non sunt bene memoratiui. quia in ipsis non fit bona apprehensio fantasmatum. Et quod per se ebrii non sunt bene memoratiui propter fluxum cerebri sicut mulieres sunt minus memoratiue quam viri. propter fluxum et motum quem habent propter nimiam humiditatem

Dubatur tertio Que ē cau

sa motus et bonitatis memorie. Rūdet q̄ frequētes meditatioēs eorū q̄ scimus aut intel-
lectimus faciūt et conseruant memoriā. memora-
ri autē nichil aliud est q̄ multotiens cōsiderare
aliqua. Manifestū est autē q̄ ex frequenti actu
meditādi habit⁹ memorabiliū cōseruātur sicut
et quilibet habit⁹. nam multiplicata causa for-
tificat effectus. Vñ generaliter possunt assigna-
ri quatuor cause bone memorie. Prima ē fre-
quens meditatio circa obiectū memorie. Se-
cunda est fortis apprehensio. potest enim esse q̄
aliquis ex via fortis et vehementi attentione cir-
ca aliquid de eo haberet meliores memorias q̄
ille qui multotiens illud reminisse cōsuevit.

Tertia est admiratio de obiecto memo-
rabili. et ideo dicitur q̄ iuuenes de p̄ accidens
bene memorantur. Quarta est delectatio et tri-
sticia illata ab obiecto memorabili.

Ad rationes ante oppositū

Ad primā dicitur q̄ bene pbat sensum cōmunē
et memoriā esse diuinas potentias et tamen sen-
sus cōis est radix aliarū potentiarū sensituarū
sicut nutritiua est radix potentie augmentatiue
et generatiue. nam vtraq̄ nutrimento vititur. si-
militer etiā sensus cōmunis est radix fantasie et
memorie que presupponūt actū sensus cōis et id
habent in hoc modū passionis respectu ipsius si-
cut posterius semp̄ habet respectū priorū in per se
ordinatis et similiter dicitur in secūda. Et hec de
questione. Sequit̄ in textu. De reminisci autē
re. iquum est dicere.

Queritur tertio. Utrum RE

miniscencia sit resumptio noticie elapse a memo-
ria ex aliquo principio in memoria resumpto.

Arguitur q̄ nō. nam si sic sequeretur q̄ que-
libet noua acceptio noticie esset reminiscencia.
consequens est falsū q̄ addiscere esset reminisci-
re. sic reminiscencia fit cū quadā collatiōe ali-
cuius cogniti ad id quod deletū est per obliuio-
nem. Nec autē collatiō cōuenit memorie. 1°
reminiscencia nō ē ex aliquo principio resumpto in
memoria. 2° sic reminiscencia solū conuenit
hominib⁹. sed homo differt a brutis solo intel-
lectu. 3° reminiscencia solū conuenit potentie in-
tellectiue. 4° non conuenit memorie. In op-
positum est pb̄s in textu. Pro r̄sione.

Sciendum est primo. q̄ post

q̄ pb̄s determinauit de memoria et memorari.
cōsequenter determinat de reminiscencia et remi-
nisci. Primo ostēdendo quid sit et quid nō sit re-
miniscencia. Deinde determinat modum remini-
scendi. Sit igitur.

Conclusio prima. Remini

scencia nō est memoria pp̄ie accipiēdo memo-
rias. Patz q̄ reminiscencia ē recordatio alicui⁹
obliti et deleti p̄ obliuionē. sed memoria ē alicui-
ius reseruatū et nondū obliti igit̄ r̄d. Et sic p̄ q̄
reminiscencia nō est rememoratio. nā multotiens
rememoramur absq̄ collatiōe illius cui⁹ reme-
moramur ad aliquid in memoria reseruatū. quā
tamē collatiōes requirit reminiscencia.

Conclusio secunda. Rem in

scencia nō est noua rei cognitio. Patz nā noua
rei cognitio respicit scitū vel inuentū absolute.
sed reminiscencia respicit inuentū vel oblitū et
postea cognitū ḡ r̄d. Ex quib⁹ p̄.

Conclusio responsiua ad que

situm. Reminiscencia ē resumptio elapse noticie
a memoria ex aliquo principio in memoria ac-
cepto. Probat q̄ reminiscencia fit cū motu fā-
ntasmatis qui ē ab aliquo in aliqd̄ sicut quilibet
alius mot⁹. termin⁹ aut mot⁹ a quo ē aliquod
principiū in memoria receptū et cognitū h̄s
certū ordinē ad oblitū. et terminus ad quez est
resumptio illius obliti ex tali principio in memo-
ria recepto. huiusmodi autem duo termini ex-
plicantur in predicta diffinitōe q̄ est sufficiens

Ex quo patet q̄ sicut inquisitio rationis est
via ad aliquid cognoscēdum et tñ ex aliquo co-
gnito procedit. ita etiam reminiscencia est ad a-
liquod memorandum et tamen ex aliquo me-
morato procedit. Ex quo patet q̄ non que-
libet resumptio elapse noticie a memoria est re-
miniscencia. nam contingit q̄ aliquis nunc sci-
ret aliquid et postea illius totaliter obliuisceret
sic q̄ nullo modo per se posset deuenire ad il-
lius noticiam. sed forte posset secundario illud
addiscere. et ita si resumptio esset noticie totaliter
elapse nō esset reminiscencia q̄ nō esset ex aliquo
principio in noticia recepto. Est enī reminiscencia
inquisitio alic⁹ quod a memoria excidit nō tñ
totaliter sed remans aliquod principiū ipsi⁹ in
memoria quo aliquādo p̄cedit ad reminiscen-
dū illi⁹ quod exciderat a memoria. et sic patz
quid sit reminiscencia. Ex istis pōt sumi ver⁹ mo-
dus reminiscendi. nā ex quo reminiscencia ē inuesti-
gatio obliti p̄ memoriā oz semp̄ incipere ab ali-
quo recepto in memoria quod aliquo ordine re-
spiciat rem que querit et sic reminiscencia inquirit
ordinē in fantasmatis reseruatīs. Ordo igitur
iste aut ē ex parte reminiscētis. aut ex parte remi-
niscibilis. si primū sic ē cōsuetudo nā cōsuetu-
do maximā vim h̄z ad reminiscendū quod in
nobis euidenter experimur. quia cū consueuim⁹
aliqua p̄ ordinē enūciare dicto priori occurrit
secundū etiā sine attentione speciali. cōsuetudo
enī quasi ē altera natura. Si vero talis ordo sit.

cōsuetudo
alta natura

ex parte remiscibilis hoc est dupliciter aut ē ex parte necessitatis et tunc statim venit in questum posterius .vt ex ordine hoīs cū aīali apprehenso homine reminiscimur aīalis. Aut est ordo pbabilitatis et sic ab omnib⁹ que aliquo adherent rei potest fieri inuētio rei quē sit p reminiscenciam siue pertineant ad illam rem tanq̄ similia siue tanq̄ cōtraria vel quouis modo.

Modus ergo reminiscendi ē ille nam capimus aliquod primū principij in memoria receptum. et ab isto venim⁹ in secundū. et a 2º in 3º et sic deinceps. Ex quo patet q̄ cū volumus reminisci non capimus indifferēter quodcumq; principium in memoria receptū. s; illud p quod putamus citius peruenire ad inuentionē questiti siue incipiendo a primo simpliciter vel ab ultimo secundū modum resolutionis. Ex quo patet eq̄ q̄ magis remiscibilia sunt que hnt aliquem ordinē q̄ que carent ordine. Et optime remiscibilia sunt que optime sunt ordinata. et ideo ad bene memorandū et bene reminiscēdū quatuor principaliter sunt documenta obseruanda maxime ex parte remiscencis. Primum est vt ludeat ea que vult retinere in aliquo ordine reducere. 2º vt pfunde et attente ad ea mentes apponat. 3º vt frequenter meditetur secundū ordinem. 4º vt incipiat reminisci a principio.

Dubitatur primo. Quare

Aliquando ab aliquo principio reminiscimur alicuius et quandoq; ab eodem illius non reminiscimur. Causa est qz quādoq; transgreditur et fit motus vltra ipsum et hoc cū mouetur motu inconsueto. nam ibi cōsuetudo fit altera natura. tñ potest deficere sicut qñq; deficit natura. Sed qñ nō fit transgressio in motu bene reminiscimur.

Dubitatur secundo. Quare

contingit q̄ dum aliquis diligenter querit reminisci non potest reminisci et postea facilliter pōt.

Rñdet q̄ causa est qz in illa diligentia sūt multi motus indilincti qui impediunt ordinē quibus sedatis inuenitur determinate quod q̄ ritur et conuenienter fit reminiscencia.

Dubitatur tertio. Quare

plures reminiscimur eorū q̄ pcul sunt a presenti et non eorū que ppe sunt. Causa est qz si velimus reminisci eorū que sunt ppe prius vadim⁹ ad principij negotij tocū. et sic primo inuenim⁹ multarū longinqua a p̄senti priusq̄ ea que sunt p̄p̄inqua p̄nti. nā sicut res habent ordinem ita pueniens est motū reminiscencie fieri secundū ordinē incipiendo a primo totius ordinis pcedendo per media vsq; in finem. qñq; tñ cōtinuit oppo⁹ fieri.

Ad rationes ante oppositū

Ad primā negat p̄na et causa p̄ et dicitur.

Ad secundā dicit q̄ bene pbat reminiscētiā differre a memoria et rememorari quod cōcedit

Ad tertiā iam patuit solutio in precedentiibus. et hec de questione. Sequitur in textu Quod quidē igit nō idem sunt et.

Queritur quarto et ultimo.

Utum reminiscencia insit solū hoibus. Arguit q̄ nō. Reminiscētia pertinet ad memoriā qz est quasi quidā motus ad memoriā habendam. sed memoria inest brutis sicut hominib⁹ igitur et reminiscencia. 2º reminiscencia est passio partis sensitivē. cum ergo bruta sentiant sicut et homines videtur q̄ reminiscantur.

Et confirmatur. qz animalibus perfectis insunt omnes vires sensitivē. ergo aīali inest vis sensitiva que est reminiscencia. 3º multis brutis animalibus videtur inesse ratio quia videntur moueri et facere discursus sicut patet de auibus et catis et cumeis in multis actibus eorum ergo eis inest reminiscencia. In oppositū est p̄bū in textu. Pro rñsione ad questum.

Sciendum est primo q̄ remi

nisci et iterato addiscere vel inuenire sic differunt. quia reminisci est recuperare noticiam amissam per aliquod principium in memoria retentum ad quod quodāmodo sequitur noticia quesita vel de necessitate vel de consuetudine vt dictum est prius. puta. cum aliquis recordatur alicui⁹ quod sibi dictū est ab alio et oblitus est quis ei dixerit talis videtur eo quod h; in memoria scilicet illo dicto ad reminiscendū illius cuius oblitus est. Sed quando aliquis peruenit ad noticiam amissā non per aliquod principium reseruatū in memoria sed per aliquid aliud vt a doctore extrinseco ille dicitur iterū addiscere. Sed quando aliquis diuersa cogitans et multis motibus mouetur vel peruenit ad motum per quem consequitur cognitionē rei scite et oblite dicitur iterū inuenire.

Sed dicitur de nouo inuenire quando accipit noticiam ab alio q̄ a seipso nam nunq̄ habuit. Unde in reminiscendo inchoandum est a principio huius cuius reminisci volumus quia ignotū habet cognosci p notū. Cū ergo principij sit notius p̄cipiati sequit q̄ in reminiscendo inchoandū est a principio.

Sciendum est secundo q̄ in

reminiscendo fantasia discurret de vno ad aliud ppter similitudinē intra ip̄as reptā vt a lacte itur in cognitionem albi et ab albo i noticiam aeris qui est liquidus sicut lac. et ab aere in humidū

De memoria et Reminiscencia.

z ab humido in suū cōtrariū. s. sicci z sūter.
Uñ in discursu reminiscētie mediū cōueniēs ex parte reminiscētis est principiū vniuersale nō q̄ dē per p̄dicationē s; a quo aliquis p̄sueuit memorari ad diuersa sicut dictū est de lacte. z ideo ab illo possum⁹ p̄cedere z ad vñū z ad aliud quo vsq; pueniamus ad illud quod querimus z sic ignorata hac littera .d. incipiendū est ab .a. in b. z a. b. in c. z sic cōsequēter quousq; in .d. per quendam cōsuetudinē pueniam⁹. Et ex hoc patz causa erroris cōtingēns in reminiscencia. nam error ibi cōtingit qñ maior ē habitudo p̄cipii vniuersal' ad vñū reminiscibile q̄ ad aliud qd̄ q̄ rimus. z hoc frequēter cōtingit ex cōsuetudine vt cū cōsueti sum⁹ per principiū recordari vñū z alterius. tñ ex cōsuetudine soluz memoramur illius cuius p̄ principiū memorari cōsueuim⁹. Verū ē tñ q̄ temp⁹ est principiū reminiscētie secundū quod ē mensura ei⁹ cui⁹ reminiscitur Uñ reminiscens semper cognoscit tempus determinate z finite: aut infinite z indeterminate. sicut cū aliquis reminiscitur hoc eē factū certa die tūc cognoscit temp⁹ determinate in quo factus est tale opus. sed indeterminate cognoscit aliquis temp⁹ qñ reminiscitur alicui⁹ opis preteriti sed nescit temp⁹ determinatū in quo factum est tale opus.

Conclusio p̄ria. Sensitiuum

in hoīe accedit ad p̄prietatē rōnalis z ē capax rōnis. Probat qz in omni ordine rex superius inferiori ordinis z infimū superioris accedunt ad easdē p̄prietates z cōditiones. cū g⁹ sensus hoīs sit suprem⁹ in ordine sensitiuoz sequit⁹ q̄ p̄cipabit p̄dicationē intellectui. g⁹ sensitiuuz hoīs est capax rōnis. z dicit⁹ rōe p̄ participationē quod puenit brutis in quib⁹ sensitiuuz est sine intellectiuo.

Conclusio responsiua: Re

miniscencia solū pertinet hoībus z est passio corporea pueniens memorie humane. Probat qz cū inter oēs memorias p̄tis sensitiue memoria humana sit suprema z altior⁹ gradus sequitur q̄ illa sola accedat ad cōditionē rōnalis et intellectui. cū ergo natura rationis sit p̄cedere de noto ad ignoti noticiāz. sequit⁹ q̄ sola memoria p̄cedet de noto ad ignotū. qui quidē discursus a notis memoratis ad ignotū obligū est reminiscencia. g⁹ conclusio vera. Est aduertēdū tamē q̄ sicut aliqui intelligim⁹ aliquid simpliciter z sine discursu z aliqui cū discursu venim⁹ in cognitionē alie: ita aliqui memoramur p̄ simplices memoriā sine motu reminiscētie. aliqui vero nō possum⁹ quod pertinet ad reminiscētiāz. Ex quo patz q̄ brutis nō inest reminiscētia qz nō habēt potentiaz discursiūz aut col-

lectiūz vnius cū alio quod tñ requirit reminiscētia. Sed q̄ reminiscētia sit passio organi corpalis z nō pertineat ad intellectū p̄batur rōnib⁹ textus. Primo sic. qz dñ aliquis diligenter vult reminisci z nō pōt turbat in corpe ergo reminiscētia est passio organi corporalis. z hec turbatio maxime fit in melancholicis qui sunt frigidī z sicci ideo quod eis imprimis non cito remouetur. z⁹ arguit. habentia superiora grossiora inferiorib⁹ sine p̄portione sunt male reminiscētia. z opposito mō dispositi sunt reminiscētiōres. cū ergo ista nō fiant nisi p̄pter diuersitates organoz corporeoz sequitur q̄ reminiscētia requirit organū corpale. Ex quo patz q̄ magni nō sunt bene reminiscētia. qz vt in pluribus habent superiora grossiora inferiorib⁹ sine p̄portione. 3⁹ patz q̄ iuuenes sunt peioris reminiscētie z similiter senes. cū ergo hi nō differant nisi p̄pter organi diuersitatē. sequitur q̄ reminiscētia requirit organū corporeale. Et sic patet quod dicendū erat de memoria z reminiscētia.

Ad rationes ante opposituz

Ad primā dicit⁹ q̄ reminiscētia nō est passio cui⁹ libz memorie sed solius humane p̄pter affinitatem quā hz ad intellectū z hoc soluz reperit in hoībus. Et similiter dicit⁹ ad secundā z ad eius p̄firmationē. Ad tertiā dicit⁹ q̄ talib⁹ animalibus quodā mō per naturā indita est cognitio sine quocūq; discursu que quodā mō similit est cognitioni q̄ est in nobis hoīb⁹ q̄ acquirit per discursū. s. in termino discursus. z sic hōmō brutus in talib⁹ actib⁹ nō discursit sicut faciūt homines. sed hoc faciūt discursu naturali q̄ est quidam instinct⁹ nature. vel vt qñq; dicit⁹. nō p̄fecte discursunt. z hec de questioe z p̄p̄ns de toto libro de memoria z reminiscētia.

Sequitur in textu. De Somno autem et Vigilia consideranduz ē quid sint. et cetera.

**Ira inciu3 libri de
Somno et Vigilia
Queritur primo.**

Utrum sompnus sit priuatio vigilie. Arguitur q̄ nō q̄ a priuatione non regreditur in habitum. sed a sompno regreditur in vigiliā ergo et cetera. 2° priuationis non est causa positua. sed sompni est causa positua quia causatur ex eleuatione humorum a loco digestionis ad cerebrum obstruentium vias et meatus per quos mittunt spiritus sensu a sensu communi ad alios sensus g^o rē. In oppo^o ē Aristoteles in textu. Pro responsione.

Sciendum est primo Quod postq̄ Aristoteles in libris de sensu et sensato. et memoria et reminiscencia determinauit de operib^o sensuum que replentur per organum corporeū ad quarum operationū excessus secundum actū sequitur sompnus: consequens est determinare postea de sompno et vigilia que se habēt vt priuatio et habitus. et q̄ in sompno accidunt sompnia et diuinationes. Est enī sompnus operatio fantastica in dormiente. ideo consequenter determinabit de sompno et de diuinatione que sit per sompnus. Et primo probemialiter mouet tredecim questiones quarū quinq̄ pertinet ad sompnus. et octo ad sompnū et diuinationes. Quarū quatuor sunt magis naturales. et alie minus. Et quia nouū est ad sensum sompnū eē ideo primo querit Aristoteles quid sit sompnus et vigilia. 2° vtrum sint passionēs communes anime et corpori. 3° ad quam partē anime pertineant. 4° propter quā causam insunt animalibus. 5° vtrum iste passionēs conueniant omni animali aut vna illarū vni speciei animalis et altera alteri. aut sint aliqua animalia quibus neutra istarum passionū conueniat et alia quibus vtraq̄ conueniat. et hec sunt questiones quas intendit determinare philosophus in prima parte huius libri. Et in secunda videbitur primo propter quam causam dormientes sompniant et quid sit sompnus.

2° vtrum dormientibus accidat sompnare et propter quā causam nō semper habēt memoriam de sompniis suis. et propter quam causam aliqui imperfecte recolunt: et aliqui perfecte: et aliqui non recolunt. 3° vtrum per sompnū contingat preuidere futura et recte diuinare de futuris. 4° videbitur qualiter hoc contingat.

5° vtrū talia sompnia causata sint ab homine et de diuinatione futurorū vtrum habeant causā ex quibusdam demonib^o. 6° vtrum sompnia habeāt determinatā causam a natura.

Et vltimo vtrū fiant a casu vel a fortuna. et in hoc patet intentio huius libri.

Sciendum est secundo Quod aīal secundū q̄ in eo est principiu3 motus ad sompnū est subiectū in hoc libro et est pars contenta sub subiecto totius philosophie naturalis. Nec obstat q̄ iste liber intuletur de somno et vigilia propter causas alias sepius dictas. sit igit.

Conclusio prima. Ad questum. Somnus ē priuatio vigilie. Probatur q̄ vigilia est per solutionem sensuum. somnus vero fit per sensuum immobilitatem seu ligamentum et primo sensus communis. dicit enī cōmentator q̄ somnus est immobilitas sensus cōis respectu sensuum exteriorū que quide3 immobilitas contingit quia a sensu cōmuni tanq̄ a fonte reuertuntur spiritus sensitui ad sensus exteriores per meatus venarum qui quidem spiritus impediuntur interuentibus fumis eleuatis a loco digestionis claudentibus et obstruentibus poros et meatus ne isti spiritus sensitui perueniant ad sensus. ideo ligatur sensus exteriores et priuantur sensatiōe et hec priuatio somn^o dicit.

Conclusio secunda. Somnus et vigilia que sunt passiones aīalis animalis insunt secundum eandem partem. Probatur duplici ratione. Prima quia somnus et vigilia opponuntur vt priuatio et habitus. sed opposita habent fieri circa idem. ergo rē. Minores probat per inductiones quia visus et cecitas naturaliter sunt circa oculū. similiter turpe et pulchrum circa debitam proportionem corporum et membrorum. et sanitas et egritudo circa debitas proportionem humorum seu qualitatum. et auditus et surditus circa etiam idem. igitur rē.

Secunda ratio. in quacūq̄ parte cognoscimus animal vigilare quia sentit: cognoscimus etiam ipsum dormire et per somnum deprimi quia non sentit. Unde vigilantem cognoscimus vsu et operatione sensuum ideo sentientem actu vigilare dicimus et sentire. et nō sentientem dicimus dormire. ergo somnum et vigiliā habent fieri circa eandē partē aīalis. animal enī vigilās dicit cū aliquod sensibilis exterioris apprehendit ideo vere dicit q̄ aīal cogit vigilare sentiendo et in vsu sensuum. Ex quo inferat phis q̄ somn^o et vigilia sūt passiones totū cūctū ex aīa et corpe et nō aīe aut corpis tantū. Probatur q̄ cuius ē potētia ei^o ē actio. g^o a destructiōe cōtis cui^o nō est actō ei^o nō ē potētia. s3 opatio sensus nō est anime tantū nec corporis tantū sed vtriusq̄ vt patuit. 2° de aīa. ergo somn^o et vigilia q̄ sunt passionēs ptis sensitivae et accidunt in operatione sensus sunt passionēs totū cūctū.

Et ē aduertendū q̄ quā3 in somno ligat solus sensus exteriores q̄ meat^o p̄ quos veniūt spūs vite a sensu cōi ad sensus exteriores obstruunt

Aliquando etiam meatus per quos sensus communis influit sensibus interioribus etiam ligatur. Et secundum primum modum contingunt sompnia. quia tunc a fantasia ad sensum communem mittuntur species reseruate per quandam subtilē euaporationē. et tunc videtur homini quod vigilando percipiat ea quorum ista sunt fantasmata. et tunc non perfecte dormit. Sed in secundo non contingunt sompnia. et sic patet quare homines aliqui sompnant et alii non et illud principaliter videtur in secunda parte huius.

Dubatur primo Quis somnus sit privatio vigilie quare prenomina sompnus in titulo libri. Respondetur quod propter admirari inceperunt philosophi philosophari. et quod sompnus causat maiorem admirationem quam vigilia quia in sompno animal videtur quasi mortuum. ideo philosophus primo voluit notificare sompnium et deinde vigiliam.

Dubatur secundo Quare

Dabentes strictas venas citius et forcius dormiunt. et alii. Causa est. quia facilius est obstruere strictiores viam quam magis latam. cum igitur habeant venas strictas et angustas et meatus strictos et sompnus causatur per obstructionem meatuum sequitur quod tales cito dormiunt.

Ad rationes ante oppositas

Ad primam dicitur quod duplex est privatio quia quedam est que privatur formam et operationem seu actum et potentiam. et alia est que privatur operationem et non formam seu actum et non potentiam. Vel aliter illud dicendo. aliqui habitum et non principia habitus. et per hoc soluetur ratio.

Ad secundam dicitur quod privationis est causa positiva per accidens et non per se. et ideo illa causa sompni de qua dictum est non est per se causa sompni sed magis per accidens. quia ad ipsam sequitur sompnus. et hec de questione. Sequitur in textu. Cum autem determinatum sit primum.

Queritur secundo Utrum

Sompnus et vigilia insunt plantis. Arguitur quod sic simili ratione qua probat Aristoteles quod insunt animalibus. quia quibuscumque inest operatio determinata secundum naturam necesse est quiescere ab illa operatione cum tempore exegerit in quo nata sunt operari secundum aliam operationem. sed plantis inest determinata operatio quia earum est finita virtus. ergo operatio consequens virtutem est finita. ergo cum exegerit tempus in quo nate sunt operari necesse est plantas desistere ab operatione. sed sompnus inest animalibus cum desistunt ab operatione

igitur inest plantis. Secundo arguitur. Plantis inest recipitatio caloris naturalis ab exterioribus ad interiora. ergo inest eis sompnus. tenet ratio quia sompnus est conuentus et recipitatio ratio. ut dictum est. Accidens patet quia in hyeme et etiam in estate de nocte plantę trahunt calorem suum ab intra. Ad oppositum est philosophus in textu. Pro responsione ad questum sit.

Conclusio prima. plantis non inest sensus ergo nec sompnus nec vigilia. Patet consequentia quia talia sunt passiones sensus. et passio nunquam est sine proprio subiecto.

Aduertendum est tamen quod plantis inest aliquid simile sompno ut arguitur ante oppositum quia eis inest aliquando retractio caloris ad interiora sicut in hyeme. nam in tantum retrahitur calor et ex consequenti humidum quod folia fluunt et plante videtur mori et tunc videtur dormire. Sed in estate huiusmodi calor reuertitur et etiam humidus et tunc rarefiunt exteriora et apeririunt plante et produciunt folia et fructus: et tunc videtur vigilare. Sed ista differenter fiunt in animalibus et plantis. quia in plantis fiunt in hyeme propter frigus quod circumdat humidum plante cum calido vnito ad intra se retrahens. Sed in estate calidum circumdat plantas. et ideo calidum et humidum plantarum fluit ad circumferentiam. Et similiter dicendum est de floribus se cludentibus de nocte in estate et die se aperientibus. Sed in animalibus ista retractio fit propter euaporationem cibi et eleuationem humorum ad cerebrum et ita fit a principio intrinseco mouente vapores sursum. qui sursum eleuati propter frigiditatem cerebri ingrossantur et obstruunt meatus per quos mittuntur spiritus sensitivi a corde ad singula membra ratione cuius obstructionis exteriora priuantur huiusmodi spiritibus et calore et tunc sequitur sompnus.

Conclusio secunda Nullum

est animal cui non conueniat quandoque dormire et quandoque vigilare. Probatur conclusio quia subiectum aliquod non potest perpetuo priuari propria passione et operatione eius sed sompnus et vigilia sunt passiones animalis. ergo ratio. sunt enim passiones primi sensitivi ut postea videbitur. et primum sensitivum participat quodlibet animal. quia omne animal necesse habet sensum. igitur necessario habet primum sensitivum. ideo dicit textus quod omnia animalia sompno comunicant siue sint nata siue volatilia siue gressibilia. siue habentia duos oculos. siue habentia duram testam. licet ista sint breuis sompni. Et ideo

non est ita manifestum de istis sicut de aliis. et tamen necessario dormiunt. Ex p̄dictis sequit̄

Conclusio tertia Nulluz animal semper vigilat. patet ratio de tertijs. quia cuilibet animal est aliquod tempus determinatum secundum naturam viribus illius animalis. cuius igitur extiterit tempus illud determinatum per quod natum est operari necesse est tunc quodlibet animal quiescere ab opere suo. et sic non potest poterit vigilare sed necessario oportet ipsius dormire ut fiat restitutio temporis presentis. ergo nullum animal semper vigilat.

Conclusio tertia Nulluz animal semper dormit. Probatur quia quodlibet animal est sensitivus. sed sensitivus est quod potest agere secundum actum. id est sentire secundum actum sed potentia naturalis nunquam est frustra. ergo oportet necessario omne animal quandoque sentire. et per consequens vigilare. et sic necesse omnem somnium excitalem esse. Patet igitur quod plantis non inest somnus nec vigilia sed cuilibet animali insunt. Patet etiam quod nullum animal semper vigilat nec semper dormit. Sed.

Dubitatur primo Quare in somno iudicamus nos quandoque ascendere et quandoque descendere. Causa est quia in somno quandoque cadunt fumi grossi a cerebro ad cor. ideo sensus communis hoc sentiens iudicat de sensu. Quandoque etiam fumi grossi ascendunt a corde ad cerebrum et tunc iudicamus nos ascendere. et hoc maxime accidit in egrotantibus qui habent plures motus in capite.

Dubitatur secundo Quare melancholici minus dormiunt quam alii. et flegmatici magis. Causa est quod somnus causatur ex evaporatione nutrimenti. modo in melancholicis est minor evaporatio propter defectum caloris et habundantiam siccitatis. sunt enim frigidi et siccus de natura terre. sed flegmatici sunt magis calidi quam alii. ideo in ipsis fit maior evaporatio et plures fumi ascendunt ad cerebrum qui non cito dissolvuntur. quod in eis non est calor multum acutus ideo multum dormiunt.

Ad rationes. Ad primam dicitur quod potentia vegetativa non cessat ab operatione sua quam diu vivens vivit. et ideo cessatio a nutritione est mors. ut dicitur in 2° de anima et sic bene est aliquod tempus determinatum operationum anime vegetative non tamen sic determinatum est quod postquam perierit vel cessaverit possit iterum operari. ideo non est simile de potentia sensitiva et vegetativa. Secunda ratio bene probat quod plantis inest somnus metaphoricus.

Sequitur in textu. Quare necesse est

omne dormiens. et cetera.

Queritur tertio Utruz Somnus sit passio primi sensitivi.

Arguitur quod non quia sompnus est eius quod immobilizatur. sed primus sensitivus non immobilizatur. quia primus sensitivus est in corde quod semper movetur durante vita. ergo etc. 2° arguitur. sompnus est passio illius a quo retrahitur calor et spiritus. sed a corde non retrahitur calor et spiritus. ergo etc.

3° arguitur. sompnus est passio illius quod primo immobilizatur in somno. sed sensus particularis primo immobilizatur. ergo sompnus non est passio primi sensitivi. maior pars quia privatio proprie operationis debet attribui proprio subiecto illius operationis. Ad oppositum est Aristoteles in textu.

Sciendum est primo

Quod postquam determinatum est de subiecto somni tamen remoto quod est corpus quod propinquo quod est animal: contra philosophum determinat de subiecto ipsius somni propinquo et ostendendo quid sit illud philosophum tria supponit. Primo quod in somno necesse est omnes sensus ligari quod nisi sic stare animal vigilare dum dormiret. 2° supponitur quod non omne animal habet omnes sensus. 3° supponitur quod inter sensus particulares necesse est ponere sensus communem. Ita probatur in textu sicut sunt. 2° de anima.

Conclusio prima. Somnus

non est passio omnium sensuum particularium nec alicuius sensus particularis. Probatur quod non est necesse omnes sensus exteriores simul agere ergo non est necesse omnes exteriores simul immobilizari. cuius igitur sompnus sit immobilizatio sensuum sequitur quod non est passio omnium sensuum particularium. Nec alius sensus particularis. quia unus sensus particularis potest ligari altero non ligato. modo animal in somno universaliter nichil sentit. ergo sompnus non est passio alicuius sensus particularis.

Conclusio secunda et est res

ponsiva ad quesitum. Sompnus est passio primi sensitivi. Probatur quod quoniam aliqua passio convenit aliquibus pluribus oportet tunc quod conveniat ipsis per aliquam naturam sibi communi cui prius convenit. sed sompnus convenit omnibus sensibus particularibus quia omnes ligantur ut notum est. ergo oportet esse unam naturam communem omnibus sensibus particularibus cui primo conveniat sompnus. sed talis est sensus communis seu primus sensitivus. ergo etc. Item sompnus est passio illius quo immobilizatio necesse est omnes alios immobilizari et non e contra. sic est de primo sensitivo. ergo etc.

Flegmatici dormiunt multum.

Conclusio tertia: Non

Quelibet impotentia sentiendi est somn⁹. Probat textus duplici signo. Primum est q^d in defectibus anime animal redditur impotens ad sentiendū et tamen non dormit. g^o 24. Un⁹ defectio aīe vocatur stat⁹ vite vt in principio aut in fine vite. vel etiā aliqua egritudo vt extasis vel demencia vel liturgia. Est enī demencia passio causata ex habūdantia colere vel melancolie in anteriori pte cerebri q̄ ligat ymaginatōez ibi existentēz. Sed Amencia causat⁹ ex habūdantia sanguinis in media parte cerebri que ligat extimatiuā ibi exntem. Et liturgia causat⁹ ex habūdantia fleumatis in posteriori parte cerebri exntis et ideo ligat memoriā. Aliud signū ē de hoīb⁹ qui ligantur in vena colli tales enī non sentiunt q^d obstruunt meat⁹ per quos deferrunt spūs sensitiuū. g^o cōclusio vera.

Dubitatur primo. Circa tertium. Utrū in corde sit principū mot⁹ et pūmū sensitiuum. Pro dubio sciendum est q^d in eadem parte est principū sensus in qua est principū mot⁹ local⁹ et illa p^oculsa in hoīb⁹ est inter caput et intestina. Sit igitur.

Conclusio prima. In animalibus habentibus sanguinē cor est principalis pars a qua fluit mot⁹. et in aliis est pars proportionalis cordi. Probat q^d spūs sine calor est principū mot⁹. sed in corde est principū spūs rit⁹. ergo maior patet q^d spūs est quoddā corp⁹ subtile euaporatū mediāte calore subtili naturali. g^o vbi est fons caloris ibi est principū spūs rit⁹. sed in corde est fons caloris. g^o ibi est principū spiritus. Minor p^o q^d vbi indigem⁹ respici ratione ad refrigerū ibi ē fons caloris vbi manet cor. q^d nisi loc⁹ ille refrigeraretur statim aīal suffocaret. ergo in hūitibus sanguinē cor est principū motus et caloris. sed in non hūitibus cor vt sunt illa que decisa viuunt. pars p^oportionalis cordi est pars in qua est spūs cōtemplatus. Quod autē spūs sit principū mot⁹ p^o q^d aīal non operat⁹ sine vigore. sed spūs facit vigore in aīalibus q^d cōseruatio et retentio spūs facit robur. et ista retentio in habentib⁹ sanguines fit p^o aere et humidū attractū per inspirationē. et in nō hūitibus cor ē aliquid p^oportionale cordi a quo mouet spūs ad succinctoriū. ideo hūmōi aīalia dum mouent⁹ causant sonū ex cōssione hūmōi spiritus ad succinctoriū. et est succinctoriū que dam pellicula diuidens hūmōi aīalia p^o mediū

Conclusio secunda: In cor de est principū sensus. Patet q^d animalia mouentur facto aliquo sensu seu cognitione sensus q^d mouetur animal p^o appetitū. et cognicio sensus p^ouenit appetitū. ideo sensus animalis p^o

uenit motū. ergo vbi est principū motus ibi est principū sensus. sed in corde est principū motus g^o ibi est principū sensus.

Dubitatur secundo. Utrum

Dormientes possunt exercere opera vigilantū Dicitur q^d sic. p^o q^d contingit q^d in somno fantasia sit soluta. et q^d homo fantasietur de aliquo prius sensato g^o sensus cōis per quandā subtilem euaporationē potest suscipere speciē referuatam in fantasia ac si immutaretur a sensu exteriori. et facta ista immutatione erit executio operis ac si dormiens vigilaret.

Dubitatur tertio: Quare

Domines memorant⁹ de somniis et nō de actibus vigilantū quos exercent dormiendo. puta de motu brachii vel locutione. Causa est q^d memoria est reseruatō alicuius sensati ab aliquo sensu exteriori. sed fantasia quod est principū somni prius fuit sensatū a sensu exteriori g^o de somno erit memoria. s^o cū dormientes exercent actus vigilantū omēs sensus exteriores sunt ligati et ita actus illi non primo sentiuntur per sensus exteriores et sic non deferuntur ad memoriā. ergo in memoria non reseruantur.

Ad rationes ante oppositūz

Ad primam dicitur q^d duplex est immobilitas ipsius cordis et eius immutatio. quedā est local⁹ et hoc mō non immobilitat⁹ vt pbat rō. Secūda est respectu sensuū particulariū que est carētia influxus virtutis sensitive ad sensus exteriores et hoc mō immobilitat⁹.

Ad secūdam dicitur q^d calor sic retrahit q^d non plus mittitur ad sensus particulares. Ad tertiam dicitur q^d sensus particulares prius imperfecte immobilitat⁹ q^d sensus cōis. non tamen perfecte ligantur quousq³ sensus cōis sit ligat⁹. q^d ad obstructionē meatūz per quos influit sensus sequitur priuatio fluxus sensus cōmuni ad sensus particulares et tunc sequit⁹ somn⁹. et hec de questione.

Sequitur in textu.

Quare autē dormientes rō.

Queritur quarto Utrum

Diffinitio somni sit sufficiens in qua dicitur sōnus est conuent⁹ et recipit calor naturalis ab exterioribus ad interiora propter euaporationē ascendentez ad cerebrum ibidem infrigidatā et item descendentez et obstruentez meatus sensitiuos propter salutem animalium

Arguitur q^d non q^d si sic sequeretur q^d vīua et generaliter calida non essent somnifera. patet consequentia quia impediret infrigidationēz q^d requiritur in somno. 2° multa aīalia dormiunt per totam hyemen vt docet experientia. et tamen in talibus non est conuent⁹ recipit

diffinitio somni

De Somno et Vigilia.

tio caloris naturalis ab exterioribus ad interiora. g. 24. 3. si diffinitio esset sufficiens sequitur quod plantis inefficax somnus quod prius imputatum est. et patet consequentia quia in ipsis est reciprocatio caloris naturalis ab exterioribus ad interiora. In oppositum est philosophus in tertio. Pro responsione.

Sciendum est primo. quod postquam philosophus ostendit quibus inest somnus et vigilia et quibus non et quibus est passio: consequenter inquit de causis ipsius somni. quibus inuestigatis infert diffinitionem somni.

Conclusio prima: Causa finalis ipsius somni est salus animalium. Probatum quod propter diurnam actionem partes sensitivae fatigantur. ergo somnus in quo est quies partium sensitivae recuperans et restaurans deperditam in sensatione ordinatur ad salutem animalium sicut ad fines. Et conclusionem sequitur quod et vigilia est finis somni. Patet quod salus animalium est in vigilia. sentire enim in sensitivis est quid optimum sicut intelligere in intellectivis. ergo pro quietem qui est in somno melius exercentur vigiliae quae sunt sentire et ante somnum. sequitur ergo quod vigilia est etiam finis somni. est tamen finis somni quantum ad bene esse animalium. et salus animalium quantum ad esse est finis.

Conclusio secunda. Cor et cerebrum sunt causa efficiens ipsius somni.

Prima et principalis pars patet quod cor de sua natura est calidum. et cerebrum naturaliter est frigidum. frigiditas autem cerebri deseruit ad temperamentum caloris cordis. somnus autem est passio sensus communis ut patuit supra. sed sensatio incipit a corde et perficitur in cerebro. ergo conclusio vera. Unde cor per calorem suum est causa evaporationis ascendentes ad cerebrum. et cerebrum per frigiditatem suam est causa ingrossationis et descensus humidum vaporis et per consequens obstructionis meatuum. et illa duo dicuntur facere somnum.

Conclusio tertia causa somni

qua videtur causa efficiens est vapor grossus obstruens viam spirituum sensitivorum. Patet quod somnus est impotentia sentiendi ex privatione spirituum sensitivorum quibus privantur sensus particulares facta obstructione meatuum et viarum per quos dirivantur spiritus sensitivi a sensu communi qui est fons sensualitatis in sensibus exterioribus.

Item etiam patet a signo. quod homines naturaliter humidi sunt magni somni sicut sunt pueri et flegmatici. similiter egritudines humide et calide confortant somnum. similiter labor causat somnum quod per labores consumuntur et ericantur humores

congelati et ingrossati et resoluuntur in vapores qui obstruunt meatus spirituum sensitivorum. Similiter nutrimentum humidum et calidum est causa somni ut videtur et sic de aliis. Ideo dicit philosophus quod pueri et nutrices non debent potare vinum nisi mixtum sit cum multa aqua. nichil enim differt puerum bibere vel nutrice. nam ut dicit Seneca virtus nutrimenti manet in lacte nutricis. pueri enim cum sint naturaliter humidi et calidi multum dormiunt et si biberent vinum amplius dormirent et efficerentur epileptici. est autem epilepsia morbus obstruens viam respirationis et inspirationis in somno. scilicet arteriam vocalem propter habundantiam humorum et ideo boves patientes talem egritudinem moriuntur dormiendo si permittantur dormire secundum eorum inclinationem. Et haec omnia probant quod vapor excessivus obstruens viam meatus spirituum est causa materialis somni. scilicet qua videtur causa efficiens. Patet etiam per alio signum. quod habentes parvas venas et meatus angustas sunt magni somni. et similiter habentes grossa capita et humida sicut sunt pueri. Sed colerici sunt parvi somni quod excessivus calor eorum statim consumit humorem et vaporem obstruente viam spirituum sensitivorum. ideo etiam tales sunt icterici sicut et sanguinei. quia calor in ipsis generat spiritus subtiles. ideo sanguinei et colerici parum comedunt sed sepe. quia paruum nutrimentum receptum in stomacho eorum statim consumitur per excellentem calorem eorum et in finem resolvitur. et ita in ipsis nutrimentum non potest ad fundum stomachi descendere. Melancolici vero et flegmatici multum comedunt. quod propter debilitatem caloris cibi non rarefit. et ita stomachus eorum non repletur quousque sit plenus cibi nec cessat eorum appetitus nisi repleti cibi.

Conclusio quarta: Causa

formalis somni est privatio vigiliae. Patet ex dictis. ostensum est enim quod somnus est a sensibus exterioribus et sensu communi ideo materia in qua est somnus est ille sensus communis in quo est privatio vigiliae. Nec est contra hoc quod dictum est. scilicet quod est causa efficiens et ita coincidit in una re. Et precedentibus ergo patet quomodo causatur somnus. nam per calorem cordis et stomachi nutrimentum convertitur in vapores ad cerebrum ascendentes. ubi propter frigiditatem cerebri ingrossantur et descendunt per vias spirituum sensitivorum. et descendendo obstruunt ipsas vias. et obstruendo vias privant vigiliam a sensibus. Causa ergo efficiens est cor. secunda est cerebrum. tertia est vapor ingrossatus qui etiam materialiter ut dictum est etiam est proxima efficiens causa somni. Causa vero materialis in qua est somnus est primum sensitivum a quo privatur vigilia seu sensus communis. Sed causa

diutius propter principalem sensum in corde in cerebro et sic nulla est in fine et per hunc modum contra ista

colerici

no

De Somno et Vigilia.

formalis est privatio vigilie eo modo quo habet causam formalem. Et finalis causa est salus aialis aut etiaz vigilie.

Conclusio Responsiva Ad quesitum. Diffinitio somni est sufficiens. Patet quia explicat omnes causas ipsius somni. et primo causam formalem. scilicet privationem vigilie cum dicitur quod est privatio et reciprocatio caloris ad intra. nam ex hoc quod calor non derivatur a corde in sensus exteriores qui quidem calor est cum spiritibus sensitivis privatur vigilie et operatio sensuum exteriorum. Alie cause satis exprimuntur in diffinitione. Et sic patet quod ad somnum requiruntur calida et humida. calidum scilicet quod est exalatiuum. et humidum quod est exalabile id est sicca simpliciter et frigida impediunt somnum.

Conclusio ultima. **Con**pletio seu complementum digestionis est naturalis causa vigilie et dissolutionis somni. Patet quia completa digestione dissoluntur vapores grossi qui proprie causant somnum ut dicitur est. Sed causa per accidens vigilie et dissolutionis somni est motus vel tremor cordis. quod impetuoso motu cordis causat impetuosi multitudines spirituum qui apperunt vias per evaporationes obstructas. et breuiter omnia que faciunt aperturam meatuum sensitivorum dissoluit somnum vel inducunt vigilias. sicut magnus motus cordis qui facit evaporationes sedere. et etiam magnus motus ab exteriori proveniens siue sit motus localis siue motus alterationis ut puta calefactionis siue frigectionis.

Dubitatur primo: Utrum Vigilia precedat somnum. Respondetur quod sic quod vigilie est habitus et somnus est privatio. igitur etiam. Patet etiam aliunde quod somnus ut ait commentator est recessus virtutis sensitivae ab exterioribus ad interiora. qui quidem recessus fit propter privationem influxus sensus communis ad sensus exteriores. et illa virtus sensitiva causat vigilias. modo nichil recedit ab aliquo loco nisi prius exeat in eo antequam recedat. ergo etiam.

Dubitatur secundo. Quare quedam animalia dormiunt oculis apertis. Dicitur est quod illud maxime contingit in animalibus timidis que propter timorem detinent oculos apertos quam diu possunt. cum autem in somno exteriora frigeant quia calor attrahitur ad interiora ut dicitur est palpebre talium animalium ut in rugam communiter contrahunt et constringuntur ligatis sensibus per somnum et sic apertis oculis dormiunt.

Ad rationes ante oppositas

Ad primam dicendum est quod sicut est in maiori mundo ita est in animali. nam per calorem solis elevatur vapor ad mediam regionem aeris ubi propter frigiditatem loci convertitur in aquam et deorsum cadit: sic etiam in animalibus per calorem cordis et stomachi elevantur vapores ad cerebrum ubi ingrossantur et descendunt modo iam dicto et sic causant somnum. Et ita calida et humida somnum causant. quia calida causant evaporationem et humida evaporabilia sunt. Ad secundam dicitur quod illa animalia plus recipiunt de nutrimento in estate quam calor suus possit digerere et ita per totam hyemem calor potest digerere continue et digerere nutrimentum illud. et cum habeant debilem calorem per multum tempus manent meatus obstructi. Ad tertiam patuit solutio supra quia reciprocatio caloris non fit propter eandem rationem in animalibus et in plantis. et ideo plante non dormiunt nisi in hyeme ut supra dictum est.

Sequitur in textu.

Post hec querendum autem est.

Queritur quinto: Utrum

Somnum sit passio partis sensitivae. Arguitur quod non quia somnia contingunt tantum in somno. quia somnus est ligatio sensuum. ergo somnus non indicatur sensu. ergo non est passio partis sensitivae. In oppositum est probatum in textu. Pro ratione.

Sciendum est primo. quod post philosophus determinavit de somno et vigilia. consequenter agit de his que contingunt in somno scilicet de somno et de divinatione futurorum que fit per somnia. Et quia somnum plures habet causas naturales quam divinatio. ideo prius tractat de somno quam de divinatione. Et primo inquit subiectum eius. postea quid sit somnus. Et hoc ratiōabiliter. quia somnus est quedam passio. Sed omnis passio habet eognoscere per suum subiectum. ergo etiam.

Sciendum est secundo. quod Spe cies sensibiles manent in sensibus abstantibus sensibilibus. et hoc manifestum est in sensibus interioribus. Et de exterioribus probat philosophus per quedam signa. Primum est quod cum visus aspiciat excellens visibile et deinde convertitur ad debiliora visibilia non potest ea videre. et hoc est quia species prioris visibilis adhuc sunt in visu que impediunt visionem alterius visibilis. Secundum est quia si aliquis debite aspiciat solem et deinde claudat oculos apparebit sibi quod adhuc lumen excellens videbit. et post

calida et humida somnum causant.

ea mutabitur in puniceum colorez deinde in ru-
beum et postmodum in nigrum quando totali-
ter deficiet lumen referuatum. **A**liud signu-
quia cuius aliquis aspiciat diu rem velociter mu-
tari et se conuertat ad alias videbuntur sibi mo-
ueri. **A**liud signu- est qd aliqui propter mag-
nos sonos efficiuntur surdi et propter excellentes
odores non possunt alios odorare quia preex-
istentes in sensu remanent. **S**upponitur vl-
terius ex ante dictis qd in dormiente sunt multi
vapores et species qui discurrunt per vias spiri-
tuum sensitiuorum non solum in meatu sensus
communis ad sensus exteriores. ymo etiam
in meatu ad sensus interiores. et cuius in sensu ma-
neant species abentibus sensibilibus ille spe-
cies informabunt huiusmodi vapores.
Duis premissis sit.

Conclusio responsiua. Som-

nuum est passio sensus communis secundum qd
fantasticus est. **P**robatur prima pars. quia
ex quo somnum non est sine somno. sequitur qd
eiusdem partis sunt somnus et somnum. ergo
et cetera. **I**tem somnum est cognitio sensiti-
ua. quia per somnum cognoscimus sensum vt
hic et nunc que sunt conditiones cognitionis
sensitiue et non intellectiue. in somno tamen ali-
quando habemus operationes intellectus aut
rationis que non debet vocari somnum.

Secunda pars patet quia sensus communis
est fons totius sensualitatis. ergo ab eo proces-
dit vnus meatus versus sensus exteriores. et ali-
us versus sensus interiores. quorum organa sunt
in cellula cerebri. sed somnu- non est primi sensu-
sitiui secundu- primam habitudine- scilicet ad
sensus exteriores quia secundum illam habitudine-
dinem sensus communis ligatus est in somno
et obstructus ab euaporatione nutrimenti. ergo
oportet qd somnum sit passio primi sensitiui in
habitudine ad sensus interiores qui omnes com-
muni nomine dicuntur fantasia. licet ab ea di-
stinguatur vt patebit in. 2. de aia. ergo conclu-
sio vera. **A**duertendu- est qd nichil prohibet
viam que est a sensu communi ad sensus exterio-
res esse totaliter obstructam per vapores. et ta-
men vias que est a sensu communi ad interiores
sensus non esse obstructam sed aliquo-aper-
tam. quia potest repleti subtili vapore non tota-
liter obstruente huiusmodi viam. **E**x quo
patet qd somnia contingunt per diuinationem et
redundantiam fantasmatum referuatorum in
fantasia in sensum communem ipsum actuan-
do. Patet quia sensus non iudicat nisi sit info-
rmatus per species sensibiles. sed in somno sensus
communis non potest informari per species
acceptas a sensibilibus exterioribus cum sensus
exteriores sunt ligati. ergo in somno iudicium

eius venit ex redundancia fantasmatu- de fan-
tasia in ipsum sensum communem. **E**t potest
probari in exemplo quo flamma candele descen-
dit a superiori candela in inferiorem extinctam
ipsam illuminando. Ita pariformiter deriuant
fantasmata a fantasia per subtiles euaporatio-
nes in sensum communem. et quia sensus com-
munis terminatur actione sensu- particulari-
um. ideo iudicat in somno quemadmodum
iudicat in vigilia. et de fantasmate sibi presenta-
to iudicat qd sit res cuius est fantasma. et animali
videtur qd vigeat.

Conclusio secunda. Diffi-

nitio somni est sufficiens in qua dicitur est appa-
ritio fantastica in simpliciter dormiente. Patet
quia homo simpliciter dormit quando ligati sunt
sensus exteriores. sed somnu- est apparitio facta
ligatis sensibus exterioribus. ergo somnum est
apparitio fantastica in simpliciter dormiente.

Veruntamen aliquando contingit sensum
communem ligari quantum ad viam sensu-
um exteriorum et tunc contingunt somnia. Ex
quo patet.

Conclusio tertia. In princi-

pio somni non causantur somnia sicut in fine
somni. Quia in principio somni vapores sunt
grossi multi et indigesti et id claudunt vias sensu-
um exteriorum. sed in fine somni vapores
sunt subtiles et digesti et sic non obstruunt viam
ad sensus interiores sed magis informant sensu-
um communem modo predicto. **P**atet vl-
terius quare in principio noctis et somni som-
nia magis deserta et difformia apparent qd in fi-
ne. Quia in principio vapores sunt multi et for-
titer moti ideo raro deferunt fantasmata vni-
formiter sicut videmus qd aqua mota ante spe-
culum non perfecte representat formam rei. Et
eodem principio contingit qd homines passio-
nati frenesi difformia et horrenda habent fantas-
mata et etiam somnia. quia timor et in firmitas
et huiusmodi mouent vapores. qui moti diffor-
mia fantasmata representant. **A**duertens-
dum est qd textus consequenter aliam diffinitio-
nem somni subiungit que talis est. **S**omnum
est fantasma quod est in motu simulacrorum.
cuius in dormiendo fit et in eo qd dormit. Per hoc
enim quod dicitur fantasma qd est in motu si-
mulacrorum remouetur somnum ab apparitio-
nibus intellectus qui quandoq- exercentur in
dormiendo. Et per hoc qd dicitur cum in dormi-
endo fit remouetur ab apparitionibus que fiunt
in vigilando propter motum et turbationem hu-
morum et vaporum qui causantur ab egritudi-
ne. Et per hoc quod dicitur in eo quod dormit
remouetur ab actibus vigilantium qui quan-
doq- exercentur in somno.

Somno

Omne sensus exteriores
non in somno
fantasia //

Dubatur primo. Utrum

animal semper memoratur somniorum suorum.

Respondetur q̄ aliquando memoratur et aliquando non. Cuius causa est. quia quandoq̄ contingit viam existentem inter fantasiam et memoriam esse totaliter obstructam et tamē que est a fantasia ad sensum communem est aperta et tunc animal potest somnare et non recordari. Aliquando vero via que est a fantasia ad memoriam non est omnino obstructa et tunc animal memorari potest suorum somniorum. et quādoq̄ recordatur imperfecte et quandoq̄ magis perfecte. et quandoq̄ etiam ordinate recordatur.

Dubatur secundo. Quare

Pueri putant se terribilia videre pluries precipue in principio noctis. Dicitur q̄ hoc est p̄pter motum simulacrorum siue fantasmatū. nam pueri iudicant sic esse sicut simulacra representant quia in eis non est iudicium rationis corrigēs nam pueri puri ratione vtunt̄. et ista de causa pueri et mulieres et viri timidi et etiam febriētētes aut alii infirmi solitarie existentes dicunt se vidisse mortuos ad oculos suos et alia multa terribilia que eis apparent ex motu simulacrorum. Nec tamen eis contingunt propter timorem. nam existentes in timore aut alia passione facilliter decipiuntur.

Dubatur tertio. Quare ho

mines somniant magis in senectute q̄ in iuuentute. Causa est. quia in iuuentute calor fortis est et ideo facit magnam euaporationem que sufficit obstruere meatus sensus cōmunis ad exteriores et interiores sensus. sed in senectute calor tepescit et ideo non fit ita magna euaporatio nec ita sepe obstruitur meatus sensus communis ad interiores sensus et ista de causa eiaz cōtinuantes sepe somniant.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q̄ bene probat q̄ somnium non est passio sensus communis precise sed in ordine ad fantasiam vt dictū est. nam si sensus somnium non percipiat et se somnare secunduz se et absolute. percipitur tamen eius actio in potentia superiori. et ideo probat textus q̄ somnium non est passio intellectus neq̄ sensus cōmunis absolute sed secundum q̄ fantasticius est siue secundum q̄ immutatur a specie seruata in fantasia. et c̄. Sequitur i textu.

De diuinatione vero que in somnis et c̄.

Queritur sexto. Utrum

Diuinatione futurorum effectuz que fit per som

nia sit homini possibilis. et vtrum sit aliqua talis. Arguitur q̄ sic. illud quod cōmūter homines experiuntur rationabile est euenire. nam quod communis fama famat nō omnino deperditur. et ethicoz. sed aliqui videntur facere aliquam significationem futurorum et huiusmodi. ḡ. Secundo. per causam possum⁹ deuenire in cognitionem effectuum. sed quedam somnia sunt cause futurorum effectuum ergo ipsa possumus cognoscere futura. Minor patet per experientiam de quodam homine qui vestem suam perdidit de die nec eam poterat inuenire. et quoniā in somnio recordat⁹ e loci in quo eam dimiserat. et pergefactus iuit ad locum et eam inuenit. Ad oppositum arguitur sic quia somnium non habet rationabilem causam per quam presagium sit alicuius futuri. quare communiter contingunt somnia fatuis et raro prudentibus qui tamen deo amantissimi sunt. 8º ethic. ergo. - Pro r̄sione ad quesiuz.

Sciendum est primo. q̄ post

q̄ philosophus determinauit de somno. confesquenter agit de diuinatione futurorum que accidit in somnis et a somniis. et dicitur in somnis propter diuinationes que fiunt in vigilia per artes magicas. et dicitur a somniis propter diuinationes que possunt fieri a viris sanctis propter reuelationes diuinas eis factas. agit ergo philosophus de diuinatione que est in somnis et a somniis.

Scienduz est secundo q̄ Sto

ici dixerunt ista somnia et presagia futurorum a deo esse immissa. Veruntamen licet hoc fieri aliquando contingat. non tamen est naturaliter verum secundum nature cursum. nam deus virtualiter agit in remotum per causam mediam. ideo non agit in animam illo modo nisi mediāte corpore celesti. Unde secundum philosophum somniorum quedam capiunt originem ex parte corporis vel anime siue ex parte nature. q̄dam vero non capiunt originem ex parte nature sed aliunde habent principium.

Sit igitur.

Conclusio prima. Somnia

que habent a nobis originem aliquando sunt solum signa futurorum. aliquando vero cause futurorum. Prima pars patet. nam aliquādo somnia eueniunt cōsimilia corpori siue cōplexioni. vt flectatici semper somniant de aquis et de aquaticis sicut eorum corpus est aquaticum. Lolerici vero de igne. Sanguinei de acre. vt quia volant vel aliquid agunt. Melancolici vero somniant terrestria. et ideo ex somnis frequentibus homo potest suam complexionem

cognoscere. Similiter aliquando ex parte anime contingit vt somnia assimilētur dispōni anime. sicut studiosus habet somnia studiosa prima ethicoꝝ. et prauus habet somnia deprauata. et quilibet somniat ex parte anime secundum dispositiōem anime vt qui liberalis est somniat dare. et auarus somniat inuentiones thesauri. talia igitur somnia sunt signa certa dispositionis anime vel corporis. Aliquando vero huiusmodi somnia sunt cause futurorū quē admodū motus diurni sunt cause ipsoꝝ motuum nocturnorū. Verbi gratia. vt que de nocte somniamus in die cogitamus et sepe facimus. Unde recitat Galienus de quodam infirmo qui somniauit q̄ si minneretur inter duos digitos sanaretur. surrexit et fecit minui et curatus est nam communiter homines intendentes finem aliquem si in somnis videant aliquod mediū ad illum finem communiter in die ad hoc intendunt. et aliquando contingit q̄ tale mediū perficitur. et sic per accidens somnium est causa futuri actus. Pro secunda conclusionē sciendum est q̄ Stoici crediderunt somnia nobis imitti a deo. Auicenna quoq̄ credit q̄ imitterent a datore formarū. quod videt etiā p̄cedere Auerois dicēs q̄ ista cognitio nobilissima largitur a substantia immateriali. Sed has opinioniones reprobat philosophus. nam hec dementibus et fatuis imittunt quod est signū q̄ ab aliqua intelligentia agente hac ratione non in sunt. et ideo Aristoteles refert somnia quorū principium non est in nobis ad influentiā corporis celestis. vel ad continens. puta ad aerem calidum vel frigidum.

Sit igitur.

Conclusio secunda. Somnia quarum influentia celestis est principū vt etiam continens sunt signa futurorū. Patet q̄ q̄ corpus nostrū immutatur ab influentia celestis corporis. corpore autē immutato immutatur ymaginatio dormiētis. et sic aliquę fantasie apparent dormiētib⁹ consimiles celestib⁹ dispositionib⁹ et etiā cōformes. vt si in hoc anno semper somniam⁹ ardorez. hoc est signum domini martis habentis virtutes supra calorez. tale igitur somniū signum est futuri caloris. illud igitur somnium nō est causa futuri. sed est signū cause alicuius futuri. q̄ vero fatui et demētes et melancholici habent fantasiam vacuā ideo facili⁹ recipiūt ista fantasmata q̄ homines sapientes et docti. eo q̄ maiores motus impediunt minores. et hac de causa hec fantasmata cōtingunt de nocte et nō de die. Ex predictis respondet ad q̄

siam scilicet q̄ si quis vtatur somniis ad precognoscendū futura secundū q̄ somnia p̄cedunt ex causa naturali intrinseca vel extrinseca quantum potest virtus talis cause se extendere non est illicita diuinatione. Verumtamen est q̄ aliqui est spiritualis causa vt quandoq̄ quedā somnia sunt a deo ministerio angelorū et tunc imittuntur viris sanctis et in illis somniis reuelantur aliqua futura. Et hoc modo potest homo eis licite vti ad precognoscendū futura. Quādoq̄ vero operatione demonū alique fantasie apparēt dormiētib⁹ ex quib⁹ aliqua futura eis reuelantur et cū eis habeat facta illicita. et talibus somniis homines non possunt vti licite de futuro p̄ cognoscēdo. quoniam talis diuinatione superstitiosa est et illicita. Somnia g⁹ quorū est spiritualis causa diuersa sunt. ergo et cetera. Est aduertendum q̄ nomine diuinationis intelligitur quādam prenunciatio de futuris. Futura autē dupliciter possunt cognosci. vno modo in suis causis. alio modo in seipsis. Cause autē futurorum tripliciter se habent quedam enim necessario produciunt suos effectus. et huiusmodi effectus possunt cognosci a nobis per certitudinem et etiam prenoscari sicut astrologi cognoscunt eclipses futuras. Quedam vero cause produciunt suos effectus non ex necessitate et semper sed vt in pluribus. et per has causas possunt cognosci effectus futuri non per certitudinem sed per quandam coniecturam sicut per concursum stellarum astrologi possunt iudicare de pluuibus et frigidibus. et medici de sanitate vel morte hominis. Quedam etiam sunt cause que in differenter se habent ad producendum suos effectus et per tales causas non possumus cognoscere effectus futuros neq̄ etiam si effectus eueniant vt in pauciorib⁹ possum⁹ ipsos cognoscere sed cognoscimus ipsos in seipsis cum presentes sunt. sicut cognoscim⁹ sortez currere dūz currit. Sed cognoscere tales effectus antequam fiant propriū est prime cause. Si ergo quis talia futura prenunciare quomodolib⁹ p̄sumpserit nisi forte deo reuelante manifeste usurpat sibi quod ē dei propriū. Sicut ergo non dicitur diuinatione si quis prenunciet ea que necessario eueniunt vel vt in pluribus que humana ratione cognosci possunt: ita nec si quis futura cōtingentia prenunciet deo reuelante. Sed dicitur aliquis diuinare secundum q̄ diuinatione sonat in malum quando sibi indebite usurpat id quod soli deo conuenit per enunciationem futurorum euentuum. Et sic patet responsio ad quesitum.

De Longitudine et breuitate vite.

Rationes ante oppositum
sunt solute. Et tantum de questione et per consequens de toto libro Aristotelis de somno et vigilia. et cetera.

Sequitur in textu.

De eo autem quod est hoc quidem esse longe vite animalium. hoc autem esse breuis vite. et cetera.

Ira incipit
libri de Longitudine et breuitate vite.
mouetur talis
questio.

Utrum humidum et calidum

Sunt cause longe vite in uiuentibus et corruptibilibus. Et arguitur quod non. quia calidum et humidum non sunt causa vite. ergo non sunt causa longe vite. Antecedens patet quia calidum et humidum sunt causa putrefactionis. nam magis fit putrefactio tempore calido et humido: quam tempore frigido et sicco. Et confirmatur ratio. quia calidum et humidum sunt causa corruptionis. quia calidum consumit humidum. et humidum extinguit calidum. igitur et cetera.

Secundo. si calidum esset causa longitudinis vite. vel esset igneum vel aereum. non igneum. quia est desiccatum. nec aereum. quia est nimis debile et sic non est digestuum. Et similiter arguitur de humido. quia vel esset aqueum vel aereum. non aqueum quia extingueret calidum et esset faciliter congelabile. nec aereum quia esset cito desiccabile. In oppositum est philosophus in textu.

Pro responsione.

Sciendum est primo. quod post

ea que determinata sunt in libris precedentibus philosophus in hoc libro determinat de causis longitudinis et breuitatis vite. et hoc in uniuersali. quia determinare de ipsis in speciali pertinet ad libros de animalibus et plantis et ad medicum et astrologum. ad hos enim pertinet determinare in particulari de causis longitudinis et breuitatis humane vite. Et quamuis vita et mors sint communiora sensu quia insunt uiuentibus et generantibus. tamen liber de sensu et sensato. de memoria et reminiscencia. de somno et uigilia precedunt hunc librum et etiam librum de morte et uita propter conuenientiam quam habent cum libro de anima.

Sciendum est secundo quod corruptio

est communior quam mors. quia corruptio conuenit omnibus generabilibus. mors autem proprie uenit uiuentibus. ideo philosophus primo agit de causis corruptionis. ostendendo que sunt per se corruptibilia et que non tantum in substantiis quam in accidentibus

bus. Et quia alias de ipsis determinatum est in libro de generatione. ideo pro nunc non repetitur ea.

Sciendum est tertio: q̄ ante

q̄ philosophus assignet veras causas et vniuersales longitudinis et breuitatis vite in omnibus viuentibus. per prius remouet quasdam causas q̄ nō sunt vniuersales cause longitudinis et breuitatis vite. Dicit. n. p̄io q̄ eē magne q̄tatis nō ē p̄ se causa sufficiens longe vite. equus enim maior est homine et tamen homo est longioris vite. Similiter durities non est causa sufficiens longe vite. nā plante nō sunt vniuersaliter longioris vite animalibus licet quedam plante sint longioris vite quibusdam animalibus. Similiter habere sanguinem non est causa sufficiens lōge vite. nā apes q̄ sunt exanguē diutius viuūt quibusdā habentibus sanguinē. Similiter esse exanguē non est causa sufficiens longitudinis vite. quia quedam exanguia nō sunt longioris vite quibusdā habentibus sanguinem. Similiter esse in terra non est causa sufficiens longioris vite. nec etiam esse gressibile. nam plante et quedā animalia gressibilia sunt breuiores vite quibusdam animalibus aquaticis. et etia; in quibusdam econtrario. ideo esse aquaticum non est sufficiens causa longioris vite.

Sciendum est quarto. q̄ Ad

boc q̄ calidum et humidum sint per se cause longe vite in viuentibus quinque conditiones requiruntur. Primo q̄ sint multa et par quantitatis ideo maiora vt in pluribus ceteris paribus sunt lōgioꝝ vite quia habent magnū calidū et humidū. 2° requiritur q̄ sint bene proportionata adinuicem et cum suis contrariis ne vnum facilius corumpat aliud et econtra. propter primam conditionem elefantes sunt longe vite. et propter secundam homines sunt longe vite. Tertio requiritur ex parte humidū q̄ non sit facilius passibile et desiccabile sicut est humidum acreum purum. nec sit facilius congelabile sicut humidū aqueū purū id tale humidum debet esse pingue et viscosū vt sit bene nutritiuum et non sit facilius congelabile et infrigidabile. Quarto requiritur q̄ calidū et humidum non sint nimis excellentia quia si sic essent corruptius complexionis naturalis que consistit in medio temperato. et ideo animalia multum cobitina ceteris paribus sunt breuiores vite. et hoc p̄pter vehemētē caliditate; q̄ procreatur in coitu que resouit humores et eos euaporat et ob hoc sperma superflue emissum cito inducit senium et propter hoc mulus est lon-

gioris vite equo et asino ex quibus generatur.

femelle etiam quandoq; sunt longioris vite masculis sicut masculi sunt magis cobitini et p̄pter hoc passeres masculi sūt breuioꝝ vite femelle quia masculi sunt multum cobitini. verum est tamen q̄ secundum naturam masculus est longioris vite q̄ sit femella quia femelle abundant in humido et deficiunt in calido.

Quinta conditio est q̄ calidum et humidum sint intranea et extranea.

Sit igitur.

Conclusio Responsiua Ad

quesitum. Calidum et humidum cum ceteris conditionibus sunt cause vniuersales longe vite in omnibus viuentibus corruptibilibus.

Probat̄ conclusio quia eedem sunt cause vite et vite longe. ex quibus enim aliquid est et ex eisdem nutritur. sed vita consistit in calido et humido. ergo calidum et humidum secundum modos predictos sunt cause longe vite. Admodum patet quia omne viuens natum est ex calido frigido humido et sicco. frigidum autem et siccum sunt mortifera. nam constringunt et immobilitant. ideo terra que est frigida et sicca est immobilis. vita autem videtur per sensum et motū ideo frigidum et siccum non sunt cause vite longe sed potius mortis. Restat igitur q̄ calidum et humidum sunt causa vite. calidum autem dilatat humidum et ipsum mouet. et ideo vita consistit in calido et humido. nam in omni mortali fit mutatio per digestionem que fit a calido.

oportet enim nutrimentum esse humidum vt sit bene susceptiuum impressionū et dilatari possit ad singulas partes viuētis. igitur et cetera.

Ex istis sequitur q̄ calidum igneum purum non est causa longe vite. quia est desiccatiuū et adustum nimis. Nec etiam humidum acreum purum est causa longe vite. quia est nimis subtile et facilius desiccabile. Sed calidū quod debet esse mixtum ex calido igneo et aereo. ex igneo quidem vt sit digestiuum. et ex aereo vt sit temperatum. Et similiter humidum aqueum purum non est causa longe vite. quia est nimis infrigidabile et congelabile et extinguit calidum ideo debet esse mixtū cum humido aereo. quare

Aduertēdū ē q̄ calidū et humidū debēt esse aerea. Ex dictis satis patet q̄ senectus causatur ex defectu calidi et humidū ideo senes sunt frigidi et sicci. et iuuenes humidū. Patet etiam q̄ eedē sūt cause vniuersales lōgitudinis et breuitatis vite in omnibus. licet non sint eedem cause speciales. Et similiter patet q̄ sunt eedem cause vniuersales longe vite et sanitatis et breuis vite et egitudinis seu languoris.

3

De Longitudine et breuitate vite.

Ad rationes ante opposituz

Ad primam dicitur q̄ calidum et humidum in trinfeca non sunt cause putrefactionis sed ex trinfeca. Ad confirmationem dicitur q̄ calidum bene proportionatum humido non consumit ipsum nisi sit paruum. sed consumit quando est improporionatum. Alia ratio soluta est ex dictis. et cetera.

Sequitur intertextu. Eadem autem in calidis longioris vite sunt q̄ in frigidis locis.

Queritur secundo. Utrum

Eadem animalia sint longioris vite in locis calidis q̄ in locis frigidis. Arguitur q̄ non quia animal ad sui conseruationem indiget respiratione. sed aſalia minus reſtringentur ab aere in locis calidis q̄ in locis frigidis. ergo sunt breuioris vite in calidis locis q̄ in frigidis. 2° arguitur calidū extrinsecum consumit humidū intrinsecum et conſequenter calidū intrinsecum sed calidū et humidū intrinſeca sunt causa longioris vite. ergo aſalia non sunt longioris vite in locis calidis. 3° arguitur calidum intrinsecum fortificatur a frigido extrinſeco per antipariſit. ſi et consumitur a calido extrinſeco. ideo putrefactio et corruptio magis fiunt in locis calidis q̄ frigidis. ergo eadē aſalia sunt longioris vite in locis calidis q̄ frigidis. In opp^o est phis in textu.

Pro responsione.

Sciendum est primo. q̄ post

q̄ phis determinauit de causis intrinſecis longioris vite q̄ sunt calidū et humidū hū pporionata. p̄r determinat de causis extrinſecis longioris vite sicut est locus.

Pro quo.

Sciendum est secundo q̄ ali

quem locum esse calidum aut frigidum intelligi potest dupliciter. Uno^o excessiue. et alio modo temperate sicut ver est tempus calidum. temperate et etas excessiue. et similiter dicitur de hyeme et autūpno respectu frigiditatis et ita dicendum est de locis sicut dicitur de temporibus.

Sit igitur.

Conclusio prima. Eadem

animalia secundum speciem sunt longioris vite in locis frigidis temperate q̄ in locis calidis excessiue. patet per rationes ante oppositum. q̄ calidum extrinsecum excellens consumit humidum intrinsecum et ex conſequenti calidum intrinsecum quod est in humido tanquam in sub

iecto. et frigidum extrinsecum temperatum per antipariſitē fortificat calidum intrinsecum.

Conclusio secunda et respon

sua ad quesitum. Eadem animalia secundum speciem et individuum sunt longioris vite in locis calidis temperate q̄ in frigidis imtemperate. p̄ quia calidum extrinsecum temperatum conseruat et confortat calidum intrinsecum. et frigidum extrinsecum excellens extinguit calidum intrinsecum et congelat humidum intrinsecum in quibus consiluit vita. ergo eadem animalia sunt longioris vite in locis calidis temperate q̄ in locis frigidis imtemperate. et propterea eadem animalia sunt maiora in locis calidis temperate q̄ in locis frigidis. quia calidum extrinsecum extendit humidum. frigidum autem constringit et impedit augmentum. et ista de causa quedam animalia frigida sanguinem habentia sunt maiora et longioris vite in locis calidis q̄ in locis frigidis siue habitent in mari siue in terra aut supra terram. sicut serpentes talpa et vesputiones sunt valde magne et supra modum sue nature et longioris vite in locis calidis q̄ in locis frigidis. Et similiter quidam pisces sunt in mari rubro quod est calidum qui non possunt viuere in mari septentrionali. p̄pter eius frigiditatem. et causa huius est quia talia animalia sunt debilitatis caloris et multum habundant in humido ideo calor eorum fortificatur per calidum extrinsecum et humidum extenditur et augetur quod faciliter congelaretur in locis frigidis propter debilitatem sui caloris ideo animalia que sunt exanguia aut pauci sanguinis non generantur in locis septentrionalibus et frigidis. aut si generantur minora sunt et breuioris vite q̄ in locis calidis. Unde dicit philosophus q̄ animalia aquatica sunt breuioris vite gressilibus. nō quia humida sunt simpliciter. sed quia aquosa sunt per hoc dāns intelligere quod humidum faciliter congelabile est aquosum. Sed animalia habentia multum de sanguine et multum calida sunt longioris vite in locis septentrionalibus q̄ in australibus. Et inde etiam ratio patet eiusdem quos obres. Balene maiores sunt versus septentrionales q̄ versus austrum. Ratio namq̄ euidentis est ex supra declaratis. Ex dictis infert philosophus q̄ masculi ut in pluribus sunt longioris vite q̄ femelle quia sunt calidiores femellis et femelle sunt magis humide masculis humido scilicet aqueo quod faciliter congelatur a frigido. Et inde est etiā q̄ masculi habent supiora maiora in pluribus. et p^o ē in femellis q̄ calidū monet

De iuuentute et Senectute.

humidū sursus: frigidū vero deorsus.

Dubitatur primo. Quare animalia diu abstinentia ab alimēto sunt breuiorū vite & animalia que frequenter comedūt. Rō datur q̄ causa ē q̄ calor naturalis deficiēte humido nutrimentali agit in humidū naturale i quo est ipsū sumēdo. & ideo seipsū destruit ppter quod destruitur vita q̄ in calido & humido consistit. Unde animalia diu abstinentia ab alimento sunt debilioris caloris nō cito digerentes alimētū. & habundāt in humido grosso & viscoso propter debilitatez caloris. & ideo talia indigēt abstinerē diu ab alimento vt illud humidū grossū & viscosū habundās digerat per diuturnitatez temporū. alias illud humidū grossū & frigidū extingueret calorē. & ideo talia multū domūt. Et similiter melācolici qui etiā frigidū sunt tūtius abstinet ab alimēto & colerici qui sunt calidi. Et etiā melācolici sunt voracioris colericiis ppter frigiditatem que est causa voracitatis. Et eadē rōe mulieres plū abstinet ab alimēto & viri. Ideo etiā animalia sine sanguine sunt breuiorū vite vt in plurimū & habentia sanguinez ppter debilitatē nisi recōpensetur humido pingui & dulci. Propter quod apes sunt longiorū vite quibusdā animalib⁹ sanguinez habentib⁹ eo scilicet q̄ habēt humidū pingue & dulce quod ē signum caloris.

Dubitatur secundo. Quare Plante vt i plurimū sunt longiorū vite & quedā animalia. Causa est q̄ plante sunt sicciorez & grossiores & quedā animalia ideo humidum nō est ita faciliter passibile sicut humidū animalū quod est subtile. Alia causa est quia plante cōtinue renouant gerēdo & producendo nouas partes quod nō est in animalibus. Cuius ratio est q̄ in qualibet parte plante ē virtus generatiua. & nō in qualibet parte animalis.

Rationes facte ante oppositum faciliter solvuntur ex dictis. Et hec de questione & per consequens de toto libro de longitudine & breuitate vite.

Tabula singularum questionum ac dubiorum circa eas occurrentium in hoc libro de terminatorum. feliciter incipit.

Questiones primi phisicorum

- Utrum de rebus naturalibus sit scia. qo. 1.
- Utrum corpus mobile sit subiectum totius naturalis philosophie. 2.
- Utrum per diuisionem corporis mobilis seu entis mobilis conuenienter assignetur numerus et ordo seu distinctio librorum naturalis phisice. 3.
- Utrum ex cognitione causarum et principiorum et elementorum contingat intelligere et scire principia causata et elementata. 4.
- Utrum uerba uerba sint nobis nociva singularibus. 5.
- Utrum phisica naturalis habeat disputare contra negantes sua principia. 6.
- Utrum sit unum ens et immobile. 7.
- Dubitatur. 1. de motu aliquorum phisicorum postea notorum circa hoc.
- Dubitatur. 2. utrum totum et pars sint unum actu vel plura.
- Utrum sola substantia existente ipsa sit per se diuisibilis. 8.
- Dubitatur utrum quantitas distinguatur realiter a re quanta.
- Utrum quodlibet sit in quolibet. 9.
- Utrum principia rerum naturalium sint contraria. 10.
- Utrum principia cuiuslibet rei naturalis sint infinita. 11.
- Utrum cuiuslibet rei naturalis sint tria principia scilicet materia, forma, et priuatio. 12.
- Utrum materia generabilis et corruptibilis possit esse priuationi non admixta. 13.
- Dubitatur. 1. utrum materia prima per intellectum accepta ante omnium formam sit in fine simplicitatis.
- Dubitatur. 2. utrum materia prima a deo seu a prima causa processerit per creationem.
- Utrum corporeorum et incorporeorum materia sit una. qo. 14.
- Utrum materia et priuatio sint unum spiritum. 15.
- Utrum materia appetat formam. 16.
- Dubitatur utrum materia appetat formam ratione priuationis.
- Utrum materia prima sit ingenerabilis et incorruptibilis. 14.
- Utrum forma substantialis ante generationem rei cuius est forma sit in materia secundum esse formale formabile. 18.
- Utrum in materia omnium generabilium et corruptibilium ante omnem formam substantialem ponende sunt dimensiones interminate ipsi materie prime coeternae. 19.

Questiones secundi phisicorum

- Utrum definitio nature sit sufficiens et bene assignata. questio. 1.
- Dubitatur. 1. quomodo differunt habes naturam et ens secundum naturam.
- Dubitatur. 2. an naturam esse sit demonstrabile.
- Utrum forma sit magis nata quam materia. 2.
- Utrum phisica differt a mathematica. 3.
- Utrum phisicus habeat considerare materiam, et formam. 4.
- Utrum ad phisicum pertineat considerare quatuor causas. 5.
- Dubitatur. 1. quare phisicus magis probat de fine quam sit causa quam de aliis causis.
- Dubitatur. 2. utrum uerum sit quod partes definitionis reducantur ad genus cause formalis.
- Dubitatur. 3. utrum premissae sunt materia conclusionis.
- Dubitatur. 4. utrum semen reducat ad genus cause efficientis.
- Utrum finis sit causa causarum. 6.
- Utrum agentia naturalia solum preparant materiam ut primum efficiens eam substantialiter perficiat. 7.
- Dubitatur. 1. de modis causarum quot sunt et qui reperiri possunt in qualibet specie cause non variando speciem cause.
- Dubitatur. 2. de proprietatibus partium causarum.
- Utrum aliquid possit esse vel fieri a casu vel a fortuna. 8.
- Utrum casus et fortuna reperiantur in contingenti ad utrumlibet. 9.
- Utrum casus et fortuna contingant in his que fiunt propter finem. 10.
- Utrum fatum sit in rebus creatis imponens eis necessitatem. 11.
- Dubitatur quare contingencia rerum potest stare cum infallibilitate diuine prouidentie.
- Utrum casus et fortuna differant. 12.
- Utrum phisicus habeat per quoslibet causas demonstrare. 13.
- Utrum natura agens propter finem intendat monstrare. 14.
- Utrum necessitas in rebus naturalibus oriatur ex parte materie vel finis. 15.
- Dubitatur. utrum finis secundum quod est causa sit eodem modo principium sicut principium in demonstratis.

Questiones terti phisicorum

- Utrum ignorato motu necesse sit ignorare naturam. qo. 1.
- Utrum motus sit. 2.
- Utrum motus sit in eodem predicamento et eodem essentie cum suo termino ad quem. 3.
- Utrum motus bene diffiniatur. 4.
- Utrum motus sit in mobili subiectiue. 5.

Dubitat vtrū mot ⁹ sit act ⁹ motū et mobilis	
Utrum actio et passio sint vnus motus in mobili existens.	6.
Utrum ad naturalem pbūm pertinet considerare de infinito.	7.
Utrum infinitum sit.	8.
Utrū sit aliquod corpus sensibile actu infinitū.	6.
Utrū infinitū secundū potentiā in rebus naturalibus reperiatur.	10.
Utrū infinitū bene diffiniatur.	11.
Dubitat. 1 ^o vtrū infinitum secundū appositōz et diuisionem eodē modo reperiatur in magnitudine et numero.	
Dubitat. 2 ^o vtrū infinitū eque primo sit in motu tēpore et magnitudine.	
Dubitat. 3 ^o vtrū remotio infiniti in actu tollat cōsiderationē mathematicorum.	

Questiones quarti phicorū

Utrum locus sit.	q̄o. 1.
Utrū locus sit materia vel forma alicuius corporis.	2.
Utrū aliquid idem sit in se ipso.	3.
Utrum locus sit equalis locato.	4.
Utrum locus bene diffiniatur.	5.
Utrū vltia sphaera sit in loco per accidēs.	6.
Utrū pondū sit vacuū in rerū natura.	7.
Utrū ad saluādū motū pondū sit vacuū.	8.
Utrū si esset vacuū graue vel leue simplex in eo positū succedat et in tempore moueretur.	6.
Utrū sit ponendū vacuum corporibus imbibitum naturaliter.	10.
Dubitat. vtrum rarefactio sit augmentatio. et condensatio sit diminutio.	
Utrum tempus sit.	11.
Utrū tēpus habeat esse extra animam et non solum in anima.	12.
Utrū diffinitio tēporis sit bene assignata.	13.
Utrū nunc sit numerus et quod fert. 24.	14.
Utrū tempus mensuret motu.	15.
Utrum tēpus sit mensura motus et quietis mobilium et quiescibilium.	16.
Utrum tēpus sit magis causa corruptionis q̄ gnationis et obliuionis q̄ scientie.	17.
Utrū tēpus multiplicetur ad multitudinē tēporalium.	18.
Utrū eternitas q̄ est mensura esse diuini bene diffiniatur.	19.
Utrū tantū sint tres mensure durationū realiter distincte. scz eternitas euiternitas et tēp ⁹ .	20.

Questiones quinti phicorū

Utrum motus sine mutatio sunt subiective in

spē vel in forma secūda quā sit motus.	q̄o. 1.
Utrū sola mutatio q̄ est de subiecto in subiectū sit motus proprie dictus.	2.
Utrū in substantia ad aliquid sit p se mot ⁹ .	3.
Utrū ad actōz et passioz sit p se motus.	4.
Dubitat. vtrū ad qn sitū et habitū sit p se mot ⁹ .	
Utrum solum ad tria predicamenta scz qualitate q̄ritate et vbi sit per se motus.	5.
Dubitat. quot modis dicitur immobile.	
Utrū oīa continua sint tāgentia. et tangentia p̄ter se habentia et non econtra.	6.
Utrum ad vnitatē motus requiratur vnitatis mobilis vnitatis termi ad quē et vnitatis tēporis.	7.
Dubitat. 1 ^o si socrates p̄nus alteretur aliqua alteratione et postea cesser. et deinde reiniciat eadē alteratione alterari in spē. vtrū posterior alteratio sit vna in numero cum prima.	
Dubitat. 2 ^o vtrū sit eadē sanitas in hōse de sero que fuit in mane. supposito q̄ non superueniat egritudo.	
Utrū possibile sit aliqua spē differentia ad inuicem continuari.	8.
Dubitat. vtrū motus irregularis sit vnus.	
Utrū mot ⁹ p̄traret motui. et quies quieti.	9.
Utrū quietis violēte sit aliqua gnatio.	10.

Questiones sexti phicorum.

Utrū sit possibile aliquod cōtinuū ex indivisibilibus componi.	q̄o. 1.
Utrū si magnitudo cōponat ex indivisibilibus sit necesse motū factū sup eā et tēpus in quo sit ex indivisibilibus componi.	2.
Utrū magitudo et tēpus p̄sist diuidant.	3.
Utrū magitudo et tēpus cōsist se habeāt ad esse finitū et esse infinitū.	4.
Utrū in nūc p̄tingat aliquid moueri.	5.
Utrū oē quod mutatur sit diuisibile.	6.
Utrū ista quiqz p̄sist p̄diuidant. scz mobile motus. tēp ⁹ et ip̄z moueri et id in q̄ ē motus.	7.
Utrū in motu sit dabile primū mutātū eē.	8.
Utrū ante oē mutari sit mutātū esse. et ante oē mutatum esse sit mutari.	9.
Utrū magitudo mobile et mot ⁹ et tēpus cōsist se habeāt ad eē finitū vel infinitū.	10.
Utrū in statu et quiete def̄ primū.	11.
Utrū motus sit.	12.
Utrū imparabile possit moueri.	13.

Questioēs septimi phicorū

Utrū oē quod moueat ab aliq ⁹ moueat.	q̄o. 1.
Dubitat. vtrū demonstratio dicta sit a priori.	
Utrū in mouētibus et motis sit processus in infinitū.	2.
Utrū oē motus sit cūleo quod mouet.	3.

Utrum solum ad terciam speciem qualitatis sit per se alteratio.	4.
Utrum ad habitus et dispositiones sit per se alteratio.	5.
Utrum omnis motus omni motui sit compara- bilis secundū velocitatem et tarditatē.	6.
Utrum septem regule de comparabilitate mo- tuum sint vere.	7.

Sequuntur questiones octa- ui phisicorum.

Utrum prima causa que est deus precesserit mō- dum eternitate sue durationis.	qo. 1.
Utrum motus non inceperit nec desinet esse.	2.
Utrum omnia semper quiescant vel semper mo- ueantur. vel aliqua semper quiescant et aliqua semper moueantur. vel.	3.
Utrum omne quod mouetur moueatur a mo- tore distincto secundum esse et diuisionem vel secundum diuisionem tantum.	4.
Utrum graua et leuia simplicia per se mouea- tur a generante et per accidens a remouente prohibens.	5.
Utrum omne mouens moueatur.	6.
Utrum omne mouens se ipsum diuisibile sit in partem per se mouentem et in partem per se mo- tam.	7.
Utrum necesse sit esse vnum primum mouens perpetuus et mobile per se et per accidēs.	8.
Utrum motus localis sit primus omnium motuum.	6.
Utrum aliquis motus vel mutatio alius a lo- cali possit esse continuus et perpetuus.	10.
Utrum omne quod reflectitur necesse sit in pūc- to reflectionis quiescere.	11.
Utrum motus circularis possit esse perpetuus vel continuus.	12.
Utrum mouens tempore infinito sit infinite virtutis de necessitate.	13.
Utrum in magnitudine finita possit esse virtus infinita et e contra.	14.
Utrum proiecta a primo proiciēte post recessu moueantur a medio.	15.
Utrum primum mouens sit omnino imparitibi- le et nullam magnitudinem habens.	16.

Sequuntur questiones primi libri de celo et mundo:

Utrum scientia naturalis sit circa

corpora et magnitudines.	qo. 1.
Dubatur primo. quid sit subiectum huius libri.	
Dubatur secundo. quare philosophus dicit se re in textu.	
Utrum mundus sit perfectus.	2.
Dubatur primo. que sunt partes principales vniuersi.	
Dubatur secundo qualiter intelligitur dictum Pytagore scilicet oia sunt determinata tribus.	
Dubatur tercio. vtruz probatio philosophi per quam probat q non sunt nisi tres dimesiones sit efficax tantum.	
Utrum vnius corporis simplicis sit tantū vn- motus simplex secundum naturam.	3.
Utrum vnius corporis tantum sint tres motus simplices.	4.
Utrum preter quatuor elementa ponendum sit aliquod corpus simplex circulariter motum ab ipsis realiter distinctum quod essentia quinta a philosophis nuncupatur.	5.
Utrum celum sit leue vel graue.	6.
Utrum celum sit ingenerabile et incorruptibile.	7.
Dubatur primo. qualiter philosophi differant a theologis circa productionem celi.	
Dubatur secundo. an in celo sit materia.	
Dubatur tercio. si contrarietati motuuz respō- deat contrarietas mobilium et e conuerso.	
Dubatur quarto. q non videtur q contrarie- tas motuum consequatur contrarietatem mo- bilium.	
Dubatur quinto. vtrum verum sit q omne al- terabile est augmentabile et diminubile.	
Utrum motui circulari sit aliquis motus con- trarius.	8.
Utrum sit aliquod corpus circulariter motum infinitum.	9.
Dubatur si sit assignare centrum in corpore in finito circulari.	
Utrum possibile sit aliquod corpus simplex rec- te motum esse actu infinitum.	10.
Utrum possibile sit aliquod corpus sensibile eē actu infinitum.	11.
Utrum ex parte actionis et passionis concludi possit aliquod corpus sensibile non esse infini- tum.	12.
Utrum si essent plures mundi terra vnius mas- suraliter moueretur ad terram alterius.	13.
Utrum possibile sit esse plures mundos.	14.
Utrum totalis mundus sit genitus et corrupti- bilis.	15.
Utrum omnis potentia terminetur ad maximum.	16.
Utrum ex parte sempiterni possit demonstrari omne incorruptibile esse genitum et e contra.	7.

Utrum genitum et corruptibile conuertantur et
similiter ingenuus et incorruptibile. .18.

Sequuntur questiones secun- di libri de celo et mundo

- Utrum celum sit sempiternum et immortale mo-
tum motu sempiterno. q. 1.
Utrum in omni corpore reperiantur sex differen-
cie positionum ex natura rei dislicte. .2.
Utrum in omni corpore celesti reperiantur sex dif-
ferencie positionum ex natura rei dislicte. .3.
Utrum in celo polus semper nobis manifestus
qui dicitur arcticus sit deorsum. Et polus nobis
immanifestus qui dicitur antarcticus sit sursum
et oriens sit dextrum et occidens sinistrum. punc-
tus meridiei ante et punctus noctis retro. .4.
Utrum necesse sit celum moueri pluribus motu-
bus ad saluandum generationes et
corruptiones. .5.
Utrum celum de necessitate sit spherice
figure .6. r
Utrum rationale sit celum semper moueri ver-
sus vnā partem determinatam scz illam ver-
sus quam nunc mouetur. et nunquam moueri
uersus oppositam. et incipere moueri ab vna de
terminata parte et nunquam ab opposita
parte. .7.
Utrum ad saluandum ea que in motu apparēt
necesse sit ponere in celo circulos eccentricos con-
centricos et alios epiciclos. .8.
Utrq; motus celi sit regularis. .9. i
Utrq; astra sint de natura ignis. .10.
Utrum omnia astra alia a sole. et omnis plane-
ta lumen suum recipiat a sole. .11.
Dubitatur. 1.º Utrum in omnibus aliis astris sit
cut planetis lumen sit eiusdem virtutis.
Dubitatur. 2.º Utrum omnia alia astra a sole
planete equaliter luceant.
Utrum astra moueantur motu proprio distincto
a motu suorum orbium. .12.
Utrum astra et orbis quibus igitur causent
sonos armonicos. .13.
Utrum orbis superiores supremo celo ppinqui-
ores velocius moueantur motu diuino quam
inferiores. et inferiores velocius moueantur mo-
tu proprio qui est ab occidente in
orientem. .14.
Utrq; astra sint spherice figure. .15.
Utrum motus orbium celestium debeat multis
plicari secundum proportionem distancie vnus
cuiusq; orbis ad supremum orbem. ita q; supre-
mus moueatur vno motu et secundus
duobus. .16.

Utrum terra naturaliter quiescat in medio
mundi. .17.
Utrum terra sit spherice figure. .18.

Super tercio libro celi et
mundi non fecit Johannes
verforisq; questiones secunduz
morem scole parisiensis.

Sequuntur questiones quar- ti Libri.

- Utrum sit aliquod corpus simpliciter graue. et
aliquod simpliciter leue. et aliquod graue. et ali-
quod leue in respectu. q. 1.
Dubitatur. 1.º An grauitas et leuitas sint forme
substantialia grauium et leuium.
Dubitatur. 2.º Utrum aliquod elementū in suo
loco naturali sit graue aut leue.
Dubitatur. 3.º Utrum quodlibet corpus quod ē
alio grauius in aere sit grauius in aqua.
Utrum vacuum et plenum sint causa grauis et
leuis. .2.
Utrum ex parte qualitatum motiuarum suffi-
cienter concludi possit numerus quaternarius
elementorum
Dubitatur Utrum leuitas aeris et leuitas ignis
differant specie. similiter grauitas terre et graui-
tas aque.
Utrum loca naturalia grauium et leuium sim-
plicium sint cause suorum motuum. .4.
Utrum figure grauium et leuium sint cause mo-
tuum sursum et deorsum eorundem. .5.

Sequuntur questiones pri- mi libri de generatione et cor- ruptione.

- Utrum de corpore mobili ad formas sit sciencia
tanquam de subiecto libri de generatione et
corruptione. q. 1.
Dubitatur Utrq; re corrupta possit sciencia eius
permanere in anima.

Utrum ponentes vnum principium materiale possint saluare distinctionē generationis cum alteratione. 2.

Utrum sit vna materia omnium habentium transmutationem ad inuicē. 3.

Dubitatur. quomodo materia secundum se cōsiderata dicatur vna in omnibus generabilibus et corruptibilibus cum nihil idem videatur esse in diuersis speciebus.

Utrum democritus ponēs corpora indiuisibilia esse principia rerum possit saluare distinctiones generationis ab alteratione et aliis motibus. 4.

Utrum sit aliqua generatio simpliciter. 5.

Utrum generatio vnus sit corruptio alterius. 6.

Dubitatur An generatio secundum quid semp presupponat corruptionem quemadmodum generatio substantialis. 6.

Utrum generatio differat ab alteratione. 7.

Utrum in corruptione substantiali ex parte formarum substantialium necesse sit resolutionem fieri vsq; ad materiam nudam. 8.

Dubitatur primo. vtrum eadem qualitas vel quantitas maneat in genito que prius fuit in corrupto.

Dubitatur secundo. vtrum a plurium agentibus quolibet possit idem effectus numero produci.

Dubitatur tercio. vtrum ab eodem agente plurium instantium possit idem effectus numero produci.

Utrum augmentatio et diminutio sint motus ab aliis distincti. 6.

Utrum illud quod augetur sit solum in potentia quantum nullam penitus habens quantitatem. 10.

Dubitatur vtrum in augmentatione illud quod aduenit puta cibus angeatur vel illud cui adueniat puta membrum vel vtrumq;.

Utrum tres conditiones augmentations sint sufficienter posite. 7.

Dubitatur primo. an ad saluandum augmentationem conueniens sit ponere poros.

Dubitatur secundo. Utrum calor naturalis cōtinue in humidum radicale agat.

Dubitatur tercio. an nutrimentum sit simile vel dissimile ei quod nutritur.

Dubitatur quarto. qualiter differunt nutritio et augmentatio a generatione.

Dubitatur quinto. vtrum augmentatio sit q̄tū vel quale.

Dubitatur sexto. an motus nutrimenti quod trāsmutatur ad singulas partes viuētis sit naturalis.

Utrum augmentatio sit vnus motus et continuus. 12.

Dubitatur primo. an viuēs q̄dū viuat nutritur.

Dubitatur secundo. quale debeat esse nutrimentum.

Dubitatur tercio. quid patitur ipsum membrum ab alimento.

Dubitatur quarto. vtrum illud quod augetur sit quantum in vniuersali vel particulari.

Dubitatur quinto. qualiter differant subiectus augmentationis et nutritionis.

Utrum omne agens agat per contactū. 13.

Utrum simile agat in sibi simile. 14.

Utrum omne agens in agendo repatiat. 15.

Dubitatur quomodo agens patitur in proposito.

Utrum actio et passio habeant fieri per poros aut per corpora indiuisibilia. 16.

Utrum mixtio sit possibilis. 17.

Utrum elementa maneat formaliter in mixto. 8.

Sequuntur questiones secundæ libri de generatione et corruptione:

Utrum materia prima sit principium materiale quatuor elementorum et quatuor qualitates prime sint principia formalia elementorum. q̄o. 1.

Utrum tantum sunt quatuor qualitates prime. 2.

Dubitatur. an ille qualitates prime possint cōuenire elementis existentibus in sua naturali dispositione.

Utrum tantum sunt quatuor elementa. 3.

Dubitatur primo. ex quo quodlibet elementum determinat sibi vnam qualitatem in supremo. quare non sufficit vna qualitas ad constitutionem elementi.

Dubitatur secundo. de loco ipsorum elementorum.

Dubitatur tercio. an ignis et aqua magis contrariantur q̄ ignis et terra.

Utrum cuiuslibet elementorum conueniat primo vna qualitas primarum an scilicet terra sit primo sicca et aqua frigida et aer primo humidus et ignis primo calidus. 4.

Dubitatur primo. an quodlibet elementum habeat duas qualitates in supremo.

Dubitatur secundo. vtrum calor ignis et aeris sint eiusdem speciei et similiter de aliis.

Utrum ex quolibet elemento immediate generari possit quodlibet elementum. 5.

Utrum in genere corporum quatuor elementa
 sint prima. 6.
 Utrum ad generationem cuiuslibet mixti existentis circa
 medium concurrant quatuor elementa. 7.
 Utrum tantum sint tria principia generationis
 et corruptionis istorum inferiorum. 8.
 Utrum quatuor elementa per suas virtutes ac-
 tuas et passivas sint agentia sufficientia ad ge-
 nerationem mixtorum inferiorum. 9.
 Utrum motus solis sub obliquo circulo sit causa
 perpetuitatis generationis et corruptionis isto-
 rum inferiorum. 10.
 Dubitatur qualiter habeat veritatem illa pro-
 positio. idem inquam idem et similiter se ha-
 bens natum est facere semper idem.
 Utrum omne vivens habeat determinatam per-
 iodum sue durationis a celo primo. 11.
 Utrum ex parte finis et cause mouentis sit per-
 petuitas in generationibus et corruptionibus. 12.
 Utrum aliquod corruptum possit idem in numero
 reproduci. 13.

Sequuntur questiones pri- mi libri methaurozum.

Utrum corpus simplex mobile ad formam mixti
 imperfecti prout est in via ad talem mixtionem
 sit subiectum libri methaurozum. q. 1.
 Dubitatur qualiter intelligitur dictum Aristoteli
 illud scilicet ea que accidunt in regione ele-
 mentorum secundum naturam in ordinatiores
 accidunt. 2.
 Utrum necessit sit hunc mundum inferiorem esse
 continuuylacionibus superioribus ut tota vir-
 tus eius inde gubernetur. 3.
 Utrum unum elementum naturaliter sit loca-
 tum in concavo alterius et ipse ignis in concavo
 orbis lune. 4.
 Utrum motus localis sit calefactus. 5.
 Dubitatur primo. utrum ignis et suprema regio
 aeris naturaliter moueantur motu circulari.
 Dubitatur secundo. que sic causa que sit moueant.
 Dubitatur tercio. utrum lumen sit de se calefac-
 tiuum.
 Dubitatur quarto. utrum sol qui est maxime lu-
 cidus sit maxime calidus.
 Utrum media regio aeris sit
 semper frigida. 6.
 Dubitatur primo. utrum in suprema regione aeris
 possint generari nubes.
 Dubitatur secundo. utrum sub polis possint
 generari nubes.
 Dubitatur tercio. de figura medie regionis aeris
 Utrum unum contrarium sit fortificatum alterius
 per antiparalelism.

Dubitatur primo. utrum naturaliter a principio
 intrinseco unum contrarium moueatur ad fugi-
 dum aliud.
 Dubitatur secundo. unde est que virtus unita for-
 cior est seipsa dispersa.
 Utrum omnes impressiones ignite sint eiusdem
 speciei specialissime. 7.
 Dubitatur primo. utrum impressiones ignite mo-
 ueant naturaliter vel violenter et a quo mouentur
 Dubitatur secundo. utrum sidera volantia moueantur
 per extrusionem aut per continuam adhesionem.
 Dubitatur tercio. utrum sidera volantia sint in celo
 vel in media regione aeris.
 Dubitatur quarto. utrum omnes impressiones ignite
 sint eiusdem quantitatis.
 Dubitatur quinto. de tempore in quo fiunt im-
 pressionem ignite.
 Dubitatur sexto. que istarum impressionum magis
 durant.
 Dubitatur septimo. utrum vapor sit natus ascen-
 dere altius quam exalatio.
 Utrum de nocte existente aeris serenitate debeant
 apparere hyatus et voraginez sanguinei coloris. 8.
 Dubitatur primo. quare ista non appareret de die.
 Dubitatur secundo. quare ista appareret esse in celo
 Dubitatur tercio. quare magis apparent huiusmodi
 fantasmata serenitate aeris existente quam in alio
 tempore.
 Dubitatur quarto. quare est que sepe dum appareret
 impressiones ignite aut huiusmodi fantasmata audi-
 untur quidam parui soni qui interdum similes
 sunt vocibus humanis.
 Dubitatur quinto. utrum exalatio et vapor sint eius-
 dem speciei specialissime.
 Utrum cometa sit de natura celi. 9.
 Utrum cometa sit de natura elementari. 10.
 Dubitatur primo. in quo tempore magis generatur cometa.
 Dubitatur secundo. que est causa diuturne perma-
 nentie comete.
 Dubitatur tercio. de causa diuersitatis colorum comete
 Dubitatur quarto. utrum simul possint apparere plures
 comete.
 Dubitatur quinto. de signo comete.
 Utrum galaxia sit de natura elementari. 11.
 Utrum pluuia generetur in
 media regione aeris. 12.
 Dubitatur primo. per que sciri potest generatio
 future pluuie.
 Dubitatur secundo. de accidentibus pluuie.
 Utrum ros et pluuia similiter generentur. et si-
 militer queretur de niue et pruina. 13.
 Dubitatur primo de accidentibus rois
 Dubitatur secundo. de accidentibus niuis.
 Dubitatur tercio. de accidentibus pruine.
 Utrum grando magis generatur in vere et au-
 tunno quam in estate et hyeme. 14.

Dubitatur de accidentibus grandinis.
 Utrū aque fontū et fluviorum generentur in
 concantationibus terre et ex aere circūcluso
 in ipsis conuerso in aquam. .15.
 Utrū vbi nunc est mare prius aliquando
 fuerit aut posterius erit terra arida. .16.
 Dubitatur an possibile sit montes in vna
 parte corrumpi et iterū generari. et iterū p̄duci.

Sequuntur questioēs secun- di libri methauroꝝ.

Utrū terra debeat totaliter esse
 cooperta aquis. q̄o.1.
 Utrū mare in suo loco naturali sit
 ḡnabile et corruptibile. 2.
 Utrū mare debeat fluere et refluerē. 3.
 Dubitat. 1.º cum luna habeat maiorem
 virtutem supra mare quando est in puncto me-
 ridiei & quando est in occidente vel oriente
 quare astrologi magis aspiciunt in natuuitatis
 bus hominū ad stellas ascendentes supra
 ip̄m orizontem & ad ipsas existentes in puncto
 meridiet.
 Dubitatur secundo. an luna moueat aquam
 per lumen suum aut per aliam influentiam dis-
 tinctam a lumine.
 Dubitatur tercio. an fluxus et refluxus maris
 debeant esse maiores in vno tempore & in alio
 Dubitatur quarto. quare est & aliqua maria
 solum fluunt semel in mense et alia nunquam
 fluunt.
 Utrū mare sit salsum. 4.
 Dubitatur primo. an fontes et fluuī debeant
 esse falsi.
 Dubitatur secundo. vnde est & aliqui fontes
 conuertunt aliqua corpora terrestria in ipsis po-
 sita in lapides.
 Dubitatur tercio. vnde est & aliquę aque fonta-
 les in origine fontū causant strumas in collo.
 Dubitatur quarto. quare aliquę fontales aque
 faciunt oues potantes ex illis albas et econtra
 aliquę faciunt nigras albas.
 Dubitatur quinto. que aque sunt saniores.
 Utrū ventus sit exalatio calida
 et sicca mota lateraliter circa terrā. 5.
 Dubitatur primo. an terra sit causa
 commotionis et cessationis
 ventorum.
 Dubitatur secundo. cum pluuie faciant cessare
 ventos. an aliquando eos commoueant.
 Utrū tantū sint duodecim venti. 6.
 Dubitatur primo de accidentibus vētoꝝ quare
 venti boreales communiter flant in autūno
 post tropicū estiualem. et tamen venti australes

non flant in vere post tropicū hyemalē.
 Dubitatur secundo. vtrum venti australes flāt
 a polo antarctico nobis immanifesto
 sicut venti boreales a polo artico
 nobis manifesto.
 Dubitatur tercio. vtrum plures venti debeant
 flare a septentrione & a meridie.
 Dubitatur quarto. vtrum venti debeant reduci
 ad quatuor principales.
 Dubitatur quinto. vtrum venti contrariū
 possint simul perflare.
 Dubitatur sexto. vtrum aliqui venti faciant
 alios cessare.
 Dubitatur septimo. que ē causa girationis
 ventorum.
 Dubitatur octavo. vtrum venti distinguantur
 penes calidū frigidū humidū vel siccū.
 Dubitatur nono. in quo tempore anni debeat
 magis flare venti circulares.
 Utrū motus terre per naturā sit possibilis. 7.
 Dubitatur de accidentibus terre motus
 Utrū tonitruū sit sonus factus in
 nubibus ex violenta percussione
 exalationis calide et sicce ad
 latera nubis. 8.
 Dubitatur primo. vnde causatur varietas sono-
 rum tonitruū.
 Dubitatur secundo. que tonitrua sint magis ti-
 menda.
 Dubitatur tercio. quomodo causatur cuneus
 fulminis.
 Utrū typhones et enephe incēssiones
 et fulmina sint eiusdem speciei. 9.

Sequuntur questiones terciū libri methauroꝝ.

Utrū radius visualis refrangatur
 in occurſu mediū rarioris et densioris. q̄o.1.
 Utrū halo debeat apparere circularis
 figure. 2.
 Utrū colores apparentes in yide.
 sint veri colores. 3.
 Utrū yis debeat tricolor apparere. 4.
 Utrū q̄n apparēt due yides superior sit
 debilior in coloribus & inferior. 5.
 Dubitatur primo. vtrum yis possit
 causari a luna sicut a sole.
 Dubitatur secundo. vtrum duo homines
 in eadem parte yidem videre possunt.
 Dubitatur tercio. quare ē & viderē quādoq̄
 yidem inter nos et arbores vel montes.
 Dubitatur quarto. vtrum yis semper
 appareat per modum semicirculi vel
 portionis maioris semicirculi.

Utrum parelie et virge debeant apparere
per reflexionem aut refractionem. 6.
Dubitat. 1.º de accidentibus pareliorũ et virgarũ.
Utrũ mineralia causentur in terra per mictionẽ
exalationis sicce et vaporose. 7.
Dubitat. 1.º de multitudine metallorum.
Dubitatur. 2.º de nominibus metallorum.

Questiones quarti methau- rorum.

Utrũ tantũ sint quatuor qualitates p̄ie. q̄o. 1.
Dubitat. 1.º vtrũ influentia corporũ celestium
sint qualitates insensibiles.
Dubitatur. 2.º vtrum odor et sapor sint qualita-
tes non actiue.
Utrũ sint due qualitates actiue sc̄z caliditas et
frigiditas. et due passiue sc̄z siccitas et
humiditas. 2.
Dubitatur vtrũ ignis desiccet humidũ ratiõẽ
caliditatis vel siccitatis.
Utrũ generatio simplex fiat a calido et frigido.
tanq̄ a causis instrumentalibus. 3.
Dubitatur vtrũ calor extrinsecus inuet
calorem intrinsecum.
Utrũ putrefactio fiat a calido extrinsecõ. 4.
Utrum frigiditas preseruet corpora
a putrefactione. 5.
Utrũ aialia p̄ putrefactionẽ possint gn̄ari. 6.
Dubitatur. 1.º que sit pp̄ia causa gn̄atiõis
substantialis illius animalis.
Dubitatur secũdo vtrũ ex putrefactione
possint generari animalia perfecta.
Dubitatur. 3.º vtrũ illa aialia que gn̄ant per pu-
trefactionẽ sint eiusdem speciei cum illis que ge-
nerantur per propagationem.
Dubitatur quarto vtrũ plante possint generari
per putrefactionem.
Utrũ diffinitio digestionis sit bñ assignata. 7.
Dubitat. 1.º vtrũ digestio fiat per frigidũ.
Dubitatur secundo. vtrũ caliditas extrinseca sit
causa digestionis.
Utrũ balnea conferant ad digestionẽ
naturalem. 8.
Dubitatur primo quibus hoĩbus magis
cõferat balnea et quid magis competat balnea
vel stuphe.
Dubitatur. 2.º vtrũ sit bonũ comedere et bibere
in balneo.
Dubitat. 3.º quibz hoĩbz magis cõferũt balnea
Utrũ sint tres sp̄es digestiõis. 9.
Utrũ frixata debeat dici elixata vel assata. 10.
Dubitatur. 1.º vtrũ lapides sint elixabiles.
Dubitatur. 2.º vtrũ vermes generati in aiali ge-
nerentur in stomacho vel epate vel in alia pte
corporis.

Dubitat. 3.º vtrũ laboratibus assata sint
conueniẽtia. et studentibus elixata.
Utrum durũ et molle exsiccatio et humectatio
coagulatio et liquefactio sint effectus sicci et
humidi. 1.11.
Dubitat. 1.º quomõ differũt intingibile et
liquefactibile.
Dubitatur. 2.º que sunt flexibilia.
Dubitat. 3.º quomõ differũt frangibilia et
comminuibilia.
Dubitatur. 4.º q̄ sunt subiecta hñõi qualitatu

Sequuntur questiones pri- mi libri de anima.

Utrũ inter partes p̄ie naturalis sc̄ia de aia
sit melior et honorabilior. q̄o. 1.
Utrũ aia sit subiectũ in libro de aia. 2.
Dubitatur vtrũ vniuersale nihil sit vel posteriõ
suis singularibus.
Utrum accidentia magnã partem cõferat
ad cognoscendum q̄ quid est. 3.
Dubitat. vtrũ oporteat prius querere
totam animam aut partes eius.
Utrum cognoscibile sit in cognoscente
secundum esse reale.

Sequuntur questiones se- cundi libri de anima.

Utrum anima sit substantia. q̄o. 1.
Utrũ dño aie sit bene assignata. 2.
Utrum aia rationalis vniatur corpori
organico vt forma. 3.
Utrũ pp̄ia dño aie sit bene assignata. 4.
Utrũ in eodem hoĩe sint plures aie per
essentiã differentes aut preter animã rationalẽ
in eo sit ponẽda alia forma substantialis. 5.
Utrũ aia sit tota in toto et tota
in qualibet parte corporis. 6.
Utrum anima humana sit aliquid per se
subsistens. 7.
Utrũ potentie aie realiter distinguantur
a sua essentia. 8.
Dubitatur. vtrũ vna potentia cause ab alia.
Utrũ tantum sint quinqz genera potẽ-
tiarum anime. 9.
Dubitat. 1.º que potentie aie constituũt gradus
viuendi.
Dubitat. 2.º vtrũ hñs sensum habeat appetitũ.
Dubitat. 3.º qualiter se habet ratio ad particu-
lares animas.
Utrum potentie distinguantur secũdum
sp̄em per actus et actus per obiecta. 10.
Utrum naturalissimum operum in viuentibus

sit generare sibi simile: .11.
 Dubitatur utrum operationes potentie vegetati-
 ue sint ab anima.
 Utrum alimentum sit obiectum potentie
 vegetatiue. .12.
 Dubitatur. 1º quod differenter se habeat
 obiectum sensus ad sensum et obiectum potentie
 vegetatiue ad ipsam.
 Dubitatur. 2º utrum alimentum debeat esse simile vel
 dissimile nutritio.
 Utrum sint tantum tres potentie a se vegetatiue.
 scilicet nutrire augere et generare. .13.
 Utrum sint aliquae virtutes naturales potentie
 nutritiue subservientes. .14.
 Dubitatur utrum semen solum sit ex superfluo
 alimenti.
 Utrum sensus sit potentia passiva. .15.
 Dubitatur utrum sensus sit tantum singularium.
 Utrum quinque sensibilia communia scilicet mag-
 nitudo numerus figura motus et quies sint
 sensibilia per se. .16.
 Utrum ad videndum requiratur lumen propter
 medium tantum et non propter colores. .17.
 Utrum color sit proprium obiectum visus. .18.
 Utrum sonus fiat in aere tantum in proprio
 medio. .19.
 Dubitatur. utrum sonus causetur a percussione
 vel a percussio vel ab utroque.
 Utrum sonus sit proprium obiectum auditus. .20.
 Dubitatur. 1º quae sint differentie soni.
 Dubitatur. 2º quare phas hic determinat de ge-
 neratione soni et tamen non determinavit prius
 de generatione coloris.
 Utrum dicitur vocis sit bene assignata. .21.
 Utrum odor sit proprium obiectum olfactus. .22.
 Dubitatur. 1º utrum aptitudo mentis magis cor-
 respondeat bonitati tactus quam visus.
 Dubitatur. 2º cum homo habeat certissimum tactum
 quare species odorum denominantur a speciebus saporum
 magis quam a qualitatibus tangibilibus quam
 percipiuntur tactu.
 Dubitatur. 3º an species odorum semper correspondeant
 speciebus saporum.
 Utrum odor multiplicetur realiter per medium
 aut solum intentionaliter. .23.
 Dubitatur. 1º qualiter organum olfactus
 immutetur ab odore.
 Dubitatur. 2º utrum homines et alia animalia habeant
 eundem sensum olfactus.
 Dubitatur. 3º quare magis fit spiritualis im-
 mutatio a visibili quam ab aliis sensibilibus
 immutantibus.
 Utrum sapor sit proprium obiectum gustus. .24.
 Dubitatur. 1º utrum gustus sit quidam tactus.
 Dubitatur. 2º quot sunt species saporis.
 Utrum sensus tactus sit unum vel plures sensus. .25.
 Dubitatur. utrum caro sit organum tactus in animalibus

habentibus carnem. et in non habentibus
 aliquod proportionabile carni. 26.
 Utrum inter tangens et tactum sit semper
 idem medium. .26.
 Dubitatur. 1º cur sensus tactus inuenitur in qua
 libet parte corporis animalis et non alii sensus.
 Dubitatur. utrum organum tactus sit frigidum calidum
 humidum aut siccum.
 Dubitatur. 3º utrum aqua possit tangi siue etiam aer
 Dubitatur. 4º quid est obiectum tactus.
 Utrum sensus sit susceptivus specierum
 sine materia. .27.
 Dubitatur utrum non habens sensum possit pati
 ab aliis sensibilibus tangibilibus et gustabilibus
 et a colore socio et odore.
 Utrum sint tantum quinque sensus exteriores. scilicet
 visus auditus. 28.
 Dubitatur. 1º utrum pro sensibus communibus oporteat
 eis ponere unum sensum appropriatum.
 Dubitatur. 2º quare habemus plures sensus et
 non unum tantum.
 Utrum sensus particulares percipiant suas
 actiones. .29.
 Utrum ad discernendum sensibilia diversorum
 sensuum ab invicem sit ponendus sensus
 communis. .30.
 Utrum praeter quinque sensus exteriores in
 animalibus perfectis sint quinque sensus interiores.
 scilicet sensus communis imaginativa fantasia
 estimativa et memoria. .31.
 Utrum intelligere et sentire sint idem
 et opinio cum fantasia. .32.
 Utrum fantasia sit sensus. intellectus
 scientia vel opinio. .33.
 Dubitatur primo quid sit fantasia.
 Dubitatur. 2º cum fantasia sit motus factus a
 sensu qualiter fantasia possit esse falsa sensu
 existente vero.
 Dubitatur. 3º a quo sumitur nomen fantasie.
 Dubitatur. 4º quare animalia agunt et patiuntur
 secundum fantasiam.

Sequuntur questiones tertiæ libri de anima.

Utrum intellectus noster possibilis sit
 potentia passiva. 30.1.
 Utrum intellectus possibilis secundum esse
 sit separatus a corpore. .2.
 Utrum post actum intelligendi species
 intelligibiles possint conservari
 in intellectu. .3.
 Dubitatur. utrum memoria intellectiva sit
 alia potentia ab intellectu.
 Utrum quidditas rei materialis sit proprius
 obiectum nostri intellectus. .4.

Utrum intellectus noster possibilis sit intelligibilis. .5.
 Dubitatur vnde habet intellectus possibilis & non intelligit per suam essenciam. sed per species intelligibilem.
 Utrum in anima nostra preter intellectum possibilem sit ponendus intellectus agens. .6.
 Utrum species intelligibilis a fantasmatibus abstracta sit id quod intelligitur. .7.
 Utrum intellectus noster per prius cognoscat diuisibile quam indiuisibile. .8.
 Dubitatur. 1.º vtrum intellectus possit esse falsus. Dubitatur. 2.º vtrum intellectus noster possit simul multa intelligere.
 Utrum intellectus noster cognoscat res materiales abstrahendo species a fantasmatibus. .9.
 Utrum intellectus noster possibilis possit actu intelligere per species intelligibiles quas habet non auertendo se ad fantasmata. 10.
 Utrum intellectus noster possit intelligere singularia. .11.
 Dubitatur. 1.º vtrum intellectus noster possit in finita cognoscere.
 Dubitatur. 2.º vtrum intellectus noster sit cognitius contingencium.
 Dubitatur. 3.º vtrum intellectus noster cognoscat habitus eius per suam essenciam.
 Utrum appetitus sit principium motus progressiui animalis. .12.
 Utrum fantasia sit principium motus in animalibus imperfectis que non mouentur motu progressiuo. sed motu dilatationis et constrictionis. .13.
 Utrum necesse sit omne mouens habere sensum. .14.

Sequuntur questiones Libri paruorum naturalium. et primo de sensu et sensato.

Utrum corpus animatum sit subiectus in libro paruorum naturalium. Et corpus sensitivum in parte .1.
 Dubitatur. 1.º an philosophus habeat considerare de sanitate et egritudine.
 Dubitatur. 2.º vtrum medicus incipiat vbi philosophus desinit.
 Utrum omnes sensus exteriores sint necessarii cuilibet animali. .2.
 Dubitatur. 1.º Quare talpa que caret visu mouetur motu locali.
 Dubitatur. 2.º Quare ceci melius audiunt quam videntes.
 Dubitatur. 3.º an ceci a natiuitate audientes. sapientiores sunt surdis a natiuitate vidensibus.
 Dubitatur. 4.º quare omnes surdi a natiuitate sunt muti. Et tamen non omnes muti a natiuitate

sunt surdi.
 Dubitatur. 5.º quare habentes bonum odorem communiter sunt fatui.
 Utrum organum visus sit de natura aque. .3.
 Dubitatur. 1.º vnde apparet ille fulgur existens ab oculo moto velociter vel restricto in tenebris vel a papebris vel oculis velatis.
 Dubitatur. 2.º quare vno oculo non possumus videre sursum et alio deorsum.
 Dubitatur. 3.º quare oculo aliquo restricto acutus videmus quam toto aperto.
 Dubitatur. 4.º Quare habens vnum oculum habet plus quam medium visum.
 Utrum visio fiat extrahendo vel intus suscipiendo. .4.
 Dubitatur. 1.º Quare est quod antiqui dixerunt visionem fieri extrahendo et e contrario dixerunt quod in aliis sensibus sensibilis veniunt ad sensum.
 Dubitatur. 2.º Quare est quod virga ignita in extremitate celeriter mota videtur facere quendam circulum etc.
 Dubitatur. 3.º Quare corpora polita et tersa reflectunt lumen et faciunt fulgorem.
 Dubitatur. 4.º Quare est quod cuius quis diu fuerit in tenebris excrucietur quandoque res albas immediate videndo post educationem de tenebris.
 Dubitatur. 5.º Quare est quod aliquis existens in navi mota in qua iudicat montes arbores et terram moueri.
 Dubitatur. 6.º Quare quedam animalia vident de nocte et alia non.
 Dubitatur. 7.º Quare habentes grossos oculos ceteris paribus habent peiorem visum.
 Dubitatur. 8.º Quare baculus existens in aqua pro media parte et pro alia media parte extra apparet fractus in contactu superficiem etc.
 Utrum organum auditus sit de natura aeris et organum olfactus de natura ignis. et organum gustus et tactus de natura terre. .5.
 Dubitatur. 1.º Quare est quod dum aliquis odorauerit fortes odores aut soles insperet per fenestram postea sternutat.
 Dubitatur. 2.º Quare tactus sentit calidum. cum organum eius sit calidius.
 Dubitatur. 3.º Quare cicus quis catillatur sub planta pedis quam alibi.
 Dubitatur. 4.º Quare est quod reumatici non bene audiunt nec vident nec bene odorant.
 Dubitatur. 5.º Quare melius audimus de nocte quam de die.
 Dubitatur. 6.º Quare est quod si ponatur auris in vno cono ligni longi et fiat sonus in alio cono illum sonum perfecte audit quantumcumque sit parvus.
 Dubitatur. 7.º Quare tempore calido et humido melius odoramus quam tempore calido et siccato.
 Utrum diffinitio coloris sit bene assignata. .6.
 Dubitatur. 1.º Quare aliqua non apparent eundem coloris de longe quam de prope.

Dubitatur. 2° Quare est q̄ si speculum sicum ponatur contra solem solus sol apparebit in speculo. sed si speculum ponatur in aqua contra solem videbitur sol et alius planeta prope solem. Utrum mediū colores generantur ex mixtione colorū extremorū. .7.

Dubitatur. 1° Quare album visum per nigrum apparet rubrum.

Dubitatur. 2° Quare aliqui colores magis delectant visum q̄ alii.

Dubitatur. 3° Quare album positum prope nigrū magis apparet album et e converso.

Dubitatur. 4° Unde proueniunt diuersi colores in plumis anium in modica distancia.

Utrum diuisio saporis sit bene assignata. .8.

Utrū sint septem species saporis. .9.

Utrum odor sit fumalis euaporatio. .10.

Dubitatur. 1° Utrum odor sit passio humiditatis nutritualis.

Dubitatur. 2° A quibus animalibus percipiuntur odores delectabiles secundum se et non propter escam.

Dubitatur. 3° Quare solus homo sentit odores delectabiles.

Dubitatur. 4° Quare homines et alia animalia odorant respirando.

Dubitatur. 5° Utrū animalia non respirantia sentiant odores.

Dubitatur. 6° Utrum animalia nutriantur odoribus.

Utrum species odoris distinguantur secundum species saporis. .11.

Dubitatur. 1° Utrum olfactus mediat inter alios sensus.

Dubitatur secundo. Utrum odor sit secundum se nutritiuus.

Dubitatur. 3° Utrum odores florum a solo homine percipiantur.

Dubitatur. 4° Quare homo secundum quantitatem sui corporis maximum habeat cerebrū.

Utrum qualitates sensibiles diuidantur in infinitum. .12.

Utrū sensibilia per prius veniant ad medium q̄ ad sensum. .13.

Utrum contingat sensum plura simul sentire in eodem indiuisibili tempore. .14.

Dubitatur Utrum indiuisibile possit sentiri.

Sequuntur questiones de memoria et reminiscencia.

Utrum memoria sit p̄teritorum. .q̄.1.

Dubitatur. 1° Quare volentes memorari mo-

nemus capita.

Dubitatur. 2° Quare melius memoramur in tenebris quam in luce.

Dubitatur. 3° Quare volentes meditari facimus aliquod signum.

Dubitatur. 4° Quare quando volumus memorari aliquando non possumus et aliquando dum volumus memoramur.

Utrum memoria sit passio primi sensitui. .2.

Dubitatur. 1° Quare memoramur res absentes et non presentes.

Dubitatur. 2° Utrum iuuenes et senes sint male memorie.

Dubitatur. 3° Que est causa motus et bonitatis memorie.

Utrum reminiscencia sit resumptio noticie elapse a memoria ex aliquo principio in memoria resumpto. .3.

Dubitatur. 1° quare aliquando ab aliquo principio reminiscimur alicuius et quandoq; ab eodem illius nō reminiscimur.

Dubitatur. 2° quare contingit q̄ tum aliquis diligenter querit reminisci non potest et postea facilliter potest.

Dubitatur. 3° quare pluries reminiscimur eorū que procul sunt a presenti et non eorum que prope sunt.

Utrum reminiscencia solum insit hominibus. .4.

Sequuntur questiones De somno et vigilia:

Utrum somnus sit priuatio vigilie. .q̄.1.

Dubitatur. 1° Cum somnus sit priuatio vigilie quare prenominauitur somnus in titulo libri.

Dubitatur. 2° quare habentes strictas venas citius et fortius dormiunt q̄ alii.

Utrum somnus et vigilia insunt plantis. .2.

Dubitatur. 1° quare in somno iudicamus nos quandoq; ascendere et quandoq; deorsum cadere.

Dubitatur. 2° quare melancholici minus dormiunt q̄ alii. et flegmatici magis.

Utrum somnus sit passio primi sensitui. .15.

Dubitatur. 1° Utrum in corde sit principius motus et primum sensituum.

Dubitatur. 2° Utrum dormientes possunt exercere opera vigilantium.

Dubitatur. 3° quare homines memorantur de diuinis et non de actibus vigilantium quos exercent dormiendo puta de motu brachii et c.

Utrū diffinitio somni sit bene assignata. .4.

Dubatur. 1.º Utrum vigilia precedat somnus.
Dubatur. 2.º quare quedam animalia dormi-
unt oculis apertis.

Utrum somnium sit partis sensitivæ. .5.
Dubatur. 1.º Utrum animal semper memorat
somnia suorum.

Dubatur. 2.º quare pueri putant se terribilia
videre pluries precipue in principio noctis.

Dubatur. 3.º quare homines somniant magis
in senectute quam in iuuentute.

Utrum divinatio futurorum effectuum que fit per
somnia sit homini possibilis. Et utrum sit
aliqua talis. .6.

Sequuntur questiones de longitudine et breuitate vite.

Utrum humidum et calidum sint cause longe
vite in viuentibus et corruptibilibus.

Utrum eadem animalia sint longioris vite in
locis calidis & in locis frigidis &c.

Finit opus preclarum glo-
sularum Johannis verboris
philosophi preclarissimi in
Aristotelis phie libros exac-
tissime impressum Tholose.
Anno natalis christi quarto
et octoagesimo quadringen-
tesimoq; supra millesimum:
Deo gratias.

.1484.

**Incipit registrum
Foliorum:**

AA
Primum vacat
Johannis veronis
nostro intellectui
singulare q
BB
est infinitum
Ad quintam dicitur
S; tamen eorum
minus vnam principium
CC
Sciendum est secundo
Item omne generans
et proportionaliter
Rationes facte
DD
similiter factua
q omnis causa
Nam hoc est
Si ergo velimus
EE
Sciendum est primo
Conclusio prima
Circa tercius librum
Ad rationes ante
FF
Sciendum est quarto
Circa quartus librum
Tercia ratio
Quarta est q
FFB
a partibus plenis
Conclusio secunda
Sicut enim ad
5° sic mobile
BB
Circa quintus librum
tie nam negationes
Quarta est q tales
aut ergo ille motus
DD
primum continuans
Sed tunc obicit
tempus sit continuum
secundus se ipsam
JJ
bare maius in
quia si dicatur
capitis modicum
Et arguitur q
LL
preexistente 5°
Dec conclusio
Verum est tamen
Tercia ratio

MM
Non potest dici
Tercia ratio
motu infinito
aa
Circa inciu; primi libri
do potest fieri
secundarie partes que
lestium est circa
bb
q euidente et
ca naturalia esse
turaliter moueretur
ultimo capitulo huius
cc
periuntur sex die
dum extrema
Sciendum est secundo
potest esse sine
dd
nem vnius partis
Sequitur in textu
patet quia vt
ee
Circa incium quarti
S; alii dixerunt
a
Circa incium libri
pia homiomeria esse
Sed dubitatur
positio democriti
b
Secundo arguitur
Arguitur q non
Sciendum est secundo
medium cum omne
c
Sciendum est primo
Patet qz quodlibet
nam due sunt
Sciendum est primo
d
materiales finales
Probatur quia celum
percipitur. lux autem
Sciendum est secundo
e
diminuitur sicum ad
Quintum acadens est
Et ad hoc multum
Alio modo dicitur

fulminibus. nam omnium
vellis et quandoq;
equaliter respicit
Et quo patet
g
quatuor qualitatum
Et quibus sequitur

**Ad rationes ante
Pro responsione
b
presenti libro
Sed non dixerunt
Conclusio tercia
cuius est forma
i
actus. ideo in
Empedocles autem
non cedit in
Ad rationes ante
h
animalia habent
palpebras in oculis
austeris. si vero
in hoc quod est habere
l
quandoq; est veroz
aliquam naturam
Conclusio responsiva
sed intellectus noster
Sed anima secundum
A
Circa incium paruoz
Dec 9° qum ad
q aqua non tamen
asperis. oportet tamen
B
phus q sensum
gis grauant caput
Ad rationes ante
unt ad auditum
L
Conclusio tercia
formalis est priuatio
Dubitatur primo**

Deo gracias.

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header, written in a cursive script. The text is partially obscured by a fold and is difficult to decipher.

Handwritten text in the upper left quadrant, possibly a signature or a specific reference, written in a cursive script.

Handwritten text in the middle left section, possibly a date or a specific reference, written in a cursive script.

Cicero de Amicitia. ea lex in amicitia stantiat, ut nec petamus res
turpes, nec faciamus Rogatis.

E. Collz
Zu Celluga

doming meget deq me q nite die
perami no tefun

...ano
...fello
...noce
...h folu
...es
...D
...Fada
...accu
...abua

m an m
...inax
...quib
...Anem
...i us
...muy
...p adu
...juvon
...ady

...qz con
...nu ad ja
...ingaa
...poy no hat
...dary up
...muy ay
...jai b jaco
...muy ay
...y andy oya
...on uiry an

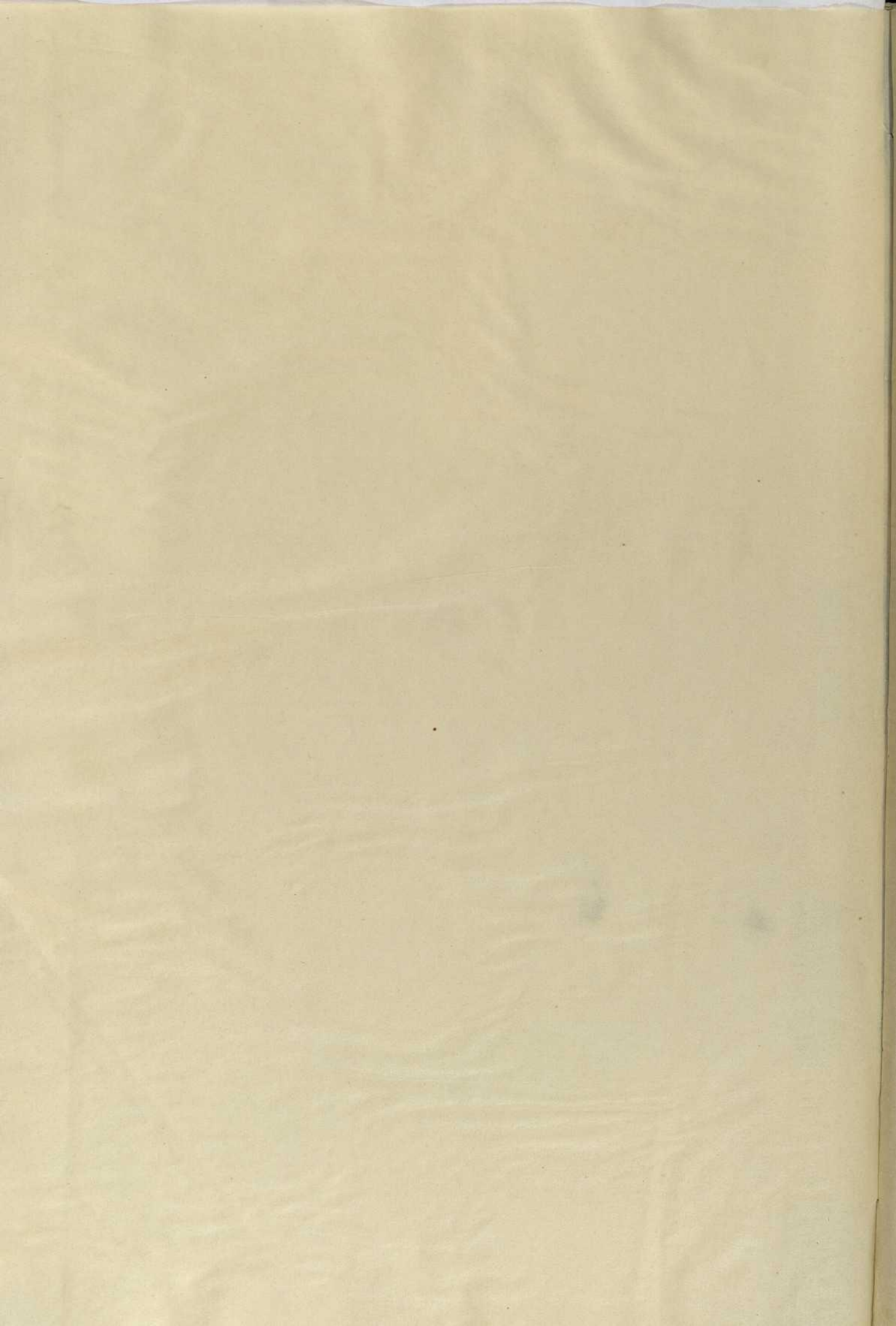
...muy ay
...om ay
...muy ay
...muy ay
...muy ay
...muy ay
...muy ay
...muy ay

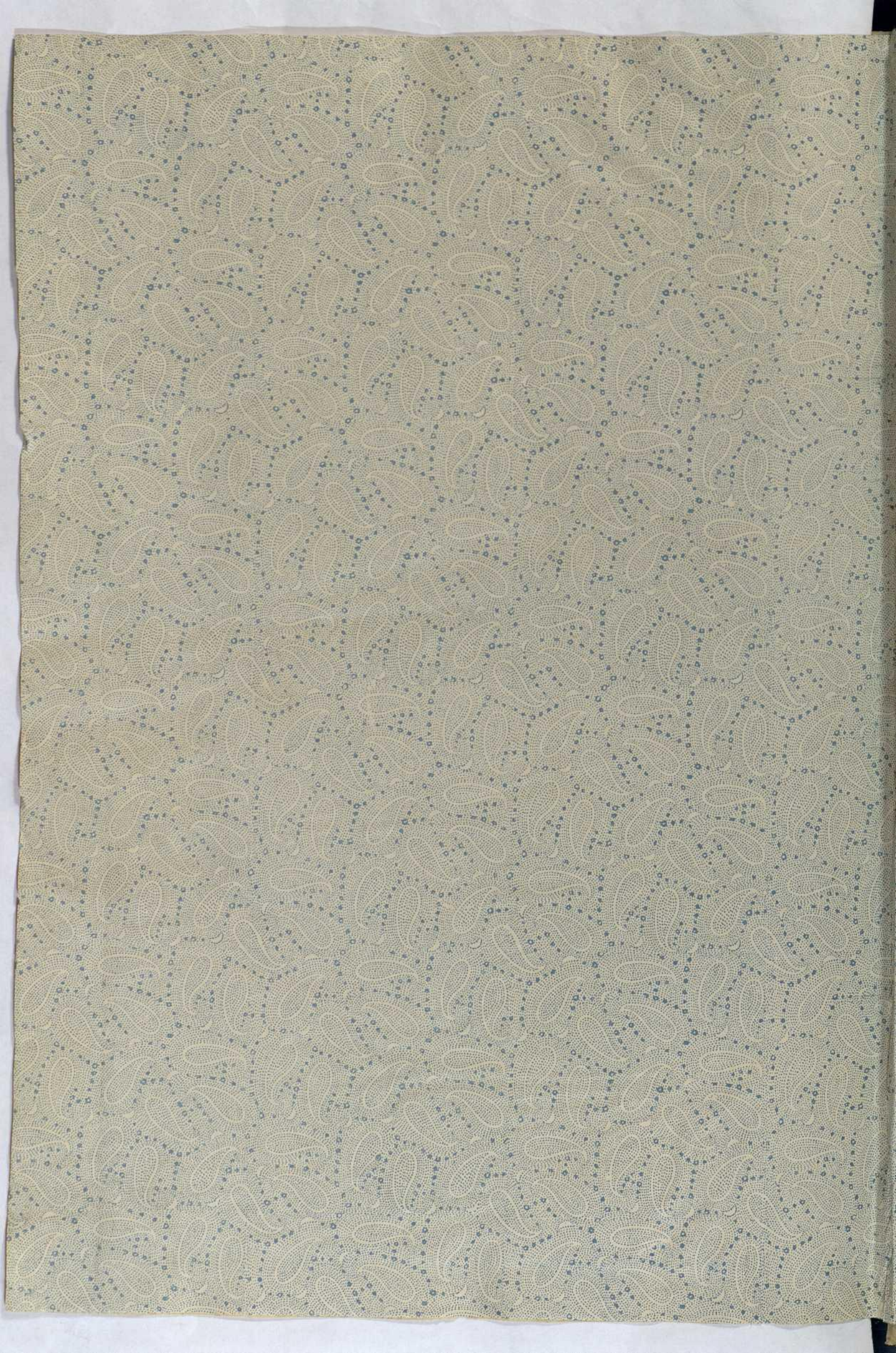
ofellon
noctua
h solus
D
en
d'adon
accan
ubua

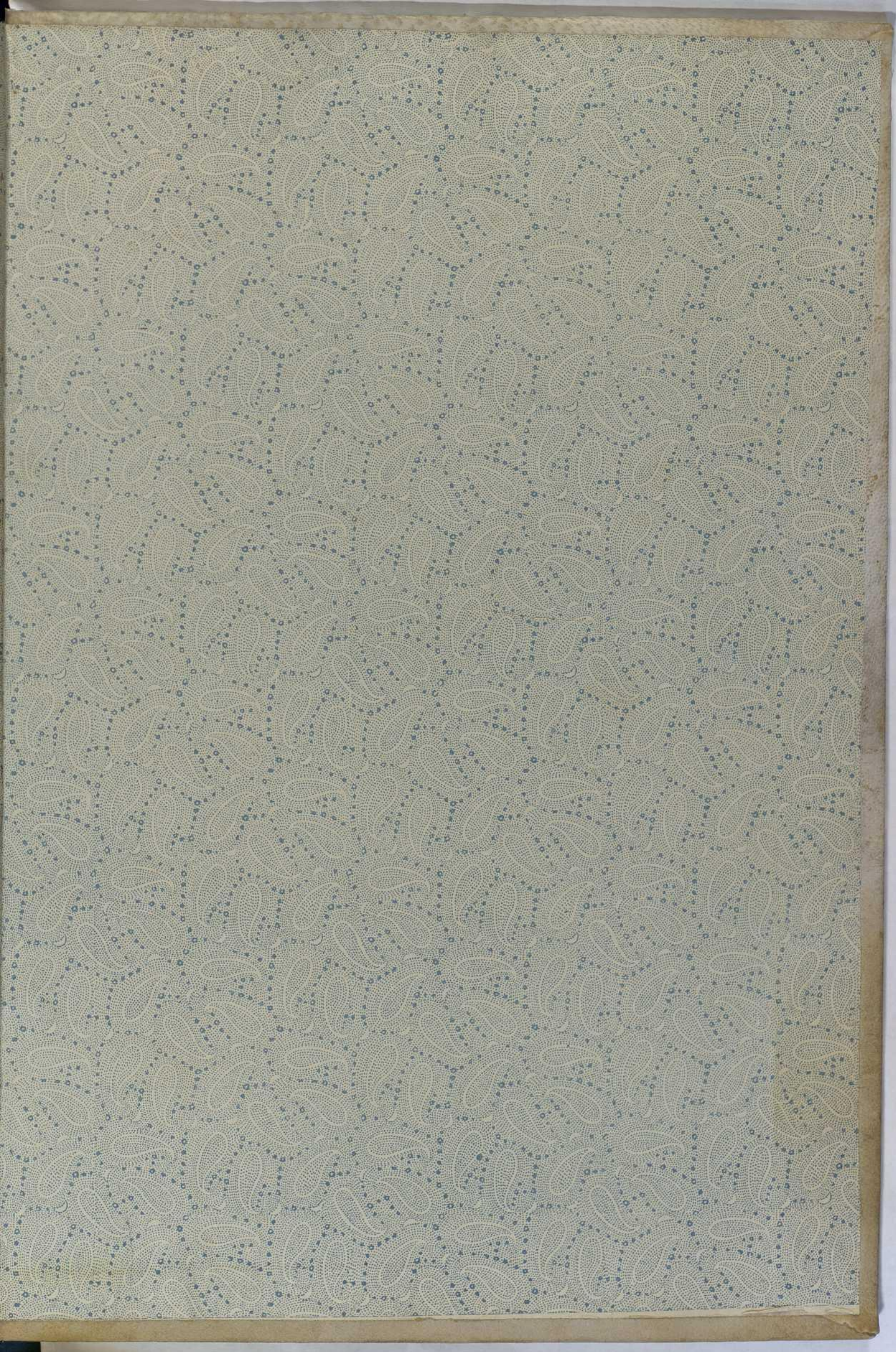
in m
in A
quib
ment
i qis
unq
ord
uon
dy

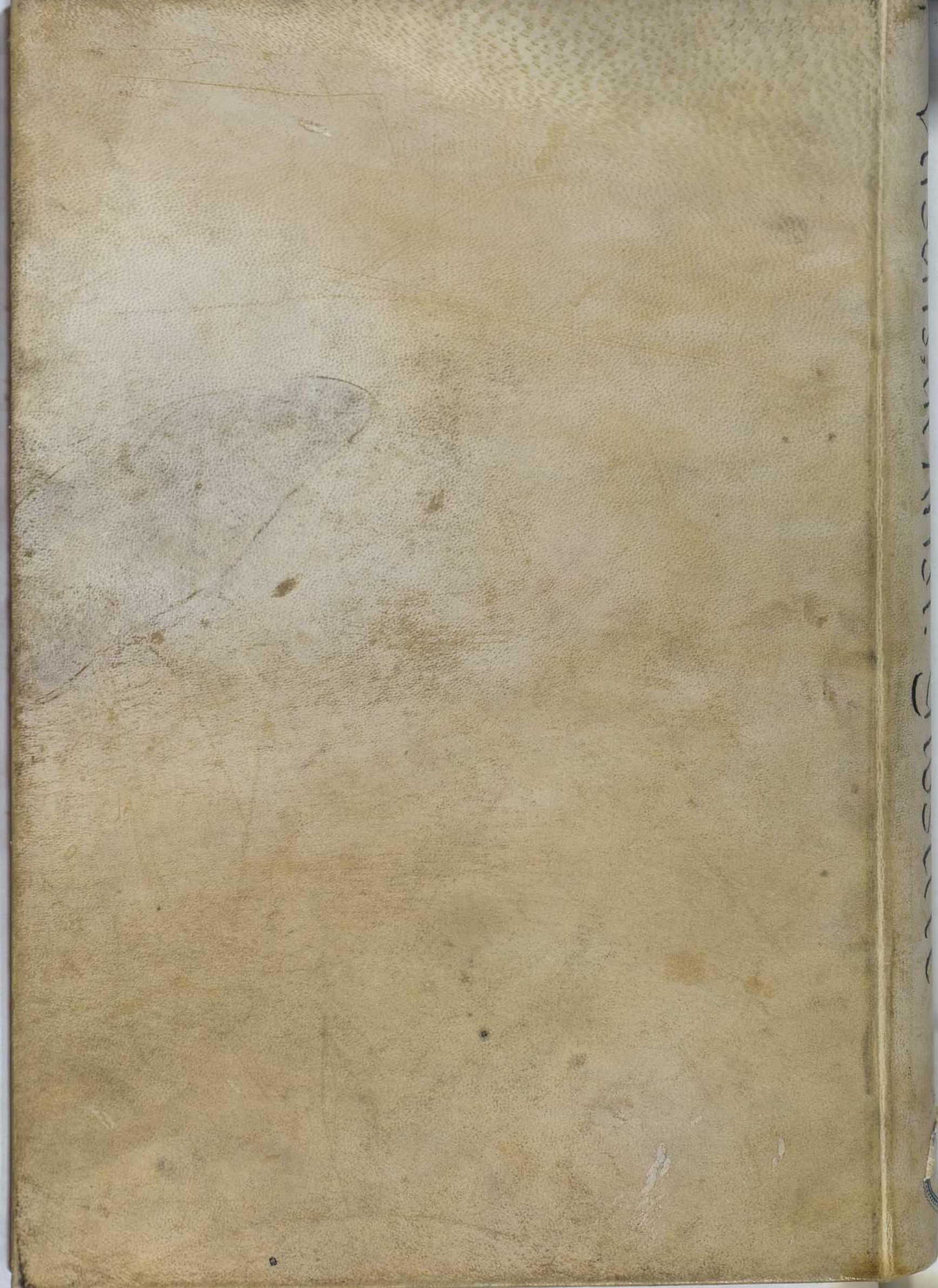
conu
ad ja
ai
pjet
pup
ar
pao
pui
oy
ay

unq
ay
ay
ay
ay
ay
ay

Verstoris, im Artist. Glossule =

